„ASOCIAȚIUNII” SIBIU

Adevărul Literar şi Artistic

Anul XV — Seria II — No. 830
Duminică 1 Noembrie 1936

FONDATOR | AL. V. BELDIMAN 1888—1897 | CONST. MILLE 1897—1920 | FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în țară
10 Lei exemplarul în străinătate

Imprietenirea cu clasicii

Admirația pentru clasici poate fi întotdeauna bănuită de oarecare ipocrizie. Atitudinea respectoasă şi laudativă în fața operelor consacrate este comodă şi odihnitoare. Marile opere clasice ne întâmpină şlefuite de adorația a zeci de generații, copleşite de toate admirațiile trecutului şi purtând cu ele o întreagă tradiție de cinstire şi respect. Cetitorul lor de astăzi le primeşte deobicei fără să le mai controleze, grăbit să le prețuiască înainte de-a le judeca şi să le admire fără a le cântări.

Graba aceasta implică oarecare teamă şi oarecare laşitate. E teama de-a contrazice părerea unanim admisă şi frica de-a nu părea destul de cultivat. Există un snobism al literaturii clasice, după cum există snobismul ultimei cărți apărute. Intre admirația pentru tot ce este vechiu şi admirația pentru tot ce este nou există o înrudire strânsă. Amândouă au la bază lenea de-a judeca şi neîncrederea în gustul şi discernământul propriu. Conformismul celei dintâi şi temeritatea celei de-a doua pot fi rezultatul aceleiaşi lipse.

Cred că între aceste două admirații, una îndreptată exclusiv către trecut şi cealaltă numai cătră ziua de azi, există o potolită cale de mijloc. Pentru a ajunge să guşti în chip cinstit o operă clasică este nevoie în primul rând să uiți o bună parte din ceiace ai învățat vreodată despre ea. Te lepezi astfel de multe lanțuri şi de multe obligații. Trebue să priveşti cu ochi noi frumusețile vechi (sau, mai exact, ceiace îți este oferit cu titlul de frumuseți vechi). Iată de ce cred că întotdeauna e mai bine să citeşti mai întâi opera şi după aceia critica ei. Pentru situarea operei în timp şi înlănțuirea ei în evoluția literaturii, un simplu manual cu date precise şi judecăți sumare îți este, la început, destul. Abia după cetirea operei începe controlul, comparația părerii proprii cu părerile criticei şi verdictele istoriei literare. Nesocotința acestui principiu aduce multe decepții, multe neînțelegeri şi confuzii şi, mai ales, răpeşte curajul gustului propriu şi toceşte curiozitatea.

Mi se pare cu totul greşit felul în care, deobicei în şcoală, tineretul face cunoştință cu literatura clasică. Se atribue clasicilor din oficiu o mare putere educativă şi morală. Ora clasicilor devine astfel o oră de morală literaturizată, pe acelaş plan cu ora de morală religioasă. Procedeul e arbitrar şi nu e justificat de nimic. Deobicei marile opere clasice, aceiea care au resistat la toate talazurile uitării, înfățişează piscuri aspre şi greu de urcat. Pentru a le ajunge nu e destul numai avântul cuceritor al tinereții. Urcuşul lor cere experiență, răbdare, pricepere. Intr'una din ale sale „Causeries du lundi”, şi care e un adevărat poem critic prin adâncimea limpede a gândului şi prin măsurata frumusețe a frazei, Sainte-Beuve vorbeşte astfel despre imprietenirea cu clasicii:

„Fericiți acei care citesc, care recitesc, acei care pot să asculte în lecturile lor de libera lor înclinare! Vine o vreme în viață, când, după ce-ai făcut toate călătoriile, după ce-ai isprăvit toate experiențele, n'ai altă plăcere mai mare decât să studiezi şi să adânceşti lucrurile pe care le ştii, să guşti ceiace simți, precum şi să vezi şi să revezi pe oamenii pe care îi iubeşti: limpezi delicii ale inimii şi ale gustului în vârsta maturității. Deabia atunci cuvântul acesta de *clasic* capătă sensul lui cel adevărat, definindu-se pentru orice om de gust printr'o alegere făcută cu o dragoste fără împotrivire. Atunci gustul e copt, format şi definitiv; bunul simț, dacă e să vie, s'a desăvârşit. Nu mai ai nici timp să încerci nici poftă să porneşti în căutare. Te mulțumeşti cu prietenii pe care îi ai, cu cei pe care i-ai încercat viețuind multă vreme cu ei împreună. Vin vechi, cărți vechi şi vechi prieteni...

„Şi atunci ne îndreptăm spre vreun autor din cei vechi şi buni, sfătuindu-ne cu el mereu, cerându-i o prietenie care nu înşeală şi de care nu ne-am putea lipsi, precum şi impresia aceia obişnuită de seninătate şi de voe bună care ne împacă cu oamenii şi cu noi-înşine”.

Vârsta matură are mai multă nevoie de această imprietenire cu clasicii decât are adolescența. Totuşi câți oameni nu rămân în viață decât cu impresia despre clasici pe care au căpătat-o în anii de şcoală! Şi de câteori amintirea acestei cunoştințe forțate este întunecată de pedantismul profesorului sau de farsa lumină în care sânt înfățişate marile opere clasice! Ințelepciunea senină a acestor opere este demulteori preschimbată în aridă învățătură morală, umanitatea lor largă e exploatată pedagogic, iar frumusețea lor, sub pretext de analiză literară, e disecată cu toporul.

Imprietenirea cu clasicii aparține întotdeauna inițiativei proprii. Este o experiență pe care un om cu gustul culturii trebue s'o facă, fără prejudecăți şi cu spiritul critic intact. Este unul din rarele prilejuri de-a ne apropia în viață de ceiace este într'adevăr durabil. Asta ne ajută să considerăm actualitatea cu priviri mai potolite poate, dar în acelaş timp mai statornice şi mai adânci, obişnuindu-ne să descoperim şi în puhoaiele trecătoare ale prezentului ceiace este menit să dureze.

AL. PHILIPPIDE.

Ioana Gr. Giossan — Compoziție

Din viață... şi din cărți

Casă cu calorifer

Am trăit, o viață, în case cu sobă.

Am cunoscut toată poezia focului din sobă — dela duduitul care mă trezea dimineața până la figurile fantastice de pe păreți, când şedeam noaptea în întuneric... cu portița deschisă...

Am trecut şi prin vremuri cu mici solzişori de ghiață pe stâlpii sobei, ca mărunte pietre scumpe...

Dar proprietara m'a vestit într'o zi, că voiu avea calorifer. Mi-a înşirat şi avantajele: aceiaşi căldură pretutindeni, apă fierbinte pentru bae la orice oră din zi şi din noapte...

Am consimțit să se pună calorifer: ia, câteva tuburi care trec prin părete!

Ce s'a întâmplat însă?

Toată casa s'a transformat în tranşee — ceiace m'a silit să suspend gospodăria, m'am mutat la hotel şi am luat masa la restaurant.

Devastarea casei a ținut trei luni — în care timp am plătit două chirii, am avut deranjament, am renunțat la tabieturile de mâncare şi băutură...

Dar — îmi ziceam — voiu avea cel puțin, oricând, căldură egală şi apă caldă de îmbăiat oamenii şi cânii.

Insfârşit, s'a dat drumul caloriferului. Proprietara stătea la etaj, unde erau aparatele caloriferului automat — iar eu la parter...

Trec peste mizeriile punerii în funcțiune a caloriferului: putoare, țevi sparte, inundații...

Dar dupăce lucrurile au intrat în normal, ce-am constatat?

La mine în apartament nu era niciodată căldură potrivită. Sau prea multă, sau deloc. Mi s'a dat explicația că aparatul funcționează singur. Se stabileşte temperatura: să zicem — 20 grade. Când odaia are temperatura de 20 grade, caloriferul se opreşte — şi nu porneşte din nou decât atunci când scade temperatura.

Dar o primă deficultate: proprietara, grăsuță, se simte bine la 20 grade. Eu — mai slab — la 25 grade. Nu ne împăcăm deci chiar dela punctul de plecare al temperaturii.

O a doua dificultate: termometrul după care se conduce caloriferul se află în odaia proprietarei, nu în apartamentul meu.

Astfel, dacă proprietara a stat cu geamurile închise, iar eu cu ferestrele deschise, — sânt silit să rămân ceasuri întregi în frig... deoarece termometrul caloriferului, înregistrând 20 de grade, nu se mişcă din loc.

Apoi proprietara, socotind că automatul n'o satisface, închide şi deschide aparatul după nevoile şi capriciile ei.

Eu sânt matinal. Fac baia zilnic la şapte. Proprietara nu se scoală decât la opt. Şi de-abea atunci dă drumul căldurii la bae...

Uneori, reîntors dela vânat, vreau să fac bae şi seara. Apa — rece. Iar proprietara e dusă în vizită.

Cum funcționează alternativ apa caldă şi radiatorul, baia are sau aer rece, sau apă clocotită... Amândouă nu se pot combina. De-aceia baia o fac în cameră rece.

Din când în când casa e înghețată: s'a „defectat” caloriferul, s'a isprăvit păcura, „a plecat cuconița la Sinaia”.

Intr'adevăr, proprietara a plecat pentru Crăciun la munte, şi a uitat acasă aparatul închis — şi uşa zăvorîtă...

A trebuit să fac sărbătorile la nişte rude.

In schimb, vara — nu ştiu de ce — toate radiatoarele sânt fierbinți, făcând în casă o căldură insuportabilă... afară de caloriferul din bae, unde (prin contrast) atmosfera pare rece. Cât priveşte apa dela bae, ea se potriveşte după necesitățile intime ale proprietarei.

In aceste condiții, n'am mai putut trăi în casă cu calorifer.

M'am mutat într'o casă cu sobe, în care fac foc când vreau şi cât vreau. Baia mi-o încălzesc după plăcere.

Pielea şi termometrul sânt acum în aceiaşi încăpere — nu despărțite...

Focul bâzâe în sobă — ca mai demult, ca'n copilărie, înodând un cântec molcom, întrerupt pentru câtva timp de mâna de ghiață a proprietarei, pusă implacabil pe manivela caloriferului automat...

M. SEVASTOS

Dem. Berea — Peisaj

IAŞUL TOAMNA...

de Demostene Botez

Oricine a putut să observe, de multe ori, asemănarea evidentă pe care unele fizionomii o au cu diverse animale.

Un mic amănunt sau o anumită atitudine, un fel de a merge sau de a se ținea, produc evocări care nu scapă nimănui. Aş putea să spun, creind un fel de ştiință nouă că toate aceste sugestii mărturisesc poate metempsihoze mistice pe care fiecare om le poartă.

Dacă semnele din palmă sau caracterele scrisului pot da indicațiuni asupra firii şi calităților sau defectelor cuiva, apoi desigur că fizionomia poate fi cea mai elocventă pecete în care să stea întipărite tainele unei vieți sau ale unui destin.

De această obsesie nu scapă nici unele oraşe. Oricâtă asemănare de compoziție generală ar avea oraşele între ele, pronunțată mai ales de obligațiile şi stereotipele localuri publice, există totuşi o configurație specifică fiecărui oraş. Fiecare dintre ele e capabil de o anumită evocare, de un fel de definiție imaginativă pe care o impune aproape totalității oamenilor care-l cunosc. Aceasta este poate mai adevărat pentru oraşele mari cu un trecut istoric, în care se vede şi amprenta națiunii respective, şi specificul ei artistic şi temperamental.

Cum este la oameni, aşa-i la oraşe: personalitățile, mai pronunțate au un caracter specific mai pronunțat care distinge şi individualizează mai riguros şi mai marcat. Ați observat desigur că oamenii comuni, oamenii de serie, au asemănări nivelatoare din care e greu să distingi şi să-l identifici pe unul singur. Omul standard e greu de scos din mulțime şi de definit.

Totuşi, şi oraşele mai mici, acele prin care n'au rămas paşii istoriei pentru a le putea ghici trecut şi strămoşi, şi-au creiat o individualitate proprie. De multe ori aceasta este greu de sesizat şi încă mai greu de definit şi de exprimat. Oricine însă păstrează despre toate oraşele care i-au rămas în memorie, o imagine proprie, în care intră siluete de realități, fragmente de senzații, şi ceiace umple propria noastră închipuire brodând pe acele contururi reale.

Iaşul are din acest punct de vedere o situație privilegiată. El este un „personaj” urbanistic. El e ceiace s'ar chema între oameni, un tip distins cu un fel de noblețã înăscută şi cu apucături artistice şi intelectuale vizibile în chiar trăsăturile lui exterioare.

A avut numai norocul să poarte cu monotonie etichete lipsite de imaginație, colorate social şi național, care l-au compromis puțin şi l-au banalizat. Aşa de pildă expresiunile: „Iaşul intelectual”, „Iaşul Unirii”, „Iaşul tuturor ideilor mari”, „Iaşul tuturor sacrificiilor”, ețetera... i-au fixat pe loc specificul lui pitoresc, social şi istoric, mumifiind o realitate vie, şi prefăcând-o în piesă de muzeu sau în titlu de conferință plicticoasă.

Iaşul merită formule mai fericite şi mai adequate spiritului adevărat pe care-l reprezintă. Puțini sânt acei care l-au privit în sine, pentru el, desprinzându-i reliefurile şi pipăindu-le cu un sentiment de dragoste vie.

A fost tratat ca un oraş despre care se vorbeşte într'o carte şi care azi n'ar mai exista decât prin semnificația lui de altă dată.

Acesta poate fi un punct de vedere istoric şi didactic, pentru o educație model care se face artificial cu noțiuni şi caracterizări convențional şi mai dinainte etern şi invariabil stabilite.

Poate numai acei care trăesc sau au trăit în Iaşi, au putut să-i descopere pitorescul lui de viață, cu pulsul lent ca'n plantele mature şi'n constituțiile de lungă durată care nu se consumă repede.

Un oraş care-i nu numai ziduri, şi case şi străzi cu lumină electrică, — adică un oraş care nu-i prea mare şi prea modern, — un oraş din mijlocul căruia se văd dealurile roată împrejur ca o cetate, nu poate fi mai bine definit decât printr'un anotimp.

In marile metropole, subdiviziunile timpului sânt convenționale şi oarecum comercializate. Ele au un caracter de organizare a vieții. Şi sezoanele, şi lunile, şi zilele, au numai o valoare de aranjare a vieții sociale prea complexă şi prea aglomerată. Nimeni n'are când să se gândească şi să vadă altceva.

Dar mai ales anotimpurile sânt absente din marile metropole. Sânt absente chiar în Bucureştiul nostru în care cel puțin cele intermediare, adică anotimpurile de nuanțe care sânt primăvara şi toamna, lipsesc aproape cu desăvârşire.

Nici nu-i posibil să ai decât cerebral sau prin observarea termometrului prezența cutărui sau cutărui anotimp într'un oraş în care, aproape în nici o zi, nu ai ocazia să vezi un copac, sau nu ai răgaz să iei act de existența lui.

Ceiace poți zări din când în când, e o vegetație afumată, prăfuită, pesimistă şi mereu îmbătrânită, care-i la fel în toate anotimpurile. E un fel de vegetație de laborator şi de experiență, pretext higienic de ozon, chinuită între clădiri şi trotuoar. In oraşele mari copacii sânt ca nişte copii care îmbătrânesc la nouă ani, şi-i vezi cu sbârcituri şi chipuri devastate înainte de vreme.

Iaşul este oraşul toamnei. In cadrul de toamnă se pun cel mai bine în valoare toate caracteristicile lui naturale, şi toată viața pe care o pulsează.

Iaşul toamna, este Iaşul în aspectul lui cel mai potrivit. E Iaşul flatat, armonios, veritabil. Tot ce altă dată distonează ca vechime sau dărăpănare, capătă un accent de pitoresc şi de omogenitate în cadrul toamnei.

In Iaşi sânt grădini, sânt străzi cu copaci, sânt dealuri pe care le vezi mereu la fiecare colț de stradă şi din fiecare piață; e dominat de înălțimea înălțimii dela Repedea, ca de umbra unui destin al naturii care-l supraveghează.

In Iaşi, sezoanele nu pot fi ignorate. Primăvara îşi întind peste gard, cireşi, vişini şi meri, crengi înflorite ca nişte spirite care te întâmpină şi te blagoslovesc. Dacă eşti distrat şi treci pe stradă cu ochii în pământ, fără să vezi zarzării înfloriți, chiar în mijlocul oraşului, chiar la „Corso”, o creangă îți ia pălăria din cap, cu un gest elastic şi glumeț.

Vara nu poți urca dealul la Copou, fără să n'ai impresia că eşti îmbălsămat cu parfumul florilor de tei, care-i aerul însuşi pe care-l respiri.

Ştii fără îndoială când înfloresc salcâmii, şi liliacul. Nu e chip să nu ştii. Orice ai face şi oricât de grăbit ai fi, simți parfumul lor dulce în nări, în gură, de parcă ai muşca între dinți florile lor cu gust veşted şi bolnăvicios.

Şi nici toamna, — mai ales toamna, nu scapi de mirosul amar al frunzelor veştede şi negre, de nuc, căzute pe trotuare din nuci seculari care domină

Urmare în pag. 2-a

Continuare din pag. 1-a

gardurile şi casele; nici de cojile de nuci ca de-o vată putredă de care trebue să te fereşti când calci ca să nu aluneci; nici de castanele sălbatece care-ţi cad pe umeri şi pe cap de par'că te-ar bate, noaptea cu pietre, dintr'un ascunziş tainic din copaci; nici de frunzele palmate de castani care se lasă alene şi aspre pe umeri, ca mânile uscate şi moarte ale unui destin care te-a însemnat şi vrea să te oprească în loc şi să-ţi spue taina vieţii şi a marei scurgeri a vremii.

Toamna în Iaşul acoperit de cununile copacilor de tei, de nuci şi de castani, simţi despuiarea lentă a firii, fiindcă îţi dai seama cum încetul cu încetul bolţile se curăţă, se răresc, se luminează, şi, într'o bună zi dela începutul lui Noembrie, vezi prin grădina Copou, străveziu, până dincolo, până în gardul din fund al seminarului catolic.

Simţi apoi, ridicând strada Carol, că nu mai stau deasupra încărcaţi teii care merg înainte, rând pe rând; ci că s'a descoperit cerul, întretăiat de crengi goale, şi a trecut pe sus o tainică şi tragică pustiire. Calci prin frunzele uscate ca printr'o zgură roşie şi aspră care se fărămiţează sonor sub picioare.

Iar dacă îţi arunci privirile în grădini, vezi că toamna e întreagă în fiecare grădină. Viţa sălbatecă şi-a înroşit frunzele într'o variaţie pe care nici un pictor şi nici o fantezie nu o poate imagina. Par'că-i o plantă exotică, par'că-i o vietate care se caţără însângerată; parcă o bate mereu, în fiecare foae un soare aprig şi aprins; parcă-s plante exotice pe care nu poţi pune mâna, fiindcă au frunze înroşite în foc. Toamna este meşterul făurar, artist şi sobru, care-a ars în soare aceste fermecate şi vii broderii ce atârnă pe ziduri, pe cerdacuri, pe garduri.

Se mai poate să eşi afară din oraş. Sau, la deal spre vila d-lui Sadoveanu, şi viile Bădărău, sau, dincolo, în cealaltă parte, în văgăuna bronzată de la Buciumi, sau oriunde spre Tomeşti şi Galata. La Iaşi nu e greu să te trezeşti deodată dincolo de marginea oraşului. Atunci, pe oriunde, ai intrat între vii. Acolo toamna e alta. E grea şi tăcută. E împlinită şi coaptă. Nici nu mai este parcă trist, şi nici tragic. E o impresie de destin sănătos şi îmbelşugat.

Printre sârmele ghimpate aşezate pe stâlpi în cinci rânduri suprapuse, ca firele de telegraf, se văd de pe drum butucii de vie, cu frunzele arse, şi cu ugerele de capră a strugurilor mari.

Sânt struguri roşii şi negri, care seamănă cu nu ştiu ce ciudată floră submarină; sânt struguri străvezii cu nuanţe de chilimbar cizelat, strâns ciucure şi atârnat; sânt struguri vineţi şi lucii, cu boaba plină şi brumată, ca un fruct sălbatic şi otrăvitor.

De pe la porţi, cânii sar în ostreţe fideli şi zeloşi. Dincolo de un gard viu de salcâmi sălbateci se aud glume şi chiote de culegători. Pe o coastă, îi şi vezi, negri şi inestetici în jurul butucilor de vie, ca nişte paraziţi, ca o cădere de gândaci care ar distruge rodul.

Funigei rari, leneşi, şi lungi, parcă plutind pe jocul de valuri al unei ape nevăzute care-i undulează capricios şi insinuant, încep să ţese de-asupra giulgiul tăcerilor care se vor aşterne pe-aici după ce totul va fi cules şi oamenii se vor fi retras.

Dimineaţa, Iaşul se vede înfăşurat într'o ceaţă transparentă, căzută între cele şapte coline care-l înconjoară. Atunci, în lumina severă a dimineţii, el apare, cu toamna care cade în el şi peste el, ca stafia lui însuşi.

E în ceasul zorilor când s'a liniştit, şi când s'au retras în adâncuri, umbrele de domnitori şi dregători care-au cunoscut şi ei toamnele Iaşului.

Formula comună este „Iaşul e mort".

Dacă e mort, cine trece prin el într'o zi de toamnă, cunoaşte ritualul înmormântării lui. E îngropat cu toate avuţiile naturale pe care le-a avut în viaţă, ca să se bucure de ele în eternitate, aşa cum se obişnuia prin milenii în urmă, cu faraonii.

DEMOSTENE BOTEZ

Cronica mizantropului

Dictatură

Pe mulţi din aceia care au călătorit în ţări cu regimuri dictatoriale îi aud strigând: Ce progres, ce ritm de construcţie! Asta ne trebue nouă, dictatură! Ei sânt impresionaţi fireşte mai mult de prefacerile edilitare de cât de mersul intrinsec al vieţii de stat, pe care n'au cum s'o cunoască. Aşa bunăoară, călătorul vede că la Roma şi la Milano s'au pus tramvaie şi autobuze nouă (în vreme ce la Paris sânt tot cele vechi), că la Veneţia e gară nouă, că la Milano e gară nouă, că la Florenţa e gară nouă, că la Napoli e un palat al poştelor nou. Ce progres, îşi zic ei, ce minuni! Cine a făcut toate acestea? Mussolini. Aşa dar un Mussolini ne trebueşte şi nouă.

Cât este de greşită socoteala foarte uşor se poate dovedi. Intâi de toate şi cel mai genial dictator nu e în stare să dea într'o zi unui popor o virtute pe care n'o are. Mussolini este, nu e îndoială, un patriot, dar nu va fi în stare să inventeze nici un nou Dante şi nici un alt Michelangelo. El are o foarte mare mândrie naţională şi suferă de reputaţia pe care o au italienii că se dau la străini, cerând bacşişuri excesive. S'au luat măsuri straşnice în Italia, cu toate acestea eu sânt mai tare de cât Mussolini. Eu am dat unui chelner un bacşiş scandalos şi acela l-a primit cu hiperbolice complimentaţiuni. In momentul acela toată opera morală a lui Mussolini era dărâmată. Un om superior nu poate promova în ţara lui decât acele porniri care se aflau în mişcare, cu alte cuvinte el însuşi este expresia unei anume mişcări sipirituale. In Italia s'a construit întotdeauna şi prin urmare un nou şef politic trebuia să construiască. In Franţa campania de construcţii e terminată de mult şi chiar un dictator care ar voi să arunce praf în ochii lumii n'ar găsi lumea dispusă pentru cheltueli inutile.

Omul nepărtinitor să se uite în România din ultimii douăzeci de ani, din această Românie în care partidele se acuză unele pe altele de indolenţă şi unde cetăţenii cred că stăm pe loc. Oraşele din Ardeal s'au schimbat în aşa chip încât sânt de nerecunoscut. Cum era Braşovul înainte şi cum este după Unire? Cine mai recunoaşte în Constanţa de azi Constanţa din 1920? De altfel uităm că cele mai multe din oraşele noastre nu existau acum o sută de ani şi au fost creiate, fără dictatură, din nimic, aşa cum s'a creiat Littoria care însă este o mistificaţie, fiindcă nu există. In Bucureşti nu puteai găsi acum douăzeci de ani casă cu lumină electrică şi cu baie, iar acum sânt prea multe case confortabile. O societate de tramvaie schimbă într'o zi autobuzele şi câţiva particulari în doi ani umplu un bulevard cu mari clădiri. Calea Victoriei se dărâmă din temelii, Regele îşi construeşte un nou palat, Ministrul Intrucţiunii construeşte mii de şcoli, trăim în var şi moloz şi ţipăm că nu facem nimic şi că e nevoie de dictatură, numai fiindcă fasciştii au tipărit un album de prefaceri edilitare ce nu reprezintă nici zece la sută din ceeace la noi se face pe nesimţite în toată ţara. In fond din acest punct de vedere dictatura la noi ar fi primejdioasă fiindcă ar desfiinţa sentimentul permanent de nemulţumire al cetăţeanului român. Fiecare partid se sileşte să facă ceva ca să scape de gura lumii care ţipă pe rând: Liberalii tot mai făceau ceva, Ţărăniştii tot mai făceau ceva! Din această concurenţă se va naşte civilizaţia noastră de mâine care ni se pare precară fiindcă sânt încă prea multe lucruri de făcut.

ARISTARC

Actualităţi Ştiinţifice

Cum văd sugacii.

Medicul francez, doctorul Marquart, şi-a propus să studieze cum evoluiază simţul culorilor la om, începând din frageda copilărie. In acest scop, el a întreprins numeroase cercetări, folosind ca material de experienţă o serie de mingi vopsite în cele mai variate culori: roşii, galbene, verzi, albastre, liliachii şi cenuşii. Inarmat cu acest echipament original, savantul francez a păşit apoi, într'un leagăn de sugaci, unde a prezentat rând pe rând, copiilor diferite grupuri de mingi multicolore. Cel mai tânăr sugaciu, supus experienţei, în vârstă numai de şase luni, încercă imediat să apuce mingea roşie, dând la o parte trei mingi cenuşii din grupul ce-i fusese oferit. Prezentându-i-se apoi, fie mingile galbene şi cenuşii, fie cele verzi şi cenuşii, el alegea când una verde, când una cenuşie sau galbenă. Cercetările repetate au condus la concluzia că la vârsta de 6 luni există desvoltată senzaţia pentru roşu; la vârsta de 9 luni se adaogă percepţia culoarei de verde şi în sfârşit, în luna 10-a sau 11-a, simţul vizual se complectează cu discernarea culorilor albastru şi lila. Copiii ajunşi la patru ani disting bine opt culori. Interesant este faptul că în această privinţă fetiţele dau în general răspunsuri mai exacte decât băieţii. Cazuri de daltonism între copiii mai mari de 3 ani n'au fost descoperite, cel puţin în cadrul anchetei doctorului Marquart. Acest rezultat a făcut pe unii cercetători să opinieze că daltonismul n'ar fi întotdeauna o infirmitate înăscută şi că eventual ar putea fi înlăturat prin exerciţii sistematice în frageda copilărie.

Furnisorii furnicilor.

Convieţuirea furnicilor cu alte insecte are — după cum se ştie — un temei eminamente practic. Această convieţuire se bazează pe un interes reciproc. Insectele, îngrijite şi hrănite de furnici, joacă rolul unor animale domestice, care furnizează gazdei lor anumite secreţiuni dulci foarte apreciate de furnici. In special, furnicile din sudul Americii (specia Rhizomyrma) sânt foarte ataşate de aceşti furnizori de... dulciuri. Intr'adevăr, când furnica femelă întreprinde sborul nupţial pentru a întemeia o nouă colonie, ea transportă cu dânsa din muşuroiul natal, o pereche conjugală din aceşti preţioşi furnizori.

După cum vedem —furnica se comportă faţă de aceste insecte, întocmai ca omul faţă de animalele domestice. Nu numai că le îngrijeşte şi le hrăneşte, dar le ia cu dânsa oridecâte ori îşi schimbă „domiciliul".

Un nou stupefiant.

In Jamaica se foloseşte în timpul din urmă un stupefiant obţinut dintr'un amestec de tutun cu sucul unei plante cunoscută sub numele de „Gania". Acest produs introdus în organism, provoacă senzaţia unei excesive sporiri a forţelor şi a capacităţii de muncă. Fireşte, e vorba numai de o iluzie, întrucât această primă senzaţie este urmată imediat de o adâncă somnolenţă, întreruptă de accese de furie. Rasele colorate în deosebi manifestă în acest stadiu frecvente turburări şi izbucniri de demenţă.

Toate măsurile severe, luate de autorităţi împotriva consumului noului stupefiant, n'au reusit decât să-i ridice preţul şi să sporească, beneficiile traficanţilor.

Razele binefăcătoare.

La universitatea americană din Stanford (Statele-Unite) s'a pus de curând la punct un interesant aparat, destinat să revoluţioneze anumite ramuri ale ştiinţei. Aplicaţiile noului aparat sânt multiple. Graţie lui, se rezolvă în primul rând, una din principalele dificultăţi ale televiziunii. Intr'adevăr, dispozitivul produce unde hertziene foarte scurte cu o energie formidabilă, condiţie esenţială în transmisiunea imaginilor la mari distanţe. Deasemenea, noua invenţiune este preţioasă pentru terapeutica medicală, căci permite tratamentul cancerului prin razele X la o tensiune de 5 milioane de volţi. Razele Roentgen, produse pe această cale, posedă o energie atât de extraordinară, încât fac posibilă bombardarea atomilor, realizând astfel procesul de dezintegrare a materiei şi eventuala transmutare a elementelor. Insfârşit, noul aparat poate combate cu succes numeroase maladii.

Ca înfăţişare dispozitivul se aseamănă cu o putină de aramă prevăzută cu un capac. Inventatorul, tânărul medic american, dr. Hanser, l-a denumit „Rhuma-Tron".

Principiul invenţiunii utilizează un sistem de unde electrice, care circulă între fundul şi capacul aparatului, sărind regulat ca o minge de cauciuc. Pe când însă energia unei mingi descreşte progresiv după aceste numeroase curse, undele electrice, produse în interiorul aparatului, îşi sporesc treptat intensitatea, graţie unui dispozitiv care creiază în interior un câmp electric.

Undele, produse pe această cale, pot fi induse în antena unei staţii de radiofonie sau televiziune, slujind pentru transmisiunea semnalelor de T. F. F. Deasemenea, dispozitivul poate servi ca accelerator de electroni. Intr'adevăr, mişcarea electronilor în interiorul aparatului poate fi adusă la o viteză atât de mare, încât tensiunea produsă să ajungă la 5—10 milioane de volţi.

In contra primejdiei gheţarilor

Anumite ţinuturi din Asia centrală sânt pustiite de flagelul secetei, care se abate năprasnic în anumiţi ani. Multă vreme fenomenul părea inexplicabil. Astăzi, se ştie că seceta se produce întotdeauna în anii, în care gheţarii nu s'au topit îndeajuns pentru a alimenta cu apele lor marile fluvii.

Odată cunoscută cauza flagelului, specialiştii s'au străduit să-l combată prin cele mai variate procedee. Un meteorolog rus, Shukov a propus o soluţie simplă, ingenioasă şi relativ necostisitoare. După părerea sa, e deajuns să vopsim gheţarii în negru pentru a stimula astfel procesul de desgheţ. Intr'adevăr, se ştie că gheţarii, care în mod natural au o coloraţie albăstruie, refractă razele solare, în loc să le absoarbă. Pe de altă parte, după o lege fizică bine cunoscută, culoarea neagră absoarbe razele solare, din care cauză purtăm iarna haine de culoare închisă şi vara de culoare deschisă.

Experimentarea în practică a procedeului preconizat de Shukov a dat rezultate excelente. La temperatură egală, în plină arşiţă solară, cantitatea de ghiaţă topită a fost de cinci ori mai mare. La umbră — adică în condiţii, în care avantagiile culoarei negru nu puteau fi pe deplin valorificate — această cantitate s'a dublat totuş.

Grefa ochiului omenesc.

Profesorul italian Franceschetti a realizat, în clinica sa din Roma, o intervenţie chirurgicală de natură să revoluţioneze practica oftalmologiei.

El a reuşit, într'adevăr, să grefeze ochiul extras dela o tânără fată, care tocmai murise — unui pacient, care pierduse vederea la un ochiu. Operaţia a dat rezultate excelente şi ochiul grefat funcţionează în condiţiuni perfect normale.

Se cuvine să amintim că grefa ochiului este o intervenţie extrem de delicată, din cauza dificultăţilor de a păstra retina şi conexiunile cu nervii optici.

Interesant este deasemenea amănuntul semnalat de profesorul Franceschetti, anume că: pentru buna reuşită a operaţiei, e bine ca ochiul grefat să aparţină unei persoane de alt sex de cât acel al pacientului.

Ing. I. S.

Dem. Berea — Portretul d-rei Iamandi

Viaţa teatrală

Intre teatru şi literatură

Săptămâna aceasta, teatrele bucureştene neprezentând nici-o noutate, am avut răgazul de a cugeta mai intens asupra activităţii dramatice din acest început de stagiune. Se pare — sânt doar simple zvonuri auzite în anonimatul publicului — că lucrurile nu prea merg aşa cum ar trebui să meargă. Cele două teatre particulare — Regina Maria şi Comoedia — luptă din greu să adune publicul care din zi în zi se arată mai dornic de a dezerta. Cât priveşte prima noastră scenă, nici acolo nu prea merg bine treburile. „Troilus şi Cresida", pornită să fie piesa de rezistenţă a primei părţi din stagiune, a căzut, şi cititorii noştri şi-au dat seama de motivele care au adus insuccesul acestei capod'opere. Un singur teatru face adevărate minuni în ceiace priveşte reţeta zilnică: teatrul Excelsior, unde a poposit compania de reviste Alhambra.

Se va zice poate, că este aci o manifestare a uşurinţei publicului românesc, care aleargă mai degrabă la o revistă scrisă de d-nii N. Vlădoianu şi N. Constantinescu, cu muzica d-lui I. Vasilescu, decât la „veteranul" Shakespeare.

Adevărul este altul. Publicul s'a îndreptat şi se va îndrepta multe seri încă spre Teatrul Poştei, pentrucă acolo, în ciuda unui text banal şi uşuratec, va găsi un *spectacol bun*, un adevărat spectacol de teatru, adică o realizare într'un tot armonios a tuturor elementelor care intră în compunerea noţiunii de teatru.

Există printre oamenii de teatru şi printre critici o problemă care s'a dezbătut dealungul anilor, şi care pentru mulţi nu a fost încă rezolvată. E vorba de eterna problemă de a şti dacă teatrul este sau nu un gen literar, şi ce importanţă are textul în realizarea unui spectacol.

Părerea noastră ne-am format-o de mult, şi am mai avut ocaziunea a o dezbate în aceste coloane. Teatrul nu este un gen literar, iar un spectacol nu depinde în primul rând de textul ce-l alimentează. Evident, această afirmaţiune nu trebue împinsă până la exces — deşi multe sânt motivele care ne-ar îndritui să ajungem până acolo — făcând complectă abstracţie de text. Hotărît lucru, în alcătuirea unui spectacol, punerea în scenă şi interpretarea vor cântări mai greu, în desăvârşirea unei realizări, decât textul. O dovadă precisă a acestui lucru ne-a dat-o chiar repertoriul ales şi jucat în prima parte a stagiunii de faţă. Am avut două lucrări minunate: „Troilus şi Cressida" de Shakespeare şi „Napoleon Unique" de Paul Raynal. Amândouă, deşi textul lor era tot ce se poate închipui mai perfect în materie de teatru, au căzut, pentrucă ni s'au prezentat două spectacole proaste.

In schimb, revista dela Teatrul Excelsior, a adunat sufragiile unanime ale publicului, pentrucă ni s'a prezentat un spectacol bun. Iată — credem noi — un argument destul de puternic, în favoarea unei teze la care au aderat toţi marii regisori ai timpurilor moderne: Stanislavsky, Meyerhold, Edvard Gordon Craig, Charles Dullin, Jacques Copeau, Reinhardt, Louis Jouvet, Gaston Baty, Adolphe Affia, şi alţii. Se va spune poate că este aci, un punct de vedere al regisorului şi al actorului, cărora le revine evident meritul înjghebării unui spectacol. Iată însă şi părerea unui autor, unui autor de mare clasă, Ion L. Caragiale, care într'o cronică teatrală publicată în „Convorbiri Literare" (1 Aprilie 1885 pag. 95—96) se exprimă astfel: „In teatru este sau trebue să fie, mai puţin importantă întrebarea *ce* se joacă, decât *cum* se joacă. Că trebuesc amândouă elementele, literatură şi interpretaţie, să fie bune pentru a produce ceva perfect mulţumitor pentru public, nu încape vorbă; dar tot asemenea nu încape vorbă că între două teatre, dintre care unul ar juca foarte bine o piesă destul de mediocră, iar altul ar juca foarte rău un cap-de-operă, cel dintâi este *un teatru mai bun*". Sublinierile nu sânt ale noastre ci ale lui Caragiale.

Şi pentrucă a venit vorba de marele nostru autor dramatic, e necesar, credem, să aruncăm o privire în articolele sale de critică, publicate fie în „Epoca", fie în „Convorbiri literare". Sânt multe lucruri de învăţat, în aceste pagini uitate, şi azi, recitirea lor de către specialişti, se impune mai mult decât oricând. Din aceste articole (volumul III, din operele complecte ale lui Caragiale publicate sub îngrijirea lui Paul Zarifopol, pag. 291—300), se poate vedea că Ion Caragiale înainte de a fi un mare autor dramatic, a fost un mare om de teatru.

„Nu! Teatrul şi Literatura sânt două arte cu totul deosebite şi prin intenţie şi prin modul de manifestare al acesteia. *Teatrul e o artă independentă*, care ca să existe în adevăr cu dignitate trebue să pună în serviciul său pe toate celelalte arte, fără să acorde vre-uneia dreptul de egalitate pe propriul lui teren". (De astă-dată, sublinierile sânt ale noastre). Astfel îşi închee Caragiale un articol intitulat „*Oare Teatrul este literatură?*", apărut în „Epoca" din 8 August 1897.

Ar fi de citat încă o mulţime de lucruri din aceste minunate pagini. Cadrul restrâns al acestui articol nu ne permite asemenea lungimi. Totuşi într'alt eseu, intitulat „*Ceva despre teatru*", apărut în Epoca din 13 Decembrie 1896, se găseşte o frază care se potriveşte atât de bine, cu cele ce am văzut anul acesta pe scenele româneşti, încât fie-ne îngăduit să o reproducem: „Teatrul în care actorii joacă bine, — acela este adevărat teatru, iar nu acela în care se joacă piese bune. Frederic Lemaitre şi Millo au făcut minuni, unul cu o piesă stupidă ca „Robert Macaire" şi celălalt cu o puerilitate ca „Lipitorile Satelor"... *Şi vai de Shakespeare* şi de Molière *căzuţi pe mâini cum ştiu eu!*"

Par'că ar fi văzut bietul Caragiale „Troilus şi Cressida", jucată în 1936 pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti! Fie zis în treacăt, e îngrijorător! In 40 de ani, cât de neschimbată a rămas situaţia teatrului românesc! Dar aceasta e cu totul altceva, şi ne vom permite să revenim, atunci când, ca în săptămâna aceasta, teatrele ne vor da răgazul necesar.

Să ne întoarcem la cele ce ne interesează în cadrul acestui articol.

Teatrul nu este un gen literar, pentrucă el e creat spre a fi jucat şi nu cetit. Textul unei piese de teatru, s'ar putea numi cu mult mai multă justificare, un pretext. Căci ce este manuscrisul unui autor dramatic, decât pretext pentru realizarea unui spectacol?

In timpul reginei Elisabetha a Angliei, publicul era extrem de amator de teatru. (Avea şi de ce nu-i vorbă!) Dar tot atât de bune afaceri făceau directorii trupelor cât şi editorii care se grăbeau să imprime orice piesă de succes. Numai că această editare era clandestină! Shakespeare s'a opus cât timp a trăit să se imprime vreuna dintre piesele lui, deoarece îşi considera producţiunea aptă pentru scenă şi nu pentru lectură. Şi era o adevărată bătae pentru un manuscris furat!

Nu se poate exemplu mai edificator, că teatrul nu este literatură. Simţul lui Shakespeare în arta teatrului era atât de puternic, încât categorica lui opunere faţă de publicarea operelor sale, ne este un preţios argument în plus.

Să încercăm deci a *face teatru* înainte de a ne gândi ce trebue să jucăm. Şi să terminăm aceste scurte consideraţiuni cu încă un citat din Caragiale, adresat directorilor şi actorilor: „Alegerea repertoriului este o dintr'un singur punct de vedere — *al potrivirii pieselor cu forţele de care dispuneţi*" *(Epoca,* 13 Decembrie 1896).

Dacă s'ar fi cunoscut forţele de care dispunem, nu am fi jucat nici „Napoleon Unique", nici „Troilus şi Cressida".

GH. NENIŞIOR

SPIRO MELA

Academia din Atena a primit în sânul ei un nou membru: pe popularul scriitor Spiro Mela. După alocuţiunea preşedintelui Academiei elene, care a arătat în trăsături generale strânsa legătură a literelor cu ştiinţa şi cu filosofia, a luat cuvântul d. Paul Nirvana, care a fost însărcinat de Academie să facă analiza operei noului academician.

D-l Paul Nirvana a scos în evidenţă întinsa activitate literară a noului academician, spunând între altele:

In atmosfera gravă a acestei clipe oficiale, în care Academia din Atena îmi încredinţează greua, dar plăcuta misiune de a înfăţişa opera domniei-voastre, să-mi fie îngăduit a întrebuinţa un ton mai familiar, de oarece simt că nu voi putea începe în chip deosebit.

Primul contact cu opera d-tale, scumpe coleg, l-am luat în împrejurări puţin obişnuite.

Intr'o zi, de mult, într'o după amiază ploioasă, mă plimbam pe o stradă — pustie în ora aceia — în Pireu. Deodată mă văd oprit de un tânăr foarte agitat, cu privirea vie şi expresivă. Mi se recomandă singur. Numele său nu-mi era necunoscut. Tocmai în zilele acelea îl văzusem într'un ziar din Atena dedesubtul câtorva bucăţi scurte — impresii din călătorie — pe care începusem să le iau în seamă şi, mărturisesc, să le apreciez.

— D-ta, — i-am spus, — scrii acele mici...

N'am apucat să sfârşesc fraza şi el, neliniştit, măgulit poate că-i cunosc opera, s'a grăbit să-şi certifice paternitatea.

— Da, eu sânt.

— Adică d-ta ai scris despre pisoiul nou născut care-şi dădea sufletul, sărmanul, într'o băltoacă de pe stradă?

Este în adevăr o schiţă izbutită, acea bucată mică pe care, vedeţi, n'am uitat-o nici până azi.

— Da, eu, — îmi răspunse cu mândrie mişcătoare tânărul. — V'a plăcut?

I-am strâns mâna cu dragoste, aproape cu admiraţie, şi întrevederea noastră s'a sfârşit.

Aşa dar, băiatul acela, eşti d-ta. Aşa s'a întâmplat că o pisicuţă — durerea îşi are toate titlurile şi toate drepturile — să împărtăşească azi împreună cu d-ta onorurile academice.

*De atunci ai devenit pentru mine un adevărat prieten. Pasalimani şi Freatis * — patria poetică a neuitatului nostru Lambru Porfira — ne vedea în fiecare seară sub stelele de vară, gonind noaptea şi chemând răsăritul soarelui într'un delicios vagabondaj poetic. Publici acum „Oamenii negri ai Pireului", imagini din viaţa aspră a oamenilor portului, carte plină de observaţiune ascuţită şi de daruri stilistice. Mai scrii şi versuri, — îmi vei ierta, cred, memoria şi indiscreţia — în care, plin încă de dispoziţiuni romantice, vezi doliul morţii în aripile negre ale rândunelelor:*

Puiule cu-aripi îndoliate
Tu, primăvară ne veseşti, ori moarte?

Eu îmi aduc încă aminte versul acesta al d-tale, pe care poate d-ta n'ai vrea să ţi-l mai aminteşti. Şi totuşi, n'ai deloc dreptate. Achile Paraschos sau Dimitrie Paparigopulo l-ar fi iscălit şi ei.

Intr'o seară, pe neaşteptate, m'ai chemat să-mi ceteşti o dramă scrisă de d-ta; o dramă pe care mi-o istorisiseşi umblând pe jos în nopţile de vară când mă însoţiai de trei ori de la Pasalimani până la casa mea de la Freatida. Era: „Fiul umbrei".

Cred că această operă o socoteşti azi — un păcat tineresc. Cu toate acestea, nu există „păcate tinereşti" în viaţa adevăraţilor creatori. Există numai păcate bătrâneşti; şi sânt păcatele scriitorilor a căror întreagă viaţă a fost un păcat continuu.

Cu „Fiul umbrei" dacă nu ne-ai dat măsura deplină a realizărilor viitoare ne-ai dat totuşi măsura puterii d-tale de concepţie. Toţi poeţii sânt fiii umbrei.

Cu această operă, ai bătut la porţile teatrului; şi ele ţi s'au deschis. Şi sânt foarte fericit că, din întâmplare, am contribuit să ţi se deschidă. Şi „Fiul umbrei", cu tot aerul său paradoxal, cu toate lipsurile naturale într'o primă sforţare, a înregistrat o izbândă neaşteptată. Va să zică a mai fost un păcat tineresc? El ţi-a deschis porţile teatrului pe cari le-ai cucerit definitiv mai târziu. De atunci, cucerind teatrul ai scris o serie de opere: „Alb şi negru", „Casa dărâmată", „O noapte, o viaţă", „Cămaşa roşie", independent de izbânda lor mai mare sau mai mică; două dintre acestea au văzut onorurile scenelor străine; ele au înfăţişat pe scenă oameni vii, stări sufleteşti adevărate, năzuinţe omeneşti. Ai devenit stăpânul scenei. Apoi printr'un salt neaşteptat, ai sărit dela teatrul realităţilor la acela al ideilor, şi aceasta a fost săritura cea mai periculoasă şi mai îndrăzneaţă. Da. Ai avut curajul să înfăţişezi pe „Iuda". Pe simbolicul trădător al creştinismului, l-ai adus în faţa publicului, înfăţişând astfel realitatea neîmpăciuitoare.

Apoi, aterisajul d-tale în „Tata se instrueşte"! Fără îndoială, nu eşti numai un aviator îndrăzneţ. Eşti şi un pilot iscusit. Ai câştigat astfel o nouă isbândă socială.

...Dar unde să te mai urmărim? Te găsim pretutindeni. Şi înainte de a izbuti să te ating, mă târăşti în altă parte. Negreşit, d-ta ai înfăptuit „Neliniştea". Cuvântul este la modă. De obiceiu însă este numai un cuvânt. Foarte adesea, acolo unde se vorbeşte de nelinişte, domneşte o tăcere de moarte. D-ta însă, ţi-ai luat sarcina să o înfăptueşti. Nu te opri nicăieri. Unde mai ai de gând să mă transporţi? In coloana lui „Fortunio", în coloana cronicei d-tale zilnice? Dar nu vom sfârşi niciodată. Acest faimos „carnet" nu mai e un carnet. Il umpli în fiecare zi cu frământările vieţii celorlalţi; îl umpli cu poezie, cu politică, cu polemică, cu filosofie, cu femei turburătoare, cu fel de fel de peisagii; în sfârşit, îl umpli cu tot ceiace poate să-şi închipue omul. Şi este mereu acelaş, ca şi stilul d-tale strălucitor.

Cu toate acestea, n'am sfârşit încă. Cum să termin? Este cu putinţă să sfârşească cineva cu d-ta? Şi-apoi, este oare posibil să-l uităm în clipa aceasta pe biograful poetic al vremurilor noastre eroice care eşti tot d-ta? Ai reînviat în faţa noastră, prin filtrul cuvintelor poetice, pe cei mai buni eroi: pe Bătrânul de la Moria Miauli, Papaflesa. Şi i-ai adus atât de aproape de noi, încât îi putem pipăi. Iată-i: trăesc printre noi viaţa lor eroică. Eroii reînviază numai prin artă. Aşa-dar, iată ce ne-ai dăruit, cu biografiile d-tale eroice. Iţi sântem datori adâncă recunoştinţă. Dar iată ce-ai dăruit tinerimii elene.

Cărţile acestea ale d-tale vor fi, pentru copiii noştri, o şcoală de patriotism fără retorică, mult mai bună decât şcoala noastră; un patriotism care se întemeiază pe dragostea pentru ţara părintească şi pe cultul eroilor, şi care este manifestarea cea mai frumoasă şi mai curată a spiritului naţional.

●

Nu pot, în acest articol, să dau nici măcar un scurt rezumat al cuvântării filosofice rostite de noul academician Spiro Mela.

Ţin numai să adaog două cuvinte privitoare la popularitatea d-lui Spiro Mela în toate straturile sociale ale poporului elen, care-şi găseşte, în slovele acestui adevărat enciclopedist, toată complexitatea hranei sufleteşti de care are nevoe.

Aportul d-lui Spiro Mela în literatura elenă contemporană este dintre cele mai însemnate.

Numai cronicile d-sale cotidiane ar fi deajuns spre a justifica marea admiraţie cu care massele populare îl înconjoară pe noul academician elen.

NIC. PAPAHAGI

* Localităţi din Pireu.

Julietta Orăşianu — Surâs

PLASTICA

O nouă expoziţie a d-lui Dem. Berea *la Dalles. Un nou succes, dar de mai mic răsunet. Artistul nu trebue să obosească, obosindu-şi publicul. Apariţiile prea*

Julietta Orăşianu — Salomea

frecvente deservesc, mai ales când calitatea nu-şi poate menţine continuu ascendenţa.

D. Berea e un pictor înzestrat. Ştie să compună, să coloreze, să dea stil lucrărilor sale. E o mare făgăduială, un virtuoz, dar nu poate pretinde un soclu definitiv la o treaptă şi la o vârstă când temperamentul e deschis tuturor

Dem. Berea — Portret

întreprinderilor temerare, tuturor posibilităţilor de evoluţie.

Abilitatea trebue educată. Ceiace convine începutului — nu se mai potriveşte maturităţii. Şi d. Berea e abea pe drum. Pe drumul cel bun, fără îndoială. Dar nu la capăt, — cum ar putea bănui vizitatorul nepregătit, care-l urmăreşte în prea desele-i prezentări din ultima vreme. Pentrucă numai o anumită categorie de consacraţi se agaţă astfel de panourile expoziţiilor, temându-se, dacă-şi pierd continuitatea, să nu li se irosească şi notorietatea.

Graba e dăunătoare — mai ales în artă.

D l Berea frecventează cele mai variate teme. Nu vede obstacole de meşteşug nici în inflexiunile sau carnaţia delicată a nudului, nici în caracterizările portretistice, nici în interpretările savuroase ale peisajului de munte, de şes şi de apă, nici în subtilitatea arabescului floral, nici în complexul insezisabil al atmosferei de interior.

E un pictor complect, în această privinta: subiectul e oricând şi pretutindeni pentru d-sa — pretext de aşezare cromatică, de desfătare a formei.

Multe realizări se fixează în conştiinţă drept experienţe care contează. Destule însă, rămân pe delături.

Julietta Orăşianu — Adolescenţă

Vremea, răbdarea şi studiul vor desprinde din paleta d-lui Dem. Berea — în curând — tot ce-i balast şi uşurinţă.

Cu aceste precizări, pe care le-am vrea înţelese cum trebue, expoziţia dela Dalles rămâne încă o confirmare a încrederii noastre în puterile vârstei.

●

La Mozart expune, modest şi fără strălucire, d. V. Petrea.

Nimic vibrant; nimic prevestitor. Tablouri mici şi tăcute.

●

In aceleaşi saloane, d-na Julietta Orăşianu *nivelează decorativ şi ritmic, atitudini şi stări sufleteşti.*

Dem. Berea — Portret

Genul pare foarte aproape de stilizarea ilustrativă.

Tonalităţile transparente, petele incerte şi liniatura care urmăreşte mai mult conturul decât construcţia volumurilor, dau impresia de superficialitate unor compoziţii care nedumeresc în deosebi prin ineditul concepţiei.

D-na Orăşianu pictează întunericul, adolescenţa, jocul, vara, dragostea, lumina, ţipătul, liniştea. Teme vagi şi ciudate, definite plastic prin imagini şi personagii culese dintr'o lume turmentată de viaţă.

Siluetele trăesc în peisaje dinamice, le imită mişcarea şi cadenţa.

Recunoaştem în cadrele expuse frumoase ecouri de artă, cuprindem în rosturile lor de tresărire melodioasă viziunile artistei, — dar pretindem mai mult artei.

Din cele şaptezeci de lucrări expuse de d-na Julietta Orăşianu reţinem fuga inocentă a unei palete inspirate şi regretul că aproape totul rămâne minor şi fără deplină consistenţă.

Am fi nedrepţi însă, dacă n'am recunoaşte că artista e perfect consecventă cu sine: pictează ritmuri sufleteşti.

H. BLAZIAN

Dem. Berea — La ţărm

Despre străbunii ţiganilor

După Biblie, prin geneză, ţiganii ar fi strănepoţii unuia din fiii lui Noe.

Se povesteşte în Biblie că lui Noe, care sădise viţa de vie, îi plăcea să se înfrupte des din lichidul fructului de viţă şi odată, ameţit de băutură, a adormit desgolit, la umbra unui măslin. Unul din fiii săi văzându-i goliciunea a spus râzând fraţilor săi despre acest lucru şi i-a chemat să vadă şi ei. Dar fraţii săi, ruşinaţi, mergând de-andaratele, au acoperit cu o haină goliciunea tatălui lor, iar după ce s'a deşteptat i-au povestit întâmplarea.

Se zice că Noe a blestemat pe fiul neruşinat ca toţi urmaşii lui să rătăcească în lume şi să fie robi ai descendenţilor fraţilor săi, — iar aceşti urmaşi blestemaţi ar fi ţiganii de azi.

O altă poveste veche, care dăinueşte încă în lumea creştină, spune că ţiganii ar fi fost blestemaţi de Fecioara Maria, pentrucă au fost angajaţi să pironească pe Iisus Christos şi ei în loc să făurească numai trei piroane, au făurit unul în plus cu care să ţintuiască pe Iisus şi prin piept. Blestemul consta în aceia ca ţiganii să rătăcească prin lume, batjocoriţi de oameni, câştigându-şi existenţa prin muncă grea, lucrând fierul.

Acestei povestiri, însă, ţiganii îi opun alta în favoarea lor. Ei susţin că nişte strămoşi ai lor, în număr de trei, trecând odată prin Erusalim, tocmai în timpul când Iudeii voiau să-l răstignească pe Iisus, au întâlnit-o pe Maica Domnului plângând şi au întrebat-o:

— De ce plângi?

— Pentrucă azi fiul meu urmează să fie răstignit.

— Dar pentruce vor să-l răstignească?

— Pentrucă a fost bun cu cei slabi şi neputincioşi, pentrucă a propovăduit adevărul şi a susţinut că trebue ertate păcatele oamenilor nesocotiţi.

Ţiganii s'au strecurat pe furiş pe Golgota, unde se ridicase crucea şi-au furat ciocanul, cleştele şi piroanele, — uneltele de răstignire, pe care le prezentară Maicii Domnului.

Şi Maica Domnului, recunoscătoare, i-a binecuvântat, spunându-le:

— Va veni vremea când voi nu veţi mai fi huliţi şi vitregiţi de soartă. Până atunci, păcatul vostru de a fura să fie ertat...

Dar ţiganii se mai consolează spunând că şi Evreii pribegesc în lume, consecinţă a unui păcat şi mai mare.

Acum, că ţiganii, originari din India, nu aveau ce căuta în Palestina la data răstignirii lui Isus, nici un istoric, nici un document, nu combate această afirmaţiune. Căci indienii, în mijlocul cărora trăiau străbunii ţiganilor ca nomazi, n'au ajuns niciodată cu oastea lor până în Palestina, ei ciocnindu-se numai cu Tibetanii şi Perşii, iar mai târziu cu Armenii lui Tigranes.

Dar totuşi, vechea Romă a putut să vadă pe străzile ei şi ţigani (*zgripţi*, vechea denumire a străbunilor ţiganilor de azi). Se poate ca exemplare de zgripţi (ţigani) să fi fost şi în Erusalim, pe timpul răstignirii lui Iisus.

Această ipoteză nu s'ar putea admite decât pe cale de prezumţie, luând ca izvor de plecare datele şi notiţele publicate de Eutropios, scriitorul grec sau roman (nu s'a stabilit bine origina lui) care a lucrat Istoria Romană de la fundarea Romei până la anul 370 după Christos.

Acest mare istoric de pe urma căruia alţi cronicari şi istorici au păstrat date exacte şi au descris atâtea lupte purtate de imperiul roman cu nenumărate popoare europene, asiatice şi africane, poate fi privit ca cel mai bine documentat în istoria antică, mai ales că a colindat Italia, Gallia, Grecia, Asia Mică şi Egiptul, fiind şi favorit al Impăratului Valens, care l-a pus să scrie Istoria Romană.

Este necesar dar, ca, după Eutropios, să facem o mică incursiune istorică, pentru a putea trage concluzii dacă vechii zgripţi (ţigani) se găseau cât de puţini în Europa şi în Palestina, înainte şi în timpul răstignirii lui Isus Christos.

Se ştie că imperiul roman ajunsese în culmea gloriei sale sub Octavianus Augustus. Dunărea şi Rhinul erau hotarele sale în Europa; în Africa toate coloniile nordice dimpreună cu Egiptul şi Etiopia îi aparţineau, iar în Asia, dela Suez până la Caucaz, graniţa Indiei şi pustiul Arabiei mărgineau vastul imperiu. Germanii, Sciţii şi Dacii nu mai îndrăzneau să tulbure hotarele imperiului roman prin năvălirile lor. Pontii, Persii, Armenii, Arabii şi alte popoare din Asia Mică erau înfrânte şi supuse. In Africa era cucerit şi Egiptul şi Etiopia şi deşerturile Berberilor, Beduinilor şi Marocanilor iar Cartagena, reclădită după dărâmare, era populată de colonişti romani.

Toţi barbarii făceau act de vasalitate.

După Eutropius, Sciţii şi Indienii, cu care Romanii încă nu luaseră contact, la anul 10 după Christos, s'a grăbit să trimită lui Octavianus Augustus, solii şi daruri. Sciţii au trimis scuturi, lănci, grâne, vite; Indienii covoare, giuvaeruri, elefanţi, tigri, piei şi o grupă de robi zgripţi, (exemplare de oameni nomazi din India, paria, prinşi după multă trudă de ostaşii indieni).

Romanii s'au mândrit că în colecţia de exemplare omeneşti vii, numărau şi zgripţi (a optzecea speţă de sclavi).

Aceşti sclavi zgripţi, buni făurari de arme şi buni instrumentişti, cântând din flaute, ţitere, tamburine şi daeadere, s'au înmulţit şi au urmat pe generalii romani în colonii, pentru a-i distra la ospăţuri şi orgii, sau ca robi pentru căratul poverilor.

Deci, este posibil ca ţiganii, foarte puţini, să fi fost târîţi de legiunile romane în Palestina, Egipt şi chiar în Spania, de unde legenda că ţiganii sânt „faraoni" — adică veniţi în Europa din Egipt.

Iar dacă legenda că ţiganii au fost aleşi de Iudei să îndeplinească rolul de călăi pentru răstignirea lui Iisus, este adevărată, desigur că ţiganii, ca robi, au fost siliţi să îndeplinească acest rol odios, întrucât, niciun apostol, nici sfânta scriptură, niciun evanghelist, nici măcar istoricii religiei creştine, nu indică naţionalitatea oamenilor care au făcut oficiul de călăi la răstignirea lui Iisus.

Ţiganii în Palestina puteau să fie aduşi şi de Persii care cuceriseră întreaga Asie Mică şi Egiptul. Aceşti ţigani ar fi putut face parte dintre prizonierii luaţi de Perşi în luptele lor cu Indienii, care foloseau pe zgripţi ca oşteni. Deşi aceşti zgripţi erau nomazi, ei luptau în rândurile Indienilor pentru apărarea propriei lor libertăţi.

De altfel, chiar Alexandru Macedon, în luptele lui cu Indienii lui Por Impăratul, s'a lovit de zgripţi, pomenindu-se de ei ca de nişte luptători bravi, ştiind să mânuiască bine arcul şi suliţele.

Toate aceste prezumţii rămân însă confuze, neconfirmate prin documente sau citate istorice vechi, prin care să se stabilească precis că ţiganii au călcat în Europa, Palestina şi Egipt înainte şi în timpul lui Iisus Christos, nici măcar până la data de 1200. Dar este stabilit precis că ei au imigrat în Europa în perioada dela 1260—1350, împinşi de hoardele mongole şi turcomane ale cuceritorilor Ginghischan, Tamerlan, Batukan şi Orkan.

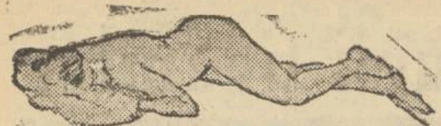
Deci, tocmai pentrucă sânt atât de controversate, legendele despre ţigani fac ca ei să fie consideraţi un popor enigmatic.

G. A. LAZURICA

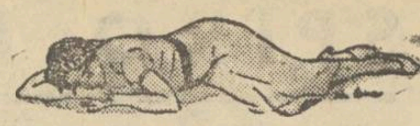
— D. N. N. Matheescu, *autorul lucrărilor „Studii de Sociologie" şi „Istoricul revoluţiei ruse", directorul „Revistei de studii sociologice şi muncitoreşti", a făcut să apară un nou studiu de sociologie politică, intitulat „Ţărănismul şi clasa mijlocie", precedat de o interesantă scrisoare a Profesorului C. Stere, asupra subiectului tratat.*

Se examinează: evoluţia ideologică şi ţărănismul român, încadrarea sociologică a clasei mijlocii ţărăneşti şi orăşeneşti, reprezentarea politică a acestei clase, radical-socialismul francez şi experienţa naţional-socialismului german, neoţărănismul, formula ideologică a clasei mijlocii româneşti, statul ţărănesc şi problema muncitorească.

Volumul de 104 pagini, costă 60 Lei.

Necazuri meteorologice

Directorul ziarului la care colaborez mi-a dat, cu foarte multă discreţie, răvaşul de mai jos.

— Fereşte-te..., — mi-a adăogat dânsul, — că omul acesta nu ştie multe! Iţi dă la cap. Il reproduc în întregime, atrăgând totodată respectuos atenţiunea autorităţilor de primejdia ce mă paşte, rugându-le să vegheze asupră-mi spre a nu fi expus unui asasinat în toată puterea cuvântului:

Domnule Director,

Având ceva *personal* de discutat cu domnul redactor al rubricii *Buletin meteorologic* vă rog să binevoiţi a-mi indica atât numele său exact cât şi adresa d-sale, pentrucă vreau să-l văd între patru ochi.

Vreau să-i trag nu mai puţin decât patru bastoane pe spinare, să-i mult fălcile la ceafă şi să-l bag în spital pentru minimum 30 de zile. Pentrucă, Domnule Director, vă rog să-mi ertaţi tonul agresiv, dar dacă l-aşi avea acum în faţă, i-aş muşca nasul, i-aşi sparge baza craniului sau nu mai ştiu la ce suplicii groaznice l-aş supune.

Din cauza lui sânt azi un *nenorocit*. Repet, un nenorocit şi un om fără viitor, pentrucă ani de zile m'am încrezut în pretinsele dumisale cunoştinţe în meteorologie, până când l-am dovedit că-i un profan. Un profan, un cretin şi, în plus, un farceur. Vă rog să luaţi notă că iau asupră-mi integrala răspundere a insultelor ce-i adresez şi dac'o da Dumnezeu să-mi iasă 'n faţă, îl bat măr şi-l scot din circulaţie! Să se'nveţe minte altădată, să nu ne mai inducă în eroare pe noi, devotaţii cititori ai ziarului ce cu onoare conduceţi.

...Acum, Domnule Director, că mi-am descărcat puţin nervii, iată în ce constă răfuiala mea cu *Dumnealui*. Eu, încă din tinereţă, am fost un pasionat al problemelor Naturii, dedicându-mi orele libere studiului nobil al Astrologiei, care, după cum ştiţi, e soră bună cu sistemul planetar ce stă la baza Meteorologiei. Amorezat de stele şi de aştri, îmi plăcea totdeauna să trag concluzii practice şi, de pildă dacă vedeam decuseară că cerul e roşiatic în direcţia Nord-Est şi — mai ales — dacă peste noapte cădea şi-o ploae, a doua zi luam umbrela şi galoşii. Tot astfel, un porc umblând cu paiul în gură, era pentru mine un indiciu indiscutabil că a doua zi va ploua cu găleata. Aveam principiile mele bătrâneşti de om aşezat şi mă conduceam mulţumitor după ele, până când aţi înfiinţat rubrica „Buletin Meteorologic".

Ca om cu scaun la cap, mi-am zis că cel ce scrie acea rubrică, trebue să fie un savant, un cunoscător iar nu un *terchea-berchea*, cum voi dovedi că e. In primul rând, a început să ne ameţească zi la zi cu nişte termeni, dintr'a căror cetire te apucă o durere de cap năprasnică şi, pe care îmi fac plăcerea să vi-i reproduc: *nori cumulonimbi, anticiclon, epicentru, seismograf, averse, precipitaţiuni, pluviometre, maxima barometrică, nebulozitate, depresiune oceanică, stare higrometrică* şi alte năzbâtii. Spuneţi, vă rog, Domnule Director, n'aveţi senzaţia ciudată c'aţi primit zece lovituri de ciocan în cap?

Acum, treaba d-sale, omul se exprimă cum poate, dacă nu cunoaşte limba românească.

O fi vreun neamţ, mi-am zis, un venetic pripăşit p'aici, care face pe grozavul. Dar ştiţi cum se potriveau prezicerile sale în „Cum va fi timpul?" Exact ca nuca'n perete, de par'că l-ar fi tocmit cineva să ne toarne gogoşi! Insă, pentru stima ce datoram ziarului pe care cu onoare îl conduceţi, n'am obiectat nimic şi nu v'am scris până azi, pentrucă mă obişnuisem să fac *exact pe dos* de ceiace scria el. Dacă, bunăoară, scria că mâne va fi ploae, eu eşeam în haine de dril şi cu pălărie de pae. Spunea el că va fi timp frumos, luam şuba şi şoşonii. Intre noi amândoi se declarase, deci, cam de multişor, un război de guerilla, care pe mine unul mă amuza, pentrucă în mai toate cazurile eşeam învingător. Treceam pe Calea Victoriei, triumfător, cu baston şi panama şi compătimeam pe bieţii concetăţeni ce se luaseră după scrisele lui, eşind cu galoşi şi pardesiu:

— Unde vezi, Ştefănescule, — îmi băteam joc de câte unul, arătându-i seninul catifelat al cerului, — măcar umbră de nor? De ce ţi-ai luat galoşii, nu vezi ce caraghios eşti?

— Păi, dac'aşa scrie la gazetă... Uite ici: „Timpul probabil de azi: ploae abundentă cu descărcări electrice provenite din anticiclonul Adriaticei cu nori alto-ciri, alto-cumuli şi nimbuşi. Averse în toată ţara, vânt, furtună, ceaţă".

Mă prăpădeam de râs, fără să-i destăinuesc sistemul meu de a mă comporta exact contrariu, faţă de competinţa „meteorologului" Dumneavoastră. Ba, unul din bunii mei amici, Leon-Adolphe, care, disdedimineaţă, cum făcea ochi, consulta proza redactorului Dvs. urmându-i indicaţiile cu sfinţenie, mă'ntâlneşte la Şosea, sub teii desfrunţi. Aveam pardesiu, feutru, ba şi-un fular pe dedesupt. Peste pantofi, ghetre călduroase; în mâni mănuşi de piele, pentru orice eventualitate. El ifîfliu, în haină şi cu bastonul. In aer, ceaţă deasă, aducătoare de guturaiu. Leon-Adolphe avea nasul roşu şi odată-l văzui că se apucă de-un pom şi se zgâlţâe de trei ori dearândul, într'un strănut:

— Ha-hap-hapciu!

— Noroc să dea Dumnezeu. Dar ce-i cu tine?

— Să dea dracii 'n domnul redactor!

Şi scoate gazeta. Da, negru pe alb, impostorul Dvs. redactor definea: „Val de căldură, 40 grade la umbră, pomii înfloresc a doua oară, etc., etc....".

L-am suit pe bietul Leon-Adolphe într'o trăsură, i-am împrumutat fularul meu şi l-am băgat în pat. Era sguduit de frisoane şi-a zăcut trei săptămâni de pneumonie. Eu, cum vă spusei, aveam metoda mea: *a contrario*, care mă ducea din succes în succes, stârnind invidia prietenilor mei şi consfinţind în cugetul lor, că eu eram mult mai tare decât redactorul cotidianului Dvs., pentrucă pe mine vremea probabilă nu mă putea înşela, găsindu-mă totdeauna în oraş pregătit aşa după cum se cuvine. Faima mea crescu în cercurile pe care le frecventam şi deseori prietenii apelau la vastele mele cunoştinţi meteorologice, cerându-mi să le spun cu anticipaţie, cum va fi timpul peste o săptămână. Ba unii îmi schimbară porecla în renume şi-mi cereau lucruri aproape imposibile:

— Vrei să ştii ce vreme va fi peste o lună, când se-aleargă Derby-ul la Floreasca? Intreabă-l pe Andronescu-Meteorologu. Ţi-o spune, ca din carte!

Intr'adevăr, preziceam cu oarecare aproximaţie, destul de binişor. Mă bazam pe anume calcule astronomice, combinând presiunea mijlocie a aerului cu fluctuaţiile lunii şi, prin diverse formule algebrice, reuşeam să pun în concordanţă legea gravitaţiei cu vânturile sud-estice, ajungând să stabilesc zi de zi, capriciile vremii. Ceiace, vă rog să mă credeţi, era în completă contradicţie cu farceurul Dvs. de redactor.

Nu s'ar fi întâmplat nimic şi nici azi nu m'aşi gândi la severa corecţiune ce-i voi aplica, dacă acum o săptămână n'ar fi avut loc logodna mea. E necesar să vă descriu acest eveniment, pentrucă de aci mi se trage mie toată nenorocirea, iar dumnealui, şarlatanului, o bătae soră cu moartea.

V'o descriu pe scurt pe fosta mea logodnică: şatenă, gingaşă, 23 de ani, trei rânduri de case, un milion zestre, plus o moşie la Bobeşti şi trusoul. O bomboană de fată! După cum e datina, logodna urma să aibă loc la moşia ei, sub cerul liber, iar ceremonia schimbării inelelor trebuia să se facă în sunetele unei muzici divine, pentru care angajasem un taraf de lăutari. Invitaţiile erau *strict personale*, căci alesesem numai spuma, numai elita Bucureştilor. Naşu-meu era un fost deputat, colegii mei toţi oameni de vază — unul şi-unul — personalităţi, înfine, cremă! Cu două zile înainte de logodnă se produsese tocmai un anticiclon în insulele Azore, trimiţând spre Balcani averse şi precipitaţiuni în diverse regiuni, fapt ce mă bucura foarte, deoarece Duminica se anunţa ca o zi de vară, ferită de umiditate şi de curenţi reci, deoarece massele de aer se aflau în regiunea Mării Caspice în acea zi.

Citeam ironic „Buletinul Atmosferic" al neghiobului Dvs. redactor: *Furtună, cutremur, inundaţii...* şi-mi băteam joc de atâta ignoranţă din partea unui pretins meteorolog, când ştiut este că, atunci când anticicloanele bântue în Azore, noi sântem favorizaţi de o temperatură excepţională! Dar... ce să-i fac? Tocmai discutam cu Aglaiţa, în prezenţa naşului, ultimele formalităţi şi chestiunea toaletelor. Socru-meu, care-mi cunoştea erudiţia în materie, spuse:

— Ei, Andronescule, ce zici, ne plouă Duminică sau nu? Ia vezi tu, care eşti mare maestru în Meteorologie!...

Flatat, desfăşurai harta pe masă şi, indicând longitudinea curenţilor faţă de epicentrul atenian, declarai impecabil şi sentenţios:

— Duminică... presiunea sub 5 milimetri, valuri de aer cald direcţia Nord-Vest, Adriatica plus 17 grade... Tată socrule, e'n regulă. Masa afară în curte, toalete de vară pentru doamne, joben şi frac pentru domni. Exclusă orice ploae, orice norişor. Trăsuri deschise, deoarece e probabil s'avem val de căldură!...

Spusele mele de om competent în materie, se realizară întocmai. Trimiserăm la Bobeşti taraful de lăutari, vesela, doi bucătari şi un camion întreg de damigene, încă de Vineri seara. Masa în formă de potcoavă era pusă în curtea conacului şi ne aştepta. Trufele, icrele negre şi şampania, le aduceam noi, formaţi în cortegiu de nu mai puţin de 24 trăsuri deschise, cu funde la cai şi cu flori la pălăriile birjarilor. In fruntea cortegiului — eu şi Aglaia. Imediat în spate — naşul, năşica şi socrii mari. Apoi, toată protipendada Bucureştilor; la frac şi joben — domnii, la rochii albe — doamnele. Dimineaţa se anunţa splendidă: nici urmă de furtună sau cutremur, sau — auzi tâmpenie! — inundaţii. Bătea un vânticel prielnic, iar pomii fremătau par'că de fericire. Până la Bobeşti sânt însă 35 de kilometri şi, pe drum, înspre îmbucătura Dâmboviţii cu Pietroaia, deodată observ pe cer un nor cumulo-nimb. Tac chitic, deşi simţii că vine şi-un pic de răceală dinspre Dunăre, semn că precipitaţiunile sânt în aer, iar Marea Caspică goneşte norii înspre noi. Din spate, ironiile începură să curgă încetişor. Pe măsură ce înaintam însă, cerul se brăzda de balauri şi de şerpi, iar persiflările deveneau mai acerbe.

— Ei, clama naşul, ce ne facem? Nu vedeţi ce furtună ne prinde?

— Meteorologul, suspinau subţiratec golaşele Doamne, Dumnealui ne-a impus toalete subţiri!

In aer străluci un fulger, ce-mi aduse broboane reci pe frunte. Trăsurile galopau, caii ciuleau urechile a furtună, iar mie îmi venea să-mi dau cu pumnii 'n cap. Logodnica mea sta zgribulită, dârdâind; iar din fund, socrul arunca spre mine o ploae de invective:

— Să te mai iei după toţi neisprăviţii!...

De sus, dinspre Nord-Vest, începură primele averse. Dar ce averse? Ploua cu găleata în şiroae lungi, prelingându-ni-se pe streaşina jobenelor şi făcând din fracurile noastre nişte zdrenţe bune de aruncat. Când isbucniră tunetele, câteva doamne leşinară, iar peste puţin timp şoseaua deveni impracticabilă, din cauza apei care gâlgâia prin şanţuri, revărsându-se. Primul han întâlnit, fu salvatorul nostru. Uzi ciuciulete, ca nişte şoareci (doamnele cu rochiile lipite pe corp, cu fardurile zemoase întinse pe obraji), dădurăm năvală în hanul cu pământ pe jos, aşteptând să treacă urgia! Pe scurt, Domnule Director, inutil să vă spun că logodna n'a mai avut loc, deoarece noi eram prinşi de furtună la 17 kilometri departe de Bobeşti; iar acolo în Bobeşti, inundaţia luase proporţii şi mai mari; apa pătrunsese 'n curte înnecând masa în formă de potcoavă, ba intrase şi'n bucătărie, stricând bunătate de mâncări... Noroiul ajunsese pân' la brâu, iar pealocuri, fuseseră scoşi şi pomii din rădăcină...

De aceia, Domnule Director, reînoesc rugămintea mea, ca să binevoiţi a-mi da adresa domnului redactor al rubricii „Buletinul Meteorologic". Veţi înţelege de ce vreau să-l bat şi — mai ales — veţi înţelege tot răul ce mi l-a făcut.

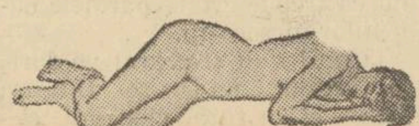
Nu-l bat pentrucă ani dearândul m'a minţit, făcându-mă să mă comport exact invers faţă de pronosticurile sale. Il bat şi vreau să-l omor chiar, numai pentrucă de astădată — tocmai de astă dată — *m'a minţit şi a spus adevărul!*

Prezisese: furtună, cutremur, inundaţii... Şi, într'adevăr, aşa a fost.

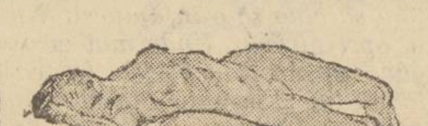
Ei bine, aceasta nu i-o pot erta! Gândiţi-vă: trei rânduri de case, un milion zestre, o moşie la Bobeşti, trusou şi'n plus o bomboană de fată...

Vă rog să-mi ertaţi starea nervoasă, dar iar m'apucă furiile. Unde e? Daţi-mi adresa lui, să-l fac praf!

FIRICĂ ANDRONESCU
p. conf. *IULIU LAZĂR*

Rochia cu buchete

Dintre toate rochiile ei, aceia care-i place mai mult e rochia de voal cu buchete .

— Parcă te-ai fi plimbat printr'o grădină şi s'ar fi prins toate florile de tine,—îi spunea Paul de câte ori o vedea îmbrăcată aşa. — Tare-i frumoasă!

E-adevărat că-i frumoasă. Voalul auriu şi diafan pare străbătut de raze de soare, iar florile proaspete, ca şi când atunci ar fi fost rupte.

Şi câte amintiri o leagă de rochia asta ! Cu ea era îmbrăcată la primul ei ceai; cu ea când l-a cunoscut pe Paul; cu ea când el i-a mărturisit că o iubeşte.

Dar acum... Sânt trei luni şi ceva de când n'a mai îmbrăcat-o; de când se mulţumeşte s'o privească doar. Căci e bolnavă, foare rău bolnavă. Zadarnic încearcă toţi să i-o ascundă: ea ştie că moartea-i aproape. Moartea! Niciodată nu i-a fost frică de ea, fiindcă niciodată nu s'a gândit la ea. A fost crescută în aşa fel încât nicicând n'a cunoscut grija, necazul, durerea... Din viaţă n'a luat decât ce-a fost plăcut şi vesel; la oameni n'a văzut decât ce-a fost frumos şi bun... Cu aceiaşi naivă bucurie şi-a petrecut şi copilăria şi adolescenţa... Apoi, dintr'odată, un accident stupid i-a curmat jocurile şi i-a frânt visele...

Insă la ce bun să se mai amărască? „Optimism, cât mai mult optimism!" — aşa o sfătuesc unii şi alţii...

— Uşor de spus!, — oftează Alina.

Şi, vrând să scape de gânduri, se ridică între perne, ca să urmărească, după sgomote toată mişcarea din afară de camera ei — nu numai din apartamentul lor, ci şi din apartamentele vecine; ba chiar şi aceia de pe stradă. E o obişnuinţă pe care a căpătat-o de când e bolnavă, din cauza plictiselii.

Astfel, ştie că cel dintâi strigăt scos de vânzătorii ambulanţi e al bătrânului cu barbă care distribue de ani de zile ziare prin cartier; prima flaşnetă, care-i cântă sub ferestre o falsă şi domoală *Marseillese*-ă e a femeii şchioape...

Ceva mai târziu, o claxonare nervoasă îi indică pe tânărul cu alură sportivă care aşteaptă nerăbdător, în Buick-ul de ultim model, ca fata blondă şi sveltă dela etajul II să coboare jos şi să plece împreună undeva, afară din oraş...

La zece fix, un lătrat vesel o anunţă că doamna obeză dela parter — vecina de apartament — porneşte într'o plimbare lungă cu spiţul său; plimbare însă, din care revine mai totdeauna în trăsură... Apoi toată casa începe să freamăte: semn că se face curăţenie pretutindeni.

Când se apropie vremea prânzului, ascensorul începe să funcţioneze incontinuu, aparatele de radio aruncă prin toate ferestrele cântece, informaţii şi reclame... Dimineaţa s'a sfârşit.

— Ah! In fiecare zi acelaş lucru! — (Şi enervată îşi astupă urechile cu mânile). — Inchide, mamă, fereastra să nu mai aud. Ba nu... las-o! E-atât de frumos afară !...

Da, e frumos. Frântura de cer ce spânzură acolo, sus, e albastră..., albastră.... Iar soarele tot i-a năvălit în cameră. Măcar atâta să aibă...

...Pe la două, soneria sună prelungit şi doctorul intră, zâmbitor, pe uşă.

— Cum ne mai lăudăm pe ziua de azi. Parcă avem o mină mai bună. Nu ?...

Şi tot zâmbitor s'apropie de pat; s'apleacă asupră-i...

Dar, după ce-i schimbă pansamentele, îi ia tensiunea, îi pipăie pulsul, zâmbetul lui prefăcut dispare. Posomorât, s'aşează la masă să scrie una din reţetele acelea costisitoare, care nu-i aduc nici un folos. Posomorît porneşte înapoi spre uşă... Fiindcă nu-i numai medicul, ci şi prietenul ei. O cunoaşte de când era mică !

Când ajunge pe prag, se întoarce brusc — ca şi cum şi-ar aminti de ceva — şi, reluându-şi zâmbetul prefăcut, o întreabă, aşa cum o întreba pe vremuri :

— Ce să-ţi aducă mâne Nenea Do ?

Apoi, fără să-i mai aştepte răspunsul, eşă urmat de mama ei.

După plecarea lui, reţetele sânt trimise la farmacie; pe urmă... medicamentele umplu masa. Mama, cu ochelarii pe nas, cercetează fiecare fiolă, fiecare flacon, fiecare cutiuţă în parte.

— Din asta cinci picături dimineaţa şi seara; din asta câte o lingură din oră 'n oră; din asta o pilulă înainte de culcare...

Şi, instalându-se în fotoliul de lângă pat, îşi ia din nou în primire rolul de infirmieră; rol de care se achită de minune, inclusiv glumele şi râsul, obligatorii pentru ridicarea moralului unui bolnav. Dar, dacă buzele surâd şi gura râde, ochii o trădează, fiindcă rămân tot trişti. Căci e sigur că ea plânge în ascuns, prin toate colţurile. Ba odată a plâns şi 'n faţa ei.

Deschisese „Petite Anthologie des poétes Classiques Français", — deşi ocupată toată ziua găseşte timp să-i facă şi lectură, — şi'ncepuse o poezie de André Chénier. Dar la versul:

Je ne suis qu'au printemps, je
veux voir la moisson...

se oprise înecată de plâns.

— De ce plângi, mamă ? — o întrebase calm. Dacă mi-o fi să mor, o să mor. Şi decât să rămân infirmă...

— Nu vorbi, nu!... — hohotise mama, luând-o în braţe.

...Scurte şi mute apariţii îşi face şi tatăl. Stă câteva minute la căpătâiul ei; se uită la dânsa cu o durere de care singură se cutremură... Apoi, după ce se plimbă agitat dela un capăt la altul al camerei, se depărtează cu capul în piept şi fără s'o mai privească: probabil că nu vrea să-l vadă că plânge.

Dar oare mai e nevoe să-l vadă ? Parcă ea nu ştie şi nu vede ? Şi nu bănueşte totul ?...

Aşa i s'a lămurit şi faptul pentru care Paul a părăsit-o... Fără îndoială, el iubeşte acum o altă fată, sănătoasă, — ca să facă excursii, să joace tenis, să se ducă la cinema cu ea... Şi s'o poată strânge 'n braţe fără frică...

Câtva timp după ce încetase să mai vină pe la dânsa, Paul i-a trimis zilnic câte un buchet de flori sau o cutie de bomboane, întovărăşite de-o scrisoare de scuză: „Sânt foarte ocupat, aşa că mi-i imposibil să vin la tine astăzi..." Sau: „Imi face atât de rău să te văd bolnavă! Crede-mă, dragă..." Iar scrisorile sfârşeau, de fiecare dată, cu sărutări şi îmbrăţişări. Şi, ea se mulţumea cu atât. Cel puţin pe hârtie... Căci era atâta timp de când Paul n'o mai sărutase!...

Pe vremea când venea încă, după ce abea îi atingea mâna, s'aşeza în fotoliul de lângă fereastră şi nu se clintea de-acolo, până la plecare.

— Paul!, — îl ruga ea, — vino lângă mine! Aş vrea să-mi culc capul pe umărul tău...

— Da ? Şi pe urmă o să-mi ceri să te sărut... Haide ! Haide ! Fii cuminte! Ştii bine că n'ai voe să fii turburată. Cu inima ta...

Şi nu venea.

Iar acuma s'au rărit şi buchetele de flori, şi cutiile cu bomboane, şi scrisorile...

In fiecare dimineaţă se scoală cu gândul: „Astăzi o să vină negreşit!" Şi trăgându-şi alături de pernă oglinda şi toate accesoriile necesare toaletei unei femei, încearcă să se facă... frumoasă. Desigur, nu reuşeşte: fardul ţipă prea tare pe obrajii păliţi de boală; ochii cu cearcăne adânci contrastează cu masca feţei... Nemulţumită, aruncă atunci din mâni oglinda; şi parcă-i pare bine că Paul nu vine... Mai târziu însă, un alt gând îi ia locul; gând care-i umple tot restul zilei: „In orice caz, o să-mi trimită vreo scrisoare..." Dar nici el, nici scrisorile nu ajung până la dânsa...

....

E linişte. Prin fereastra deschisă, o frunză îngălbenită din vreun copac din apropiere, intră sfioasă şi cade pe covor. A venit toamna.

A venit toamna ?... Dar rochia de voal, cu florile-i de primăvară, râde la fel în faţa ei.

— Mamă ! scoate-mi rochia de voal!

Astea-i sânt primele cuvinte când se deşteaptă dimineaţa. Iar dorinţa ei — ca toate dorinţele-i de acum — e îndeplinită : rochia e scoasă, întinsă pe un scaun... Capriciu de bolnavă ? Poate. Dar ce bine-i face când o priveşte!

Şi iată că, privind-o astăzi o cuprinde dintr'odată dorul s'o îmbrace. Şi iată că, privind-o mai îndelung, i se pare că nu mai e bolnavă, c'a părăsit patul. Şi alergând la rochie, şi-o asvârle pe ea, ese pe uşă, umblă pe străzi, se 'ntâlneşte cu Paul, îl apucă de braţ, străbate cu el aleele unui parc, se aşează pe-o bancă, sare într'o barcă.... Şi se bucură de viaţă cu mai multă frenezie decât mai înainte. A fost atât de aproape de moarte! Dar acum e iarăşi sănătoasă. N'o mai doare nimic... nimic...

„Parcă te-ai fi plimbat printr'o grădină..."

Incet, cu precauţii infinite, Aline se dă jos din pat şi păşeşte spre rochie.

„Ce bine că mama doarme ! gândeşte ea uitându-se spre biata-i infirmieră care a aţipit în fotoliu. Ce bine!..."

Incă un pas; şi încă unul. Dar de ce-i atât de departe până la rochie ? Şi inima de ce i sbate aşa ? Iar a mai intrat o frunză prin fereastră... Dar nu-i toamnă, nu...

Incă un pas, numai unul... Uff! A ajuns. Să se îmbrace repede. Intâi furoul, Aşa ! Acum rochia... Dar cordonul ? Unde-i cordonul?... Uite-l. Şi mai sânt trei butoni aici. Şi...

Ia!... Parc'o cheamă cineva ? Cine ?... Paul, desigur. A venit iar ? Ce fericire... Dar ce cântec se aude ? Şi ce-i lumina asta ?... Soarele ? Sau...

Cu braţele întinse, cu ochii căscaţi, Alina s'apleacă spre lumina care-o atrage — ca un fluture de noapte spre lampă — întâi în genunchi, pe urmă cu totul...

...Iar rochia cu buchete pare mai frumoasă decât oricând. Căci acum îmbracă un trup care-a pătruns în grădina de unde nimeni nu se mai întoarce...

EUGENIA PETRESCU

Un suflet chinuit: Rutebeuf

Al treisprezecelea secol de după Crist n'a dat omenirii numai pe Dante sau pe Sfinţii Ludovic şi Toma. Subt povara ostilităţii celui mai neîmblânzit destin şi-a târît zilele primul mare şi autentic poet al Franţei, truverul Rutebeuf. Norocul nu numai că nu i-a aruncat niciodată vreun surâs, dar nici măcar nu i-a fost îngăduit să-i apară în cale, — ca unui adevărat paria.

Poetul, contimporanul regilor *St. Louis* şi *Philippe le Hardi*, deşi originar din Champagne, a fost un parizian îndrăgostit de toate mizeriile capitalei, care abia îl hrănea. Nici nu putea concepe că mai poate fi viaţă dincolo de zidurile Luteţiei.

Apariţia lui Rutebeuf în literatura franceză vesteşte prima individualitate bine determinată, o liră cu destule coarde care-l face capabil să ia parte la toate evenimentele vremurilor. Poezia sa este un fel de memorial versificat, în care apar păcatele mari şi mici ale timpurilor, redate cu cel mai desăvârşit talent al pitorescului, încadrând o usturătoare ironie. Spiritul prodigios al acestui adevărat rob al condeiului a ştiut să-şi risipească bogata personalitate în mai toate genurile literare atunci în floare. Vieţi de sfinţi, fabliouri, complente, opere satirice şi didactice, celebrul miracol „Le Miracle de Théophile", formează o vastă activitate din care multe episoade sânt absolut surprinzătoare pentru epocă. Numai de „chanson de geste" şi de acele aşa zise romane în versuri nu s'a ocupat, mai ales din cauza necazurilor de toate zilele, care îl sileau adesea să scrie şi versuri de comandă, pentru ca să-şi poată duce mizera-i viaţă. Chiar şi atunci însă când e obligat a fi mai puţin el însuşi rămâne tot original, căci sufletul său vibrează în ritmul patimilor şi aspiraţiilor populare. Opera lui Rutebeuf este un monument de sinceritate şi crainicul mizeriei unui secol din care Joinville n'a văzut decât mirajul sfântului Ludovic, marele rege.

Poetul a satirizat viaţa contimporană cu vivacitatea unui talent care-l proclamă predecesorul lui Régnier. Nu numai atât, dar cu acelaş talent a lăsat posterităţii şi imaginea dezolantă a propriilor sale nenorociri. A fost unul dintre cei mai urgisiţi oameni de litere ai veacurilor şi n'am greşi prea mult proclamându-l primul mare poet pentru care ziua de mâne a fost o grea problemă.

Avea şi el dreptul să figureze în acel imens album de caricaturi ale secolului, opera sa, căci, la drept vorbind, caricatura nu-i altceva decât viaţa văzută de omul ai cărui ochi constată că liniile simple sânt acelea care îmbracă mai eficace realitatea.

Unica şansă a vieţii poetului a fost darul de a percepe caricatura, cu cel mai desăvârşit simţ al tuturor nuanţelor sale. Caricatura lui Rutebeuf nu deformează, ci este o simplă reconstituire a realităţii, o desvăluire, pentru omul care nu-i dispus să arunce oriflamele poeziei peste urâtul din jur.

Poet complex, tehnica sa îl ajută să treacă dela melancolia integrală, dela cea mai caustică ironie la idei generale, acele fundamentale dar banale legiuiri severe, care ne dau justa preţuire a lucrurilor omeneşti şi care au încurajat pe cântăreţ în tristele sale elanuri de a nu găsi nimic bun în lume. Chiar să nu fi fost un veritabil „pauvre diable" din care n'a lipsit nici dramul de stricăciune, Rutebeuf ar fi fost tot un nemulţumit pururea frământat de şubrezenia temeliilor lumii şi mai ales, un just preţuitor al activităţii celor mari şi mici. Faptul că ne apare drept un revoltat ni-l arată în culorile cele mai favorabile. Nimic mai odios decât oamenii care aprobă totul. Aceştia sânt arhitecţii tuturor durerilor omeneşti.

Opera nenorocitului truver din Champagne este o enciclopedie de morală şi sociologie a vremurilor sale tulburi şi atât de nesigure. Pretutindeni vede o lume stricată, hapsână, nemiloasă, închinându-se doar la aur. Chiar marele rege, Sf. Ludovic are păcatele lui, dă prea mult călugărilor în vreme ce poporul suferă. Oamenii bisericii sânt personificarea avariţiei, cavalerii departe de a mai fi ca cei de pe vremea lui Roland. Merg în cruciade doar ca să se îmbogăţească, apoi le părăsesc. Funcţionarii venali şi hrăpăreţi, meseriaşii leneşi, negustorii necinstiţi, iată o lume unde bietul cetăţean cu frica lui Dumnezeu o duce rău, lovit şi înşelat din toate părţile. Dar femeile? Ca totdeauna sânt extreme, prea frumoase ori prea urâte, prea bune la suflet ori prea rele; de altfel, noroc în dragoste nici n'a avut, ceiace nu s'a sfiit să mărturisească cu dramatic realism.

Să nu uităm că Evul Mediu, mai ales epoca cruciadelor, a fost o perioadă de exaltare poetică a femeii. Cavaleri, războinici şi plebe plecau departe să cucerească locurile sfinte din mânile necredincioşilor, sau îndeplineau obositoare pelerinagii. Acasă, în plictiseala molatecă a castelelor cu turnuri şi metereze, rămâneau singuratice contese şi baronese, adesea subiect de perpetuă tulburare pentru bieţii paji. Cavalerul, departe de frumoasa tovarăşă, de orice femee albă, clădea soţiei tronuri de aur, iar amintirea mirajului atmosferei de alcov era nu numai obsedantă, dar adevărat pretext de a privi femeia ca pe o fiinţă excepţională. De aci o întreagă şcoală poetică. Apropierea de iubită îl face pe bărbat mai mult întreprinzător, agresiv şi realist, pe când depărtarea îl transformă în idolatru. Frumoasele vremurilor nu puteau decât încuraja o literatură în care apăreau plămădite dintr'o esenţă superioară.

Sărmanul Rutebeuf, căsătorit cu o femee în etate, de atâtea ori flămând şi înhăitat cu drojdia cabareturilor, ce omagii putea aduce el femeilor? Sensibilitatea sa personală l-a ajutat însă să vorbească mişcător despre eternitatea farmecului feminin.

Acest om pe care complexa şi nedefinita societate a vremurilor căuta să-l lase în marginea ei, a fost desigur primul dintre poeţii urgisiţi, cum i-a plăcut lui Verlaine să-i numească. O viaţă de epopee. Trăia din pomana avarilor seniori, care se mai îndurau câteodată să-i comande câteva versuri. Dacă a rămas cinstit, neamestecat în nicio afacere demnă de spânzurătoare, ca genialul său urmaş Villon, în schimb mulţi dintre tovarăşii săi erau prea puţin albi. Tocmai această mizerie l-a făcut să aibă atât de înaintat simţul pitorescului şi acele fermecătoare aspecte de poezie intimă care-i răscoliseră ungherele chinuitului său suflet.

Poetul avea şi dânsul destui duşmani. A trăi înseamnă şi să ai duşmani. Câteodată, şi cât de fericit nu eşti atunci, nici n'ai dori să fii în locul duşmanilor tăi, oricât de puternici ar fi. Unii sânt duşmăniţi chiar pentrucă le place să facă binele. Rutebeuf avea din belşug inamici, probabil din cauza vreunui vers usturător, sau mai degrabă din cauza certurilor de la jocul de zaruri. Dar ca să poată face bucurie celor care-l urau, i-a satisfăcut pe toţi căsătorindu-se a

doua oară, cât se poate de prost:

Pour plus donner de réconfort
A ceux qui me haient de mort,
Tel femme ai prise
que nul hors moi n'aime ni prise
Et était pauvre et entreprise
Quand je la pris...

(LE MARIAGE RUTEBEUF)

Confesiune dureros de sinceră: a lua o nevastă pe care nimeni altul n'ar mai fi luat-o! A luat-o pentrucă de obiceiu sărăcia trage la sărăcie, după o lege ancestrală.

...Et elle n'est ni gente ou belle:
Cinquante ans a eu l'écuelle,
Est maigre et sèche.
A sa foi ne fera pas brèche.
Depuis que fut né en la crèche
Dieu de Marie,
Ne fut mais telle épouserie...

(LE MARIAGE RUTEBEUF)

Femeia poetului nu era nici măcar o drăgălaşă pariziană fără alt capital decât forme şi linii armonioase. Cele câteva rânduri de mai sus conţin drama unei vieţi de om, şi una dintre cele mai sfâşietoare. Nevastă bătrână, slabă, scândură şi mai ales în imposibilitate de a se abate dela fidelitatea conjugală pentru simplul motiv că n'o râvnea nimeni. De ce a luat-o? Nu ne-o spune şi învinuim fatalitatea.

Dumnezeu nu-l numără printre ocrotiţii săi:

Je crois que Dieu le débonnaire
M'aime de loin...

Starea mizerabilă a poetului stârneşte bucuria duşmanilor şi supărarea puţinilor prieteni:

Je fais fête à mes ennemis,
Deuil et courroux à mes amis...

Sărăcia lui Rutebeuf nu-i însă una senină, ca aceia a unui Sir Grégoire din celebra expansiune lirică a lui La Fontaine, *Le Savetier et le Financier*. Nu putea suporta bietul cântăreţ parizian sărăcia şi existenţa de azi pe mâne pentrucă nici pantofarul din fabulă n'ar fi suportat-o cu atâta seninătate; doar titanica figură a lui Sir Grégoire nu-i decât o faţetă a cristalului magic care a fost Homerul galic.

Fiind sărac, Rutebeuf a scăpat doar de o singură grijă:

...et ne crains pas qu'un homme étrange
Rien me dérobe,

pentru zilele acelea când hoţii mişunau trebue să recunoaştem că necazul de care a fost scutit nu era dintre cele mici. Sărăcia poetului este anihilatoare şi una dintre cele mai deprimante din lumea literelor. Nu-i puţin lucru să suspini vorbe de felul acestora:

Je n'ai bûche, chemise ou robe...

Există un motiv binecuvântat care să justifice această dezolantă stare a poetului, motiv astăzi mai de actualitate decât ori când:

...Puisque je suis un homme probe
C'est bien assez.

O resemnare tristă şi candidă, o palmă grea aplicată tuturor secolelor în care a fi cinstit înseamnează în primul rând a fi sărac. Atât de cinstit a fost încât nici nu-şi înşela nenorocita de nevastă, care poate că nici atât de urâtă sau slabă nu era pentru a fi mamă de câteva ori, judecând după pitoreasca expresie arătând-o de mai multe ori „blessée d'enfant".

Intr'o viaţă atât de vitregă, poetul a găsit o superbă consolare salvatoare şi anume în cântecele sale:

Sachez qu'hier comme demain
L'espérance du lendemain
Ce sont mes fêtes.

Cu atâtea secole înaintea lui Baudelaire, iată un poet care trăeşte tot pentru artă! Sigur că aceste versuri din poemul „Le mariage Rutebeuf" reprezintă o nebănuită accensiune spirituală şi chiar una din marile cuceriri asupra materiei. Să nu trăeşti decât pentru poezie este o superioritate neînţeleasă de plebe şi sărmanul greer din fabulă acordează un simbol dureros.

Cinci veacuri mai târziu, nefericitul Alfred de Musset va cânta acelaş lucru în desnădăjduitele versuri din „Tristesse":

Le seul bien qui me reste au monde
Est d'avoir quelquefois pleuré.

Cale de cinci sute de ani, şi-au dat mâna două sincerităţi şi două sensibilităţi unite, Rutebeuf, flămândul şi Musset, chinuit subt povara purpurilor iubirii.

Ce trai putea duce un sărman truver, urmărit de ghinion dar şi de geniu, ca acest martor neplăcut al domniei Sfântului Ludovic? Inchipuiţi-vi-l călare pe o Rozinantă extenuată, abia îmbrăcat, hoinărind pe străzile Parisului, căutând să-şi poată cânta unde se întâmplă versurile sale alerte şi ştrengăreşti contra călugăriţelor sau altor personagii, care se pretau minunat la persiflare. Lumea, avară, dădea puţin. Am mai spus că încarna ultima treaptă a boemiei.

Bruma de gologani pe care o câştiga, bănuţii de aramă disputaţi adesea cu pumnul călugărilor cerşetori, nu prea ajungeau acasă, căci avea patima jocului. Hazardul, oricât de vulgară ar fi imaginea terorizată a jucătorului, tot rămâne o luptă a revoltaţilor contra raţiunii, a materiei reci şi goale. Pătimaş jucător de „La Grièche", un primejdios joc de zaruri, a fost cam des în situaţia de a se plânge după cum urmează:

Pauvre sens et pauvre mémoire
M'a Dieu donnés, le roi de gloire,
Et pauvre, rente
Et froid au cul quand bise vente.
Le vent me vient, le vent m'évente
Et très souvent
Plusieurs fois je sens trop le vent.
La Grièche en ses dés me vend
Ce que me vend...

(LA GRIÈCHE d'HIVER)

Frigul arzător şi insinuant prin hainele rupte, apoi pacostea jocului de noroc, toate sânt descrise nu numai cu sinceritate, dar şi cu vibrant realism. Spre zaruri este împins aproape inconştient, de o forţă magică.

Spovedanii de felul acestora, pline de cel mai autentic lirism nu sânt rare:

Je suis tel l'oiseau sur la branche.
En hiver pleure et me lamente
Et me défeuille ainsi que l'ente
Au premier gel.

Pasărea pe care iarna o face să-şi ciripească şi mai tragic jalea, este fascinată de ochii lugubri ai cuburilor hazardului, atrasă spre speluncile de joc, la fel cu micile sburătoare fascinate de vreun Cobra.

Tout va tout vient, bien je le vois,
Les dés que les détiers ont fait
M'ont de ma robe tout défait:
Les dés m'occient,
Les dés me guettent et épient,
Les dés m'assaillent et défient,
Ce pèse à moi.

(LA GRIÈCHE d'HIVER)

Zarurile capătă în poezia lui Rutebeuf viziuni apocaliptice, un odios „Paradis artificial", gata pentru a se metamorfoza într'un infern. De pe la toate răspântiile beţia rece a zarurilor îşi trimite tentaculele spre poet.

Pentru a vorbi lui Ludovic IX despre sărăcia sa poetul începe prin a declara că nici nu ştie cum s'o înceapă:

Tout ai de matière abondance
Pour parler de ma pauvreté.

Un Univers de sărăcie haotică şi nebuloasă, prin care caută să-şi facă loc inevitabila moarte. Nimic nu-i a lui în acest Paris al tuturor bogăţiilor, nici măcar pomana ce i se aruncă atât de parcimonios.

Je n'ai ni couverte ni lit,
N'a si pauvre jusqu'à Senlis,
Sire, ne sais de quel part j'aille:
Mon coté connaît les paillis,
Et lis de paille n'est pas lit
Et en mon lit n'y a que paille.
Sire, je vous fais assavoir
Je n'ai de quoi du pain avoir:
A Paris suis entre tous biens,
N'y en a nul qui y soit mien,
Et nul qui me soit bon apôtre.
Bien sais Pater, ne sois qu'est nôtre...

(LA PAUVRETÉ RUTEBEUF)

O adevărată frescă de mizerie, zguduitoare şi dramatică. Sărăcia lui Rutebeuf parcă ar fi o adevărată imputare adusă omenirii întregi. Un mare creator n'are decât un pat de paie, în vreme ce drojdia speculanţilor şi escrocilor se proslăvesc în purpură. Inocentul joc de cuvinte dela urmă este cu tâlc. Cunoaşte bine Pater-ul, dar ce folos că nu poate spune la nimic altceva că-i „al nostru", din simplul motiv că nimic pe lume nu le aparţine. Nu ştim dacă bunul rege s'a înduioşat sau supărat de suplica unui supus atât de desmăţat şi urgisit, credem că nu, la fel desigur cu Alphonse de Poitier, fratele suveranului, căruia îi adresează o complentă colorată şi cu vii accente realiste:

Dieu m'a fait compagnon à Job,
Car m'a ravi d'un coup bientôt
Ce que j'avais
De l'oeil droit, dont mieux je vouais.

Ne puis je pas aller la voie
Ni me conduire...

(LA COMPLAINTE RUTEBEUF)

Tovarăşul lui Iov? In tot cazul iată un Iov care n'a avut nimic în viaţă, şi căruia nici Dumnezeu nu i-a luat nimic ci numai că nu i-a dat.

Nenorocirile îl copleşesc şi, de când lumea:

Les maux ne savent seuls venir...

căci răul are totdeauna trebuinţă de tovarăşi pentru a mina existenţa omului. Tocmai când sărmana soţie îi născuse un copil, se întâmplă o catastrofă: îşi rupse calul un picior. Nici acei puţin gologani care mai scăpau dela zaruri nu-i putea strânge acum. Tabloul care urmează este al mizeriei clasice:

...D'un enfant accoucha ma femme.
Mon cheval s'est brisé la jambe
A une lice;
Or veut de l'argent la nourrice
Qui m'écorche jusqu'au supplice...

Sânul mercenar al doicii trebuia plătit, calul îşi rupse piciorul, pruncul ţipa grozav, ţipătul sărăciei. Niciun ajutor dela nimeni, prietenii se eclipsară cu toţii, îndată ce un alt suflet sbucni din infinit în casa tristă a poetului. Acest lapidar rechizitoriu este adecvat tuturor timpurilor:

que sont mes amis devenus
que j'avais de si près tenus
Et tant aimés?

Prietenii adevăraţi nu se găseau nici pe vremea lui Rutebeuf. La Fontaine închină amiciţiei fabula „Les deux amis", dar cu o sângeroasă ironie adresată tuturor meridianelor noastre, cei doi buni amici trăiau într'o Monomatapa africană. Poetul şi-a iubit prietenii care desigur că au profitat de tot ce-i lăsa generozitatea zarurilor. Nici odată un prieten nu iartă superioritatea sau sărăcia celuilalt. Ai lui Rutebeuf le aveau deci pe amândouă de imputat şi erau cam de felul acesta:

De tels amis m'ont mal bailli,
Car dès que Dieu m'eut assailli
De maint côté,
N'en vis un seul en mon hôtel...

Multe versuri de un tragic estompat dar concentrat ni-l arată drept un liric în sensul de astăzi al cuvântului, căruia i-a pus condeiul în mână o extrem de pătrunzătoare emoţie personală.

Moartea îl va găsi pe cântăreţul nostru după ce şi-a mistuit o viaţă astfel cum şi-o cântase.

„J'ai fait au corps sa volanté,
J'ai fait rimes et j'ai chanté,
Sur les uns pour aux autres plaire".

Omul a trăit nerefuzând nimic trupului şi cântului, cu nepăsarea celor care ştiu că nu-s pentru dânşii comorile terestre. Cei care s'au desfătat cu versurile lui arzătoare pentru alţii, l'au lăsat de obiceiu singur în faţa duşmanului provocat.

Spovedaniile sale, de câte ori le schiţează sânt de o sinceritate integrală. Iată o fire care n'a putut cunoaşte niciodată căinţa:

Las! Moi; onques ne sut sentir
Mon fol coeur ce qu'est repentance
Ni à bien faire consentir!

Inima sa nu putuse să simtă vreodată căinţa nici să consimtă a urma cele universal cunoscute subt etichetă onorabilă. Ereticii pot fi adesea eroi şi Rutebeuf a fost un titan în felul său, gonind cu totul din sufletul său orice umbră de căinţă. Orgoliul şi-a avut bună parte în acest proces, dar orgoliul de om superior pe care-l copleşeşte nepăsarea vulgului. Apoi ce regrete mai puteau înmuguri atunci când viciul, ca şi acum sau totdeauna, este doar în funcţie de cine-l poartă? In istoria cugetării omeneşti, superba atitudine a truverului francez este o piatră de hotar care vesteşte cu fanfare răscolitoare dreptul la o liberă gândire.

Deşi din multe stihuri ale lui Rutebeuf am fi înclinaţi a întrezări o atitudine complect ireverenţioasă faţă de biserică, el n'a fost decât un duşman plin de duh al călugărilor prea lacomi. Ei căpătau atât de multe daruri dela toată lumea, iar dânsul bietul, abia îşi ducea zilele de azi pe mâne! Fondul său profund pios era străbătut de accentele unei duioşii incomparabile, într'o vreme când nici nu se ştia de aşa ceva. Dacă viaţa nu l-a lăsat să fie un cântăreţ al iubirii pământeşti, şi-a canalizat toată rezerva sa de posibilităţi în iubire către veneraţia pentru Madonă. Dante ajunse la o concluzie similară printr'o evoluţie bine cunoscută. Versuri de felul acestora sânt unice prin puternica doză de umanitate cu care aureolează Madona:

Tu hais orgueil et félonie
Sur toute chose,
Tu es le lis où Dieu repose:
Tu es rosier qui porte rose
Blanche et vermeille...
Ha! Dame Vierge nette et pure!
Toutes femmes, pour ta figure,
Doit-on aimer —

Poetul caută apoi să extindă parţial acest omagiu şi celorlalte femei muritoare. Trebue să le stimăm pe toate pentrucă poartă şi ele chipul sublim al Madonei, care urăşte felonia şi orgoliul.

O bună parte din inspiraţia lui Rutebeuf este religioasă-satirică. N'a defăimat biserica, ci doar viciile care o compromiteau. Adept convins al bisericii galicane nu putea suferi amestecul papii în treburile Franţei nici exodul aurului francez la Roma. Profită de scăderea elanului pentru cruciade pentru ca să administreze o aspră morală nobilimii, care începuse a prefera comodităţile căminului primejdiilor războiului îndepărtat. Lovitura era dublă: predicând cu ardoare cruciadele, biciuia sângeros spiritul monden al timpului.

Rutebeuf este în acelaş timp un mare orator. Desvoltarea ideilor sale, de cele mai multe ori oratorică, formează o armonioasă şi surprinzătoare tovărăşie a poeziei cu elocvenţa. Ideile generale, îmbrăcate în hlamida celei mai autentice poezii, exprimă aceasa propriul crez al gânditorului. Vorbind de moarte în genere, bănuim că o simte la doi paşi atunci când scrie:

La chose qui soit plus certaine,
C'est que la mort nous courra sus:
La plus incertaine, c'est l'heure.

Urmare în pag. 6-a

Continuare din pag. 5-a

In toată această lume plină de urît şi nedreptate, Rutebeuf a găsit şi el o corporaţie în care să se identifice printr'o frăţietate de amar. Toată simpatia lui s'a îndreptat spre şcolarii Parisului de atunci, acei originali ascultători ai cursurilor Universităţii capitalei. Dormeau unde puteau, mâncau când aveau ce, o imagine clasică a boemei. Oamenii aceia, tineret adunat de prin toate părţile Franţei ca să asculte vre un Guillaume St. Amour, erau nişte modeşti luptători pentru lumină, nu rare ori în conflict cu ierarhiile stabilite. Cei mai mulţi erau în fond tot nişte revoltaţi, un punct mai mult pentru a fi iubiţi de poetul care n'a fost însă şcolarul nimănui.

Rutebeuf nu bate la porţile nemuririi numai cu o vastă frescă versificată din care multe tablouri se văd bine că i-au fost comandate. Probabil că şi celebra sa lucrare dramatică „*Le mirache de Théophile*" este tot de comandă, dar cele 660 versuri care-l compun îi dau un modest jilţ în jurul eternului mister al lui Faust.

Legenda lui Teofil este o primă faţetă din mitul faustian. Diacul Teofil, sbuciumat de ambiţii, un tip clasic de inadaptabil, adevărat profil romantic, desnădăjduit că nu-şi poate atinge ţelurile apelează la Diavol, căruia îşi vinde sufletul în schimbul satisfacţiilor pământeşti. Intermediar a fost vrăjitorul Saladin.

Sufletul chinuit al diacului îşi dă seama de grozăvia faptului, de aceia momentele sale de dureroasă ezitare îi dau prilejul unor mişcătoare stanţe lirice, aşa cum poate fi sinceritatea unor păcătoşi de geniu:

Hélas que déviendrai-je?
Il faut que j'ai perdu le sens
pour en arriver à ce point.
Que faire, hélas!
Si je renie Saint-Nicolas,
et Saint Jehan et saint Thomas
et notre Dame,
que fera ma chétive âme?
Elle sera brûlée en la flamme
du noir Enfer.

Accentele de căinţă ale sbuciumatului Teofil sânt însă înăbuşite de revoltă; poate fi luat drept unul din marii revoltaţi ai literaturii universale. Trebuia să lovească în cel care-l lovise, adică pe însuşi Dumnezeu. Această grozavă întreprindere nu se putea realiza decât printr'un pact odios cu diavolul care-i ceru un zapis întărit cu toate formulele curente. Teofil este obligat în primul rând să evite cu îngrijire binele, căutând a face cât mai multe fărădelegi, dintr'acelea mai ales care se comit dintr'un cabinet de lucru. Poetul se sinchiseşte prea puţin de resortul dramatic, dar excelează în tot ce poate fi expansiune lirică. Pierderea unei convingeri ar trebui să fie pentru individ un eveniment tot atât de important cât şi naşterea ori moartea; adesea pierderea unui crez poate fi superioritate morală, o eşire dintr'o mocirlă spirituală. Pentru Teofil a fost însă intrarea în întuneric, o vindere pentru argint. Deşi apar deosebiri fundamentale între autor şi erou, totuşi e neîndoios că Rutebeuf a pus ceva din personalitatea sa în Teofil.

Diacul, curând apăsat de remuşcări, nu poate rezista. Se întreabă cum de-l mai sufere pământul după ce s'a lepădat de Dumnezeu. Salvarea vine tot de la Madonă căreia îi adresează această impresionantă şi eficace rugă:

Sainte reine belle
glorieuse pucelle,
Dame de grâce pleine,
par qui tout bien se révèle,
celui qui dans le malheur vous appelle,
est délivré de peine.
Qui à vous son coeur amène,
au royaume éternel
aura joie nouvelle.
Fontaine vivifiante
et délectable et saine,
à ton Fils me rappelle...

(Toate aceste versiuni modernizate sânt ale emeritului profesor de la Sorbona, d. G. COHEN.)

Versurile dela început nu sânt numai duioase, dar şi animate de sonorităţi de catedrală. Frumoasa regină, glorioasa fecioară, doamna plină de graţie a omenirii veni în ajutorul nenorocitului diac pentru care îndeplinirea tuturor vanităţilor terestre n'a fost decât o dureroasă experienţă. Renunţarea şi pocăinţa au făcut într'o clipă un gigant din declasatul Teofil, redat acum credinţei prin intervenţia Madonei, care smulse diavolului zapisul fatal distrugându-l. Teofil era liber, iar Madona deveni pentru acest fiu risipitor al omenirii şi mai „sainte reine belle"...

Secolul al treisprezecelea a dăruit Parisului pe Rutebeuf şi nobleţa ogivală a catedralei Notre Dame. Peste umbrele şi cenuşa atâtor veacuri au rămas intacte turnurile măreţului templu identificat nu numai cu Parisul, dar şi cu Franţa întreagă, şi amintirea nefericitului truver, duioasă fantomă care întrupează tot tragismul celor desmoşteniţi. Soarta a vrut ca Notre Dame să aducă pururea aminte parizienilor şi să le reproşeze că odată au lăsat să moară de foame pe unul din cele mai autentice genii ale rasei, pe autorul lui Teofil. Spre 1267 a fost sculptat pe o porţiune a transceptului catedralei, miracolul lui Teofil pe care cetăţenii Luteţiei îl cunoşteau din versurile flămândului Rutebeuf.

Evul Mediu este oare în adevăr acea epocă de obscurantism, cum ne-am încăpăţinat a crede? Se mai poate numi astfel şi secolul unui Rutebeuf, secolul catedralelor, al scolasticei aristotelice, al universităţii Parisului, atunci când „Le Roman de la Rose" începu prefacerea sufletelor, atunci când marele poet îşi desgoli sufletul pentru veacurile ce trebuiau să vină?

Cel mult am putea spune că a fost o epocă plină de patimi şi să-i aducem prinosul de recunoştinţă că printre atâtea grozăvii a căutat să cugete cât mai adânc, să răscolească frumosul, şi să sufere în tăcere.

AUREL GEORGE STINO

A apărut No. 318

Cinema

SUNTEŢI FOTOGENICĂ DUDUE?
SUNTEŢI FOTOGENIC DOMNULE?
Revista „CINEMA" vă publică
GRATUIT FOTOGRAFIA

Ce-aţi face dacă aţi avea numai 24 ore de trăit?
La această originală anchetă instituită recent la Hollywood au dat răspunsuri extrem de interesante: Claudette Colbert, Gary Cooper, Bette Davis, Clark Gable, Dolores del Rio, Lionel Barrymore Sylvia Sidney, Mae West, etc.
Constance Bennett
rebela Hollywood ului
Dela corespondentul nostru din Paris
Ce filme se turnează. Proecte. Detalii.
După moartea lui
Irving Thalberg
Biografia ilustrului producător american.
Ştiri din studiourile vieneze
Realizări în curs de turnare Planuri pt. viitor, etc.
CRONICA FILMELOR de D. . Suchianu
Actualitate în imagini. Să stăm de vorbă.

PREŢUL 5 LEI

Bilete cu reducere la cinematografe!

GRIGORE XENOPOL

Nanota

— Nanoto, unde eşti? Nanotooooo!

De acum se crăpa de ziuă şi până noaptea târziu, bătrânul Mimatoş şi flăcăul Gheorghe strigau fata, cuprinşi de desnădejde. Zădarnic însă! Ea nu mai dădea semne de viaţă.

In preajma cimitirului, la câtiva paşi de marginea satului, sub măgură, unde şoseaua coteşte pe loc, se înălţa căsuţa lor sărăcăcioasă. De departe văzută, semăna cu un cuptor uriaş, sprijinit de o stâncă mică şi pleşuvă sau mai curând cu o peşteră numai bună pentru nişte sălbateci.

La drept vorbind, întreaga familie, tatăl, fiul şi fiica aveau înfăţişarea unor animale, anevoe de deosebit de cele ce creşteau în preajma lor. (Până şi mătuşa Paraschiva, moartă de câtiva ani, lăsase să-i crească mustăţi de părea mai mult bărbat). Bătrânul Mimatoş, şchiop şi păros ca un urs, umbla mereu murdar şi desculţ; din pălăria lui de paie, veche şi ciuruită, eşeau smocuri de păr sbârlit. Gheorghe, fratele fetii, un flăcău de vreo patrusprezece ani, totdeauna îmbrăcat cu o cămaşe zdrenţuită de culoare închisă şi cu o pereche de pantaloni cu genunchii roşi iar pieptul desvelit.

Nanota-i semăna: desculţă, cu pieptul gol, neîngrijită şi nepăsătoare. Iarna ca şi vara îmbrăca aceeaşi zdreanţă pe care o numea rochie. De copci sau nasturi nici pomeneală! Dar chiar dac'ar fi avut, tot nu le-ar fi putut încheia, căci rochia n'o mai încăpea. Nanota ajunsese pe mamă-sa! Puţin îi păsa însă dacă rămânea mai mult goală. N'avea altă rochie iar pe cea de sărbătoare nu-i era îngăduit s'o poarte în fiecare zi, căci nu era încă fată de măritat. Cui i-o plăcea bine, — cui nu, — pagubă 'n ciuperci!

Cozile negre, date pe spate şi prinse cu crenguţe, erau mereu încurcate cu păr de capră, pae, puf şi scaieţi. Un pieptene cu vreo doi-trei dinţi păstrat dela mamă-sa era un lucru de prisos pentru Nanota. Un şir de mărgele roşii, eftine, pe gâtul negru ca tăciunele, era singura podoabă cu care se mândrea. Totuşi Nanota nu era urâtă! Tinereţea ce clocotea în trupul ei, făcea pe copila aceasta zdrenţeroasă mai frumoasă chiar decât dacă s'ar fi împodobit cu mătăsuri şi cu pietre scumpe. Primăvara, când soarele străluceşte arzător, iar în văzduh plutesc miresme, — până şi cel mai sterp colţişor de pământ nu îmbracă haina de sărbătoare?...

Nanota împlinise de curând şaisprezece ani. Ochii negri, strălucitori, cu priviri stranii, nevinovate şi totuşi şirete împrumutau fetii cu trăsături neregulate un farmec neaşteptat. Gâtul gol şi picioarele totdeauna nespălate şi zgâriate făceau să ghiceşti un corp de adolescent şi să pătrunzi mai adânc taina unei frumuseţi în plină floare...

Tinerii ce-i eşeau în cale pe drumeagurile lăturalnice ale satului o priveau pe furiş cu ochi învăpăiaţi. Cei mai îndrăzneţi se uitau la ea drept şi pătrunzător, îi şopteau cuvinte îmbietoare ori şedeau lângă ea pe prispa vreunei case, căutând pricină de vorbă. Lucrul nu era prea greu.

Copila sfioasă şi stângace de până mai eri, înfrunta privirile bărbaţilor cu îndrăzneală, glume şi zâmbete, iar mânile ce căutau să-i mângâe uneori obrajii plini şi arşi ori sânii strânşi în cămaşa murdară şi strâmtă, întâmpinau o slabă şi prefăcută împotrivire, ce aţâţa mai mult patima.

Tată-său, căprarul, înţelesese că ceva necurat se petrecea cu Nanota şi în înţelegere cu fiu-său, n'o scăpau din ochi. Mereu pe urmele ei, adulmecau ca nişte copoi primejdia care o ameninţa, turburând liniştea satului.

— Nanoto! Unde eşti Nanoto!

Bătrânul om care trecuse prin multe, sfătui astfel pe băiat:

— Zevzecule, fii cu băgare de seamă că, de unde nu, pătim ruşinea! Zăpăcitei de soră-ta a început să-i miroase a dragoste! N'o vezi cum turbează când dă cu ochii de vreun cioflingar de bărbat? Ori o păzim ziua şi noaptea ori o păţim cum am păţit-o cu capra Canelia, care a rămas grea cu ţapul lui Barbari şi a fătat două stârpituri ca şi el... să n'o slăbim din ochi!

„Nenorocirea" de care se temea Gheorghe, era ca nu cumva fata să se ducă după vreun derbedeu şi să nască vreo stârpitură ca şi căpriţa lor neascultătoare. In singurătatea lui copilul de păstor nu pricepea ce este „cinstea". Nanota era pentru el aproape tot o capră.

Din pricina aceasta, Gheorghe îşi urmărea mai aprig sora. In timp ce bătrânul colinda satul cu caprele să vânză laptele, băiatul rămânea să îngrijească de treburile gospodăriei — căci de când se ivise „pericolul" nu lipseau niciodată amândoi de-acasă. Când flăcăul prindea de veste că vicleana s'a furişat pe dealuri, începea să strige cât îl ţinea gura:

— Nanoto! Nanoto!

Dacă nu primea nici un răspuns, flăcăul lăsa repede, fără părere de rău lucrul, şi alerga într'un suflet s'o caute.

Câte odată o găsea pe vreo prispă tăinuind cu câte un vecin ori vreun drumeţ. Nu-i păsa dacă era ţăran ori târgoveţ, tânăr ori bătrân.

Aprins la faţă de mânie, băiatul aştepta să plece mai întâi străinul (şi de obiceiu „pretendenţii" intrau în pământ îndată ce dădeau ochii cu fratele ei), apoi o mustra:

— Nu te mai laşi de blăstămăţii? Nu ţi-am spus să mai laşi vorba şi râsul? Dece fugi de-acasă? Vrei să te prindă vreun derbedeu şi să-ţi facă de petrecanie?

— Ce-o să-mi facă? O să mă mănânce?

Fata scrâşnea de ciudă că nu-i dădeau pace şi o făceau de râs tocmai când îi era lumea mai dragă.

— Ce-ţi pasă ţie? Mai bine ţi-ai vedea de capre decât să-mi duci grija!

— Inchide-ţi pliscul şi urneşte-te!

— Lasă-mă 'n pace! Aici rămân!

Gheorghe încerca s'o ia cu sila, dar neastâmpărata se încăpăţâna ca o căprioară sălbatecă. Dacă băiatul îi trăgea o palmă, ea-l lovea cu piciorul. In urmă, fiind mai puternică, fata-i scăpa din mâini şi fugea pe dealuri chihotind. Gheorghe nu se da învins cu una cu două şi o urmărea aruncând cu pietre după ea. Drumeţii se opreau deseori din drum şi căscau gura ore întregi, privind astfel de întâmplări. Uneori fata pornea spre colibă plictisită, dar neînvinsă. Alteori zelosul paznic al fecioriei ei o lăsa obosită în pădure, îi da cu tifla şi pornea întru întâmpinarea bătrânului, cu ţipete desnădăjduite.

— Tată! Hei, tată!... Nanota o să rămână grea! Auzi? Uite-o colo! Aleargă de-o prinde... Pe mine nu mă mai ţin picioarele! Sânt două ceasuri de când tot o fugăresc!

Istovit, băiatul se trântea pe prispa colibei. Şchiopul cu toată oboseala lăsa caprele în grija lui Gheorghe şi alerga cât îl ţineau puterile:

— Nanoto!... Nanoto!

Când o găsea, o bătea cu nuiaua şi o aducea vrând-nevrând. Lucrurile se petreceau la fel, ba şi mai rău — când era rândul băiatului să pornească cu caprele. Mimatoş, mereu ocupat, când cu reparatul vreunui fluer, când cu stropitul legumelor, putea fi păcălit mai bine. Până să prindă de veste bătrânul, fata se şi întorcea acasă. Ca să-şi amăgească părintele, vicleana îi eşea în cale când cu câteva vreascuri, când cu erburi culese de pe câmp.

— Unde ai fost, trăsni-te-ar să te trăsnească!

— Nu vezi? Ai chiorît de tot?

Fata-i arăta erburile uscăturile sau alte lucruri. Bătrânului însă nu-i păsa de erburile ei şi o bătea cu atâta cruzime, că răsuna pădurea de ţipetele ei. Rebela Nanota se răzbuna ţipând ore întregi cu încăpăţânare.

Sălbateca urmărire ţinu o bucată bună de vreme. Dar ce putea face un tată bătrân şi şchiop şi un copil neştiutor? O ceată întreagă dac'ar fi păzit-o, şi fata tot ar fi găsit un alt mijloc de scăpare. Şi apoi prigonitorii erau atât de săraci lipiţi, încât nu aveau nici măcar o casă despărţită în odăi! N'aveau pod, n'aveau pivniţă, n'aveau uşă! Aşa că Nanota găsea pricină să iasă afară când pentru una, când pentru alta. S'o urmărească în fiecare clipă era cu neputinţă! Bine ar fi fost, dacă ar fi legat-o de un par, la un loc cu caprele!... Pasă-mi-te, o fată ca asta trebuia păzită mai vârtos decât îngăduiau puterile lor! De poveţe nu asculta, căci la drept vorbind, nici nu pricepea ce-i cereau şi nici pricina ce-i făcea să se teamă atât. Deopotrivă de mare ca nedreptatea ce-ar fi suferit-o silind-o să rabde de foame şi sete era nedreptatea ce o suferea acum, când o chinuia o foame şi o sete cu totul ciudată..

Se revedea copilă, alături de un tată ce n'o putea suferi din pricină că era fată şi nu-i putea da o mână de ajutor; un frate care pândea prilejul să-şi verse răutatea şi invidia, care n'o lăsa să se bucure niciodată de viaţă! In izolarea ei, Nanota ducea o viaţă de ciudată nevinovăţie şi nu-şi pleca urechea decât îndemnurilor firii, muma înţeleaptă a tuturor vietăţilor. Din ce în ce mai îndârjită, căuta prilejul să fugă de-acasă şi, odată liberă, n'o mai puteai prinde. După amiază bătea maidanele şi colinele. Când se înopta, o apuca spre casă, încredinţată că o aşteaptă bătaia şi totuşi împăcată că-şi făcuse de cap.

— Las-o dracului de turbată! Ducă-se unde o vrea, mormăia Mimatoş spumegând...

—Vai de pielea ei, dacă o rămâne grea! Eu nu-i dau nici o para, adăuga Gheorghe, scuipând de scârbă.

Văzând că n'o scotea la capăt, se lăsară păgubaşi şi nu-i mai adumelcară urmele, cu atâta îndârjire. Dar fata alerga instinctiv la tot soiul de vicleşuguri, ca şi mai înainte. Dintre toţi cei ce-i aţinea calea, Nanota pusese ochii pe un grădinar, un vlăjgan urât, zdrenţeros şi neîngrijit ca şi ea. Intr'o după amiază de Mai, pe pământul ars şi roşcat dela rădăcina unui măslin, grădinarul înşelător se bucură de farmecele fetei. La sfârşit când Nanota îşi dădu seama că era să i se întâmple ceva rău, a început să ţipe. Grădinarul îi astupă gura ca să tacă.

Strigătele obişnuite ale tatălui şi fratelui ce se auziră după ale ei, rămâneau zadarnice. Când s'a apropiat băiatul, zări pe grădinar fugind, iar pe soră-sa ridicându-se şi netezindu-şi rochia.

— Nanota! strigă atunci copilul. Ce ţi-a făcut vlăjganul?

— Nimic! Răspunse liniştită Nanota.

— De ce-a luat-o la fugă atunci când a dat cu ochii de mine?

— Du-te de-l întreabă!

— Dar tu de ce stăteai întinsă pe spate?

— Mă întinsesem să mă odihnesc şi am adormit.

— Atunci spune-mi de ce ai ţipat? Ţi-am auzit glasul de departe!

— A aruncat cu pietricele în mine să mă trezească şi de frică am ţipat. Acum lasă-mă şi du-te! Ce-oi fi crezut? Poftim de vezi!

— Hm! Fie precum zici; dar acum hai acasă!

— Ia-o înainte că vin eu!

Gheorghe urmat de Nanota se întorcea acasă mulţumit că scăpase şi de data asta pe ai lui de ruşinea unei „stârpituri". „Era cât p'aci să se întâmple **nenorocirea**, dacă nu soseam la timp" — gândea băiatul.

Noaptea, Nanota îşi făcu jurământ să nu se mai apropie de grădinarul cu sufletul hain. A douazi, însă plecă în căutarea lui. Tot aşa şi în celelalte zile şi de atunci îl căuta mereu. Când i s'a urît de grădinarul cu trupul vânjos (şi poate că şi grădinarului de ea), se dădu unui pierde-vară. După ce i se urî şi de acesta (şi poate că şi lui de ea), găsi pe altăcineva. In cele din urmă se da oricui fără să mai aleagă. Neîngrijita Nanota ajunsese cu timpul cea mai uşuratecă femee din sat. Fie că ai ei dormeau liniştiţi în colibă, fie că cutreerau satul cu caprele ori erau în căutarea ei, fata se drăgostea la rădăcina unui măslin bătrân, în vreun staul acoperit cu crengi, în vreo peşteră pitită subt deal, în curtea vreunui paraclis, oriunde! Noaptea ca şi ziua, sorbea din cupa plăcerilor cu o sete din ce în ce mai aprinsă. Din pricina aerului nevinovat pe care-l păstra încă de pe vremea când se întorcea neatinsă în colibă, Mimatoş şi cu Gheorghe abea târziu îşi dădură seama de pacostea ce se abătuse asupra lor şi de care se temuseră atâta.

Intr'una din zile, Nanota se făcu nevăzută. Bătrânul şi copilul o căutară şi o chemară pe nume până ce le răguşi glasul. Nu le răspunse decât ecoul care parcă îşi bătea joc de durerea lor. In cele din urmă, întrebând din om în om, dădură peste un călător. El le destăinui că o zărise îndreptându-se spre oraş, însoţită de o bătrână, care — — bănuind poate cu cine avea de-aface — o înduplecase să meargă cu ea în cartierul Sf. Agnantios, unde voia s'o primenească puţin, ca apoi s'o speculeze.

— Aveam dreptate! se văita Mimatoş dându-şi cu pumnii în cap. Băete, blestemata asta avea pe dracu în ea şi să ştii că tot el a luat-o!

— Fă cum crezi; eu nu dau nici o para!

Ce era să facă bieţii paznici! Rămaseră pe loc să-şi păzească mai departe caprele. Şi să-şi vadă de treburi. „Căpriţa" lor desculţă, cu rochia crăpată pe unde se zăreau pulpele, era pierdută pentru totdeauna. Poate n'o păziseră destul de bine! Dar era cu neputinţă s'o păzească cu mai multă grijă, când ea avea pe dracul în ea! Lui nu i se poate împotrivi nimeni, nici copila neştiutoare şi nici fete ca Nanota, orfană, crescută într'o colibă de căprari pe care aci o socoteau totuşi ca ceva mai de preţ decât o capră cu două picioare, şi îmbrăcată...

Bieţii oameni! Deşi o căutară zadarnic prin orăşelul învecinat, tot o mai aşteaptă şi tot nădăjduesc că ea are să se întoarcă într'o zi la ei. In timp ce se odihnesc, când unul când altul când amândoi, laolaltă, visează că Nanota s'a întors şi că s'a ascuns de teamă pe dealuri, undeva şi atunci amândoi prind s'o strige înviorați de o nădejde nouă:

— He, Nanoto! Unde eşti? Hei! Nanoto...

Dar nu le mai răspunde decât ecoul.

Trad. din limba greacă nouă de MARIA HIMU

Julietta Orăşianu — Panou

JOSEPH CONRAD

Fiara

„Nu prea îmi place să am doi din băeți împreună într'o singură corabie", urmează tata, în felul lui hotărît și solemn. „Și pot să-ți spun că sânt gata să scriu d-lui Apse o scrisoare în privința asta".

„Bietul tata! Era un părinte minunat. Dv. ce ați fi făcut? Numai la gândul că trebue să mă întorc la fiara aia, și ca ofițer încă, să fiu hărțuit și plictisit și ținut treaz zi și noapte de ea, simțeam că-mi vine rău. Dar nu era o corabie de care îți puteai îngădui să te ferești. Pe lângă asta, nu puteai prezenta nici scuzele cele mai îndreptățite, fără să jicnești de moarte pe Apse & fii. Firma — și cred că întreaga familie, până la mătușile bătrâne nemăritate, de colo din Lancashire — ajunsese nemaipomenit de susceptibilă cu privire la caracterul blestematei de corăbii. Era cazul să răspunzi „Gata oricând", chiar de pe patul de moarte, dacă voiai să mori în grațiile lor. Și asta am și răspuns — telefonic, ca să isprăvesc cât mai repede.

„Perspectiva de a fi tovarăș de bord cu fratele meu cel mare mă îmbărbăta grozav, deși mă și îngrijora puțin. De când mi-aduc aminte de mine, ca prunc, el fusese foarte bun cu mine și eu îl socoteam omul cel mai cumsecade din lume. Și așa și era. N'a existat vre-odată un ofițer mai bun pe o corabie de comerț. Și acesta e adevărul. Era un tânăr frumos, voinic, drept la port, ars de soare, cu părul castaniu puțin ondulat și cu ochi de șoim. Era cu adevărat admirabil. Nu ne mai văzusem de mulți ani și chiar de data aceasta, deși era de trei săptămâni în Anglia, nu se arătase pe acasă, ci-și petrecuse timpul liber pe undeva prin Surrey, ținându-i de urât Maggiei Colchester, nepoata bătrânului căpitan Colchester. Tatăl ei, foarte bun prieten cu tata, avea o rafinerie de zahăr; și Charley se simțea ca la el acasă în familia lor. Mă întrebam ce o să creadă despre mine fratele meu cel mare. Era un fel de asprime pe fața lui Charley, care nu pierea niciodată, nici măcar când făcea ștrengării în felul lui cam nebunesc.

„El m'a primit cu un hohot puternic de râs. Părea că socotește angajarea mea ca ofițer drept gluma cea mai caraghioasă din lume. Era o deosebire de zece ani între noi și îmi închipui că își aducea aminte de mine tot îmbrăcat cu șorțulețe. Eram un pici de patru ani când a pornit el întâi pe mare. M'am mirat băgând de seamă ce sgomotos putea fi.

„Acum o să vedem din ce ești făcut", strigă el. Și mă ținea depărtat de umeri, și mă ghiontea în coastă și mă împingea către cabina lui „Șezi jos, Ned. Imi pare bine că am norocul să fii cu mine. Am să te desăvârșesc, ofițerașule, numai să dovedești că meriți atâta osteneală. Și mai întâi de toate, bagă-ți bine în cap că n'o să lăsăm pe fiara asta să omoare pe nimeni, în călătoria asta. O să-i curmăm noi scandalul".

„Băgai de seamă că era foarte serios în privința asta. Vorbea îndârjit despre corabie și spunea că trebue să avem grije să nu-i îngăduim niciodată fiarei urîcioase să ne prindă ațipiți cu șiretlicurile ei drăcești.

„Mi-a ținut un adevărat curs de navigație specială pentru mâmuirea **Familiei Apse;** apoi, schimbând tonul, începu să pălăvrăgească, înșirând cele mai nebunești și mai caraghioase năzbâtii, până când mă dureau coastele de râs. Vedeam prea bine că era atât de bine dispus, de-și ieșise puțin din fire. Asta nu putea fi din pricina venirii mele. Nu până în așa grad. Dar, firește, nici prin gând nu-mi trecea să întreb ce se întâmplase. Aveam respectul cuvenit pentru fratele meu cel mare, vă rog să credeți. Dar lucrurile s'au lămurit peste o zi, două, când am auzit că d-ra Maggie Colchester vine cu noi pe vapor. Unchiul îi îngăduise o călătorie pe mare, din cauze de sănătate.

„Nu știu ce n'o fi mers bine cu sănătatea ei. Avea un obraz rumen și o groază de păr bălai. Nu-i păsa nici de vânt, nici de ploaie, nici de burniță, nici de soare, nici de nimic. Era o fată cu ochi albaștri, drăguță, cât se poate de cumsecade, dar felul cum îl înfrunta pe fratele meu cel mare mă speria. Veșnic mă așteptam să ajungă la o ceartă groaznică. Totuși nimic hotărît nu se întâmplă până după ce ne aflam de o săptămână în Sidney. Intr'o zi, în timpul mesei marinarilor, Charley își vârî capul în cabina mea. Eu eram întins pe spate, pe canapea, fumând în tihnă.

„Hai la țărm cu mine, Ned", zise el în felul lui scurt.

„Am sărit în sus, firește, și am luat-o la vale pe debarcader și apoi pe George Street. El mergea înainte cu pași de uriaș, iar eu lângă cotul lui, gâfâind. Era groaznic de cald. „Unde Dumnezeu mă faci să alerg, Charley?" am îndrăznit să întreb.

„Aici", zice el.

„Aici", era prăvălia unui giuvaergiu. Nu-mi puteam da seama ce caută el acolo. Părea un fel de capriciu nebunesc. El îmi vârî sub nas trei inele — care păreau foarte mici în palma lui mare, bronzată — mormăind:

„Pentru Maggie! Pe care?"

„Am rămas înmărmurit la asta. Nu puteam scoate un sunet, dar am arătat cu degetul spre cel care scânteia alb și albastru. El îl puse în buzunarul vestei, îl plăti cu o groază de lire sterline și țâșni afară. Când am ajuns pe bord nu mai puteam răsufla. „Dă mâna, frățioare", am gâfâit. El mi-a dat un pumn în spate. „Dă ce ordine poftești contramaestrului, când or veni oamenii la lucru", zise el. „Eu sânt în permisie după masa asta".

„Apoi pieri de pe bord un răstimp, dar curând ieși din cabină cu Maggie, și ăștia doi trec puntea fățiș, în văzul tuturor marinarilor, ducându-se la plimbare pe vremea aceia groaznică de arșiță, cu nori de praf ridicându-se în jur. S'au întors peste câteva ore, cu înfățișarea foarte așezată, dar părând că habar n'aveau unde au fost. Cel puțin ăsta e răspunsul pe care l-au dat amândoi d-nei Colchester, la ceai.

„Și unde sare ea pe Charley cu glasul ei de birjar de noapte. Fleacuri. Nu știi unde ați fost! Mofturi și prostii. Ai plimbat-o pe fată până nu s'a mai ținut pe picioare. Să nu mai faci una ca asta".

„E de mirare ce supus putea fi Charley cu bătrâna asta. Numai într'o împrejurare mi-a șoptit. „Imi pare grozav de bine că ea nu-i mătușa Maggiei, decât prin alianță. Asta nu-i nici un fel de rudenie". Dar cred că el o lăsa prea mult pe Maggie să facă ce-i place. Sălta toată ziua prin corabie, ca o pasăre strălucitoare pe un copac upscat și negru. Marinarii bătrâni rânjeau de obicei între ei când o vedeau venind și se ofereau s'o învețe să facă noduri sau să împletească funii. Cred că îi plăceau marinarii; de dragul lui Charley, presupun.

„Cum vă puteți închipui, nu se pomenea niciodată pe bord despre pornirile diabolice ale blestematei de corăbii. Numai odată, în călătoria de întoarcere, Charley zise, din nebăgare de seamă, ceva despre aducerea întregului echipaj acasă, de data asta. Căpitanul Colchester începu pe dată să pară stânjenit și bătrâna zevzecă sări cu gura pe Charley, de parcă ar fi spus ceva necuviincios. Eram eu însumi, foarte încurcat; cât despre Maggie, ea sta cu desăvârșire nedumerită, făcând mari de tot ochii ei albaștri. Firește, nu îmbătrânise nici cu o zi până când izbutise să mă descoase pe deplin. Era o persoană pe care n'o prea puteai minți.

„Ce groaznic", zise ea, foarte solemn. „Atâția nenorociți. Imi pare bine că e aproape sfârșită călătoria. N'aș mai avea o clipă de odihnă acum, de grija lui Charley".

„Am încredințat-o că Charley o ducea foarte bine. Trebuia ceva mai multă iscusință, decât avea corabia asta, ca să birue pe un marinar ca Charley. Și ea fu de părerea mea.

„A doua zi am găsit remorcherul dicolo de Dungeness; și când cablul ce ne lega de el fu înodat. Charley își frecă mânile și-mi spuse în șoaptă:

— Am păcălit-o, Neddy'.

„Așa s'ar părea", am zis, rânjind către el. Era o vreme frumoasă și marea netedă ca un elesteu. Am urcat în sus pe fluviu fără umbră de necaz, afară de odată, când, dincolo de Hole Haven, fiara se abătu pe neașteptate din drum și gata să dea peste o luntre ancorată chiar lângă curent. Dar eu eram la urmă, supraveghind cârma, așa că ca nu m'a prins ațipit de data aceasta. Charley veni sus la pupă, părând foarte îngrijorat. „Ca prin urechile acului", zice el.

„Nu-i nimic, Charley", am răspuns, vesel. „Ai îmblânzit-o".

„Trebuia să fim remorcați drept în docuri. Pilotul fluvial se sui pe bordul nostru mai jos de Gravesend și cele dintâi vorbe pe care l-am auzit spunându-le au fost: „Puteți trage înăuntru ancora dela babord, chiar de pe acum, d-le Secund".

„Aceasta se și îndeplinise când m'am dus la proră. Văzui pe Maggie pe puntea cabinelor din față, privind cu plăcere zarva și o rugai să se ducă la pupă, dar ea nici nu mă luă în seamă, firește. Apoi Charley, care era foarte ocupat cu uneltele din față, dădu cu ochii de ea și strigă cât îl ținea gura: „Dă-te jos de pe puntea din față, Maggie. Ne stai în drum aici". Drept orice răspuns ea se strâmbă caraghios la el și-l văzu pe bietul Charley întorcându-se cu spatele, ca să-și ascundă un zâmbet. Maggie era aprinsă la față de nerăbdarea de a ajunge iar acasă și din ochii ei albaștri părea că țâșnise scântei electrice, când se uita la fluviu. Un bric cu cărbunii făcuse o întorsătură drept înaintea noastră și remorcherul nostru fu nevoit să-și oprească în grabă mașinile, ca să nu dea buzna peste el.

„Intr'o clipă, cum se întâmplă de obicei, toate corăbiile din jur fură prinse într'o învălmășeală fără leac. O goeletă și o corabie cu pânze se și ciocniră ușor între ele, drept în mijlocul fluviului. Era o prievliște vrednică de văzut, și în timpul acesta remorcierul nostru rămânea tot pe loc. Orice altă corabie, afară de fiara asta, ar fi putut fi înduplecată să stea liniștită locului, câteva minute — dar ea nu! Prora îi ieși din linie pe dată și ea începu să plutească în lături trăgând remorcherul după ea. Băgai de seamă un mănunchi de corăbii de coastă, ancorate la vreun sfert de milă de noi și mă gândii că aș face mai bine să vorbesc cu pilotul. „Dacă o lași să ajungă în mijlocul lor", i-am spus încet... o să facă mici fărâme pe câteva din ele, înainte de a isbuti noi s'o scoatem iar de acolo".

„Par' că eu n'o cunosc!" strigă el, bătând furios din picior. Și dă-i cu fluerul ca să facă pe bietul remorcher să îndrepte iar capul corăbiei, cât o putea mai repede. Fluera ca un nebun, fluturându-și mâna către babord; și în curând văzurăm că mașinile remorcherului porniseră iar. Roțile lui cu lopeți băteau apa, dar parcă ar fi încercat să remorcheze o stâncă: nu izbutea s'o clintească de-un deget, pe corabia asta. Pilotul iar flueră și-și flutură mâna spre babord. Vedeam lopețile remorcherului învârtindu-se mai repede, tot mai repede, departe, drept în coasta noastră.

„O clipă remorcher și corabie rămaseră neclintite în mijlocul grămezii de vase mișcătoare, apoi greutatea grozavă cu care fiara asta sălbatecă, cu inimă de piatră, apăsa veșnic asupra oricărui lucru, rupse dintr'odată bara de care era prins odgonul care se lega de remorcher. Cablul ieși din apă, smulgând stâlpii de fier ai balustradei din față, unul după altul, de parcă ar fi fost niște bastonașe de ceară roșie. Atunci doar băgai de seamă că, spre a vedea mai bine peste captele noastre, Maggie se urcase pe ancora de la babord, care era culcată, pe puntea cabinelor dela proră.

„Ancora fusese băgată cum se cuvenea în butucul ei de lemn, dar din lipsă de timp nu fusese înțepenită. Oricum, era în siguranță, așa cum era, pentru intrat în docuri, dar îmi dădui seama îndată că peste o clipă cablul de remorcat o să treacă pe sub ghiara ancorei. Mi-a sărit inima din loc, dar tot am avut vreme să răcnesc: „Sări jos de pe ancora aia!"

„Dar n'am avut timp să-i strig și numele. Cred că nici nu m'a auzit. Prima atingere a funiei cu ghiara ancorei o trânti jos pe Maggie; iute ca fulgerul ea fu din nou în picioare, dar de partea unde nu trebuia să fie. Auzii un sunet groaznic, scârțâit, și apoi ancora aceea, se înălța ca un lucru însuflețit; brațul ei mare și aspru de fier apucă pe Maggie de mijloc, păru că o strânge la sine într'o îmbrățișare înfiorătoare și se aruncă cu ea peste bord, la fund, cu un zăngănit îngrozitor de fiare, urmat de lovituri puternice cari sguduiră corabia până în creștet — fiindcă belciugul ancorei nu se rupsese!"

„Ce groaznic!" exclamai eu

„Ani dearândul, după asta, visam mereu ancore apucând fete de mijloc", zise străinul, violent. Se cutremură. „Cu un urlet ce îți rupea inima Charley se aruncă aproape în aceeași clipă după ea. Dar Doamne! nu văzu nici măcar o licărire în apă. Nimic! Absolut nimic! într'un minut erau vreo șase bărci în jurul nostru și Charley fu tras într'una din ele. Eu, cu contramaistrul și cu dulgherul aruncarăm în grabă cealaltă ancoră și înțepenirăm oarecum corabia. Pilotul își pierduse mințile. Umbla în sus și în jos pe capătul punții dela proră, frângându-și mânile și mormăind către sine însuși. „Să omoare femei, acum! Să omoare femei acum!" Nu puteai scoate altă vorbă dela el.

„Amurgul veni, apoi o noapte neagră ca păcura: și privind spre fluviu, auzii o chemare încetă, jalnică: „Hei, corabie!" Doi luntrași din Gravesend veniră lângă corabie. Aveau un felinar în luntrea lor și se uitau în sus la peretele corăbiei, ținându-se de scară fără o vorbă. Văzui în dâra deluminii, colo jos, o grămadă de păr bălai, despletit".

El se înfioră iar.

„După ce se schimbase fluxul, trupul bietei Maggie plutise chiar lângă una din geamandurile cele mari de ancorare", lămuri el. „M'am strecurat la pupă, mai mult mort decât viu, și am isbutit să arunc o rachetă, ca să dau de știre celorlalți căutători, de pe fluviu. Și apoi m'am furișat în față ca un câne bătut, și mi-am petrecut noaptea șezând pe piciorul catargului dinainte, ca să fiu cât mai departe cu putință din calea lui Charley".

„Bietul om!" murmurai eu.

„Da. Bietul om", repetă el gânditor. „Fiara aia nu l-a lăsat — nici măcar pe el — să-i smulgă prada. Dar a doua zi de dimineață el a închis-o în docuri. Chiar așa. Nu schimbasem nici un cuvânt — nici o privire măcar. Nu țineam să mă uit la el. Când și cea din urmă frânghie fu înțepenită, el își luă capul în mâni și rămase privind țintă în jos, la picioare, încercând parcă să-și aducă aminte de ceva. Oamenii așteptau pe puntea principală, cuvintele cu care se încheie călătoria. Am vorbit eu în locul lui. „Cu bine, marinari".

N'am văzut niciodată un echipaj să părăsească în așa liniște corabia. Se strecuraseră dincolo de balustradă unul după altul, având grijă să nu-și zăngănească prea tare cuferele lor de marinari. Se uitau spre noi, dar niciunul nu avu curajul să vie să dea mâna cu secundul, cum e obiceiul.

„Il urmai pretutindeni prin corabia goală, în sus și în jos, încoace și încolo, fără țipenie în jur, afară de noi doi, fiindcă bătrânul paznic al corăbiei se încuiase în magazie, cu amândouă ușile. Deodată bietul Charley șoptește cu glas slab: „S'a isprăvit cu mine aici" și pornește cu pași mari în jos pe punte, cu mine după el, apoi în sus prin docuri, afară pe poartă, înainte către Forver Hill. Locuia de obiceiu la o doamnă bătrână din piața Americei, ca să fie aproape de slujbă.

„Deodată se oprește în loc, se întoarce și vine drept la mine. „Ned", zise, eu mă duc acasă". Am avut noroc că am găsit o trăsură și l-am suit în ea tocmai la timp. Incepuseră să i se moaie picioarele. In vestibul căzu pe un scaun și n'am să uit niciodată chipurile încremenite, cu desăvârșire neclintite, ale tatei și ma mei, cum stăteau lângă el. Nu puteau înțelege ce s'a întâmplat, până am scâncit eu. „Maggie s'a înnecat eri, în fluviu".

„Mama a țipat scurt. Tata se uita dela el la mine și dela mine la el, comparându-ne parcă fețele — căci, pe legea mea, Charley nu mai semăna deloc cu el însuși. Nimeni nu se mișca; și bietul băiat își duse încet la gât mânile lui mari și bronzate și dintr'o singură smuncitură sfâșie tot — guler, cămașe, vestă, făcute sdrențe — o adevărată ruină de om. Tata și cu mine l-am dus nu știu cum sus, și mama aproape s'a omorît îngrijindu-l de o congestie cerebrală".

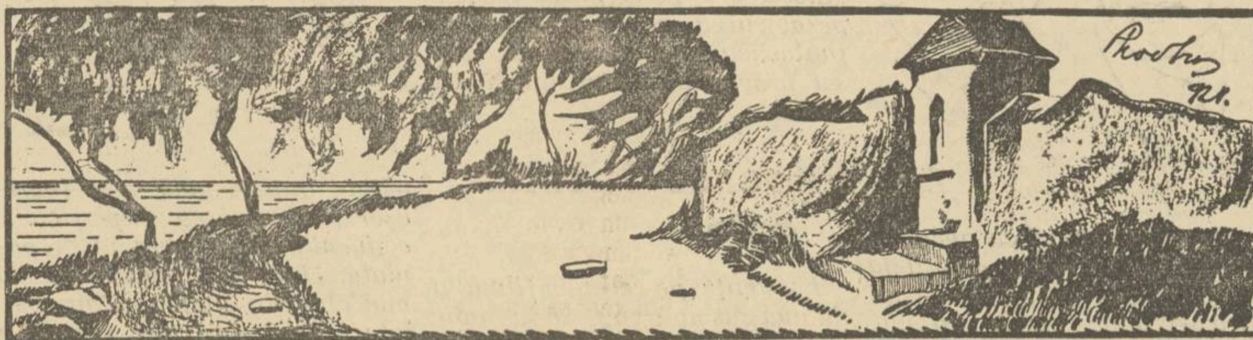
Străinul dădu din cap cu înțeles, către mine.

„Ei! nu era nimic de făcut cu fiara aia. Avea pe dracul în ea".

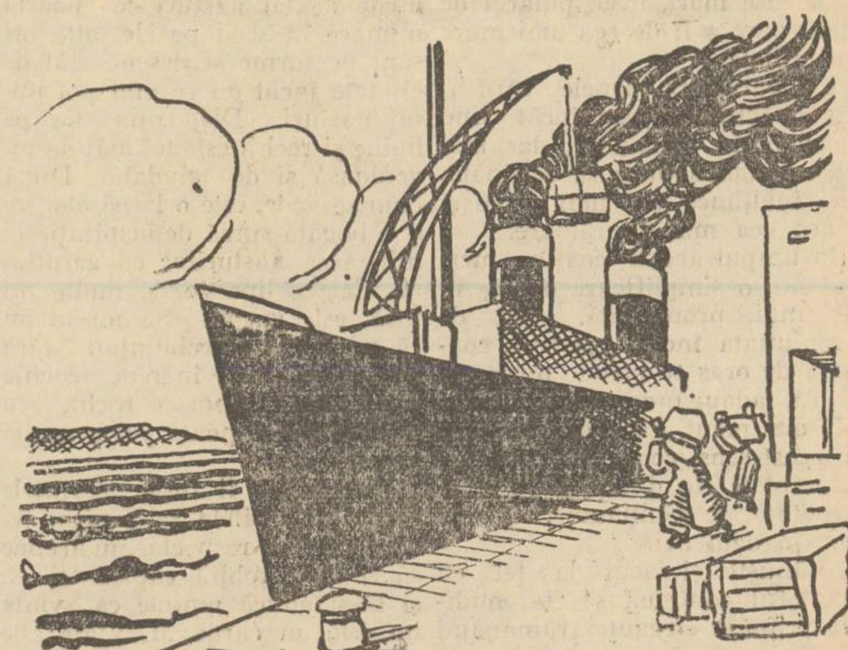
„Unde e fratele d-tale?" am întrebat, așteptându-mă să aud că a murit. Dar el comanda un vapor elegant de pasageri, pe coasta Chinei; și nu mai venea niciodată pe acasă, acum...

Din englezește de M.

*) Vezi numărul trecut al „Adevărul literar".

FABULE PENTRU ADULȚI

Hammerstein et Co.

Doctorul în economie politică Wolf Panizza mergea grăbit, vorbindu-și singur. Eva, mizerabila Eva, florăreasa pe care a cules-o din drum întocmai ca și eroul lui G. Bernard Shaw din Pygmalion și pe care a făcut-o d-na dr. Wolf, îl înșela cu nerușinare, cu intimul său prieten Baron Franz von Schmitz. Ii surprinsese în după amiaza aceia, când înapoindu-se inopinat acasă, i-a găsit făcând dragoste în chiar patul conjugal. Trebuia să-l ucidă pe mizerabilul de von Schmitz. Trebuia să-și spele onoarea! Dar cum? Un duel era primejdios, mai ales pentru el. Baronul von Schmitz era fost militar și mânuia cu abilitate orice armă. Și apoi o crimă pasională e'ntotdeauna achitată de jurați... Așa că era în orice caz de preferat. Dar cum să-l ucidă? Pentru a doua oară se ridica problema, cum? Războiul îl făcuse la partea sedentară și'n viața lui nu ținuse altă armă în mână decât cuțitul cu care-și tăia antricotul de vițel, mâncarea lui de predilecție. Cum să-și spele onoarea, când habar n'avea de restul unei piedici sau unui butoiaș la un revolver? Când sângele îi făcea rău, de câte ori îl vedea? Cum?

Atunci îi veni în minte firma Hammerstein et co. Știa că se găsește undeva pe Niebelungenstrasse, lângă magazinul „Louvre" și grăbi într'acolo fiindcă ora era înaintată și se temea să nu găsească închis. După un sfert de oră de mers ajunse. O clădire monumentală în opt etaje pe care strălucea o firmă de neon: „Hammerstein et co." Atentate — Crime — Execuții. En detail — En gros". *La intrare un portar în livrea îi deschise ușa. Nasturii livrelii aveau imprimat în relief marca firmei: o bombă, un revolver și un pumnal. Inăuntru îl întâmpină un funcționar tânăr, aproape copil, fără haină și cu cămașa colorată.*

— „Cu ce vă putem servi?"

— „Ași vrea să fie ucis cineva".

— Cu plăcere. Crimă politică sau pasională?

— „Pasională".

— „La etajul III. Raionul crimelor pasionale. Luați ascensorul vă rog".

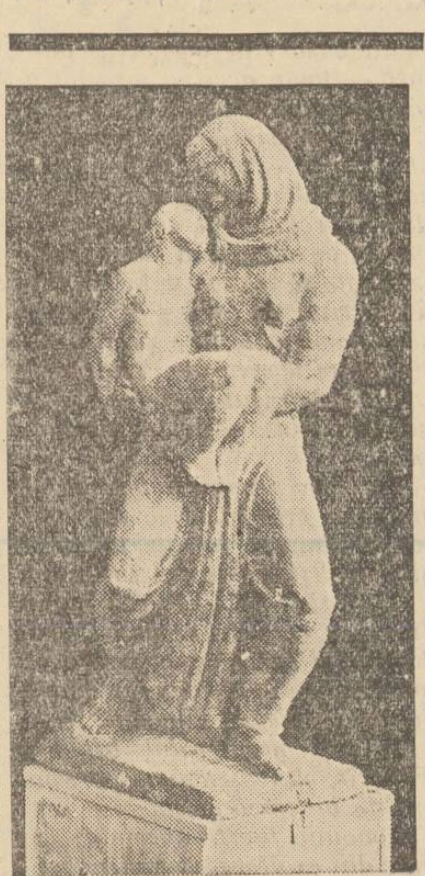
Depus în raionul crimelor pasionale de ascensorul american, care urca și cobora vertiginos, d-nul Wolf Panizza fu introdus la d-ra Gertrude, șefa raionului. D-ra Gertruda era o fată nostimă, de vre-o 25 de ani și datorită unor excepționale calități fusese de curând ridicată la rangul de șef de raion. Il primi foarte afabil pe d-nul Panizza și întrebă cu ce putea să-l servească. Acesta își spuse păsul, adăogând că n'ar vrea cu nici un preț ca mizerabilul baron Schmitz să scape cu viață.

— „O! în privința aceasta nu trebuie să vă faceți nici o grijă. Citiți vă rog prospectul nostru", îl asigură nostima d-ră Gertruda și-i întinse un prospect pe hârtie velină, pe care d-rul Panizza citi: „Hammerstein et co.", casă fondată în 1920, Niebelungen strasse, 43, telefon Nr. 4.32.10, Futnizoarea partidului național-socialist. Concesionara abatorului uman dela Paris, de sub conducerea maestrului Daibler. Secția atentatelor de cale ferată condusă de maestrul Matuska. Are la activul său următoarele: 834 atentate politice, printre care un președinte de republică, un vice rege, 4 prim-miniștri, 16 miniștri, 2 subsecretari de stat, 3 guvernatori, 1 general, 86 savanți etc. — 16 atentate cu bombe în massă, executate de secția en-gros, 3943 crime pasionale toate reușite etc. etc .etc. — Execuții artistice. Serviciul prompt și conștiincios. Prețuri moderate. Singura organizație care posedă filiale în toată lumea. Incercați și vă veți convinge". Intr'adevăr prospectul risipea orice urmă de îndoială asupra posibilităților firmei „Hammerstein et co".

— „Și cât ar trebui să mă coste?" După ce consultă tariful, d-na Gertrude răspunse : — „O crimă pasională simplă 300 mărci. Doriți să întrebuințăm revolverul, pumnalul sau vitriolul? Vitriolul e mai de efect în crimele pasionale, dar costă ceva mai scump, cu vreo 25 de mărci. Taxa de urgență, deasemenea este de 25 mărci". După ce se mai tocmi fără să poată obține vreo reducere, d-rul Panizza semnă un cec pentru 325 mărci, pentru o crimă cu revolverul, urgentă și mai semnă și următoarea declarație: „Subsemnatul dr. Panizza, declar că am ucis pe mârșavul von Schmidt care întreținea legături de dragoste cu soția mea". — „Pentru ce aceasta, domnișoară?" întrebă doctorul pe șefa de raion. — „Ca să n'avem boclucuri cu autoritățile. Noi organizăm, dar nu ne luăm nici o răspundere. Cu legile actuale simpla dv. declarație ne scoate din încurcătură. Și apoi toate crimele pasionale și politice sunt achitate de justiție. Mai ales că mai toate partidele politice au nevoie de serviciile noastre înainte, când sunt și când pleacă de la putere. Deaceea n'avem nici o dificultate și nici nu se modifică legile în sensul implicării răspunderii noastre. Se mulțumesc cu simpla declarație a autorului moral. De altfel noi suntem autorizați să funcționăm". Doctorul Panizza era mulțumit. Onoarea lui va fi spălată. Dacă ar fi tocmit o crimă politică ar fi devenit erou și martir. Erau însă foarte costisitoare și el n'avea nevoie de altă celebritate decât aceea a unui savant în economia politică și a unui om de onoare ce nu înțelege să se lase încornorat fără să se răzbune. După ce mulțumi d-rei Gertrude, scoborî vesel scările spre ieșire. La etajul întâiu, la secția atentatelor politice, deși ora era înaintată, era o afluență grozavă. La eșire trebui să aștepte. Șeful partidului democrat conservator și șeful partidului conservator-progresist se pofteau unul pe altul să iasă, întrebuințând cele mai seducătoare formule de politeță și cele mai dulci și grațioase zâmbete, deși cu câteva clipe înainte, fiecare tocmiseră câte un atentat, unul împotriva altuia.

ȘTEFAN TITA

B. Caragea — Maternitate

CRONICA MODEI

Situație neschimbată în moda pălăriilor. Modistele mari se preocupă numai cum să dea forme mai înalte și mai chinuite calotei. Să nu ne mirăm deci, văzând forme conice, ascuțite, drepte sau căzând pe spate.

Uneori se găsesc și unele „toci" drapate cu gust. O formă cu totul nouă este toca a cărei calotă, considerabilă în înălțime, este apoi turtită și drapată cum erau căciulile rusești în timpul războiului sau „cușmele" noastre pe-o ureche!

Modistele răspund la criticile noastre ridicând din umeri. Moda, — ne spun ele, — se inspiră din realitate. Vine iarna cu mantourile groase, în pliuri, cute și godeuri, împodobite bogat cu blănuri, care îneaca statura ca un stog de fân, mai ales la femeile mărunte și plinuțe. Pălăria trebue atunci să se ridice spre cer, ridicând cu ea întreaga siluetă, și să dea elan formei îngreuiate și turtite. Pe timpurile aceste de mașinism și iuțeală nebună, pălăria trebue și ea să fie dinamică, să zboare spre spate, să se ridice spre cer în spirală, să se răsucească până la caricatură, pentru a înfrunta modificările ridicole imprimate de vântul iuțelii, în cursele turbate.

Din ce se inspiră moda? Dintr'o alură, dintr'o linie, uneori foarte neînsemnată. Prinsă la întâmplare, ea devine motiv de inspirație în imaginația artistei modeliste sau chiar în imaginația unei simple lucrătoare, care, obsedate de impresia primită, dau la iveală forme care se inspiră de aci; detaliul se utilizează la infinit în variații fără număr, într'o bogăție de mici invenții, care nu-i de mirare că devin uneori făuritoare de monștri, exagerații de prost gust.

Variațiile nu sânt însă numai în formă, ci și în materialul din care se fac pălăriile și mai ales în garnitură.

Blana pare materialul preferat, apoi velur și fetru amestecat, mai ales feutrul lucios. In sfârșit, pieile de animale, antilopă, gazelă, căprioară. In unele case mari, însă, pălăria de stofă pare a fi de cea mai mare actualitate.

Ca garnitură, penele sânt atât de întrebuințate încât tind să cadă în banalitate, dar mai ales panglica tinde să dea pălăriei înălțimea cea mai mare și alura cea mai zburătoare.

In timpul acesta, coafura merge spre o simplificare din ce în ce mai pronunțată. Atât de pronunțată încât, adeseori, coafura de oraș se poate purta și seara, adaugându-i-se un simplu ornament. Este caracteristică în acest sens, coafura *Directoire*, prezentată de d-na Agnès și executată de Guillaume, — pe care o dăm aci.

Mănușile și sacul la fel cu pantoful continuă să fie condiția primă a eleganței, rămânând ca tip tot mănușa Jouvin, de antilopă, și șervretă, mănușa de stradă cu laniere de șevretă, toată lucrată cu mâna... Fantezia, capriciul de multe ori nu tocmai de gust, sânt însă permise cu orice fel de mănuși.

Linia se menține aceiași. Mantoul cu tablier, garnit cu blană cu păr lung, mantoul drept și larg, ce se poate îmblăni spre a fi cât se poate călduros, cu o mică cravată la gât, dar cu manșete de blană, mai bogate sau mai puțin bogate, după mijloacele de care dispunem.

Mantoul în formă, foarte ajustat la talie și foarte evazat în jos, tivit numai pe margini cu o bordură de miel de Dobrogea, de astrahan sau de zibelină, de o culoare mai închisă decât mantoul, dar armonizându-se în culoare: verde mirt cu braitșwanț negru, astrahan maro cu lenajul ruginiu atât de la modă.

Mantoul cu bască, în genere cu basca și nasturii de blană. Basca se pune sau în față sau în spate sau pe părți; după siluetă și cere o amploare moderată în jos.

Linia „*Directoire*" se impune din ce în ce, mai ales la rochiile de seară. Ea însă nu trebue exagerată până într'atât încât să fie o copie exactă a cosumelor epocii și să avem aerul că sântem deghizate ca la un bal costumat.

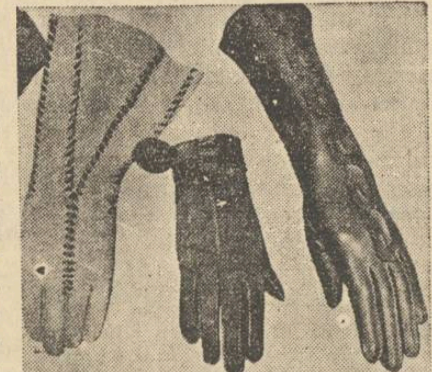
Această linie se manifestă prin reveruri care sânt plasate sus și drepte; nasturii se așează mai sus de talie, etc...

Pentru seară, rochia „*Directoire*" se manifestă cu linia taliei foarte sus, decolteul scoborât în față și ascuțit, eșarfă de muselină sau de velur, mănuși care trec de cot și o „reticulă" cu înfățișare antică.

In privința blănurilor, ele se așează de obiceiu în lung, vertical, în opoziție desăvârșită cu capa sau pelerina.

Un detaliu nou este banda de țesut pichetat și așezată pe jupă ca un lampas dela pantalonii bărbătești. Excentrică, dacă e dintr'o culoare prea vie, dar foarte simpatică, dacă în aceiași culoare ca rochia, însă alt țesut, ea are avantajul că subțiază și lungește silueta.

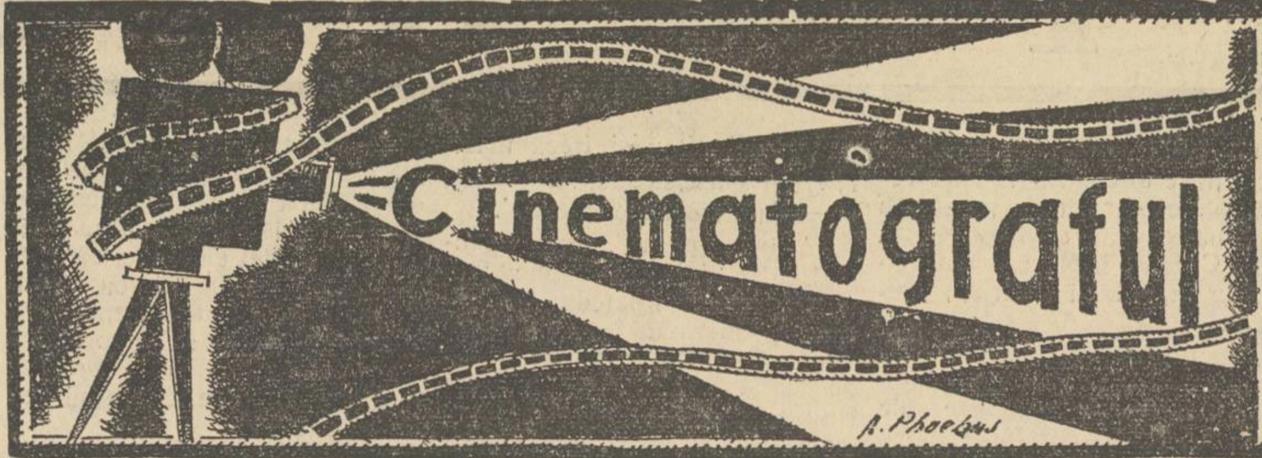
In ce privește gulerul, dacă pe unele modele se poate vedea gulerul ofițeresc sau „directoire" pe cele mai multe lipsește, și atunci lipsa lui e compensată prin reveruri în față, fasonate, de multe ori cu aplicații de velur. Pentruca modelul să fie reușit însă, trebue să se cunoască foarte bine linia cefei și a umărului. E o formă care avantajează pe cele tinere, foarte rar pe cele mai mature.

Nasturii joacă un rol foarte însemnat în moda din iarna aceasta. Niciodată nu s'au văzut mai mulți și mai plini de fantezie, ca acum, pe rochiile și hainele noastre. Nasturi de lemn, de piele, de veleur, nasturi de celofan, de os, de fildeș, de porțelan pictat și gravat, alte ori reprezentând animale, semne, coroane. Unele jachete sânt încheiate cu nasturi ce poartă numere în serii pe ele, alte ori sânt de forme și desene atât de ciudate încât nu se mai pot numi nasturi. Dispoziția lor pe haine și rochii este tot atât de ingenioasă și de ciudată. După cum se vede, este o largă alegere și o bogată sursă de inspirație în utilizarea nasturilor ca garnitură. Ceiace lipsește de multe ori însă, este gustul. Să nu uităm că nasturii întrebuințați fără gust și măsură îngreue rochia sau haina și apoi o rochie cu nasturi nu se poate purta multă vreme.

Oricare ar fi însă, cerințele modei și ispitele sale, nicio femee care se respectă, nu trebue să se lase robită capriciilor ei, și să-și aducă aminte că viața nu este un carnaval. Viața este muncă și cere haine cu care să se poată și lucra, iar adevărata distincție și eleganța cere din ce în ce mai multă măsură, simplicitate și discernământ în îmbrăcămintea femeii, care, oricât de la modă ar fi, nu trebuie să semene cu o paiață, ci cu o ființă omenească demnă și cu respect de sine.

BITRIX

Patru filme

Un film american cum nu sânt mai mult de patru sau cinci în toată producția californiană (decând ea există): „Extraordinarul Mr. Deedes"; *un film rusesc, „documentar de lung metraj", cu moravuri armene, de un pitoresc și de un interes folkloristic și sociologic remarcabile; un film „20 th. century" foarte special, fără amor și fără „acțiune", dar de o calitate emoțională cu atât mai superioară: film istoric, căci e vorba de evocarea cât mai veridică a faimoasei Florence Nightingale, fundatoarea, pe vremea războiului Crimeii, a infirmierelor model, savante tehnicește și de o austeritate călugărească în viața lor privată; însfârșit,*

un film Paramount cu aventuri din Far West, care a sosit la timp ca să reabiliteze genul O'Brien-Wayne, căzut, în ultimult timp, într'o stupidă monotonie.

După cum ușor se poate vedea, program bogat, capabil să neutralizeze nesfârșita imbecilitate a comediilor cantanto-dansante ale domnișoarei Danielle Darieux, care-și permit a rula concomitent cu amintitele prea frumoase filme.

Mr. Deeds

Este imposibil să se vorbească doar în câteva cuvinte de „Extraordinarul Mr. Deeds", căci filmul e o cascadă de invențiuni cinematografice, care profunde, care bufone, care amândouă acestea odată. Psihologia eroului e aceea de „suflet pur" debarcat în viesparul societății new-yorkeze. Aceasta caută să-l înșele, dar nu reușește decât să-l jignească; prietenul nostru (Garry Cooper) e foarte sensibil, dar și deștept; nu se lasă niciodată păcălit; afară numai când disprețul pentru nemernicia oamenilor îl obligă să refuze de a se mai apăra. Tot ce spune, tot ce face, tot ce întreprinde e frumos, cinstit, spontan, înviorător ca o briză de aer proaspăt venită deadreptul din pădure. Dar contrastul cu societatea oamenilor cu apucături josnice face ca acțiunile eroului să aibă totdeauna ceva comic, de un comic homeric, un comic nu de psihologie ci de situație.

In tot timpul poveștii, eroul riscă să pară găgăuță; și totdeauna sfârșește prin a decepționa această așteptare (pe care de altfel o facem à contre coeur, căci personajul ne entuziasmează).

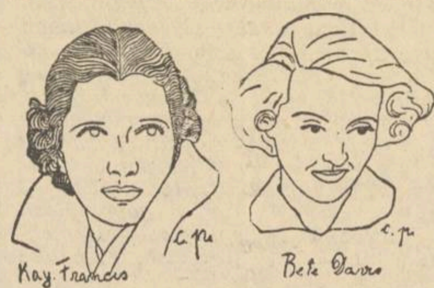
Factura filmului e cinematograficește ideală. Asta se vede mai ales la dialoguri, care-s piatra de încercare a oricărui film, și cea mai tipică primejdie. Orice dificultate cinematografică putând fi rezolvată, ieftin, prin conversație, un film nu trebue să rezolve nimic, dar absolut nimic prin conversație. Vorbele spuse trebue să descue porți spre imagini. Un cuvânt rostit trebue să fie astfel ales încât să permită regisorului să ne prezinte 2, 3, 4 tablouri diferite exprimând aceeaș situație dar pescuită în 3—4 domenii foarte deosebite. Astfel e, bunăoară, apărarea lui Mr. Deeds în fața tribunalului. Fiecare frază, fiecare propoziție face posibilă arătarea a zeci de figuri omenești făcând altfel lucrul despre care este vorba și mutându-ne imaginația în fel de fel de trecuturi biografice a căror reconstituire bruscă și fugitivă dă întregului spectacol un farmec de lucru plin și gustos.

Cred că, în cursul unui an, voi avea putința să vorbesc rând pe rând despre tot ce e interesant în acest film-model. O voi face cu ocazia altor filme, *și pentru fiecare detaliu în parte din filmul de azi. Pentru moment ne mărginim a spune că orice om sensibil față de artă rămâne sufletește îndatorat producătorilor americani cari ne-au dat această atât de umană, de amuzantă, înduioșătoare, pe alocurea tragică pe alocurea grotescă poveste a fantasticului golan de mic orășel provincial, savurosul Mister Decds.*

Florence Nichtingale

Existența, pe ecran, a filmului de mai sus nu trebue să ia nimic din meritele „Ingerului alb" (nu luați în seamă titlul), în care Kay Francis reconstitue începuturile carierei Florence-ei Nightingale, frumoasă domnișoară din elita londoneză care, cu prilejul războiului Crimeei, își descopere o vocație ircoercibilă pentru îngrijirea bolnavilor săraci, sau — ca să întrebuințăm splendidul fel de a se exprima al Societății Scriitorilor Români — care „se simte fericită la gândul că poate o nouă eră începe pentru suferințele omenești..."

Mizeria unui spital de răniți dela Scutari 1852, apoi metamorfoza acestuia datorită muncii de albine, muncii tăcute și eficace a unui roiu de femei ascultând de însuflețitoarea lor, Miss Nightingale, — apoi rezistența, gelozia, ciuda și răutatea doctorilor în îndoita lor calitate (ar trebui

să zic cusur) de bărbați și militari — toate acestea ne sânt arătate în tablouri de mare compoziție, cu aranjări de oameni și obiecte, cu expresii fizionomice, cu prezentări de ansambluri și detalii vrednice de cei mai mari pictori ai lumii. Tot timpul sântem gata să izbucnim în lacrimi, nu lacrimi de acelea de înduioșare, lacrimi ieftine și ușor obținute, ci lacrimi de admirație, lacrimi de entuziasm, lacrimi de calitate mare și de mare, mare preț.

Dar, pe deasupra tablourilor măestru prezentate și dealungul lor, dealungul fețelor omenești și priveliștilor de tot soiul, circulă vraja neîntreruptă a unei figuri, a chipului femeii aceleia blânde și energice, cu profil copilăresc de păsărică, dar cu o energie de bărbat viteaz.

A fost greu rolul lui Kay Francis, căci asemenea personagii de binefăcător modern au o fizionomie foarte specială; nimic din exaltarea tumultuoasă a unui tribun sau aceea extatică a unui Christ. Un zâmbet, și atâta tot; un zâmbet ciudat, căci trebue să fie permanent și nițel neatent. Există o scenă deosebit de demonstrativă în această privință. Un copil, micul toboșar scăpat de Florence de la moarte grație unei întregi nopți de veghe, își ia rămas bun de la dânsa. Flo stă la masă și are, față de el, acel surîs amabil dar impersonal care nu o părăsește niciodată. Băețelul îi spune: If you did marry, will you marry me? Și ea, fără să lase din mână obiectele cu care avea treabă, îi răspunde sincer, drăguț, evaziv și totuși direct la întrebare: If I do, I vill.. Băețelul o șterge, sărind de bucurie; iar ea nici măcar nu apucă să-și stingă surîsul, căci ar fi inutil, acest zâmbet trebuind a fi redeschis în orice moment pentru un alt bolnav, oricare, toți având drepturi egale asupra lui.

Este interesantă fizionomia aceasta a binefăcătorului modern pentrucă fața lui îmbracă o bu-

nătate impersonală ce foarte ușor poate părea superficială, convențională, și care, într'o privință, chiar este, căci e făcută mai ales din politețe și amabilitate, dar nu pentru a seduce ci pentru a face plăcere, nu pentru a cuceri ci pentru a da.

Democrație

Acest film, cu prilejul numeroaselor lui momente de entuziasm, de bucurie cu gâtul strâns și amenințări de lacrimi, ne învață multe și mari adevăruri. Asistăm la constrastul dintre lumea de sus și cea de jos. Din partea elitei londoneze, a guvernului, a medicilor ajunși, a ofițerilor superiori — numai rezistență, ciudă, planuri necinstite de sabotare și mijloace viclene de discreditare. Din partea poporului, a soldaților, a plebei rămasă la căminurile pe care șeful familiei le părăsise, — numai iubire, ajutor, încurajare, daruri bănești epuizate din sărăcia pungilor de pârliți. Și ne dăm seama atunci cum acest popor, poporul de pretutindeni, fără adjectiv în coadă, este adevăratul titular al tuturor acțiunilor nobile, care ne fac să ne bucurăm că ne numim oameni.

Și tot cu aceeași ocazie ne putem lămuri de ce foarte adeseori marii reformatori democrați — iertați-mi pleonasmul — se trag din societatea aristocratică, din clasele conducătoare, din „elită". Trebue să aparții acestei pături mâncată de vițiì mici și murdării curente, trebue să le cunoști, ca pe buzunarul tău, gândul acestor omuleți automați și feroci, pentru ca asfixia să te facă să cauți răsuflarea în oxigenul sănătos al oamenilor de rând, izvorul tuturor generozităților, oricare le-ar fi păcatele în sărmanele lor momente de legitimă apărare pe care de altfel tot tirania claselor superioare le-a provocat.

Majestatea sa presa

Și încă ceva ne face să ne aducem aminte această emoționantă poveste din vremile Crimeei și Malakof-ului. Vocația Florencei Nightingale și toată cariera ei în momentele grele de la început au fost făcute posibile grație articolelor unui gazetar de la Times — erou și el tot atât cât și dânsa. Simțim aci, ca la o experiență de laborator, ca la o operație chirurgicală executată sub ochii noștri, minunile pe care le poate face presa. Simțim cum coloanele unui ziar sânt distilate în milioane de suflete separate și apoi reîmpreunate într'un suflet colectiv căruia, atunci, nici-o dificultate nu-i mai poate rezista. Ne dăm seama cât bine poate face presa, și înțelegem de ce nimic nu o poate discredita, de ce nici-o escrocherie, nici-un șantaj, nici-o indiscreție, nici-o jignitoare calomnie, nimic niciodată nu ne poate hotărî să încetăm a crede într'însa. Faptul că apașii și escrocii mișună prin toate redacțiile lumii nu e un preț prea mare pentru a plăti miracolele de noblețe sufletească pe care gazeta le poate opera în sufletele poporului.

Străjerii din Texas

(Ranger=păzitor, guard, străjer, la rigoare jandarm în nici-un caz grănicer, domnule scriitor Român, lei 3000, loco).

Foarte frumos film. Cu multiple „familii" de brigandaje, și cu niște spectacole plastice grandioase. Nimic comun cu west-film-ele, și cu ale lor invariabile bande de tâlhari, descoperite de un om, amicul nostru, indispensabil amorezat de o fată care quasi nu apare — cu excepția ultimelor 15 secunde ale filmului unde, cu apusul de soare în crupă primește un singur „pussi", unul și indivizibil, în timp ce caii respectivi pasc simbolic în asfințit. „Străjerii din Texas" este cu totul altceva. De altfel nu s'a făcut cu acrobați, ci cu stele de prima mărime, (Mac Muray, Jean Parker, și alții), și este un film Paramount. Să sperăm că această casă de filme va persevera în acest gen, nou pentru dânsa.

D. I. SUCHIANU

Microfonul

Ascultătorul de radio așteaptă, la difuzor, cântul și vorba, într'o cumpănire deplină. Ceeace el nu poate primi și convine vecinului, care preferă muzica ușoară — unui concert simfonic, ar trebui difuzat pe altă lungime de undă. Pentru aceasta, așteptăm cu nerăbdare înălțarea de alte antene emițătoare, cu programe alcătuite pe preferințe, într'o scară care să urce dela ora satului, — la concertele simfonice, cântăreți celebri, operă și discuri de muzică grea.

●

Săptămâna microfonului a avut — Dumineca dimineața, — o uvertură luminoasă, cu prilejul concertului simfonic, dela Ateneu, al orchestrei filarmonice, care — sub bagheta magică a maestrului George Enescu, a ridicat din partiturile lui Bach, Wagner și Brahms, ideale plăsmuiri muzicale, dintr'acelea care trebue prinse și fixate.

Cum s'ar putea uita farmecul unic al jocului de baghetă pe care auditorul din fața haut-parleur-ului trebuia să și-l imagineze, surprinzător și nervos, pe căile eterice ale **Uverturii** din **Tannhaeuser**, sau în croșetarea melodică a **Simfoniei în mi minor No. 4, de Brahms.**

(Preferăm audiția unei bucăți muzicale, pe disc sau la radio, unei audiții în sală, pentrucă — în modul acesta, muzica poate vorbi singură, în graiul ei numai, fără nici o imagină străină).

Pentru maestrul George Enescu, toate adjectivele sânt veștede, sarbede. Numele său, alături de o partitură, înseamnează vrajă.

●

Sextetul de Brahms, în si bemol major, executat de quartetul Gărzii Palatului, — cu adausul de coarde, necesar, a adus, în programul de muzică de cameră, o notă bună, — a doua zi după marea sărbătoare dela Ateneu.

●

Marți, d. Cezar Petrescu ne-a amintit de Gib Mihăescu, despre care se vorbește atât de puțin.

Concertul simfonic al orchestrei radio, de fiecare Marți, a fost o biruință care, oricum, trebue împărțită între d. Nona Ottescu — dirijorul — și d-ra Nadia Chebap. **Simfonia a 8-a, în fa major,** a lui Beethoven și concertul în **la major** pentru orchestră și pian, de Mozart, sânt adevărate pietre scumpe de interpretare. Horbota partitiei mozartiene a avut — sub jocul mânilor d-rei Chebop — o înflorire primăvăratică.

Cele două fragmente din „Romeo și Julietta" de H. Berlioz, care au încheiat concertul, au rămas pe acelaș plan ridicat de prezentare.

●

Pentru concertul european dela Bruxelles, în cadrul căruia s'a retransmis cantata dramatică „Francesca da Rimini", de Paul Gilson, nu avem de notat decât neclaritatea emisiunii.

●

Așteptate cu încredere, concertele de nimb ale d-relor Rodica Soutzo și Maria Fotino, n'au știrbit de fel din bucuria pe care socoteam s'o culegem din cele șase bucăți — (de-o parte: Beethoven, Copin și Liszt, de alta: Brahms, Schumann și Chopin).

Regretăm mâna inabilă și pealături lipsa de înțelegere deplină pentru prezentarea unei perfecte audiții de piano, a inginerului de sunet. Din înfiorarea clapelor, sub mâna cu **touché**-ul prețios al d-rei Rodica Soutzo, butonul sucit după o ureche antimuzicală, ne-a trimis un concert de ambal, gâjiit, cu **rezonanțe metalice, supărătoare.**

Știm că există un „controlor al emisiunii muzicale". L-am voi în locul inginerului de sunet, cu partitura alături (și nu în hall), — după modelul ton-mixterilor, dela posturile străine, care alături de diploma de inginer, posedă absloventa unui conservator de muzică.

●

D. Perpessicius rămâne, cu a dumisale cronică, a cărților unul dintre conferențiarii radiofonici care cunosc prețul vorbelor. Și — mai ales — știm ce înseamnă să vorbești la microfon.

Fiecare drămuire a opusurilor literare e un poem de clară scrutare, discernământ, îndemn, aplecare înfiorată asupra înfăptuirilor de gând.

●

„Falstoff" de Verdi, pe discuri, l-am ascultat cu dezamăgire. „Falstaff" nu-i operă pentru microfon. Are prea mult joc de scenă și prea puțină melodie. Vrem să spunem că, în comparație cu „Bărbierul din Sevilla" (Rossini), operă comică: „Falstaff" este lipsită de ariile melodice, care fac farmecul unei întregi serii de opere scrise de compozitorul „Traviatei", până la cei 80 ani când a compus „Falstaff". Or, — o explicare a acestui bogat joc de scenă, a lipsit. Am înclina pentru prezentarea în montaj a operelor și operetelor* Ar fi o cale ușoară, deschisă marelui public, pentru care „opera" aparține legendei. Lămurirea întâmplărilor, a jocului, a ariilor celebre, omisiunea balastului de recitative, iată ceeace ar trebui să întreprindă direcția muzicală a posturilor noastre. Simplele transmisiuni dela Operă sau prezentarea pe discuri, fac adeseori din programul seral un domeniu inaccesibil pentru cei mai mulți care n'au văzut spectacolul vreodată.

„Falstaff" nu e, în seria lucrărilor lui Verdi, o schimbare de manieră și o convertire la maniera wagneriană, ci o parodie, o satiră muzicală, — închipuită pentru mulțumirea personală, dar sortită să persifleze pe titanul dela Bayreuth, prin adoptarea manierei acestuia de a lucra în leit-motive.

E o întâmpinare adusă textului de prezentare a acestei opere.

MARSYAS

* La microfonul românesc, s'au prezentat în montaj de dialog, muzică și lămurire de speacker, operetele „Mascotta" de Audran și „Vagabonzii" de Ziehrer.

Omul în opera sa

Georges Moore este foarte greu de încadrat în literatura epocii în care a trăit. Plin de variații și neegal în talentul său, el derutează prin contradicția esențială între om și operă. In opera sa, individualitatea proprie a omului e întotdeauna în centrul creațiunii, așa încât nu se poate distinge niciodată unde începe ficțiunea și unde încetează autobiografia. Cetitorul este astfel mereu obsedat de întrebarea cum a putut fi realizată o operă atât de mare de un om atât de meschin. Un biograf cinstit nu putea trece peste ridicolul lui George Moore, — în cele mai multe aspecte ale vieții sale, de un ridicul de care autorul se fălea, „le ridicule est mon petit luxe", — obișnuia el să spună.

Scriitorul englez, *Joseph Hone* a scris acum în urmă o biografie foarte amplă a acestui scriitor, dând scrisori, memorii și judecățile multor prieteni, și chiar părerea bucătarului lui Moore; o lucrare de vre-o cinci sute de pagini, din care reese această personalitate în toată diversitatea ei. Autorul și-a pus la contribuție admirabilul său humor, pentru a nu ascunde nici părțile ridicule și părerile ocazionale ale lui Moore, dar s'a silit să nu treacă nici peste unele reale calități ale omului.

De altfel, biograful lui Moore recunoaște că nimeni nu i-a redat mai bine ridicolul, decât însuși Moore în autoportretele sale. In ciudata lui plăcere de a se defăima pe sine, el apare în aceste autoportrete mai perfid în prietenie, mai nelcal și mai necavaleresc în relațiile de dragoste, mai rău în geloziile sale literare și mai pedant în pretențiile sale intelectuale, decât l-ar fi putut descrie cei mai înverșunați dușmani.

Josef Hone caută să lămurească până unde merge luciditatea lui Moore asupra sa însuși și de unde începe inconștiența, prin ereditatea plină de contraste și contraziceri. Ascendenții săi sânt un amestec de mică noblețăă, aristocrație și aventurieri.

Fiindcă nu putea să-și schimbe firea și să-și îndrepte greșelile, le mărturisea și se fălea cu ele. In statornica și îndărătnica lui stăruință de a-și realiza cariera literară, stă demnitatea acestui mare scriitor și acestui om nenorocit.

Internat într'un colegiu romano-catolic, nu a putut să învețe, nici să suporte disciplina colegiului. La moartea tatălui său, căpătând oarecare libertate materială, a plecat la Paris să facă pictură. Avea optsprezece ani. Și-a dat însă imediat socoteala că nu avea talent suficient în această direcție.

A început să scrie și a rămas toată viața un discipol al marilor impresioniști, păstrând o vădită influență a lui Zola și a romancierilor naturaliști. A fost din primele sale romane un aclimatizator al acestor influențe în literatura engleză. De fapt însă, era un adevărat romantic. Cu toate că își alegea subiecte din lumea cea mai umilă și mai de jos: teatrul de provincie, lumea servitoarelor, casele de toleranță, el știa să scoată din ele frumusețea cea mai armonioasă.

Reputația sa din ultimii ani se datora însă altui gen de proză. Criticul englez, bine cunoscut, Desmond Shawe Taylor e de părere că Moore nu a adus nimic esențial în literatura engleză. Dar scriitorii moderni îl apreciază și au suferit influența autorului romanului *„A mumer's Wife* și *„Esther Waters"* mai mult decât își dau seama. Poate că e prea de vreme ca să se judece cu dreptate opere ca „Drama în muslin" și mai ales „Spring Day", delicioasa comedie a unui „Lear la mahala".

Diferența fundamentală dintre el, Zola și naturaliști, stă în faptul că Moore nu e impresionat de tipul social, ci de sufletul bărbatului sau femeii. De aceia, *„Easther Waters"* este un roman și nu un capitol de sociologie. Arta romanului este concepută mai larg de el, decât de aceștia, căutând, sub suprafață, partea adâncă, izvorând prin introspecțiune ca în *„Evelyn Junes"* și *„Sister Theresa"*.

Puterile Catolicismului și ale firii sale de Irlandez, erau legături care cereau afirmarea personalității sale. De aceia, putem urmări în toată opera lui stricta supunere a viziunii sale și năzuința statornică de a o exprima cu credință, deși își caricaturează cu sălbătăcie prietenii și atacă fanatic religia țării sale. Prin puterea acestei fidelități, este ținut să pună frâu ușurătăților egoiste ale firii sale. Din această dispoziție sufletească a izvorât ceiace „Times" a numit *„o proză epică unică în literatura engleză"*, „The Brook Krith". Această povestire siriană este mărturia armoniei celei mai perfecte între elementele geniului său. Este o contopire între cele trupești și cele sufletești, realitatea nu a devenit brutală, nici idealismul nu a devenit eteric.

Victima unui complex de inferioritate, ca om, scriitorul se impune admirației publicului prin cultul închinat frumuseții și prin activitatea care s'a devotat artei sale până în ultimele zile ale bătrâneții, când bolnav și istovit, se trudea să exprime tot mai clar și mai credincios intuițiile sale, ridicându-se până la eroism.

O nouă lucrare asupra lui B. P. Hașdeu

După interesantele lucrări ale d-nei Eufrosina Dvoicenko, doctor în litere și asistentă universitară, asupra *„Vieții și operei lui C. Stamati"* și asupra lui *„Alexandru Hasdeu și Literatura Română Populară"*, va apărea în curând, fiind în curs de tipărire, o nouă lucrare, de cel mai mare interes: „Inceputurile literare ale lui B. P. Hasdeu".

Ca toate lucrările precedente ale d-nei Dvoicenko, și aceasta din urmă este *„o cucerire de date noi la fiecare pas"*, cum caracterizează profesorul Caracostea una din lucrările autoarei.

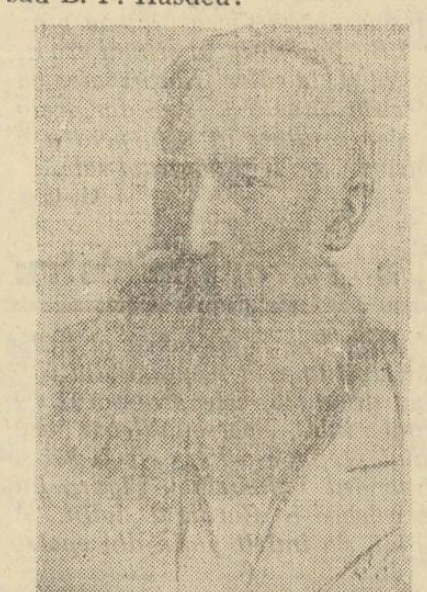
Despre filologul *Alexandru Hasdeu,* pe care profesorul N. Iorga, îl consideră „începătorul folklorului românesc", d-na Dvoicenko a scos o foarte documentată lucrare, în care se ocupă de unele greșeli bibliografice cu privire la el, atât în bibliografia dată de Mihail Kogălniceanu, cât și de alți cercetători.

Analizând aceste erori, în confruntare cu un bogat material documentar, pe care l-a cunoscut și l-a consultat în timpul când cerceta biblioteca slavă, dela *„Ecole des langues orientale"* din Paris, a descoperit multe date cu totul necunoscute până în prezent asupra activității filologice a lui Al. Hasdeu.

Intre acestea, o scrisoare către Nejdanin, în care mărturisește că se ocupă cu multă râvnă de Istoria și limba românească și explică puțina considerație ce s'a dat limbii române, din cauza concepțiunii greșite despre elementul ei *latinesc*. Această parte a articolului lui Al. Hasdeu fusese aspru criticată de către *un anonim din Basarabia*, care *notează transcripția greșită* a cuvintelor românești de către A. Hasdeu și *combate părerile slavizante ale autorului*, despre limba română, aducând ca dovadă a latinității ei netăgăduite *„Dialogul* între *„Unchiu și nepot" al lui Petre Maior*, în traducere rusească *(Telescop, 1834,* XVIII, nr. 22 p. 253. Nota d-nei Dvoicenco din lucrarea citată).

Dezvoltarea tezei școalei transilvănești, care susține că *limba românească este cea mai apropiată de limba latină vulgară*, nu este asertiunea lui Al. Hasdeu, ci a lui Petru Maior, pe care un anonim adversar al *slavonizantului* Al. Hasdeu, o aduce ca dovadă în revista *„Telescop"*, din Odessa cu *„Dialogul între unchiu și nepot"* în traducere rusească.

Este ciudat că această operă atât de cunoscută a lui Petru Maior a putut fi luată de d. prof. Em. Grigoraș drept a lui Alexandru Hasdeu și cred că i-a trecut uimirea despre *„mutenia"* față de această operă a fiului său B. P. Hasdeu!

B. P. Hașdeu

Revenind la noua lucrare a d-nei Dvoicenko, *„Inceputurile Literare ale lui B. P. Hasdeu"* ea conține operele inedite ale lui B. P. Hasdeu, scrise în rusește, în timpul șederii lui în Rusia, până la 1857, adică un început de roman istoric „Arbore" o schiță dramatică „Domnița Roxana", un poem „Domnița Voichița", niște poezii lirice, jurnalul său intim (1852—1856) și fragmente autobiografice.

Numai o singură bucată, Domnița Roxana" a fost pe urmă reluată în românește de către B. P. Hasdeu, însă cu formă și conținut cu totul schimbat.

Traducerea acestor opere este precedată de un studiu introductiv al d-nei Eufrosina Dvoicenko: „Viața lui B. P. Hasdeu în Rusia și începuturile lui literare în rusește".

Odată cu înfățișarea tânărului Hasdeu, care apare sub un aspect cu totul nou, este evocată și epoca în care au trăit tatăl și fiul, în legăturile lor cu diferite personalități.

Autoarea schițează ideologia rusească cu curentele ei, subliniind influențele care au lucrat asupra lui B. P. Hasdeu și în special poporanismul ale cărui urme se resimt în toată opera și activitatea marelui savant și talentatului scriitor.

Dintre documente, important e actul de naștere al lui B. P. Hasdeu pentru prima oară cunoscut, găsit și copiat de însăși d-na Dvoicenko, din archiva bisericii din Cristinești, jud. Hotin.

Extrem de interesantă este viața de student a lui Hasdeu, care de fapt, e viața universitară din Harkov a două generații: a tatălui și a fiului. Autoarea scoate în relief asemănarea dintre viața sufletească a lui Hasdeu și a lui Lew Tolstoi, socotită tipică pentru generația lui.

Trei influențe se pot urmări în începuturile literare ale lui B. P. Hasdeu:

1) Influența tatălui său, Al. Hasdeu, a bunicului său Tadeu Hasdeu și prin ei influența literaturii românești, în special acea a cronicarilor și a literaturii românești populare.

2) Influența literaturii polone.

3) Influența literaturii ruse sub forma ei romantică, cu Pușkin, Lermontov și apoi realismul unui Gogol, Turgheniev și Leon Tolstoi din primele sale opere.

Această introducere, care constitue un adevărat studiu, profund, plin de sagacitate, vioi și strălucitor, cuprinde două părți. I. Viața lui B. P. Hasdeu în Rusia: Epoca reacțiunii, Ideologia timpului. Alex. Hasdeu și B. P. Hasdeu față de curentele timpului. Copilăria lui B. P. Hasdeu (1838-1852). Universitatea—Serviciul lui B. P. Hasdeu în armata rusească.

II. Inceputurile literare în rusește ale lui B. P. Hasdeu: Primele încercări: subiecte românești — Domnița Roxana. Influențe polone — Domnița Voichița. Influența romanticilor ruși. Dela romantism spre realism. Scrieri autobiografice.

Amănunțita și scrupuloasa cercetare a documentelor, exactitatea și preciziunea rezultatelor, cultura, inteligența sclipitoare a acestei tinere cercetătoare, care s'a format sub directa influență a celui mai autentic spirit istoric dela noi profesorul N. Iorga, sânt ajutate și de un real dar artistic de a prinde și reda culoarea timpului și atmosfera, relieful și caracterul omului cercetat, numai din culegerea și așezarea informațiilor. Savante, dar înfățișate clar și viu, în curgerea unei expuneri limpezi, scrierile drei Eufrosina Dvoicenko valorează nu numai prin conținut, ci și prin formă, promițând a deveni una din cele mai interesante scriitoare, nu numai în specialitatea sa.

IZABELA SADOVEANU

Femeia Portugheză

Femeia portugheză. oricare ar fi mediul în care se găsește și oricât de mult ar adopta moravurile moderne, rămâne totuș o modernă „au ralenti", *evocând pământul cald, vechea civilizație rafinată a țării sale, care evoluiază în pas încet.*

Nu-i în ea pasiunea fierbinte a Italiancelor dela Sud, pasiunea aspră a Spaniolei, voluptatea bizantină a Româncei (după părerea unui francez). In femeia portugheză respiră sufletul antic al Luzitaniei.

Ne-o putem închipui numai în grădina feerică a unei quinta *cu trandafiri enormi și de un roz anume nuanțat, căruia i se zice* „Linda Portugueza", „frumoasa Portugheză". *Pasul ei moale și legănat se potrivește plimbării prin aleele strâmte, sub palmieri și eucalipți, pe lângă casele în culoarea mierei sau a înghețatei de zmeură, împodobite cu stucuri albe, în genul manierismului rococo. Graiul Portughezei e cald și duios, ca și cântecul ei plin de sonorități melancolice și încărcat de senzualități misterioase, acompaniate de ghitara care geme pe strunele ei cu glas subțirel.*

Vocea din cântecul ei coboară lăsând să treacă pe ici pe colo note răgușite din cauza cuvintelor. E în acest cântec un ecou din Orientul ce a atins Portugalia în decursul vremii, prin cucerirea arabă. Pare că și aerul din această țară e încărcat cu arome grele de musc și de chilimbar.

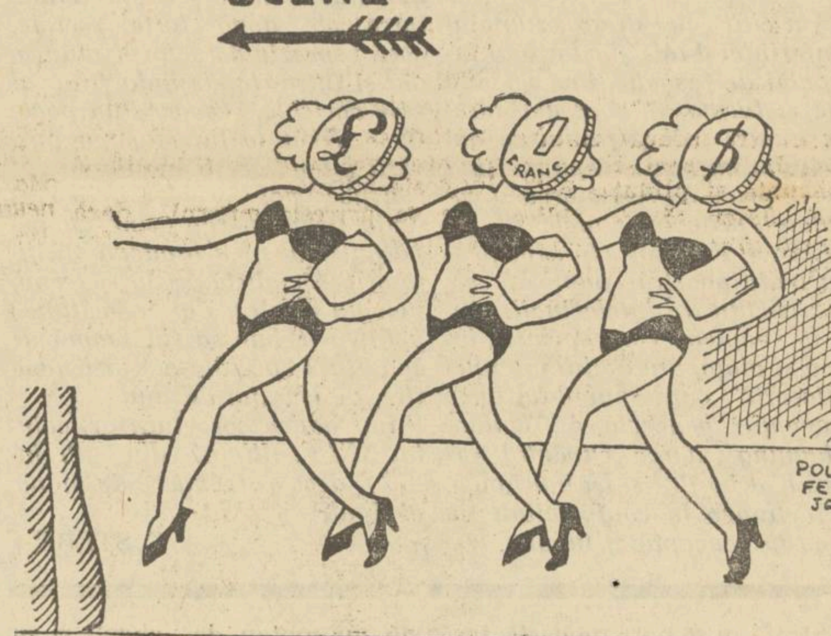
In aristocrația din Lisabona sânt tipuri de frumusețá renumită. In capitala lor luminoasă, abea le e îngăduit să se plimbe pe jos. Buna cuviință cere să meargă cu trăsura din magazin în magazin, sau din salon în salon. E drept că Portughezii sânt prea pripiți și înfierbântați în exprimarea admirației lor. Guvernul, cuprins de zel moral, pusese o amendă destul de grea pentru cei ce aruncau vorbe dulci și complimente femeilor necunoscute.

In casa Portughezei se găsește modernismul exagerat care jignește gustul rafinat, printr'o civilizație milenară. E în totul un reflex al Portugaliei colorate fără violență, însorită fără să fie orbitoare, dulce fără să fie sarbădă.

In ținuta, în vocea Portughezei se resimte tipul aristocrației luzitaniene, care trăește în peisagiul maron și verde, tăiat de păduri de pini, pătat de verdele livezilor, așternute pe coline dulci și trăgănate, ca în jurul orașelor Coimbra, Porto sau Thomar.

Pe când femeia din popor, varinas, *din portul Lisabona, merge pe stradă în picioarele goale, purtând coșul greu cu pește pe cap, iar țăranca,* la criada, *tot în picioarele goale se învârtește ca o sfârlează, cu fusta largă și încrețită, în serviciul caselor bogate.*

Există în Portugheză un echilibru, o măsură care-s numai ale ei; senzibilitatea ei are o notă melancolică, dar e în acelaș timp bogată și plină.

Money sisters: — Acum ate ntie la intrarea în scenă !

Cronica literară

George Dumitrescu: Zăpezi și purpură; Mihai Moșandrei: Singurătăți

Am vorbit nu de mult de condiția sincerității în artă și de marginile ei. Iată acum doi poeți a căror sinceritate este în afară de discuție. Sub niciun cuvânt de pildă nu se poate pune la îndoială adevărul simțirilor, oricât de strigătoare, ale d-lui George Dumitrescu, a cărui viață a fost sfâșiată, precum știu acei care îl cunosc, de o mare durere. Sinceritatea nu devine însă factor de creațiune, ba uneori nici mijloc de informație psihologică, dacă ea nu se ridică la modul universal, prin simboluri obscure, mereu limpezi și mereu nedeslegate, printr'o criptografie poetică superioară. Eroarea fundamentală a poetului român este de a fi sau nud în simțirile sale sau prea înfășurat în imagini, de a cânta fără semnificație. Iar când el are intuiția simbolului, acest simbol este mai mult o sculă retorică, clară dela început, fiindcă probabil poetul nu s'a ridicat la acea treaptă de obiectivitate lirică de la care propria noastră existență devine o măsură pentru existența umană în genere și noi începem să părem nouă înșine purtați de legi ascunse. Căci în fond poezia ca și magia își trage puterea din sentimentul că față de o ordine întrevăzuta în univers nu putem fi decât pasivi. De aceea cele mai puternice poezii lirice ale lui Eminescu sânt cele abstracte, precum *Glossa:*

Viitorul și trecutul
Sânt a filei două fețe,
Vede'n capăt începutul
Cine știe să le'nvețe;
Tot ce-a fost ori o să fie
In prezent le-avem pe toate,
Doar de-a lor zădărnicie
Te întreabă și socoate.

D. George Dumitrescu folosește simbolul și chiar în chipul vechiu romantic. Insă vom vedea cum, prea puțin hieratic, prea sgomotos, înăbușe cu prea multă voință de poezie sentimentul dependenței noastre de Cosm.

Iată de pildă poezia *Fantomele Singurătății:*

Cum stam cu fruntea răzimată'n palmă,
Intre ceasloave și hrisoave prăfuite,
Cu gândul ros de mucegaiul oboselii, —
Mi-a ciocănit în ușă cineva.
Și, dintr'odată, bucuria, bucuria,
Nestăvilită ca un val de sânge cald,
Mi-a gâlgâit, sonoră, în gâtlej,
Iar inima a fâlfâit din aripi,
Din somnolență și din moarte sguduită.
Cu sgomot, am dat ușa laoparte,
Ca să-mi răsai în prag, lumină nouă...
Dar nu erai...

De bună seamă ideea poetică e bună și trăită. Bărbatului i-a murit de mult soția și de atunci s'a abstras de lume, s'a înfundat în studiul cărților, pentruca în ele să vadă dacă mai există vreo nădejde ca cei iubiți și morți să se reîntoarcă. O bătae în ușă și omul se ridică aiurit. Este ea. Insă ideea aceasta, singura poetică, nu este exprimată ci numai accesoriu presupusă. Poetul se pierde în decorații. Omu stă teatral, ca Faust, printre „ceasloave și hrisoave" (pentruce? să studieze istoria, să-și piardă vremea?), abstragerea lui e așa de puternică încât și creerul i se umple de mucegaiu, printr'o analogie, numită de obiceiu imagine, între mucegaiu și oboseală. La Eminescu astfel de regresiuni erau firești, fiindcă exprimau decesul definitiv al spiritului activ, aci sânt fără sens cu atât mai mult cu cât cu o retorică năvalnică „bucuria, bucuria" svâcnește din superficialul mucegaiu. Apoi toată atenția noastră lirică se oprește asupra unor elemente coloristice și sonore ce fac spectacolul meschin. Omului îi curge deodată sânge „sonor" din gâtlej, adică „bucuria, bucuria", din inimă îi iese o pasăre. Aci duce metaforismul rău înțeles. La ușă nu bătuse femeia ci două ființe simbolice, cu care intrăm în plin romantism:

Dar nu erai...
Ci două mogâldețe,
Urâtul și Desugstul de vieață,
La fel de hâde, cu privirea moartă
Și cu surâsul veșted pe figură,
Ținându-se de mână cu tristețe,
Veniră după mine. Nicio șoaptă
N'au susurat din buzele de iască
Și, ore lungi de stearpă desnădejde,
Au bâjbâit, ca umbrele, prin casă,
Au sugrumat, cu mâinile uscate,
Palpitul vremii, mort în orologiu.
Târziu, plecară'n pas de pantomimă,
Etc.

Simbolul aci a degenerat în alegorie. Condițiunea simbolului este de a rămâne, deși limpede, nedeslegat. Alături de *Moartea, Victoria, Justiția,* d. Dumitrescu a mai creat două alegorii *Urâtul* și *Desgustul* pierzându-se în descripțiunea lor, fără niciun interes pentru noi, fiindcă ghicitoarea fusese dela început deslegată. Cine nu-și aduce aminte de *Corbul* lui Edgar Poe sau de turburătoarele versuri mussetiene?

Du temps que j'étais écolier,
Je restais un soir à veiller
Dans notre salle solitaire.
Devant ma table vint s'asseoir
Un pauvre enfant vêtu de noir,
Qui me ressemblait comme un frère.
Son visage était triste et beau:
A la lueur de mon flambeau,
Dans mon livre ouvert il vint lire.
Il pencha son front sur sa main,
Et resta jusqu'au lendemain,
Pensif, avec un doux sourire.

Se'nțelege că Musset nu dă deslegarea simbolului și mai la urmă când se pare că-l dă, numind fantasmă singurătatea, simbolul devine și mai impenetrabil fiindcă cercul de asociație s'a lărgit în vreme ce noi, dată fiind asemănarea arătării cu ipostasele poetului, ne gândeam la vreo halucinațiune autoscopică. Afară de aceasta trebue să se știe că cine are curajul de a intra în poezia de concepție, care ușor poate să degenereze în didactism, trebue să aibă talentul formal al lui Victor Hugo sau al lui Eminescu. D. Dumitrescu, firește, nu-l are. Poeților de pură sinceritate ca d-sa le rămâne câmpul mai îngust dar onorabil al impresiunilor scurte și al imaginilor inedite. Dar și aci e nevoie de un simț de măsură.

Iată o strofă a d-lui G. Dumitrescu:

Dare-aș, Doamne, cântecul de fluer
Al acestor blestemate incantații,
Dare-aș, Doamne, cerul meu de constelații,
Să-mi simt sângele de smeură în șuer.

Poetul vrea să zică următoarele: în locul poeziei (cântec de fluer) și al meditațiilor asupra universului (cerul de constelații) prefer să trăesc. El însă își traduce noțiunile cu analogii din lumea fizică: fluer, smeură. Imaginea e un mic univers poetic în sine, simbol încărcat de înțelesuri latente. Ea trebue să stea singură, nu să traducă pas cu pas gândirea discursivă. Această din urmă metodă este a doua gravă eroare a poeziei române care duce la cele mai ridicole falsități. In cazul de față închipuirea cititorului este izbită de două exclamații arhaice (Dare-aș, Doamne,... Dare-aș, Doamne) de un fluer și de puțină smeură, elemente meschine în sine și chiar bizare ce nu pot îndreptăți titlul *Blestem.* Fiind vorba de zurgălăii dela sanie, poetul zice:

Sonorii cerceluși: talang-tiling.

Asemenea imagini trebuesc desvoltate numai în direcțiunea sonică spre a nu risipi atenția și în această privință trimitem la onomatopeele lui Heine. Dar așa, făcând clopoțelul cerceluș, care e o floare de coloare vie, ținută de obiceiu în ghiveciu la fereastră, este a abuza de dulcegării și în fond a născoci și o falsitate fiindcă clopoțeii sânt auziți de departe, noaptea „în liniștea târzie", când determinarea culorii presupune o intervenție a conștiinței în fireasca desfășurare a intuiției noastre.

Cu toate aceste cusururi versurile d-lui G. Dumitrescu sânt străbătute de un suflu de adevăr liric care le face atrăgătoare în ciuda arghezismelor ce se fac tot mai dese către sfârșitul volumului.

●

D. Moșandrei este din acei poeți, sinceri și ei, cărora le place nu poezia ci versul, care suferă când poeziile lor sânt citite de alții și-și închipuie că un *r* rău rostogolit sau o virgulă neindicată distruge tot. Acești poeți au preferințe, țin minte pe dinafară strofe rare, degustează versurile în sine. In linii generale ei sânt sentimentali și de aceea tot în linii generale cultivă pe simboliștii cuminți de felul lui Samain sau De Regnier, unde materia însăși, imaginea unui secol al XVIII vaporos și elenizant, pare mai potrivită pentru poezia sunetelor delicate de clavecin. Nota esențială a acestei poezii este incoloarea și insonoritatea ei, cu toate că ținta poetului a fost tocmai contrariul. Fenomenul este însă explicabil. Muzica și culoarea unui poem e de natură intelectuală. Cine măsoară prea mult silabele și culorile ajunge la un soiu de sterilitate. Versurile făcute pentru o melodie sânt și cele mai insipide. De aci vine așadar dorința poetului de a-și citi singur versurile, din falsa aceea muzicalitate a stării sale sentimentale. D. Moșandrei zice de pildă:

Câtă singurătate clară printre meri...!
Când stânjenei și aglice păroase,
Sub cerul toamnei văduv de păduri,
Viseazăn crengi icoane luminoase.

Urmare în pag. 10-a

Insemnări și polemici

O punere la punct

In volumul de curând apărut: „Preotul Mihail Bulacu", — d. Aristide Codreş spune că un capitol din carte „trebuia" să apară în „Adevărul Literar".

De ce „trebuia"?

Mai exact ar fi trebuit spus că autorul dorea această apariţie.

„Părintele Bulacu, — spune d. Codreş, — s'a dus pe la redacţie, şi ce le-o fi spus ălora, noi nu ştim — se vede că i-a vrăjit — încât ăia n'au vrut să ne mai publice articolul".

„Aia" şi „ălora" sânt acei care publicaseră d-lui Codreş unele articole de specialitate...

Autorul îşi termină astfel notiţa cu „ăia":

„In cele din urmă ne-au mărturisit că nu-l publică, deşi ne dau toată dreptatea".

I-am dat noi dreptate d-lui Codreş?

Acest lucru e inexact.

Şi-i regretabil că un teolog care trebue să slujească adevărului — recurge la acest fel de mijloace nerecomandabile chiar în polemica lumească...

O scrisoare a profesorului C. Stere

In volumul „Ţărănismul şi clasa mijlocie", d. N. N. Matheescu publică o scrisoare primită dela profesorul C. Stere.

O reproducem mai jos:

Bucov, 31.V.930

Iubite d-le Matheescu,

Am citit cu drag rezumatul conferinţei d-tale şi cum sânt incapabil de fasoane, îmi vei erta atât şi forma, în care mă adresez d-tale, cât şi faptul că am întârziat cu acest răspuns, fiind foarte prins cu redactarea şi corectarea articolelor mele.

Ceeace este caracteristic pentru viaţa noastră publică, este neexistenţa de intelectuali, adică de oameni care privesc lumea şi viaţa, din înălţimile unei „filosofii", cum spui d-ta, au o concepţie generală, o „Weltanschauung", după cuvântul expresiv al boşilor şi îşi îndrumează acţiunea în conformitate cu această concepţie a lumii.

Ceeace m'a atras şi chiar m'a entuziasmat în conferinţa d-tale este tocmai acest intelectualism.

Inţelegi bine că nu pot discuta aci teoriile d-tale, în larg, Imi vei permite o simplă afirmare, pe care o voi desvolta, la întâlnire.

Pentru mine, problema ţărănească nu constitue o chestie locală românească, nici particulară a ţărănimii.

Marxismul, după terminologia d-tale, este numai o „doctrină", şi socialismul aşteaptă încă „filosofia" lui, care trebue să cuprindă întreaga evoluţie socială considerând munca ca factor esenţial al acestei evoluţii.

Acest factor nu se manifestă numai în ultimele veacuri, în forma mişcării proletariatului industrial, nici nu se va isprăvi cu lichidarea capitalismului.

Ţărănimea, în măsura în care ea reprezintă „factorul muncă",

C. Stere

este ignorată de doctrina socialistă.

Dar aceasta este în calea unei acţiuni de renovare, pentru că dă naştere unui conflict nu numai înăuntru diferitelor state, între cele două forţe sociale, care reprezintă factorul muncă, dar şi între statele industriale şi cele agricole, ceeace nu poate duce decât la înfrângerea mişcării muncitoreşti mondiale.

Ergo: pot greşi, dar în credinţa mea, eu reprezint, cu poporanismul meu o adevărată filosofie socialistă, (după terminologia d-tale), dar în acţiunea politică trebue să ţiu seamă de condiţiile speciale ale ţării noastre, de aci „ţărănismul".

Imi aduce corectura articolului XXI (ultimul din „Preludii"), deci o strângere de mână, al d-tale

C. STERE

Strofa ni se pare modestă, însă desigur că nu astfel se înfăţişează autorului care a adunat în ea cât mai mulţi diftongi şi ar citi-o în felul acesta sacerdotal:

Cââââtă singurătaaate clară...
prrrintrrre meri
Când stânjenei şi aglice
părrroaaase
Sub cerul toaaamnei... văduv
de păduri
Viseaaază'n crengi icoaaane
luminoaaaase.

Inclinarea polilogică se vede şi în imagini. Foarte frumoasă ideea că într'un anotimp de ploi cotropitoare şi'ntr'un peisagiu mizerabil calul slăbănog legat de gard poate fi uitat! Tot acul poetic este în acest participiu *uitat* care arată că viaţa umană a fost înăbuşită de fenomenele climatice. Aceste lucruri impresionante se spun cu simplitate. D. Moşandrei, voluptos de sonuri, cântă:

Ciiine te-a uitat în ploi?
Ciiine te-a uitat la gard,
Cal sărac...?

Urmează apoi desvoltări cu totul nepotrivite, cum că acest cal ar putea fi punctul de plecare al vreunei activităţi epice. Mai este de observat la d. Moşandrei un fel de snobism estetic care-l face să aleagă anume flori, anume fructe, anume animale distinse, anume ţesături, şi de a le împerechia în construcţii „delicate". De pildă (p. 32) bolta din grădină e în „scut" medieval, florile sânt „corimbe" adică în chip de umbrelă, ele au smalţuri „tropicale" şi atitudini „monacale". Pe „chilimuri" stă un motan de „eben" şi un „Eden" în „Malacov". Când va sbura „lebăda" floarea va deschide un cer de „paraclise" cu reci „ovige". In sfârşit cam aşa ceva, fiindcă poezia este hermetică. Totul e căîn puţine rânduri a fost strâns ce e mai distins: scut, tropice, corimbe, mânăstire, broderii, chilimuri, motan, eben, Eden, malacov, lebădă, ogive, paraclis, de altfel într'un chip cu totul artificial. Să cităm o strofă:

Lângă chilimuri moi de aşternut,
Alături de motanul de eben,
Presură limpezi magicul Eden,
Din malacovul formelor de lut.

Hermetismul e mai mult gramatical. Cineva presură. Cine „presură"? Magicul Eden, raiul, raiul îmbrăcat în malacov? Să fie la mijloc vreo femee cu (vorba lui Alecsandri) „comori de tinereţe", ori, mai de grabă, strofa aceasta îşi are subiectul în cea precedentă şi e vorba de florile care presură adică acoperă şi depăşesc formele de lut, în chip de malacof, adică ghivecele? Atunci obiectul poeziei este pueril şi pastelistic şi toată chinuitura asta verbală e nelalocul ei. Acest barbism, pus pe un fond de puternică sentimentalitate, constitue o falsitate ce strâmbă toată poezia d-lui Moşandrei, care, pe de altă parte, cred că e mai mult un amator stăruitor, de cât un poet adevărat. Observ că nu se poate zice Robbia ci Della Robbia, precum nu putem spune, sub niciun cuvânt Fontaine ci La Fontaine.

G. CALINESCU

Gura păcătosului

Citim în „Gândirea" d-lui Nichifor Crainic:

„Naţionalismul trebue să fie o matcă de eroism. Desigur, ştim, cu multă melancolie, care e natura umană şi condiţiile rare şi grele, în cari se poate realiza eroismul. „Credem slăbiciunii omeneşti", căci nimeni nu se poate lăuda că e un bronz. Omul cel mai eroic e totuşi, din anume puncte de vedere, un biet păcătos. Viaţa te face să fii tolerant. Nu din bunătate şi nici din viciu, ci din cunoaştere".

Ne bucurăm că d. Nichifor Crainic cel puţin recunoaşte...

Naţionalism cu orice preţ

In „Gândirea", monitorul naţionalismului şovinist, găsim următoarele rânduri despre ţăranul român:

„Nu-şi grijeşte vita ca neamţul, dar legătura lui cu ea e mai umană, mai adâncă. Neamţul o grijeşte din utilitarism şi dintr'un anumit spirit de disciplină pe care îl duce şi în gospodărie. Românul n'o grijeşte, din motivul din care nu-şi grijeşte totdeauna şi copiii; din necaz, din lipsă, din absenţa efortului susţinut. Dar plânge cu ea şi-o desmeardă."

Cu un pic de poezie, naţionalistul român aranjează orice.

Un gest de „desmierdare" e destul ca să se acopere toate defectele din lume.

Nu-şi „grijeşte" ţăranul vitele? Dar el nu-şi „grijeşte" nici copiii — răspunde şovinistul.

Şi chiar dacă nu le „grijeşte" — dar le desmiardă... şi vitele trebue să se considere foarte fericite pentru acest gest poetic.

Iată unde duce naţionalismul cu orice preţ. — M. S.

Fanelli

In Opera lui M. Em. III *am citat aceste versuri eminesciene îndreptate împotriva lui Pantazi Ghica, fratele lui Ioan Ghica:*

Presentul nu e mare, nu-mi dă ce o să cer ?
La Sybaris nu-s oameni în capiştea spoielii
Au beiul dela Samos nu e un giuvaer
Cu frate-seu, crescutul sub poalele Fanelii
Acesta ce vânduse bilete până eri
Pentru a sa adorată în uşea cafenelii
El legi dă şi aruncă retoricele-i suliţi
In capiştea cea plină de saltimbaci de uliţi.

Arătam totodată că greşit citise C. Botez în ediţia lui, p. 398-99, Tanelii. *Cine putea fi aceasta Fanelă sau Fany? Pantazi umbla după actriţe şi Caragiale ne-a povestit paţania lui pe când făcea curte la o „tânără stea". Era vorba de o stea pe orizontul „artei naţionale" încât ne-am fi putut gândi la Fany Tardini. Pentru asta însă ar trebui să ştim epoca întâmplării spre a determina vârstele. In romanul atât de puţin cunoscut al lui I. Slavici,* Cel din urmă Armaş, *care cuprinde ştiri despre viaţa bucureşteană din epoca 1874-77 şi „Junimea", descoperim că Fanela era o franţuzoaică diseusă la o cafenea „Mâne (mergea) la o serată, la un bal, la un concert ori chiar în faţa prefecturii de poliţie la I. D. Ionescu, care-l făcea atât de bine pa Barbu Lăutarul şi mai era ajutat şi de către franţuzoaice ca vestita Fanelli...." Aşa dar acolo şedea Pantazi în uşă, pentru a atrage clientelă adoratei sale.*

G. C.

Un savant-ministru

Jean Perrin, membru al Institutului, laureat al premiului Nobel din 1926, este profesorul cel mai iubit, personalitatea cea mai preţuită printre elevii săi şi tineretul universitar. Figura lui e celebră în Cartierul latin. A albit, s'a îndoit puţin din spate,

Jean Perrin

are 66 de ani, dar entuziasmul cursurilor sale şi admirabilele sale cărţi îi dau o tinereţă veşnică.

Cu ochii lui de poet, fruntea înaltă, părul liber sub pălăria cu marginile mari, Jean Perrin, e omul cel mai „fascinant", cum l-a caracterizat marele chimist G. Urbain.

Tânăr preparator la şcoala normală în 1895, el demonstră printr'o experienţă decisivă, natura corpusculară a razelor cathodice: mici corpuscule, identice toate şi deopotrivă de încărcate cu electricitate negativă, — electronii *descoperiţi de Englezul Stoney şi meniţi unui strălucit viitor.*

Jean Perrin este în fruntea savanţilor care au făcut să treacă atomii „din perioada adjectivelor, în aceia a numerelor" — *cum se exprimă Fabry.*

Experienţele sale dintre 1908 şi 1911 au dezarmat pe cei mai rebeli.

Repartiţia emulziunilor după înălţime şi măsurătorile pe care le scoate, îi îngădue să descopere numărul moleculelor conţinute în massa unui corp, numit moleculă gram, *număr care se numeşte* „numărul lui Avogadro". *A arătat apoi că procedeele cele mai diverse converg toate între ele şi dau acelaş rezultat. Aceasta l-a făcut pe Valéry, auditorul şi admiratorul lui Jean Perrin, să exclame: „Il amène le nombre d'Avogadro à tout à coup!..."*

In admirabila sa carte „Les Atomes", *profesorul Perrin a alcătuit tabloul acestei concordanţe, arătând realitatea structurii atomice a lumii.*

Adesoori marele savant ia tonul liric peste ariditățile ştiinţei. Atomii intonează imnul naturii, „care desfăşoară aceiaşi splendoare fără limite în atom ca şi în nebuloasă", „orice mijloc nou de cunoştinţă arată natura mai vastă, mai diversă, mai fecundă, mai neprevăzută, mai frumoasă, mai bogată în insondabilă imensitate."

Marele savant, luând în ministerul d-lui Blum, locul Irenei Jolliot-Curie, care s'a reîntors în laborator, a părăsit templul cercetărilor senine ale ştiinţei, pentru a se coborî printre oameni, a asculta durerile lor şi a încerca „orice mijloc nou de cunoştinţă" pentru uşurarea lor.

Alt savant, Ferdinand Bruno, cunoscutul filolog francez, a organizat în timpul marelui război, asistenţa publică şi ocrotirea mamelor şi a copiilor dintr'un arondisment din Paris. Ei bine! organizarea a fost atât de perfectă, încât serveşte şi azi de model celorlalte arondismente.

„De ce nu?"

In noaptea de 15 spre 16 Septembrie, anul curent, a naufragiat vasul de explorare ştiinţifică de sub comanda lui Jean Charcot, fiul marelui medic cu acelaş nume.

Aruncat de furtună pe coastele Islandei, vasul a pierit, împreună cu tot echipajul şi comandantul său. N'a rămas decât un singur supravieţuitor.

Deşi în vârstă de 71 de ani, Jean Charcot era încă plin de vigoare şi însufleţire, şi Franţa era în drept să mai aştepte încă multe servicii dela dânsul.

Sub influenţa ilustrului său părinte, Jean Charcot s'a orientat întâi spre medicină. Dar către treizeci de ani, atras de mare şi de explorările polare, simţind în el forţe de iniţiativă şi dorul de întâmplări emoţionante, fiind în acelaş timp jignit în ambiţia sa de Francez, că ţara sa este inferioară pe acest teren ştiinţific, s'a hotărît să-şi schimbe cariera.

„De ce nu?!" *a fost construit prin stăruinţa sa.*

In 1900, Englezii, Scandinavii, Germanii şi chiar Belgienii rivalizau între ei pe acest teren, pe care Franţa încă nu conta.

Intre 1903 şi 1905, Charcot făcu o expediţie pregătitoare spre regiunile polare, pe un vas mic „Le Français". *Plecarea lui din Brest s'a făcut în mijlocul unei totale indiferenţe.*

Dar Charcot nu s'a descurajat. A atins cu micul său vas Pământul Graham, redeşteptând astfel amintirea lui Dumont d'Urville *şi, în oarecare măsură, mulţumită acestei împrejurări, şi oarecare atenţie din partea ţării sale.*

La întoarcere, cu ajutoare de la Academia de ştiinţe şi Marina Naţională, izbuti să-şi construiască şi să-şi echipeze un vas mai mare, trei catarguri de 450 tone, cu un motor auxiliar, lansat la 1907 la Saint Malo.

Cu un strălucit stat major de ofiţeri şi oameni de ştiinţă, de data aceasta, „De ce nu?!" plecă într'o nouă explorare a Antarcticului în 1908.

Exploratorii au recunoscut la vestul Pământului Graham, terenuri noi, au atins gradul de 60 grade de latitudine şi nu s'au oprit decât pentru că au întâlnit uscatul.

Savanţii expediţiei au adunat cu metodă observaţii asupra mareelor, curenţilor, meteorologia, magnetismul, mişcarea gheţurilor şi geologia pământurilor descoperite, cu viaţa vegetală şi animală de pe uscat şi din mări.

A început războiul şi „De ce nu?!" a devenit vânător de submarine sub comanda aceluiaş patron. Jean Charcot s'a pus personal şi cu vasul său în serviciul marinei de război, înfruntând primejdia şi luptând curajos patru ani de zile pentru Franţa.

După război, Charcot şi-a reluat misiunea ştiinţifică, îndreptându-se de data aceasta spre zona boreală (1920). De atunci „De ce nu?!" şi-a făcut regulat croazierele anuale şi este singura navă franceză care a trecut peste 66 grade la sud şi la nord, adică cele două cercuri polare. Croazierele cu concursul celor mai distinşi savanţi şi specialişti, echipate cu instrumentele cele mai moderne, între altele cu noile aparate de sondaj acustic, fabricate în Franţa, au fost toate îndreptate spre marginea mărilor boreale, care se întinde între Islanda, Jean Mayer şi Groenlanda orientală. In 1932, „De ce nu?!" *a transportat la Soresby Sund, pe membrii francezi ai* „Anului polar".

Sufletul generos şi inteligenţa largă a lui Charcot, energia şi vigoarea organismului său, rămas atât de tânăr până la sfârşit, au dat activităţii sale multiple şi diverse aspecte. Astfel pe lângă cercetările ştiinţifice pe care le-a urmărit de aproape, el s'a ocupat şi de unele experienţe sociale, încercând a stabili o colonie de Eskimoşi la Scoresby-Sund, prevăzută, pe cât era cu putinţă, cu binefacerile civilizaţiei.

Numeroasele observaţii, culese de Charcot şi colaboratorii lui în timpul celor 15 ani de croazieră au fost consemnate în voluminoase dări de seamă către Academia de ştiinţe, *al cărui membru era.*

Caracterul său de om de acţiune nu i-a îngăduit să scrie mult, totuşi a publicat câteva cărţi, deosebit de atrăgătoare, prezentând calităţi de fin literat: „La mer du Groenland" şi „Cristophe Colomb, vu par un marin".

Nava şi-a iubit-o ca pe un tovarăş scump de care a avut grijă mereu, supunând-o în fiecare an cercetărilor arsenalului din Brest ca să o întreţină în bună stare. Totuşi, aproape treizeci de ani de serviciu contau. Jean Charcot se gândea ca această croazieră din 1936 să fie ultima. *După care brava şi curagioasă navă „De ce nu?!" avea dreptul să stea într'un muzeu.*

Cât despre el, care la 71 de ani comanda în fiecare an croaziera, ideia de retragere nu-l atinsese nici măcar în treacăt. Nu concepea încă sfârşitul carierei. Destinul însă a voit altfel.

Artistice

D-na **Margot Grossman-Abramovici** deschide Duminică 1 Noembrie expoziţia d-sale de pictură în saloanele Mozart.

LICEELE CONGESTIONTAE

— Dar pentru istoria Poloniei?
— Ne-am instalat într'un coridor.

— Dragă, trebue neapărat să-ţi cumpăr bretele noui.. azi sunt solduri. — Dă-mi vreo două, trei mii de lei...

— Cine cântă aşa tare?
— Domnul, coniţă!
— Cum încă n'a aflat că mi-a venit mantoul cel nou?

— Chiar acum am vorbit cu ta tăl tău. Sa aranjat: poţi comanda automoblui !...

Atelierele „Adevěrul", str. Const. Mille No. 7—11.

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XV — Seria II — No. 831
Duminică 8 Noembrie 1936

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888–1897 / CONST. MILLE 1897–1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în țară
10 Lei exemplarul în străinătate

O artă nouă și o lege veche

Aş îndemna pe cititorii de romane (care la noi formează aproape totalitatea cititorilor de literatură) să facă următoarea experienţă. Să încerce să-şi aducă aminte de câteva personagii de roman şi să le considere ca pe nişte fiinţe din realitate, ca pe nişte oameni cu care au stat cândva de vorbă, cu care au vieţuit împreună odinioară, de care s'au apropiat cu interes ajungând să cunoască în amănunt viaţa lor intimă şi tainele lor de tot felul, pierzându-i apoi din vedere dar nu din amintire. I-aş mai îndemna pe aceşti cititori să nu-şi aducă aminte numaidecât de eroii de roman cu biografia completă, acei pe care romancierul îi urmăreşte dela naştere până la moarte, cu actul de botez în prima pagină şi cu necrologul în ultima pagină a romanului. Cu aceştia se poate face o experienţă mai simplă şi mai generală, aplicabilă la orice personagiu de roman. Cu privire la aceştia trebue să ne întrebăm dacă ei mai sînt valabili pentru noi şi după ce le-am sfârşit de citit viaţa. Verificarea aceasta priveşte mai ales puterea de-a crea viaţă a romancierului.

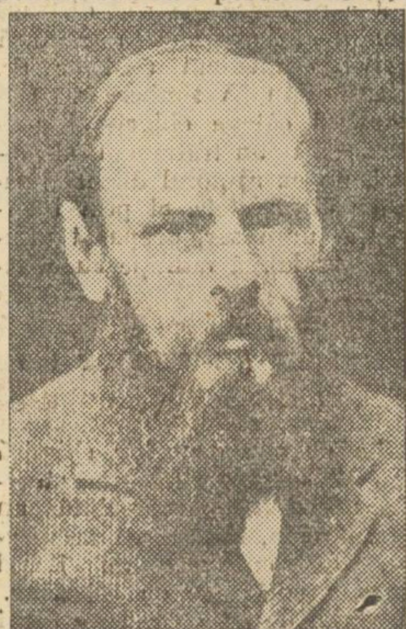
Experienţa despre care am pomenit la început priveşte mai mult personagiile al căror destin nu se sfârşeşte cu ultima pagină a romanului. Ea este menită să aducă oarecare preciziune într'o chestiune de tehnică a romanului, chestiune pe care câteva romane româneşti apărute în ultima vreme o pun în chip foarte vădit şi aproape programatic.

O regulă veche cere ca romanul să aibă neapărat un erou central în jurul căruia să se grupeze existenţele episodice ale celorlalte personagii. Regula aceasta nu este arbitrară. Ea isvorăşte din nevoia firească a atenţiei de-a se concentra asupra unui punct esenţial. Personagiile unui roman au nevoie, pentru ca să existe valabil, să fie în legătură cu eroul central şi atenţia noastră nu le urmăreşte decât tocmai în măsura în care ele sânt în legătură cu acest erou. Episodul pur, episodul ca episod, n'are nici-o valoare estetică, e inutil şi ca şi inexistent, şi, într'un roman, îl trecem cu vederea oricât ar fi de interesant prin el însuş. Atenţia noastră îl ignorează, e nevoită să-l ignoreze pentru că ea este robită scopului romanului, scop care este înfăţişarea unei singure existenţe omeneşti, cu răsfrângerile ei în viaţa înconjurătoare. Aceste răsfrângeri pot fi mai puternice sau mai slabe, durabile sau fugare, după firea eroului. Toată arta romancierului stă în provocarea cât mai firească a acestor răsfrângeri.

Tipul de erou care corespunde mai bine regulii clasice a romanului este acela cu biografia completă: Don Quixote; Gil Blas; Doamna Bovary; Ana Karenin; mulţi eroi balzacieni: Cesar Birotteau, Lucien de Rubempré, Eugénie Grandet; mai toate personagiile principale din romanele lui Dickens; Ion; Vania Răutu.

Totuş (şi aici revenim la experienţa propusă la început) sânt în producţia universală de romane atâţia alţi eroi pe care romancierul ni-i înfăţişează numai într'o epocă anumită a vieţii lor, schiţându-le sumar antecedentele biografice, lăsându-i să se mişte o bucată de vreme în faţa noastră, împrietenindu-ne cu ei şi introducându-ne în viaţa lor intimă pentru ca apoi să-i despartă de noi, fără să le încheie existenţa, lăsându-ne impresia turbure şi puţin tristă a unei plecări şi a unei despărţiri. Aşa se întâmplă de exemplu cu mulţi eroi dostoievschieni, cu Rascolnicov, cu Petre Vercovenschi din „Demonii", cu Dimitrie Caramazov, cu Mîşchin şi Rogojin din „Idiotul". Amintirea acestor oameni rămâne în noi prin demonica putere de viaţă a scriitorului care i-a conceput dar în acelaş timp şi prin părerea de rău că nu mai aflăm despre ei şi alte amănunte. Am vrea să ştim ce s'a mai întâmplat cu ei dincolo de ultima pagină a cărţii. Taina existenţei lor nu ne-a fost desvăluită decât în parte şi deaceia despărţirea de ei este mai grea decât dacă viaţa lor s'ar fi încheiat în faţa noastră, prin moarte sau prin simpla scufundare în anonimatul unei existenţe banale şi mediocre, aşa cum se întâmplă de exemplu cu Petre Bezucov din „Război şi pace", de care ne despărţim cu convingerea că de-acum înainte nu i se mai poate întâmpla nimic. Lui Bezucov i s'ar putea opune Hans Castorp, eroul din „Muntele vrăjit" al lui Thomas Mann, căruia nu i se întâmplă mare lucru în cei şapte ani de existenţă la Davos şi de care ne despărţim, cu aceiaş părere de rău, tocmai în clipa când, cu prilejul războiului, putem fi siguri că i se vor întâmpla multe.

Epoca contemporană tinde tot mai mult să părăsească forma clasică a romanului cu erou central sau cu o pereche de eroi

F. DOSTOEVSCHI

— el şi ea — plasaţi pe primul plan şi proectaţi pe un fond de personagii secundare. Romanul actual caută să cuprindă dintr'odată cât mai multe aspecte ale vieţii. Romancierul are nevoie de personagii multe şi variate. Nevoia aceasta, dealtfel, nu e nouă. „Don Quixote" şi „Gil Blas", tipuri de roman cu erou central, sânt în acelaş timp romane cu zeci de personagii. Cele mai multe dintre ele sânt introduse de romancier fără nici-o necesitate. Ele apar în calea eroului, îşi istorisesc viaţa şi dispar apoi, fără să ia parte la acţiune şi fără să aibă vre-o influenţă asupra evoluţiei romanului.

Procedeul acesta are avantajul de-a fi foarte simplu, dar şi cusurul de-a fi prea convenţional. Oricât ar fi de interesanţi în sine aventurierii, păstorii, renegaţii, bandiţii, piraţii, călugării, pe care îi întâlneşte Don Quixote în rătăcirile lui, atenţia noastră nu se fixează asupra lor şi trebue să scormonim mult pentru a-i găsi şi pentru a-i contura în amintire.

Romanul contemporan cu multe personagii se bazează pe un procedeu mai dificil, deşi, poate, tot aşa de simplu. Un roman cum e de exemplu „Les hommes de bonne volonté" al lui Jules Romains nu are erou principal. Zeci şi zeci de existenţe evoluiază în faţa noastră, văzute şi zugrăvite în chip egal de romancier, unele din ele fără să se întretaie, iar cele mai multe întretăindu-se întâmplător şi în treacăt.

Tolstoi în „Război şi pace" întrebuinţase şi el procedeul acţiunilor paralele, cu mai multe personagii de prim plan, dar păstrase în acelaş timp ceva din tradiţia romanului cu erou central, pentrucă îşi grupa eroii în jurul unui eveniment covârşitor: războiul şi îi punea pe toţi în contact unii cu alţii. Oamenii din „Război şi pace" se cunosc toţi între ei şi acţionează unii asupra altora. Cei mai mulţi dintre „oamenii cu tragere de inimă" ai lui Jules Romains nu se cunosc între ei şi formează o serie de grupuri care evoluează independent şi pe drumuri cu totul deosebite.

La noi, în categoria aceasta de romane, cu compartimente egale, fără erou central, cu acţiuni paralele şi mai multe personagii principale, intră câteva opere apărute în ultimii ani, datorite unor scriitori foarte deosebiţi între ei în ce priveşte temperamentul şi intenţiile. Aşa este „Răscoala" lui Rebreanu, unde firea subiectului cerea mai multe personagii principale şi difuzarea atenţiei asupra mai multor eroi, pentru a putea reda mai bine şi mai veridic mişcarea anonimă şi puternică a mulţimii răzvrătite.

„Duminica Orbului" a lui Cezar Petrescu corespunde în mare parte felului acesta de roman. Mircea Eliad în „Huliganii" a utilizat deasemeni procedeul împrăştierii şi al întreruperii, aplicat şi de Aldous Huxley în „Contrapunct". Iar acum de curând Ionel Teodoreanu a adunat două zeci de existenţe în „Arca lui Noe", mânuindu-le pe toate cu o vervă nesfârşită şi zugrăvindu-le pe toate într'o lumină egală.

Fără îndoială tendinţa aceasta corespunde la o nevoie. E nevoia de-a cuprinde într'un mănunchi rezumativ cât mai multe aspecte de viaţă, nevoie izvorîtă din varietatea tot mai mare de aspecte pe care o oferă viaţa noastră de azi, grăbită, ameţită de viteză, specializată şi mecanizată.

Romanul caută să se adapteze acestei stări de lucruri. Dar este poate o adaptare mai mult de suprafaţă. Şi aici încercaţi din nou experienţa pe care am indicat-o la începutul acestor consideraţii. Cu excepţia, poate, numai a romanului lui Jules Romains (care este de fapt o colecţie de romane puse cap la cap, în chip arbitrar, de către autor) în toate romanele cu compartimente egale există un personagiu care în amintire se desprinde imediat dintre celelalte, trăind în închipuirea cititorului după întoarcerea ultimei file şi purtând cu el semnificaţia întregului roman. Aşa e Petre Petre din „Răscoala", Sergiu Miclăuş şi Gina Alimănescu din „Duminica orbului", Anicet din „Huliganii", Bob Rafael din „Arca lui Noe". Ce sânt aceştia altceva decât eroi centrali, autentici eroi de roman, croiţi după vechea regulă a romanului tradiţional?

Fărămiţarea romanului în mai multe acţiuni paralele are în chip firesc câteva consecinţe simple. Mai întâi scriitorul, obligat să zugrăvească în chip egal pe mai mulţi oameni, e silit în acelaş timp să-i zugrăvească pe toţi repede şi fără să adâncească pe niciunul. Interesul autorului pentru eroii lui se fărămiţează astfel cu atât mai mult cu cât are mai multe personagii de prim plan. In al doilea loc, atenţia cititorului, urmând procedeul romancierului, se fărămiţează şi ea, păstrând impresii fugare despre toţi şi o impresie împrăştiată despre întreaga carte.

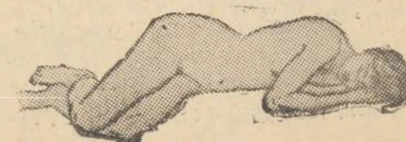
Noroc, însă, că legea romanului este mai puternică decât tendinţele epocii. *Fără să vrea*, romancierul va acorda mai multă atenţie unuia sau câtorva dintre oamenii pe care îi mânueşte. Şi numai datorită acestora romanul va continua să trăiască în amintirea cititorului.

Procedeul compartimentelor egale şi al acţiunilor paralele este nevoit să îmbogăţească mult resursele romanului. Cred că unul din rezultatele interesante ale acestui procedeu ar fi cultivarea tot mai răspândită a eroilor cu biografie necompletă, ceiace, după cum am încercat să sugerez, nu este deloc în dezavantajul creaţiei literare; eroul cu biografie necompletă stârneşte în cetitor un interes mai puternic prin taina pe care o duce cu el după ultima pagină a cărţii. Romanul cu multe personagii principale este foarte potrivit pentru a realiza efecte de soiul acesta.

Dar, încă odată, procedeul compartimentelor egale sau al cutiuţelor pe aceiaş măsură nu poate fi folositor decât cu condiţia — îndeplinită involuntar de orice romancier — ca el să nu fie aplicat în întregime. Un roman construit pe deantregul după acest procedeu ar fi tot ce vreţi, dar n'ar mai fi roman.

Arta nouă a romanului nu e rodnică dacă nu ţine seamă de legea veche a romanului.

AL. PHILIPPIDE

Lena Constante — Portret

Suită patetică

Nocturnă

In noaptea-aceasta trudnică de goană
Ca noaptea îndoelilor dintâi,
In noaptea cu ispite de prihană
Când şi nălucii i-aş ţipa: rămâi...
In neguri moi tresar şi 'n lut se 'mbină
Fărâmi de stea şi perle de verbină,
Precum în clarul cupei cu venin,
Mărgăritarul incrustat hipnotic
Işi tremură în alabastrul gotic
Haotice fărâme de senin.

O, suflete al meu, cum te frământă
Descântecul iubirii ce se 'mplântă
Ca junghiul care te-a pândit în cale,
Cum pleci auzul tău neostenit
Spre veşnicul cuvânt învăluit
Al sumbrelor îndemnuri triumfale!

O, suflete, desfă-ţi aripi de pară
Să rupi întunecimi ce te 'mpresoară,
Să spinteci zări şi să luceşti în astre,
Arzând ca rugul sau lucind ca neaua,
Căci firea ta-i menită, ca şi steaua,
Să moară 'n slăvi şi să renască 'n glastre

Barcarolă

Adie, lung adie glas de unde
Şi 'n melodie moale se 'nmlădie:
Nu-mi ştie apa ce-i statornicie
Şi chem, blestem şi nimeni nu-mi răspunde

Vin vânturi lin şi mor sub nor şi 'nvie,
Pornesc şi cresc în dănţuiri rotunde.
Oriunde raza lunii mă pătrunde,
Iar valuri maluri sparg când ea le 'mbie.

Gondole 'n farandole de cytole
Adorm în gol enorm femei culcate
Ce sorb vis orb din străvezii fiole.

Etern se-aştern în albe salbe, grele
Dantele peste ape 'ntunecate,
Ce 'n ele stele frâng ca 'n acuarele.

Divertisment postum

Adolescentele talii ieşite furiş din cavouri
(Visul mort doar sub zăvoarele moi ale pleoapei se 'nchide)
Lunecă 'n unghiuri şi arcuri de gambe şi braţe fluide.

Sub flageoletele albe-ale lustrelor fără ecouri
Sălile clatină 'n ochii lor ambră şi unda mărgeanului.
Strunele scutură pulbere galbenă 'n apele
Pianului.

Nările mele absorb toate sevele nopţii jilave,
Pasul e-al meu, care poartă femeia 'n viclene volute,
Aerul e catifea şi terasele calde şi mute.

Lângă un stâlp, ca o stană, o fată cu mâini de epave
Rupe 'n neştire cu unghii de-onixe făptura cameliei.
Genele-i caută dragostea 'n tremurul tainelor
Stelii ei.

Balul multiplică 'n feţe şi colţuri de-oglinzi lampadare,
Zâmbete, fulgere 'n goană, răsuflet de lavă 'n popasuri,
Toate aidoma celor resfrânte în vechile-mi ceasuri.

Simt cum, crescute din mine ca valuri şi nave din mare
Nu le pot prinde cum nu poţi cuprinde năluca şi zilele
Şi se topesc în spirală
Când negre se cască
Pupilele.

M. D. IOANID

Viața teatrală

„Omul și masca" de Clement Dane, după Marlowe, la Teatrul Național.

Iată, în sfârșit reabilitarea mult așteptată a Teatrului Național.

După o serie de insuccese care ne făcuse sceptici asupra rolului cultural ce trebue să-l aibă prima noastră scenă în viața artistică românească, Miercuri seara, prin reprezentarea piesei „Omul și masca" de Clement Dane, după Marlowe, a pășit în făgașul marilor înfăptuiri. Inainte deci, de a comenta valoarea piesei, și reușita spectacolului, fie-ne îngăduit aci, de a ne exprima bucuria sinceră, față de un succes, de data aceasta categoric, repurtat după multă trudă, atât de conducătorii cât și de personalul artistic al Teatrului National.

Marlowe, un genial autor dramatic, contemporan cu Shakespeare până în primii ani când acesta începe să se ridice, a murit în jurul vârstei de treizeci de ani nelăsând posterității decât o mică producțiune, dar toată de o valoare netăgăduită.

Nu trebue să uităm că Marlowe e acel care a scris primul „Faust" fiind deci unicul izvor din care s'a inspirat mai târziu Goethe, pentru desăvârșirea capodoperei sale. Așa dar, puține lucruri ne-au rămas de la Marlowe, și cea mai mare parte din ele, ne sânt cunoscute astăzi, după ce în prealabil au fost transformate de contemporani, cum este cazul cu „Omul și masca", adaptat de Clement Dane. Ele însă sânt de ajuns spre a ne desvălui un talent de mari proporții și o minte preocupată de probleme complexe și adânci.

Marlowe, în compoziția pieselor lui, nu s'a mulțumit cu tratarea unui conflict în cadrul cerințelor dramei, ci a căutat să desvolte acțiunea pe baza unei idei generale care să predomine întreaga realizare. In „Omul și Masca" Marlowe s'a străduit să arate că iubirea înobilează pe om nu numai sufletește, dar că îi poate înfrumuseța și fizicul.

Pentru aceasta și-a ales un subiect extrem de dramatic, în cadrul căruia a ilustrat cu o bogăție de argumente scenice de toată frumusețea, o teorie care nu este altceva decât un imn dedicat iubirii eterne.

Lordul George Hell este un om de o urîtenie nemaipomenită, iar sufletul îi este tot atât de negru ca și fața. Răspândește în juru-i numai răul, iar el personal se dedă unui desfrâu care începe să neliniștească organele polițienești. Trăește de mai multă vreme cu o dansatoare italiană, Signorina Gamboggi, pentru care nu simte nici o dragoste, dar cu a cărui frumusețe se mândrește printre prieteni. Iată însă, că într'o bună zi, atunci când împreună cu tovarășii de chefuri, asista la o reprezentație în aer liber, se îndrăgostește subit de o tânără actriță din trupă. Pentru prima oară Lordul George Hell simte fiorul dragostei, cu o intensitate neobișnuită. Dar, tânăra actriță nu se poate apropia de el, fiindu-i frică de un amorez atât de hâd. Pe jumătate înebunit George Hell își cumpără o mască de la vânzătorul Aeneas și apare cu totul schimbat în fața iubitei lui, care necunoscându-l îl iubește la rândul ei. O idilă romantică de toată frumusețea unește acum pe cei doi îndrăgostiți, care-și găsesc refugiul într'o pădure din apropierea Londrei. Dispariția bizară a Lordului George Hell nu rămâne neobservată. Signorina Gamboggi, cu perseverența unei amante părăsite, îl regăsește și pentru a-și recăpăta iubitul îi smulge masca. Dar dragostea adevărată a săvârșit minunea: Figura Lordului George Hell a suferit o metamorfoză nebănuită: s'a limpezit, are linii regulate, e realmente atrăgătoare!

Am povestit cu amănunte subiectul, pentru a putea dezbate mai ușor anumite fapte care ne-au izbit.

Mai întâi, se poate vedea din desfășurarea acțiunii, o mare asemănare, în ceeace privește transformarea personajului, cu producțiunea shakespeareană.

Intr'adevăr, ceeace caracterizează eroii shakespearieni, este o perpetuă schimbare în atitudinea lor. Această schimbare evoluiază în mod lent, și merge paralel cu desfășurarea conflictului. Amintiți-vă de Othello, care este un soț blând, înainte de a cădea prada insinuărilor lui Jago, amintiți-vă de Hamlet, un intelectual liniștit până în clipa când umbra tatălui său îi desvălue secretul morții sale, și mai recent, amintiți-vă de Henric al V-lea, principele chefliu și borfaș, până când ajunge Rege al Angliei. Toate aceste personagii apar în scenă într'un anumit fel, iar până la sfârșit, își împlinesc transformarea în fața spectatorilor.

Lordul George Hell este din acest punct de vedere un personagiu shakespearian. Transformarea lui este mult mai bruscă și mai radicală, dar nu se poate tăgădui că între eroul dela început și cel de la sfârșit, este o diferență ca dela cer la pământ, cum tot astfel nu se poate tăgădui că schimbarea aaceasta este însuși nodul conflictului dramatic.

Această manieră de a concepe o piesă, precum și felul de a o prezenta publicului — deci construcția technică a dramei — sunt identice la Marlowe și la Shakespeare.

Apoi, întrebuințarea elementelor supranaturale în desfășurarea acțiunii, constituie o nouă dovadă a afinității spirituale dintre cei doi contemporani și probabil rivali înverșunați. In „omul și masca", tot conflictul este pornit de zeii Mercur și Amor, care plictisindu-se, se decid a veni pe pământ spre a-și bate joc de George Hell, făcându-l să se amorezeze. Fantomele, spectrele, zeii sânt adeseori prezenți în opera shakespeariană. Marlowe nu face aci decât să urmeze un obicei consacrat pe vremea reginei Elisabetha. Dar trebue să recunoaștem că această licență dramatică ne pare a ține de însuși fundamentul teatrului, unde o situație poate fi forțată spre a trezi interesul în mintea spectatorilor.

Din contrastul acestor zeități venite pe pământ spre a se amesteca cu oamenii, umanizându-se pe cât posibil, și un om care tinde să se înalțe spre divin, printr'o iubire pură reese toată măreția și frumusețea tragică a acestui poem închinat dragostei.

In prima parte a piesei, unde George Hell ne este înfățișat ca un personagiu straniu atât sufletește și fizicește, toată tendința spre diabolic a lui Marlowe, apare în elementul ei. Nu tot aceleași gânduri bizare animau pe acest autor dramatic, în poemul doctorului Faust, care face un contract cu Diavolul?

Din toată această bogăție de posibilități, Clement Dane a construit o piesă excelentă. Dramatică și interesantă, chiar și acolo unde acțiunea lâncezește (actul al patrulea, unde în pădure, îndrăgostiții consumă cea mai banală idilă), „Omul și masca" se dovedește a fi opera unui autor obișnuit în a mânui secretele care fac succesul unei piese. Un vocabular ales, un dialog armonios, un personagiu admirabil caracterizat, iată principalele calități ale acestei drame.

Interpretarea s'a bucurat pe scena Teatrului Național de o atențiune deosebită. In rolul Lordului George Hell a apărut domnul George Vracca, care a făcut o creațiune minunată din toate punctele de vedere. Acest mare actor a reușit, făcând uz de toată gama posibilităților sale, să ne prezinte un personagiu complect și profund caracterizat. Cu o mască impecabilă, cu gesturi reținute, cu o voce radical schimbată, d-l George Vracca a încântat întreaga sală, repurtând unul din cele mai categorice succese din cariera sa.

Restul ansamblului adumbrit oarecum de virtuozitatea interpretului principal, a fost totuși la înălțime.

Am remarcat din el pe d-nele Elvira Godeanu, care ne-a redat cu simplicitate și cu mult tact o figură de amantă părăsită, Lilly Carandino, al cărui debut pe scena Teatrului Național a fost remarcabil și pe d-nii N. Soreanu, care a jucat cu discrețiunea ce-i caracterizează talentul, rolul vânzătorului de monstri, N. Bălțățeanu, care a schițat cu mult brio un Beau Brummell pe pragul de a se prăbuși, Stroe Atanasiu, un tânăr element de mare valoare, V. Antonescu, O. Brădescu, Al. Critico, V. Lăzărescu, Fl. Scărlătescu, D. Amigdalis, A. Marius, I. Anastasiad.

D-l Soare Z. Soare și-a răscumpărat de data aceasta toate erorile precedente. D-sa a montat cu mult fast, cu multă pricepere, acest spectacol, care înseamnă primul succes al Teatrului Național, din stagiunea de față.

Spațiul restrâns al acestui articol nu ne îngăduie să vorbim de „Absențe nemotivate", o comedie foarte agreabilă, jucată cu multă însuflețire de ansamblul Teatrului Comoedia. Ne vom permite să revenim mai pe larg asupra acestui spectacol în cronica viitoare.

GH. NENIȘIOR

Actualități Științifice

Temperatura corpului.

Deși temperatura corpului uman este aproape uniformă, se constată totuș, în cursul unei zile, anumite variații regulate, care nu depind însă de starea de mișcare sau de repaus a individului. Interesant este faptul că atunci când călătorim într'o altă regiune, cu un timp local diferit, variațiile cotidiane ale temperaturii corpului, se adaptează acestui nou timp local. S'a dedus de aci că fenomenul nu ar fi datorit unor factori dinăuntrul organismului și că diagrama temperaturii e influențată de condiții externe, mediul ambiant fiind acela care determină ritmul de variație a temperaturii corpului.

Nu se știe deocamdată dacă acest factor se explică prin schimbări în constituția atmosferei sau în starea fizică a pământului.

Se crede însă că organul, care declanșează aceste variații ale temperaturii corpului, este hipofiza, cunoscuta glandă cu secrețiune internă, situată în creerul nostru.

Haine de sticlă.

După lâna fabricată din lapte — invențiune realizată nu de mult în Italia — iată că ne vine acum din America știrea că în noul continent s'a ajuns la confecționarea unei lâne din... sticlă.

Să nu credeți că e vorba de o simplă experiență de laborator. Nu, yankeii au realizat o adevărată fabricație industrială. E drept că se încercase și până acum folosirea sticlei pentru anumite draperii și obiecte de tapițerie. Progresele rapide în confecționarea fibrelor, provenite din elementele componente ale sticlei, au condus la o generalizare a acestui domeniu de aplicație. Lâna din sticlă prezintă, față de lâna animală, o serie de avantagii. Astfel, ea poate fi spălată cu ușurință și e susceptibilă de a fi trasă în fire extrem de subțiri. Se pot fabrica fire de sticlă având o grosime egală cu a 20-a parte din aceea a unui fir de păr. O calitate prețioasă o constitue deasemenea greutatea extrem de redusă a țesăturilor provenite din sticlă. Stofele din acest produs pot fi colorate, după voie, sau transparente. Marea dificultate în calea folosinței stofelor de sticlă a fost fragilitatea inerentă materialului prim întrebuințat. Technica americană a reușit să înlăture însă și acest impediment, introducând în plămădeala produsului, unele substanțe, de natură să-i asigure o rezistență suficientă. O particularitate interesantă a lânei din sticlă este faptul că-și poate schimba culoarea după incidența razelor de lumină. Obiectele cosfecționate cu noul produs sânt multiple: flanele, poșete, haine, rochii, pălării, etc. Lâna de sticlă constitue încă un triumf al chimiei sintetice, alături de cauciucul și benzina artificială.

Rugina grâului.

Un agronom italian, Alberto d'Amico, a reușit să pună la punct un remediu practic și economic pentru a combate rugina grâului. E vorba de o pulbere foarte aderentă, care, presărată deasupra cerealelor, le ferește de flagelul atât de temut de agricultori.

Experiențele, întreprinse în anul acesta în Italia, au dat rezultate remarcabile. Costul extrem de redus al acestui produs îl face ușor accesibil tuturor.

Un ser contra gripei.

Una din boalele cele mai frecvente — mai ales în timpul sezonului rece — este, fără îndoială, gripa. Prin complicațiile ei pulmonare, ea provoacă adesea ca de pildă în cazul „gripei spaniole" — forme foarte grave și chiar mortale. In afară de remediile obicinuite împotriva răcelei, terapeutica medicală nu dispunea până acum de o armă eficace în lupta ei cu gripa. Iată însă că doi medici americani, Dr. W. Wells și H. Brown, profesori la Universitatea Harvard, au făcut de curând o comunicare, menită să aducă speranțe mulțimii suferinzilor de această boală, pe cât de banală, pe atât de greu suportabilă. Medicii americani susțin că au reușit să distrugă agentul patogen al gripei, cu ajutorul razelor ultraviolete. La această concluzie, au ajuns în urma mai multor experiențe. Iată una din încercări: Din plămânii animalelor atinse de gripă, ei au preparat o substanță, pe care au dizolvat-o în apă, expunând-o razelor ultraviolete emise de o lampă de quart. Cultura de bacili devenea absolut inofensivă, de unde rezultă că microbii gripei nu pot supraviețui acțiunii razelor ultraviolete. O altă experiență tot atât de concludentă, este următoarea: Aerul dintr'un tanc, a fost infectat cu microbii gripei și condus apoi mai departe prin două conducte din care numai una, străbătută de raze ultraviolete. Conductele debușau în două încăperi deosebite, în care erau adăpostiți niște șobolani.

S'a constatat că animalele, care inspirau aerul nesupus razelor ultraviolete, s'au îmbolnăvit de gripă, pe când dimpotrivă, cele din atmosfera expusă radiațiilor au rămas sănătoase.

Se pune întrebarea dacă o asemenea descoperire reprezintă un ajutor eficace al medicinei în luptă cu gripa. O radiație, care produce un anumit efect asupra unei substanțe extrase din plămâni, nu dă neapărat acelaș rezultat, atunci când e aplicată la un organism viu.

Pe de altă parte, nu se știe dacă omul poate suporta o iradiație destul de puternică, atât cât e necesară ca să distrugă bacilii ce-i poartă. In această privință medicul austriac dr. Maximilian Weimberger, formulând câteva obiecțiuni, preconizează un tratament al gripei, nu cu ajutorul direct al razelor ultraviolete, ci prin intervenția unui ser, preparat printr'o prealabilă radiație cu ultraviolete.

Un nou generator de energie

La actuala expoziție chimică din Westminster (Anglia) atracția principală o reprezintă un mic borcan, modest ca înfățișare, care cuprinde un lichid gros, asemănător cu glicerina. E vorba de un compus, a cărui formulă a fost găsită acum câțiva ani în laboratorul american. Acest preparat, denumit „aroclor", este un nou și puternic generator de energie, destinat să înlocuiască poate în viitor actualele combustibile naturale, ca petrolul și cărbunele.

Deocamdată „aroclorul" e folosit în fabricația unei hârtii speciale rezistente la umezeală, și pentru răcirea transformatorilor electrici. Fizicianul american Dr. Abbot, primul care a descoperit formidabila capacitate calorifică a noului produs, a pus la punct un aparat, prezentat de curând la congresul energiei din Washington și menit să demonstreze viitoarele utilizări posibile ale arocelorului.

Dispozitivul constă dintr'un sistem de oglinzi de aluminiu care, concentrând razele soarelui asupra unor tuburi de sticlă pline de aroclor, încălzește acest lichid și transmite astfel apei dintr'un cazan, căldura rezultată.

Uscarea prin unde electrice

„Institutul rus de construcțiuni industriale" a realizat de curând un mijloc ingenios de a usca rapid casele noui, ferind astfel pe primii locatari ai unui imobil, de riscurile unei locuințe umede.

Dispozitivul folosit se reduce la un mic generator de unde electrice scurte, asemănător cu cel folosit în aplicațiile electromedicale. Undele produse, care au o lungime de 2—15 metri, răspândesc căldura în interiorul tencuelii și prescurtează considerabil timpul necesar uscării. Acelaș procedeu poate fi folosit cu succes și pentru uscarea zugrăvelilor.

ING. I. S.

Julietta Orășianu
Spice de grâu

A. Littecky Țărancă

Marchizul de Ségur

(Douăzeci de ani dela moartea lui)

Posteritatea a numărat în toamna aceasta douăzeci de ani dela moartea marchizului de Ségur. E un fapt care nu trebue să rămână divers, căci nici numele marchizului de Ségur n'a fost un nume divers.

Intr'adevăr numele acesta este numele unuia dintre corifeii literaturii franceze dela sfârșitul secolului trecut și începutul secolului XX. Il citàm printre oamenii de litere și nu printre istorici. Aceasta, deoarece Pierre de Ségur scriind istorie, a evadat din cadrul științei pure și a făcut istorie distractivă, dacă ne este îngăduită această caracterizare.

El a izbutit să fie un adevărat om de litere, consacrând odată mai mult numele de „familie de scriitori" pe care istoria literaturii franceze obișnuește să-l dea Ségurilor. Este familia aceia din sânul căreia nu mai puțin de trei membri, Pierre de Ségur fiind al III-lea, au ocupat fotolii la Academia Franceză. Dar în afară de „academicienii familiei", bibliografia Ségur-ilor numără încă vreo câțiva reprezentanți cu renume în literatura franceză. E de ajuns să pomenim numele Contesei de Ségur, populara scriitoare a „Bibliotecii „roze" pentru copii, căreia Jules Lemaître i-a zis „bunica tuturor micuților francezi". Ea a făcut parte din această familie, fiind bunica lui Pierre de Ségur.

Intocmai ca și predecesorii săi, marchizul de Ségur nu s'a închis în mauzoleul familiei pentru a hiberna în mijlocul amintirilor și gloriei bunicilor și străbunicilor săi. A părăsit târziu acest mauzoleu pentru a coborî ca un democrat în câmpul literelor — avea 42 de ani când a publicat primul volum: le Maréchal de Ségur (1895) — dar tot a continuat tradiția familiei. Din acest punct de vedere, el reprezintă, ca și predecesorii săi, tipul acela de mare senior scriitor, pe care în secolul XVIII îl întâlnim în persoana ducelui de Noailles.

Ceiace l-a făcut pe marchizul de Ségur să abordeze cariera de scriitor a fost pasiunea lui după umbrele secolului XVIII și XVII. A fost unul dintre acei însuflețitori de umbre, nesățioși după „parfumul lucrurilor de odinioară", cum zice André Beaunier în necrologul pe care i-l face în „Revue des deux Mondes" din 15 Septembrie 1916. Și le-am enumărat în această ordine: „Umbrele secolului XVIII și XVII", deoarece marchizul de Ségur mai întâi și-a ales subiectele din secolul XVIII și după aceia din secolul XVII. De ce a dat el prioritate secolului XV? Răspunsul ni-l dă acelaș André Beaunier. „Cum avea gustul acestor tandre ertări pentru trecut, zice el, pornit din prețioasa delicatețe și înțelegere a inimii lui, marchizul de Ségur și-a ales cât se poate de potrivit epoca în care ocaziunile îi erau cât mai potrivite pentru aceasta Acesta fu secolul în care pare că păcatul n'a fost deloc mai puțin scuzat decât ertat, secolul al XVIII-lea.... Că această epocă în care s'a vorbit atât despre morală și virtute, n'a fost deloc virtuoasă și s'a jucat cu morala într'un chip foarte îndrăznet, marchizul de Ségur nu o neagă. Dar el i-a găsit scuze cu o bunătate surâzătoare".

Dar secolul al XVIII-lea prin ce l-a sedus? Prin tumultul, însuflețirea și exaltarea patimelor lui de temut, prin imagina unui „Grand Siècle".

Hoinărind după parfumul ascuns prin cutele istoriei, marchizul de Ségur și-a ales numai eroine care i-au inspirat milă. Descriindu-le păcatele, el le-a trecut întotdeauna prin sensibilitatea firii lui și ca un duhovnic le-a acordat iertarea. Iată cum de pildă înelege el să erte „nebuniile" Mariei Antoinette:

„Este în existența Mariei Antoinette o perioadă relativ scurtă, o perioadă de aproape trei ani, care a hotărât tot destinul ei.... Este faza aceia a risipei, a plăcerilor nemăsurate, a cheltuielilor nesăbuite și fără șir. Intr'un cuvânt, este era nebuniilor, ale cărei urmări fură groaznice pentru ea".

Inainte de a înfățișa acest tablou, îi voiu arăta scuzele, îi voiu defini caracterul și-i voiu limita conduita. Ce fusese până atunci (1775) viața Mariei Antoinette? O copilărie destul de solitară la o Curte tristă și rece, o adolescență transplantată într'o țară nouă lângă un soț de cincisprezece ani, de o dispoziție aspră și sălbatecă, lângă un bunic bătrân, stricat și morocănos, printre intrigi suspecte și curse întinse la fiecare pas; apoi deodată, la nouăsprezece ani, coroana, puterea supremă, onorurile, orbirea luxului, triplul prestigiu al diademei, al tinereții și al frumuseții. Pentru a ține piept acestei îmbătări, n'avea nicio directivă autorizată, nicio călăuză firească, un soț care o uita, o mamă îndepărtată și cicălitoare, și pretutindeni, până la picioarele tronului sfaturi dăunătoare, ațâțări neîncetate și cele mai detestabile exemple. Singură în aceste condițiuni, numai o sfântă ar fi putut scăpa cu fața curată. Marie Antoinette nu este decât o femee, și încă chiar nici o femee, este o fată tânără, o fată tânără încoronată.

Că ea s'a lăsat târâtă în răutăți grave, în greșeli reproșabile, eu nu voi nega, o voi stabili numai decât fără înconjur. Dar aceste greșeli avură totuși margini, ceiace poate să ne mire. A merge neîncetat pe margina prăpastiilor, ai întotdeauna riscul să faci un pas greșit; puritatea naturală a Mariei Antoinette a crutat-o de pericolul unei atari căderi. Dacă ea a greșit uneori față de decență, n'a uitat onestitatea; și-a pierdut reputația, dar și-a păstrat virtutea. Ea a păcătuit deci din cauza ușurinții firii ei mai curând decât din răutate, și aceste păcate, de cele mai multe ori nu-și datoresc importanța decât stării ei de regină. Grave când le privești prin strălucirea tronului, aceste i-ar fi ertate unui om de rând... Un cap ușor, o inimă bună, iată în două cuvinte, tot portretul Mariei Antoinette".

Și odată cu Marie Antoinette, nici una dintre eroinele marchizului de Ségur nu va avea să se plângă că nu au găsit în el un istoric cu suflet profund omenesc, care înainte de a le acuza păcatele, le-a înțeles nenorocirile.

In toată opera sa marchizul de Ségur păcătuește prin cultul acesta al ertării, care impregnează toate biografiile scrise de el. Dar ertarea aceasta, care pentru un istoric este un defect, pentru un scriitor este o calitate și pare că academicianul Pierre de Ségur a ținut mai mult la aceasta din urmă.

GH. I. GEORGESCU

Mărunte

— Comitetul permanent al premiilor „San Remo" pentru literatură și artă, a instituit, și pentru anul 1936, un premiu de Lit. 50.000 care se va acorda unei opere a unui autor străin care a făcut să se cunoască progresul și cuceririle Italiei contimporane în domeniul disciplinelor morale și istorice, a științelor, literaturei și artei.

Ultimul termen pentru prezentarea lucrării este 30 Iunie 1937.

Pentru informațiuni a se adresa la Institutul de Cultură Italiană (Calea Victoriei 196) unde se poate consulta și regulamentul concursului.

— A apărut „Balada temniței din Reading" de Oscar Wilde în traducerea d-lui Al. T. Stamatiad.

Eroare medicală sau sinucidere? Roman de MIHAIL ZAVERGIU apare în curând

Gheorghe Lazăr

Cu prilejul recentei sărbătoriri dela Sibiu s'a întors iarăși gândul nostru spre Gheorghe Lazăr și am simțit nevoia să căutăm fapte și lumini care să ni-l dea viu și însuflețit măcar pentru câteva clipe.

Opera și viața sa au fost mult cercetate de oameni cu carte și talent, mai ales cu prilejul sărbătorii centenarului său. In special însă, mult regretatul Bogdan Duică s'a străduit să descifreze personalitatea lui Lazăr. Bogdan-Duică îl înfățișează pe Gheorghe Lazăr ca *o mare energie sufletească* și, în monografia pe care i-a consacrat-o Academia Rom. Memoriile secțiunii literare, seria III. Tom. I. putem urmări cum crește această energie, cum caută să o suprime Ardelenii și cum răzbește ea în capitala Munteniei, românizând învățământul și devenind punct de plecare al culturii noastre sub diferitele ei forme de mai târziu.

Satul Avrig, mediul în care și-a petrecut anii copilăriei Gh. Lazăr, a avut norocul să se bucure în timpul acela (1784) de o egală îndreptățire prin contopirea Sașilor cu Românii, mulțumită administrației organizate de Maria Thereza și adusă la săvârșire de politica lui Iosif al II-lea.

Cu toată împotrivirea lui Samuel von Brukenthal, pe atunci în vârstă de 70 de ani, progresul etnic al Românilor în Avrig era în plină înflorire. Această împotrivire a bătrânului guvernator era însă o *luptă fără dușmănie*, ca aceia a unui vechiu mason, căci era mason încă de pe timpul studenției la Halle (1743—1745).

Sătenii își dădeau seama din felul de trai și din purtarea lui, în ce direcție se mișcă cultura veacului. Apoi Avrigenii erau cărăuși, colindând tot cuprinsul ce alcătuește azi România Mare și „călătorul multe vede, multe crede și multe compară" zice Bogdan-Duică în memoriul pomenit mai sus.

Școala satului, în care a slujit ca învățător un Ioan Popovici Barac „om cu carte înaltă și condei sprinten", a fost cu adevărat o școală activă, mai bună chiar decât școala săsească.

Acolo a învățat clasele primare Gheorghe Lazăr, apoi, după toate probabilitățile, a trecut la gimnaziu, în Sibiu, căci Avrigul nu avea gimnaziu.

Evenimentele istorice, pe lângă aceste împrejurări atât de favorabile ale mediului, vor fi contribuit și ele la formarea sufletului său. De aci trecu în școala romano-catolică, din Cluj „școală de limbi, de stil cu programă neîncărcată, astfel că îngăduia meditația elevilor", deci o altă școală bună, care complecta noțiunea de știință înaltă, spre deosebire de știința școlară, cu care se familiarizase G. Lazăr, încă din gimnaziul din Sibiu.

După terminarea școlii romano-catolice, Gheorghe Lazăr urmă tot la catolici, Universitatea din Viena. Stipendiul său era destul de mare ca să nu ducă lipsă. Războaele nu-i turburară prea mult studiile, deși evenimentele erau formidabile. Francezii se iviră în fața Vienei. Lazăr notează doar pe scoarțele Bibliei sale: Die 9-a May, 1809, *Galli Vienam ocuparunt,* deși încă nu o ocupaseră.

Studie teologia, aflându-se între două curente: catolicismul erudit dela universitate, și cugetarea raționalistă a sec. 18-lea. Dar n'a rămas prizonierul catolicismului, ci, simțind pulsul vremii, spune Bogdan-Duică, își *filozofiză teologia.*

In privința ideilor politice, și culturale, Gheorghe Lazăr n'a rămas indiferent influențelor lumii vieneze, devenind *frederician și iosefinian,* deci politicește în Viena, iar după Viena, Gheorghe Lazăr păstrează cultul lui Frederic al II-lea și al lui Iosif al II-lea.

In ceiace privește formarea sa culturală în genere, deși a dat puțină atenție beletriștilor, care în epoca sa se simțeau chemați să stea în frunte, politica fiind în strânsă legătură cu literatura, putem afirma că a intrat în contact atât cu Enciclopedia cât și cu filosofia lui Kant, pe lângă studiile sale pedagogice, orientate mai mult în direcția *filantropiștilor.*

Ceiace a predominat în perioada sa de pregătire și a rămas ca o năzuință statornică în toată viața sa, a fost dorința de a înțelege universul. De aceia îl vedem purtându-și fantezia din cer pe pământ sprijinindu-și gândirea pe toate mijloacele de cunoaștere ale timpului.

Dar deși cu formarea sa mulțumise guvernul central, care hotărî să-i facă o situație înaltă în cler, după ce se va fi desăvârșit, la Carlovitz, în studiile de dogmatică și liturgică ortodoxă, îl vedem înfrânt în cariera sa de către Ștefan Stratimirovici, archiepiscopul sârb de Banat, care se hotărî să-l respingă dela examen, considerându-l o primejdie pentru biserica sa și socotindu-l înstrăinat de spiritul bisericii ortodoxe române, deoarece fusese crescut în școlile catolice.

A doua înfrângere o sufere Gheorghe Lazăr prin înlăturarea sa dela alegerea de episcop al Aradului, după ce fusese la dispoziția episcopului român Moga, timp de douăzeci de luni, lucrând în școala lui din Sibiu, care se afla într'o casă particulară, până să se constitue un seminar după un plan nou și serios.

Intâia dată apelase la Viena, față de Carlovitzan, de astă dată însă, un asemenea apel nu se mai putea face și Gheorghe Lazăr se simți străin de țara care-l desconsidera.

Reducându-i-se salariul la cinci fiorini pe lună, din cauza „falimentului Imperiului", după o suferință de opt luni de zile, el fuge la Brașov. „Ipocritul Popă Moga", — spune Bogdan Duică, care-l redusese la mizerie, micșorându-i salariul, îl pârăște guvernului că a călcat canonul plecând fără învoirea sa. Gheorghe Lazăr a fost adus atunci din nou la Sibiu, cum era porunca. Iși reluă cursul, salariul fiindu-i din nou rânduit după normele vechi, dar cu autoritatea știrbită, căci discipolii știau toți acum că între profesorul lor și consistoriu nu este înțelegere. Mulți s'au folosit chiar de această situație, căutând sprijinul Consistoriului împotriva dascălului lor, iar elevul Ioan Fekettiti, îl atacă pe Lazăr în însăși locuința sa.

Aceasta lămurește cuvintele rostite de Lazăr în 1815, când, justificându-se în fața guvernului de alte acuzări, a spus că viața sa la Sibiu, a fost o adevărată viață de mucenic. O viață hărțuită de nemernica conjurație a autorităților superioare împotriva unui subaltern.

Răzvrătirea adunată în fundul inimii sale, se ridică de la meschinăriile luptelor religioase, la revolta împotriva *întregului sistem politico-social,* în care asemenea lucruri erau îngăduite. La 9 Iunie 1815, într'o grădină la Sibiu, la un pahar de vin, indignat împotriva „monarchiei tuturor tutelărilor", el strigă: „Trăiască Napoleon"!

Poliția săsească a aflat, se'nțelege, imediat; guvernul a primit un raport și Lazăr a fost destituit din postul său de profesor. La 22 Octombrie, 1815, împăratul a confirmat destituirea propusă de Cancelaria Ardealului.

Și astfel, preoții dela Carlovitz și dela Sibiu, societatea sibiană, guvernul, cancelaria, împăratul, s'au grăbit să isgonească pe acel ce reprezinta o rază de nădejde pentru viitorul culturii românești și un început de așezare sănătoasă în haosul vremii.

El, totuși, printre atâtea lupte și prigoane, nu a încetat a crede în misiunea sa și a lucra pentru cultura și educarea poporului.

In 1814, cere autorizație pentru tipărirea cărții sale, traducere a pedagogului german *Platen, pro cultivatione junioris cleri,* ce i se refuză de către episcopul Moga în 1815.

In Martie 1815 prezintă guvernului un compendiu de geografie a Transilvaniei. Guvernul recomandă manuscrisul lui Moga, după referatul lui Ioan Leményi, dar el rămâne la dosar.

Tot în 1815, Aprilie, Gheorghe Lazăr prezintă guvernului a treia lucrare de gramatică românească germană, dar, ca și precedenta, cartea fiind trimisă lui Moga, i se pierde urma. Dar nu numai atât; „consistoriul bisericesc greco-neunit" fu corporația sibiană care goni definitiv din Ardeal pe omul cel mai trebuincios în acele vremuri de restriște și ruină totală a țării, în care ar fi fost de atâta folos, un spor de cultură școlară, ca mijloc de îndreptare generală.

Trecând munții, pe drumuri de mult bătute și de alții, Lazăr a trecut odată cu el și *duhul deșteptat al secolului al XVIII-lea,* — spune în acelaș memoriu Bogdan Duică.

In 1816, când Lazăr a trecut munții, el știa bine în ce țară se duce. El citise desigur paginile din cartea Sasului Wolf din 1805, în care era descrisă școala grecească cu mare lux de amănunte și fără nici un fel de cruțare în exprimarea disprețului său. La Sibiu, prin relațiile sale nenumărate, și prin poșta săptămânală regulată spre București, informațiile sale erau complecte și exacte.

„Când a venit Gheorghe Lazăr spune Eliade în „Curierul Românesc" (1839) totul era degenerație și amorțeală". De pe urma ocupației rusești rămăsese o nepăsare înspăimântătoare, rezultatul obișnuit al mizeriei și al umilințelor ei. Amorțeală de o parte și de alta a Carpaților. Viața de stat, administrația, justiția desființate, viața familiară dizolvată, prostituția la culme, casele boerești părăsite au devenit case publice de destrăbălare, în care Turcii trăiau cu femeile ce-și părăsiseră căminul și deveniseră musulmane spre a intra în harem.

Lazăr ce putea face? Petre Poenaru ne spune că el făcea *critica moravurilor,* nu cruța nici o faptă neomenoasă din barbariile privilegiaților de pe atunci, o ataca în frunte și o încărca de epigrame cu îndrăzneala ce-i dădea geniul".

Din Ardeal a venit la logofeteasa Bărcănească, dar nu a stat mult; văzând apoi că traiul în București, ca profesor particular era cu neputință, el își luă titlul de „*geometru*", cum spune Tell. Intâiul care l-a însoțit în străduința sa de a-și aduna discipoli a fost poetul Iancu Văcărescu, care a convins pe banul Bălăceanu să întemeieze în Sfântul Sava prima școală de matematici, filosofie și teologie. Banul Bălăceanu duse convingerea sa în divan. Familiile mari, cu care el era înrudit, aduseră cucerirea socială a Bucureștilor. Dintre preoți, mitropolitul Dionisie Lupul a fost sprijinitorul său cel mai cald, dar el a fost o problemă românească și pentru preoții din treptele mai de jos.

Primi dela școlile bisericești elevi, nepregătiți se'nțelege, dar servindu-i ca început al școalei sale. Se'nțelege că nu i-au lipsit nici dușmanii. Mișcarea astfel întemeiată în București, cuceri și burghezia: la școala sa veniră și fii de negustori și meseriași.

Deschizând școală mare românească, el avea să purceadă la crearea unei „epohie nouă", precum se rostește el însuși.

Imprejurările îl ajutară. Școala începu. Era ceva, dar era puțin. In Octombrie, fugi Domnul și tot în Octombrie fu exilat Veniamin din Lesbos, care venise din Kidonay, din Asia mică și-și începu cursul său la școala grecească, în urma duelului dintre el și Gheorghe Lazăr. Din acest duel eșise victorios Gheorghe Lazăr, dar victoria sa nu fu definitivă decât după spargerea claselor grecești. Elevii trecură la școala lui Gheorghe Lazăr. Indată Gheorghe Lazăr traduse un curs de matematici și unul de filosofie. Intr'un an elevii făcură atâtea progrese încât patru dintre ei fură trimiși în străinătate să se specializeze.

Școala lui Lazăr a durat, cu o singură întrerupere, de la 1819 la 1823.

Bogdan Duică, în documentatul său studiu asupra lui Gheorghe Lazăr, face să reiasă cu grijă din faptele sale și din mărturiile celor ce l-au admirat sau l-au ponegrit, adevăratele note ale caracterului său: O minte rară care-l înălțase până pe culmile gândirii filosofice contemporane, o simțire adâncă, o prețuire deosebită a înțelepciunii echilibrate, curagioase, deși potolite. „*Grăbește-te* cu inima, *oprește-te* cu mintea" și *voește* întotdeauna ce a hotărît compromisul lor, pare a fi maxima sa de viață.

Se'nțelege că G. Lazăr, ca orice ființă cu slăbiciuni omenești, nu a aflat întotdeauna compromisul, nici dincolo, nici dincoace de Carpați. Aceasta i-a pricinuit poate amărăciuni, dar i-a dat și focul viu al unei inspirații pline de elan, care adeseori îl ducea departe de știință, dar îi da puterea și ascendentul unui profet.

Cristache Tell spune: „Propunea foarte popular, era glumeț, vesel și în lecțiunile sale știa spune felurite anecdote și oamenii mergeau încântați de la școală".

Iar Eliade spune: „Părea preaursit pentru a deschide un drum spre regenerare. *El își simțea vocația sa,* catedra lui semăna a amvon".

Era un suflet mare bântuit de viforul pasiunii pentru idei mari, un suflet în care totul era pus în slujba unui mare scop: crearea unei culturi românești. Pentru acest scop s'a pregătit el o viață întreagă, și a donat comori de învățătură și o enciclopedie de cunoștinți, pe care în loc să le închidă în sufletul său pentru plăceri și satisfacții personale, sau să le folosească pentru a ajunge la situații de care era conștient că-i demn și capabil, a risipit-o în activitatea grea și spinoasă de misionar al unei credințe.

Șubred ca sănătate, uscățiv, cu favoriți și îmbrăcat ungurește, astfel ni-l înfățișează Christian Tell.

Iar despre sfârșitul său, Bogdan Duică scrie:

„Din București, Lazăr plecase în Iulie; ridicat în căruța sa de drum lung, el binecuvântase preoțește țara, lăsând astfel în sufletul școlarilor simbolul cel mai venerabil al voințelor sale".

Școlarii care-i primeau binecuvântarea erau: Eliade, Tomescu, Tell. Ei l-au petrecut până la Băneasa". De acolo înainte Lazăr rămase numai cu fratele cărăuș care în ziua de 16 Iulie, anul 1823, îl trecu prin Turnu Roș, ținând mai departe drumul Oltului, spre sat...

E ceva nespus de măreț în simplicitatea acestei ultime călătorii, care trebuia „să-l întoarcă acasă", spre a se odihni în groapa din cimitirul satului său, după o luptă atât de aprigă și atât de tragică în diferitele ei momente... E, desigur figura cea mai simbolică a culturii românești.

IZABELA SADOVEANU

PLASTICA

Din Bucovina, din Spania, din Anglia și din Scoția, pictorul C. Isachie *a adus la Dalles imagini în game difuze, cu tresăriri de atmosferă caracteristică și cu intenții de largă interpretare.*

Artistul ne apare de rândul acesta ca o personalitate clar definită prin calități și prin inconsecvențe.

Expoziția strânge, într'o destul de stângace selecționare, adevărate comori de pitoresc, de soare și de viață. D. Isachie le-a înțeles adesea sensul și le-a descifrat cu îndemânare în alunecările penelului. Le-a redat în deosebi cu sinceritate, deși cu un lirism cam dulce pe alocuri.

Din peninsula iberică, de pildă, pictorul a transcris multe viziuni care astăzi nu se mai pot recunoaște, — locuri peste care s'a abătut dezolarea sângeroasă a luptelor fratricide. Un neașteptat și tragic muzeu al Spaniei care nu mai este: Alcazarul din Toledo, Alhambra, Granada, Sevilla...

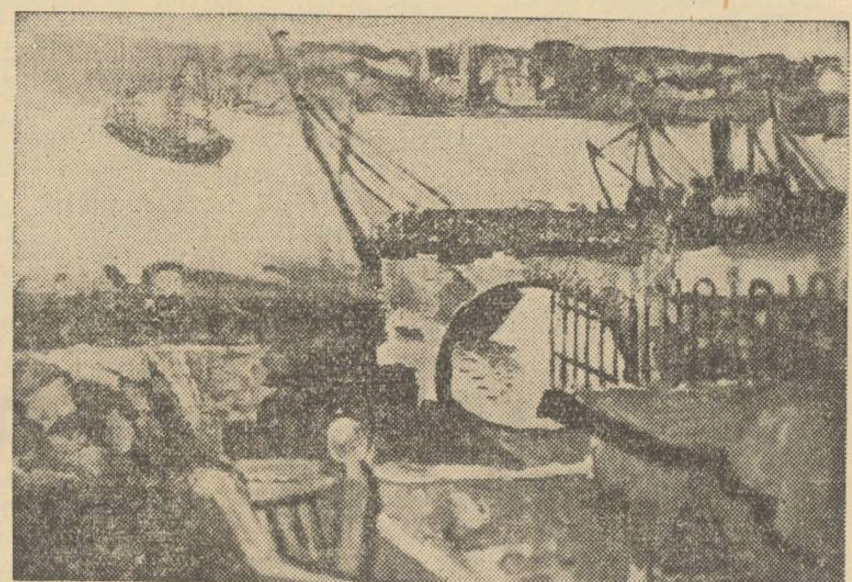
Valoarea lucrărilor crește, mai ales acuma când totu-i ruini și cenușă...

Ceața britanică stârnește efecte cromatice rare. D. Isachie le-a prins cu meșteșug. A fixat plastic monumentele, aerul, lumina.

Aceiași înțelegere a acordat artistul și peisajului românesc.

Astfel, s'a apropiat cu evlavie și a redat cu gând de artă bisericile Bucovinei, nemărginindu-se să rămână numai documentar și descriptiv.

Câteva portrete întregesc ansamblul.

Kimon Loghi — Peisaj

Margot Grossman — Peisaj

●

Alături, d. Kimon Loghi *a început să se părăsească pe sine. Și nu fără oarecare folos.*

Unele cadre mici — Balcicuri vibrante prin ele însele — dovedesc adânciri de sensibilitate.

S'a rătăcit, ori abia acum începe să se găsească artistul?

Margot Grossman — Portret

●

D. Schweitzer-Cumpăna, *necontestat mai subtil tehnician și mai artist decât vecinii d-sale de salon, prezintă subiecte variate în ulei, acuarelă, lithografie și desen.*

Priveliștile din cuprinsul țării, inteligent așezate în cadru, au uneori prea multă năvală de tonuri tari, dar destăinuesc armonii tot atât de sugestive pe cât sînt de personale.

Florile, delicat tratate, au multă prospețime de colorit.

Iar desenele lămuresc, în jocuri simple de alb și negru, tristeța unui amurg, sufletul caselor vechi, pitorescul unui târg sau majestatea simplă a unei frânturi de arhitectură urbană.

D-l Schweitzer-Cumpăna are toate resursele cerute de marea compoziție, pentru care dă unele indicații prețioase și în manifestarea aceasta.

Un cuvânt bun — pentru portrete și mai ales pentru autoportret.

●

La Mozart expune — puține zile — d-na Margot Grossman. *In acuarele și ulei, d-sa încearcă teme variate: portrete, peisaje, naturi moarte, schițe de nud.*

Subiectul preferat pare peisajui, în frecventarea căruia găsește accente dintre cele mai fericite.

Dar d-na Margot Grossman pare încă stingherită în desfășurarea talentului d-sale de vagi reminiscențe școlare. Fondul, câteodată, în portret, nu se acordă deplin cu tema, când nu e chiar străin de ea.

Simțul compoziției se reabilitează însă în natura moartă și — cum vestește și preferința artistei — în peisaj.

Aci, d-na Grossman își pune probleme de colorit și de cuprindere evocatoare, izbutind să creeze tablouri armonioase ca stil, închegare și atmosferă.

H. BLAZIAN

B. Caragea — Pescarul

Margot Grossman — Peisaj

Un adept al lui Pestallozzi

Din camera de-alături, veneau strigăte răsboinice, amestecate cu sunete de trompetă și cu râpâit de mitralieră, simulat de o voce subțirică... Rrrrr.... tica-tica-tica..... Din când în când, ostilitățile se întrerupeau, pentru a da loc la altercații violente între beligeranți.

— Pleacă din tranșeia mea că te cârpesc.

— Nu plec că am cucerit-o. Eu sânt un tanc...

— Ba ești un bou!

— Tu ești!..

— Ba tu!...

O clipă, controversa încetă și nu se mai auzi decât un sgomot înăbușit de pumni. Apoi țipete stridente.

— Au, au, îmi rupi cămașa, măgarule.

— Măgar ești tu!

— Ba tu!

Conu Petrache începu pentru a treia oară articolul de fond din ziar, dar neizbutind să înțeleagă ceva, renunță. Iși ridică ochelarii pe frunte și, aruncând o privire contrariată spre nevastă-sa ,care împungea de zor într'un ciorap spuse:

— Ia vezi, Cleopatro dragă, ce-i cu dracii ceia de copii că m'au înebunit.

Coana Cleopatra svârli ciorapul pe masă și cu o înfățișare ce nu anunța nimic bun, purcese spre câmpul de bătae. După tăcerea de rigoare pe care o produsese, probabil, apariția-i neașteptată, conu Petrache auzi un plescăit de palme asemănător unor aplauze, dar se vede că doamna Cleopatra nu-și lovise palmele una de alta, căci numaidecât izbucniră niște țipete duble, cu mult mai cumplite decât cele de până atunci.

— Cleopatro, Cleopatro, — strigă conu Petrache impresionat, — vino, dragă, încoace și lasă-i în plata Domnului!

Femeia apăru în ușă, cu fața-i grăsulie congestionată, aruncând îndărăt priviri amenințătoare.

— Bine, frate dragă, — făcu conu Petrache dojenitor, — păi nu te-am trimis ca să le aplici sancțiuni atât de aspre. Știi bine că mie îmi repugnă mijloacele brutale și violente în ceiace privește educația. Ți-am spus întotdeauna că trebue să-i iei cu duhul blândeții...

— Aș vrea să te văd pe dumneata ce faci cu duhul blândeții cu niște draci împielițați ca ăștia, — spuse coana Cleopatra îmbufnată și-și luă de pe masă ciorapul ca să-și continue lucrul.

Bărbatu-său o privi în tăcere preț de câteva secunde, pe urmă clătină din cap în timp ce o ușoară, o foarte ușoară umbră de dispreț îi apăru pe față.

— Educația, scumpa mea, se face fără violență, fără brutalitate, fără asprime. Eh, dar ce știi tu de pedagogie?! Ce știi tu de modul ideal de a educa copiii?! Parcă l-ai cetit pe Pestalozzi? Parcă ai cetit vreo dată un curs de pedagogie?

Aceste întrebări puse pe un ton cam ironic avură un efect covârșitor asupra doamnei Cleopatra. Tot sângele îi năvăli în obraji, încât fața-i grăsuță și transpirată păru, o clipă, o imensă pătlăgică roșie, puțin cam stoarsă.

— Ce faaace? Ia te rog! Te poftesc să mă slăbești cu domnu Pestalozzi ăla al dumitale și cu toate pedagogiile din lume. Eu știu una și bună: copilul dacă nu știe de vorbă, trebue să știe de frică. Și cu asta, basta!

Conu Petrache zâmbi împăciuitor:

— Nu-i așa, draga mea. Copilul e o ființă gingașă, suavă, care trebue să se bucure de un tratament deosebit. Copilul e ca o floare pe care trebue să știi s'o îngrijești. El are suflet de înger...

Violente urlete din camera de-alături, întrerupseră emoționanta apologie a soțului.

Beligeranții începuseră din nou ostilitățile; de data aceasta în mod real.

— Na! Na!.. Te'nvăț eu minte, porcule!

— Au, au!...

— Imi rupi părul!..

— Dă-mi drumul la pantaloni!...

Conu Petrache tuși de câteva ori și spuse cu o voce puțin cam contrariată:

— Da, într'adevăr, se cam întrec cu gluma. Cu toate astea, repet: cu calm și cu blândeță îi poți aduce oricând pe calea cea bună.

După aceia, strigă poruncitor:

— Miluță, Gogule, veniți imediat încoace!

Sgomotul de-alături încetă, dar cei strigați nu-și făcură apariția.

— Miluță, Gogule, v'am spus să veniți încoace, — repetă tatăl.

Insfârșit, ușa se deschise și apărură pe rând, întâi Gogu, cu înfățișarea lui „Statu-palmă-barbă-cot", ținându-și cu o mână pantalonii care fugeau recalcitranți în jos, iar cu cealaltă scărpinându-se în nas, ca să-și dea o mai bună stăpânire de sine; în spatele lui venea Miluță, murdar, cu un ochiu învinețit și cu cămașa ruptă.

Conu Petrache îi privi sever:

— Frumos vă mai șade, băieți mari să vă purtați astfel. Spuneți voi singuri dacă-i frumos ca doi frați să se bată ca derbedeii de pe stradă.

Drept orice răspuns, cei doi frați izbucniră într'un nemotivat hohot de râs. Tatăl se înroși puțin, dar continuă pe acelaș ton calm:

— De ce râdeți? Ce-ați găsit de râs? N'aveți un pic de rușine! Atunci când tatăl vostru vă ceartă, voi râdeți ca niște... ...ca niște dobi.... hm, hm, ...ca niște copii prost crescuți. Aș vrea să știu cine a pricinuit scandalul de-adineaori.

— Uite, dobitocul ăsta, — indică Gogu pe frate-său, cu degetul pe care și-l scosese recent din nas.

— Ba nu-i adevărat. Minte măgarul! El m'a bătut, — protestă cu vehemență Miluță.

— Să nu vă mai aud vorbind așa că mă supăr rău, — îi amenință fără prea multă eficacitate conu Petrache, aruncând cu coada ochiului o privire spre nevastă-sa, care începuse să arboreze zâmbete semnificative.

— E mai mare rușinea ca niște copii să pronunțe astfel de cuvinte.

— Da, parcă mata nu vorbeai tot așa când erai mic, — spuse Gogu.

Miluță chihoti înăbușit.

— Eu?, — făcu indignat tatăl, aruncând o privire fulgerătoare prin sticla ochelarilor, temerarului acuzator.

— Te cred că nu eu, — răspunse acesta în hohotele de râs ale lui Miluță.

Conu Petrache îngălbeni, dar reuși să se abțină și de astă dată.

— Mă, eu vă spun cu vorba bună să vă astâmpărați că alminterea o pățiți cu mine.

Dar în timp ce rostea această teribilă amenințare ,băeții îi întoarseră spatele. Miluță profită de ocazie ca să strecoare un ghiont camuflat lui frate-său, la care atacatul răspunse cu un picior repezit în spatele agresorului.

— Astâmpărați-vă, — tună glasul lui conu Petrache.

Il apucă pe Gogu de braț și-l scutură cu putere.

— Lasă-mă 'n pace!, — țipă micul recalcitrant.

— Ce-ai zis?

— A zis să-l lași în pace, — explică îndatoritor Miluță.

— Ce ați zis? Mai spuneți odată, — urlă conu Petrache, scos din fire.

— Lasă-mă 'n pace!

— Lasă-l în pace, — răspunseră amândoi odată foștii beligeranți, deveniți subit, aliați credincioși.

Aceasta fu prea mult pentru răbdarea bătrânului pedagog. Repezi o palmă peste obrazul plin de praf al lui Miluță și cât ai clipi o și întoarse peste ceafa lui Gogu. Țipetele celor doi aliați fură ineficace de data aceasta, căci o nouă serie de palme îi făcu să amuțească numaidecât.

— Măgarilor, derbedeilor, spurcăciunilor, vă arăt eu vouă, — spunea gâfâind conu Petrache, aruncând palme în dreapta și'n stânga, cu o iuțeală vertiginoasă.

— Pieriți din fața mea numaidecât și să nu vă aud gura că vă rup în bătae.

Micii aliați nu mai așteptară o a doua invitație și dispărură pe ușă cu o grabă impresionantă.

Conu Petrache își reluă locul pe scaun și cu o mână tremurătoare, apucă ziarul ca să-și continue lectura. Pentru câteva momente se așternu în odaie o liniște desăvârșită.

Deodată coana Cleopatra o întrerupse:

— Și cum ziseși că scrie acela,... cum îi zice, frate?... pedagogul acela celebru al tău. „Educația se face fără violență, fără brutalitate, fără asprime...".

Conu Petrache simți cum i se urcă sângele la cap.

— Ascultă, dragă, — zise el pe un ton pe care l-ar fi vrut calm, — pe mine să nu mă iei peste picior c'apoi mă supăr și întorc foaia și cu tine.

Și bătând amenințător cu pumnul în masă, îi aruncă o privire teribilă peste ochelari.

PETRU ȘERBĂNESCU

Un salon diplomatic în secolul al XX-lea

Moartea subită a Victoriei Alexandrina Barton, a adus după sine închiderea unui salon diplomatic, considerat la Geneva ca anexa oficioasă a Societății Națiunilor.

Casa acestei distinse personalități, așezată pe țărmul lacului, a fost, timp de 15 ani, locul de întâlnire al tuturor delegaților, miniștrilor și personalităților care se ocupau de treburile lumii.

D-na Barton se deosebea mult de d-na de Staël, la care ne face să ne gândim ca stăpână de casă a unui salon diplomatic. Pe când d-na de Staël era extrem de vorbăreață, dorind să strălucească prin spirit, tot atât cât să servească o cauză, d-na Barton era tăcută, mulțumindu-se să zâmbească și favorizând astfel convorbirile oaspeților săi.

Salonul cu lemnărie de-un gri armonios, cu grădina care scobora spre apele lacului, cu copaci bătrâni ca vremea, îndulcea dezbaterile, în liniștea lui ferită de ochiul de lynx al ziariștilor și de obiectivul fotografilor. Dispoziția delegaților se lumina și atmosfera senină a acestui salon înclina spre înțelegere. Problemele cele mai spinoase din sala de consiliu, căpătau aci o soluționare acceptabilă.

Părerile personale ale amfitrioanei nu contau; singura ei preocupare era „să ajute la organizarea păcii în Europa", înlesnind buna înțelegere, căderea la învoială între oaspeții săi, în discuțiile și controversele multiple.

Societatea Națiunilor îi inspira o încredere desăvârșită. Ea însăși părea anume pregătită de împrejurări pentru a o servi, așa cum a făcut din anul 1920 și până în clipa sfârșitului.

A fost crescută la Geneva, în Vila Lamermoor, pe care tatăl său, Robert Peel, *prieten al Elveției și cetățean de onoare al Genevei, a înfrumusețat-o după gustul său.*

Fină a Reginei Victoria, ea se simțea privelegiată și se complăcea în această situație.

Vorbea corect franceza, italiana, spaniola. La douăzeci de ani, după ce-a fost prezentată augustei sale nașe, s'a căsătorit cu omul pe care-l iubea, Daniel Fitzgeralt Pakenham Barton, consul al Angliei la Geneva.

Indrăgostit de muzică și de lac, nobilul englez avea yachtul și orchestra sa. Pentru această orchestră, „L'Harmonie Nautique", a construit el vasta sală „Victoria Hall", pe care a dăruit-o apoi Genevei.

Vila Lamermoor a fost întotdeauna locul de întâlnire a tuturor personalităților din lumea cosmopolită.

Prințul Brâncoveanu venea dela Amphion cu fiicele sale Anna de Noailles *și Prințesa Hélène de Caraman-Chimay, pe vaporașul lor* România.

Barton a murit după o lungă maladie, la vârsta de 57 de ani, în 1907.

In timpul războiului, d-na Barton nu se mulțumi numai să ajute pe soldații englezi prizonieri, ci începe o carieră personală, în diplomație. Când a fost vorba de a îndemna Austro-Ungaria la o pace separată, ministrul englez Horace Humbold a însărcinat pe d-na Barton să se întâlnească cu contele Mensdorff, care trecea prin Berna. Erau între dânșii vechi legături de prietenie și de colaborare. „Nimic, — zice el, — nu se putea compara cu tactul și bunăvoința cu care d-na Barton a condus conversația, în care, — deși pe terenuri opuse, — am putut vorbi pe față, cu o perfectă înțelegere a punctelor de vedere reciproce, despre evenimente pe care le deplângeam și a căror încetare o doream cu aceiași ardoare".

De atunci datează debuturile Alexandrinei Barton în diplomație. Când s'a întemeiat Societatea Națiunilor, ea a salutat-o ca pe zorile noi ale lumii. Pacifistă convinsă, creștină, singură, cu o situație bună materială și cu toate disponibilitățile morale și intelectuale, ea se devotă Societății Națiunilor.

Ca să vină în ajutorul lui Sir Eric Drummond, își deschise casa tuturor celor ce erau chemați la Geneva de lucrările Ligii.

Fragilă la început, Societatea Națiunilor se clătina mereu pe temeliile sale șubrede, cerând o grijă și o menajare de fiece clipă.

Ca să ne dăm seama de felul de a lucra și de ideile d-nei Barton, trebue să amintim că, ascultând propunerile lui Leon Bourgeois de a se înființa o armată a Ligii Națiunilor *pentru garantarea păcii, ea ridică din cap în semn de protestare și aprobă cu toată energia, dar tot numai cu un semn din cap, riposta lui Robert Cecil* „Atunci, războiu, războiului!"

A asistat la toate ședințele unde s'au petrecut: intrarea Germaniei, desbaterile asupra mandatelor, orașul Dantzig, care n'a eșit niciodată din dezbaterile Consiliului Ligii.

„Alex", cum i se zicea, era totdeauna optimistă, dar mai ales s'a arătat plină de speranțe, când s'a pus chestia dezarmării universale.

Se interesa de toate problemele; primea cu aceiași bunăvoință toate delegațiile; primea unele confidențe; împărtășea toate grijile; știa să păstreze toate secretele. Niciodată un cuvânt imprudent, o vorbă repetată.

Dacă era vorba să se împace doi adversari îi poftea la masă și, încurajați de zâmbetul ei, uitau de motivele supărării. In felul acesta ea a dat multe ocazii să se potolească și să se aranjeze chestiuni nenumărate și multe greșeli au fost poate înlăturate pe calea aceasta.

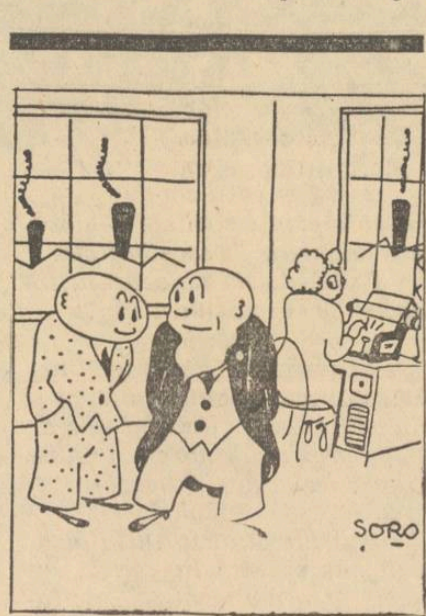
Asistând la Adunarea din toamna 1935 d-na Barton avu pare-se un presentiment că e ultima pentru ea. Inainte de a pleca la Bruxelles și Paris a avut cu d. Avenol, o lungă convorbire.

La 19 Dec., invitată fiind de d. Hymans la Bruxelles, n'a venit. Cum era punctualitatea însăși, prietenii ei s'au îngrijorat. S'au dus la hotelul Astoria, dar au găsit-o zăcând în pat... moartă. Murise discret, cum a și trăit, fără un gemăt, singură.

Abea la moartea ei s'au gândit cei ce o cunoșteau că această femee atât de tânără în aparență, atât de repede în mișcări și de activă, era în vârstă de peste 70 de ani.

Inaltă, sveltă, cu capul mic, gâtul grațios, un spate și o linie cu puteau să-i fie invidiate de orice femee; astfel o descrie d. Hugh R. Wilson, ministrul Statelor Unite la Berna. Și adaogă: „Imbrăcată întotdeauna după moda din tinerețea sa, nu se putea să nu-ți vie pe buze cuvântul, „Victoriană", când o priveai".

Moartea doamnei Barton a lăsat un mare gol în lumea din jurul Societății Națiunilor. Cenușa i-a fost împrăștiată în frumosul parc pe care l-a dăruit Confederației Helvetice și în jurul casei sale din care a vrut să facă o Casă a Păcii.

— Dar ce? Nu-ți tutuești soția

—Imposibil. Dactilografa e — așa de geloasă!

DIN „GRĂDINARUL AMORULUI"

a lui Rabindranath Tagore

Traduceri din poezia indiană

Trandafirul vieței

Ascultă, Viață!
—O floare am cules,
Am furat o floare
Din grădina ta — imensul
Univers...
Scăldat în pulbere de soare
Dimineață,
Biruitor, la pieptul meu
Am strâns mereu
Frumosu-ți trandafir, frumoasă Viață,
Și... m'a rănit!
. . . .
E noapte. Vine umbra, și mă 'nghiață,
Viață!
Floarea ta de mult s'a vestejit
Și locul unde-această floare
M'a rănit
Și-acum mă doare!
. . . .
Durereanu vatrece, va rămâne...
Și mâne
Tu, viață, vei avea iar flori strălucitoare,
Dar pentru cine?
Răspunde, căci presimt că pentru mine
Nu vor mai fi 'n grădina fermecată
Nici trandafiri,
Nici dimineți cu soare,
Și 'n pieptul meu adânc rănit de-o floare
Durerea nu va trece niciodată,
Ci va rămâne!..

●

Pe cerul fanteziei mele
Pe-un cer văratec,
Așa cum vrea
Dorința mea pribeagă, arzătoare,
Dorința mea nebună,
Te schimbi mereu ca formă și culoare,
Iubirea mea,
Tu—nour ce plutește singuratec
In nopțile cu lună
Și 'n nopțile adânci cu stele,
Tu — vis cules și smuls din Infinit —
Ce 'n plasa cântecelor mele
L-am învelit!

L. DOLENGA ELIADE

TEROARE PE OCEAN

TRANSATLANTICUL TRAGIC

Noul și pasionantul roman al lui B. H. SHAW

O minte satanică ține sub spaimele morții pe toți pasagerii unui transatlantic. Lupta înebunitoare cu misterul și cu dușmanul nevăzut. Cine e? Ce-l mână?... Fi-vor mai ales mântuite viețile eroilor dragi? Pagini de un fior chinuitor!... A apărut zilele astea în colecția „ROMANELE CAPTIVANTE", (15 Lei 256 pagini). — Cereți-l la toți chioșcarii și librarii.

POVESTIRI FĂRĂ ŢARĂ

Strania poveste a lui Iarminal şi Gutarenko

Povestirea pe care avem s'o narăm în rândurile ce urmează s'a petrecut acum o sută de ani şi mai bine.

Fireşte, că ar putea să pară de domeniul fantasticului. Faptele însă, sânt riguros exacte şi sânt redate după însemnările cititorului de suflete Walter Andersen, singurul care a putut să le descifreze aşa cum s'au petrecut în realitate şi care cu darul de a citi gânduri şi suflete a ştiut să desferece taina care a învăluit această stranie întâmplare.

●

Acum o sută şi mai bine de ani, într'o periferie a oraşului Straha, s'au născut în chiar aceiaşi clipă Iarminal şi Gutarenko. Primul era om ca toţi oamenii la înfăţişare, iar cel de-al doilea porc, un porc rotofeiu de lapte. Iarminal, urmându-şi firul vieţii ţesut de ursitoare, a crescut, a 'nvăţat prin şcoli multe şi a devenit un mare filozof şi un mare politician. Gutarenko a crescut la rândul lui, s'a făcut mare, gras din cale-afară, dar, fireşte, urmându-şi şi el firul vieţii ţesut de ursitoare, a rămas porc. Un porc voinic, mare şi gras, dar porc sadea. Până aci, de bună seamă că aceste lucruri n'au nimic straniu. Şi totuş...

In clipa când Iarminal şi Gutarenko trebuiau să apară pe lume, în clipa aceia s'a întâmplat un lucru ce ar putea să pară de neînchipuit, dar care s'a petrecut totuşi cu adevărat: de acolo, de unde sufletele pornesc să îmbrace învelişul vremelnic al trupului, sufletele lui Iarminal şi Gutarenko au pornit cu destinaţie greşită.

Şi astfel, sufletul de om bun şi înţelegător al lui Iarminal a pătruns în trupul de porc al lui Gutarenko, iar sufletul de porc al lui Gutarenko a intrat în trupul aceluia ce a ajuns mai apoi învăţatul şi politicianul Iarminal.

Viaţa şi-a depănat firul mai departe şi nimeni, nimeni, nici chiar Iarminal şi Gutarenko nu ştiau că nu-s aceia ce li se părea că sânt. Iarminal încă de pe când era sugaci îşi uimise părinţii şi pe toţi aceia cari se interesau de existenţa lui, c'o lăcomie fără pereche. Ar fi stat toată vremea la sânul maică-sii, iar atunci când nu sugea, plângea toată vremea. Cu timpul crescând, a crescut şi această lăcomie.

Părinţii lui Iarminal, fără să fie oameni cu prea multă dare de mână, erau totuşi oameni gospodari, care ţineau să dea odraslelor lor o educaţie aleasă. Cu Iarminal au întâmpinat, cum îşi poate închipui fiecare, foarte mari greutăţi. Copilul se arăta refractar oricărei reguli de bună creştere. In deosebi, când era vorba de mâncare, Iarminal devenea de-o mojicie din cale afară de supărătoare. După ce-şi sfârşea porţia de mâncare pe care o avea în farfurie, se repezea cu mânile în farfuriile celor dimprejur. Câtă energie au cheltuit părinţii cu el, câtă strădanie. Câte încercări n'au făcut! Totul a fost în zadar! Bătaia pe care a mâncat-o Iarminal, n'a ajutat la nimic. Altminteri, copilul era bun. Avea tragere de inimă la carte, învăţa ore şi nopţi întregi, mulţumea şi uimea foarte adesea pe toţi profesorii cu răspunsurile sale isteţe, numai că în lume se purta aşa cum îi era sufletul: ca un porc.

Iarminal nu suferea câtuşi de puţin sufleteşte de pe urma firii sale. Dimpotrivă, era cât se poate de satisfăcut. De altfel, de multe ori în viaţă, a fost o adevărată binefacere pentru el şi pentru cariera pe care a îmbrăţişat-o (devenise profesor universitar şi făcea politică) firea lui porcească, lipsa de scrupule, călcarea cuvântului, lăcomia animalică şi alte multe defecte de soiul acesta, s'au dovedit în lupta pentru traiu calităţi indispensabile. Astfel a izbutit să treacă, nu întotdeauna pe merit, înaintea altora, întâiu în liceu, apoi în universitate şi mai în urmă în carieră. La o vârstă, când alţii d'abea îşi dibue un drum, el era lector definitiv la vechea universitate din Straha şi membru în consiliul comunal corporativ, un fel de parlament al oraşului. Aici, în consiliul comunal corporativ, la şedinţă, se evidenţiase ca un element foarte temut.

Fără să cuvânteze vreodată, nu lăsa totuşi pe nimeni să vorbească. Abea apuca vorbitorul dela tribună să rostească douătrei cuvinte şi Iarminal începea să vocifereze gros, de par'că grohăia, făcea gălăgie cu pupitrul, până când vorbitorul, plictisit, renunţa la cuvânt. Despre Iarminal se spunea că posedă o temeinică şi foarte universală cultură. Nimeni însă, nici măcar atunci când pătrunsese în învăţământ, nu avusese ocazia s'o verifice. Un contra candidat la postul de lector, care cutezase să contrazică pe o anumită chestiune ştiinţifică pe Iarminal, a sfârşit această controversă la spital. Iarminal fu adus înaintea consiliului de disciplină, unde, fără să-i pese de cineva, plângând, umilindu-se, făcând pe victima, fu achitat.

Iarminal, ca să-şi consolideze reputaţia ştiinţifică, începu să publice manuale de ştiinţă. Cele mai multe din aceste manuale, care în adevăr i-au adus o reputaţie de mare învăţat, Iarminal le compilase după tezele pe care le prezentau candidaţii universitari. Nimeni nu aflase originea teoriilor noi pe care le lansase Iarminal, iar bieţii candidaţi care până să-şi dea teza, erau deposedaţi de rodul ştiinţei şi fanteziei lor, erau trataţi drept plagiatori şi compilatori ai profesorului.

Iarminal avea avere, reputaţie şi era aproape fericit când putea să se desfete în voe cu ospăţuri scumpe şi îmbelşugate, sau când se bălăcea, zicând că face baie, într'o gârlă murdară.

Fericit cu totul însă, nu era. Ii lipsea ceva ce nu-şi putea lămuri. Cât era de nesimţitor, câteodată îl prindea o inexplicabilă nostalgie pentru o altă existenţă, ce se străduia s'o dibue cu antenele minţii sale. In lumea oamenilor se simţea adesea străin. Atunci când era copleşit de aceste clipe de inexplicabilă nostalgie, se refugia departe de lume, undeva la ţară, unde toată ziua rămânea în gârlă şi ronţăia ghindă. In general însă, firea, sufletul de porc n'au făcut nefericirea lui Iarminal. Dimpotrivă. I-au ajutat să-şi cucerească o situaţie excelentă, iar clipele când se simţea străin de această lume a oamenilor erau rare şi în orice caz compensate îmbelşugat de desfătarea altor clipe.

Nu tot astfel se petrecură lucrurile cu Gutarenko. Gutarenko crescu şi se desvoltă fireşte într'o cocină. Această situaţie însă, din capul locului nu-l mulţumea. Tovărăşia porcilor îi era mai mult decât odioasă. Nu se putea împăca de fel să stea laolaltă cu toţi ceilalţi. Işi dădea seama că este nedrept şi nelogic. In definitiv nu era decât un porc ca oricare altul şi s'ar fi cuvenit să nu facă prea multe fasoane. Gutarenko însă, nu era chiar un porc ca oricare altul. In primul rând nu era lacom, nu se îmbulzea la mâncare. Mânca foarte puţin, ceiace nelinişti foarte mult pe Maria Arizewa, crescătoarea de porci şi stăpâna lui. Incepu să-l îndoape. Doi rândaşi îl ţineau de picioare, iar Maria Arizewa îi îndopa porumb şi alt nutreţ pe gâtlej. In scurtă vreme deveni un porc voinic şi gras, un porc de toată frumuseţea. Era cel mai frumos din crescătorie, aşa încât stăpâna lui se hotărî să-l păstreze pentru reproducere.

Pentru Gutarenko însă viaţa aceasta era un adevărat chin şi ar fi preferat să fie vândut, să fie chiar tăiat. Clipa când trebuia să fie îndopat constituia cel mai mare calvar pentru sărmanul Gutarenko. Nu-l impresionau nici loviturile pe care le primea, nici nutreţul ce-i astupa gâtlejul gata să-l sufoce, cât mai ales bruscările, vorba aspră. Când îl înjurau suferea cumplit. Era un porc foarte sensibil. In schimb, atunci când Maria Arizeva îl mângâia pe spinare, era fericit. Se gudura ca un căţel. De Maria Arizewa era amorezat. Ar fi făcut orice sacrificiu pentru ea. Intr'o zi se hotărî să-i mărturisească tot focul ce-i mistuia sufletul. Când se apropie de el să-i dea de mâncare, Gutarenko îi spuse toată dragostea ce-o avea pentru ea. Fireşte, nu fu decât un grohăit sinistru, pe care Maria Arizewa nu-l pricepu şi-l tălmăci ca o manifestare de mulţumire că a căpătat mâncare multă. Văzându-se neînţeles, Gutarenko încercă să-şi traducă prin gesturi simţirea, vru să-i sărute mâna, s'o îmbrăţişeze. Maria Arizewa, care toată viaţa trăise printre porci, care văzuse în viaţa ei şi porci turbaţi, crezu că şi Gutarenko a turbat. Fugi înspăimântată şi dădu alarma. Gutarenko fu lovit de rândaşi şi fu izolat bine într'un ţarc, până veni veterinarul. De ucis, nu voia să-l ucidă, fiindcă era porc frumos, admirabil pentru reproducere.

Veterinarul nu-l găsi turbat. Cum însă Maria Arizewa susţinea că a vrut s'o muşte îi aplică tratamentul preventiv antirabic, care pe vremea aceia, acum o sută şi mai bine de ani, era foarte primitiv şi foarte dureros: i se făcea aplicaţiuni cu fierul roşu pe toată spinarea. In noaptea aceia, Gutarenko a plâns pentru prima oară. Nu atât din cauza durerii pricinuite de arsurile fierului roşu, cât mai ales de durerea că n'a fost înţeles de Maria Arizewa, care de-acum încolo începu să se ferească de el.

Cu vremea însă dovedindu-se că Gutarenko nu este câtuşi de puţin primejdios, fu scos din ţarc, ba chiar i se acordă cât mai multă libertate. Lui Gutarenko îi plăcea societatea oamenilor. Simţea pentru umanitate o nesfârşită dragoste. Ar fi vrut ca omenirea să fie mai bună, mai înţelegătoare. Să nu se mai lupte fraţii între ei pentru o bucată de pâne, când întins şi mare era întreg pământul să hrănească de zece ori atâtea suflete. Ar fi vrut să le spuie aceasta. Când vedea copiii jucându-se, oameni, doi trei cumetri stând de vorbă, se apropia de ei şi începea să grohăie şi să se gudure ca un căţel. Oamenii însă ca şi odinioară Maria Arizewa, nu pricepeau nimic din grohăiturile lui Gutarenko. Il luau la goană, cu strigătul: „Huideo, porcule!" Ba câteodată aruncau şi cu câteo piatră după el. Cumplit suferea în clipele acelea Gutarenko! O, ce n'ar fi dat să moară, să scape de-o lume rea şi neînţelegătoare. Işi dădea seama că pentru toţi nu este decât un porc. In definitiv cum putea cere oamenilor să-l primească în tovărăşia lor, când ei aproape nu se suferează unul pe altul, când se bănuiau şi îşi atribuiau tot felul de gânduri vrăjmaşe şi se fereau să fie prea mult unul în tovărăşia celuilalt? Gândindu-se astfel, Gutarenko fu fulgerat de un gând revelator. Dacă oamenii nu-l înţeleg de bună seamă că-l vor pricepe porcii. Pentru ei nu era decât unul de-al lor, îi înţelegeau grohăitul, vorbeau doar aceiaşi limbă. Şi Gutarenko începu printre porci propaganda lui... umanitaristă. Porcii însă, tot porci. Il ascultau, îl aprobau, iar atunci când li se dădea de mâncare, doar că nu se sfâşiau unul pe altul să capete cât mai mult. Amărît era Gutarenko! Nimeni, nimeni nu-l înţelegea. O, de-ar fi murit dacă Maria Arizewa în loc să-l păstreze pentru crescătorie, l-ar fi vândut pentru tăere. Ce fericit ar fi fost.

Când gândea mai puţin, această dorinţă îi fu împlinită. Fie din cauza bătrâneţii, fie din cauza amărăciunilor care îl copleşeau, Gutarenko nu-şi îndeplinea cum trebuia rolul în crescătorie. Atunci, Maria Arizewa se hotărî să-l vândă. Intr'o bună dimineaţă, legându-l de picior, porni cu el în piaţă. In drum, deodată Gutarenko se zmulse din mâna negustoresei şi o zbughi pe *vis-à-vis*, oprindu-se în faţa unui domn scump îmbrăcat, ce se oprise la rândul lui şi părea că-l aşteaptă. Era Iarminal. Ca şi cum şi-ar fi găsit adevăratul stăpân, Gutarenko, ca un câne de vânătoare, adulmeca, mirosea trupul lui Iarminal, care ar fi trebuit să fie al său. Iarminal, plecat de-acasă spre consiliul corporativ unde avea şedinţă, se opri deodată în drum, cuprins de-o inexplicabilă turburare, iar atunci când porcul, oprindu-se din goana lui nebună, începu să-l miroase, la rândul lui Iarminal, trezit par'că dintr'o beţie, începu să pipăe şi să mângâe straturile de grăsime ale porcului, ca şi cum şi-ar fi regăsit un vestmânt pierdut la care ţinea foarte mult.

A fost o regăsire unică. Porcul nu voia să se deslipească, să se despartă de trupul lui Iarminal cu toate îmbierile şi ameninţările Mariei Arizewa, iar acesta era fericit că-i eşise Gutarenko înainte. Fără nici un fel de tocmeală, Iarminal cumpără pe Gutarenko şi în loc să mai meargă la consiliul corporativ unde avea şedinţă, se înapoiă acasă. Comandă un coteţ frumos, mare, încăpător, pentru Gutarenko, îl umplu nu cu paie ci cu lână şi îngriji de el ca de un adevărat copil. Cum avea o clipă liberă o petrecea în tovărăşia lui Gutarenko. Ii aducea nutreţuri din cele mai alese şi mai scumpe. La rândul lui, Gutarenko, care tânjise toată viaţa după dragoste şi alintare, căuta să-i împărtăşească lui Iarminal tot zbuciumul sufletului lui. Şi curios lucru, nimeni dintre oameni şi nimeni dintre porci nu pricepu tâlcul adevărat al grohăitului său gros şi gălăgios. Iarminal însă, părea că înţelege. Asculta îndelung, da din cap a încuviinţare şi răspundea grohăitului lui Gutarenko. Se înţelegeau, deşi în realitate nu făceau altceva decât să se 'nţeleagă fiecare pe sine, să-şi înţeleagă freamătul şi dorurile sufletului său adevărat.

Acum şi Iarminal şi Gutarenko erau fericiţi. Ei, care se simţeau nenorociţi (Iarminal mai rar, dar Gutarenko, toată viaţa) trăind o existenţă care nu era a lor, acum găsiseră, în sfârşit, mijlocul de a nu mai avea motiv să se plângă. Sufereau doar atunci când nu erau împreună. Tânjeau unul după celălalt, tânjeau fiecare după înfăţişarea lui adevărată.

Fireşte, această cu totul inexplicabilă purtare, miră foarte mult pe cei din jurul lui Iarminal. Ersilia, soţia lui Iarminal, care şi aşa avea de suferit de pe urma mojiciei soţului ei, nu putu să lase să treacă nerăzbunată această ultimă mojicie. In loc ca timpul liber să şi-l petreacă în tovărăşia ei, aşa cum s'ar fi cuvenit, Iarminal şi-l petrecea în coteţul lui Gutarenko. Să prefere tovărăşia unui porc! Aceasta era culmea mojiciei şi se cerea răzbunată. Şi Ersilia se răzbună. Intr'o dimineaţă, când Iarminal era dus după treburi, tăe porcul. De geaba s'a zbătut Gutarenko, fiindcă acum nu mai vroia să moară. Gutarenko muri sub secure, iar din carnea lui, supremă răzbunare, Ersilia prepară o foarte gustoasă friptură.

Când Iarminal se întoarse acasă, puţin mai palid decât deobicei şi mai abătut, negăsindu-l pe Gutarenko, fu cuprins de-o criză de disperare vecină cu nebunia. Plânse, urlă ca şi cum i-ar fi murit un frate. Ersilia aproape că regretă răzbunarea ei. Insă cu vremea, Iarminal se linişti. Firea lui de porc îl făcea să uite repede. Ceru de mâncare. Atunci Ersilia îi servi friptura preparată din carnea lui Gutarenko. Dar nu apucă bine să înghită, că Iarminal se prăbuşi mort la pământ, liberând un suflet ce nu-i aparţinea.

●

Aci se sfârşeşte povestea stranie a lui Iarminal şi Gutarenko. Walter Andersen, cetitorul de suflete, după însemnările căruia am redat povestirea de mai sus, ne asigură că ea s'a petrecut în realitate. Şi închee cu observaţia că nefericirea omenirii se trage din faptul că sub învelişul trupului omenesc se ascund foarte adesea, cum s'a întâmplat şi în cazul lui Iarminal, suflete de porc, în cel mai bun caz, ba câteodată chiar suflete de vulpe, de vultur sau de hienă. Iar în bietele animale pe care le alungăm cu pietre sânt câteodată suflete omeneşti bune, candide, rătăcite din întâmplare într'un trup cu înfăţişarea fioroasă. De aceia, ni se pare de multe ori că ne 'nţelegem mai bine cu un animal decât cu un semen de-al nostru.

ŞTEFAN TITA

Teatrul simbolist

In expoziţia simbolistă, alcătuită cu prilejul sărbătoririi celor cincizeci de ani ai epocii cu acest nume, se găseşte şi un colţ consacrat teatrului simbolist.

Caracteristic e că, pe când mişcarea simbolistă era idealistă, uneori chiar religioasă şi mistică, teatrul rămâne credincios tendinţelor psihologice şi sociale, accentuate din ce în ce dela Balzac încoace.

In colţul dedicat teatrului, din expoziţia simbolismului, se văd programele reprezentaţiilor lui Sar Peladan şi Rose Cran, pe deoparte, influenţate de misticism şi religie, iar pe de alta acelea ale diferitelor teatre de *artă şi ale teatrului* Oeuvre *condus de Lugné Poë, în care acesta a căutat zadarnic să atragă spectatori.*

Teatrul simbolist nu a eşit din avantgarda mişcării. Dela „Babylone" a lui Peladan, teatrul trece la reprezentaţiile lui Maeterlink, absorbite de muzică, apoi la tragediile lui Claudel, care nu a dat o mişcare cu adevărat scenică marilor sale personagii şi ideilor sale înalte. Cei ce au ţinut mai ales scena în aceste vremuri au fost dramaturgii străini. Ibsen, în primul plan, jucat mai ales pentrucă părea ciudat, Strindberg, Bjoernson, Marlowe, Ford şi puerilul satiric Zarry, a cărui „Ubu-Roi" *a fost un eşec formidabil.*

In 1895, Bataille şi d'Humières reprezintă La Belle au Bois dormant, *cu o cădere zgomotoasă. Dar ea a fost prilejul legăturii dintre Bataille şi interpreta sa Berthe Bady. Refuzată la conservator, Bady fusese declarată imposibilă de toţi directorii de teatru, care căutau o actriţă sigură de sine şi ştiind să arboreze toaletele. Bady însă se îmbrăca după gustul ei şi juca tot astfel, aşa încât actorii fugeau de ea, neştiind niciodată „ce-i va trăsni prin cap pe scenă".*

Tot teatrul lui Bataille însă a eşit din această legătură. El a abandonat. din acest moment, feeria cu care-şi exprima, simbolist, sensibilitatea dureroasă şi umilită. Pentru Bady nu a mai scris decât comedii cu subiecte şi personagii din viaţa pariziană. Bady, interpretându-le, făcea să treacă prin toate aceste povestiri cu scandaluri, fiorul emoţiilor personale. Dar într'un stil mai larg, susţinea freamătul sensibilităţii sale personale, îi da armonie, păstrându-i totuşi acel ton particular care se răsfrângea în sensibilitatea publicului şi producând un ecou profund ca acel al muzicii.

In teatrul lui Bataille, pătat de josnicele cancanuri pariziene, Bady, tot atât de mare actriţă în unele momente ca Sarah Bernhardt sau Duse, a păstrat contactul cu idealismul şi cu acel „ceva" din simbolism, inefabilul care-i constituia natura, mai presus de orice.

Intre acelea care au fost ca M-elle Meurci o delicioasă Melisandă, ca Marthe Melot, privighetoarea din Chanteclair a lui Rostand sau ca Renée de Pontry, mama lui Sacha Guitry, o frumuseţă imperioasă şi melancolică, — tot Bady rămâne cea mai strălucitoare şi se poate zice că ea a făcut cariera lui Bataille, în cea mai largă măsură.

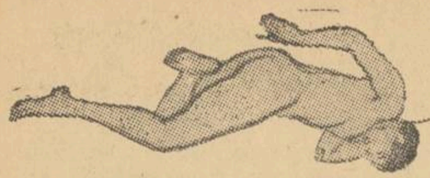
Felinarele

Umile stele pământene şi meschine
Sclipesc în noapte felinarele opace
Pe fastuoase bulevarde citadine,
Prin cartiere triste şi sărace.

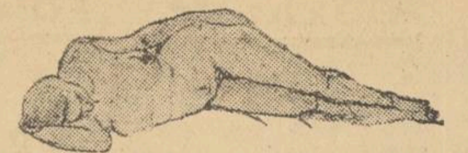
Ne 'ndrumă paşii pe asfalturile negre
Sau prin noroiul străzilor retrase,
Ne 'ndrumă 'n ritmuri săltăreţe sau alegre
Spre-amante, spre taverne, sau spre case...

Umile stele pământene, biete stele!...
In zori, când cele depe cer se sting discrete,
Ce dureros se sting atunci şi ele
Şi-aşa de trist, ca nişte sarbede regrete...

DEM. BASSARABEANU

Episod romantic

Venise, ca de obicei, cu lucrul în chioșcul din grădină. Dar astăzi nu putea lucra. Prea tare o bătea vântul gândurilor ca să fi putut sta liniștită.

Din când în când scotea din buzunarul rochiei telegrama primită: o citea, o recitea... „Sosesc Vineri seara. Virgil".

„Sosesc Vineri seara..." Și astăzi era Vineri; și mai erau numai câteva ceasuri până 'n seară...

..Vecini de moșie, părinții ei și-ai lui Virgil erau și prieteni nedespărțiți. De aceia, hotărîseră ca, atunci când copiii vor fi mari, să cimenteze printr'o alianță această prietenie. Și se ținură de vorbă: băiatul cel mai mare al unuia fu logodit cu unica fată a celuilalt. Dar ea pe cel mic îl iubea.

Incă de pe când erau copii și se jucau împreună, fie pentrucă Virgil nu lua mai niciodată partea activă la jocuri; fie pentru c'o proteja totdeauna, spre deosebire de Lucian, care, dacă-i făcea castele de nisip și-o ajuta să se cațere prin pomi, în schimb o și bătea zdravăn; fie fără nici-un motiv, ea îl privea pe Virgil ca pe un frate, iar pe Lucian — ca pe un tovarăș.

Mărindu-se, Virgil continuase să-i fie cel mai bun prieten, însă toate gândurile ei erau numai la Lucian. Dar acesta se arăta atât de nepăsător față de dânsa! Virgil îi scria de oriunde se ducea; Lucian — niciodată; Virgil îi aducea din orice colțișor câte ceva; Lucian — nimic; Virgil o vizita aproape zilnic, stătea mult, se interesa de toate... Lucian venea rar, în fugă; era distrat, uneori chiar nepoliticos... Și cu toate astea, nu pe Virgil, ci pe el, îl iubea.

Când se înapoiase din călătoria de nuntă, viața în doi, în liniștea și izolarea conacului, i se păruse de nesuferit. Excesiva tandrețe a lui Virgil, atențiile, delicatețea lui, în loc să-i facă plăcere, o plictiseau, o enervau... Dar cum îi ascundea asta totdeauna, el se credea iubit. Mințea ea? Nu, ținea din tot sufletul la Virgil; dar nu era iubire sentimentul ce avea pentru dânsul. Totuș, și el și bătrânii —înșelați de aparențe — se simțeau fericiți.

Cu timpul, această atmosferă falsă o învăluise și pe dânsa: se obișnuise cu toate; accepta totul; până și... adorația lui Virgil. Dar din când în când, câteva rânduri dela Lucian veneau s'o turbure, s'o neliniștească. (Imediat după nunta lor, Lucian își vânduse partea de avere și se stabilise la Paris unde se ocupa cu pictura). Atunci, o zi, două, umbla fără rost, neștiind ce făcea, ce vorbea... Apoi lucrurile își reluau mersul normal și totul intra în ordine.

Iată însă că'n toamna trecută, în timpul unei vânători organizate pe-o moșie vecină, un glonț pornit din pușca lui Virgil răni mortal pe-un invitat imprudent. Nu era vina lui Virgil, desigur; și nimeni nu-l făcu responsabil. Totuși, sensibil și impresionabil cum era, avu un șoc nervos și trebui instalat într'un sanatoriu din străinătate. Cum doctorii nu-i permiseseră să stea acolo cu dânsul și cum erau atâtea treburi pe moșie și nu era nimeni care să le supravegheze — bătrânii muriseră de mult, — ea se înapoiase acasă, ca să se ocupe singură de toate. Iar în vara asta, Lucian venise să-i țină de urît și să-i dea și o mână de ajutor la nevoe.

Ah! De ce n'a putut opri timpul în loc? Au fost deajuns aceste câteva luni de tovărășie cu Lucian, pentruca totul să capete alt aspect, alt colorit... Știa acum că el o iubea cum îl iubea și ea pe el; că o iubise și înainte, dar nu îndrăznise să se ridice împotriva celor hotărîte de părinți; că suferise și suferea din cauza ei... Da, știa toate astea. Lucian i le șoptise necontenit, printre sărutări... Totuș, îmbrățișarea lor nu putuse fi desăvârșită: între ei se ridicase mereu umbra bolnavului de departe... Și acum Virgil, care poate se credea deplin vindecat, dar despre care doctorul o înștiințase, în mod confidențial, că n'avea să fie niciodată, — se înapoia. Iar ea...

Intrarea chioșcului se întunecă deodată. Și vântul gândurilor încetă să mai bată: Lucian stătea în fața ei și o privea.

Roși că fusese surprinsă cu lucrul în poală și ochii în gol; roși și mai mult gândindu-se că roșise degeaba, și-și flutură mânile ca și cum ar fi vrut să scape de ceva. Era întrebarea pe care Lucian i-o punea totdeauna, când o vedea îngândurată, acel: „La ce te gândești?" la care nu știa să răspundă.

Dar de data asta el nu-i puse nicio întrebare. Preocupat și grav, veni să se așeze lângă dânsa; bătu de câteva ori aerul cu cravașa pe care o ținea în mână; smulse un pumn de petale din trandafirii de pe masă; le strivi între degete, împrăștiind o aromă puternică; le asvârli jos...

— De ce nu spui nimic?, — îl întrebă ea, începând să lucreze febril.

— Ce vrei să-ți spun, Margareto?, — rosti Lucian cu oboseală în glas. — Că am colindat toate locurile pe unde am fost de-atâtea ori împreună? Că frumoasele zile s'au sfârșit?

— Da... s'apropie toamna!, — spuse și ea, încercând să dea altă întorsătură convorbirii.

Aștepta cu teamă izbucnirea durerii pe care o bănuia clocotind într'însul. Și iată că-i auzi țipătul...

— Toamnă zici! Ce-mi pasă mie de toamnă?... Tu uiți că el vine și că eu trebue să plec?...

— Nu, — răspunse Margareta, abătută. — Dar poate că-i mai bine așa, — adăugă, după o pauză, ca pentru sine.

— Sigur! — făcu ironic, Lucian. — Tu i-ai rămas aceiași soție credincioasă; eu, acelaș frate... Cum? Spune cum?... Cinstit poate... Haida-de! Idiot, da idiot!...

Fără o vorbă, Margareta își plecă și mai mult capul deasupra lucrului. Dar mâna-i tremură; se înțepă cu acul; și-o picătură de sânge îi înroși vârful degetelor.

— Te doare?, — o întrebă Lucian, înduioșat, uitându-și furia ca s'o mângâe...

Pe peronul gării de lângă moșie Margareta și Lucian așteptau în aceiași seară sosirea lui Virgil.

— Eu zic să-i spunem adevărul, — vorbi Lucian, — după ce parcurseră de câteva ori în tăcere, peronul și se opriră la un capăt al lui, ca să scruteze întunericul cu privirile. — E bun, e drept; îți va reda libertatea.

— Dar o să moară... In starea în care se află... Nu te gândești la asta?

— Ba mă gândesc. Dar mă gândesc și la noi. Nu știu care sânt intențiile tale, dar pot să-ți spun că acum, când ești a mea, înțeleg să te păstrez, chiar de-ar trebui să mor sau să omor pentru asta. Așa că... Ce vrei să facem? Să plecăm fără să-i spunem nimic? N'o să sufere mai mult atunci? Să rămânem pe loc și să continuăm să-l înșelăm?...

— A! Nu...

— Ei vezi? Și-apoi nici eu n'aș putea, nu... Ah! Acum cred că l-aș lovi când l-aș vedea apropiindu-se de tine. Ce vrei?, — căută să se desvinovățească Lucian, văzând că Margareta îl privea cu groază. Știi că sânt violent. Nu; să dăm lucrurile pe față. E mai bine pentru toți; ascultă-mă pe mine.

— Dar nu astăseară — se rugă Margareta. — Mâne...

Se chinuia împărțindu-se între iubirea față de unul și datoria față de celălalt. Se gândea la viața searbădă pe care o dusese alături de Virgil; la îmbrățișarea-i timidă, aproape nefirească... Dar se gândea și la dragostea duioasă, cu care o înconjurase ani dearândul, la afecțiunea, la devotamentul lui... Iar acum, când el avea nevoe de toate astea, să-l lase, să-l părăsească?...

Fără îndoială, Lucian o făcuse să cunoască o fericire pe care nicicând n'o crezuse posibilă; iar îmbrățișarea din care eșise o pecetluise prin cuvântul „păcat", ca să se simtă pe veci legată de dânsul... Dar de ce, din cauza asta, trebuia să piardă singurul ei prieten, pe Virgil? De ce trebuia să-l facă să sufere?... Virgil! Virgil!...

Pe când gândurile-i alergau înaintea celui așteptat, un țârâit metalic vesti apropierea trenului. Apoi, la intervale, țârâitul se repetă, ca o obsesie pe creerul unui neurastenizat, pentruca la urmă să se stingă și să fie înlocuit cu gâfâitul locomotivei, care înainta nevăzută în noapte.

— Atunci... ne-am înțeles? — auzi deodată glasul lui Lucian, devenit aspru și poruncitor din cauza emoției, în timp ce mâna lui o cuprinse pe-a ei ca s'o strângă complice. Mâne-i spunem tot. Nu-i așa?...

Nu mai avu vreme să-i răspundă. Căci ochiul de foc din depărtare veni amenințător spre ea; și rapidul intră în stație.

Virgil?... Acesta era Virgil!?... Un bătrân cobori din vagon; un bătrân îi cuprinse pe amândoi în aceiași îmbrățișare.

— Acum ajunge! — vorbi el cel dintâi, ștergându-le, ca unor copii, obrajii plini de lacrimi, dar uitând să și-i șteargă pe-ai lui. — A! Uite și șeful nostru!.. Ce mai faci? Sănătos? Voinic?.. Mă bucur.. Mă bucur.. Dar d-ta, domnule casier? Și d-ta... Scuză-mă, ți-am uitat numele. Așa-i: Ionescu... Poftim? Mulțumesc; cum mă vedeți. Am mai îmbătrânit ceva;... dar m'am restabilit complect. Bine te-am găsit, Vasile! Ei! lasă, nu mai plânge și tu acum... Ce zici? Plângi de bucurie? Te cred, dar mai bine râzi, băete... Ia! Inhață geamantanele și nu-mi mai săruta atâta mâna, că doar nu-s popă...

Și tot vorbind și gesticulând; căutând să pară vesel și să împrăștie și'n juru-i veselie, porni spre eșire, urmat de ceilalți.

Dar cum se urcă în trăsură, toată verva i se risipi. Răspunse prin monosilabe la întrebările puse de Margareta și Lucian, pentruca apoi să nu mai răspundă deloc. Când razele lunii îi surprinse, pe neașteptate, pe câteșitrei, chipul lui apăru marcat de-o descurajare atât de adâncă încât păru tragic.

— Ți-e rău? — se interesă Margareta, plecându-se, înfricoșată, spre dânsul.

— Nu... Dar mă gândeam.. Tu ești parcă mai frumoasă și mai tânără decât oricând... Și.. care are să fie viața ta de-acum încolo, lângă un biet bolnav ca mine?...

— Care?, — făcu Margareta simplu.

Dar glasul îi tremura ca la copiii bătuți: era glas plin de lacrimi, care făgăduia, mințind, din milă, din obligație.

— Ca și până acum, Virgil...

Și fiindcă simțea c'o părăsea toată stăpânirea pe care și-o impusese până atunci, își lăsă capul pe umărul lui. Insă deodată își aminti de cuvintele lui Lucian: „Cred că l-aș lovi când l-aș vedea apropiindu-se de tine!..." și se retrase speriată.

Dar Lucian, care era acum departe de orice ură; Lucian care renunța deasemeni, căută, la rându-i, să fie generos:

— Și-apoi, — spuse el, nu trebue să uiți că *ai fost*, însă *nu mai ești*... bolnav...

Virgil le strânse mânile în tăcere. Și peste puțin, adormi cu ele pe genunchi.

Dar nu știa că somnul îi era vegheat de doi oameni al căror drum fusese din nou și pentru totdeauna tăiat de dânsul.

EUGENIA PETRESCU

Viroagă la biserică

Intr'un cerc de prieteni care întârziaseră la „chilerit", se afla și nelipsitul dela asemenea ocaziuni Viroagă. Deocamdată ajumsese în faza a doua, manifestată prin accelerare de consum și tăcere care probabil era meditație profundă. Prietenii începuseră discuții îndepărtate de preocupările obișnuite și, luând-o pe căi metafizice, începuseră să vorbească de moarte, de religie și de Dumnezeu.

— **To be, or no to be!**, — întrerupse deodată Iancu firul conversației cu intenția de a sublinia dezbaterile.

Trebue să spunem că acest membru al G. V. U.-ului avea mania cuvintelor „radicale" și a zicalelor străine și nu scăpa ocazia să le plaseze, mai ales ca nuca în perete, oriunde credea că i s'a ivit ocazia.

— Știți voi, bre, cum se traduce asta în românește? — interveni flegmatic, din colțul lui retras, Viroagă.

— Cum?, — săriră curioși ceilalți, doritori să mai audă un „banc".

— **Tu bei, ori tu nu bei!** Asta-i, bre, traducerea **mot-à-mot**. La revolver!

Râsete. Pe urmă discuția a continuat mai aprinsă, condimentată de spirite care ar fi făcut să i se sburlească de groază părul din cap oricărui prea cinstit prelat, dar nu se ajunse la nici-o concluzie mai de doamne-ajută.

Incurcata problemă tot cu ajutorul lui Viroagă luă calea rezolvării.

— Eu, bre, în chestiunile astea funebre (râsete) am o experiență forrrmidabilă! De pildă, știu cum te simți când ești gata-gata să mori și în chestia asta trebue să vă povestesc ceva extraordinar. Acum un an, mă aflam, bre, cu prietenul meu „mon semblable, mon frère"... ăla, bre, care a murit acum două luni... mă aflam cu el în avion și sburam deasupra Iașilor. In ajun o cam atinsesem eu la „Azuga", așa că nu prea simțeam frigul ăla teribil din stratosferă... Deodată văd pe prietenul meu că ridică piciorul de pe palonier, ia mânile de pe mansă, și le încrucișează pe piept, își întoarce fața spre mine și începe, bre, să râdă mefistofelic, ca în „Faust". Iși închipuia că mi-e frică. Ei, știți voi ce-am făcut eu atunci?

Toți erau curioși să afle: unii își puseră imaginația la lucru. S'o fi ridicat Viroagă dela locul lui și a început el să conducă avionul; sau s'a urcat pe aripi mișcând când aripioara din dreapta, când cea din stânga, pentru păstrarea echilibrului avionului; ori și-a dat drumul cu parașuta dela cinci mii de metri înălțime și a căzut în fața unei bodegi, s'a așezat la o masă de afară și cu cea mai naturală voce din lume a cerut să i se dea neapărat un kilogram de vin natural. Poate că...

— Ei, ce-ai făcut, Viroagă?, — izbucniră nerăbdători prietenii.

— Să vă spun, bre. Când am văzut eu îndrăzneala aia, atunci ca să nu mă fac de rușine, m'am aplecat pe marginea dreaptă a carlingii și în imensitatea aia, bre, în văzduhul ăla, în infinitul ăla, am scuipat, bre. La revolver!

Prietenii izbucniră în râsete, iar Viroagă mai luă un șpriț spre desfătarea stomacului și deslegarea limbii.

— Dar despre Dumnezeu, despre religie, ce crezi, Viroagă?

— La această prea spinoasă chestiune voi răspunde tot cu un exemplu trăit de subsemnatul. Anul trecut, când să es din iarnă, mă aflam într'o criză formidabilă. Crâșmarii nu-mi mai dădeau pe datorie. Ca să pot fuma măcar țigări „Plugar", îmi amanetasem și galoșii, dar se terminaseră și banii căpătați pe ei. Ce să mai amanetez? Mă tot frământ eu și la urmă iau eroica hotărîre să dau și dolmanul, cu toate că țineam foarte mult la el. Intorcându-mă dela Casa de amanet cu o mie de lei în buzunar, văd la o casă o firmă: **„Safta Mânătârcă, claire-voyantă"**. Tare voiam să știu când am să scot dolmanul dela amanet că îmi dăduse lacrimile în ochi după el și aveam remușcări... Acolo, bre, o babă mă pune să îngenunchez în fața icoanelor, să fac mătănii și cruci și pe urmă începe să-mi povestească fel de fel de lucruri interesante.

La urmă îmi spune că dacă vreau să am o bucurie mare, să mă duc într'o după amiază la biserică, să aprind acolo trei lumânări și peste trei zile vine și bucuria.

Eu mă gândeam bre, că am să câștig la loterie, că de patru ani de zile tot joc și nu câștig nimic.

Nu știu cum dracu se face că, într'o seară, îi trag o beție soră cu moartea la Vidrașcu, cu Elisaveta, — Ghiță o cunoaște: fată bună, — și'nspre ziuă o întreb ce biserică este deschisă a doua zi.

— Biserica Sfântul Anton!, — mi-a spus ea și mi-a dat și lămuriri asupra locului unde se află. Pe la orele cinci dimineața am plecat acasă. Mă trezesc mahmurit al dracului, la două după amiază și-mi amintesc că trebue să plec la biserică. Mă scol din pat, mă dreg cu o sticluță de coniac, mă îmbrac și pornesc spre biserica Sfântul Anton. Trebue să vă spun, bre, că dela zece ani n'am mai călcat pragul bisericii, nu din lene, ci din convingere. Cred în Dumnezeu în felul meu, dar nu cred în formele religioase, pentru că m'am gândit: cum se poate să materializezi în forme pământești pe Dumnezeu, care este infinit și spirit prin excelență? Nu-i o profanare să crezi că-l poți atinge ca pe paharul ăsta? Dar atunci judecasem că noi, oamenii, nu prea putem judeca totul cu câteva sute de grame de materie cenușie și că se prea poate ca ceeace ni se pare nouă nenatural, să aibă justificări dincolo de limitele inteligenței omenești. La revolver!...

„Așadar, ajung la biserică și dau în pridvor de o babă care vindea fel de fel de iconițe și de cruci.

— Ascultă, bre, — o întreb eu, — nu cumva ai de vânzare și lumânări?

— La noi nu ard în biserică lumânări de ceară, domnule, ci lumânări electrice.

„Pe urmă — foarte binevoitoare, bătrâna începe să-mi dea fel de fel de explicații: că în biserică se află o cutie cu niște becuri electrice, că mai jos se află un orificiu unde introduci o monedă de doi lei, că după ce introduci moneda, tragi de un mâner și se aprinde becul, adică lumânarea, că dacă vreau să aprind trei becuri, fac de trei ori operația asta. Exact ca la aparatele fabricii Stollwerk instalate în gări.

Toate astea le-am înțeles eu; numai asupra unui lucru nu eram lămurit, bre. După câte îmi aminteam eu, în biserici ard lumânări de ceară. De când cu becurile astea? Pe urmă mă gândesc eu că s'au modernizat și bisericile și că din necesități de igienă s'au înlocuit lumânările de ceară care scot fum și consumă aer.

Deci, intru în biserică, mă duc la aparat și aprind trei becuri. Pe urmă ca să fie gestul mai cu efect, mă duc ,bre, și în fața altarului. Altarul nu prea arăta după cum îmi aminteam eu. Nici-o icoană; numai câteva statui. Ei, îmi spun eu, după cum s'a întâmplat cu lumânările, se prea poate să se fi întâmplat și cu alte obiecte din biserică.

Și foarte smerit — mă influențase tăcerea și întunerecul din biserică — spun **Tatăl nostru** și fac trei cruci în fața altarului.

In spatele meu, câteva șiruri de scaune: — altă inovație. Câteva femei care ședeau jos, mă priveau foarte curioase, zâmbind destul de vizibil, stăpânindu-și râsul; ba vre-o două își băgaseră nasul în batistă și pufneau.

— Ce am eu, bre, de am atras atenția lumii asupra mea și râd astea? Poate am ceva deranjat la îmbrăcăminte. Mahmurit, cum am plecat de-acasă, — ori nu mi-am pus cravata la gât, ori am încălțat o cismă neagră și alta roșie, ori mi s'au rupt pantalonii la spate. Mă examinez cu atenție: totul în bună regulă. Es din biserică foarte intrigat și în pridvor întreb pe bătrână:

— De când ați făcut, bre, transformările astea formidabile în biserică?

— De cincizeci de ani, de când a fost ridicată, nu s'a mai schimbat nimic în ea, domnule, decât lumina.

— Păi bine, dar ce fel de biserică este asta?

— Biserică catolică!

„De rușine am sbughit-o pe ușă afară. M'a apucat râsul și, mergând pe stradă, râdeam singur. Atunci mi-am amintit că Elisaveta este catolică și că la Vidrașcu, fiind bine „tămâiată", uitase că eu sânt ortodox.

„Deocamdată, mă chinuia următoarea problemă: Eu sânt creștin ortodox. In cazul acesta, mai sânt valabile în fața lui Dumnezeu trei lumânări aprinse la biserica catolică?

„Tot repetându-mi această întrebare cu nădejdea că doar-doar voiu găsi un răspuns, ajung în fața unei biserici ortodoxe. Aici, bre, trebue să aprind lumânările! La revolver!...

Am intrat înăuntru și am aprins și acolo trei lumânări. Dar acum se complicase mai mult problema.

In total am aprins șase lumânări, — mă gândeam eu. Dacă sânt valabile numai acelea aprinse la biserica ortodoxă, atunci minunea se întâmplă după trei zile, așa cum mi-a spus d-na Safta Mânătârcă. Punând la socoteală și becurile electrice de la biserica catolică, după tipicul prezicătoarei, ar trebui să aștept șase zile și nu-i drept, deoarece am cheltuit parale mai multe. Logic ar fi să aștept pe jumătate, adică o zi și ceva, pentru că am aprins de două ori mai multe lumânări.

„Dar se mai poate întâmpla ca minunea să nu se mai întâmple deloc drept pedeapsă pentru păcatul de a mă fi lăsat condus de Satana la Vidrașcu și să mă duc la Sfânta biserică mahmurit. Se vede că m'am păcătoșit într'atât de mult încât mi s'au închis toate căile de îndreptare. La revolver!

„Astea însă mă privesc pe mine. Voi, păcătoșilor, judecați la ce v'am spus eu, dar numai la un kilogram de vin că atunci are omul mai mult bun simț..."

Prietenii încă nu-și conteniseră râsul.

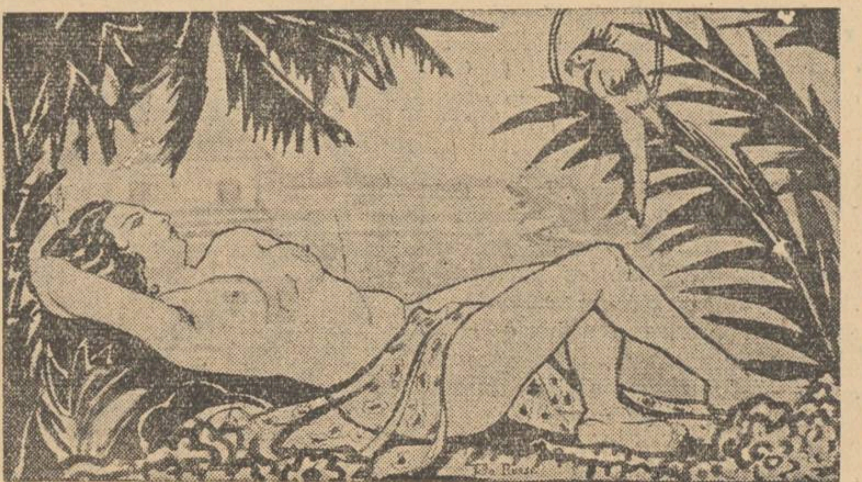
Cucoșii cântau de miezul nopții. Becul ofticos din tavan făcea să sclipească îmbietor auriul vinului din pahare.

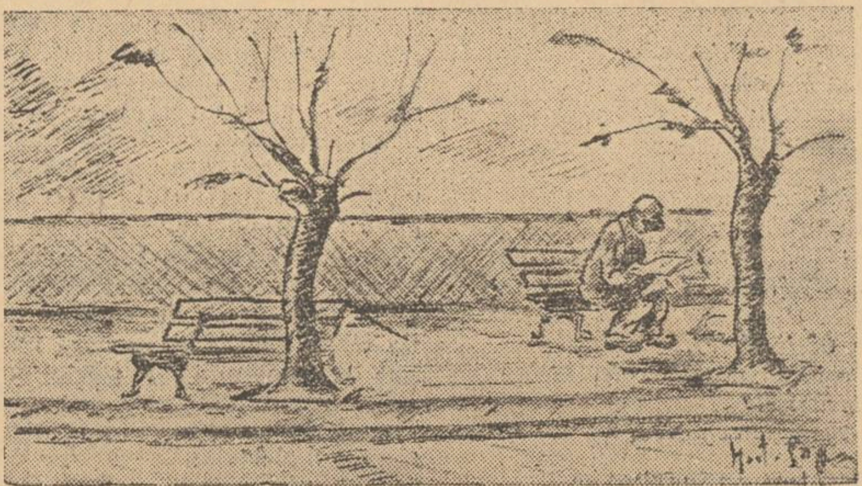
Prietenul Iulian se întorsese pe altă parte în patul din fundul camerei și schimbase gama sforăiturilor.

Viroagă închină un pahar, ridicându-se în picioare:

— Adevăr zic vouă, nu va aduce crâșmarul a treia baterie și vă veți lepăda de mine întocmai ca Iuda care doarme colo!

I. P. ALMEN

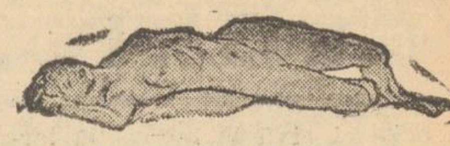

Alexandra Tolstoi

JUCĂRII

Nu, nu se poate, e aproape cu neputinţă să stau în pat când atâtea-s de făcut. Găinile cele tinere au început să ouă şi-şi depun ouăle la întâmplare, prin pădure. Trebue negreşit să curăţ, să desinfectez şi să văruesc coteţul. Acum în timpul din urmă, noi toate ne-am îndeletnicit cu aceste treburi. căci neavând nici-un bărbat printre noi spre a ne da o mână de ajutor, am fost silite să facem noi înşine toate meseriile până şi pe cea de dulgher şi de zidar.

E un chin să sdrobeşti pietre, să le amesteci cu nisip şi ciment, dar e totuşi o mare satisfacţie să poţi dovedi că nu-i chiar atât de greu să dobândeşti unele cunoştinţe şi că la nevoe te poţi lipsi de orice ajutor.

Nu sânt aproape niciodată bolnavă, dar acuma mi se pare că mi s'a înfundat —: sânt ruptă de oboseală, mă dor măselele, capul şi urechile.

Stau culcată şi deodată, într'o oglindă pocită, îmi văd mânile. Ce mâni scârboase! Şi în oglinda asta pocită, grozăvia lor izbucneşte într'un chip şi mai uluitor. Nici nu înţeleg cum se face că până acuma nu le-am luat în seamă! Mâni roşii, umflate, cu unghiile sfâşiate, mâni cu crăpături pline de pământ, pe care nici nu-i chip să le mai curăţ.

Gânduri din trecut mă năpădesc:

— Saşa, văzut-ai în ce hal sânt mânile lui Ilia Vasilievici?

— Nu, ei şi ce-i?

— Sânt din cale afară de groase şi urîte.

Fără voe, privirea mi se întoarce iar spre oglindă. Da, groase şi grozav de urîte, cu mult mai urîte decât ale lui Ilia Vasilievici!

Când mă gândesc că visul tatei, dorinţa lui cea mai caldă era să ne vadă ducând o viaţă cât se poate de simplă, o viaţă de muncă, în aşa fel încât să nu mai avem nevoe de ajutorul nimănui. Ar fi vrut chiar să locuim într'o colibă, aşa cum trăiau ţăranii noştri.

Acuma mă întreb: s'ar bucura el oare, ori s'ar întrista, să vadă că soarta mi-a hărăzit să duc chiar viaţa aceasta pe care a dorit-o el?

El ţinea mult la ordine şi curăţenie. Hainele-i erau întotdeauna ticluite, îngrijite şi nu admitea nici un fel de necurăţenie şi nici o grosolănie. Dar e cu putinţă să lucrezi pământul, fără ca să te murdăreşti pe haine, ori pe mâni? Gunoiul păsărilor, mai ales vara când se usucă, îmbâcseşte aerul cu colbu-i uscat, care pătrunde în toţi porii şi-ţi umple nasul, gura şi ochii de miasme otrăvitoare.

Işi dădea într'adevăr seama, de toată latura negativă a vieţii dela ţară, atât de strâns legată de nevoia de a vinde şi de-a cumpăra, vânzare adeseori însoţită de tot felul de umilinţi?

— Ouăle astea nu-s proaspete, — mi-a spus intendentul unui cămin de studenţi, căruia îi procuram ouă în fiecare săptămână.

— Cum nu-s proaspete? Că doară nu-s decât de-alaltăeri, — cum erau să se strice?

Americanul îşi încrucişă braţele pe piept, întocmai ca şi Napoleon şi se uită la mine, inconştient de văditul dispreţ din privirea lui.

— Va-să-zică, după dumneata, sânt proaspete; eu însă am asvârlit aproape o duzină săptămâna trecută! Ridică-ţi lada!

Inima-mi bătu iute şi cu putere. Noduri, noduri mi se îndesau în gât şi'n suflet. Cu o sforţare aproape supraomenească, abia am putut ridica lada care conţinea vre-o treizeci de duzini de ouă şi, sub privirile chiorîşe şi dispreţuitoare ale studenţilor îmbuibaţi şi îngâmfaţi, am urcat-o pe vechiul meu Ford.

Probabil că tata mi-ar fi spus că nu trebue să ţin atâtea găini — că nu trebue să cumpăr cafea, zahăr şi ceai! Dar atunci cum aşi face ca să-mi procur hainele, încălţămintea, uneltele, petrolul şi câte altele?

Iară şi iară gândurile de odinioară mă copleşesc. Imi aduc aminte că atunci când am părăsit casa părintească împreună cu tata, nu luasem cu noi decât absolut strictul necesar.

—Cum de n'ai luat apa de Colonia? Oricât de simplă va fi viaţa pe care o voi duce de aci înainte, întotdeauna însă mă voi servi de apă de Colonia!

Astăzi însă, o sticlă cu apă de Colonia face cam cât cinci duzini de ouă!

Fireşte, tata cunoştea adânca şi adevărata bucurie de a munci, nu cum o cunosc acei ce lucrează numai ca să-şi treacă vremea, ci munca serioasă când omul învinge cea dintâi oboseală fizică, munca chibzuită... O îndoială mocneşte în sufletu-mi necăjit! Cunoscut-a el a doua oboseală ,a treia, ultima oboseală, când, sleit de puteri, nu te mai poţi mişca nici să-ţi torni un pahar de ceai, şi când toate-s încă de făcut: să scoţi apă din puţ şi pe orice vreme, pe zăpadă mare ori noroi adânc şi nu numai o singură găleată, ci zece, douăzeci de găleţi de apă, să-ţi faci patul, să strângi vasele, să te speli înainte de-a te culca şi toate astea când ţi-e trupul din cale-afară de istovit. Işi putea el oare da seama de o asemenea trudă? Nu ştiu ce să mai cred!

Când sânt ostenită, gândurile trecutului mă copleşesc. Astăzi sânt nevoită să stau în pat şi nu ştiu de ce, aceste mâni roşii, urîte şi groase, mi-au adus aminte de vremurile de odinioară!

Adeseori nu înţelegeam şi sufeream chiar în adâncul sufletului meu, când tata lovea cu înverşunare în toţi acei ce se străduiau să ne procure vreo bucurie:

— Tot satul e la câmp şi lucrează, muncesc moşnegii, femeile în vârstă, până şi femeile însărcinate, pe când aci, la noi, un cârd de servitori muncesc pentru noi. Noi însă, ne pierdem vremea în desfătări şi ne facem toate chefurile!

Intotdeauna când auzeam astfel de vorbe, sentimente ciudate mijeau în sufletul meu. O remuşcare adâncă mă cuprindea de felul meu de a trăi şi în acelaş timp şi o dorinţă aprigă de viaţă şi de petreceri. Cât de stranie şi de caraghioasă mi s'a părut odată întrebarea unui american: „Ca să vă odihniţi — oare de ce n'aţi juca tenis?".

Pe vremuri, una din bucuriile mele era un căţeluş negru. Avea spatele şi botul lunguet, labele rase cu îngrijire iar păru-i lăţos şi creţ cădea în şuviţe inelate. Urechile-i erau mari şi se bălăbăneau la cea mai mică mişcare, sfârşindu-se în cârlionţi. Când l-am căpătat, avea abea vreo trei luni şi în ochii lui căprii şi trişti se citea o mustrare. Eram încurcată şi nu ştiam cum să-l numesc! Tata se uită la el cu nepăsare, ca la oricare alt căţel şi-mi zise cu vădită indiferenţă:

— Zi-i Marchiz; l-ar prinde bine!

Marchiz era un adevărat boer. Ii plăcea lumea luxoasă şi nu putea suferi pe cerşetori. Nu răbda să rămână neras ori nepieptănat. Dimineaţa sorbea cu lăcomie cafeaua cu lapte, iar la amiază, după ce mânca, pornea la bucătărie, unde-şi scutura sgarda cu sgomot, până ce bucătăreasa binevoia să-l şteargă pe bot.

Marchiz o iubea pe mama şi-l dispreţuia pe tata. Mama îl răsfăţa şi după câte ştiu a fost singurul câne pe care l-a suferit în casă. Dimineaţa, în timp ce mama îşi lua cafeaua cu lapte, eu băteam la maşină, în odaia „Remington", pe când Marchiz stătea lungit la picioarele mele.

— Marchiz, — îi şopteam eu la ureche, — du-te la mama să-ţi dea cafea cu lapte!

Căţelul se scula şi mă privea cu luare aminte, asculta cu mare băgare de seamă vorbele mele şi deodată o sbughia prin şirul de odăi, spre iatacul mamii. Acolo se oprea dinaintea ei, făcea sluj şi dacă cumva nu-l băga în seamă, el suspina din adânc şi cu putere, apoi, cu voce groasă, mârâia un „ufff".

— Ce vrei, Marchiz? Cafea?

— Ufff, ufff!

Mama atunci se scula şi într'o strachină de argint punea bucăţi de pâne, turna cafea, apoi lapte, adăogând şi o bucăţică de zahăr.

Eu priveam pe furiş, din odaia „Remington", plină de nedumerire, că mama care nu prea iubea cânii, putea să alinte cu atâta drag pe Marchiz! Indignarea mea era cu atât mai mare, cu cât tata nu arăta decât dispreţ şi indiferenţă faţă de acest căţel. Nu puteam pricepe cum de nu-şi dădea seama de însuşirile-i deosebite, de îndemânarea, inteligenţa şi drăgălăşenia lui. Invăţasem căţelul să facă diferite pozne. Ascundeam tocul de ochelari prin odae: „Marchiz, caută ochelarii!"

Căţelul se repezea în toate ungherele, ridica capul, adulmeca, străduindu-se să găsească obiectul. Când în sfârşit dădea de el, mi-l aducea, şi, cu o expresie de izbândă în ochi, depunea tocul de ochelari la picioarele mele.

Uneori, când tata nu era absorbit în vre-o convorbire prea serioasă, eu, cu scopul de a-l face să preţuiască şi el căţelul, îi furişam în buzunarul hainei, tocul ochelarilor:

— Caută, Marchiz!

Şi din nou Marchiz căuta pretutindeni prin odae, până ce în sfârşit se apropia de tata şi, vârându-şi botul în cutele largi ale hainei sale, scotea tocul de ochelari şi mi-l aducea cu un aer de biruinţă, fără să-i dea tatei cea mai mică atenţiune.

Mai aveam încă un favorit: un papagal. Când îi dam drumul din colivie, se plimba legănându-se prin odăi, repetând mereu: „Haida-hai, haida-hai, haide să ne plimbăm!"

Papagalul nu-l putea suferi pe Gusev. Odată, îmi aduc aminte, în timp ce Nicolae Nicolaevici îmi dicta şi eu băteam la maşină, papagalul se apropie încetişor de Gusev şi i se căţără pe genunchi. Gusev strigă:

— Ia-ţi blestemata de pasăre de-aici!...

Eu izbucnii în hohote de râs. Papagalul se porni să-şi legene cu furie trupul, apoi, luându-şi avânt, îşi înfipse ciocul în piciorul lui Gusev.

— Aoleo, aoleo, ia-ţi blestemata de pasăre, — urla Gusev.

— Ha, ha, ha!, — strigă papagalul, ţintindu-l din nou. — Ura, ura!

— Ia-ţi pasărea, — zise tata, — strigă şi ne stinghereşte. La ce-ţi foloseşte? Nu te'nţeleg!

El nu-şi dădea niciodată seama cât de mult mă jignea cu astfel de cuvinte!

— Tată, ţi-e dragă perechea noastră de cai suri?

Eu mă făceam că nu văd sforţarea pe care o făcea ca să fie atent la cele ce-i spuneam, şi continuam:

— Ş'apoi ştii, când es cu caii, ei trag grozav şi-s greu de ţinut în frâu. Toate astea nu au nici un rost! De ce cheltueşti atâţia bani? Asta-i lux!

Odată, pe când eram la Cetkov şi mă pregăteam tocmai să plec, soseşte tata cu aceşti doi cai. Şedea pe capră şi bluza-i albă, umflată de vânt, părea o băşică. Hăţul calului din dreapta era încordat de tot.

— Ăsta trage o leacă, — zise tata, oprind caii şi trecându-mi mie hăţurile, — pe când cel din stânga e un trândav!

La auzul acestor cuvinte, inima mi se umplu de bucurie, dar vai, nu pentru multă vreme!

— Ar trebui să pui caii la munca câmpului; tu însă îi îngraşi şi-ţi faci din ei o jucărie!

Azi nu ştiu ce-ar zice tata! S'ar bucura, ori s'ar întrista el oare, de m'ar vedea atât de prăpădită şi mânile astea atât de urîte!... Ar fi mulţumit el să ştie că apa de Colonia e azi pentru mine un lux de neînchipuit, iar că de-acum înainte niciodată n'o să mai am vre-o jucărie?

Trad. de **LUCIA A. POPOVICI**

Oameni şi măşti

Ploaia...

E ora douăsprezece din zi şi grădina de teatru este inundată de soare. Nu se găseşte un colţ de umbră. Directorul teatrului şi-a făcut apariţia şi e radios.

— Cald! — observă un actoraş care joacă table, sub o streaşină, cu ajutorul de regisor.

— Las' să fie! — replică directorul. Şi-apoi accentuând: las' să fie, ca să mai vie lumea şi pe la noi!

Şi spunând aceasta se îndreaptă spre birou, pentru a se consulta cu administratorul asupra avansurilor pe care le poate aproba.

— E prea cald şi mi se pare c'o să plouă! — n'are de lucru şi îşi dă cu părerea actoraşul, în timp ce-şi continuă partida.

— Vezi-ţi de treabă! — îi spune directorul, care i-a „prins" observaţia. Şi imediat: Sau poate că n'ai nevoe de chenzină!

●

Pe la ora trei după amiază, teatrul de vară e o mare de foc. Afundată într'o tăcere, par'că materială, moţăe, aşteptând ca peste câteva ore să se redeştepte la o viaţă nouă.

Pe la orele şase, doi oameni de serviciu fixează scaunele, piaptănă pietrişul, pentru a-l stropi apoi.

Intr'o parte, cerul s'a întunecat uşor. Dar pe la ora opt, când reapare directorul, el e curat şi limpede.

Directorul trece pe la casă, pentru a se interesa de mersul vânzării.

Apoi, radios, se aşează la o masă, „degustând" o ţigară. Peste o jumătate de ceas apar actorii, unii cu somnul neîmplinit, deşi la ţară la ora aceia, oamenii pun de mămăligă.

●

E ora nouă şi, ca prin farmec, cerul s'a acoperit de nouri. Un fulger brăzdează zarea, urmat imediat de un tunet prelung şi rău prevestitor.

Directorul se schimbă brusc la faţă, străbătut de sinistre presimţiri. Actorii îl privesc emoţionaţi şi unul din ei, care avea de gând să-i ceară un avans, devine afon.

La ora nouă şi un sfert, portarul a descuiat intrarea principală, iar la ora când ar trebui să se ridice cortina, porneşte de sus o ploaie cu băşici.

Directorul se plimbă în ploaie şi nu-i vine să creadă că se udă. Brusc, îşi aminteşte:

— Care e ăla de spunea astăzi dimineaţă, c'o să plouă? Mi se pare că dumneata! N'ai spus dumneata?

— Ba da, dar am spus-o şi eu fără intenţie, aşa ca să-mi dau părerea...

— Dumneata eşti o cobe, domnule! D'aia îţi dau eu leafă, ca să-mi cobeşti? Uite pe cine ţiu eu!

— Dom'le director eu n'am spus-o de rău. Sufăr de reumatism şi am simţit că mă înjunghia în genunchiul drept.

— Ce mă priveşte pe mine reumatismul dumitale? Eu atât îţi cer: să nu te mai bagi altădată în lucruri care nu te privesc! Să nu-mi faci mie pe bocitoarea! Şi pe astronomul!

— Bine, dom'le director, dar eu mi-am dat aşa cu părerea.

— Nu mă intereseză părerea dumitale!

Buuum! Şi se aude un zgomot de parc'ar fi căzut tunetul la câţiva metri depărtare.

Directorul, împreună cu întreaga trupă, **se cutremură. Toţi se închină.**

Ploaia se aude cu răpăituri de mitralieră.

●

E ora zece şi un sfert şi în grădină s'au format râuleţe, iar la capătul burlanelor s'au strâns ostroave cu spumă. Nu se mai aud însă răpăituri. Cineva a eşit în grădină şi întinde braţul drept. Vine în birou şi anunţă: „a stat!"

— Acuma, din partea mea, — spune directorul, — poate să plouă cât o vrea, dar după oarecare gândire: până mâne adică...

Toată lumea ese în curte şi admiră puzderia de stele. Cerul e în mare sărbătoare, căci şi-a aprins parcă toate becurile.

E aer curat. Toţi răsuflă îndelung.

Directorul îşi ia nevasta şi pleacă să facă o plimbare la Şosea.

La eşire, îşi aminteşte şi revine: „mă ăla, altădată să nu mai faci pe astronomul că te dau afară! Am băgat un milion pe montare şi nu vreau să pierd banii din cauza ta.

Trupa se răspândeşte care încotro.

„Astronomul" e tare amărît: „sările cu ploae nu se plătesc" — aşa scrie la contract.

IOAN MASSOFF

— E o doamnă care a spus numai atât: „Vreau să-l văd pe idiotul cela de Georgel!"

— **Spune-i să intre; e nevastă-mea!**

Cronica sportivă

Felul de a se comporta al Venusului nu are nimic comun cu mersul majestuos şi previzibil al aştrilor.

Când după cele două înfrângeri consecutive datorite cluburilor situate la extremităţile clasamentului diviziei A. — am numit Ripensia şi Juvenuts — a urmat şi suspendarea lui Sepi şi Fieraru, toţi observatorii erau încredinţaţi că Venus încetase de a mai fi planetă, pentru a deveni cometă. Cel puţin pentru anul acesta.

Cu patru puncte pierdute într'o singură săptămână şi cu lipsa a doi jucători care constituiau importante noduri de legătură în echipă, Venus părea sortit unei iremediablie eclipse iar lupta pentru întâetate impuţinată cu un concurent. Şi totuşi fără Sepi şi fără Fieraru,, ci cu Gavrilescu şi Colea Vâlcov, negrii au izbutit să obţină un foarte meritoriu prim rezultat la Oradea unde au sfârşit la egalitate cu C.A.O. care, se ştie, este quasi-invulnerabil la el acasă.

Odată mai mult, logica şi calculul s'au dovedit inoperante în football, şi curiozitatea a stârnit vre-o 6000 de spectatori să asiste Duminică la metamorfoza astrului. Rezultatul matchului era în linii generale anticipat, dar iubitorii de foot-ball doreau să vadă noua comportare a negrilor; surpriza a fost plăcută pentru prietenii clubului bucureştean, căci Venus a făcut Duminica trecută o excelentă partidă în care s'au distins cu deosebire linia mijlocaşilor ca şi înaintarea cu acţiunile ei bine închegate.

Spre marea surprindere a publicului şi în ciuda tuturor probabilităţilor, tocmai compartimentele care au avut de suferit în urma suspendării lui Sepi şi a lui Fieraru, au fost acelea care au dat deplină satisfacţie. Inaintarea în special, a fost minunată. E multă vreme de când Venus nu a prezentat în atac atâta legătură, preciziune şi siguranţă în trecerea balonului ca în matchul care l-a apropiat din nou de fruntea clasamentului.

Fermentul activ al înaintării a fost Humi, care cu jocul lui impetuos şi hotărît a însufleţit întreaga linie de atac; o consecinţă imediată a fost apoi linia mijlocaşilor care a alimentat îndemânatec înaintarea şi a primit cu docilitate impulsiunea luptei. Din acest punct de vedere, absenţa lui Fieraru a fost mai curând o binefacere: acest artist al balonului este deseori înclinat să-şi aducă aminte că e şi un virtuoz al patinajului artistic; de pe urma acestei confuzii am avut de regretat multe traectorii fanteziste ale mingei, care de data aceasta au lipsit spre cel mai mare câştig al negrilor.

Mai puţin satisfăcătoare ca altă dată a fost însă linia fundaşilor care pare a fi într'un momentan declin de formă ca şi portarul al cărui unic plongeon a adus primul goal adversarilor.

Victoria negrilor a fost însă din plin meritată ca şi diferenţa de puncte; în special în prima repriză, dominarea negrilor a fost mai mult decât categorică şi în total corespunzătoare rezultatului de 4-0, ceea ce înseamnă că s'a jucat mai tot timpul în poarta universitarilor. Publicul însă s'a comportat după cele mai bune reguli ale sportivităţii, încurajând pe cel mai slab, şi astfel am văzut în repriza doua o Universitate transfigurată, agresivă (foarte) şi eficace (moderat). E drept că negrii nu mai aveau decât zece jucători pe teren şi că oaspeţii au făcut eroarea inexplicabilă de a repartiza pe David în centrul mijlocaşilor şi pe Gaiu în aripă. Dar şi-au dat repede seama de greşala comisă şi revenind la vechea formulă au izbutit să echilibreze un match care la un moment dat începuse a deveni deadreptul plicticos. E regretabil totuşi că universitarii nu au interpretat în limitele sportivităţii, încurajările publicului; avântul nu înseamnă neapărat duritate şi mai ales brutalitate în afară de regula jocului. De altfel toate acestea nici nu au servit la mare lucru căci diferenţa de puncte a rămas substanţială până la sfârşitul matchului.

Dintre învingători, acel care s'a distins în primul rând, e fără îndoială Humi; lui i se cuvin cele dintâi elogii şi lui i se datoreşte în bună măsură victoria. Impetuos şi abil, deschizând aripile frumos, pătrunzând îndemânatec prin apărarea adversă, shootând bine la goal, Humi a fost făuritorul izbândei; alături de el, Gavrilescu şi Gruin care au combinat frumos, au adus o preţioasă contribuţie atacului. Petea Vâlcov, bun, dar nu strălucit. La fundaşi, — compartimentul cel mai puţin satisfăcător al echipei învingătoare, — Albu a arătat un declin de formă pe care-l dorim trecător; Sfera a fost bun ,dar mai puţin bun ca altă dată, iar Iordăchescu în afară de plongeonul care a costat un punct, n'a prea arătat nimic.

Despre învinşi, — cu excepţia lui David şi Gaiu care au arătat că ştiu să joace dacă sânt lăsaţi la locurile lor, — nu se poate spune decât că au exagerat în proporţii regretabile, durităţi pe care un arbitru mai energic şi mai autoritar le-ar fi putut stăvili.

GRIMAN

CRONICA MODEI

Se observă în moda din iarna aceasta două feluri de mantouri: mantoul sport, tineresc și drept, guler mic, reveruri largi și buzunare... imense, și mantoul elegant, mai puțin tineresc, cu cloș și în stil *cazac*.

Mantoul sportiv este foarte ușor de purtat. Buzunarele sânt destul de mari, așa cum le cere moda actuală.

In adevăr, în aceste buzunare putem pune tot ce trebue pentru aranjarea noastră de fiecare clipă. Buzunarele de blană se deformează mai puțin, sânt călduroase și confortabile. Se poartă buzunare foarte mari, din blană de forma rectangulară, cu un mic guler întors, sau buzunare patrate din astrahan, atârnate de centura de piele lăcuită sau mici sacoșe din piele de căprioară sau antilopă, box calf sau piele rusească în tonuri „fauve", sau dintr'un amestec de căprioară și benzi de piele lăcuită. Pentru hainele elegante un buzunar sac din vulpe argintie, ale cărei labe, legate, formează bridele prin care se prinde de centură.

Și fiind vorba de haină tinerească ar fi locul să ne ocupăm puțin de eleganța ce se potrivește studentelor și tinerelor stagiare din sălile palatului de justiție. Inteligența, cultura, nu trebue să excludă preocuparea de frumusețã, ele fiind strâns legate una de alta.

De obiceiu se deosebesc trei tipuri de fete tinere: unele scrupuloase, fără vârstă și fără grație sau mai bine zis fără feminitate, cochetele exagerat de împopoțonate, ușuratice și frivole, și snoba cu înfățișare băețească, cu părul tăiat scurt, cu degetele îngălbenite de tutun.

De dorit ar fi ca fetele din jurul nostru să nu facă parte din nici-una din aceste categorii. O adevărată intelectuală trebue să rămână o adevărată fată tânără, cu simplitate și farmec natural, care să știe să împace nevoile profesiunii și ale studiului cu exigențele frumuseții și ale eleganței.

In general, fetele trebue să se preocupe de igiena obrazului. Tenul trebue să fie curat, limpede și fraged. Seara, venind dela ocupațiile zilnice, obrazul trebue curățat cu apă caldă. Apoi cu un tampon de vată se îmbibă pielea cu un tonic dacă pielea e uscată, cu un astringent dacă e grasă. E mai bine să nu se întrebuințeze, la această vârstă una din acele creme zise de noapt. Ochii obosiți să se tamponeze cu un tonic special sau să se îmbăeze în păhăruțe anume pentru aceasta. Dimineața e bine să se debaraseze obrazul de transpirația nopții cu o apă de toaletă sau cu acelaș tonic întrebuințat seara.

Spălatul special numit „lessivage", despre care s'a vorbit aci, nu se practică decât pentru tenurile cu pielea grasă, cu puncte negre sau coșuri. El trebue să se facă lunar, dacă tânăra ține să-și păstreze frăgezimea.

In principiu, studentele nu trebue să se machieze, sau foarte puțin. Numai atât cât să se unifice tenul și să nu pară prea palide. Puțină cremă foarte bine răspândită pe toată fața, o foarte discretă pătură de pudră rașel și o ușoară tușă de ruj în pulbere orangé sau roz, după nuanța pielei.

Genele și sprâncenele să se ungă cu unt de migdale, iar buzele cu unt de cacao.

Inainte de a vă pudra între două cursuri, domnișoară, ștergeți-vă bine fața cu un șervet de celuloză.

Unghiile trebue să vă fie foarte îngrijite, dar feriți-vă de a le lăcui cu culori violente. Lacul trebue să fie fără culoare, sau, cel mult, abia rozat.

Primordială e și chestiunea coafurii. Feriți-vă de a vă face un cap de manechin de vitrină. De altfel și moda din iarna aceasta cere o coafură netă, practică și fără nici un fel de apretare. Ceafa rasă sau aranjată cu mici buclete naturale și ușoare,

părul adunat în creștet sau de fiecare parte la tâmple.

Un bun permanent este mai necesar fetelor tinere și mai ales intelectualelor, decât oricărei alte femei. Și astfel, cu capul liber de orice artificiu pretentios, veți fi întotdeauna fermecătoare și tinere.

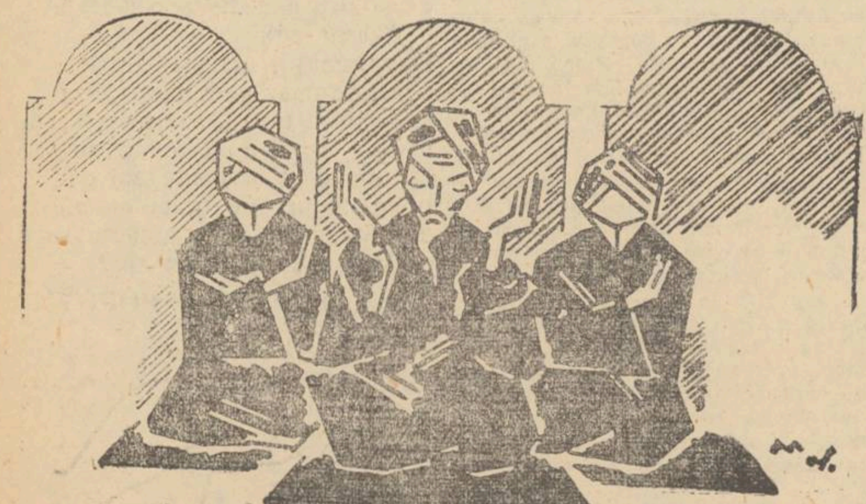
Taiorul *havane, beige, marine* sau *gris*, cu jupă dreaptă trebue să constitue fondul garderobei pentru o fată practică, la care se poate adăuga bluza, vesta eșarfă, boneta sau beretul, după fantezie și mijloace.

Un caracter al modei actuale este gustul pentru garnituri. Incrustații, sutașe, flori aplicate, perlaj, noduri, pompoane, etc. Pastilele aplicate de culoare opusă cu rochia sau în acelaș ton, dar în altă stofă, sânt foarte întrebuințate. Să nu uităm micul fular de culoare foarte vie, înodat în deschizătura unui taior montant sau a unei rochii severe de culoare închisă, ca o notă veselă, compensând gravitatea generală a modei.

Când va sosi la noi gerul, vântul și viscolul, vom fi silite să întrebuințăm în plin București mantoul gros de lână, de care ne-am servit până acum numai în cursele cu automobilul și în drumurile noastre la țară sau la vânătoare. Pentru acest fel de mantou se recomandă numai lâna, iar dintre blănuri mai mult oposum și renul. Culoarea trebue să fie în tonuri în armonie cu natura, iar hainele moi și călduroase, așa cum ni le propun stofele eșite din fabrici toamna aceasta.

Ecosezul se întrebuințează numai în cape sau în jupe cu jacheta diferită, sub mantoul îmblănit

BITRIX

Cine n'a văzut — și cui nu i-a plăcut „Mister Deeds"? Există, din când în când, producții artistice care stârnesc unanimități. Și s'ar părea că, în asemenea cazuri, intervenția criticului profesionist devine superfluă.

Poate că nu. Poate că chiar dimpotrivă, niciodată ca atunci nu are el mai mult datoria să intervie.

Unanimitatea este doar o aparență de acord. Părerile în fond rămân deosebite. Când toată lumea admiră ceva, asta înseamnă că lucrul admirat dă tuturora satisfacție. De ce, — asta e altă chestiune. Pentru diferite calități (am zis diferite, deci multe și inegale), precum și pentru diferite cusururi.

Desigur, „Mister Deeds" n'are cusururi. Dar vorbesc în general. In tot cazul, cu ocazia acestui film, se comit erori. Se spune, bunăoară, că e cel mai „subțire" dintre filmele americane din ultima vreme. Este fals. Nu mai târziu ca luna trecută am avut „Fantome de vânzare" care era de o calitate intelectuală superioară. Nu mai vorbesc de filme ca cele două făcute de Lubitch („Contesa Lilly" și „Trei și una") care inaugurează un gen în întregime nou.

Totuși, Mister Deeds e un excelent film, plin de finețe de detaliu, ca bunăoară apariția celor două domnișoare bătrâne din Mandrake Falls, care vin la tribunal să depună că eroul nostru e „într'o ureche". Este de un efect comic enorm momentul

când aflăm că nu e vorba de o impresie serioasă a celor două antice domnișoare; ci de un fapt mult mai general, și anume ideia acestor două caraghioase că toată lumea, dar toată lumea din Mandrake Falls, e cam țăcnilă, (afară, firește, de dânsele, singurele persoane tefere). In momentul acela revedem orășelul jovial unde ori și ce cetățean serios trebue să se fi simțit obligat să scandalizeze, firește, în glumă, pe cele două inofensive și simpatice maniace. Insfârșit faptul că el, eroul, părea nebun pentru că interlocutorul era cam nebun el-însuși, rezumă deodată toată situația, dându-i acea concentrare caracteristică simbolului.

Este unul din cele mai bune momente artistice ale filmului. Dar cu asemenea reușite cinematograful american ne-a învățat de multă vreme. Asta, de sigur, nu le ia nimic din merit. Dar nici nu le poate adăoga pe acel al originalității propriu zise.

Totuși, originalitate se poate găsi. Și anume în două, ca să zicem așa:

Momente sonore

Primul: scena dela gară, când Longfellow Deeds (excelent nume care înseamnă „Lungan" și „Fapte, nu vorbe") cântă faimosul cântec al despărțirilor, el-însuși ținând partitura trombonului. Ies, din acest instrument, niște sunete așa de triste, de sfâșietoare...

Este aci un fenomen foarte emoționant. Mărturisiți că ați fost totdeauna adânc mișcați de muzica militară, și n'ați știut niciodată de ce. E timpul să v'o spun eu. Alămurile. Da, alămurile sânt vinovate aci. Și nu toate. Cele dela trombon în jos. Nu sunetele stridente ale trompetei, ci exclamațiile îndurerate ale „tubelor" groase. Ele dau melodiilor de muzică militară ceva de om zdrobit de emoțiune.

In ansamblul de fanfară și voce, sunetele de ultrabas ale

tubei domnului Deeds produc un efect zdrobitor. Căci fiind intermitente se detașează de restul gălăgiei; pe de altă parte, fiind foarte joase, au acel ceva desnădăjduit de exclamație de „eah!" fără speranță. Insfârșit, să nu uităm că sunetele, cu cât sânt mai ascuțite, par mai precise, și cu cât sânt mai base par mai ezitante, mai tremurate, mai nesigure. Sunetele foarte, foarte joase pe care întristatul Longfellow Deeds le scapă din trombon, fac impresia că-s ca niște obiecte ce cad, cad amețite spre o mare adâncime, străbătând o atmosferă încărcată cu multe alte obiecte printre care trebue să-și facă anevoie loc. Insfârșit, obiectul nostru ajunge teafăr la fundul cursei: câte un sol fa profund, picat din tubă, căzând în mijlocul gălăgiei muzicale făcută de ceilalți, și aterizând intact, spre marea noastră surprindere.

Toate astea împreună, învălmășala prietenească a concetățenilor, melodia melancolică a vechiului cântec de adio, și suspinele din trombon, colaborează pentru a produce o atmosferă tandră și nițeluș comică, comică just atât cât trebue ca să ne înduioșeze și mai mult.

Hotărît lucru, cinematograful e, prin natura lui, mult mai „sonor" decât „vorbitor". Zgomotele sânt mai elocvente decât cuvintele, în arta ecranului.

Ecou

Asta o mai dovedește și o altă scenă, de asemeni foarte originală, din acelaș film.

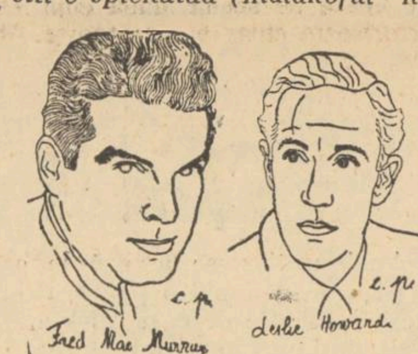
Prietenul nostru descopere, în noua casă moștenită dela unchiul său, că este ecou pe scară. Cum tocmai în acel moment se repezise să certe pe servitor, supărarea îi trece constatând că sunetul îi e întors înapoi. „Incearcă și d-ta", spune el atunci valetului. Acesta se supune, cam timid, pe urmă mai cu energie. Gălăgia aceasta bizară, în toiul nopții, îi scoală pe ceilalți servitori. D-l Deeds îi pune pe toți să guste din plăcerea ecoului. Fiecare țipă altfel și toată lumea în mod straniu, inuman (căci lacheul de casă mare e prin definiție cel mai dezumanizat dintre oameni). D-l Deeds, care a fost și șef-de-orchestră amator la Mandrake Falls, conduce ansamblul; cu aerul cel mai conștiincios de lume ordonă el „schluss"-urile de frază muzicală. După ce Mr. Deeds pleacă, maître d'hôtel-ul, starostele servitorilor, cu un gest poruncitor, îi trimite pe ceilalți la culcare. Rămas însă singur, își părăsește aerul grav și comandant, căci are de gând să guste, de unul singur, din plăcerile ecoului. Și atunci emite un mic sunet, sunet foarte bizar, care combinat cu fizionomia personajului, fizionomie și ea foarte bizară (un cap de dropie sau de cine știe ce altă pasăre caraghioasă), și combinat cu mentalitatea personajului, produce un efect foarte nostim.

Și toate astea, provin dintr'un adevărat concert de interjecții quasi-muzicale cu acompaniament de ecou. Foarte original. Aceasta și cu scena trombonului sânt cele două lucruri cu adevărat originale ale filmului. Nu-s desigur decât niște detalii foarte episodice. Dar în ordinea noutăți, sânt de o incontestabilă valoare.

Macul roș

Trebue să mulțumim cinematografului Aro pentru filmele așa de bune pe care din când în când ni le dă. „Infamia", „Micul Lord", „Bozambo" — și acum „Macul Roșu". Este tratarea, în limba ecranului, a unui celebru roman englez, cu subiect din timpul revoluției franceze. Aventuri de un romantic cavalerism, cavalerismul redeșteptat al unei clase mândre pe care suferința o reumanizase și căreia nedreptatea, nu făcută ci de data asta primită, îl dădea farmecul martirului.

Leslie Howard, omul care vorbește cel mai frumos englezește din câți există, făcea rolul principal (Vă mai aduceți aminte de acest excelent actor din „Sclavia umană"?). Iar eroina era Merle Oberon, care în costum de stil e splendidă (malakoful ne

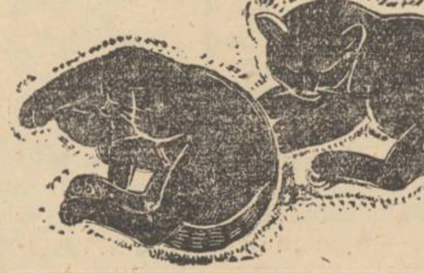

stil e splendidă. Iar Howard și-a construit un cap parcă direct picat dintr'un tablou de Lawrence sau Gainsborough.

Rareori un film face, ca acesta, pe spectator să palpite de interesul desfășurării evenimentelor. Romantismul poveștii, făcută din suflete nobile și tablouri fioroase, ne face o plăcere imensă ca și cum am fi redevenit o clipă copii. Insfârșit, sânt, de vre-o două-trei ori, niște exterioare extraordinare. De pildă o câmpie unde, între cer și iarbă, se proiectează negrii ca cărbunele, niște pomi uriași, desfrunziți și groși, cu trunchiurile încolăcite ca într'un efort inutil și imposibil; — iar spre aceste locuri de solitudine majestoasă, sosesc mărunte și insignifiante, echipajele conspiratorilor.

Rolul inevitabilului „intrigant" e jucat de actorul pe care îl cunoașteți pentru a-l fi văzut în rolul principal al filmului așa de emoționant al lui Wells („Ce va fi mâne"). Actorul în chestiune are o figură crispată, frumoasă și plebeiană, exact cum trebue cetățeanului Chamelin, ambasadorul neoficial al Republicei pe lângă guvernul Engliterei, venit în locul fostului conte de Latour, fost ambasador al fostului Rege Ludovic... Caracterul antipatic al revoluționarilor e bine servit de figura tragică și în acelaș timp vulgară a lui Monsieur Chamelin.

Leslie Hovard, pe lângă alte merite, mai are și pe acela de a juca un dublu rol: el e Macul Roșu, salvatorul aristocraților: și se ascunde subt masca unui Baronet neserios, găgăuță, secătură și preocupat numai de moda

D. I. SUCHIANU

Microfonul

In depănarea filelor de calendar ziua de Luni ne-a adus pe unda Bucureștilor concertul orchestrei de cameră, dirijat de Hans von Benda, la „Dalles". Un ceas și un sfert care-a răscumpărat Duminica împestrițată și inconsistentă. *Concerto grosso în sol minor, de Händel, Concertantul pentru vioară, violă* și *orchestră*, de Mozart, *Serenada* de Dvorak, ca și *Simfonia în la major*, de Mozart, au fost prezentate într'o execuție strălucită. O înțelegere rară pentru fiecare dintre compozitorii notați.

In afară de Quartetul Metzner, care a interpretat frumos: *„Quartetul op. 18 — în fa major"*, de Beethoven, ziua de Marți, ne-a oferit concertul orchestrei Radio, sub conducerea d-lui Jean Bobescu. In cadrul săptămânalului concert, *Simfonia No. 5 în mi minor*, de Ceaikovsky ne-a apărut cu măestrie și nerv împlinită.

Mâna sigură și gândul dirijorului clujean s'a simțit în bucățile din a II-a parte a concertului. *Fantezia appasionata, pentru violină* și *orchestră*, de H. *Vieuxtemps* — (solist: d. C. Bobescu)) a îngăduit conducătorului ca și solistului, să ne arate remarcabile virtuozități în interpretare și execuție.

D-l C. Bobescu a fost apoi solistul unui scherzo spaniol, compoziție proprie: *Cadix*. Un prilej de a se prezenta și'n ipostaza de componist.

„Cadix" are un farmec deosebit, vioiciune în inspirație și lucrătură originală. In linia *Zobail, Trandafirii roșii, Paiațe*, prezentate nu de mult, în fața microfonului nostru, *Cadix* este mai mult decât o operă de talent.

Cu Uvertura și baletul din *Seara mare*, de *Tib. Brediceanu*, concertul simfonic de Marți se înscrie între înfăptuirile de frumoasă ținută ale programului muzical.

„Seara cehoslovacă" de Miercuri, ocazionată de sărbătoarea națională a țării vecine, a întrunit pe d-na Ivana Ivanitzki, care a cântat melodii de folklor ceh, pe d. G. D. Mugur (alocuțiune despre Cehoslovacia) și orchestra filarmonică din Praga (transmisiune) din capitala Cehoslovaciei).

Concertul a cuprins ciclul de poeme simfonice: *Patria mea*, de Smetana. Conducerea muzicală a d-lui Vaclav Talich, avântată și vie, după jocul de iele al muzicei aceluia care a dat *Mireasa vândută*.

Seara s'a încheiat cu un reportaj din sala „Rudolf". D-l Ed. Beneș a rostit un discurs de aleasă ținută oratorică, iar Suveranul nostru a răspuns cald, reținut și concentrat.

O mare biruință pentru Radio-jurnalul posturilor noastre de radio. La cinci minute după retransmisiune, cele două discursuri în limba franceză, erau stenografiate, traduse, dactilografiate, iar crainicul nostru le oferea, într'o tălmăcire bună, admiratorilor care nu cunosc limba lui Molière.

In vacanța Operei Române, ni se dau opere pe discuri. Dar sânt lucrări care fac obișnuit parte din repertoriul numitei instituții. Săptămâna aceasta s'a intercalat: *Doamna Butterfly*, de *Puccini*. Iar în vară care a trecut s'au perindat: *Traviata, Carmen, Trubadurul, Rigoletto*.

Falstaff a fost o excepție care, după noi, n'a fost prea radiogenică. Nici Doamna Butterfly nu se pretează unei emisiuni, prezentată mai ales în italiană. Opera lui Puccini are numai două arii mari, cunoscute, într'un noian de recitative. O transmisiune din studio, în românește, ori o retransmisiune de la Operă, are alți sorți de atracție. Dece nu se trece sub diafragma dozei electromagnetice: *Don Pasquale, Răpirea din Serai, Flautul fermecat, Nunta lui Figaro?*

Vorbind despre „legătura între technică și estetică, în arta cinematografică", d. D. I. Suchianu a analizat inovațiile tehnice (sgomot, culoare, relief) în cinematograf și posibilitățile de împăcare cu esteticul. L-am voi pe d. Suchianu săptămânal la microfon, tălmăcind esența artei lui Lumière în cadrul unei cronici cinematografice vorbite.

Intâia duminică a lui Noembrie, inaugart cu o piesă clasibrie, ne-a adus o surpriză: teatrul radiofonic, inaugurat cu o piesă clasică, — *Viforul* de Delavrancea. Adaptarea radiofonică — acceptabilă.

Textul de radio nu cere însă, numai o dinamizare a replicilor și situațiilor și semănarea unor detalii sonore ici și colo. In cazul unei adaptări de teatru clasic, a unei piese care a crescut între panourile scenei, era necesară crearea unui nou decor, a unor posibilități de cuprindere a cadrului, a unui decor sonor. Teatrul de radio trebue s'o rupă cu scena, cum se diferențiază cinematografele de teatru. In cazul „Viforului", notele sonore au fost neconvingătoare. Scena tăerii capetelor — fals redată. La fel, scena când Doamna apare în cerdacul castelului. Bocănitul ciubotelelor ei s'ar fi auzit peste tot, oricât ar fi fost de amețit Domnul. Dovadă că a auzit și un oftat (cam lugubru și prea prelung).

Altceva: toate personagiile vorbesc în planul întâi, — iar mai apoi numai în planul al doilea. S'a ajuns la o uniformizare de glasuri, excepție făcând numai d-na Maria Mohor, d-nii Manu și Psatta.

E o greșală capitală, mai ales când distribuția e atât de încărcată.

Jocul actorilor — foarte de „Teatrul Național" — (vrem să vorbim de jocul glasurilor). Teatrul de radio nu concepe poze în glas și umflături.

Emisiunea a interesat totuș...

Felicităm direcția programelor pentru ideia de a ne prezenta o piesă clasică, apropiindu-se în chipul acesta de tradiția Teatrului Național, și așteptăm acum pe Caragiale în regia Haig Acterian.

MARSYAS

Margot Grossman — Peisaj

Ultima Delfină

Colonelul *Herbillon*, în cartea sa: *„O Antigonă regală”*, evoca chipul Mariei Thérèse, Charlotte de France, fiica lui Ludovic al XVI-lea și Mariei Antoinette, nepoata Doamnei Elizabeth, toţi trei ghilotinaţi în timpul marii revoluţii franceze.

Ea n'a lăsat o amintire de veselie nebunatică și dragoste de viaţă, ca mama ei Marie Antoinette. La Curtea lui Ludovic al XVIII-lea, ea reprezintă spiritul îngust al unui bigotism dintre cele mai puţin simpatice. Aceasta se explică destul de bine prin faptul că era ultimul vlăstar al familiei regale atât de nenorocite. Mulţi din cei ce jucaseră un rol activ în drama încă proaspătă în amintirea ei, erau în viaţă şi erau oameni cu influenţă. Nu se şterseseră încă nici amintirile din închisoarea Temple, nici acelea din închisoarea Hofburgului Vienei, în care fusese condusă după eşirea ei din Temple. „Poate că la Hofburg caracterul ei s'a înăsprit mai mult decât în Temple” — observă colonelul Herbillon.

Căsătoria ei a fost deasemeni nefericită. Soţul ei, Ducele de Angoulême, fiul contelui d'Artois și vărul primar al Delfinei era o ciudată amestecătură de calităţi în opoziţie unele cu altele. Slăbănog, stângaciu în mişcări, el avea o faţă de maimuţă, clipea mereu din ochi, avea braţe prea lungi şi picioare prea subţiri, călca plat, parc'ar fi avut labe de urs. Când i se vorbea, pleca ochii în jos pe sub ochelari, se scărpina la spate şi râdea prosteşte.

Ticurile și maniile sale făceau subiectul de râs al întregii curţi regale. Totuşi, unii vorbeau despre el ca despre un prinţ înţelept, luminat, pios, curagios şi împăciuitor. Alţii, dimpotrivă, îl arătau ca un sinistru imbecil şi un bigot fanatic. „Şi unii şi alţii aveau dreptate”, spune contesa de Boigne.

In orice caz, căsătoria lor n'a fost decât cu numele, căci Ducesa de Angoulême a murit fecioară.

Despre înfăţişarea fizică a ducesei, Fersen ne spune că era înaltă şi bine făcută, dar semăna mai mult cu Doamna Elizabeth decât cu mama ei, Marie Antoinette. Era blondă, avea picioare frumoase, dar mergea prost, cu vârfurile înlăuntru.

In portretul păstrat de pe când era la Temple, seamănă cu o pisicuţă. La douăzeci de ani, dacă e să credem mărturia lui Turquan, Delfina era o fată frumoasă, bălae, albă, cu proporţii desăvârşite. Avea multă demnitate în ţinută şi în mers. Chipul îi era plăcut cu toată privirea prea serioasă a ochilor albaştri. Se regăsea în ea aerul poruncitor al mamei şi ceva din liniştea bleagă a tatălui, căci semăna cu amândoi şi era foarte distinsă.

Ca suflet era o pasionată care-şi înăbuşise mereu sentimentele sub masca ce a fost nevoită să o poarte.

Dacă ar fi avut un soţ cum i se cuvenea, un prinţ cultivat, cu idei largi, ar fi devenit o femee desăvârşită... Insă Ludovic al XVIII-lea, cine ştie din ce socoteli ascunse, a ţinut să o mărite cu cea mai decăzută stârpitură a familiei.

In prima restauraţie, impregnată de ideile din testamentul tatălui său, ea ar fi vrut să se erte totul. Dar, după Gand, tocmai când voia să uite ororile revoluţiei, prăbuşirea din cele o sută de zile a înăsprit-o definitiv şi a făcut-o să jure că dacă ar fi uitat revoluţia nu va uita niciodată „les cent jours”. Cu Ney a fost feroce.

La prima Restauraţie era foarte populară, ca fiică a Suveranilor decapitaţi. Din această popularitate a tras foloase vicleanul Ludowic al XVIII-lea, prefăcându-se a se sprijini pe nepoata sa, ca pe o „Antigonă regală”.

Din cea mai fragedă tinereţă însă, Marie Thérèse s'a arătat dură. Nu arăta niciun fel de sensibilitate pentru mama ei; păstrase numai cultul tatălui. Cât despre fratele ei, e de mirat că s'a dezinteresat cu desăvârşire. Atitudinea ei în această privinţă e tot atât de enigmatică, precum a fost aceia a întregii familii.

„E în afară de orice discuţie, — ne spune Colonelul Herbillon, — că Marie Thérèse a crezut multă vreme că fratele ei a scăpat din închisoare, dar se pare că dacă a căutat să verifice unele identităţi, nu a voit niciodată să meargă până la descoperiri reale şi nici nu s'a interesat de urmele ce ar fi putut-o duce la aceasta”.

Motivele acestei atitudini nu ne sânt clarificate de autorul interesantelor pagini, ce aruncă o licărire ultimă asupra urmaşilor lui Ludovic al XVI-lea.

Jurnalul lui Stendhal

Jurnalul lui Stendhal a fost publicat pentru prima dată în ediţie curentă.

Cuprinde patru volume de format obişnuit şi, în total, mai mult de o mie două sute de pagini.

S'au ales textele stabilite şi adnotate de Henri Debraje şi Louis Boyer, text care fusese utilizat şi pentru „Operele complecte” publicate de librăria Champion.

Acest Jurnal e prea cunoscut ca să mai fie nevoe de o revenire asupra amănuntelor. Trebue însă, să reamintim că Stendhal l-a început în 1801, pe timpul când era în armata Italiei şi c'a urmat, fără întrerupere, redactarea lui până la 1818. El se exprima cu multă libertate, mai ales în primii ani, când întrebuinţa un anumit cinism moştenit dela secolul al XVIII-lea.

Interesant e faptul dacă a fost cu adevărat sincer.

In adevăr, nimic nu dă impresie de mai puţină spontaneitate decât acest Jurnal, încât n'ar fi de mirare şi nimic extraordinar să presupunem că acel mare comedian s'a înşelat pe sine ca şi pe cititorii săi. Niciodată nu încetează de-a lua anumite atitudini şi nimic nu-i place mai mult decât să-şi dea un anumit rol cu care apare pe scenă, după cum mărturiseşte chiar el de foarte multe ori.

In schimb, Jurnalul e complect. Stendhal însemna totul, adică tot ce se întâmpla sau s'ar fi putut întâmpla. Era foarte atent cu cele mai mici dorinţi ale sale şi cu orice situaţii în care părea că-l situiază viaţa de toate zilele, dar care de multe ori rămâneau simple promisiuni.

Astfel, citind Jurnalul lui Stendhal ai aceiaşi senzaţie curioasă pe care o dă şi opera lui Proust. Anume, că nimic nu contează mai mult decât „timpul pierdut”.

Viaţa nu-i alcătuită dintr'o bucată, ca în toate biografiile; ea e fragmentară şi făcută din eşecuri. Pe lângă asta, toate micile plăceri sau griji intensifică

Stendhal

prezentul, dar omul le uită mai târziu şi nu reţine decât marile linii ale vieţii sale.

Intre roman şi cinematograf

Vladimir Pozner publică în „Les nouvelles littéraires” declaraţiunile romancierului american Theodore Dreiser.

Celebrul autor al „Tragediei americane” ne dă informaţiuni foarte interesante asupra opoziţiei dintre cinematograf şi roman.

Nu cred ca romanul-fluviu să supravieţuiască şi nici romanul mai scurt sau nuvela. Romanul însă, a fost întocmit prin alte mijloace de exprimare, care tind să-i ia cu desăvârşire locul. Cinematograful a slăbit şi a micşorat gustul pentru forma literară în Statele-Unite. De exemplu, e sigur că un roman de succes va fi imediat cumpărat de o societate de filme. De asemeni, apariţia într'un jurnal a unui reuşit fapt divers, poate avea aceiaşi soartă.

Povestea lui Al. Capone a fost filmată, fără intermediul literaturii. Cercetările din domeniul actual sau istoric sânt suficiente pentru cinematograf. Eu am însă credinţa că regisorul strică mult din opera scrisă. Dacă e un creator autentic, el se interesează tot atât de manifestările vieţii ca şi scriitorul.

In adevăr, eu am credinţa că cinematograful e pe cale de a lua locul literaturii.

In trecut, cărţile de succes se vindeau cu uşurinţă până la o sută sau două sute de mii de exemplare. Astăzi, un tiraj de şapte mii de exemplare constitue un mare succes. Cinematograful însă...

Şaptezeci de milioane de Americani vizitează cinematograful în fiecare săptămână. In cincisprezece zile, un film poate fi văzut de un însemnat număr de spectatori, ceeace nu se poate întâmpla nici cu cel mai reuşit volum de literatură.

Un nou Shaw poate să apară, în „cinematograf”, care să aibă acelaş auditoriu mondial, aceiaşi influenţă, care să traducă în film, un mesaj sau o filozofie.

Balzac ar fi putut fi un mare regisor.

Trebue însă, să privim înainte nu în trecut.

— *Credeţi că cinematograful va distruge literatura?*

— Nu! nu va suprima pe cei care sânt hotărîţi să păstreze scrisul ca mijloc de exprimare. A fost o epocă în care romancierii erau foarte puţin numeroşi. Astăzi, sânt cu miile. De ce? Din cauza succesului de care s'a bucurat romanul. Acesta a fost — pentru o mare parte dintre oameni — cel mai bun mijloc de exprimare. Apoi a apărut cinematograful. Incet, încet, vom asista la desvoltarea filmelor originale. Ele vor oferi aceleaşi posibilităţi pe care le dădea romanul acum cincizeci de ani. Noii veniţi, în căutarea unui mijloc de exprimare, se vor îndrepta de preferinţă spre cinematograf. Eu nu cred că filmul va distruge complect literatura.

Şi totuşi... Iată ce se petrece — fapt pe care trebue să-l cunoaşteţi şi dvs. — îndată ce o carte are succes, întreg Hollywood-ul cere autorului să scrie pentru cinematograf. Romancierul câştigase câteva mii de dolari; autorul de scenarii va câştiga zeci de mii.

Grazzia Deledda

Moartea Grazziei Deledda, la vârsta de şaizeci şi unu de ani, văduveşte Italia de una dintre cele mai mari romanciere, care nu cunoştea decât prea puţini rivali.

S'a născut în 1875 în Sardinia. Deşi nu primise nici o învăţătură în afară de clasele primare, a scris la vârsta de cincisprezece ani primul roman, care a fost publicat într'o revistă de mode din Roma.

La douăzeci şi cinci de ani, când a părăsit pentru prima dată insula sa natală, ca soţia unui funcţionar din Roma, Grazzia Deledda publicase trei sau patru romane, care i-au cucerit o solidă reputaţie.

Tatăl tinerei scriitoare, fermier şi negustor avut, era o fire poetică şi de multe ori improviza versuri foarte reuşite, în dialectul insulei.

Apariţia fiicei sale ca scriitoare de mare talent a deşteptat entuziasmul nu numai la Nuoro, oraşul natal, dar în întreaga insulă.

Primii zece ani de viaţă literară ai Grazziei Deledda sînt pătrunşi de lupta pe care a trebuit s'o ducă împotriva celor din jur. A lucrat însă cu multă tragere de inimă, încât operele sale din tinereţă sânt din ce în ce mai bune, în ordinea apariţiei.

Câmpul, care i se deschidea în faţă era nou. Nimeni nu descrisese viaţa primitivă, obiceiurile patriarhale şi sălbatice ale bătrânei insule.

Grazzia Deledda a făcut pentru Sardinia ceeace făcuse Verga pentru insula lui, în romanele sale siciliene.

Romanele scrise în epoca dinaintea războiului, îşi datorează farmecul — în mare măsură — vieţii rustice din Sardinia, pe care o descriu în cele mai reuşite amănunte. Pasagii întregi şi personagii importante din operele Grazziei Deledda nu se mai potrivesc cu personagiile moderne şi tocmai această distanţă măreşte farmecul lor.

Capodopera sa „Mama” e cartea cea mai puternică şi mai pasionantă din toată opera scriitoarei. Prin ea Grazzia Deledda a reuşit să aducă cea mai de seamă contribuţie din întreaga literatură italiană. Lumea copilăriei şi a tuturor cărţilor sale din tinereţă e spiritualizată şi totodată prezentată subt forma cea mai concretă şi mai intensă.

Grazzia Deledda n'a putut părăsi niciodată această lume.

Printre cărţile apărute după război „Incendiul din Oliveto” şi mai cu seamă „Marianna Svica” (în care descrie viaţa briganzilor din Sardinia), sânt cele mai bune, iar cele care tind să se îndepărteze de provincia natală ca „Nostalgii” (în care acţiunea se petrece la Roma) şi „Fuga în Egipt”, sânt mult mai slabe.

In 1926, gloria Grazziei Deledda a fost consacrată prin încoronarea activităţii sale literare cu premiul Nobel.

Ultima ei carte importantă a apărut doi ani mai târziu. E intitulată: „Bătrânii şi tinerii”.

A mai scris o carte pentru copii „Darul de Crăciun” şi o culegere de schiţe şi nuvele, „Casa poetului”, în care şi-a afirmat încă odată calităţile excepţionale de scriitoare iscusită.

In ultimii ani, Grazzia Deledda a colaborat la „Corriere della Serra”, marele jurnal milanez.

Majoritatea cărţilor sale au fost traduse în limba franceză şi în multe alte limbi europene.

Cronica literară

Al. Dima: Zăcăminte folclorice în poezia noastră contemporană

D. Al. Dima se deosebeşte de ceilalţi cercetători literari din generaţia sa prin însuşiri vădite de gânditor, dar mai cu seamă prin buna îndrumare a spiritului său. Intr'o cultură în care soarta individului ca creator e o problemă de destin, rămâne ca un merit în orice caz sigur acela de a lua parte la lucrarea colectivă a generaţiei. Azi când unii dintre tineri fac critică estetică de simple impresii în vreme ce alţii studiază „ştiinţific” literatura, atitudinea d-lui Dima este singura adevărată. Care este această atitudine? Trebue să observăm că pretenţia ştiinţifică a istoricilor literari curaţi se bizue cele mai adesea pe o iluzie sau poate chiar pe o mistificaţie. Istoria literară nu e propriu zis o ştiinţă ci o artă, întemeiată pe document. Intâia lucrare pe care trebue s'o facă un astfel de istoric e de a găsi obiectul cercetării lui şi anume opera frumoasă sau măcar de mare interes în desfăşurarea unei literaturi. Cine nu are simţul valorilor (căci valoarea este obiectul istoriei literare iar nu cartea) cade în eroarea unui Gherea care se pierdea în consideraţii năstruşnice asupra lui Vlahuţă, consideraţii astăzi înveselitoare, fiindcă toate documentele sânt lipsite de orice interes. Dar şi cronicarul estetic este greşit când îşi închipue să se poate da un verdict critic fără anume pregătiri. Intâi de toate criticul trebue să aibă aceiaş înţelegere (dacă nu putere de creaţiune) ca şi cel mai înalt din autorii studiaţi. Asta măcar sub forma unei aspiraţiuni. Cum va putea să judece de pildă un cronicar meritul de prozator ideologic al d-lui Blaga sau în sfârşit să-i determine valoarea dacă el n'a ajuns să fie familiar cu toate problemele pe care acesta şi le pune? Şi cum va fi el în stare să hotărască originalitatea lui dacă nu va avea la îndemână mijloace de informaţie prin care să aşeze în timp şi spaţiu pe scriitor? De altfel critică estetică pură nu există. Un critic se dovedeşte estetician întrucât urmăreşte numai stabilirea calităţii artistice a unei opere şi în această operaţie nu se lasă înrâurit de nicio consideraţie de altă natură. Studiul în sine însă, analiza, va îmbrăţişa toate problemele cu putinţă, istorice, ideologice, psihologice, adică tot ce poate mări capacitatea de recepţie a impresiei artistice. Critică estetică pură înseamnă: această operă e bună, aceasta nu e bună, cu alte cuvinte critica estetică pură *nu există*. Meritul d-lui Al. Dima, considerabil în aceste vremuri dezorientate, este de a fi înţeles că un critic trebue să-şi sporească prin erudiţie (câtă e omeneşte cu putinţă) şi metodă capacitatea de analiză, fără a despărţi istoria de critica propriu zisă. Domnia-sa este un gânditor aşa de înţelegător (lucru pe care am avut plăcerea să-l observăm şi altă dată) şi s'a dovedit atât de apt să se bucure de jocul superior al discuţiei, în care fiecare îşi susţine cu bună credinţă punctul său de vedere, chiar dacă ar greşi, încât nici acum nu vom abdica dela îndatorirea sincerităţii, cu atât mai mult cu cât bunele păreri ale d-sale despre unele modeste încercări ale noastre credem că nu merită insulta unor atitudini de convenţie.

Aşadar d. Al. Dima, trebue să observăm din nou, este un „tradiţionalist”. La un istoric literar asemenea atitudine miră oarecum, deoarece tradiţionalismul său se desvălue ca o normă, ca un deziderat. D-sa constată că multă vreme ne-am bucurat de „consideraţia unei colonii străine” şi se bucură că în sfârşit literatura noastră se desvoltă „sub un unghiu specific”. Noi am mai arătat şi altădată că dacă un grup de scriitori, spre a-şi stimula energiile, îşi pun în cap de a urma o anume cale în creaţiune, asta este legitim, cu condiţia bine înţeles să iasă de aci opere de valoare. Tradiţionalism, modernism, clasicism, romantism, toate astea sânt pure vocabule şi stimulente. Istoria literară arată că un romantic e mai mult un clasic şi un clasic e mai mult un romantic şi că mai la urmă una este ceeace voeşti a fi şi alta ceea ce eşti în realitate.

Un istoric literar nu are misiunea de a studia o epocă după năzuinţele lui literare ci de a defini acea epocă prin caracterele ce i le scoate în evidenţă studiul. N'am putea spune că d. Dima nu face un studiu obiectiv istoriceşte, dar se vede cât de colo că esteticeşte d-sa scoate o măsură din noţiunea de tradiţie. Insă, cum am mai spus, ce înseamnă tradiţie? Existenţa, cum pare a reieşi la d. Dima, a inspiraţiei cu elemente folklorice, cu forme poporane şi cu elemente de viaţă ţărănească? Dar atunci înseamnă că literatura română e osândită să rămână mereu un soiu de folklor. Că o astfel de înfăţişare a literaturii noastre e adevărată pe o anume porţiune de timp ba chiar că a dat atunci operele cele mai însemnate (lucru explicabil la un popor încă patriarhal) e neîndoios. Dar nu asta e singura tradiţie a literaturii noastre, fiindcă tradiţie, să ne înţelegem, înseamnă continuitate. Scriitorul de talent ca şi omul de ştiinţă, foloseşte bunurile câştigate, mai mult, nici nu poate face operă temeinică dacă nu începe activitatea lui cu minimum de efort posibil. Matematicianul care ar crea din nou toată ştiinţa şi-ar obosi inutil geniul şi ar eşua, aşa cum s'ar poticni poetul ce s'ar pune în afara drumurilor mai dinainte bătute şi controlate. Un om de talent este în totdeauna, prin instinct, în linia tradiţiei, chiar când unora li se pare că imită, fiindcă imitatorul fără talent e un pur pastişeur. Chestiunea sincronităţii în opunere cu tradiţionalismul e o chestiune falsă, greşit formulată, fiindcă nu există artist care să aparţină exclusiv, prin temele lui, patriei. Eminescu, calul de bătae al tradiţionalismului, e un romantic aşa de puţin deosebit de restul romanticilor, încât dacă s'ar scrie o istorie literară europeană el n'ar avea nimic propriu. Specificul lui începe odată cu restrângerea în cadrul europenităţii noastre de aci. Atunci ne dăm seamă că el e romantic româneşte, laolaltă cu Bolintineanu, cu Alecsandri şi cu ceilalţi, că are anumite nuanţe pe care le percepem numai noi şi care explică entusiasmul nostru, succesul lui. Specificul unui poet nu stă în elementele de decoraţie, în costumul naţional, ci într'un anume mod de a simţi realităţile cosmice. Rostul unui istoric este de a determina acele imponderabile care alcătuesc nota noastră distinctivă în omenire, de a urmări obiectiv continuitatea unei culturi (fiindcă tradiţia nu e un iaz mort). Insă în literatura română există şi o tradiţie a vieţii boereşti, fiindcă întâii scriitori au fost boeri. Adică pentru ce Negruţi ar fi în afara tradiţiei cu opera lui mondenă şi dece Macedonski ar fi un imitator? Aşadar d. Dima are dreptate când socoteşte anume teme din literatura noastră, tradiţionale, însă numai întrucât le găsim o continuitate retrospectivă, dar n'are dreptate să confunde tradiţia cu prejudecăţile d-sale despre ea. Dacă cineva ne-ar întreba care sânt elementele cele mai tipic tradiţionale din literatura română, n'am putea răspunde fiindcă starea de astăzi a istoriografiei noastre literare nu permite aceasta. Poate că vom răspunde mai târziu.

Pornind dela ideea preconcepută că ceeace ne poate scoate din starea de colonie europeană este utilizarea tradiţiei folklorice, d. Dima examinează doi-trei poeţi contimporani după clasificarea Charlottei Burne, adică sub unghiul credinţelor, obiceiurilor şi literaturii propriu zis poporane. Am avea de obiectat că atare clasificaţie se potriveşte folklorului însuşi nu literaturii culte sau că în sfârşit metoda ar merge dacă materialul cercetat ar fi atât de copios şi atât de pătruns de factori folklorici încât s'ar simţi nevoia unei demonstrări largi a competraţiunii. Insă aci e vorba de câţiva autori care într'adevăr au în opera lor, unii mai mult alţii mai puţin, ecouri din folklor, cunoscute de altfel tuturor, în parte urmând o tradiţie mai veche a literaturii noastre iar într'o măsură ca un efect al unei maniere proprii fără nicio însemnătate pentru caracterul general al unei poezii naţionale. Era deajuns de a se cerceta pe rând fiecare poet şi a se recapitula apoi observaţiile. Reprezintă care folklorul un factor neapărat specific? Noi credem că nu. Mitologia primară este tot ce poate fi mai universal şi fără o anume măsură se pot face confuzii grave. Apoi problema trebue studiată în cadrul întreg al unei literaturi, pentrucă ceeace se pare a veni dela popor se poate să vină din literatura cultă. Şi în fine, şi mai ales, chestiunea trebue cercetată substanţial. Nu ne prea interesează dacă un poet vorbeşte de vârcolaci sau de iele. Ne interesează să ştim dacă folklorul a lucrat asupră-i atât de temeinic încât un corp întreg de elemente să fi trecut în literatura cultă şi să fi dovedit capacitatea lor de a se preface în poezie. Noi am vrea să ştim dacă un mit popular a putut fi luat cu bună ştiinţă de un autor şi ridicat la o mare potenţă, dacă anume idei şi forme poporane au putut fi prefăcute în întregimea lor. Dar ecourile mărunte, care sânt mai mult nişte reflectări de viaţă în opera unui poet, ne interesează mai puţin, fiindcă niciun autor nu poate fi atât de orăşean încât să se abstragă cu desăvârşire oricărui element folkloric. Când d. Dima găseşte amintit *vârcolacul* la d. V. Voiculescu, sau *căţelul pământului* la acelaş sau *comorile* la d. Ad. Maniu, ori *şarpele din casă* la acelaş, ori *şarpele îmblânzit de muzică* la I. Barbu, *steaua natală* la L. Blaga, *iadul în chip de balaur* la d. Maniu, *îngerul păzitor* la d. Voiculescu şi alte multe de acest fel, noi avem îndreptăţirea să ne mirăm de atâta risipă de energie demonstrativă şi de erudiţie fiindcă nouă aceste elemente ni se par *truisme folklorice*. Aceste lucruri sânt atât de banale încât a le folosi cineva înseamnă a scoate cele mai elementare mituri din fondul său cel mai elementar, fără a se inspira la folklorul naţional. Şi ce e naţional aici? D. Barbu s'a gândit nici vorbă la şerpii din India îmblânziţi de fakiri, d. Voiculescu şi-a luat *îngerul păzitor* din orice abecedar, *steaua* d-lui Blaga e un loc comun al mitologiei platoniciene, că nici nu trebue să ne mai întrebăm de unde s'a luat, *căţelul pământului* vine însă dintr'o tradiţie literară, fiindcă după Baronzi l-a folosit Eminescu (ba şi Slavici), iar *balaurul* d-lui Maniu reprezintă un element de cultură archeologică bizantină, fiindcă astfel se reprezintă în tindele bisericilor iadul. Orice carte am deschide, oricât de puţin tradiţionalistă, am descoperi în ea aceste elemente, fiindcă ele sânt bunuri ale imaginaţiunii universale, lipsite acum de orice caracter specific. Când e vorba de *Blestemele* d-lui Arghezi şi Adrian Maniu, ni se pare învederat că aici nu folklorul este punctul de plecare esenţial, deşi folklorul nu poate fi înlăturat din considerarea temei. Aci avem de face cu un tip poetic care a făcut şcoală la noi, adică cu o problemă de istorie literară. Blesteme am găsit în *Gemenii* de Eminescu, în *Grui-Sânger* de Alecsandri, dar mai ales în *Mihnea şi Baba* de Bolintineanu:

Ori unde vei merge să calci o tirane
Să calci p'un cadavru şi'n visu-ţi să-l vezi!
Să strângi tu în mână-ţi tot mâini diafane,
Şi ori ce ţi-or spune tu toate să crezi.
Să-ţi arză plămânii d'o sete adâncă,
Şi apă tirane să nu poţi să bei!
Etc.

Este dovedit prin urmare că o examinare a elementelor folklorice nu se poate face la un scriitor cu lepădarea punctului de vedere istoric.

Mai riscată ni se pare cercetarea din punctul de vedere al „obiceiurilor” când n'avem de a face cu o operă care în chip conştient şi în dimensiuni masive descrie viaţa unei anume societăţi rurale. Că se vorbeşte de păstori, de miei şi alte de acestea, înseamnă numai că avem înaintea noastră un poet pastoral. Atâţia simbolişti sânt pastorali, fără ca să se simtă nevoia unei comparări cu folklorul. Se schimbă fireşte chestiunea când şi forma aminteşte anume genuri poporane. Atunci

Urmare în pag. 10-a

Insemnări și polemici

Bogdan Amaru

S'a stins în mizerie tânărul scriitor și gazetar Bogdan Amaru.

Nici romanul său rămas în manuscris și poate nici ceiace a dat în publicistică, nu ne-ar îndreptăți acest comentariu.

Bogdan Amaru se înfiripa acum sub ochii noștri și avea să-și dea măsura ceva mai târziu.

Incă nu făcuse pasul dela publicistică la adevărata creație.

Pornind însă, dela acel reportaj despre cercul „Sburătorului" (publicat în „Vremea") și trecând prin acel necunoscut roman în manuscris, am fi putut vorbi despre un talent în desfășurare. Dar nu de asta este vorba.

Amaru a venit din comuna Nenciulești (Vâlcea) cu o comoară vie de idealism, cu proecte, cu visuri și cu voință extraordinară de a realiza.

Aci, în Capitală, a încercat o luptă crâncenă, tristă și dură, care l-a doborît.

Despre soarta scriitorului tânăr, la noi, s'au scris multe.

Amaru nu face decât să ilustreze un aspect al vieții noastre culturale, cunoscut de toată lumea, condiția mizerabilă în care muncește și crează intelectualul tânăr.

In ultimul timp, Amaru ignora cu desăvârșire glasul muzelor; îl mina tuberculoza și răbda de foame!

Disperat, a încercat să se sinucidă... Astăzi îl rod viermii pământului în satul său natal.

Despre „oropsiții pământului și ai vieții"... nu va mai vorbi!

Moartea sa, la 29 de ani, a smuls încă o promisiune neîmplinită a scrisului românesc.

Până când ciclul vieții scriitorului tânăr va avea aceiaș înfățișare descurajantă și monotonă: mizerie boemă, foame, tuberculoză și moarte timpurie?...

Păsări pribege

Furtuna din Spania a abătut pe pământul Franței pe scriitorii surprinși în vâltoarea revoluției.

Marele scriitor Azorin a putut părăsi Madridul la 7 Octombrie, lăsându-și totul în țara coprinsă de flăcări. Nu a putut lua cu dânsul decât primele două volume dintr'o admirabilă ediție a „Esseurilor" lui Montaigne.

La Paris, unde se găsește dela 9 Octombrie, le arăta unui prieten:

— Am făcut provizie de înțelepciune! Unde pui că n'am putut-o trece de cât prin fraudă.

Pe străzile Parisului trece un tip de o înfățișare ciudată. Inalt, voinic, cu bărbuța în furculiță, îmbrăcat modest en gagne petit, *— cum zic Parizienii, mai poartă pe deasupra o bască iar în picioare... sandale de plajă. E cel mai mare scriitor al Spaniei,* Pio Baroja, *care se află acum pentru prima dată la Paris. Vine de departe... dela zidul unde fusese așezat spre a fi împușcat. Mersese, ca de obiceiu, să-și petreacă vacanța la vila sa din*

Pio Baroja

Vera Bidassoa, în Navara, nu departe de frontiera Franței. A izbucnit răzvrătirea. Pio Baroja, deși se aștepta la așa ceva, a fost surprins de repeziciunea cu care s'a aprins. N'a avut vreme să ia o hotărîre, când așa zișii „Requetes", *beretele roșii, au înconjurat Véra. Au pus mâna pe el și, fără nici o formă de judecată, l-au pus la zid ca să fie împușcat.*

Cel mai celebru dintre Baști, era sortit să fie doborît de gloanțele compatrioților săi. A apărut atunci pe neașteptate un carlist, care, la auzul numelui lui Pio Baroja, s'a apropiat de el, i-a strâns mâna și i-a spus:

— Am aci în buzunar două cărți ale d-tale. Nu sântem brute, ce Dumnezeu!...

Apoi l-a pus în libertate. Dar scriitorul, bănuind că nu toți acești „Requetes" care bântuiau regiunea ar putea fi de părerea șefului lor, a găsit mai prudent să treacă frontiera în Franța.

Acest Basc, solid pe picioare la vârsta de 64—65 de ani, pleacă adesea în excursii lungi și grele, evadând din literatură și din viața de toate zilele.

Intr'o zi se hotărî să plece în Portugalia pe jos, în tovărășia a doi frați ai săi. Au luat un măgăruș pe care și-au pus desagii nu prea încărcați și au pornit-o peste munți, după ce au traversat deșerturile aride ale Castiliei, sub razele unui soare tropical.

Pio Baroja a scris vre-o cincizeci de cărți și „Adevărul Literar" *a vorbit pe larg de opera lui. Intr'un stil nervos și plin de sevă în acelaș timp, și-a zugrăvit țara cu humor, cu o cruzime neîntrecută, dar și cu o dragoste plină de duioșie.*

In Franța nu prea a fost gustat, deși a fost tradus.

In America de Nord și în Anglia el este însă un autor cu mult renume. Poporul anglo-saxon gustă spaniolismul său concret și realist, ca și humorul său de un colorit special.

Născut la Saint Sebastian, dintr'o familie burgheză, grație dorinței de aventură și firii sale de călător a explorat adesea păturile adânci ale societății, acolo unde poporul trăește într'un amestec de ironie și de realități mizerabile.

E un verist amar, mai amar poate decât Strindberg, dar rămâne foarte spaniol în toate cutele personalității sale.

Chiar în satul unde a exercitat medicina, căuta de preferință tovărășia Hidalgo-ului *declasat. De aci a scos el tipurile tari și ciudate din lumea sa literară.*

In 1909 a scris „La Ciudat de la Niebla" *în care trăesc eroii săi gata să cadă în tragic.*

Nu e mândru, ci tare. Nu se sfiește să lucreze într'o brutărie la Madrid, și umblă prin Paris cu bascul său mic și cu hainele rupte.

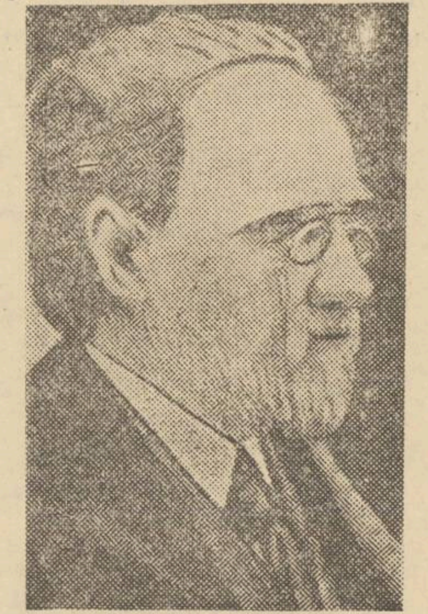
Unul din personagiile sale favorite, un basc, ca și dânsul, Aviraneta, *e conspirator de meserie, a trecut prin toate mișcările sociale și politice din Spania. Prin el îi cunoaștem pe Carliști, viața secretă a Spaniei dela sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Nu-i legat de nici-un partid. Filosofia sa e științifică. Poate tocmai de aceia i s'a întâmplat aventura cea mai tragică din viață.*

In limba franceză s'a tradus romanul său Burla *cu titlul* l'Aventure; *roman pesimist ca fond, dar umoristic în expresie, ca Cervantes și ca toți marii scriitori spanioli de odinioară: Hurlado de Mendoza sau Quevedo.*

Acuma se plimbă prin Paris cu bărbuța sa în furculiță, cu beretul său mic și cu sandale de plajă. E liber, dar surâsul său e plin de tristeță.

Pelerinajul la Medan

Societatea „Prietenii lui Emil Zola" *organizează în fiecare an, la începutul lui Octombrie, un pelerinaj la Medan, la căsuța pe care marele romancier și-o cumpărase acolo spre a lucra în liniște, într'un loc retras și liniștit. De treizeci și trei de ani se repetă acest pios pelerinaj în amintirea omului care, deși a luat parte la politica țării sale, a rămas în primul loc un scriitor, un intelectual,* „un clerc", *chiar când s'a decis să fie un partizan.*

Emil Zola

In fiecare an un scriitor de vază preamărește pe creatorul unei lumi de personagii nenumărate și variate, pe profetul unei societăți noi, dovedind statornicia, după moarte, a atâtor devotați prieteni, pentru acela ce a avut cetitori atât de entuziaști în viață.

La solemnitatea de anul acesta mașinile huruiau și se îmbulzeau pe lângă modesta căsuță dela Medan, sute de oameni umpleau aleele grădinii, ordinea era ținută de agenți motocicliști, războinici cu o aparență ciudată sub căștile lor de piele.

După discursul lui Marcel Batillat, *în numele „Societății Prietenii lui Zola", a lui* René Dumensil *în numele literaturii,* Cottereau, *delegatul tineretului laic și republican, a luat cuvântul Jean Zay, ministru în cabinetul d-lui Leon Blum, „Grand Maître de l'Université".*

După discursurile din anii trecuți, rostite de L. F. Céline și Jules Romains, era greu să se țină o cuvântare care să fie la înălțime. Cum însă Jean Zay este un intelectual subțire, întreaga presă a constatat talentul vorbitorului.

Lăsând la o parte orice considerații politice, Jean Zay a schițat portretul moral al acelui om scund, bărbos, miop, cu privirea visătoare îndărătul ochelarilor, scriitorul care în toate manifestările sale nu a căutat să realizeze decât adevărul: un erou autentic, un erou calm și hotărît în serviciul acestui principiu fundamental al vieții sale.

Oratorul citează apoi cuvintele lui Zola: „Prostiile indecente ucid uneori societatea; adevărurile goale — niciodată". Jean Zay evocă pe Raymond Poincaré, prezidând banchetul din Bois de Boulogne pentru încoronarea celor din familia „Rougon Maquart", la 1893, Iunie 20, și-și închee discursul în genul scrisului lui Zola, Zola din cele din urmă romane ale sale „Travail", Fécondité, *preamărind pe poetul care a dat existență literară „poporului muncitor și blând al unor civilizații noi".*

„Vocile care se 'nalță din fundul minelor unde se trudesc mulțimile negre ale „Germinalului", *vocile celor mai umile personagii din* „Assomoir" *și* „Nana", *ce exprimă ele, dacă nu speranța generoasă a acelui ce le-a dat glas, dorința lui de a spune oamenilor că-și calcă cea dintâi și mai sfântă datorie, în ziua în care uită legătura frățească ce trebue să-i unească pe toți".*

Sărbătorirea s'a terminat cu o odă lui Zola, compusă de Gustav Kahn și recitată de d-na Colonna-Romano dela Comedia Franceză. Un cor de cincizeci de persoane, „Chorala Sebărilor Populare", a încheiat festivitatea cu un măreț choral de Jean Sebastian Bach. Zola și... Bach, nimic mai opus și mai îndepărtat unul de altul decât spiritul acestor doi mari creatori. Ceiace-i leagă însă este și va rămânea: „pietatea lor pentru sfințenia muncii omenești".

Operele de artă spaniole

O ziaristă franceză, Marie-Louise Ferdiere, venind în Catalonia să facă o anchetă asupra soartei rezervate edificiilor religioase de interes arheologic, în urma războiului civil a vizitat și pe acela care este însărcinat cu această chestiune: Ventura Gassol.

Ventura Gassol este poet, erudit, militant socialist, pe care dictatura l-a ținut în temniță, dar pe care republica l-a ridicat la postul de consilier de cultură la Generalitatea catalană.

„Poporul acesta e minunat — spune Gassol. Chiar azi mi-au sosit de pe frontul Aragon două camioane cu obiecte de artă găsite în bisericile sau casele abandonate. Asta n'ar fi nimic: este vorba de un serviciu, în momentul de față organizat. Dar ceeace m'a emoționat profund e o scrisoare pe care soldații mi-au trimis-o împreună cu acest transport.

„Vă trimitem acestea — spune scrisoarea — fără ca să știm ce este vrednic de păstrat și ce nu face doi bani, pentrucă nimeni nu ne-a învățat niciodată așa ceva.

Dacă binevoiți, trimiteți-ne cărți despre artă ca să ne instruim"...

Mâne trimitem cărțile, doamnă.

— Și ce faceți cu toate acestea obiecte?

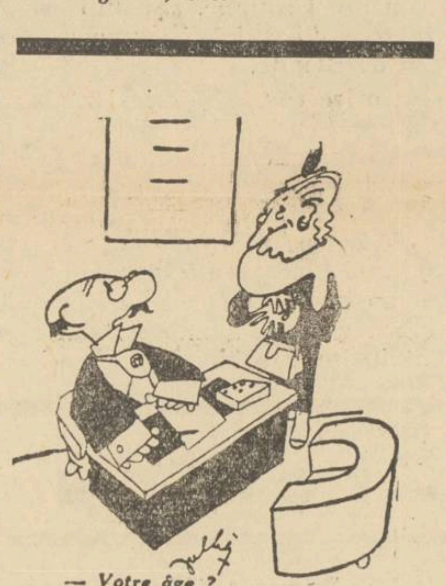
— Le depunem unde putem. In special în mânăstirea Pédrolbès, aproape de-aici, care le centralizează și le împarte în urmă la diferite muzee, în special la acele din Montjuich: museu de artă antică și museu de artă romană, gotică și modernă. Pun la dispoziția d-stră doamnă, o trăsură care să vă conducă la Pédrolbès și Montjuich, unde veți putea vedea operele salvate și clasarea lor".

Figuri din „Junimea"

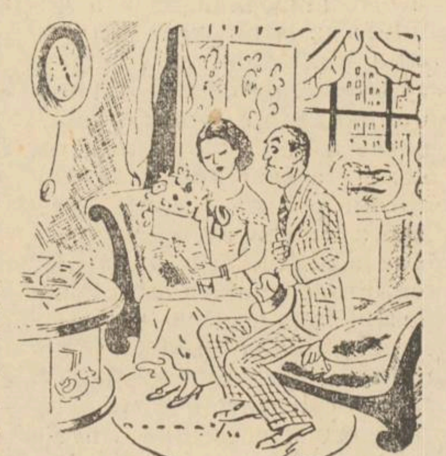
Valoroasa lucrare a d-lui *C. Săteanu* despre *„Figuri din Junimea"*, cuprinzând 400 pagini tipar, ilustrată cu fotografiile ctitorilor și corifeilor din *„Junimea"*, aduce inedite contribuții istorice și culturale, și ce e mai interesant și mai atractiv pentru cetitori, descrie atmosfera spirituală, zeflemistă și anecdotică din vesela dar celebra societate culturală.

Volumul imprimat într'un tiraj redus, costă în realitate sub prețul real al tipăririi, întrucât d-l *C. Săteanu*, urmărește răspândirea cărții, adică, cu alte cuvinte, popularizarea în rândurile iubitorilor de literatură, a faimoasei *„Junimi"*.

Volumul „FIGURI DIN JUNIMEA" în format mare, are și aspectul unui album, în care se găsesc și autografe celebre, semnate de *Maiorescu, Eminescu, Negruzzi, P. P. Carp, V. Pogor, Hurmuzache, C. Meissner, general Negruzi,* etc.

— Vârsta d-voastră?
— 58 de ani.
— Căsătorită?
— Nu, domnule comisar, încă nu!

OMUL DE AFACERI: Dragă, vrei să fii soția mea? Am patru minute disponibile pentru răspuns...

Cronica mizantropului

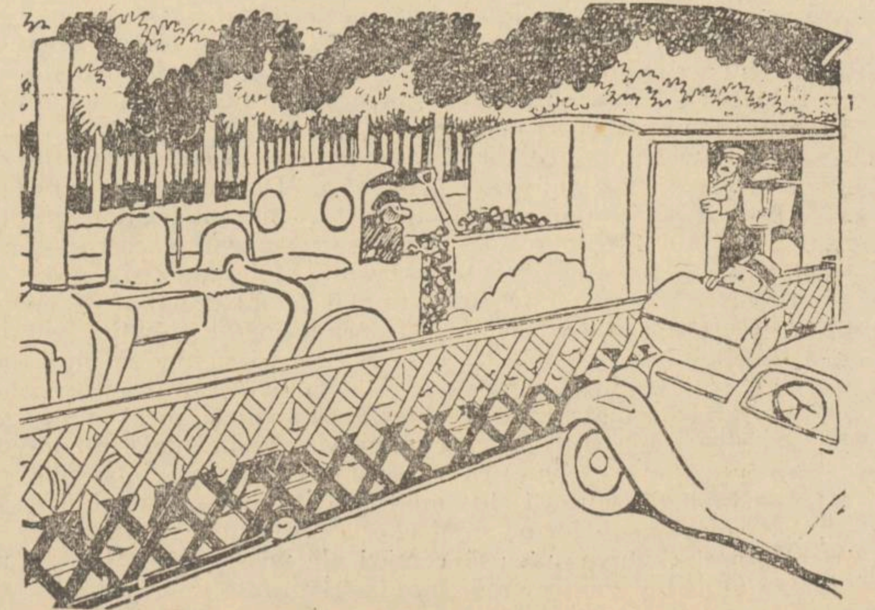
Elogiul sărăciei

Este un adevăr necontestat pentru oricine străbate Europa că țări de profundă civilizație ca Franța, Germania, Italia, se sbat într'o cruntă sărăcie alimentară. Mizeria este acolo un fenomen stabil, căci în orice porțiune de timp am cerceta istoria, am da peste aceleași suferințe. Și este în acelaș timp știut că Orientul a simțit mai puțin aceste dureri, iar întrucât privește România mi se pare că, cu toată mizeria socială a țăranului pe vremuri, spaima de a muri de foame n'a fost niciodată un sentiment român. Tot atât de adevărat este apoi că România este o țară săracă de bani, precum se știe că țările occidentale dispun de alte mijloace constructive. Explicarea acestui fenomen economic nu e grea și chiar Eminescu a intuit-o, în chipul teoriei statului agricol. Lucrurile ar sta astfel: Românul are ce mânca și prin urmare mâncarea, singurul produs național, este eftină. Așa dar țăranul după ce s'a săturat cu mămăligă nu mai poate prinde bani pe ce-i mai rămâne din porumb, fiindcă acest porumb nu se cere, sau ce prinde este neîndestulător. Neavând bani, țăranul nu cumpără produse industriale și artistice, nu întreține deci civilizația, nu e în stare să plătească dări mari statului, ca să pună acest stat în măsură de a face mari lucrări. In țările unde din cauza sterilității solului și a densității populației alimentele sînt rare, țăranul producător e un adevărat burghez. Trei găini reprezintă acolo un început de avere, douăzeci de ouă vândute înseamnă o bună afacere. Țăranul are bani, plătește dări mari și fiind un privilegiat față de proletar aspiră la o viață comodă. Occidentul se caracterizează prin tendința la specula a producătorilor. Viața în Franța și Germania se scumpește fulgerător cu toate măsurile represive, fiindcă toți țăranii simt interesul să strângă cât mai mari sume de bani, hrănirea însăși pentru producător nefiind o problemă gravă. Banii merg spre bănci și spre tezaur și statul are la îndemână mari mijloace de inițiative publice, firește, cu sacrificarea permanentă a câtorva milioane de șomeri.

România progresează foarte încet din punct de vedere al instituțiilor de folos obștesc, dar nu din vina guvernanților ci din cauza ieftinătății vieții. România nu va fi multă vreme în măsură de a face lucrări mari, afară de cazul când s'ar mobiliza forțat brațele cetățenilor. In Occident marile venituri se prefac în obiecte de lux, palate, monumente, instituții, care sînt în acelaș timp și un fel de spectacole publice pentruca sărăcimea să-și uite prin ele foamea. Numai unde lumea moare de foame sînt și mari bogătași, în stare de a lăsa enorme monumente și colecții de artă. Numai acolo se fac afaceri mari din nimic.

Dar și din punct de vedere moral sărăcia se pare preferabilă belșugului. La noi individul e nepăsător, sătul, bun, milos, prin urmare cam anost, cam șters sufletește, incapabil de mari nebunii, de mari întreprinderi. Cu tot așa zisul șomaj o luptă crâncenă pentru existență nu există și unde nu e luptă nu e nici geniu. In Occident omul exacerbat de sărăcie este rău, meschin, nervos, avar, stăruitor în fapte, disperat în întreprinderi, capabil de toate performanțele. Romancierul nostru nu are ce spune despre viață, fiindcă el însuși n'o cunoaște decât sub forma alimentațiunii, romancierul occidental o cunoaște în chipul unui hidos infern. Lipsa de caractere tipice din literatura noastră de aci vine. Gândiți-vă la avarul lui Balzac și apoi la acela al lui Delavrancea. Acesta din urmă e o caricatură inofensivă, mai mult un nebun care vrea să taie coada pisicei, în fond e atât de român încât își dă în petic și mănâncă o ciorbă de găină, el un mahalagiu, pe când un avar de literatură franceză nu va face niciodată această risipă... pentru că nu cunoaște găina.

ARISTARC

Mecanicul trenului de pe linia secundară către automobilistul în pană. — Ai nevoe de ceva?

---

desigur observările d-lui Dima sânt mai întemeiate, precumsânt în linie generală îndreptățite atunci când ne dă a înțelege că obișnuința vieții pastorale e atât de firească la câteun poet încât acesta nu-și poate reprezenta lumea decât cu imagini de stână.

Fiind vorba acum de înrâurirea literaturii poporane însăși trebuește neapărat să se păstreze, cum am spus, legătura cu desvoltarea istorică a unei teme. D. Dima citează un basm versificat unde e vorba de un craiu Flutur, amant al unei cicori, și recunoaște asemănarea cu nunta dintre fluturul și viorica din *Călin* al lui Eminescu. Aceste dulcege și în fond false mitologisme se explică nu atât prin folklor ci printr'o tradiție literară. Acest gen prețios a fost cultivat pe vremuri. Să ne amintim de *Fluturelul* lui Bolintineanu:

Intr'o vale lată
Cu flori semănată,
Trece-un fluturel
Mic și sprintenel.
Iată se oprește:
Stă odihnește:
Vede-o viorea,
Merge lângă ea.
— Viorică, lică
De-ai fi bunicică,
Cât ești frumușică,
Tu m'ai ospăta
In foița ta!"
Etc.

Sântem încredințați că cititorul poeziei de mai sus, și ea „folkloristă", va avea numaidecât sentimentul că a fi tradițional nu înseamnă a avea și talent.

Intr'adevăr, compunerea de mai sus este stupidă. Așadar d. Dima era îndatorat să ne arate dacă folklorul a avut asupra literaturii române înrâuriri bune, dacă s'au născut din fecundarea cu el opere de valoare. D-sa răspunde într'adevăr la această problemă, global, deoarece afirmă la sfârșit că se găsește la poeții citați de d-sa „o sensibilitate artistică... subtilă". Toate citatele sânt de altminteri admirate și lăudate fără rezervă. Ce păcat însă (și e poate vina noastră) că aproape niciodată nu putem fi alături și că versuri ca

Mergi pe drumul sorilor și al
primăverilor
Fără durere — că ne-ai lăsat tuturor durerilor

care d-lui Dima i se par „sclipitor metaforice" nouă ni se înfățișează ca banal nesemnificative. Așadar tot rostul unui astfel de studiu stă în determinarea calitativă a materialului, deoarece fără consimțire cu privire la valoarea lui orice studiu devine oțios.

Insă în atitudinea, socotită în abstracțiunea ei, de cercetător în dreptatea punctului de vedere principial, în temeinicia chiar a multor observațiuni de fapt, ce pot fi punctul de plecare al unor numeroase alte cercetări, se găsesc atâtea merite, încât simțim nevoia de a repeta încăodată că cele spuse mai sus sânt simple propoziții ale unei discuțiuni libere ce poate urma mai departe până la descoperirea adevărului.

G. CALINESCU

— Ce înguste par trotuarele după o masă copioasă!

Atelierele „Adevěrul", str. Const. Mille No. 7—11.

„ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XV — Seria II — No. 832
Duminică 15 Noembrie 1936

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în țară
10 Lei exemplarul în străinătate

Mihail Kogălniceanu

Desvelirea la București a statuei lui Kogălniceanu a dat prilej opiniei noastre publice, întoarsă în chip firesc mai mult către actualitate, să-și amintească de unul din oamenii cei mai trainici din istoria culturii noastre.

Discursurile rostite cu această ocazie au scos în evidență mai mult latura politică din activitatea lui Kogălniceanu. Au fost amintite memorabile fapte istorice care stau la temelia României moderne: în primul rând împroprietărirea țăranilor și secularizarea averilor mânăstirești, fapte la care Kogălniceanu a contribuit atât de mult încât, pentru a le evoca, este destul să-i pomenim numele. In ochii posterității Kogălniceanu apare mai ales ca om de faptă și ca un mare realizator social și poplitic. Iată de ce oratoria lui, atât cea de tribună cât și cea de catedră, lasă în umbră restul operei lui culturale. Nu e de mirare că și azi, în antologii, Kogălniceanu este înfățișat mai cu seamă prin Discursul pe care l-a ținut la 1891 cu prilejul jubileului de 25 de ani al Academiei, discurs în care își povestește viața și odată cu ea viața culturală, socială și politică a României dintre 1840 și 1890.

Născut în 1817 și mort în 1891, Kogălniceanu a luat parte cu vorba, cu scrisul și cu fapta la toate marile momente ale istoriei noastre timp de cincizeci de ani. In bogata lui activitate fapta a întrecut cu mult scrisul. Era într'o vreme când orice om de cultură trebuia să fie și om de acțiune. Prin temperament ca și prin jocul împrejurărilor, Kogălniceanu era menit să înfăptuiască mai mult decât să scrie, cum singur el mărturisește în prefața ediției din 1872 a *Letopisețelor,* când vorbește de „adunările-mume" din 1857: „Atunci n'am mai avut vreme de scris istorie; am făcut istorie".

Dar dacă Kogălniceanu a fost un strălucit făuritor de istorie el a fost în acelaș timp și un om de cultură, vrednic în multe privințe să fie amintit, ca îndrumător și ca exemplu.

Kogălniceanu făcea parte dintr'o generație în care nu erau rari oamenii cu însușiri multilaterale. Erau oameni pentru care fapta era într'adevăr „sora visului" și pentru care mișcarea culturală și literatura în special nu înfățișau decât niște subordonate ale acțiunei și niște mijloace în lupta pentru înfăptuirile sociale și politice. In acelaș om și după cum cereau împrejurările, istoricul făcea loc poetului, acesta oratorului, oratorul ziaristului, ziaristul omului de catedră și toți la un loc luptătorului politic. Nu era vreme de adâncit prea mult. Cultura trebuia începută. A fost epoca marilor întemeieri. Poate multe temelii au fost zidite în pripă: asta avea să influențeze clădirea de mai târziu și să dea prilej de cârpeli dureroase. Acum, când și era cârpelilor a trecut, ne putem da seama că multe din temeliile deatunci au fost bine chibzuite.

Dar aceste considerații se potrivesc mai mult la activitatea politică și socială a acelei generații. Procesul formelor nouă introduse de-avalma și pe nepregătite a fost îndelung făcut și refăcut. Și aici personalitatea lui Kogălniceanu apare extraordinar de completă și de multilaterală. Intr'adevăr, Kogălniceanu a fost unul dintre cei mai activi partizani ai formelor nouă. N'avem decâ să-l ascultăm cum singur vorbește în numele generației dela 1848—1864, în prefața Letopisețelor, citată mai sus:

„Dela 1859 până la 1864, ce n'am făcut! Alegerea unui singur Domn pentru ambele Principate; și, în curând, ca consecință, Unirea țărilor plină și întreagă, secularizarea averilor mânăstirilor închinate și neînchinate; oborirea clăcei (boerescul), împroprietărirea țăranilor! — Marea cestiune socială, care pretutindeni a costat sacrificii materiale colosale, ruina de clase întregi și șiroaie de sânge, în România se desleagă fără o picătură de sânge, fără ruina nimănui; ba chiar din contra dela al doilea an producțiunea rurală se întărește și bonurile rurale salvă averea a sute de proprietari îndatorați! — Și apoi, egala îndrituire a tuturor claselor societății române; sufragiul universal; instrucțiunea publică generală, gratuită și obligatorie... Și câte alte reforme, cu adevărat liberale!"

Dar iată acum pe acelaș om pe care l-am auzit vorbind cu atâta bucurie de introducerea formelor nouă, întrebuințând cu totul alt ton. Să-l ascultăm ce spune în programul revistei „Dacia literară" înființată în 1840:

„Dar poate să mă întrebe cineva ce este *critica* și pentru ce avem trebuință de această damă?... Inainte de zece ani când era rușine de-a lua condeiul în mână spre a compune ceva românește, critica ar fi fost cu totul de prisos și nepriincioasă literaturii născânde. Astăzi s'au schimbat lucrurile; care n'are mania de-a fi autor? Insuș țâncii de pe lavițele școalelor au pretenții a publica scrierile lor până și tractaturi de filosofie. Ei bine, într'o asemenea epohă, când se publică atâtea cărți, afară de bune, nu este de neapărată nevoie ca o critică nepărtinitoare, aspră, să le cerceteze pre toate și ca într'un ciur să le vânture; lăudând pe cele bune și aruncând în moianul uitării pe cele rele; și una și alta după principiile sale și fără a lua sama la persoana și la starea autorilor?"

Dacă omul politic, omul de faptă, putea și era chiar nevoit să clădească în grabă și să nu-și întârzie opera de construcție cu un criticism nepotrivit momentului, în schimb omul de cultură își începe activitatea cu o critică aspră. Statul modern al României trebuia creat; cultura românească trebuia trezită. Cel dintâi cerea o adaptare deocamdată fără rezerve; cea de-a doua cerea o primenire lucidă și o îndrumare sănătoasă. Kogălniceanu, spirit delaolaltă progresist și critic, a fost omul potrivit pentru amândouă operele. Și caracteristica principală a personalității lui stă tocmai în această rară împerechere de criticism și încredere dârză în necesitatea formelor nouă.

Ca om de cultură — aspect sub care în deosebi ne interesează aici — Kogălniceanu, pentru a fi prețuit cum trebue, e nevoie să fie așezat și privit în epoca în care a trăit. Pentru a-i înțelege însemnătatea e nevoie de precizarea cronologică. E destul să amintim de *Arhiva istorică,* al cărei prim tom apare în 1841, cu patru ani înaintea *Magazinului istoric* al lui Laurian și Bălcescu, cu unsprezece ani înaintea publicării la Iași a *Cronicei* lui Șincai. *Arhiva istorică* reprezintă o dată memorabilă în cultura noastră și poate că și astăzi un amator de „limbă veche și înțeleaptă" ar mai găsi vreun interes să citească pagini din această culegere de documente, cum ar fi de-o pildă „Călătoria Arabului Patriarh Macarie de la Alep la Moscva prin Moldova și țara Românească" tradusă de C. Negruțți. Și nimic nu poate da măsura acelor vremuri eroice ale culturii noastre mai bine decât rândurile cu care Kogălniceanu își închee *Introducția* la tomul întâi al *Arhivei:*

„Numărul cetitorilor colecției fiind foarte mic, noi nu tipărim decât o sută de exemplare, din care mai mult de jumătate se împartu gratis. Din aceste, fiește care se poate lămuri că interesul bănesc nu este nici de cum scopul nostru".

Astăzi când ultima fițuică scrisă de orice „țânci de pe lavițele școalelor" se tipărește în sute și sute de exemplare, putem să privim cu surprindere și mândrie drumul imens pe care l-a parcurs cultura noastră în mai puțin de o sută de ani, de pe vremea când *Arhiva* lui Kogălniceanu nu găsia nici măcar cincizeci de cetitori. Totuș, să nu ne prea grăbim. O carte de felul acesta n'ar găsi nici astăzi cetitori prea mulți. Și critica din programul *Daciei literare* este și astăzi tot atât de actuală ca și acum un secol.

„Cronicele României sau Letopisețele Moldaviei și Valahiei", formează desigur fapta culturală de căpetenie a lui Kogălniceanu. Ultima ediție, a doua, e din 1872—1874. N'ar fi oare nimerit ca vreodată, cu prilejul vre-unei comemorări oarecare, să se retipărească într'o nouă ediție critică aceste Letopisețe ? Ar fi un nou monument, mai durabil decât altele, închinat memoriei lui Kogălniceanu. S'ar păstra în frunte prefețele și „Cuvântul introductiv la cursul de istoria națională rostit în 24 Noembrie 1843 în Academia Mihăileană", s'ar adăuga poate și discursul autobiografic din 1891 și toate acestea ar putea să aibă și un interes literar pe lângă acela istoric-cultural, care este considerabil

AL. PHILIPPIDE

Dem. Berea — Portret

Romanță

Cu foșnet de toamnă săracă
Mă chiamă uitarea la geamuri,
Când vântul pe suflet mi-apleacă
Firave și tinere ramuri.

Și, singură 'n ceașul târziu,
Mă strig speriată pe nume,
Din vremea când n'o să mai fiu
La nici o fereastră din lume.

Mesteacănul

Mesteacănul înalt și străveziu:
Subțire floare artificială,
Cu fiecare frunză, o petală
De aur viu.

Și cum îl bate vântul dintr'o parte,
Și-apleacă lung crenguțele ușoare,
De parcă vrea, neliniștit, să zboare
Spre moarte.

OTILIA CAZIMIR

Statuia lui Mihail Kogălniceanu, ridicată în mica piață cu acelaș nume, este simbolul acestei mari personalități în cadrul vremii și al întinderii țării noastre.

După cum statuia lovește prin proporțiile sale mult prea mari față de soclul pe care a fost așezată și spațiul ce i-a fost destinat, tot astfel impresionează figura și activitatea lui Kogălniceanu în perspectiva în care apare în orizontul istoric.

El n'a fost un literat în înțelesul propriu al cuvântului, ci un om de-o inteligență multilaterală, un patriot care a crezut în virtuțile neamului în care s'a născut și care a rămas credincios toată viața acestei credințe, precum și credințelor democratice, adică principiilor prime care sânt la baza progresului și civilizației.

Format în cultura occidentală, cea franceză în primele timpuri ale copilăriei sale, cea germană în tinerețe, el a fost pătruns de ideia că patriotismul material nu-i suficient. Formarea unui patriotism în care buna stare materială a poporului nu trebue pierdută niciodată din vedere, a fost, la el întovărășită mereu de strădania de a trezi și întreține convingerea morală, credința că viața și însuflețirea patriotică nu pot da roade decât alimentate de neclintita încredere în valorile de bază ale societății.

Om de acțiune, om politic în sensul larg al cuvântului, adică în sensul de-a lega teoria de fapt și a fi mereu în realitatea practică a țării sale, el a fost totuși veșnic răzvrătit, clar-văzător și curajios. Opera lui politică este nu numai rezultatul concepțiilor și convingerilor aduse din Apus, dar și al unor lupte îndârjite dealungul carierei sale, pe cât de îndelungate pe atât de zbuciumate.

Cele două broșuri scrise în timpul revoluției dela 48. „*Mihail Sturza, partida națională și Comisia*" în care îndeamnă poporul la continuarea luptei, și critică domnia lui Mihail Sturza și cere ca nimeni să nu mai aibă încredere în Domn, precum și „*Dorințele partidei naționale din Moldova*" dovedesc curajul său moral și adânca sa convingere democratică. In cea dintâi, după critica domniei lui Mihail Sturza, vorbește de „oropsirea" țăranilor, de birurile grele impuse negustorilor, licențiarea funcționarilor neplăcuți lui Vodă, etc., deci face un rechizitoriu aspru al actelor de guvernământ. In cea de a doua, atacă Regulamentul Organic, impus de Ruși și formulează un bogat program de revendicări democratice: libertatea scrisului, egalitatea politică, instrucția publică gratuită, împroprietărirea țăranilor, votul universal, Unirea Principatelor, desființarea privilegiilor, etc.

In serviciul acestei lupte arma cea mai puternică a fost însă puterea oratoriei, acele monumente politice ce sânt discursurile sale, în special epocalul discurs la alegerea lui Cuza, precum și faimosul său „Cuvânt pentru deschiderea cursului de istorie națională", 24, Noembrie 1843, care e nu numai o revizuire a trecutului sub dominația străină, dar și un program pentru generațiile tinere, în forma unui oratorism de o splendidă și caldă avântare sufletească. Acolo se arată el adânc înțelegător al unificării sufletului românesc, atacând curentul latinist ca o mișcare goală de cuprins, o pretențiune de vanitate fără temeiu și proclamând o limbă și o nație, „singură și aceiași", căci nu există nici Munteni, nici Moldoveni, nici Ardeleni, ci numai „*Români*".

In tot ce a atins activitatea acestei mari personalități rămâne pecetea inteligenței sale largi în orizonturi, dar precisă și solid întemeiată pe realități.

Deși n'a scris Istorie ca istoric, ci ca un om politic, pentru propagandă, totuși letopisețele sale, apărute în trei volume, constitue, după chiar aprecierea lui A. D. Xenopol, „*un eveniment capital în dezvoltarea intelectuală a poporului român*".

Din primele încercări de tinerețe, cum e „*L'Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens*", care e o lucrare de propagandă, publicată la Berlin 1837, se vede metoda de lucru a lui Kogălniceanu, acea nevoe de a se informa precis și pe bază de documente, unele foarte rare, metodă pe care a urmărit-o în toate lucrările și actele sale de scriitor, vorbitor și om politic.

Justețea vederilor sale în toate problemele se dovedește și în activitatea de ziarist, destul de bogată prin articolele și studiile publicate în toate ziarele și revistele din timpul său. Dar mai ales este interesantă preocuparea sa de a înființa cu „Dacia Literară" (1840) o revistă *pur literară,* în afară de orice preo-

O. Han
Monumentul lui M. Kogălniceanu

cupare politică, literatură *pur românească,* în afară de orice influență străină, neadmițând nici traduceri, căci, — spunea el, — avem destule izvoare de inspirație în natura și sufletul țării.

Un om viu în scrisul și acțiunea sa, o personalitate complectă, înzestrată cu talentul de a se exprima în vorbă și în scris, un patriot luminat care a presimțit nevoia de a adapta spiritul și politica țării sale, spiritului și politicii europene și care a îmbrățișat cu marea și complexa sa inteligență toate problemele vremii cu posibilitățile lor de aplicare la realitățile bine cunoscute ale țării din vremea sa, urmărit de dorința de a înscrie țara cu trecutul ei în cadrul civilizației europene, deși poate nu a putut să dea acestui trecut perspectiva istorică în care străinătatea s'ar fi putut interesa de el.

Un mare intelectual, un mare om politic, un excelent orator și mai ales un generos și sincer patriot și democrat, astfel ne apare Mihail Kogălniceanu, care desigur prin proporțiile personalității sale depășește cadrul vremii în care a trăit.

IZ. Sd.

Actualități Științifice

Telegrafie fără fir prin lumină

Corpul de semnalizări din armata americană foloseşte de curând un procedeu original pentru comunicaţiile fără fir. Sistemul a fost preconizat de savanţii yankei Gustav Hammer şi Lawrence W. Foskett, profesori la Universitatea din Idako, care, analizând aprofundat fenomenele transmisiunii fără fir a convorbirilor, au recunoscut avantagiile utilizării razelor luminoase ca un mijloc de comunicaţie la distanţă. Din această cauză, sistemul e denumit „telefonie luminoasă". Emiţătorul constă dintr'o flacără de acetilină şi un reflector, care trimite razele de lumină spre receptor. Focarul e echipat cu o dublă cameră de gaz, având o membrană ca perete separator. Vorbind în faţa acestei membrane, se produc oscilaţii în sursa de lumină. Reflectorul este situat în aşa fel, încât razele de lumină să ajungă la receptor. Ambele posturi sânt prevăzute cu baterii obicinuite şi aparate telefonice, razele ţinând aci locul obicinuitelor conducte electrice. Această instalaţie, experimentată cu succes în practică, face posibilă transmisiunea fără fir a ştirilor şi prezintă în plus avantajul de a păstra secretul convorbirilor, deziderat irealizabil încă în sistemul comunicărilor prin unde electrice. Transmisiunea este asigurată, graţie unei celule electrice foarte sensibile. Singurul neajuns al noului sistem se datoreşte faptului că aplicaţiunea este limitată din cauza câmpului restrâns de acţiune a razelor luminoase, care necesită prezenţa unui spaţiu liber.

Porumbul conţine aur

La „Institutul de fiziologie vegetală", de pe lângă Universitatea din Praga, s'a făcut de curând o descoperire remarcabilă, care a stârnit un deosebit interes în cercurile ştiinţifice. S'a constatat anume că porumbul, care creşte în Slovacia de vest, cuprinde urme dozabile de aur. Intr'adevăr, arzând boabele de porumb culese în această regiune, în cenuşa rezultată s'au putut observa mici cantităţi de aur. Astfel un kilogram de boabe de porumb conţine în mijlociu un miligram de aur.

Incercările făcute cu alte specii de cereale cultivate în aceste ţinuturi n'au reuşit să pună în evidenţă existenţa unor urme de aur, ca în cazul porumbului.

Căldura soarelui de iarnă

Mai mulţi savanţi suedezi, colaborând cu observatoriile astronomice din ţara lor, au reuşit să stabilească în mod indiscutabil — faptul în aparenţă paradoxal, — că razele solare care se abat pe pământ, în timpul iernei, sunt mult mai calde decât cele din timpul verii. Cauza acestui fenomen ciudat trebue căutată în variaţia mai multor factori terestri, în cursul anotimpurilor. Astfel, iarna pământul e mai aproape de soare, iar atmosfera cuprinde mai puţină umiditate şi este mai curată, întrucât numărul părticelelor de praf, în suspensie în aer, este mai redus în cursul iernei.

Uleiu comestibil din tutun

Specialiştii „Institutului german de cercetări asupra tutunului" din Forchheim au reuşit să extragă din seminţele coapte de tutun, un uleiu prezintând remarcabile calităţi pentru alimentaţie. Noul produs, care poate fi obţinut în cantităţi destul de mari, nu conţine nicotină şi are un gust plăcut.

Razele infraroşii în astronomie

Graţie fotografiei cu razele calorifice infraroşii — radiaţii invizibile ale spectrului solar — astronomii au reuşit să înregistreze un mare număr de stele necunoscute încă, de pe firmament. Intr'adevăr, aceste astre sânt prea puţin luminoase pentru a impresiona ochiul nostru sau obicinuitele plăci fotografice şi prea reci pentru a putea fi fotografiate prin mijloacele uzuale. Or, graţie razelor infraroşii, care, produc, după cum se ştie intense efecte calorifice, putem fixa chiar şi imaginea stelelor, având la suprafaţa lor o temperatură numai de 2000 de grade Celsius.

Cu ajutorul nouilor plăci fotografice, astronomii speră astfel să fie în măsură de a descoperi stele mai apropiate de sistemul solar, decât steaua fixă „Alfa" din „Centaurul", care ese actualmente cea mai aproape de noi, deşi situată la o distanţă de patru ani-lumină.

Luna şi cutremurele de pământ

Nu de mult savantul american Perrey a formulat o interesantă teorie, după care cutremurele de pământ ar fi influenţate într'o mare măsură de atracţia lunei. După această originală teorie — de altfel foarte criticată în cercurile ştiinţifice — seismele terestre sânt mai frecvente atunci când luna se găseşte lângă meridianul locului, decât în cazul când s'ar afla la 90 de grade de meridian. Doctorul W. Allen, care a studiat în mod amănunţit şi sistematic cutremurele ivite în California, în cursul ultimilor 45 de ani conchide că mareele lunare au avut o anumită influenţă determinantă în special asupra momentului isbucnirii multor cutremure, abătute asupra acestui teritoriu.

Clorofila şi soarele

Doctorul Lewis H. Flint, de la „Institutul Technologic" din Massachussets (Statele Unite), a făcut descoperirea că lumina solară acţionează asupra unor seminţe vegetale prin intermediul clorofilei. El a ajuns la acest rezultat în urma unor îndelungate şi minuţioase cercetări relative la influenţa diferitelor lungimi de unde luminoase asupra seminţelor de lăptucă.

Electricitatea contra insectelor

Impotriva cărăbuşilor şi în genere a insectelor, cari amenință agricultura şi horticultura, un fermier american Smith din Kansas (Statele Unite), a găsit un mijloc eficace de apărare. Folosind o reţea de sârme electrizate, cu care a împânzit terenurile de cultură şi diverşi arbori fructiferi, el a reuşit să stârpească, prin electrocutare, aproape toţi viermii şi larvele insectelor vănămătoare.

In arsenalul mijloacelor de luptă împotriva flagelului insectelor, electricitatea reprezintă, fără îndoială, o armă din cele mai importante.

Progresele cinematografului în relief

Ecranul în relief —a cărui realizare se datoreşte în primul rând sforţărilor perseverente ale savantului francez Louis Lumière, acelaş care a inventat, acum 40 de ani, cinematograful — înregistrează acum o serie de perfecţionări de natură să grăbească promovarea lui în practică.

Sistemul preconizat de Lumière prevede folosirea a două imagini în culori diferte, care, prin contopirea lor produc impresia de relief. Pentru a înlătura neajunsurile actualului sistem, s'a propus să se proiecteze cele două imagini, prin lumini polarizate şi anume: una vertical şi alta orizontal. Dificultatea aplicării în practică a acestui principiu se datoreşte în primul rând faptului că avem nevoie de nişte ochelari speciali, capabili să polarizeze lumina în aşa fel, încât fiecare lentilă să facă imposibilă vederea uneia din cele două imagini. Or, Dr. Haase, din Viena, a reuşit să pună la punct, o pereche de geamuri optice, echipate cu un filtru preparat dintr'o combinaţie pe bază de iod, corespunzând în totul condiţiei de mai sus. Acest dispozitiv, care s'a dovedit un excelent polarizator face posibilă realizarea practică a cinematografului în relief.

Ing. I. S.

UN ANUNCIU la MICA PUBLICITATE a ziarului DIMINEAŢA

Preţueşte cât UN MILION de circulări

NOU! A APARUT

INFIERAT!

ROMAN de L. KAPELLER

INĂLŢĂTORUL ROMAN

O dramă pe funicular şi în tunele oarbe. In zăpezile veşnice, deasupra prăpastiei groaznice. Lupta titanică a d-rului Hans Blanck şi a Helenei Landa cu destinul, oamenii şi natura — pentru onoarea, dragostea şi viitorul lor.

în *„ROMANELE CAPTIVANTE"*

— 260 pagini 15 lei —

Cereţi-l la chioşcari şi librari

Viaţa teatrală

„In amurg" de Gerhard Hauptman, la Teatrul Regina Maria şi „Absenţe nemotivate" de Şt. Bekeffi şi Al Stella la Teatrul Comoedia

Perseverenţa directorilor noştri de teatre a început să-şi arate roadele. După un început de stagiune mediocru, repertoriul se purifică încetul cu încetul, realizările artistice terminând prin a se ridica la nivelul intenţiunilor, mai întotdeauna bune, ale celor ce conduc destinele teatrului românesc.

După „Omul şi masca", un desăvârşit succes al primei noastre scene, Teatrul Regina Maria ne dă ocazia să admirăm una din lucrările celebrului dramaturg german, Gerhard Hauptmann.

Desigur piese bune se găsesc la toate răscrucile, iar directorii de teatru nu au decât greutatea să le aleagă. Ceiace mai rar se poate găsi însă, este un spectacol bun. Or, Teatrul Regina Maria, a realizat cu „In Amurg" unul din acele spectacole complecte, şi care justifică existenţa unui teatru de artă.

Gerhard Haptmann este considerat de mulţi, ca părintele teatrului naturalist german. Producţiunea lui, însă, trebue socotită superioară întregii literaturi dramatice iszvorîtă în jurul anului 1900, din acel curent format sub imboldul naturalismului, ca mijloc de expresiune artistică. Ciocnirea sentimentelor în cadrul unui conflict dramatic ce se desfăşoară într'un ritm care caută în primul rând imitarea — dusă până la exces — a naturei, era un lucru prea superficial pentru o concepţie germană, obişnuită să privească problemele plămădite din zbuciumul firii omeneşti, cu mai multă pătrundere.

Naturalismul german se înrudeşte cu cel francez (obârşia teatrului naturalist trebue căutată la Bataille, Porto-Riche, Paul Hervieu) doar prin tehnica construcţiei. In ceeace priveşte fondul ideologic, teatrul naturalist german — şi ca atare Gerhard Hauptmann, întemeitorul lui — este mult mai realist, şi în consecinţă mai aproape de uman, şi mai profund. Bazele acestui teatru au fost mult mai solide, deoarece, el a putut fi izvorul artei dramatice germane de azi. Franz Wedcdkind, Kaiser, Schnitzler, Sternheim, Walter Hasenclever şi deci expresioniştii, Toller şi teatrul politic, sânt descendenţii legitimi ai lui Gerhard Hauptmann.

Influenţa ibseniană a deviat începuturile naturalismului german, îndreptându-l spre alte ţinte, şi dintr'un teatru superficial, a făcut un teatru serios, profund, cu tendinţe spirituale.

Importanţa lui Gerhard Hauptmann în formaţiunea teatrului modern german, este deci de netăgăduit. Revoluţionar în artă, Hauptmann a atacat pe scenă, probleme care începeau să se cuibărească în viaţa de toate zilele. De aceea dramele lui sânt în primul rând, sociale. „Inainte de răsăritul soarelui", „Căruţaşul Henschel", „Rose Bernd", „Oameni singurateci", „Mihail Urammec", şi câte altele, caută să se justifice printr'o problemă socială. Lumea proletară şi în special burghezia, ocupă un loc important în desfăşurarea conflictelor dramatice scornite de Hauptmann. Intre prima lui piesă, „Inainte de răsăritul soarelui", creată la 20 Octombrie 1889, şi ultima „In amurg", jucată în 1932, atunci când autorul era sărbătorit pentru a 70-a aniversare, se întrevăd aceleaşi preocupări, aceleaşi tendinţe, aceleaşi idei.

„In amurg" ne înfăţişează două drame care se desfăşoară în mod paralel. De o parte, drama umană — dragostea nemăsurată a unui om bătrân pentru o fată, cu o jumătate de secol mai tânără, o ultimă licărire biologică într'un amurg de viaţă, — şi de cealaltă, drama socială, — eforturile instinctive ale burghezilor de a-şi conserva prerogativele perpetuate printr'o tradiţiune temeinică, şi realizate prin apărarea şi determinarea proprietăţii.

Când venerabilul consilier Mathias Clausen, tatăl profund respectat al unei numeroase familii, şi care a agonisit după o viaţă cinstită, o avere considerabilă, când acest venerabil consilier se va înamora de tânăra Inken Peters, panica de a vedea bunurile familiei răspândite în cele patru colţuri ale lumii de nebuniile dragostei încolţeşte şi svârcoleşte sufletele burghezilor inspăimântaţi de o posibilă deposedare. Cele două drame, fiecare cu conflictul ei, se vor ciocni deodată cu toată brutalitatea, dând naştere unui conflict general, omogen, care va călăuzi acţiunea piesei cu o vigoare nebănuită. Copiii lui Mathias Clausen reuşesc să-l pună sub interdicţie. Lovitura aceasta va fi fatală bătrânului părinte, care după o scurtă nebunie se omoară.

Imbinarea celor două drame este construită cu o dibăcie măiastră. Aci se dă pe faţă mecanismul unei technice perfecte, apanaj necontestat al teatrului naturalist.

Piesa care porneşte greu, — primele două acte nu fac decât să prepare acţiunea viitoare —, devine brusc de un dramatism impunător. Apoi în ultima fază — moartea bătrânului consilier —, ritmul cel lent iese iarăşi la iveală. Mortile care au loc pe scenă în faţa spectatorilor, după o agonie lungă şi explicativă sânt cauza principală a decăderii teatrului naturalist. Amintiţi-vă de ultimul act din „Făcliile" lui Bataille, reprezentată acum doi ani, pe scena teatrului Naţional, când eroul, paralizat pe un jeţ, trage să moară timp de patruzeci de minute.

„In amurg" a dat ocazia d-lui Victor Ion Popa să se ilustreze în chip definitiv, ca un priceput şi excelent regisor. D-sa a realizat adevărate minuni, în jocul de ansamblu al actorilor. De pildă, actul al treilea, când panica a cuprins membrii familiei Clausen, este un cap de operă, ca atmosferă, mişcare, omogenitate. Apoi, d. Victor Ion Popa a mânuit cu dibăcie jocurile de lumină, dând efecte de toată frumuseţea.

In rolul principal a apărut d. G. Storin, care a făcut una din cele mai frumoase creaţiuni din bogata-i carieră artistică. Cu un joc sobru şi totuşi variat, cu o comprehensiune admirabilă a personajului ce-l întruchipa, d. G. Storin a ilustrat figura consilierului Mathias Clausen, cu toată autoritatea masivului şi concentratului său talent.

Inconjurat de un ansamblu, strunit şi pus la punct cu o precizie neegalată de d. Victor Ion Popa, d. G. Storin a fost ajutat în realizarea acestui spectacol de d-nii Tony Bulandra (două scurte apariţiuni, dar complecte), I. Talianu (al cărui umor natural nu se desminte niciodată), Nae Bulandra, Marcel Enescu (o excelentă mască), C. Eterlé (bun ca întotdeauna), Al. Stoinovici şi I. Livezeanu (doi tineri al căror debut a fost viu remarcat) şi d-nele Marieta Anca (cu un joc nuanţat şi plin de sensibilitate), Nelly Sterian, Mania Antonova, Dina Cocea şi Mitzi Ignătescu.

Incă de săptămâna trecută remarcasem cât de agreabil este noul spectacol oferit de teatrul Comoedia publicului bucureştean. Spaţiul nu ne îngăduise atunci să facem comentarii mai largi. Le vom face de astă dată.

Mişcarea teatrală vieneză a început să aibă asupra repertoriului nostru, o covârşitoare influenţă. Fie că este vorba de piese pur vieneze — cum este cazul „Absenţelor nemotivate", fie că este vorba de piese străine, franceze sau engleze, cum au fost de pildă „Prima zi de primăvară", sau „Fiul meu domnul ministru", condiţiunea esenţială a unei opere dramatice, pentru a fi reprezentată la noi, este trecerea ei printr'un teatru vienez.

Această servitute, creată de mentalitatea directorilor noştri de teatru, rămâne valabilă atâta vreme cât nu este împinsă la exces. Pentru moment însă, ea dă încă roade bune.

„Absenţe nemotivate", jucată de Teatrul Comoedia este o piesă uşoară, fără nici o pretenţiune decât aceea de a da posibilitatea unui spectacol reuşit.

Ansamblul închegat de d. Sică Alexandrescu ne-a oferit o realizare omogenă şi cu multe resonanţe în toate straturile unui public ce a început de la o vreme să se intereseze cu mai multă vioiciune de mişcarea noastră teatrală.

Pe pragul de a intra în clasa opta, o tânără şi zglobie fată, pe nume Suzy Iaeger, se căsătoreşte cu un profesor universitar. Noua viaţă îi produce însă oarecari deziluziuni, printre care singurătatea pe care i-o impune un soţ cu multe ocupaţiuni.

Se hotărăşte dar, să urmeze în mod clandestin cursurile clasei a opta. Absenţele nemotivate care îşi aveau o scuză în viaţa de şcolar, devin însă intolerabile şi suspecte într'o căsnicie. Complicaţiunile ivite, unele triste, altele comice, se vor descurca până la sfârşit, spre bucuria soţilor Iaeger, gata să divorţeze, şi a publicului încântat de un subiect inedit şi uşor de urmărit.

D-ra Leny Caller, revenind în cadrul posibilităţilor sale artistice, ne-a dat o Suzy Iaeger, plină de vervă, d-sa jucând cu mult brio un rol care-i convenea de minune. Alături de dânsa, se cuvine să subliniem excelenta creaţiune a d-nei Nora Piacentini, o actriţă dotată cu mult temperament scenic, şi un umor natural de foarte bună calitate. In afară de d. Lungeanu, care a jucat rolul soţului cu mult tact şi o discreţiune pentru care îi aducem laudele noastre, ansamblul a fost complectat de d-nii Al. Finti, G. Timică, (un rol de câteva cuvinte, dar prezenţa d-sale pe afiş, o determină pe a publicului în sală), I. Morţun (o excelentă creaţiune plină de haz) V. Ronea şi d-nele Sylvia Fulda, Aura Fotino, Beathy Fredanov (care a ţinut să ne arate că este o actriţă de compoziţie plină de talent); T. Benescu-Munteanu, Closi Bertola, etc.

O seară agreabilă, şi un spectacol reuşit, iată caracteristicile acestei piese, menită să facă o lungă serie.

GH. NENIŞIOR

Cronica sportivă

Penultimul match între echipele bucureştene care a avut loc între Venus şi Unirea Tricolor a constituit una dintre cele mai frumoase partide din toamna aceasta. In ciuda scorului mare care ar lăsa să se bănuiască o dispoziţie între adversari, dăunătoare unei desfăşurări echilibrate a jocului, matchul a prezentaţ în tot timpul celor 90 de minute o succesiune neintreruptă de faze interesante şi spectaculoase. Se poate spune că numai arareori s'a văzut o întâlnire între echipe bucureştene în care nivelul jocului practicat să se menţină aşa de sus.

Meritul mare al acestei stări de lucruri satisfăcătoare revine în primul rând conducerei clubului Venus şi antrenorului echipei, Platko, care a izbutit în scurt timp să obţină o sensibilă ameliorare a disciplinei şi a stilului. Am văzut astfel venusiştii ţinându-şi locurile, renunţând la excesul de dribling ca şi la traiectoriile aeriene, căutând în fine partenerul cel mai descoperit când trebuiau să treacă mingea. Toate acestea nu erau evident descoperiri recente în tehnica footballului, erau de mult cunoscute dar nu erau practicate de cele mai multe din cluburile noastre. Negrii însă sunt în plin progres şi randamentul echipei a crescut substanţial: dovada o constitue cele şase puncte marcate, toate fiind concluzia unor faze clar concepute şi precis executate. E dela sine înţeles că o nivelare totală a echipei nu se poate obţine şi nici nu e de dorit. Jocul nu are decât de câştigat ca agrement pentru spectatori, dacă din când în când ne produce şi câte o „acţiune personală" dusă la bun sfârşit. La Venus, rolul acesta de june prim e tot mai des susţinut de Humis, fără însă a prejudicia niciodată atacul echipei lui.

Fundaşii au arătat şi ei progrese simţitoare în disciplina jocului; şi-au păstrat locurile cu o deosebită grijă, în degajări au căutat mereu să dea mingea unui coechipier, în fine, fără a renunţa la un joc bărbătesc, s'au abţinut dela durităţi sancţionate de regulament.

Mijlocaşii au dat deasemenea deplină satisfacţie; atât Bărbulescu cât şi Gorgorin şi-au păzit cu străşnicie adversarii, dar au şi complectat deseori atacul; o menţiune specială se cuvine lui Colea Vâlcov care a făcut o excelentă partidă; adevărat centru mijlocaş, el nu s'a depărtat niciodată prea mult de centrul terenului, servindu-şi tovarăşii cu mingi direct utilizabile. Nimic nu desorganizează mai mult cadenţa unei faze în dezvoltare, decât mingile servite înalt şi tocmai acest lucru l-a evitat cu multă abilitate Colea Vâlcov.

Linia de atac, condusă de excelentul şi altruistul Humis, s'a acoperit de glorie; toţi înaintaşii au fost deopotrivă de buni începând cu Ene, în mare progres, şi sfârşind cu Gruin.

Explicabilă dar nu scuzabilă a fost însă înfrângerea oborenilor la o diferenţă de puncte aşa de dezastruoasă. Cauza principală a fost că, exceptând linia fundaşilor, în toate compartimentele a domnit o dezordine extraordinară. Disciplina de joc, care a adus atâtea victorii oborenilor, a fost cu totul absentă în ultimul match pe care l-au jucat; nimeni, cu excepţia apărării, nu şi-a ţinut locul iar consecinţele n'au întârziat să se producă. Al doilea factor al înfrângerii a fost inexistenţa înaintării; Soni Niculescu s'a dovedit a fi, la propriu şi la figurat, punctul negru al echipei lui; în tot timpul jocului n'a vrut să-şi servească partenerii; dribland cu încăpăţânare, shootând dela distanţe nepermise, Niculescu a destrămat întreg atacul echipei cu rezultatul că apărarea a fost peste măsură de întrebuinţată.

Cu toate că aceasta din urmă şi-a făcut conştiincios datoria, ea nu a putut rezista neasistată la atacul viguros şi perfect închegat al negrilor.

Singur Steinbach, în linia mijlocaşilor, a făcut figură onorabilă. Totuşi, chiar fără aceste grave lacune, Unirea Tricolor nu ar fi putut modifica decât cel mult scorul şi nicidecum rezultatul unui match în care Venus s'a dovedit o echipă superioară din toate punctele de vedere.

GRIMAN

A apărut — No. 319

Cinema

SUNTEŢI FOTOGENICĂ DUDUE?
SUNTEŢI FOTOGENIC DOMNULE?
Revista „CINEMA" vă publică
GRATUIT FOTOGRAFIA

Sfaturi pentru cititori

Cum trebuesc redactate scrisorile pe cari le trimiteţi vedetelor Dvs. preferate

ECOURI DIN HOLLYWOOD

PREMIERELE STRAINATAŢII

— Critica filmelor recent prezentate pe ecranele Parisului — Dela corespondentul nostru special —

Din culisele cetăţii filmului

Scurtele declaraţii făcute reprezentantului nostru dela Hollywood de către Margaret Sullavan, Dolores Costelo Barrymore, Henrry Fonda, Clara Bow, Lilian Harvey Loretta Young, Marlene Dietrich, etc.

ACTUALITATEA IN IMAGINI

Reapariţia lui Sessue Hayakawa

CRONICA FILMELOR de D. I. Suchianu

PREŢUL 5 LEI

Bilete cu reducere la cinematografe!

Experienţe cu versurì

Mai mult poate decât vocabularul, imaginile și atitudinea sufletească, ceiace distinge pe un poet de alt poet este un ton personal, un sunet specific pe care îl dau versurile lui, un accent unic și inimitabil. Un mare poet se poate recunoaște chiar numai după un singur vers. Poetul adevărat își pune pecetea chiar pe versurile de umplutură, pe ceiace Francezii numesc *chevilles. Cu cât personalitatea u*nui poet e mai puternică cu atât tonul lui e mai caracteristic și mai ușor de distins. Și iarăș, cu cât personalitatea poetului e mai slabă cu atât tonul specific este mai greu de distins, mai vag, mai ușor de confundat cu altele și, tocmai din pricina aceasta, pentru ca să fie perceput are nevoie să răsune în intervale mai lungi, în mai multe versuri sau chiar în mai multe poeme. Dovada se poate face ușor, cetind pe rând și la întâmplare versuri izolate din câţiva poeţi:

Mergi tu luntre-a vieţii mele
pe-a visării lucii valuri

Versul acesta nu exprimă nici o ideie poetică originală; imaginea nu izbește prin noutate; vorbele nu surprind prin vre-o orânduire meșteșugită. Totuș accentul întregului vers, mișcarea lui, elanul lui, tonul, însfârșit, are un răsunet unic, pe care orice îngrăgostit de poezie îl va simţi imediat. E un vers cules printre alte multe versuri inedite de-ale lui Eminescu, pe care le-a strâns d. Călinescu în cartea sa despre opera lui Eminescu.

Deasemeni, cine nu va recu- ...etul eminescian în versul acesta, cules din aceiaş carte:

Ascultând cu adâncime glasul
gândurilor mele.

Diferenţa de timbru se vădește și mai bine când aceiași imagine, sau acelaș complex de imagini, apare la doi poeţi foarte deosebiţi sufletește și între care nu poate fi vorba despre o înrâurire. Iată pe întâiul post:

Nu vedeţi că în furtune vă blestemă oceane,
Prin a craterelor gure răzbunare cer vulcane,
Lava de eri grămădită o reped adânc în cer
Prin a evului nori negri de jăratec cruntă rugă
Către zei...

Și iată pe al doilea:

Cu ochi de mări, cu gura vulcanilor, cu frunţi
De stânci, cu nări de peșteri, cu
braţ de munţi, cu avântul
Cutremurului urlă îndurerat pământul!
In rug de ger se 'nalţă, pe culmi, gheţari cărunţi
Și alba lor dojană o știe numai vântul...

Coincidenţa e desăvârșită în ce privește imaginile. In amândouă fragmentele e aceeaș atmosferă de blestem și de revoltă. Totuș deosebirea de ton e evidentă. Fragmentele nu pot aparţine decât la doi poeţi deosebiţi. Valoarea vorbelor este considerată în chip felurit de amândoi. Este o diferenţă de glas. Cuvintele sună altfel la unul și altfel la celălalt. Fragmentul întâi e luat tot din ineditele lui Eminescu publicate de de G. Călinescu în 1936. Fragmentul al doilea e dintr'o poezie din 1920 a unui poet contemporan.

Cine nu va recunoaște în acest simplu stih

Parc'am rămas eu singur pe pământ

ecoul limpede și vast al duminicilor pustii, al tristeţilor provinciale și al acelui sentiment de cosmică zădărnicie care formează nota specifcă a poeziei lui Demostene Botez?

Iată un distih luat la întâmplare din opera altui poet, de astăzi:

Arbori cu crengi tăgăduitor aplecate
Fac scoarţă în jurul unui lăuntric suspin...

Este aici un puternic ton caracteristic, menit să reveleze imediat poezia lui Lucian Blaga, poezie meditativă și mistică, cu imagini trecute îndelung prin gânduri și în care natura colaborează cu gravitate la cugetarea poetului.

Când pleci, să te'nsoţească piaza bună
Ca un inel sticlind în dreapta ta...

Sânt două versuri din cele mai puţin vestite ale lui Tudor Arghezi. Ciudăţenia lor, felul neglijent în care sânt aruncate, cu un aer de bobârnac verbal, trădează imediat tonalitatea „Cuvintelor potrivite", caracteristică pentru o bună parte din poezia lui Arghezi, poezie cu tifle în infinit și mănunchiuri de imagini aruncate în vers cu ţăpoiul. Acelaș ton răsună și în versurile acestea, culese iarăș printre cele mai puţin cunoscute ale lui Arghezi:

Astăzi soarele prin ceaţă
S'a născut din haos, mort.

Pecetea poetului e bine apăsată și autentică.

In schimb, care vers singur din Vlahuţă răsună ca un ecou fără pereche? Oricât ne-am încleia de bine atenţia cu treizeci sau patruzeci de versuri, ori cât ne-am strădui să înghiţim „La icoană" și „Din prag", tot nu ne-am putea feri de iremediabila platitudine a acestei poezii sterpe. Niciun vers nu se desprinde ca o valoare unică și inimitabilă. Totuș stilul există și aici, bine înţeles, stilul declamator și sălciu al unui pesimist de cafenea, și versurile care rămân:

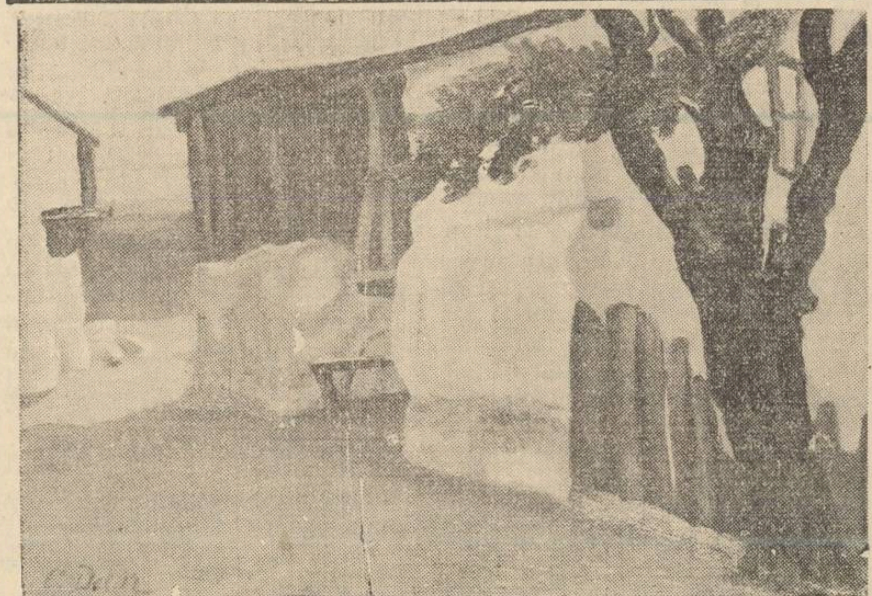
Nu de moarte mă cutremur ci de veșnicia ei

și altele la fel, dovedesc o slabă personalitate poetică, cu pecetea ștearsă dela început.

Nu acelaș lucru se poate spune despre Coșbuc, al cărui accent specific se desprinde din atâtea versuri, banalizate poate, dar cu pecetea neștearsă.

Tonul face poezia. Cheia poeziei pure aici trebue căutată. Fiorul unui singur vers sau al câtorva versuri e destul pentruca în amintirea noastră să răsară dintr'odată o întreagă lume de idei poetice. Opera poetului adevărat se oglindește în fiecare din versurile lui cum se răsfrânge cerul într'o picătură de apă. In tremurul unei frunze freamătă toată pădurea.

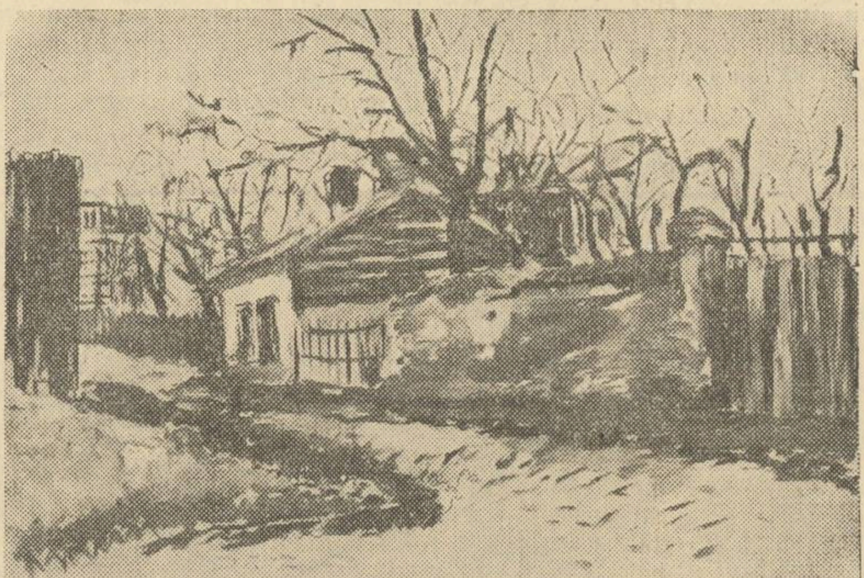
AL. PH.

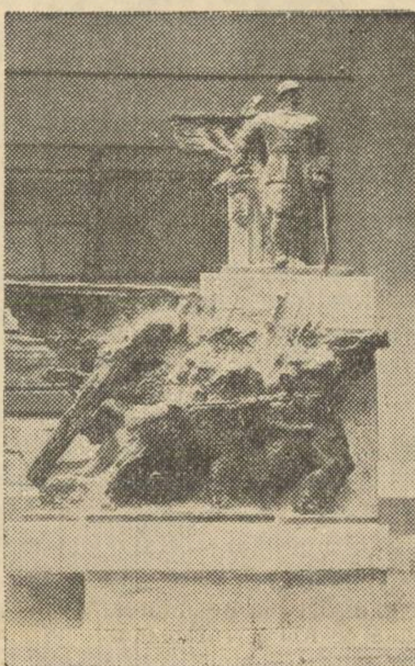
Constance Dolor — Peisaj

Plastica

Majoritatea manifestărilor recente au oprit atenţiunea cercetătorilor și iubitorilor de artă prin cuminţenia ţinutei artistice, prin cultivarea unui personalism moderat, care exclude caricaturalul și geometrizarea abstractă a producţiei moderniste.

R. Iosif — Peisaj

I. Gr. Popovici
Monumentul Regelui Ferdinand

Tendinţa aceasta către temperare și introspecţiune începe să-și arate roadele.

Intre manifestările interesante din această categorie se așează, fără îndoială, expoziţia d-lui R. Iosif *dela Ateneul Român.*

Indrăgostit de priveliștile cu atmosferă sobră, artistul se dovedește totuș un vizionar delicat, cu bogate resurse de interpretare personală.

D-l Iosif se ferește de accente brutale. Factura lucrărilor sale rămâne deopotrivă de nealterată, de senină, fie că fixează un colţ romantic de natură, fie că desprinde o perspectivă armonioasă, o tresărire psihologică aparte sau o vibraţie cromatică cu desăvârșire inedită, ca în naturile moarte realizate în aer liber.

R. Iosif — Peisaj

Meșterul graficei ingenioase, pe care-l cunoșteam din atâtea prezentări strălucite, a cedat locul coloristului. O gamă originală de verde și brun susţine, cu deplină înţelegere picturală, compoziţii pline de poezie.

D. Iosif izbutește astfel să pună în valoare, odată cu frumoasele sale calităţi de pictor, posibilităţi nouă de exprimare artistică.

●

De obicei, pictorii tineri se lasă furaţi de ușurinţele meșteșugului, cad în manieră, lucrează după o anumită reţetă sau compilează pur și simplu, fără pic de sfială, tot ce le cade la îndemână.

Când revistele străine nu mai oferă suficient material, începe goana după formulele autohtone la modă.

Ani de zile Tonitza, Șirato, Pallady, Iser au fost furaţi, imitaţi și bagatelizaţi în versiuni stângace, eftine, în ediţii ca să zicem așa industriale.

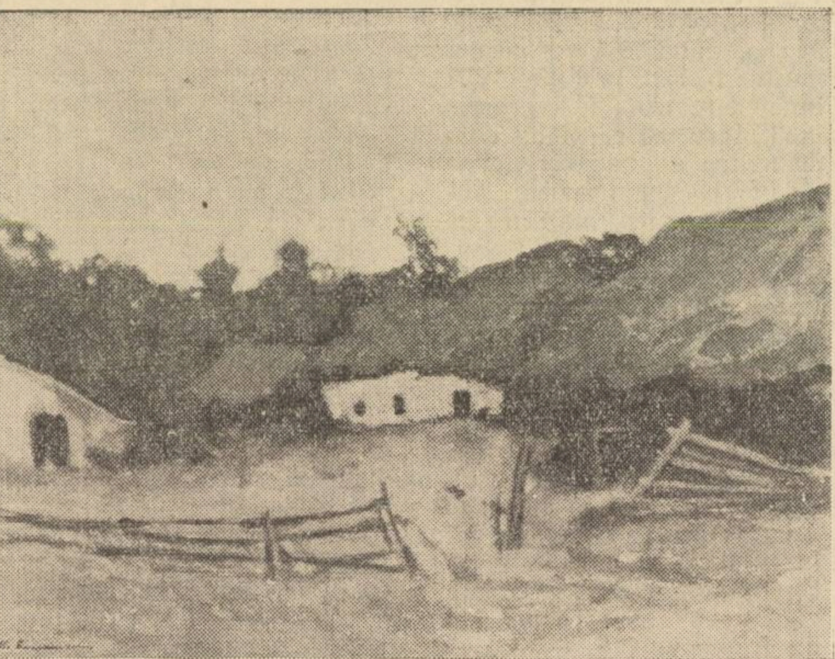
Toţi diletanţii, intrușii, mistificatorii și rataţii se credeau datori să copieze maniera meșterilor consacraţi; toţi începătorii, mai ales, își căutau expresia în afară de mijloacele și de sensibilitatea lor, în loc să o caute în ei înșiși.

Rezultatele se cunosc: n'a rămas nimic din toată năvala de imitatori. Uni au renunţat; cei mai mulţi s'au întors, cu râvnă și folos, la studiu.

D-ra Eugenia Doucet, *care expune tot la Ateneu, își merge drumul propriu, făgăduind mult, apropiindu-se calm, cu seninătate, de izbândă.*

Artista expune lucrări unitare ca tratare și sentiment.

Personalitatea i se definește cu deosebire în acele compoziţii în care decorativul se îmbină cu interpretarea realistă, străbătută de umor, vervă și avânt tineresc.

Pr. M. Berezowski — Peisaj

In lupta pentru cucerirea siguranţei tehnice, etapa de azi — contează.

●

Intr'o *sală vecină* — flori *de d-na* Eugenia Filotti-Athanasiu.

●

In str. Brezoianu No. 25 — flori de d-na Maria Ionescu-Bacaloglu.

●

Scuptorul Ion Gr. Popovici, *bursier al Ministerului Artelor, prezintă în atelierul Paciurea dela Muzeul Aman rodul proaspăt a doi ani de muncă.*

Elev al lui Paciurea, iar mai târziu al d-lui Jalea, d. Popovici apare în atelierul fostului său profesor după un alt bursier înzestrat: Boris Caragea.

Ca și predecesorul său, d. Popovici impune prin simţul compoziţiei, știind să dea formelor relieful plasticităţii vii, expresive, dovedind că poate găsi drumul și arta de a înzestra materia inertă cu dinamismul vieţii.

Eugenia Doucet — Peisaj

●

Preotul M. Berezowski *din Chișinău aduce la Hasefer optzeci de acuarele însorite și pitorești, care lămuresc cele mai bune intenţii. Unele plac...*

H. BLAZIAN

I. Gr. Popovici — Niobe

Așteptare...

Stătea și privea în gol. Din fiecare clipă își creia mirajul unei apariţii. Și fiecare clipă venea cu aceiași neîmplinire, ci numai cu promisiunea vagă pentru cea următoare.

In așteptare, timpul își pierde dimensiunile. Dispare unitatea de măsură. Dar nici nu-și are rost ca să măsori cu ea?

Număra stâlpii de telegraf, copacii de pe marginea străzii, privea cu atenţie faţadele caselor ascunse în dosul frunzarului. Tresărea la fiecare trecător. Se mișca alene, măsurând cu pasul aceiași cărare: înainte și înapoi. Gândul îi fugea în altă parte. Nu-i trebuește aci. Aci e numai așteptare și gol.

— Ce-o fi făcând, de nu mai vine?

Ii apăreau felurite tălmăciri. Așa,... ba nu, așa trebue să fie.

— Trebue să vie, mi-a spus doar la ora cinci.

Controlează ceasornicul cu gândul că se va fi înșelat asupra orei. Minutarul a depășit-o de mult. Totuși...

Rămase o clipă cu privirea'n gol. Ea depăna tristeţi și presupuneri rele.

Privea din nou atent pe toţi trecătorii. Căuta diversiuni. Descoperea din atitudinile lor ce preocupări îi poartă, ce gânduri ascund, spre ce ţintă aleargă fiecare. Descoperi pe unul care aștepta ca și dânsul, o fată. Se rușină, de parcă își văzu în oglindă propria-i figură plouată. Se îndepărtă puţin, începu a se supraveghea. Cum arăta oare? Căută să-și descreţească fruntea, să capete un aer mai vesel, mai indiferent. Să pară un simplu trecător pe acolo. Ii venea să creadă că toată lumea știe de ce stă. Iată chiar trec unii, a doua oară prin faţa lui. Le bănuește în ochi priviri întrebătoare și-i pare că-l măsoară chiar cu ochii. Incepu să grăbească pasul.

Colegului, întru așteptare, i-a venit în mers elastic, toată numai zâmbete, cu pulpișoare robuste ieșind de sub rochiţa jucăușă, o tânără cu multe scuze. A ertat-o desigur pentru întârziere; i-a luat braţul și-au plecat.

S'a molipsit și el... zâmbea în urma lor.

Pașii lor vor fi departe acum, săltând subt imboldul tinereţii și al dragostei.

El rămase locului.

Privi ceasornicul. Timpul trecea greu. Abia încă un sfert de oră. Incepu din nou plimbarea. Domeniul pașilor rari, a rămas numai al său. Parcă mai pustiu.

— Tinerii aceia...

Ii era ciudă pe ei, pe întâlnirea lor. Se simţea parcă i-ar fi depășit ca vârstă, ca preocupări... Așteptarea lui îi părea „altceva".

S'a schimbat lumina soarelui. Umbrele arborilor sânt mai lungi. Asfinţitul se apropia.

— De ce va fi întârziind? A trecut aproape o oră. Dac'ar mai veni, o va scuza? Ea nu întârzia de obicei. Incepu să-și înșire amintirile. Nu, nu întârzia niciodată.

Când a cunoscut-o... Trenul acela accelerat, care alerga ca un nebun prin noaptea întunecoasă, cu ploaie măruntă și rece... In compartimente frig. Pardesiul lui tremura cu tot cu el.

Pe canapeaua din faţă se chinuia să doarmă un trup. In lumina albastră sărăcăcioasă, îi apăru abia târziu vederilor lui. Il privi cu atenţie crescândă: un șold se arcuia feminin, o buclă blondă eșea de pe pernă. Faţa nu i se vedea.

— O fi tânără, bătrână, frumoasă ori urîtă, întreagă ori schiloadă? De subt pardesiul cu care era învelită nu se putea vedea. Se vedea numai că tremură toată de frig.

Se gândea s'o învelească și cu pardesiul lui; îi era milă de înfiorarea aceia de frig. Dar se oprea: dacă se întoarce și-i mulţumește un chip sbârcit, c'un singur ochi teafăr, cu unicul dinte rânjind a zâmbet, de pe gingiile goale?...

Se scutură, de un alt frig, mai ghetos.

Apoi tot o acoperi. Ii întoarse faţa o fată tânără aproape copilă, neașteptat de frumoasă. Parcă a fost metamorfoza din poveștile cu zâne. Ii mulţumi, având grijă și de el:

— Dar dumitale îţi va fi frig...

Așa s'au cunoscut. Apoi s'au întâlnit regulat. Punctuali amândoi. Ii era dragă și ea arăta la fel. A fost intrigat numai când un coleg căruia i-o prezentase, vorbindu-i foarte emoţionat de ea, îi spuse:

— Ia vezi măi, asta... și-i făcu din ochi.

Și-a zis: ce gest vulgar. Și l-a evitat pe coleg.

Nu putea fi adevărat. Figura aceia de copil!... Dar întâlnirile lor, în care apărea atât de naivă și veșnic întrebătoare?!...

E drept, o văzuse furișându-se odată, pe o stradă dosnică, cu un bărbat, dar... parcă nu era ea.

Intotdeauna venea la oră exactă. Făceau admirabile proecte matrimoniale.

De ce întârzie...? Trecuseră două ore. Se decise să plece. Drumul lui ducea prin grădina publică. Se înserase. Inaintea lui erau multe siluete. Nu-l interesau.

Dar... mergând numai cu câtiva pași înaintea lui, foarte puţin grăbită, la braţul unui necunoscut, **ea.** Se apropie s'o vadă mai bine. Nu se înșelase.

Vocea ei era exaltată. Vorbele eșeau cu impetuozitate, îndrăzneţ, nu ca la întâlnirile lui obișnuite. Vorbea de el; își auzi chiar numele și vorbele erau întovărășite de cascade de râs argintiu...

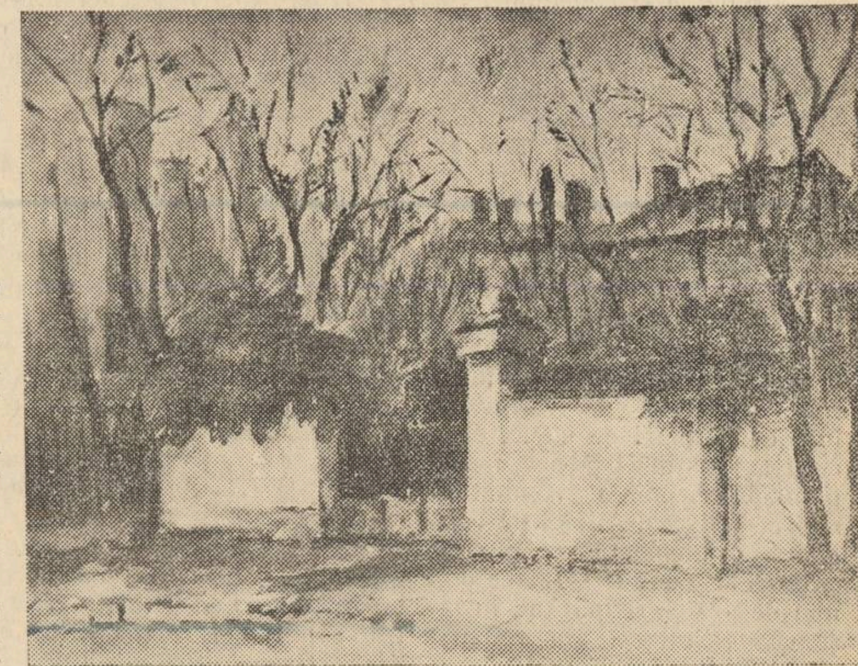
La lumină, îi văzu chiar profilul de copil frumos. Ii urmări unele gesturi care vădeau entuziasm, bucuria alipirii strânse de trupul celuilalt. El era voinic, frumos și elegant.

Tânărul nostru făcu un scurt calcul comparativ, care eși deficitar pentru el. Totuși se ţinu în urma acelor pași, care grăbeau acum pe alte străzi. Intrară într'un gang — prin întuneric ea se ridică pe vârful piciorușelor și-l sărută — apoi printr'o ușă...

El rămase locului. Lovit, desgolit de orice gânduri, plecă din oraș ca să n'o mai vadă **niciodată.**

După o lună, se întoarse chinuit, cu sufletul ars și-o rugă să-l erte.

VICTOR TUFESCU

R. Iosif — Peisaj

Primim:

P. Stroescu și C. Merișanu: In vârtejul vremii. Tip.: „Banatului" Timișoara, 1936.

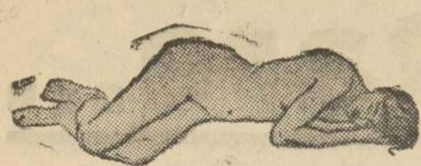
Aristotel Codreș: Preotul Mihail Bulacu (Viaţa — Opera). Tp.: „Astoria" București, 1936. Preţul lei 50.

Dr. Mihai Isăcescu deputat: *Cuvântare* la proiectul de lege administrativă.

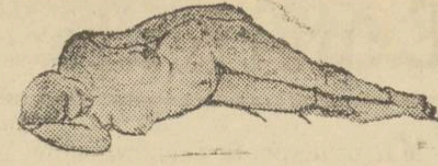
Prof. Silviu Dragomir: Vasile Goldiș. Ed.: „Asociaţiuni" 1936. Preţul 20 lei.

I. Marius Mircu: Văzduhul ne-cheamă. Ed.: „Aviachim" 1936, preţul 10 lei.

N. N. Matheescu: Ţărănismul și clasa mijlocie (cu o scrisoare de C. Stere). Ed.: „Revista de studii sociologice și muncitorești". București, 1936. Preţul 60 lei.

Nedumerire

Radu Cărpenişeanu nu se putea hotărî — „Select", „Corso" sau „Capitol"? De fapt în seara aceasta, titlurile atrăgătoare ale cinematografelor nu-l tentau. Se gândea să pornească în căutarea „băeţilor", ca împreună să se ameţească în zăngănitul vreunui local. Deşi n'ar fi suferit alături de el pe nimeni, dorind singurătatea, totuşi s'ar fi destăinuit cuiva. Intre gazeta de pe genunchi şi el se aşternu imaginea Dorei. Ca s'o gonească, asvârli gazeta... Alesese „Capitol"!

Aceasta era una din trăsăturile firii lui. După o gândire amănunţită, după multe şovăeli, el lua o hotărîre, apoi brusc pornea pe o cale, autoritar, încăpăţânat. Şi în seara aceasta, ca de obiceiu, nimeni şi nimic nu i-ar fi schimbat hotărîrea, nici măcar un film prost.

La cinematograf, sala gemea de lume. Se obişnui greu cu întunericul şi, după obiceiu, pândi pe spectatorii care plecau. Avu un loc îndată. Femeile frumoase din film şi acţiunea îl furară iute. Simţi de vreo două ori un cot care îl atingea. Nu întoarse capul, îşi trase doar braţul de pe mânerul scaunului. Când se făcu lumină, îşi roti — distrat — ochii pe mulţimea neastâmpărată. Găsi câţiva cunoscuţi pe care se făcu că nu-i bagă de seamă, privi o frumoasă blondă, rămase nedumerit de îndrăzneala a doi tineri care se alintau în văzul tuturor, apoi se opri alături de dânsul, unde îl izbise cotul. Şi pe dânsul îl amănunţeau doi ochi blajini. Radu crezu că onorabila doamnă e supărată de felul odihnitor cum se aşezase şi se mişca în scaun. Dar doamna îi zâmbi şi îi întinse o cutiuţă cu bomboane. S'o refuze? Ar fi jignit-o. Radu respectuos, alese una din cele mai mici.

— Vă rog, luaţi mai multe.

— Mulţumesc, stimată doamnă, nu obişnuesc.

— Ştiu.

— ?

Cărpenişeanu rămase uimit. Ştie? De unde?

— Vă miră? Dar, domnule, mai ştiu şi altceva despre dv. Aţi fost alaltăeri la cinematograful „Select".

— Alaltăeri? A, da.

— Şi acum cinci zile la „Scala".

— Exact.

— Iar Luni, acum două săptămâni, cu ce poftă râdeaţi la „Stan şi Bran"!

In adevăr îşi amintea că râsese atâta, încât cei dimprejur se întorceau să-l privească.

— Dar sânt uimit, doamnă! Ce împrejurare v'a putut face să-mi urmăriţi activitatea cinematografică?

— Fiindcă avem aceiaşi activitate.

Se stinseseră luminile. „Jurnalul" înfăţişa noutăţi din toată lumea. Radu era distrat şi intrigat de faptul care determinase pe bătrânica simpatică de lângă el să-l urmărească pretutindeni! Obişnuia să se îmbrace sobru. Se ducea întotdeauna singur la cinematograf. Nu căuta nici o aventură...

Era un bărbat frumos. De altfel o ştia. De statură potrivită, cu trup muşchiulos, lucrat de sporturi, înfăţişa — prin silueta lui — puterea şi eleganţa. Faţa lui mai mult pătrată, tăiată de o voinţă nestrămutată, se brăzda cu o gură dreaptă, dar ale cărei buze arse păreau bântuite de o veşnică dorinţă. Nasul scobora drept cu nări pâlpâind; şi pe o piele arămie, ochi mari se abăteau cu gene lungi, umbrind cearcănele adâncite. Ochii lui Radu! Ochii lui erau doar cunoscuţi. Iubeai în ei întreaga lui fiinţă: omul dornic de aventură şi de dragoste, de necunoscut... Ochii lui Radu se luminau însă cu pâlpâiri de paete, când ceva ascuns în el ţâşnea, nestăpânit, la chemarea vreunei femei ce-i plăcea. Atunci tot ceiace lucea de obiceiu se întuneca; şi ochii scânteiau sălbatec dornici de pradă, scăpărând în arşiţa frigurilor.

Il răscolea o curiozitate enervantă. Ce vrea dela el privirea de alături? Fugise de prieteni ca să-l iscodească o necunoscută? Cercetă în lumina reflectorului dacă n'ar găsi alt loc; apoi se răsgândi. De ce să jicnească o femee? Ce-i făcea? Poate că prezenţa lui îi amintea vreun copil, vreun mort, o dragoste?... Se străduia să-i dea o vârstă. Pieziş, cu coada ochiului o amănunţi... O, era bătrână? Obrazul mâncat de vreme, albit de pudră, arăta o vârstă dureroasă... Poate 60 ani. Ce mai aşteaptă o femee la 60 de ani? Nu e oare un coş de amintiri? Şi Radu se înduioşă că tocmai el, care avea nevoe de atâta mângâere, ar putea aduce alinare unei femei bătrâne, care poate retrăeşte, în prezenţa lui, o gamă de bucurii. La eşire, o ajută să coboare treptele. Mergea greu; dar îmbrăcămintea modernă, chiar excentrică, dovedea că nu vrea să renunţe la cochetărie. Ca să fie cavaler, Radu îi propuse s'o ducă până la maşină sau tramvai. Dar doamna dorea să facă mişcare. Il enervă. Se vedea stânjenit în planurile lui, el care întotdeauna făcea ce vrea, gonind până şi educaţia, în faţa bunului plac. Insă părul cărunt şi privirea galeşă şi simpatică a bătrânei stârni respect. O întovărăşi.

— Ne cunoaştem demult, tinere! Totuşi nu ştiu cum te chiamă.

In adevăr nu voise încă să i se prezinte.

— Radu Cărpenişeanu.

— Cărpenişeanu? Eşti din Iaşi?

— Nu, din Bucureşti.

— Din Bucureşti? Cunosc numai pe generalul Cărpenişeanu din Iaşi!

— Se poate, nu sântem rude.

— Şi ce meserie ai?

Il plictiseau întrebările. Ce o interesa pe dânsa meseria lui? Nu obişnuia să răspundă la interogatoriu. Ce importă cum îl chiamă şi cu ce se ocupă? El este acel ce se înfăţişează. Totuşi, împins de acelaş respect:

— Inginer.

— Inginer, şi ce fel de inginer?

— Stimată doamnă, îmi luaţi un interogatoriu?

Ea se opri pe loc şi zâmbi dulceag.

— Te supără că o femee se interesează de d-ta?

Intrebarea îl surprinse. Ea urmă iute:

— Şi o femee ca mine! Desigur nu ştii cine sânt, doamna General Corbu. Văduva generalului. Ştii, statuia din Parc? Da, eu sânt, văduva lui. O, domnule inginer, ce viaţă am avut, ce lux, ce onoruri! Eram frumoasă, de altfel cred că se mai vede (şi zâmbi iarăşi dulce şi ademenitor). Dar din cauza soţului meu mi-am turburat întreaga viaţă. Familia mea nu a îngăduit căsătoria cu dânsul; şi astfel, rămânând singură, sânt o izolată, retrasă de lume. Unica mea distracţie este cinematograful. De multe ori mă duc şi de două ori pe zi. De aceia cunosc pe toţi obişnuiţii spectacolelor. Şi de aceia te-am şi recunoscut... Adică (îi zâmbi) şi fiindcă un băiat simpatic şi frumos ca d-ta nu trece nebăgat în seamă chiar de o femee ca mine, să nu-i zicem bătrână, dar aproape!

Ce-l mira pe Radu era socoteala vârstei doamnei. Cum putea fi ea văduva generalului Corbu, când Corbu murise în 1896, deci ar face 40 de ani de atunci. Şi doamna cât ar avea? Ea îi ghici însă gândul.

— Te miră? Am convieţuit cu defunctul meu soţ numai doi ani. Eram o copilă când ne-am luat. Aveam 15 ani. De altfel mi-a rămas dela dânsul o pensie frumoasă. Trăesc destul de larg. Am ceva avere, o mică moşioară moştenită dela tatăl meu.

Tăcerea căzu asupra acestor mărturisiri prozaice. Strada se zbătea pe lângă ei. Radu, plictisit, se întrebă ce caută pe o seară atât de frumoasă alături de o necunoscută de 60 de ani, care de abia umblă, povestindu-i viaţa ei şi pentru care n'are nici un interes. Luna săruta fruntea pomilor, îi săruta şi lui obrajii. De obiceiu luna îi dădea o stare de enervare, dar mai ales în această seară — când ştia că în atmosfera parfumată de căldura primăverii undeva, departe de el, frumoasa Dora respiră, priveşte... Dora! Fusese nedrept cu ea. Brutal. Dar de ce îl făcea gelos? De ce nu voia să înţeleagă patima dragostei lui? Ca să se liniştească i-ar trebui o terasă, un chaise-longue, tăcere... şi, scoborându-se în el, să simtă alături sbuciumul. Să fie cu mult deasupra vieţii obositoare şi desmăţate a aacestui oraş, ce-şi frământă sufletele, chinuindu-şi trupurile într'un clocot sgomotos şi care se istoveşte în noapte, reînviorându-se în zi.

— La ce te gândeşti, domnule inginer?

Vocea obosită a acestei femei îl trezi la realitate şi, sincer, îi mărturisi.

— Aş vrea, doamnă, să mă găsesc pe o terasă, să stau lungit şi să ascult un radio.

— Dar ce este mai uşor? Imi dai voe să te poftesc la mine. Locuesc la al cincilea etaj din faţa grădinii botanice. Am un apartament mare cu o terasă frumoasă ce pare că se scaldă în cer. Radio? Dar dragul meu prieten, ştii d-ta ce radio am? M'a costat 45.000 lei. N'ai să mă refuzi; şi cred că n'am nevoe să te rog mult ca să-mi faci această plăcere? Nu-i aşa?

Lui Radu i se făcu milă de această femee. Anii o răvăşiseră cu vitregie. Era o epavă. Un suflet de femee are întotdeauna nevoe de afecţie, de tandreţe; iar această doamnă, la orice oră din zi şi din noapte, se găsea singură. Poate că numai cerinţa nemărturisită a sufletului, de a se găsi subt aripa duioasă a mamei, îl făcu să primească, fără preget, invitaţia.

Taxi-ul îi lăsă îndată la locuinţă. In adevăr, apartamentul era mare, mobilat bogat, dar cu lucruri vechi şi demodate. Mirosea a amintiri. Fotografia generalului atârna demnă pe tapetul verde şi tot felul de tablouri cu fructe, păsări şi flori, dovedeau sporul de lucru din pension al d-nei general Corbu. Ea îşi scoase alene pălăria şi pofti pe Radu să şadă.

— O cafea?

Cafeaua îi plăcea lui Radu, şi primi bucuros. Gazda ceru ertare că se duce singură s'o facă, deoarece servitorii sânt culcaţi. Şi, deşi nu s'ar fi îngăduit unui bărbat educat s'o lase, totuşi Radu aştepta cu înfrigurare singurătatea. Eşi pe terasă. Ce minunat licărea oraşul! Dâmboviţa şerpuia distrată printre imobile duşmănoase. Pomii bătrâni ai grădinii botanice fâşâiau în noapte cu adieri drăgăstoase, iar grătarele vecine ridicau fum. Tramvaele se zbăteau în huetul maşinilor. Dar pe toate acestea frâna noaptea. Le auzeai încet, molcom, ca strigătele înăbuşite ale unui muribund. Căci ora era târzie. Şi oraşul murea cu greu subt luna care se împăuna în catifea moale. Atmosfera din care se evapora ceva necunoscut, nestabil şi neconturat, zgomotele care schiţau doar trecerea lor în timp, miresmele şi mirosurile care îmbinau frumosul cu bestialitatea, febra primăverii care pulsa cu neastâmpăr — toate acestea îl nelinişteau pe Radu, înfiorându-l de dorinţi. Prin buzele uscate şoptea „Dora". Ochii închişi o aşteptau... Nişte paşi leneşi se apropiau. Era gata s'o strige, s'o îmbrăţişeze.. Dar doamna general Corbu îi întindea cafeaua. Buimăcit de gândurile lui, abia zări gazda. Ea se schimbase, se făcuse comodă, îmbrăcând un capot şi neorânduindu-şi puţin părul. Radu lăsă ceaşca pe o măsuţă alăturată. Deodată simţi lângă dânsul trupul prea gras al bătrânei pâlpâind de viaţă. Nu ştia însă de ce era neliniştit. Ii unea o tăcere, o tăcere răscolitoare. Căută s'o curme, cerând să asculte radio, dar doamna ceru ertare, fiindcă — din întâmplare, — radio era stricat. Deodată Radu avu intuiţia unui început de mister. Trebuia să plece. De ce? Femeia aceasta — ca o mamă — îi dovedise bunătate, înţelegere, îi făcuse până şi o cafea cu mânile zgârcite de ani. Şi el simţea nevoia să fugă, lăsând-o singură într'o noapte luminoasă de Mai, îngrozitor de tainică şi necruţător de apăsătoare. S'o lase aşa, istovită de timp, deşartă de fapte şi stârnită de dorinţi? Nu, nu era frumos! Totuşi nodul din gât îi cerea fuga. Să fugă! Cum să fugă să n'o jicnească?

Doamna Corbu îl privea cu ochi dilataţi, apoi îi luă mâna, i-o mângîie... Ce clipă de duioşie! Şi el dorea să fugă! Cuvintele zăceau încuiate de emoţie...

Radu pătruns de imaginea mamei lui, îmbrăca pe această femee în amintirile copilăriei. I-ar fi sărit de gât, mângâind-o, sărutând-o, — aşa cum odinioară îşi săruta el mama.

— Domnule inginer, ce bun şi drăguţ eşti d-ta cu mine! Ce dulce şi omenos! Şi cum ştiii să umpli golul sufletului meu! Mă uit la faţa dumitale, e tot atât de frumoasă acum subt lună, ca în luciul puternic al cinematografului. Eşti acelaşi bărbat şi lângă mine, o vârstnică solitară, ca stârnit de ademenirea şerpuitoarelor vampe...

Suflul ei pripit aducea tremurări în glas.

— Domnule inginer, îmi eşti drag... Te rog, crede-mă. E sincer, e din suflet.

O înduioşare amestecată cu teamă, îl încleşta pe Radu.

— Crede-mă, dragul meu. E ceva trainic... Vrei să fim prieteni? Fii pentru mine ce-mi lipseşte, şi-i cuprinse grumazul cu braţul.

Radu avu o tresărire.. Prea era femeie bătrâna, — în clipa aceasta. Şi de ce tocmai el să fie acel care să-i aducă mângâiere?

— Te rog să mă crezi! Sânt bună şi duioasă. Am să te răsfăţ. Fii ca copilul meu... Uite, dacă vrei să fim prieteni, dacă vrei să fii... şi întorcându-se spre scaun, apucă o geantă mare...

— Aci am toată averea mea, recolta, pensia. Dacă te hotărăşti, hai s'o împărţim. Se apropiase de el şi, gâfâind, îi întinse buzele.

O perdea de plumb căzu lovind nervii lui Radu. Scârba sui vertiginos. Se trase de lângă dânsa.. Se trezi în stradă. Cum? Ce făcuse? Ce-i spusese, nu ştia... Alerga cu pălăria în mână. Alerga gonit de groaza nălucii... de femeia bătrână, grasă, desgustătoare, în dorinţa ei. Drumeţii se opreau urmărindu-l cu privirea. Infăţişarea lui elegantă stârnea uimire. De ce fuge? E un hoţ? Are vreun bolnav? Vreun foc? Foc? Şi ce foc îl încinsese şi ce desgust îl dogorea! Se opri tocmai în faţa Dâmboviţei. Obosise. Apa curgea lină, murdară şi pătată cu lună. El coti pe lângă chei, păşind rar. Adia, cu şoaptele oraşului. Era târziu. Merse o bucată, apoi se rezemă de parapet, într'un loc întunecos. Işi scutură capul. Era greu şi buimac. Apa curgea nepăsătoare. Ii urmări şerpuirea, dar o imagine diformă, desgustătoare, i se împlântă în minte. Dâmboviţa, şoptind, lupta în cursul ei s'o spele. Şi din apa care curgea, deodată, se ridică o femee bătrână, istovită... umilită! Lui Radu i se făcu milă. El era de vină de umilinţa ei. Timpul o ronţăise, secătuindu-i frumuseţea; dar trupul ei, regenerat de seva primăverii, licărise lângă dânsul! Ce vină avea ea de acestea? Nu sântem cu toţii stăpâniţi de patimi şi strigaţi de necunoscutul care răsare pe neaşteptate la cotituri? Radu se dojenea. Fusese rău şi nedrept. Fugise înspăimântat, nu de epava întâlnită la cinematograf, ci de bătrâneţă. Desigur că acolo sus, într'un balcon, zăcea omul sfâşiat de neputinţa lui în faţa timpului. Umilise pe această femee fugind de ea. Şi pentruce? Fiindcă ea îl dorea? Fiindcă tinereţea lui spumegândă, înăbuşită în trup, fusese cerşită de o femee? Ce întâmplare! Şi tocmai astăseară, când avea nevoe de linişte şi de alintări! Poate că tocmai de aceia, în lumea necunoscută nouă, de abia bănuită, se întâlniseră dorinţele lor. El, strigând o femee — ea, cerşind — bărbatul! Acolo, pe calea nebătută de agerimea minţii, deodată s'au ciocnit pornirile lor, deşi îndepărtate de vârste, şi au scânteiat, — căci amândouă vibrau stăruitor, cerându-şi înfăptuirea. Iar ea, femeia ofilită, culegând acea scântee, a mai încercat, a coborît până la umilinţă, fiindcă ştia că nu mai poate căpăta nimic fără plată.

Il cuprinse nedumerirea. Ce mister! Şi câte altele nu răsăreau pe lângă el din adâncimile de tăcere, din zgomotele nelămurite — şi geamurile care se aprindeau stingându-se! Nedumerirea lui crescând îi aduse aminte de neînţelegerile cu el însuşi. De ce fusese rău, şi nedrept, chiar sălbatic cu Dora? Dacă ar fi ştiut să se stăpânească, toate acestea nu se întâmplau! Obosit, dorea să se întindă în aşternutul răcoritor. Porni spre casă, nespus de trist şi de tulburat. Işi număra sunetul paşilor. Din când în când, înăbuşit de nedumerire, se oprea, ridica ochii şi, din nemărginitul sipet al nopţii, cercetător, căuta să culeagă un răspuns.

MARYCA SAVU

1936, Oct.

Flori pentru tine...

Azi a fost o zi frumoasă pentru mine. Mi-am serbat a douăzeci şi doua aniversare a naşterii mele, cu flori, dans, petrecere, aşa cum am început acum patru ani când am isprăvit liceul.

Iţi aminteşti? Era tot în prima zi de toamnă, ziua naşterii mele când ne-am cunoscut. Numai că acum o serbez aci în casa părinţilor mei, pe când atunci o serbam în oraşul tău frumos şi nostalgic care pentru mine e colţul cel mai drag al ţării mele.

Veniseşi ca vechiu prieten în casa rudelor mele, fără să ştii ceva. Şi ai fost frapat dela început de lumea multă care era acolo deşi Joi era ziua lor de primire.

Mătuşa şi verişoarele mele mă adorau şi eu m'am lăsat convinsă de a fi sărbătorită în casa lor, mai ales că Nilda îşi luaşe bacalaureatul şi voia neapărat un five o'clock în cinstea ei. Din întâmplare n'am fost prezentaţi unul altuia. Şi eu, puţin obosită de atâtea atenţiuni şi felicitări — îmi luasem bacalaureatul şi ieşisem prima — mă retrăsesem în verandă. Dar acolo erai tu. Rezemat de un stâlp cu ţigara în mână ai voit să te retragi, fiindcă vroiam să stau în leagănul de acolo. Te-am oprit eu, rugându-te să-mi spui cât e ceasul. Nu era târziu. M'ai întrebat „dacă sânt de ai casei" îţi aminteşti? Ţi-am răspuns că da, că sunt bucureşteancă şi că am isprăvit liceul la aceeaş şcoală cu Nilda. Incet, încet ne-am împrietenit. Eu ţi-am povestit anecdote şi glume şcolăreşti. Tu mi-ai vorbit despre voiajurile tale la Viena, Heidelberg, Berlin şi Paris. Mi-ai vorbit cu căldură despre Sorbona şi cartierul latin. Ţi-am răspuns că voiu veni şi eu la Paris în timpul studenţiei mele. Şi voind să-mi arăţi o fotografie în grup — la Sorbona — ţi-am privit mâna fină, subţire, — de femee — ceeace m'a făcut să-ţi privesc mai atent chipul. Şi... chipul tău îl privesc şi acum. Imi treci prin faţă aşa cum erai acum patru ani. Inalt, blond, frumos, cu ochii de un verde splendid, care licăreau potolit în dosul ochelarilor. Şi de asta nu te plăcea Nilda. Nu că arătai urât, dar ea nu putea suferi ochelarii. Ştii că mi-ai spus chiar tu asta. Şi după vreo patruzeci de minute văzând că lipsesc, Nilda a început să mă caute. Şi găsindu-ne împreună ne-a prezentat, mirându-se că ne-a găsit împreună şi nu ne cunoaştem. Se mira fiind că mă ştia cât eram de retrasă şi sălbatică, dar tu aveai un timbru atât de frumos şi un chip pe care numai privindu-l îţi inspira încredere. Am trecut în camera Nildei care ne-a cântat la pian şi noi am dansat. Tu ai venit — alegându-mă pe mine dintre atâtea fete frumoase — să mă iei la dans. Mi se făcuse negru în faţa ochilor de ruşine şi cu sufletul pe buze ţi-am spus că nu ştiu să dansez. Dar când tu ai insistat blând şi când braţele tale mi-au cuprins talia înveştmântată în prima rochie lungă, m'am simţit purtată parcă pe aripi, atât de frumos dansai. Ai dansat numai cu mine şi după fiecare dans mă întrebai zâmbind — „Ştim să dansăm acum?"

Iar când târziu, plictisiţi de dans, am început să glumim şi să spunem anecdote, tu ai potolit larma spunând: „Dragii mei vă rog tăceţi puţin. D-ra Valia — eu — vă va povesti o anecdotă frumoasă. Şi credeţi-mă, are un deosebit talent în a povesti d-ra Valia"...

După succesul primei anecdote urmară altele, până când m'am trezit recitându-vă „La Mère" a lui Huge spunându-vă că această poezie împreună cu „Melancolie" a noastră mă obsedează.

A fost un mic succes. Bătrânii frapaţi de liniştea şi lipsa noastră lăsaseră discuţiile lor, jocurile de noroc şi se strânseseră la uşile camerei Nildei—erau două — şi cum noi stam pe întunerec — a fost ideia câtorva tineri — la sfârşitul poeziei, după o clipă de tăcre, un ropot de aplauze sfâşie tăcerea. Mă simţeam emoţionată. Mânile îmi tremurau în mânile tale. Şi mătuşa explica grăbită: E Valia, nepoata mea. A eşit prima la bacalaureat, prima în liceu, e un fenomen, Vrea să plece la Sorbona. Şi tu mi-ai spus: — „Dumnezeu a fost darnic d-ră. Eşti nu numai frumoasă, eşti şi inteligentă, ţigăncuşe mică". Eşisem din anonimat. D-na F., o distinsă femee, m'a îmbrăţişat, spunându-mi că regretă că n'are copii. Dacă ar fi avut un fiu m'ar fi făcut nora ei...

Şi tot ca acum când mi-s pline braţele de flori albe mirositoare aduse de prieteni dragi, tot aşa mi-erau pline atunci, tot de flori — florile iubirii noastre. Am rămas în prag cu mâna întinsă, având în piept o chiparoasă ruptă de tine dintr'un vas, în timp ce tu îţi fluturai batista pe fereastra maşinii voastre. Semănai frumoasei tale mame...

•

Ţi-am ascultat sfatul şi-am luat lecţii de pictură cu un bătrân maestru. Azi pictez bine şi poate cândva, voi deschide vreo expoziţie. Imi pregătesc licenţa şi momentan suplinesc pe fosta mea profesoară de franceză, care e bolnavă. Am fost la Sorbona, am locuit şi eu în Cartier latin şi seara, în odăiţa mea, vorbeam cu o verişoară — tot studentă — despre tine. Şi azi reîntoarsă în ţară tot la tine mă gândeam, când înaintea prânzului am primit scrisoarea ta cu o „floarea reginei" presată, culeasă de tine din Alpi.

Ai cules-o pentru mine, îmi scrii, te-ai gândit la mine totdeauna, dar m-ai lăsat să-mi realizez idealul. Dar ce naiv ai fost! Pentru tine am învăţat, pentru tine am pierdut nopţi şi zile studiind; ca să fiu egala ta. Să afli că am meritat laudele şi admiraţia ta.

Dacă sânt liberă? Dar numai tu eşti în inima mea, prima şi unica mea iubire. Vrei să-mi dai în dar un inel preţios, o verigă simplă şi un nume nou, care mi-e totuşi vechiu? Desigur că vreau, prietene, şi deci putem serba curând logodna noastră. Iţi mulţumesc mult şi ca dovadă a simpatiei mele îţi înapoiez o floare uscată şi îngălbenită — chiparoasa de acum patru ani.

Iar ca unică floare pentru tine îţi trimit fotografia mea — ultima pe care am făcut-o. La revedere, prieten scump.

LAURA ANTONIA ANTOHI

POVESTIRI FĂRĂ ŢARĂ

Don Quijotte

Nefericirea lui Don Quijotte Antonio Salvador s'a tras din faptul că a avut un naş şugubăţ. Când Santo Salvador, cel mai nevoiaş ţăran al ţinutului, se prezentă la Mario Rocca Alvarez, un senior foarte bogat şi iubitor de viaţă, să-l roage să fie naşul celui de-al optelea născut al său, — acesta, fără să stea pe gânduri, primi cu multă bucurie. I se dusese de altfel vestea prin regiunea Estralenciei că este un om cu inima deschisă şi cu punga la fel. Nimeni nu pleca nesatisfăcut din castelul lui Mario Rocca Alvarez. O avere imensă îl punea la adăpost de orice grijă şi nevoe. Timpul şi-l petrecea fie călătorind prin toată lumea, fie cufundându-se în lecturi fără sfârşit, fie făcând câte un chef care ţinea treizeci de zile şi care costa cât venitul a trei sute de suflete de ţărani pe un an întreg.

Când Santo Salvador se prezentă la curte, umil şi încovoiat, Mario Rocca Alvarez era tocmai după un astfel de chef. Se pregătea să plece într'o lungă călătorie şi era foarte bine dispus. Ii dărui lui Santo Salvador o pungă cu bani şi-i promise ca în prima Duminică să boteze pe noul născut. Mario Rocca Alvarez nu era de altfel pentru prima dată naş. Avea o mulţime de fini.

Tuturor le dăduse nume celebre din literatura universală. Scotea câte o carte din vasta lui bibliotecă şi primul nume pe care-l găsea, aşa la întâmplare era numele pe care-l dădea noului său fin. Astfel avea fini şi fine cu nume de felul acesta: Romeo, Ofelia, Guliver, Figaro, Rienzi, Beatrix, Faust, Oedip...

Atunci când fu să boteze cel de-al optelea născut al lui Santo Salvador, primul nume ce-i căzu subt ochi fu acela al eroului lui Cervantes: Don Quijotte. La 'nceput vru să renunţe. Işi dădea seama că numele acesta, spărgând făgaşul obişnuit, căpătase o semnificaţie aparte. Era un nume care stigmatiza. Ar fi fost însă pentru prima dată că-şi calcă principiile de a nu se lăsa influenţat de prejudecăţi şi nu vru să cedeze. Apoi, fiind după chef, se veseli chiar la gândul că eroul lui Cervantes va găsi pe cineva care să-i poarte numele, înscris în regulă la primărie şi în actul de botez.

Şi astfel după cum promise lui Sante Salvador, în prima Duminică, ce urmă vizitei acestuia la castel, Mario Rocca Alvarez îi boteză progenitura şi al optelea plod al menajului Salvador primi numele de Don Quijote Antonio. Când naşul rosti numele băiatului, părintele Maticari—care slujea— se cutremură. O privire mustrătoare făcu pe Alvarez să plece capul. După o clipă însă îl ridică. Era om tare. Cu avuţia lui putea să înfrunte orice privire.

●

Don Quijotte Antonio Salvador până la vârsta de zece ani avu parte de-o copilărie foarte senină. Mario Rocca Alvarez, poate din anumite scrupule de conştiinţă, poate din dragoste adevărată pentru Don Quijotte, avu grijă ca finului său să nu-i lipsească nimic. Fireşte, din belşugul risipit cu dărnicie de naş, se înfrupta întreaga familie. Rosa Salvador, mama lui Don Quijotte spunea tuturor că odată cu sosirea pe lume a ultimului născut a început să lucească şi pentru ei soarele norocului.

Da, se părea că Don Quijotte este foarte norocos. Umbla îmbrăcat ca un fecior de nobil şi avea toate câte-i poftea sufletul. Era de altfel un copil sârguincios. Clasele primare le-a sfârşit cu succes în şcoala din satul natal şi se pregătea tocmai să intre în liceu, când Mario Rocca Alvarez care avusese năstruşnicia să-şi boteze finul Don Quijotte, ca mai apoi cuprins de remuşcări să-l compenseze cu o viaţă regească, muri.

Odată cu moartea naşului său începură şi nefericirile lui Don Quijotte Antonio Salvador. Ii lipsea puternicul scut, care era protecţia mult avutului Alvarez. Intră în liceu şi chiar din prima zi de şcoală avu de suferit din partea colegilor.

Un grup de băeţi din familii nobile, care la început îi arătară multă prietenie, luându-l în cercul lor, de cum aflară că pe noul lor prieten îl cheamă Don Quijotte, se porniră pe un râs fără sfârşit. Il arătau cu degetul, făcură o horă în jurul bietului copil, ţopăind într'un picior şi strigându-i în cor: „Ia uitaţi-vă la Don Quijotte care se luptă cu morile de vânt!" Don Quijotte, care nu citise încă pe Cervantes şi care nu ştia cine este eroul acestuia, care până atunci avusese parte de o viaţă tihnită, se prăbuşi pe podea, zguduit de un plâns convulsiv. Veni pedagogul atras de larmă. Intrebă cine e băiatul care plângea cu hohote şi cercetă cauzele. Răutăcioşii colegi răspunseră în cor: „E Don Quijotte care se luptă cu morile de vânt şi care plânge că l-a părăsit Dulcineea de Toboso".

Aflând că pe nefericitul copil, care nu contenea să se svârcolească, îl cheamă în adevăr Don Quijotte, cu toată atitudinea ce se cădea să fie serioasă, cu toate că trebuia faţă de elevi să-şi impună energia, nu-şi putu reprima un zâmbet. Fireşte, Don Quijote nu stârnea decât zâmbete. Potoli totuşi lucrurile, iar când Don Quijotte se linişti — îl luă cu el în biblioteca liceului şi, scoţându-i dintr'un raft un volum gros, i-l dete să citească. Volumul avea următorul titlu: „Minunata poveste a iscusitului hidalgo Don Quijote dela Mancha". Abia cetind această minunată poveste, Don Quijotte Antonio Salvador începu puţin câte puţin să-şi lămurească atitudinea colegilor lui de clasă.

Erau totuşi multe lucruri pe care nu putea să le priceapă: ce vină avea el, că se numea aidoma ca şi iscusitul hidalgo? Dece îşi râdeau de el? Era vinovat cu ceva? Era de râs? Şi din această nedumerire se desprindea încetul cu încetul un adevăr căruia cu vremea i-a aflat întreaga semnificaţie, anume că lumea este rea şi neînţelegătoare, că-şi are formele ei de judecată vechi, necontrolate, osificate, transmise din generaţie în generaţie şi că individul este prizonierul acestor forme. De aici încolo, viaţa lui Don Quijotte Antonio Salvador avea să fie la fel de sbuciumată ca şi a tizului său cervantesian. Dar pe când acesta din urmă lupta cu năluciri, cu vrăşmaşi închipuiţi, pentru a-şi împlini o imaginară misiune de cavaler rătăcitor, finul lui Mario Rocca Alvarez, nefericitul Don Quijotte Antonio Alvarez, trebuia să lupte cu vrăşmaşii reali pe care îi formează răutatea omenească, prejulecata şi prostia.

Cu timpul, cu anii se încordă în sufletul său o nestrămutată dorinţă să reabiliteze pe Don Quijotte, să fie biruitor peste mulţimea rea şi neînţelegătoare, care nu se străduia să judece nici cel mai neînsemnat lucru, ci îşi avea judecăţile ei gata făcute, fără să se mai întrebe dacă's bune sau rele, dacă mai sânt sau nu valabile. Pentru toţi el nu era decât Don Quijotte dela Mancha. Identitatea lui a fost suprapusă identităţii eroului imaginat de Cervantes, într'atât încât se confundau. Era suficient să-şi rostească numele pentruca de îndată cele mai surâzătoare perspective să i se închidă brusc.

Astfel în liceu, deşi avea cele mai mari note, din cauza numelui nu putea să fie premiant. Când începu să priceapă adevăratul rost al lucrurilor, unii profesori mai scrupuloşi se simţeau datori să-l lămurească: „In adevăr, Don Quijotte, tu eşti cel mai harnic dintre elevi şi deci ţie ţi s'ar cuveni cununa de lauri, dar spune şi tu, s'a mai pomenit Don Quijotte premiat?" Câte odată cuprins de revoltă cuteza să întrebe: „Bine dar ce vină am că un naş şugubăţ mi-a dat numele Don Quijotte? Şi apoi eu sânt Don Quijotte Antonio Salvador, iar eroul, care nici măcar n'a existat, al lui Cervantes, este Don Quijotte dela Mancha. Ce legătură poate să fie între mine şi el?"

La aceste legitime întrebări, unii răspundeau încurcaţi.

— Fireşte, nu este nici o legătură, n'ai nici o vină, dar dacă legenda este mai tare decât realitatea, dacă lumea a hotărît într'un fel, ce putem face noi? Nu putem fi reformatori, fiindcă suferinţele tale s'ar resfrânge asupra noastră şi apoi, dacă şi Don Quijotte de la Mancha ar fi fost conceput după modelul tău, nici vorbă că alta ar fi socoteala!

Alţii îi tăiau brusc tot elanul:

— Ia vezi, nu te obrăznici, nu uita că eşti Don Quijotte.

Cu această povară, cu o vină de care nu era câtuşi de puţin vinovat, Don Quijotte se îndârjea tot mai mult ca să înfrunte viaţa. Dar viaţa se dovedi mai aprigă de cât îşi închipuise.

Sfârşi liceul şi intră în universitate. Dar d'abia aici avea să resimtă greutatea unui păcat, de care nu era cu nimic răspunzător.

Dacă în liceu, printre copii şi adolescenţi, furaţi de mirajul jocurilor lor copilăreşti se uita câte odată că este Don Quijotte, în universitate fu cu desăvârşire izolat, de cum i se află numele. Incercă să spargă zidurile acestei singurătăţi, deşi colegii îl batjocoriră şi-l loviră. Viaţa aceasta hărţuită, persecuţia aceasta continuă şi absurdă din cauza unui nume trezi în Don Quijotte anumite sensibilităţi. Deveni bănuitor şi susceptibil. Fiecărui gest venit din partea cuiva îi atribuia o intenţie, i se părea că-l ţinteşte pe el care nu avea altă vină decât că se numeşte Don Quijotte.

Câte odată se lăsa cuprins de revoltă: „Dar este de neînchipuit această viaţă de ţarc, pe care sânt constrâns s'o trăiesc. Simt în mine efluvii de dragoste pentru oameni, simt în mine posibilităţi de a fi folositor şi un devotament de câne. Dece nu le'nţelege nimeni? Dece nu vrea nimeni să le'nţeleagă? Pentru că mă cheamă Don Quijotte".

Cu trudă multă, suferind persecuţiile colegilor şi ale profesorilor repetând pe nedrept anii de facultate, Don Quijotte izbuti să-şi sfârşească studiile. Urmase matematicile şi ingineria şi vroi să ocupe o slujbă. Avea lucrări şi teorii personale şi cu totul inedite în domeniul mecanicei şi nădăjduia că aceste lucrări să-i poată fi de folos atunci când se vor selecţiona candidaţii pentru obţinerea unui post de inginer. Lucrurile însă nu s'au desfăşurat după cum nădăjduia. Intr'adevăr fu admis pe baza titlurilor şi lucrărilor ce le prezentă, dar când se află că-l chiamă Don Quijotte, se reveni asupra numirii sale. Un Don Quijotte nu putea să ocupe un post de conducere, chiar dacă era meritos. El era sortit să moară de foame şi să se războiască permanent cu morile de vânt.

Incepu atunci o goană nebună pentru o căpătuială, pentru o bucată pe pâne. Zile 'ntregi Don Quijotte rămânea nemâncat. Puţinii bani pe cari îi avea, îi păstra să-şi timbreze ofertele, să dea bacşiş portarilor galonaţi. Fireşte, un serviciu public nici nu mai putea fi vorba să ocupe. Nici măcar la concurs nu-l mai primea când se afla că-l cheamă Don Quijotte. Incercă la societăţi particulare. Avea titluri, era harnic. In zadar, toate. Vasta capitală a Saavedrei, Maritalgia, era zilnic străbătută dela un capăt la celălalt pentru găsirea unui rost, cât de mic, cât de neînsemnat, care să-i îngădue să nu se sfârşească. Toate porţile însă rămâneau închise. Nimeni nu vroia să-l primească, nimeni nu vroia să-l asculte. Această nepăsare, această ostilitate îl dispera şi-l îndârjea. Trebuia să învingă. In peregrinările sale pe străzile Maritalgiei, întâlni o fată de o gingăşie fără pereche. Era abătută ca şi el. Nu-şi avea nici un rost. Ca'ntr'o poveste de Dickens era orfană şi n'avea pe nimeni.

In sufletul lui Don Quijotte, care în lupta titanică pe care o dădea cu lumea, cu prejudecăţile, cu viaţa n'avusese timp să se gândească măcar la dragoste, izvorî pentru prima dată un şuvoiu fierbinte. Incepu s'o îndrăgească pe mica lui Marina, pe tovarăşa de suferinţă pe care o întâlnise în peregrinările sale fără sfârşit şi fără rezultat. Toate suferinţele lui de peste zi, se topeau când îi zâmbea Marina. Toate umilinţele, toate revoltele şi toate răstignirile dispăreau atunci când îi auzea glasul catifelat. Şi Marina începuse să-l îndrăgească pe Don Quijotte, care n'o avea decât pe ea. Bineînţeles, îi ascunsese numele. O minţise, îi spusese că-l cheamă doar Antonio Salvador. Işi dădea seama că dacă Marina i-ar afla adevăratul nume, l'ar părăsi şi ea. Chiar şi ea.

Prejudecata este adesea mai puternică decât însăşi dragostea.

Şi în adevăr o întâmplare stupidă, un plic pe care îi era scris numele întreg, căzut dintr'un buzunar revelă Marinei că pe iubitul ei îl cheamă Don Quijotte. Se retrase din braţele lui. La chemările, la desmierdările lui rămase mută. Ii părea rău. Avea o sfâşiere în suflet. Plângea. Dar din seara aceia, când ştia că Antonio Salvador, se numeşte în realitate Don Quijotte Antonio Salvador nu mai vru să-l vadă. Intre ei se căscase o râpă de netrecut.

Atunci îl cuprinse pe Don Quijotte disperarea. Işi urla pe străzi, noaptea durerea:

— Cetate blestemată, oamenii tăi au grije de câni, de pisici, dar nu de semeni de-ai lor. Ce vină am că un naş şugubăţ mi-a ales un nume ridicol? Trebuie să fiu toată viaţa prizonierul acestui nume, prizonierul acestei nefericite situaţii? Alesu-mi-l-am eu? O, blestemat fii Marco Rocca Alvarez. O blestemaţi fiţi mamă şi tată care m'aţi adus pe lume. Dacă este cu neputinţă să fim consultaţi noi copiii dacă acceptăm sau nu să fim aduşi pe lume, cel puţin să ni se lase libertatea de a ne alege numele! Se cuvine cel puţin atâta respect pentru libertatea şi voinţa unui individ de viaţa căruia poţi un anumit timp să dispui cum vrei. Cetate blestemată, nimeni nu-mi deschide o poartă, nimeni nu mă priveşte. Mor de foame pe străzile tale, şi nimeni nu-mi întinde o mână de ajutor. Şi chiar dacă vrea s'o facă, atunci când află că mă cheamă Don Quijotte, zâmbeşte şi pleacă. Acum am pierdut-o şi pe Marina!

Şi începu decadenţa lui Don Quijotte. De când îl părăsise Marina, se rupsese ceva în el. Viaţa cu cortegiul ei de răutăţi şi prejudecăţi era mai tare. Nici nu mai încercă să lupte. Începuse singur să se creadă Don Quijotte de la Mancha. Umbla cu părul vâlvoiu, cu hainele rupte. Se ţineau copiii după el şi aruncau pietre după el. Lui, nici nu-i păsa.

O dorea pe Marina. Ar fi vrut să-i audă glasul, să-i privească privirea...

Intr'o zi, pe seară, rătăcind aşa, fără ţel, ieşi afară din oraş. Maritalgia era împrejmuită de o pădure de fag. Rătăci printre pomi, apoi ostenit, se aşternu la marginea drumului. Ii era dor de Marina. Incepu să plângă, să se tânguiască încet. Deodată auzi un zgomot de copită şi până să se lămurească de unde venea, în faţa ochilor i se înfăţişă un cavaler melieval în zale cu scut, călare pe un cal descărnat şi care întrebă cu glasul cavernos: „Dece plângi, cetăţene?"

Crezu că visează. Se ciupi şi durerea îl făcu să-şi dea seama că este treaz. Cum, de unde răsărise acest cavaler? Imaginea vie a lui Don Quijotte dela Mancha? Ce vroia dela el? In secolul vitezei, al celor mai uluitoare descoperiri era cu putinţă o încarnare a eroului lui Cervantes? Fără îndoială o încarnare autentică, fiindcă glasul cavalerului îi confirma: — Sânt cavalerul Don Quijotte de la Mancha.

„Pe soarele care mai luminează, îmi vei spune tot ce-ţi însângerează sufletul. Te voiu apăra de duşmani şi dacă ai fost cumva nedreptăţit, va fi vai de acela care ţi-a făcut nedreptate. Noi, cavalerii rătăcitori, sântem apărătorii celor slabi, ai adevărului şi ai dreptăţii!".

Atunci Don Quijotte Antonio Salvador, văzând că însfârşit se găseşte cineva să-l asculte, văzând că ficţiunea capătă în anumite împrejurări fiinţă, socotind că poate a venit clipa când va fi răzbunat, îi povesti aceluia care pretindea că este Don Quijotte de la Mancha, suferinţele vieţii lui. „Pe lună şi pe stele, îţi jur că Don Quijotte de la Mancha te va răzbuna!" rosti cavalerul înzăuat, după ce Don Quijotte Antonio Salvador îşi sfârşi povestirea. „Urmează-mă! Maritalgia va fi rasă de pe faţa pământului. Urmează-mă, frate!"

●

In ospiciul de nebuni din Maritalgia, unde simulând nebunia fu internat împreună cu slabul de minte Radique Barbastero, care se'nchipuia Don Quijotte de la Mancha, umbla îmbrăcat cu zale ca un hidalgo şi căuta să răzbune nedereptăţile, acolo printre nebuni, Don Quijotte Antonio Salvador îşi găsise liniştea.

Avea casă, avea masă, haine, căldură. Nimeni nu-l persecuta, nu-l contrazicea, mai mult chiar nimeni nu vroia să creadă că-l cheamă Don Quijotte. Când încerca să le dovedească cu acte, medicul şef şoptea asistenţilor: „Lăsaţi-l în pace. Reîncepe obsesia" şi plecau.

Fireşte, Don Quijotte Antonio Salvador făcea haz de unul singur, cum se cuvine într'un ospiciu. Şi gândindu-se la viaţa lui, la suferinţele lui ajungea la concluzia cât de întortochiate sânt căile vieţii. Şi apoi, înduioşându-se că numai slabul de minte Rodrique Barbastero, care închipuindu-şi că este hidalgo Don Quijotte de la Mancha, îi luase apărarea împotriva nedrepţilor şi nedreptăţilor, îşi spunea cu glas tare, tot aşa cum se cuvine într'un ospiciu: „In secolul vitezei şi al descoperirilor uluitoare, numai slabi de minte mai umblă să apere pe cei slabi şi dreptatea"...

ŞTEFAN TITA

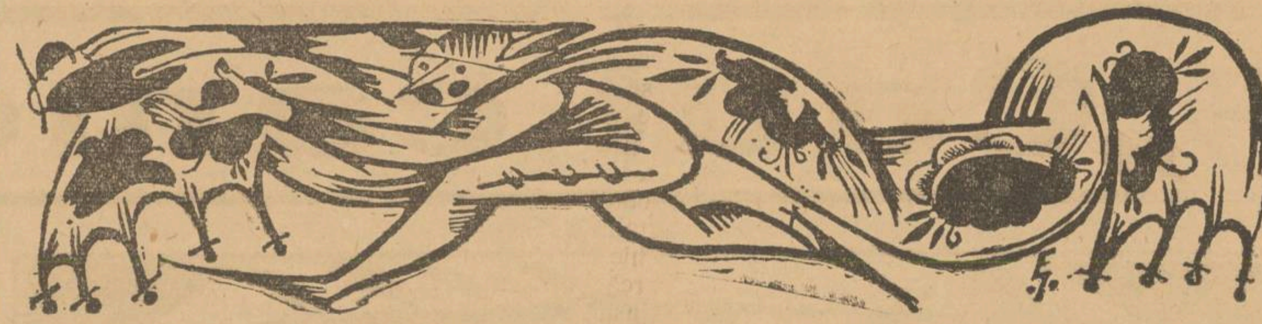
Anotimp

Coboară ziua 'n păr cu funigei
Să ardă unde noaptea o să cadă,
Şi ochii se ridică tot mai grei,
Spre pârtia de vis şi de zăpadă...

Trec umbre albe fluturând lumini
In stropi mărunţi de ploae trecătoare
Şi-o mână 'naltă scutură ciorchini
Pe pajiştele şubrede de soare...

Se-apleacă brazii 'n viscol chiuind
Şi muşcă 'n aer câinii dela stână,
Parcă-au plecat şi stelele 'n colind,
Cu crestetele munţilor de mână...

CONSTANTIN SALCIA

Din viaţă... şi din cărţi

Casă cu sobă

Fără ca între mine şi prietenul Sevastos să fie o mare diferenţă de temperament şi de preferinţe pentru acele lucruri care ţin de trecut şi de o sentimentalitate a ceiace a fost şi e pe cale să dispară, eu am păţit exact pe dos de ceiace i s'a întâmplat lui.

Eu am fugit dintr'o casă cu sobă în casă cu calorifer.

Aşa-mi spusesem şi eu, cu reminiscenţe de casă părintească: într'o casă cu sobă e mult mai comod, faci focul cât vrei, poţi sta la gura sobei, poţi să-i auzi duduitul, poţi să-ţi vezi umbra, chipului jucată de flăcări pe părete după ce ai stins lumina. O mulţime de imagini, care de care mai poetice şi mai pline de patriarhalism mi-au inundat sufletul. Şi-am preferat o casă cu sobă. Nu mi-a fost greu să găsesc fiindcă nu era mare îmbulzeală, toată lumea căutând apartamente de-abia terminate, cu gheţar electric şi cu... crematoriu.

Am luat casa în luna lui Aprilie. Cu gândul la lemne şi la banii ce trebuia să scot, n'aş putea spune că am fost cu totul liniştit chiar în timpul verii. Mereu mă obseda: cât trebue; un vagon sau două; cât e vagonul; cine le tae... Ascultător de proverbe mi-am zis că, dacă omul înţelept merge până acolo în cât să-şi cumpere vara sanie şi iarna car, trebue să fac şi eu o sforţare de om normal şi să-mi cumpăr lemnele în timpul verii.

A fost ceva foarte dureros; o a doua chirie; o chirie suplimentară. Şi o întreagă revoluţie: cântar, greutăţi falşe, oameni grăbiţi şi pe de-asupra o maşină de tăiat care-a tăiat parcă şi din mine o zi întreagă. Apoi aşezarea lemnelor. Nu încăpeau. Unde să le mai pun?

In sfârşit s'a terminat cu bine graţie rezistenţei mele. Dar nu pot spune că am ieşit cu nervii teferi din această plăcere în legătură directă cu sobele şi nu cu caloriferul.

Asta însă, să zicem, se întâmplă odată pe an. Totuşi e o chestie de iarnă care te plictiseşte parcă şi mai mult fiindcă se face vara, şi ai aerul unui burghez prea prevăzător, şi anticipezi asupra anotimpurilor.

A venit însă şi iarna. Aveam motive să apreciez spiritul meu de ordine.

De la început am constatat că o mare cantitate din lemne se irosise, fără să ştiu când, astfel încât toată iarna am auzit numărându-se bucăţelele de lemne, şi am stat cu frica în spate că se termină înainte de venirea primăverii şi trebue să cumpăr iar, şi iar să le tae o maşină cu motor şi ferestrău circular.

Nu mai spun că prin Martie eram foarte atent la încălzirea temperaturei generale, şi asta mi-a stricat toată plăcerea de a contempla primăvara. Am avut chiar impresia că iarna s'a prelungit anume până la sfârşitul lui Mai.

Dar acestea sânt neplăceri... de ordin general.

Au fost însă altele, cotidiane, mărunte şi monotone.

De pildă:

Nu puteam dormi toată noaptea. Aveam griji multe; gândurile căutau să le adune, se rătăceau, intrau în panică, şi meditam incognito, pe întuneric, ca filosofii anonimi. Spre dimineaţă aţipeam şi apoi cădeam într'un somn salvator.

Ei bine, tocmai când, prin somn parcă, aveam totuşi conştiinţa de a-mi degusta propriul meu somn, — ceiace se întâmplă de multe ori — intra servitoarea pela 5 dimineaţa să aţâţe focul.

Săream ars. Nu ştiam niciodată ce s'a întâmplat. Ce caută servitoarea?

Sau sânt hoţi?! Până ce mă desmeticeam şi înţelegeam că nu-i nimic grav, săream ars din somn, şi apoi nu mai puteam adormi.

Nu mai spun că uneori, servitoarea care tocmai vroia să fie foarte atentă, scăpa din braţe o bucată de lemn care trosnea pe duşumea. Atunci tresăream de parcă s'ar fi dărâmat casa şi strigam inconştient: Ce-i? Ce s'a întâmplat?!

După aceia, uneori, când afară era umed şi presiunea subt 775, soba nu trăgea, focul refuza să se aprindă, şi tot fumul cu miros de gaz sau de jurnal ars, răvălea pe portiţă în odae, şi mă sculam ca în mijlocul unui incendiu pus de o mână criminală.

Alteori, focul începea să ardă, dar lemnele erau umede şi, încetul cu încetul începeau parcă să fiarbă, să bolborosească, să fluere şi să ţiue: ţiu-ţiu... pe tonuri în sus şi în jos... Parcă mi s'ar fi înfundat urechile şi iarăşi dela 5 dimineaţa nu mai puteam să dorm.

In fine, pentru variaţie, dacă vântul bătea dela sud, tot fumul venea în casă. Toamna, la început, cuiburi de ciori astupau hornul, şi iarăş fum. Mă înecam, tuşeam până la dilatare de plămâni şi chemam a doua zi un hornar.

Când se întâmpla ca toate să meargă bine, alta: soba nu ţine căldură; e veche. Cum se stânge focul, e rece şi soba şi în casă. Trebue desfăcută. O fi căzut vre-o cărămidă interioară: Moluz, zidari, funingine, miros de tencuială şi aburi de var. Parcă începeam să-mi construesc o casă mai mică înăuntru celei pe care o închiriasem.

De-aceia eu m'am mutat într'o casă cu calorifer dar fără automat în odaia proprietăresei.

DEMOSTENE BOTEZ

Constance Dolor
Interior rustic

Literatura Universală

Pantelimon Romanov

Un om cinstit

Locuitorii depărtatului raion Mahalaua Soarecilor disperaseră că nu puteau găsi un director de cooperativă cum se cade, harnic și cinstit.

Unul după altul se perindaseră directorii la cooperativă, fără să facă însă vreo scofală.

La unul zăceau grămezi de marfă nevândută, cu acel aspect de parcă s'ar fi tăvălit câțiva ani, înainte de a fi pusă în vânzare. Cafeaua nu avea nici o aromă. Când deschideai cutiile de tinichea, te trăsnea un miros iute ce te făcea să strănuți. Iar gustul cafelei era nehotărît și amar. Ambalajul cutiilor punea însă vârf, atâta era de îngălbenit, murdărit de muște și respingător.

— De unde ai luat atâta muscărie? — întrebau clienții.

— Să vezi, vara trecută a fost foarte călduroasă și toate muștele au năvălit încoace, — răspunse directorul.

— Și de ce vinzi marfa atât de scump?

— Dar ce vrei ca marfa să-mi stea degeaba un an în depozit? Trebue să câștig și eu ceva la ea, ca să-mi scot pârleala. Iată, bună oară ca și cu marfa pe care am primit-o astăzi: dumitale nu-ți convine, și atunci trebue să aștept până s'o ivi un alt cumpărător s'o ia.

— Și pentrucă s'a tăvălit un an, trebue să ne jupoi? Ține-o atuncea, nene, încă vreo zece ani și tocmai bine o să ți-o iee dracul! — trântea furios cumpărătorul.

Directorul următor. Kladuhin, se brodise să fie un mare bețivan, cârcotaș și risipitor. Peste o lună, la verificarea casei i s'a găsit o lipsă de 500 de ruble.

— Nu, nu e chip să mai găsești nicăeri în ziua de azi un om cinstit. Mărturisește, ce-ai făcut cu banii?

— Dar naiba îi mai știe!

— Și unde i-ai ținut?

— Unde să-i fi ținut? Ia, într'o cutie de tinichea. Doară nu țin bancă la mine... Uneori se nimerea să-i mai țin și 'n buzunare. Ai mei — în dreapta, ai statului — în stânga.

— Dar chefurile din banii cui le făceai?

— Din banii mei.

— Și de unde ai avut atâția bani? Martorii spun că le-au văzut svârlind la restaurant aur cu pumnul.

— Mai țin minte eu ce-oi fi svârlit!... Dar ăia erau din buzunarul stâng. Asta-i nostim! Adică să am grijă numai să muncesc ca un catâr pentru voi, dar de bani să nu m'ating...

— Dar uite că i-ai topit pe toți? Nu mai sânt deloc.

— Nu face nimic, vor veni alții... De asta vă plângeți? Dar să știți că dacă mă dați afară, nici alt director n'o să aibă trai. Ii voi face eu de petrecanie! Eu sânt unul din acei, care nu rabd nimănui să-mi aducă vreo știrbire. Merg până la cuțite. Oricui sânt în stare să-i găsesc nod în papură!

— Insă unui om de treabă nu vei îndrăzni.

După aceia au hotărît să meargă să depună omagiile unui tapițer, Ivan Trofimici, despre a cărui cinste mersese vestea.

Omul acesta, cu veșnicu-i halat străvechi, era tăcut, drept și foarte cinstit. Totdeauna prompt cu comenzile clienților.

Când îi vorbea vre-un client, el asculta cu un aer smerit, privind gânditor în jos și mângâindu-și bărbuța. Și de-abea atunci, când clientul isprăvea de vorbit, el își înălța capul și, clătinând din el, rostea scurt:

— Bine, fiți pe pace, va fi după cum doriți.

Când veniră să-i propună postul de director, el, lăsându-și ochii în jos, începu să-și mângâe bărbuța, după aceia, spuse:

— Dar dacă Kladuhin va căuta să se răsbune? O să înceapă cu intrigile?

— Ce copil ești! Dar cine-l va lua în seamă pe Kladuhin? Oare se poate compara — Kladuhin cu tine?... Să poftească să crăcnească ceva împotriva ta... va avea a se răfui cu noi.

— Numai de el mă tem mai mult. Cât despre treabă, voi știi eu să-i dau de rost...

— Vrasăzică ne-am înțeles. Doară știi și tu cât de mult te prețuim pentru cinstea și omenia ta.

Și noul director își luă slujba în primire. Mahalaua Șoarecilor putu, în sfârșit, să respire în voe: socoteala era în regulă la fiecare sfârșit de lună; marfa totdeauna proaspătă și mai eftină ca la particulari. Pe lângă acestea, mai era și om simpatic, vorbăreț, amabil cu clienții, având pentru fiecare câte o vorbă bună.

„Iată, într'adevăr, un om cinstit!"

Regia proectase să-l felicite și să-i acorde un premiu de Sft. Ilie.

Dar după o săptămână dela numirea sa, Sciuchin se pomeni pe neașteptate cu Kladuhin care, proptit în fața cooperativei, în stradă, începu să-l amenințe cu pumnul, zbierând:

— Las' c'o să te 'nfund eu!.. Toți se uitară la el și râseră doar.

Apoi, odată, la o adunare care avea loc la casa populară, unde se strânseseră toți membrii regiei și părtașii, Kladuhin se ivi o clipă și strigă:

— Bravo. Felicitările mele!

V'ați ales un director pe cinste... Bună sculă ați ales...

Și fluturându-și căciula în aer o tuli în grabă.

Chiar însuși directorul era de față. O vie roșeață îi năpădi gâtul pârlit de soare. Spuse:

— Ei, ați văzut?... A și început să bage zâzanii.

La aceste vorbe, toți săriră deodată:

— Fii pe pace, cată-ți de treabă, nu-i da atenție.

— Eu asta spun: mi-am lăsat meseria, clienții mi s'au risipit care încotro, iar eu o să rămân fără pâne.

— Despre partea asta nu te îngriji, — odată ce ți s'a spus, — e sfânt, ești asigurat. Ți se pregătesc premii de Sft. Ilie, iar tu vorbești de pâne.

Adouazi, pe stradă, apăru din nou Kladuhin și, plesnindu-se peste buzunare, exclamă:

— Vedeți, aci am toate documentele.

Trecătorii de pe stradă se opriră în loc.

— Ce documente? Ce îndrugi tu acolo?

— Păi despre director, directorul vostru. Despre credința lui și celelalte.

— Hai, cară-te dracului de aci.

— Uite că mă car, dar nu știu, zău, voi unde o să vă cărați, voi ăi de vă frecați pe lângă dânsul. Vă am pe toți în labă. V'am scris pe toți aci pe listă.

Și Kladuhin, fluerând, porni, cu mutra-i batjocoritoare de lichea, — cu mânile în buzunare, cu șapca pe ceafă, — mai departe.

— Ce este? — întrebau membrii regiei, care tocmai treceau pe acolo, oprindu-se.

— Ce să fie? Ia, se spune că s'ar fi găsit niște „probe" împotriva lui Sciuchin.

— Dar cine a mai născocit și asta?

— Kladuhin tot trăncănește că...

— Oh, că multe zile fripte ne mai face și secătura asta!

Deobicei Sciuchin eșea, când n'avea mușterii, în fața prăvăliei, să stea la soare. Și totdeauna se strângeau în jurul lui, la taifas, vreo doi-trei inși.

Peste două luni dela instalarea sa, într'o Duminică, eșise, ca de obicei, să stea pe bancă. O zi întreagă șezu pironit acolo — și nimeni nu se agățase de dânsul. Iar dacă oprea el singur pe câte cineva, acela, zâmbind stânjenit parcă, striga:

— Lasă-mă, că mă grăbesc; îmi naște nevasta. Mă duc după moașă.

Fiecare gândea cam astfel: „E om cinstit, nu-i vorbă, dar, totuși, e mai bine să stai mai la o parte și să privești cum s'or termina toate acestea. Că nu se știe cu ce belea te mai alegi și tu pe cap. O să spună lumea că te-a văzut stând de gât cu el"...

Tot astfel se grăbea clientul și când intra în prăvălie: mereu era cu ochii la ușă, cașicând s'ar fi temut să nu fie spionat de cineva.

— Ei, ce se mai aude? S'a găsit vreo dovadă? — se întrebau unii pe alții, cetățenii, când se întâlneau la colț.

— Vorbești de documente? Nimic.

— Vrasăzică au fost numai minciuni!

— Vai ce lume ticăloasă. Când am dat, însfârșit, și noi de un om de treabă, de ne-a pus afacerea în picioare, cu scriptele în regulă, — iată c'au venit să-i bage bețe în roate, să-l sape și să-i otrăvească viața. Să știi că iar ni se duce dracului întreprinderea, — spuneau membrii regiei.

— De bună seamă c'o să ni se ducă. Iar dacă, Doamne ferește, vei fi și tu pe colea, mai cazi și tu, poate, în capcană.

— Nici vorbă că va fi așa.

— Ce, s'a găsit oare într'adevăr vreo dovadă?

— Aș, de unde. Vezi că tocmai aici e buba. Dacă ar fi existat într'adevăr dovezi, le-am fi văzut și noi. Dar nu se știe, poate, că l'o fi prins cu ceva grav, de care nici prin cap nu ne trece. De, fiecare om trebue s'aibă câte un păcat. Măcar și noi.

— E drept, e drept.

Peste o săptămână Sciuchin a fost chemat la regie. Membrii regiei păreau cam fâstăciți și nu știau, se vede, cum să înceapă vorba.

— Uite ce este, porumbelule... Ești înscris la prof soiuz? *

— Cum să nu...

— Ei, atunci, uite ce e, dragă: dă o fugă la prof soiuzul de care aparții și scoate de acolo o hârtie care să... ah, ceva, însfârșit, care să dovedească că ești om cinstit și că te ia, vorba ceia, pe garanție.

— Dar la ce trebue asta?

— Așa, ca s'o ai acolo pentru orice împrejurare. Vezi că au pornit tot felul de svonuri pe seama ta; firește, nimeni nu dă atenție acestor svonuri, dar, totuși, e mai cuminte pentru tine s'ai această hârtie la mână.

Prof soiuzul se făcu foc la auzul acestor calomnii și se grăbi să-l servească pe Sciuchin cu actele cerute.

Peste două zile Sciuchin veni să se plângă la regie că nu mai poate îndura mizeriile ce i se fac și că nu mai e chip să mai lucreze. Toți se feresc de el, toți îl suspectează.

— Ce vrasăzică asta? Dacă m'am făcut vinovat cu ceva, atunci dați-mă în judecată.

— Ce tot spui, dragă! Cu ce să te fi făcut vinovat?

— Iar dacă mă știți că sânt nevinovat, ocrotiți-mă. Când mă duc pe la Central, nimeni nu se uită la mine, toți se feresc de mine, de parc'aș fi tâlhar.

Sciuchin plecă. Iar membrii regiei căzură pe gânduri.

— Il sapă ticălosul cela de Kladuhin, — spuse unul.

— Da... i-a asmuțit și pe cei dela Centrală. Acum să vezi, când s'or năpusti cei de acolo, nemernicul, n'o să se dea îndărăt dela nimic, o s'aducă și niscai acte. O fi plăsmuite chiar de el, te pomenești...

— Tot ce se poate.

— Poate că le-a și arătat acolo...

— Naiba știe!... Principalul e, că nu știm dacă există ceva sau nu. Orbecăim așa pe întuneric. Se înțelege, că trebue să luăm apărarea acestui om cinstit... dar vezi că dacă nu știi contra cui mergi, cum poți atunci să iei apărarea?...

De Sft. Ilie l-au chemat pe Sciuchin la Centrală.

„M'ar bucura mai mult, dacă în locul premiului, ar lua măsuri să-mi asigure munca", — se gândea Sciuchin.

— Uite, dragă, îți spunem sincer, că nici când n'am avut un director așa ca tine: cinstit, energic, conștiincios, — într'un cuvânt, totul. Și proforganizația spune acelaș lucru, însă, cum să-ți spun, e greu să mai stai aci, adică e greu să te mai ținem în serviciu. Atâtea svonuri s'au răspândit pe seama ta, că tot orașul te vorbește.

— Dar care-i vina mea?

— Care-i vina?! Dar niciuna, dragul meu. Ce tot spui tu acolo? Domnul cu tine! Dar ar fi, cum s'ar zice, plictisitor. Toți ar zice: „Ai văzut, se aud atâtea lucruri despre el, și tot îl mai țin".

Vestea destituirii directorului Sciuchin străbătu Mahalaua Șoarecilor ca un fulger.

— Slavă Ție, Doamne! — ziceau toți. Poate că n'o fi avut, sărmanul, nici o vină, totuși, nu strică să fii mai departe de păcat. Ești mereu cu frica 'n sân. Te temi chiar și 'n prăvălie să-i mai intri, tu stai cu el acolo de vorbă și te pomenești, așa din senin, cu un denunț...

— Și-a lăsat și meseria și acu cu ce o să trăiască bietul. Nici în altă slujbă n'o să mai poată intra acum.

— Cine o să-l mai primească după asemenea tămbălău?

— Eh, păcat de el, era prea cinstit.

Traducere de
MARIA VAVILINA

* Prof soiuz — asociația profesională.

Arcadie Avercenco

„Caut cameră"

Pe țărmul întreg al radioasei peninsule Crimeea, nu se aude, zi și noapte, decât un singur strigăt:

— Caut cameră!

Dar camere nu există.

Pe ultima pagină a ziarelor, la „Mica Publicitate", se îngrămădesc anunțurile celor cari repetă fără nădejde:

„Caut cameră."

Dar nu toate anunțurile sânt la fel de incolore și de monotone... Cu timpul, nenorociții fără adăpost s'au învățat să dea strigătelor lor uniforme un ton vioi, colorat, original:

„3000 de ruble cui îmi va găsi o cameră, indiferent unde."

„Dați-mi o cameră. Mă oblig să încălzesc casa întreagă pe socoteala mea!"

„Pentru o cameră, oricum ar fi, ofer proprietarului masă gratuită."

Iată un alt anunț, care caută să speculeze vanitatea omenească:

„Caut cameră. Plătesc 1000 de ruble în franci francezi."

Cașicum proprietarul ar ține să facă impresie prin schimbarea banilor!

Și iată și un anunț mișcător în simplicitatea lui:

„Doamnă singură caută cameră. A se adresa: G. M. Poste-Restante."

Parcă printre urletele unui ciclon s'ar putea auzi bâzâitul unui păcătos de țânțar! E cașicum s'ar așeza afișul unui teatru din Londra pe vârful unui curmal din mijlocul pustiului african Kalahari.

Sărmană „doamnă singură", ce naivă ești!

•

Prietenul meu Grișco, om foarte serios, nu un copil sau un ușuratic, umblă de colo până colo fără casă, suferă și se trudește, studiază mereu psihologia micii publicități și, după ce s'a gândit mult, după ce a cercetat cu grijă greaua chestiune, a publicat anunțul următor:

„Primesc să mă însor cu domnișoară proprietară de casă, pentru o cameră. Nu mă interesează vârsta, nu mă interesează chiria, nu mă interesează nimic, afară de cameră! Pentru oferta inimii, a mânii și a camerei, adresați-vă... Etc."

Prietenul meu era om cu cap. In aceiași zi a primit vizita unui domn în vârstă, care ținea în mână un ziar desfăcut.

— D-ta ai dat acest anunț?, — întrebă el gâfâind.

— Eu.

— Vin pentru fata mea.

— Stai, să ne înțelegem: îmi dai și camera, — zise prietenul meu prevăzător.

— Desigur. Asta se înțelege dela sine.

— A, îmi pare bine! Ia loc.

— Mulțumesc. Așa dar...

— E frumoasă?

— Nu-i urâtă; e de statură potrivită, dar dinții...

— La naiba! Vorbesc despre cameră: *camera* e frumoasă?

— Nu-i urîtă. Fata mea e înzestrată cu mai multe calități...

— Ce lumină are?

— Lumină? Culoare vrei să zici. Cum să-ți spun? Mai mult castanie.

— Perdele are?

— Nu. Părul...

— Al cui?

— Al fetei mele.

— La naiba! Eu îți vorbesc despre lucruri serioase și d-ta cauți să schimbi vorba cu asemenea nerozii...

— A, vorbeai despre cameră? Da... E luminoasă; are ferestrele spre Răsărit. A refuzat toate partidele cari i s'au propus; făcea pe dificila; nu voia să se hotărască și iată unde a ajuns! Inainte făcea pe capricioasa, și acum e mulțumită și fără să te cunoască... Pe întunerec...

— De ce pe întunerec? Nu spuneai d-ta însuți chiar acum că odaia e luminoasă?

— Vorbesc despre nuntă. Nu vei întârzia desigur...

— Cum? Până la zi'ntâi... Cât timp există lumină electrică în oraș...

— Nu te înțeleg. Ce legătură are lumina?...

— In cazul când ar veni vizite.

Domnul făcu un gest și zise supărat:

— Fata mea nu-i din alea... E cuminte.

Prietenul meu dădu din cap gânditor, apoi întrebă:

— E sănătoasă?

— Sănătoasă tun. Nu s'a îmbolnăvit niciodată.

— La naiba! Vorbesc despre cameră.

— A, camera... E situată admirabil, la etajul întâi... Sănătoasă tun, cu somnul liniștit, cu pulsul totdeauna normal.

Prietenul meu mai întrebă, cu nerăbdare:

— Nu-i rece?

Domnul se înviora și făcu mari gesturi negative.

— Dimpotrivă! E arzătoare, toată numai iubire. Nu visează decât dragoste. A așteptat doar atâta...

— Nu, frate! D-ta interpretezi greșit tot ce spun. Vorbeam despre cameră. Nu-i rece? Nici igrasioasă?

— *Camera* e uscată.

— Temperatura?

— Adică, ce temperatură are? Normală. Ce vrei să spui? Te temeai să nu fie ofticoasă? Nu, are totdeauna 36,5.

— Dumnezeule atotputernic! Pe fata d-tale o iau în căsătorie. Fii pe pace. E deci cu totul de prisos să mi-o lauzi mereu. Ai fi făcut mai bine să-mi fi vorbit despre cameră.

— Mă iartă, dar aș fi dorit să se facă toate cașicând ar fi din dragoste. Sânt tată!...

— Și eu sânt stăpân! Așa dar, o să-mi dai samovarul?

— Toate cele trebuincioase! Șase cămăși cu dantelă, șase perechi de pantaloni...

— Dă-le'ncolo, tată! Mergem s'o vedem...

— Poate să nu fie încă îmbrăcată.

— Camera, tată, ca-me-ra!...

Camera era în adevăr destul de drăguță, lucru care nu era cu putință să-l spunem despre logodnică. Dar prietenul meu se găsea în al șaptelea cer.

— Gândiți-vă, că am dormit trei luni de zile pe niște lăzi de săpun! Acum, în sfârșit, am găsit un colț liniștit!

Dar... Când tinerii căsătoriți se întoarseră dela biserică și se așezară la masa care fusese pregătită pentru evenimentul fericit și în jurul căreia se aflau vreo duzină de rude, tânăra soție sărută duios pe bărbatul ei și-i zise cu glas dulce:

— Așa dar, Grișco, petrecem aci luna de miere. O săptămână ne ajunge, și pe urmă începem căutarea...

— Ce anume, iubito?

— Păi... casă! Nu-i cu putință să stăm împreună cu servitoarea într'o singură cameră!...

●

Procurorul, vărsând lacrimi fierbinți, declară că nu putea să-l acuze pe criminal și că mai curând era dispus să-l apere.

Jurații, înduioșați și ei, adunară între dânșii o mie de ruble de dragul acuzatului, și Curtea, după o scurtă deliberare, își rosti sentința:

„Se recunoaște că omorul a fost săvârșit în legitimă apărare și într'un moment de surescitare. Acuzatul e nevinovat!"

— Atunci?... Inchisoarea? — întrebă Grișco, devenind deodată gânditor.

— Ești liber!, — îi ziseră jurații, strângându-i mâna cu căldură.

— Ce nenoroc! Nu cumva puteți să mă băgați la balamuc?

— Nu-i cu putință. Ești în toate mințile.

— Atunci?...

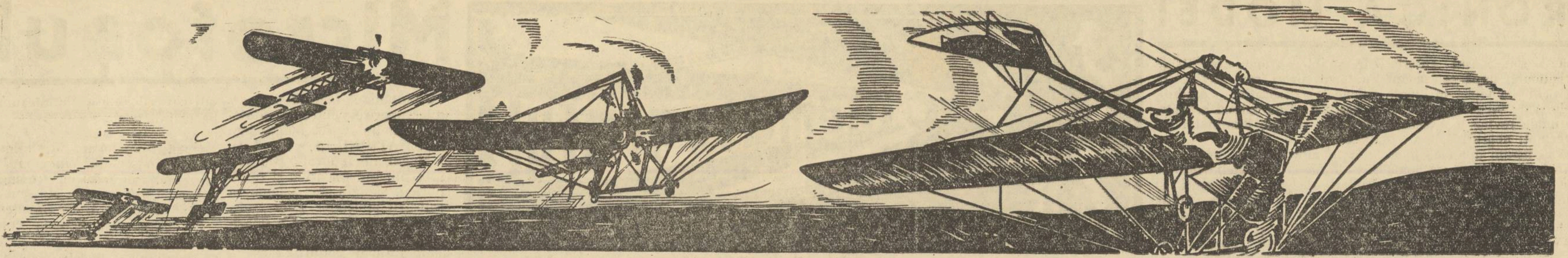
— Ești liber!

— Băgați-mă la închisoare!

— *Ești liber!...*

— Adică mă duc iar să dorm pe lăzile de săpun? Asta-i deci dreptatea voastră? Nici dacă omori nu poți căpăta un adăpost?!...

Trad. de MIRCEA DRAGOMIR

De-asupra Saharei: S'a rătăcit un avion

Până la Villa-Cisneros, călătoria a fost o plăcere. Abea legănat de vânt, ca de ondulaţiile valurilor, avionul sfredelea eterul din toată puterea motorului său şi *Pierre la Chapelle*, care făcea oficiul de navigant, doar dacă avu să rectifice de două-trei ori direcţia, reamintind aparatului încotro îi e drumul.

O reparaţie întârziase plecarea şi tocmai la amiază avionul îşi luase sborul.

Abea am atins oarecare altitudine şi am observat eroarea — din modestie nu spun imprudenţa şi din politeţe nu spun prostia — comisă, neglijând datele comunicate de şeful aeroportului.

Cam prost început. Semn că n'o să ne plictisim!

Plecasem cu Georges Mesnil şi La Chapelle, într'o excursie pe Coasta de Fildeş; dar primind indicaţii meteorologice privitoare la Casmance şi Haute Guinée, am hotărît în ultima clipă să renunţăm la calea normală prin Bidon V şi Gao, şi să mergem dealungul coastei occidentale a Africei, pentru că numai conturul coastei ne putea indica drumul. Urma să ne aprovizionăm la escalele Companiei *Air France*.

Ne-au fost arătate toate primejdiile acestei excursii, prea aventuroase pe calea aerului. Dar Georges Mesnil a răspuns pentru toţi, e drept fără să ne fi consultat în prealabil:

— Cu un *Uragan* ca al nostru, băete, mergi unde vrei... Simun? Am venit odată, de la Cannes la Paris, în plină furtună de zăpadă. P. S. V. * tot timpul, închipuie-ţi, zâmbeşte şeful expediţiei şi iniţiatorul raidului.

Acum începea să-şi dea seama că sborul în zăpadă n'are nici o legătură cu vârtejurile de nisip ce ne svârcolesc aparatul. Se părea că pământul se umflă şi se ridică spre noi, în valuri mari, orbitoare. Ne rostogolea, ne înfăşura şi ne trăgea mereu mai mult spre el.

Deşi eram grăbiţi, geamurile găsiseră timp să se acopere cu un strat de nisip opac, ce voala, încetul cu încetul, tot ce se petrecea pe-afară şi cele mai mărunte reperuri.

George se întoarse spre camaradul său, ale cărui trăsături — diformate de îngrijorare ca de-o oglindă convexă şi concavă în acelaş timp — îl impresionară aşa de mult încât se molipsi instantaneu. Teama, pe care de câteva clipe o simţea plutind în jurul lui, i se localiză în gâtlej şi-l pofti să nu mai vorbească. Eram deci trei muţi în total...

— La stânga, spre est, la stânga, Georges! zbieră curând La Chapelle, în mijlocul tumultului unit al vântului şi al motorului; la est, nu deasupra mării!

Mesnil, amintindu-şi de teroarea bolnăvicioasă a prietenului său, în faţa oricărui sbor deasupra unui element lichid, răsturnă aparatul pe aripă şi ţâşni hotărît spre est, cu faţa spre tornadă.

*) Pilotages Sans Visibilité

Vom scăpa?

Puţin câte puţin, atmosfera funinginoasă şi turbure în care sburam se limpezea şi aripile reflectau ultimile raze solare agăţate cu îndârjire de avion.

Ca totdeauna în acest caz, vântul de nisip încetă.

Ne-am aplecat cu toţii, căutând să ne orientăm. Dune cu buchete de tufişuri la butonieră, se plimbau cât vedeai cu ochii, greblate de vârful mai înalt al unui tufiş care le spinteca aşa ca o săgeată care ar ţâşni subit pe întinsul ondulat al unei feţe de masă, sau ca un far în mijlocul mării.

— Focuri, Georges! Focuri... în depărtare!

Trei coloane paralele de fum se ridicau îndrăzneţ spre noi. Ne-am apropiat, în lungime şi în înălţime. Am zărit imediat colibe şi puncte mobile gravitând în jurul lor.

— Aterizează, omule. N'ai uitat cumva ce ţi-au spus la aerodrom?

La ultima escală ni se vârâse în cap un cuvânt care să ne ţină de interpret în cazul când vre-o pană ne-ar sili să aterizăm în pustiu.

— Taiar... Curier (curier prin avion).... N'or să vă facă nici un rău şi-or să vă facă bine!

Au ales un teren şi avionul s'a oprit la cinci sute de metri de colibe, într'un nor mare de praf. Am rămas acolo, lângă aparat, cam stupizi, aşteptând să ne năvălească o hoardă de vlăjgani goi, cu suliţe otrăvite. N'a năvălit decât un pui de negru, sfios şi gol, ascunzându-şi gura cu palma, într'un gest de timiditate. Se apropiă de noi, salută cu pumnul deschis şi spuse:

— Tahl 'Hilah!

Şi ne făcu semn să-l urmăm. Dacă ne-ar fi făcut semn să ne spânzurăm, cred că o făceam şi pe asta. Aşa eram de aiuriţi. Bine înţeles însă că afirmaţia asta nu mă angajează decât pe mine!

Aproape de tabără, oamenii „albaştri", cu părul lung, unsuros, cu puşca la umăr sau cu puşca pe genunchi, ne aşteptau pe vine, fixându-ne încruntaţi.

— Taiar... Curier! bolborosirăm cu toţii în cor perfect, deşi fără dirijor, gata să murim sau să luptăm.

Maurii păreau să nu ne înţeleagă...

Se desprinse totuş un bătrân cu puşca în mână şi ne pofti într'un cort. Ne-au pus la dispoziţie perne de piele, pe urmă un copil ne-a adus o tivdă vastă, plină de lapte, din care îşi scotea capul o căpăţână de zahăr.

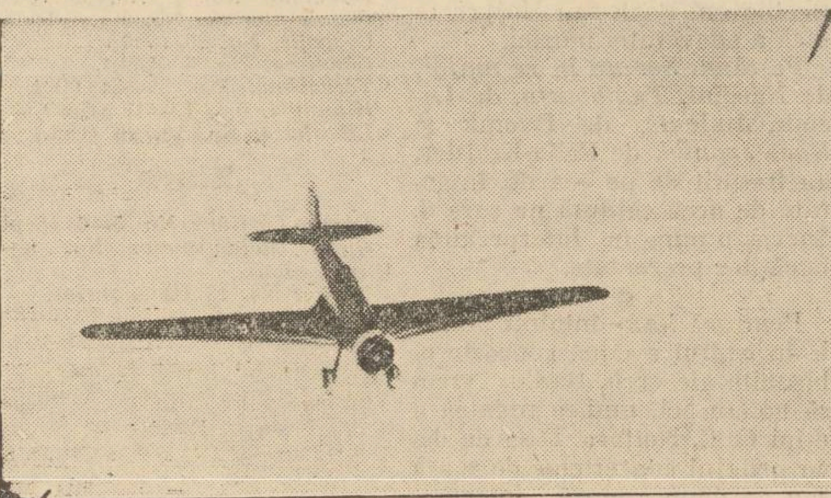
Am refuzat. Nu ne prea înţelegeam dealtfel nici la vorbă. Trebuia să ştim unde ne aflăm.

— Aici unde e?

Şi pentrucă mimica asistenţilor arăta că nu înţeleg nimica, am încercat şi noi cam pe... limba negrilor, pe care ne-o închipuiam mai înţeleasă:

— Aici, acolo, unde? Cum numeşte ? Port-Etienne ? Saint-Louis? Villa-Cisneros? Cum?...

Oamenii dădeau din umeri şi din mâni. Nu înţelegeau nimic.

— Doamne ! Saint - Louis ! *Saint-Louis!* Ce oameni! Nu cunosc nici măcar Saint-Louis!

Şi se mirau amândoi în gura mare, în mijlocul „dizidenţilor" îmblânziţi şi auriţi, de ignoranţa acestor nomazi.

Mutra bătrânului se lumină dintr'odată. Ne făcu semn cu mâna să aşteptăm. Tocmai sosea o cămilă cu două cocoaşe şi două siluete. Cămila îngenunchie şi siluetele săriră pe pământ. Un războinic şi un adolescent cu părul ciudat tăiat ca o coamă de cal. Ultimul era îmbrăcat în alb, pantaloni largi, încreţiţi, cămaşa largă decoltată.

— Cu ce vă putem servi, doamnelor şi domnilor?

Această exclamaţie subită, în franceză, ne surprinse şi ne uimi. Noul venit profită de tăcerea noastră, ca să ne întrebe iar:

Ştiţi, aici sânt numai sălbateci. Doar eu înţeleg franceza. Ce doriţi dv.?

La Chapelle băigui:

— Taiar... ta... taiar, curier.

— Taiar! Ştiu, am auzit! Ei bine?

— Ei bine, ne-am rătăcit. Unde ne aflăm?

— La cine sântem? interveni Mesnil, care îşi regăsise cumpătul.

— Aici sântem într'o tabără dela Euleb, aproape de puţul lui Ahmein.

Dacă ar fi răspuns în arabă, tot n'am fi înţeles mai puţin. Euleb... Ahmein...! Nu auzisem nici unul de aşa ceva!

— Vreţi să trimit un curier să înştiinţeze rezidentul? întrebă tânărul.

Am tresărit:

— Atunci nu sântem printre dizidenţi?

— Nu, domnilor, nu! Sânteţi în Mauretania, printre francezi. Eu sunt Mokhtar Salem, unul din cei mai buni elevi ai cursului de anul doi dela Medersa din Boutilimit, actualmente în vacanţă!

Ca la comandă ne-am descotorosit cu toţii de câte un suspin de uşurare, scos din suflet dela sute de metri adâncime. Incepu o discuţie foarte prietenoasă, Mokhtar folosindu-ne drept interpret.

In cinstea noastră s'a tăiat un berbec, pe care l-au fript în cenuşă şi jăratec. A trebuit să înghiţim şi câteva pahare dintr'un ceai negru şi plin de nămol.

Dar în ce priveşte locul unde am aterizat, cu toate silinţele noastre n'am putut afla decât : „Port-Etienne la 12 zile depărtare... Atar la 10 zile... Boutilimit la 7 zile... Saint-Louis, hei!... Saint-Louis e departe! Vine cam în direcţia... cam pe-acolo!...

Du-te de te descurcă cu aşa informaţii!...

Escortaţi de toată tabăra, am mers să luăm harta din avion. Dar graficul aerian indica foarte puţine localităţi; iar de Ahmein n'am putut da!

Mokhtar n'avea habar de nici una din numirile însemnate pe hartă: plaja Cinq Bréguets, Cap, etc... N'avea habar de nimic. Atâta ştia el, să ne conducă la Boutilimit. Incolo... Mesnil şi La Chapelle au cercetat rezervoarele şi au socotit că ne mai rămâneau zece ore de esenţă şi că totul era în bună ordine.

— Dar tu cunoşti drumul spre Boutilimit, Mokhtar dragă?

— Merg şi cu ochii închişi!

— Bine, atunci mâne dimineaţă urci cu noi în avion şi ne conduci la Boutilimit. Spui că găsim acolo francezi, nu-i aşa? O să-ţi plătim călătoria de înapoiere şi-o să mai ai şi-un dar frumos din partea noastră!

Copilul se dădu înapoi îngrozit şi-şi duse amândouă mânile la gură:

— Eu, eu, eu... să urc acolo, illah!

Şi, împietrit aproape, ridică mânile în semn de spaimă:

— Nu! Nu! Nuuu!...

Am rămas încremeniţi.

— Cum, Mokhtar, nu te bucuri tu să urci în avion?

Dar Mokhtar nu ne auzea, nu ne asculta. Era foarte ocupat să explice tuturor oamenilor propunerea noastră. Pe măsură ce vorbea, cu toţii, după vârstă şi temperament, manifestau o indignare şi o dezaprobare violentă. Aveau figura aşa de îngrozită, încât nu ne puteam aştepta decât la un scandal mare.

Toată noaptea a trecut numai cu vorbărie, prin intermediul lui Mokhtar. A trebuit să satisfacem curiozitatea întregului trib, să spunem fiecare cine sântem, ce făceam, unde mergeam. Au venit şi femeile să ne vadă. Eram curiozităţi acolo! Le auzeam şoptind ciudat îndărătul bărbaţilor, în întunecime.

Am putut afla atunci că şeful lor, împreună cu alţi doi şefi de trib, fuseseră poftiţi de d. Bruneau, directorul pescăriei din Port-Etienne, să-l însoţească în concediul său din Franţa. Au pornit. Se întorseseră abea de câteva zile. Şi toată ziua povesteau tribului adunat, minunăţiile văzute.

— Ce spui despre pachebot?

— E mare!

— Despre Havre?

— E mare!

— Dar Normandia?

— E mare!

Şi n'am putut afla nimic mai mult. Arăta chiar o indiferenţă exasperantă faţă de turnul Eiffel de pildă, faţă de vapoare, locomotive. Văzuse că francezii ştiau ridica opere de fier. Chiar poduri dela un continent la celalt. Dar nu admira progresele tehnice. T. F. F. i s'a părut chiar mai puţin paradoxal decât telefonul, pentrucă nu putuse niciodată înţelege utilitatea firului. Şi, într'adevăr, nici podurile, nici T. F. F., nici vapoarele nu constituie minunea. Ci cunoştinţa noastră a legilor naturii, calculele noastre. Ce putea să admire acest primitiv acolo unde nu deosebea nici legi, nici calcule. Intrucât un fruct al industriei e mai admirabil decât un arbore? Am înţeles că nu l-au entuziasmat decât spectacolele naturale, singurele ce pot fi traduse în limba lor. In Normandia văzuseră vaci! Vaci pline de lapte, care umblau libere pe câmp! In Paris, nu turnul Eiffel îi uimise. Ci alte minunăţii: întrebi de o stradă şi trecătorii îţi răspund. Şezi pe terasa unei cafenele, ceri un ceai şi ţi se aduce un ceai. Umbli şi noaptea şi vezi totul ca şi ziua. Te plimbi alături de nenumărată lume *din toate triburile:*

— Ei bine, niciodată n'ai nevoie de puşcă!

Şi mai e o minune la Paris, pe lângă extraordinara inofensivitate a oamenilor. Circul.

— In Franţa, femeile sar în picioare de pe un cal în galop, pe altul!

Şi e uimit de francezi:

— Iei un Maur de fiecare trib, îl duci la Paris să vadă circul şi niciodată maurii nu vor mai face războiu francezilor!

In faţa tribului plin de cască gură şi ochi, şeful povesteşte acum emoţionat şi emoţionant, minunea minunilor: Folies-Bergère. Reţin şi azi cum căuta cuvintele:

— Nişte... nişte... nişte pantaloni mici!

Şi schiţează pe nisip triunghiul cache-sexului:

— Nişte pantaloni mici de aur!

Aceşti oameni care, trăind într'o ţară din marginea Saharei, n'au văzut în viaţa lor un arbore, o fântână sau o floare, numai din Coran ştiau de existenţa grădinilor prin care curg râuri, pentru că aşa înţeleg ei Paradisul. Paradisul lor, cu frumoasele captive, îl cucereşti numai prin moartea aspră în nisip, când duşmanul te împuşcă după ce te-a urmărit treizeci de ani. Dar Dumnezeul lor îi înşeală, deoarece acordă francezilor toate aceste comori, fără să le pretindă nici chinul setei, nici jertfa vieţii. Deaceia acum şeful, şi ceilalţi şefi, şi tot tribul, şi toate triburile, meditează serios, privind Sahara care se întinde pustie în jurul colibelor şi gândind că lor numai moartea le procură asemenea plăceri, mărturisesc :

— Ştii... Dumnezeul francezilor e mai drăguţ faţă de francezi decât Dumnezeul maurilor faţă de mauri!

Deodată, şeful îşi aminteşte de altceva. Fuseseră să viziteze Savoia. Şi azi o are în faţa ochilor. Au fost duşi în faţa unei cascade înalte, un fel de coloană de apă:

— Gustaţi! li s'a spus.

Era apă de băut. Apă! Câte zile trebuesc ei să umble aici ca să ajungă la puţul cel mai apropiat! Şi ajunşi la puţul cel mai apropiat, câte ceasuri până să sape în nisip ca să dea de noroi amestecat cu urină de cămilă! Apă! La Cap Juby, la Cisneros, la Port-Etienne, copiii maurilor nu cerşesc bani, ci, cu o cutie de conserve în mână, cerşesc apă. Apa asta aşa de curată care ne vine din Franţa în bidoane de câte 400 de litri!

— Dă-mi o picătură de apă, dă-mi...

— Fă-ţi pomană...

Apa, care preţueşte aici greutatea ei în aur, din care cea mai neînsemnată picătură scoate din pământ scânteia verde a unui fir de iarbă... Dacă a plouat undeva, un exod mare însufleţeşte Sahara. Triburile se cară toate înspre iarba care va creşte câteva sute de chilometri mai departe. Şi apa asta, aşa de zgârcită din care o picătură n'a căzut la Port-Etienne de zece ani, izbucneşte acolo cu puterea unui dezastru, ca dintr'o cismea spartă, răvăşind provizia întregii lumi...

— Să pornim mai departe, le spusese ghidul.

— Mai lasă-ne...

A trecut un sfert de oră, jumătate de oră, priveau înainte.

— Aţi văzut destul de bine, ajunge, haideţi...

— Nu! Tăcere!

Holbau ochii, gravi şi muţi, la desfăşurarea acestui mister solemn. Ceiace izbucnea astfel, din pântecele muntelui, era viaţa, era sângele lumii. Debitul unei singure secunde ar fi însufleţit caravane întregi care, moarte de sete, rătăciseră pentru totdeauna în lumea lacurilor de sare. Dumnezeu îşi deschidea aici rezervoarele şi îşi arăta puterea: cei trei şefi mauri nu mai puteau pleca.

— Ce-o să mai vedeţi? Haideţi...

— Trebue s'aşteptăm!

— Ce s'aşteptaţi?

— Sfârşitul!

— Aşteptăm ca Dumnezeu să obosească în nebunia lui, el se plictiseşte repede, el e zgârcit!

— Păi asta curge de mii de ani!...

Deaceia, în seara asta, ei nu mai insistă asupra cascadei. E mai bine să nu mai discuţi anumite miracole. E mai bine chiar să nu te gândeşti prea mult la ele, altfel nu mai înţelegi nimic. Au tras însă cu toţii concluzia:

— Dumnezeul francezilor, totuş... e mai bun parcă...

Acum Sahara le pare mai goală, jocul războiului li se pare şi mai iluzoriu, şi mai inutil. Pentru prima oară descoperă şi ei că Sahara e un pustiu. Un adevărat pustiu...

Profitând de discuţii, Georges ne-a împărtăşit un plan. Când s'a luminat, ne-am dus lângă avion, având aerul că ne resemnăm şi ne descurcăm singuri. Am pus avionul la punct, pe tăcute. Georges a luat loc la comenzi, am urcat şi eu, în vreme ce Pierre, ajutat de interpretul benevol, îndepărta Maurii din jurul notru. Pe urmă a urcat şi navigantul. Pe când George lansa motorul în plină viteză, Pierre a apucat solid pe Mokhtar, l-a urcat lângă noi şi-a trântit uşa.

...Aparatul era departe când indigenii au observat, prin vârtejurile răscolite de elice, că Mokhtar dispăruse odată cu pasărea mecanică...

In carlingă, primele clipe au fost penibile. Neştiind în ce direcţie s'apuce, George se'nvârtea deasupra taberei, în vreme ce eu şi Pierre ne sileam să liniştim copilul, cuprins de-o panică grozavă. Pe urmă, dintr'odată, Mokhtar admise situaţia şi, datorită fatalismului său arab, păru a înţelege că cel mai bun mijloc de a se mai întoarce pe pământ, era să-şi ghideze răpitorii către destinaţia cerută.

I-au trebuit câteva minute ca să-şi adapteze simţul de orientare terestră, situaţiilor aeriene. Dar imediat ce şi-a dat seama de accidentele terenului, pe care le cunoştea prea bine, a dat azimutul, a rectificat devierile, de câte ori era necesar, şi numai după o oră, avionul a aterizat la Boutilimit, pe un teren unde nu ne aştepta nimeni.

A urmat o primire entuziastă făcută de un post lipsit de orice relaţii turistice, povestirea odiseei noastre, trimiterea unor telegrame liniştitoare, însfârşit, când ne-am trezit dintr'un somn reparator, s'au putut lua dispoziţii în vederea întorcerii noastre la Saint-Louis şi a repatrierii ghidului nostru.

Am căutat pe Mokhtar, dispărut încă dela aterizare, prin bordeele satului.

— Mokhtar, noi am dat bani Administratorului ca să închirieze o cămilă care să te ducă acasă. Vrem însă să-ţi dăm şi ţie ceva.

Pierre îi întinse mai multe hârtii. Copilul le luă, le numără. Una câte una, încet. Pe urmă le făcu sul şi le strânse în pumn. Ochii îi străluceau.

Enormitatea sumei — 500 de franci — îl zăpăcea. Vroia să vorbească; dar emoţia îl făcea să uite franceza pe care o ştia vorbi.

— Ia Allah.

Şovăi, dar vorbi:

—Aş prefera altceva!

Noi eram atât de bucuroşi că ne scosese din încurcătură, încât nimic nu ni se părea destul ca să mulţumim pe salvatorul nostru involuntar.

— Spune...

— Uite, eu vă înapoiez banii. Dar să mă luaţi cu voi, până la Saint-Louis numai, în „pasărea" voastră. Pe urmă veţi spune curierului să mă ducă la Noua Dibbou (Port-Etienne). De-acolo ajung eu singur la colibele tatălui meu!

— Dar, nenorocitule, vei avea de mers douăsprezece zile cu cămila, tu singur ne-ai spus!

Mokhtar închise ochii şi toată fizionomia lui exprimă o extraordinară poftă de gurmand.

— Da, dar ce-are aface! Inţelegeţi, voi mai sbura cu voi!... Voi mai sbura!...

Mi s'a scris nu de mult că, astăzi, există un aerodrom în Franţa unde se învârte toată ziua în jurul unui *Uragan* cu fuselajul acoperit de nume de escale exotice, un mecanic foarte tânăr, cu faţa prea bronzată, cu părul lung şi negru, ciudat buclat. Nu prea ştie el să facă multe, deocamdată; dar cunoaşte bine argot-ul aerului. Caută să surprindă tot mai mult secretele motoarelor şi carlingelor şi are un ideal: să sboare, să sboare pe orice vreme, indiferent cu cine, indiferent cum şi unde.

E vorba de Mokhtar Salem, fiu de nomad, fost elev la Medersa din Butilimit şi amant al cerului.

I. MARIUS MIRCU

CRONICA MODEI

După ce s'au lansat culorile vii, strigătoare, după ce ne-am săturat ochii de violet în toate nuanţele şi de verde în toate tonurile, moda revine la veşnica ei preferinţă: negrul!

După ce ne-am uitat la toate mantourile de culoare, la toate rochiile în toate feţele curcubeului, când e vorba să alegem, ne oprim la mantourile şi rochiile negre. Negrul se poartă bine, se poartă mult. Rochia neagră e distinsă, îmbracă bine şi subţiază. Mantoul negru e elegant. Totuşi trebuie să fie neapărat *„bon teint"*. Mai în toate colecţiile se găsesc ansambluri în postav negru, în tweed negru, în tot felul de stofe lucioase, netede sau aspre, granuloase, păroase, în lânuri, în lână cu mătasă, în mătăsuri, satin sau velur, dar mai ales în velur pentru rochii de seară. Ceia ce distinge rochia neagră din sezonul actual este o notă de culoare vie, un galon, un lizereu, o pasmanterie, sau butoni.

Astfel, într'un ansamblu negru cu basc, simulând taiorul, decolteul în bie se deschide pe o eşarfă de un ruginiu auriu, înodată în jurul gâtului sau pe o batistă roz-viu, înodată în urechi de epure, pe o coleretă de tafta roz, în creţuri bouillonate.

Rochia de postav negru se înviorează, fie cu un guler Louis XIII, de linon, cu dantelă ocré, sau cu un plastron de pichet alb, depăşind abia marginea rochiei.

O rochie mai elegantă, din crep roman, va putea avea drept guler două petale din lână groasă. O rochie şi mai elegantă, din satin negru, va putea avea, într'un decolteu foarte deschis, o ghimpă cu volane drotate şi formând jabou în mătasă albă, sau altă garnitură în evantail din lame de argint sau de aur.

Pe rochia de catifea neagră, atât de frumoasă în simplicitatea ei, de formă semi-princesse, evazată în jos prin multe godeuri, se pot pune două petale în ciré roş egiptean, sau se poate introduce în decolteul abia indicat, un fular de duvetină în colorit viu, legat ca o bavetă în jurul gâtului sau o centură pe jumătate violetă, jumătate roşie, care va da un stil cu totul nou rochiei.

Rochia de seară neagră cea mai distinsă este, după cât se pare, rochia de jersey, fie de lână, fie de mătasă. Foarte montantă când e rochie de după prânz, cu *„col rabattu"* şi jabou, va putea avea pentru seară o ghempă de tul roz, acoperind umerii goi, un bolero cu umeri mari, un kimono în lame.

Centura joacă un mare rol în caracterizarea modei. Vera Borea a creat aşa zisa centură florentină de argint, încrustată cu piele multicoloră, care luminează în mod neaşteptat rochia cea mai simplă, o întinereşte sau cel puţin o clasează. Dar în cazul acesta trebue să avem şi o altă centură neagră, simplă, pentru zilele obişnuite.

●

Zilele acestea s'a anunţat în ziare moartea d-nei Noulens, nume foarte cunoscut în diplomaţie, dar care ascundea o personalitate feminină foarte cunoscută: D-na Paquin. Odinioară, când „La Rue de la Paix" era templul modei, numele Paquin strălucea de o glorie inegalată în „la Haute couture" din lume.

D-na Paquin a intrat de foarte tânără în croitorie, Paquin a distins-o şi a luat-o în căsătorie. Din acea clipă, creaţiile casei au luat o graţie şi o eleganţă de o notă foarte aparte, o ţinută elegantă şi nobilă care i-a adus cea mai distinsă clientelă din Paris şi din elita mondială.

Pentru aceste merite, i s'a dat „legiunea de onoare" şi a fost cea dintâi femee distinsă cu această decoraţie.

Parisul s'a arătat mişcat de acest eveniment, deşi, după obiceiul său vechiu, s'a şi amuzat pe socoteala lui Millerand, căruia i se datora această iniţiativă.

Foarte inteligentă şi spirituală, această artistă în branşa ei s'a bucurat de prietenia multor scriitori şi eminenţi oameni politici. Saloanele ei, decorate cu gust, erau adevărate galerii de artă rafinată şi încântătoare.

Bob-Mallet-Stevens, care debuta atunci în urbanism, a creat pentru d-na Paquin o vilă în care străluceau toate creaţiile ce au făcut furori, mai târziu, la saloanele decorative: grădini, terase, ziduri de oglinzi gravate, paravane de lac, iluminatul indirect, etc...

Şi în moravurile caselor noastre de modă şi a atelierelor de croitorie de gust, mai mari şi mai mici, s'au introdus multe lucruri noi, care le-au ridicat nivelul artistic şi au răsturnat multe prejudicăţi. Doamna Fărcăşanu, d-na Maria Furnică şi-au făcut o fală din creaţiile lor de modă şi artă românească. Femei culte, cu aleasă fire feminină, ele au făcut din atelierele lor, şcoli de gust pentru lucrătoare şi au ridicat croitoria, moda, mobilatul, la adevărate arte de rafinament.

D-na Furnică, severă şi exigentă în privinţa moravurilor şi datoriilor lucrătoarelor, le îndemna în acelaş timp să-şi înobileze meseria, ajutându-le să trăiască omeneşte, învăţându-le să se prezinte frumos şi să se civilizeze în modul de a se purta atât în atelier, cât şi în saloanele de încercare.

D-na Maria Fărcăşanu, pierdută pentru familia ei şi pentru noi atât de timpuriu şi atât de tragic, eşită dintr'o familie de artiste şi pasionată pentru arta feminină în toate aspectele ei, plină de focul cercetării în motivele cusăturilor şi ţesăturilor româneşti, a fost o însufleţită creatoare în toate domeniile. Avea ochiul, sentimentul proporţiei înăscut, un gust în alăturarea nuanţelor celor mai opuse între ele, care niciodată nu da greş, o ingeniozitate fără pereche în aplicarea şi întrebuinţarea motivului românesc, descoperit în decoraţia bisericească în scoarţe şi cusături de tot felul, fiind prin aceasta vrednica urmaşă a surorii sale, d-na Sumedrea, care cea dintâi a încercat să reproducă ţesutul de brocard vechiu din mantia domnitorului Mircea cel Bătrân, în ţesutul din războaele ţărăncilor.

Tot ce eşea din mintea şi mâna lor fremăta de viaţă, ca însăşi persoana lor şi mai ales persoana d-nei Fărcăşeanu pe care am cunoscut-o mai de aproape şi am admirat-o în tot ce a produs. Ca şi d-na Ana Furnică, d-na Maria Fărcăşeanu a fost o educatoare. Ea s'a străduit să formeze şi mai ales să păstreze gustul ţărăncilor şi să facă în acelaş timp o şcoală pentru tinerele ucenice care trebuiau să-i continue opera mai târziu. Pecetea marii sale puteri de creaţiune se vede în faptul că ea nu creea „modele" *care să se poată imita*. Din clipa în care modelul eşea din atelierul ei, cădea în banalitate. Numai ce eşea din mâna ei şi a ucenicelor sale purta *semnul viu al creaţiei*, acel ceva pe care numai ea ştia să-l pună în tot ce trecea prin ambianţa atelierului, însufleţit de personalitatea ei.

In timpurile actuale, semnul îmbucurător după care cunoaştem că şi la noi lucrurile sânt puse pe schimbare, chiar în afară de partea ce revine unor artiste ca acelea despre care am pomenit, este faptul că fete cu o intelectualitate superioară, cu diplome de licenţă în litere în buzunar, au găsit de demnitatea lor să organizeze ateliere de rochii şi confecţiuni, civilizate din toate punctele de vedere.

Astfel este atelierul d-rei *Florica Neagoe* din strada Cazărmei 75, în care tânăra patroană, licenţiată în litere, mergând la Paris să se perfecţioneze în limba franceză, a avut fericita inspiraţie de a-şi utiliza gustul şi talentul de organizare, înfiinţând un atelier, care deşi încă mic, are toate elementele unei mari dezvoltări în viitor. Ceiace mi-a apărut ca foarte simpatic, ca adevărat semn al unei intelectualităţi evoluate, a fost grija de lucrătoare, pentru care a clădit un atelier luminos, confortabil şi bine înzestrat ca utilaj de lucru. Apoi preocuparea de a avea, ca mijloace modeste şi în condiţiile grele dela noi din ţară, o instituţie mai mult sau mai puţin standardizată, superioară grozavelor condiţii de adevărată sălbătăcie, în care se găsesc multe aşa-zise case mari.

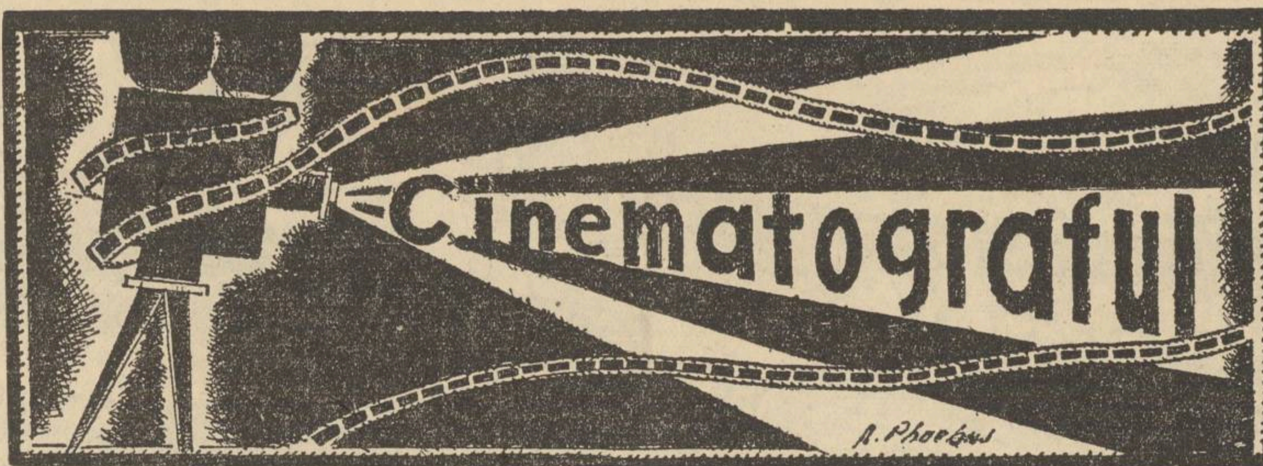
Cupeuri tineri, premiere şi ucenice cuviincioase, modele şi mulajuri dela casele cele mai mari din Paris: Sciaparelli, Piguet, Worth.

Multă străduinţă să-şi mulţumească clienţii şi să fie exactă, în măsura posibilităţilor de la noi.

Am remarcat pe o domnişoară blondă, sveltă şi graţioasă, din lumea cea mai bună, purtând o rochie de catifea neagră, cu tăetura semi-princesse, evazată în godeuri, cu două flori roşii discrete şi vii, în ansamblul foarte reuşit, deşi simplu şi discret. Este fără îndoială un simptom foarte bun această *hotărîre de a păşi la lucru practic a unei intelectuale*, ameninţată altfel de şomaj.

Succesul îi e asigurat, dacă persistă în calea de ridicare a unor instituţii neglijate, neomenoase în tratarea ucenicelor, lipsite de politeţă şi de ştiinţa de a se purta cu clienţii, chiar în casele unde se lucrează de altfel destul de bine.

BITRIX

Maria Stuart

Cel mai mare inamic al povestitorului de anecdote este cetăţeanul care combate în numele adevărului istoric. Povestitorul, sărmanul, îşi bate capul să rotunjească evenimentele, să le împingă până la „limitele lor naturale" ca să capete întreaga lor semnificaţie omenească; povestitorul lucrează, drege faptele, adaogă şi scade, astfel ca povestea să pară întreagă şi plină. El urmăreşte adevărul uman etern, pe care îl reconstitue cârpind unul lângă altul petece de adevăr primar — adevăr istoric sau adevăr logic, adevăr de lucruri întâmplate sau de lucruri întâmplabile, ambele fiind deopotrivă în faţa adevărului celuilalt, cel vecinic şi inalterabil pe care ni-l dau marii creatori: Shakespeare, Tolstoi, Proust, Ibsen, etc.

Nu există nimic mai stupid decât să critici un roman sau un film, al cărui erou sau al cărui cadru e luat din Istorie, să critici o asemenea operă pentru că nu respectă adevărul istoric. Reamintesc aceasta pentru ca să nu se creadă că voi face la fel când voi vorbi de filmul „Mary of Scotland", unde într'adevăr povestea se abate considerabil dela faptele întâmplate.

In două cuvinte: ceea ce i se poate reproşa aceluia ce reconstitue pentru scenă sau ecran un episod istoric este nu faptul că „drege" evenimentele (aceasta e dreptul lui), ci că le „drege prost".

Esteticeşte nu e permis a schimba faptele decât într'un singur sens, în „sensul lor propriu", în direcţia în care ele înşile s'ar fi îndrumat dacă ar fi fost lăsate să meargă. Francezii au o expresie: „a abunda în sensul meu" pentru a vorbi de un interlocutor care e de părerea mea încă mai tare decât mine. Cam asta face artistul: adaugă mici detalii faptelor istorice, le plivește de mici impurităţi, le repetă de mai multe ori pentru ca, prin toate aceste mijloace, să abunde în sensul lor propriu.

Istoric, propriu zis istoric, nu este decât punctul de plecare, faptul brut. Dar acesta trebue totdeauna să fie istoric, indiferent de toaletele ulterioare la care este supus. Trebue să fie, la baza lui, istoric, chiar faptul utilizat în romane, piese, filme, cu *subiect* neistoric. *Ştiţi doar cum procedează bunii scriitori. Işi notează lucruri întâmplate. Şi, după aceea mint cât pot —* dar mint în sensul adevărului, *ca şi când eroul, autorul faptului ar fi fost mai* atent faţă de propria lui psihologie, *şi n'ar fi lucrat neglijent; dacă, adică, ar fi dus până la capăt acţiunea sa, adaptând-o cerinţelor întregii lui personalităţi, şi făcând din această conduită ceva despre care să se poată spune „o faptă care îi seamănă", sau „o ieşire care îl zugrăveşte bine", etc.*

Maria Stuart

De ce alegem câte oodată subiecte din Istorie, de vreme ce tot nu respectăm complect această Istorie şi de vreme ce chiar în subiectele neistorice tot trebue să plecăm dela un minimum de fapte întâmplate?

Preferinţa pentru temele istorice are multe pricini.

Mai întâi, este faptul că ele conţin regi, prinţi, nobili. Cetitorului, spectatorului îi place să trăiască „în lume bună". Acolo se simte el mai acasă decât între mârlani. Dacă arta poate da acea Einfühlung, acea identificare cu personagiul, domnul Durand, Constandinescu sau Müller preferă să se identifice cu cineva „Bine", cam de la baron în sus.

A doua pricină. Monarhii sânt lucru de preţ; ei fac primă azi. Mare deosebire faţă de vremile trecute, vremi de supraproducţie (unul din faptele constante şi caracteristice ale Istoriei celor două principate româneşti a fost tacmai inflaţia de domni).

A treia pricină. D-l Vasilescu, Dupont sau Weber, au, cu acest prilej, ferma credinţă că „se cultivă". Ei nu cunosc Istoria. Dar ştiu că ea există. Şi-s convinşi că, asistând la asemenea fragmente infinit romanţate, se instruesc nevoe mare.

De aci avalanşa de volumaşe, bune şi proaste, despre viaţa lui Gingis Kan, Caterina II-a Prinţesa Palatină, Eduard al VII, etc., etc.

De aci avalanşa de filme despre Cleopatra, Henric al VIII, Regina Cristina, Maria Stuart.

Maria Stuart

Este un film american. Foarte bine jucat. Foarte bine montat: decorurile sânt de o perfectă autenticitate.

Filmul e inspirat cel mai mult din Greta Garbo. Este o replică a reginei Cristina. De altfel, domnişoara Hepburn a garbizat de la primii ei paşi în viaţă, şi singurul lucru care îi dă oarecare şanse să nu fie confundată deabinele cu Greta Garbo (o Gretă Garbo ediţie de buzunar) este un anumit accent personal pe care nimica nu i-l poate lua, ştiţi cu toţii, acel ton plângător de spălătoreasă părăsită de amant şi care-şi aminteşte de maică-sa recomandându-i „să fii demnă, fiica mea!".

N'are nici-o importanţă că în Istorie Mary şi Elisabeth nu s'au văzut, în ochi, niciodată; regisorul nu putea să reziste tentaţiei de a „pune faţă" pe cele două animale clasa I ale menageriei, pentru ca ele să-şi mai tragă o bravă săpuneală reciprocă. Prea fotogenic pentru a se putea renunţa la asta.

Deasemeni cum era să se introducă Bothwell tocmai la sfârşit, mult după asasinarea lui Rizzi, — (cum s'a întâmplat în realitate) — când ştiut este că Bothwell e Frederic March şi aşa ceva trebue întrebuinţat de la început. Iată de ce Mary, de cum pune piciorul în Anglia, întreabă: Unde e Bothwell?, adică vre-o zece ani înainte de a realiza că acest Bothwell există. Tot astfel cum aţi fi putut cere regisorului ca Bothwell să nu o iubească pe Mary (cum scriu, cu perfidie, istoricii)? Şi-l poate cineva închipui pe d. March altfel decât iubind? Non sens.

Insfârşit, istoricii, în ipocrizia lor şi în mania lor de a urîţi toate, pretind că, în momentul execuţiei, Maria Stuart era babă. La o asemenea calomnie un regisor onest, veţi recunoaşte că nu s'ar fi putut preta. Mă rog, ori eşti vedetă, ori nu eşti. Fiecare cu meseria lui. D-l Istoric, la şcoală, poate să demoralizeze tinerele generaţii: d. Regisor, el, ştie care îi este datoria.

Un singur lucru reproşăm noi d-lui Regisor. Cum şi-a permis să o asasineze pe Maria Stuart? Logic ar fi fost ca ea să scape. Unde s'a mai văzut un asemenea sfârşit de film? Să-şi aducă aminte d. Regisor de acel vechi şi celebru film al lui Jannings: Henric al VIII-lea, *unde era vorba tocmai de mama reginei Elisabeta, de Ann Boyeln, soţia pe care crudul rege a trimis-o frumuşel la eşafod. Ţin minte şi acuma cu respect buna credinţă a autorilor filmului care, în momentul când nefericita regină trebuia să păşească la supliciu, declară, pe două pagini de ecran:*

„Deşi Istoria pretinde că Ann Boleyn a murit pe eşafod, noi ştim totuşi că ea a scăpat, şi că în locul ei de refugiu a mai trăit după aceea ani mulţi şi fericiţi".

Aşa da. Este o mare greşală de gust artistic să laşi o regină a fi tăiată pe eşafod când, numai cu vorba, poţi s'o scapi pe ea şi să linişteşti milioane de spectatori veniţi la cinema ca să se cultive, iar nu ca să-şi strice dispoziţia.

Mary Stuart

Pentru mai târziu, s'ar putea totuşi face un film în care să se exploateze trei foarte dramatice lucruri:

1) *Cum două femei care toată viaţa lor au trăit una pentru alta, în pândă atentă şi ură nesfârşită, nu s'au văzut niciodată la faţă. Şi câţiva ani după moartea amândurora, rămăşiţele lor au fost îngropate în acelaş cavou două statui fiind puse atunci pe cele două morminte, făcând pe cele două femei ce nu se văzuseră niciodată, să se privească, obligatoriu şi vecinic.*

2) *Cum se poate măcina un om, ţinându-l zeci de ani la închisoare, şi prefăcându-l, din cea mai frumoasă şi mai spirituală femee a Europei într'o biată babă uscată şi reumatizantă.*

Fireşte, ar trebui pentru asta cerută autorizaţie doamnei Greta Garbo, care are drepturi câştigate asupra formulei Regina-Cristina, drepturi de proprietate literară şi artistică...

D. I. SUCHIANU

Microfonul

O săptămână inegală şi cu destule surprize pentru ascultătorii de radio. Astfel, menţionăm ORA NAŢIUNII, pe care d. G. D. Mugur a inaugurat-o Duminică, expunând intenţiile şi rostul rubricii. Sântem în aşteptarea realizării punctelor enumerate, — prilej de perindare a personalităţilor româneşti proeminente din toate colţurile ţării.

●

Muzica modernă a avut o bogată afluenţă în programul săptămânii în curs. Astfel, Luni, quartetul „Amicii muzicii" a prezentat *„Quartetul doric"* de Ottorino Respighi. Şi pentru a împlini drumul început, sub auspiciile muzicii nouă. d. Const. Stroescu ne-a cântat bucăţi de Mircea Bârsan (pe versuri de Verhaeren), de M. Jora (versuri de Bacovia) şi de Paul Jelescu. Iar Marţi, în cadrul concertului simfonic al orchestrei Radio, s'a intercalat o *Suită de dansuri* de Bela Bartok.

●

Concertul simfonic de Marţi al orchestrei Radio a fost dirijat de d. Ionel Perlea,

Afară de *Simfonia pariziană în re major*, de Mozart, dirijorul nu s'a ridicat la înălţimea înfăptuirilor sale obişnuite. *Concertul în la minor*, pentru vioară şi orchestră de J. S. Bach, piesă de precizie ritmică, l-am fi dorit mai stăpânit.

D. Mezner, solistul concertului de Bach, a dat frumoase ilustrări, în jocul arcuşului său, în deosebi în *allegro*. Cu grotesca *Suită de dansuri*, de B. Bartok, s'a încheiat întâia parte a concertului de Marţi.

In continuare, d. Mezner a desprins de pe violină, cu grijă şi adevărată măestrie, *Havanezs* de Saint Saëns. Il dorim într'un concert cu muzică de Mozart şi Beethoven.

Uvertura la *Sakuntala*, de Goldmark — a încheiat simfonicul Radio.

●

Miercuri s'a inaugurat *„Istoria muzicii"*, desigur un vast ciclu de conferinţe experimentale, în genul celor de anul trecut, care se împliniseră în jurul dansului.

Cuvântul introductiv despre „Muzica franceză", l-a rostit d. Emanoil Ciomac; conferenţiarul cel mai autorizat a alcătuit pentru ascultătorii de radio o hartă de esenţe muzicale. Am dori ca un *cuvânt* similar să precedeze şi concertele simfonice de Marţi, aşa cum anul trecut îl auzeam înaintea concertelor Filarmonicei, de Joi seara. Cinci minute ajung să dea o caracterizare, o însemnare biografică, o notă concentrată.

Orchestra Radio, sub conducerea d-lui T. Rogalsky, a executat o suită pentru orchestră, de Rameau şi una de Gretin.

Solişti, d-na Rosl Baumann-Rădulescu (canto), N. Rădulescu (clavecin), V. Jianu (flaut), V. Lupu (violoncel), au împlinit programul cu: *Les gieux de Robin et de Marion, arii populare franceze, Sonata* de Leclair, *Sonata pentru flaut*, de Loeillet şi piese pentru clavecin de Couperin.

Un ceas şi trei sferturi de încântare, a fost acest început din ciclul „Istoria muzicii". O copioasă recompensare a balastului de muzică *modernă*.

●

La ora de solişti, d. Anton Adrian Sarvaş a adunat într'un mănunchi patru închegări muzicale, dealungul cărora, arcuşul d-sale, condus cu virtuozitate, a tălmăcit frumuseţea muzicii înflorite sub steaua bogată a unui Beethoven, Bach sau Mozart, adică a adevăratei muzici.

Pe rând, *Sonata în re major*, de Nardini, *Tambourin*, de Leclair, *Andante*, de Dvorak şi *Dans spaniol*, de Falla-Kreisler, au tresărit de pe coarde, înviorate de acea căldură pe care d. Sarvaş o pune în interpretarea bucăţilor prezentate.

●

Pentrucă i-am întâlnit numele în cadrul a două concerte obişnuite ale orch. Radio, vrem să notăm aci, munca rodnică a d-lui C. C. Nottara. D-sa ne dă, cu prilejul concertelor de seară sau de după amiază, interpretări care alcătuiesc întotdeauna bucurii de artă.

●

Opera Română tot nu s'a deschis. In consecinţă, Vineri ni s'a prezentat, pe doză electromagnetică, *„Manon"* de Massenet, deşi se anunţase *André Chenier*.

Ne adresăm pe această cale d-lui Postaş de Sâmbătă, să treacă rugămintea noastră mai departe:

Dacă e prea costisitoare o emisiune din studio, să se aducă — în timpul cât Opera Română e în plină activitate, întregul ei ansamblu, la studio, să se repete şi să se tragă pe discuri opere întregi.

Vom putea suporta nesfârşitele recitative, dialogurile vor fi inteligibile. Vom avea emisiuni care vor întrece chiar retransmisiunile dela Operă. Trebue să se ţină seamă că pe scenă cântăreţul „joacă", se mişcă dintr'un colţ într'altul al scenei. Intensitatea vocii sale are jocuri de potenţe, salturi, faţă de microfonul suspendat în planul ochiului scenei.

Pe când, în studio, butoanele tehnice, dirijate de maeştrii muzicieni, obţin nuanţe potrivite şi interpretări ideale.

Socotim scumpă amintirea unei emisiuni din studio, pe care maestrul Alfred Alessandrescu ne-a ocazionat-o, nu de mult, cu *„Răpirea din Serai"*, de Mozart. (Cu d-ra Emilia Guţianu).

Ii cerem aci, continuarea ciclului început atât de minunat.

●

Săptămâna radiofonică s'a încheiat sub semnul muzicii bune. S'a retransmis dela Ateneul Român concertul simfonic George Enescu. O strălucită sărbătoare muzicală, un regal de artă a fost întregul concert, dela uvertura la *Oberon* de C. M. von Weber (orchestra Filarmonicei dirijată de maestrul Alfred Alesssandrescu), avântată, cu sufletul însorit de tovărăşia la pupitru a celui care a scris „Edip", până la *Simfonia eroică* de Beethoven, dirijată de maestrul George Enescu.

Nu se pot afla vorbe pentru minunea întâlnirii pe aceleaşi culmi a uriaşului dela Bonn şi a violonistului român, înfrăţiţi sub bagheta vrăjită de Beethoven şi Enescu laolaltă, a d-lui Alfred Alessandrescu.

Grandoarea eroică a celei dintâi părţi, cu avânt de epopee, ruga ce-i urmează, plină de reculegere şi meditaţie ca şi jocul câmpenesc, în ritm de gigă, din rondo-ul final, au fost pentru radiofonişti dar împărătesc.

Retransmisiunea de Duminică merită mulţumiri; le adresăm pe această cale direcţiunii muzicale a Soc. de Radiodifuziune.

MARSYAS

Bibliografie

Cărţi

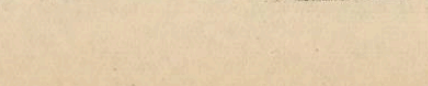
Volbura Poiana Năsturaş: Fântâni cu Lună (Poezii). Tip. „Cartea Românească" Timişoara, 1936. Preţul 40 lei.

Reviste

Vremea Nr. 461 (Noembrie).
Bilete Literare No. 13 (Oct.).
Şantier No. 10—11 (Oct.—Noemb.)
Poporul Românesc No. 16 (Oct.).
Cele Trei Crişuri: No. 9—10 (Sept. Octombrie).
Preocupări literare: No. 2 (Sept.).
Izvoraşul: No. 7-8 (Iulie—August).
Muzica şi Poezia: No. 11 (Sept.).
Transilvania: No. 4 (Iulie—Aug.).
Buletinul pregătirei premilitare şi al educaţiei fizice No. 6—7 (Iulie—August).
Buletinul Apicultorilor: No. 10 (Octombrie).
Insemnări ieşene: No. 20 (Oct.).
Pagini literare: No. 9 (Septemb.).
Carpaţii: No. 36 (Oct.)
Gândirea: No. 8 (Oct.).
Ţărănismul: No. 33—34 (Oct.)
Miniaturi: No. 13—16 (Oct.).
Libertatea: No. 19, 20 (Oct.).

Ziare

Gazeta Cărţilor: No. 5—6 (Sept.).
Cuget Moldovenesc: No. 9—10 (Sept.—Oct.).
Turda: No. 43 (Octombrie).

Războiul nu trebue să izbucnească *)

Pacea, pe care o trăim, nu e bună. Optsprezece ani după sfârșitul războiului mondial umbrele unei și mai cumplite catastrofe plutesc amenințătoare deasupra popoarelor Europei. Războiul fascismului italian împotriva poporului etiopian și incursiunile militariștilor japonezi în China, — pentru a căror împiedicare n'a fost îndestulător frontul păcii, — au făcut și mai amenințătoare în inima Europei primejdia războiului.

Toți prietenii păcii și ai culturii, toți umaniștii adevărați înțeleg seriozitatea hotărârii istorice: de a se împiedica fascismul dela planurile lui războinice, care amenință omenirea. Acest lucru necesită un front al păcii, suficient de puternic, întins peste toate granițele. Fascismul își datorează victoria în Germania fărâmițării adversarilor lui. Acum nădăjduește să poată cotropi și să subjuge popoare pașnice vecine, înainte ca frontul păcii să fie destul de puternic, pentru a-i pune stavilă.

Aci se află marea răspundere și înalta problemă pentru toți acei al căror cuvânt e ascultat și înțeles de masse; iar dacă în ciuda serioasei primejdii de războiu sântem încrezători, sântem astfel din pricină că pentru cauza păcii au intervenit nu numai cei mai de seamă reprezentanți ai celorlalte popoare, ci și cei mai proeminenți și cei mai aleși fii ai propriului nostru popor.

Fascismul a subjugat cuvântul, întrebuințându-l ca mijloc de șovină otrăvire a poporului. O literatură nemernică și desșănțată e răspândită în masse. Războiul dorit de fasciști, războiul distrugătorilor culturii și al incendiatorilor cărții, războiul chinuitorilor poporului german și al răpitorilor tuturor libertăților sale — acest războiu, mai odios decât oricare altul trebue popularizat de „literatura" fascistă întreținută de Stat, ca un războiu pentru interesele naționale ale Germaniei. „Incă din amurgul păcii pot fi întrezărite muzele războiului", spune Ludwig Marcuse.

Cuvântul liber e numai de partea păcii. Cuvântul liber slujește adevărului și cauzelor drepte. Cuvântul liber e urât de fasciști, căci ei știu că nu literatura lor cumpărată, ci cuvântul grăit dincolo de al treilea Reich e socotit drept glas al adevăratei Germanii.

Totuși, trebue să mărturisim deschis, că literatura germană antifascistă, cu excepția câtorva cazuri izolate n'a făcut totul pentru a desvălui în fața lumii intențiile războinice ale fascismului german și ca să întărească poporul german în dorința lui de pace.

In lupta cuceririi sufletului german pentru cauza păcii și a libertății literatura germană antifascistă s'ar cuveni să-și ia locul care i se cuvine. Să nu scrim numai pentru acei, cari au pornit laolaltă cu noi, lupta împotriva comunului dușman de moarte, care e fascismul, ci să mișcăm inimile acelora cărora fascismul le-a făgăduit pâine și le-a dat pietre, cărora le-a predicat libertatea și le-a adus robia — să ne gândim la frații poporului nostru, cărora fascismul le cântă îmbunătățirea situației lor prin cucerirea de teritorii străine și împilarea altor popoare.

Să aducem propriului nostru popor, ca și țărilor limitrofe și popoarelor vecine amenințate de fascismul hitlerist, vestea noastră de pace, de cultură și de libertate. Să fim noi solii unui viitor în care poporul să fie mântuit pentru totdeauna de umilința robiei interioare, și în care prin conlucrarea pașnică a popoarelor, grozăviile războaielor sângeroase să fie înlăturate pentru totdeauna.

Maxim Gorki a murit. El nu ne-a lăsat moștenire numai operele sale nemuritoare; el ne-a lăsat înainte de toate un testament sfânt: Apărați pacea! Scriitori străini l-au vizitat pe Maxim Gorki; în timpul conversațiilor s'a pus chestiunea: ce pot face scriitorii, ca cuvântul lor să contribue la stăvilirea războiului, care ne amenință.

S'au dat multe răspunsuri, s'au propus hotărâri cutezătoare, s'a cerut publicarea unei proclamații înflăcărate contra ațâțărilor războiului. „Când va izbucni războiul, atunci..." — așa își începeau cu toții propunerile pentru combaterea lui.

Intențiile voastre sânt bune, — răspunse Gorki, — desigur, simt puternic acest lucru; dar dece vorbiți așa, ca și când războiul e de neînlăturat? Războiul nu trebue să izbucnească. Impiedicarea războiului, — iată marea problemă care trebue să ne preocupe astăzi. Gândiți-vă necontenit: că războiul primejduește tot ce ne e scump. Și noi urâm războiul nu numai pentrucă poporul nostru devenit liber și fericit, va suferi și el; urâm războiul pentrucă amenință să arunce omenirea înapoi în barbarie, pentrucă iubim marele popor german, care vrea pacea, cași noi.

Noi nu ne temem de ațâțătorii războiului; dar îi urâm și ne străduim să le smulgem din mâini torța incendiatoare. Deaceea, nu trebue să așteptăm până vor izbuti în planurile lor ucigașe, ci trebue să muncim fără zăbavă și neosteniți, ca să trezim și mai mult în masse scârba față de războiu.

Artiști și scriitori, voi trebue să fiți conștiința poporului vostru, promotorii păcii și ai culturii. Nu pronunțați groaznicele cuvinte: Când va izbucni războiul... Războiul nu trebue să izbucnească!

*) Prefața revistei „Das Wort".

O carte de inițiere muzicală

A apărut de curând *„A. B. C. muzical"* de *Manya Botez*, — metodă practică intuitivă pentru inițierea copiilor în tehnica muzicală elementară.

Lucrarea e sugestiv ilustrată, cu elemente plastice ușor de înțeles și de reținut.

Fiecare sunet are un echivalent expresiv din lumea exterioară cu care copilul vine în contact direct și cotidian.

Lecția se învață ca un joc și se reține ca o poveste amuzantă. Copilul deprinde notele, învață să cânte, își formează urechea și gustul pentru muzică — fără să știe și fără să simtă.

Nu cunoaștem mijloacele întrebuințate aiurea în acelaș scop, dar bănuim rezultatele strălucite pe care le obține d-na Manya Botez cu ingenioasa-i metodă.— *h. b.*

Maxence Van der Meersch: L'Empreinte de Dieu

Foarte tânăr, căci n'a atins încă treizeci de ani, Maxence van der Meersch trece drept unul dintre cei mai înzestrați din generația sa.

E flamand, cum se vede după nume, s'a impus atențiunii cititorilor printr'o serie de romane în care a evocat atmosfera melancolică și pasionată a țării sale.

Acțiunea acestui ultim roman se petrece tot în Flandra, într'o zonă neprecisă, între Franța și Belgia, locuită de oameni în afară de lege, mai mult bandiți și tâlhari. Intre vămile celor două țări: un fel de zonă neutră, pământ de refugiu unde se depune drojdia populației, și unde poliția nu se avântă decât cu multă prudență.

Prima carte a acestui scriitor: „La Maison sur la dune" avea acelaș caracter de strânsă legătură, de comuniune cu pământul, cu oamenii, o duioasă răsfrângere a poeziei particulare acestei Flandre muncitoare, plină de o ardoare sensuală, moștenită parcă din lunga dominație spaniolă.

In **„Les Sirènes se taisent"**, scena devine mai vastă, evocă epopeea vieții de muncă încordată, într'o vastă frescă socială.

Anul trecut, autorul a prezentat la premiul Goncourt romanul **„Invasion 1914"**, în care povestește cei patru ani îngrozitori trăiți de flamanzi sub ocupația germană și este, fără îndoială, unul din cele mai puternice romane ale anului. Van der Meersch a trăit și el aceste vremuri sub jugul komandaturii, fiind școlar.

Romanul este o frescă tragică în care o rasă întreagă, țărani și orășeni, bogați și săraci, lucrători și patroni, au cunoscut aceleași calvaruri, superințele lipsei de pâne, de libertate și de posibilitate de viață, aceleași amenințări de fiece clipă cu închisoarea, în atmosfera de nenorocire, a omenirii întregi. Torturată de groază, ea se exprima prin acte de curaj, prin atitudini sublime sau prin acte josnice și lașe, care toate însă, nu însemnau decât suferinți fără margini.

Maxence Van der Meersche

„Empreinte de Dien" este povestea de dragoste a unui popor al cărui suflet e împărțit între blândeță și violență, între iubire și gustul de luptă, un popor cu suflet arzător. Dumnezeu este aci un tânăr scriitor cu renume, purtând semnul superiorității morale și pe acel al forței fizice.

El își exercită influența asupra tuturor celor din juru llui și mai ales asupra blajinei Wilfreda, care nu are altă vină decât aceea de a nu fi dat copii soțului ei, și asupra nepoatei acestuia, o copilă. Karelina, astfel se numea nepoata lui Domițian Van Bergen, e o natură fină. Ea se îndrăgostește de Gomar t'Jons, un sălbatec contrabandist, care a deschis o crâșmă sub firma căruia se ascund operațiile unei contrabande cu șomeuri, expediați peste frontiera Franței, după ce li se puneau în spinare saci cu tutun comprimat.

Gomar îi urmărea de departe ca un vânător, apoi, spre dimineață, oamenii se 'ntorceau, istoviți și el le dădea să bea rom în cârciuma sa. Intr'o zi, însă, acest om viclean, brutal, gata să mânuiască cuțitul, este trimis la închisoare. Karelina se îndreaptă atunci spre Domitian, unchiul ei, să-i ceară ajutor, căci își aminteste că acest om pe care-l privise totdeauna ca pe un fel de sfânt, îi spusese când se mărita se cu contrabandistul, să-i ceară ajutor când va avea nevoie.

Karelina se îndrăgostește de tânărul scriitor. Se naște un copil și ea cere despărțirea celor trei ființe căci blajina Wilfrida binecuvântase această dragoste. Karelina și fiul său vor sta ascunși în insula Walcheren, Domitian și Wilfrida se vor întoarce la Anvers, unde în fiecare săptămână tatăl va veni să-și vadă copilul.

Dar într'o zi, cum era de așteptat, Gomar, care-și ispășise pedeapsa, se arătă în pragul casei. A venit să ia pe Karelina la Rotterdam și amenință să gâtuie copilul.

Karelina se opune, Gomar se preface că cedează, dar a doua zi, în umbra serii, o lovitură de revolver omoară zeul.

Wilfrida, după moartea zeului pe care-l adora, ia cu dânsa copilul și pe mamă.

Cartea este extrem de interesantă nu numai prin intensitatea vieții personagiilor de prim plan, dar și prin tablourile viguros desenate și violent colorate din viața acestei Flandre atât de particularistă în viața și aspectele ei.

Serbări, kermesse, procesiuni, lupte de cocoși, pitorescul folklorului flamand este evocat în paginile acestui pasionant roman, care se citește dela un capăt la altul cu plăcere, având unele pagini de o frumusețe excepțională.

Henri Duvernois: L'homme qui s'est retrouve

Eroul lui Henri Duvernois, Maxime Felix Portereau, s'a născut în 1876, Februarie 7, în cartierul parizian sută'n sută— Marais.

Ajuns la șaizeci de ani, el își face bilanțul vieții, care nu-i faimos. O prietenă cu care trăește confortabil, mulțumită unei moșteniri, Georgeta, îl înșeală cu foarte multă plăcere. De altfel tot așa s'au purtat și prietenii. Fiindcă însă, un filoso în felul său, Portereau nu-și face sânge rău, nu se indignează, nu se revoltă. Dar e tocmai într'o dispoziție în care găsește că lumea nu valorează mare lucru...

In această clipă de descurajare, sună la ușa lui un vizitator Lucien Varvouste, care sosește tocmai pentru a-i cere o mică subvenție de 20.000 de franci care i-ar îngădui să trimită un obuz în spațiile nepătrunse de viteza luminii. Ce sânt 20.000 de franci pentru un bogătaș de șaizeci de ani ca el ?

Primele demonstrații reușiseră și Varveuste rezolvase problema energiei infra-atomice. In doi ani și unsprezece luni exact, miraculoasa mașină, lansată în direcția stelei celei mai apropiate de pământ, **„Proxima Centauri"** se va așeza pe o planetă pe care inventatorul sentimental o botezase cu un nume de femee, **Celia.**

Bine îneles, că mai întâi Jules Verne și apoi Wells ne-au mai furat și altă dacă mințile cu asemenea explorări. Dar dela Jules Verne și Wells, a mai fost Einstein: și viteza obuzului depășește viteza luminii. Astfel, Portereau, după ce și-a făcut testamentul și și-a luat rămas bun dela trista lume în care se găsea, se urcă nu numai în spațiu, ci și în timp.

Prin diferența de viteză și jocul complexelor de relativitate, chiar în orele în care parcurge câmpiile cerești, se întoarce în vremurile de odinioară. După treizeci și cinci de luni de călătorie, foarte confortabilă de altfel, când pune piciorul pe o planetă care seamănă cu a noastră, corstată cu înmărmurire că data calendarului este 2 Mai 1896, Portereau i-a luat timpului îndărăt treizeci și șase de ani.

Iată-l deci revenit în epoca nebuniei tinerești și, miracol dublu, în chiar Parisul din 1900, în care puteai trece strada citind ziarul, în care puteai visa în pace fără să te abrutizeze Radio și puteai dormi fără coșmarul unei căderi din avion.

Plin de fericire, Portereau se duce la Marois, casa familială și ca să nu fie luat drept nebun și dus la balamuc, se prezintă drept fiul unui unchiu al său, plecat de mulți ani din Franța.

In casă își găsește toată familia: tata, mama, mai tineri cu 36 de ani și chiar un adolescent, care nu era decât el, la vârsta de atunci.

Ne închipuim ușor ce efecte a putut scoate de aci filosofia, ironia fină, discretă și totuși atât de profundă a lui H. Duvernois...

Analele Brăilei

Salutăm frumoasa publicație regională *Analele Brăilei* care, după modelul altor publicații de acest fel *(Analele Dobrogei, Arhivele Olteniei)*, apare la Brăila sub conducerea d-lui ing. Gh. T. Marinescu, cu colaborarea redacțională a d-lor Nae Ionescu, Paul Demetriad, Radu Portocacală și G. Mihăilescu. Articolele din nr. 1 sânt de tot interesul. Remarcăm studiul despre profesorul macedonean Goliotti de răposatul prof. C. Papacostea, corespondența lui Panait Istrati de d. Ilie Mirea, Contribuțiunile la Istoria Mitropoliei Proilaviei de d. I. Manafu și Introducerea la monografia agricolă a județului de fondatorul revistei însuș. Și notele bibliografice despre Baronzi ale d-lui I. M. Gane sânt bine venite. Dar mai cu seamă lăudăm frumoasa inițiativă de a apela la intelectualii brăileni în vederea tipăririi valoroasei lucrări a d-lui Radu Perianu asupra școalelor din jud. Brăila între 1832-1864. Infăptuirea acestei propuneri va fi cea mai frumoasă dovadă a solidarității regionale în materie de cultură.

BUTOIUL LUI DIOGENE

— Ia uite... și-a făcut o odae de bae lângă garsonieră...

Cronica literară

Tudor Vianu: Estetica I - II

Trebue să spunem dela început că socotim neserioși pe acei care au încercat a lua peste picior recenta operă a d-lui Tudor Vianu. O astfel de lucrare se poate discuta, se'nțelege, ignora și bagateliza nu. Dacă autorul și-ar fi publicat lucrarea într'o limbă străină, ar fi putut sta alături de orice estetician occidental, într'atât îl ajută cultura filosofică excepțională, cultura literară, forma primitoare a spiritului, echilibrul și penetrațiunea oricărei probleme generale a spiritului.

Că asemenea opere de înaltă intelectualitate se produc azi la noi e un semn că înaintăm din ce în ce pe calea marii culturi. D. Tudor Vianu se poate socoti întemeietorul disciplinei la noi, fiindcă dacă au mai avut și alții preocupări estetice, de pildă d. Mihail Dragomirescu, n'au avut cumpătarea aceea care îndepărtează zâmbetele și îngădue gândirea.

Așadar opera d-lui Vianu merită toată admirația noastră, mai ales când știm cu câtă grijă a pregătit-o prin studii preliminare *(Arta și Frumosul)* și cercetări istorice *(Istoria Esteticei... in texte alese)*. Puntea de înțelegere depinde însă de temperamentul și profesia fiecăruia și credem că ea e foarte îngustă pentru artistul însuș. E adevărat că d. Vianu zice într'un loc, și cu foarte mare dreptate, că norma în estetică lucrează nu ca obligație ci ca un element de sporire a conștiinței, ceeace în fond, duce la noțiunea mai generală de cultură, însă artistul vede în estetician un om care se încearcă să dea legi creatorului și criticului, ceeace el nu crede a fi cu putință. Adevărul este că punctul de plecare al esteticianului este totdeauna acesta. Esteticianul pare a fi un surd care ar voi să afle ce e sunetul și ar încerca să-l înțeleagă pe calea unor grafice. Naivele exemple cu portocala sau cu paharul cu lapte ale câte unui estetician sânt deadreptul înveselitoare. Din cauza aceasta Estetica a fost pentru cei mai mulți o cercetare a mecanicei psihice de producere și de receptare a operei, adică o psihologie a procesului creator. Când se studiază de exemplu modul de creare al fiecărui artist, prin provocare de confesiuni sau cercetarea jurnalelor intime (la noi metoda a fost folosită în sfera universitară de către d. Caracostea) atunci se face psihologie. Neajunsul psihologiei artistului și criticului este că duce în afara operei de artă socotită ca valoare, că nu dă vasăzică estetului normele frumosului. De aceea d. Vianu folosind în chip eclectic tot ce i s'a părut bun în istoria doctrinelor s'a străduit să găsească un punct, în chipul de plecare dogmatic și l-a găsit analizând, în chipul lui Kant, nu spiritul ca fenomen ci conștiința ca pură formă. Asta l-a dus (pe un drum mai mult metafizic, cum vedem, decât experimental) la încheierea că Estetica nu e o știință de observație ci un sistem de norme „Estetica este pentru noi o disciplină normativă". „A defini o valoare... înseamnă neapărat a o recomanda". Auzeam nu știu pe cine că d. Vianu ar fi plagiat pe... Croce. Eroare. Un anume element crocian este aici (dealtfel sistemul este eclectic, cum am spus) și anume *expresivitatea*, dar noțiunea de expresie e înțeleasă mai mult ca sensibilizare. Crocianismul va duce în Estetică la cu totul alte concluzii decât acelea ale d-lui Vianu, la o recunoaștere în toată activitatea umană a unui proces estetic. Croce însuș intitulează opera sa „linguistica generale". Cum s'ar împăca normalismul d-lui Vianu cu atâta democrație estetică? Efectul artistic este legat la d-sa de o intenție și condiționat de o normă, prin urmare el nu e un fenomen al spiritului ci un produs liber al lui. „Realizate deplin — zice dânsul — sânt numai operele în care forma și conținutul fuzionează în intuiția lor concretă, adică operele simbolice". Sânt amestecate aici multe elemente și cititorul le-ar putea ghici răsfoind culegerea însăși a d-lui Vianu din esteții moderni, culegere care înfățișează mai mult o analiză a propriilor convingeri.

Ideile de intenție și normă îl duc pe d. Vianu la un rezultat pe care nu oricine l-ar aștepta. Unde este normă este și o linie de demarcație între ceeace-i normal și extra normal. De unde teoria că obiectul Esteticei îl formează nu fenomenul artistic ci produsul intențional al unei individualități sub forma capodoperei. D. Vianu se ocupă numai cu ceeace este „isbutit estetic". „O operă de artă este perfectă sau nu există ca operă de artă". La obiecțiunea ghicită că există totuși opere de relativă valoare, deși nu excepționale, d. Vianu răspunde cu clasificările: opere interesante, opere de virtuozitate, etc. Vasăzică, pe scurt, rostul esteticianului e de a afla norma care deosebește o plăsmuire expresivă și originală, produs al unei individualități creatoare, adică al unui geniu, de operele neizbutite interesante. In chipul acesta, într'adevăr, Estetica poate deveni, cași morala, o disciplină normativă. Credem însă că toată lumea va recunoaște aici capodopera d-lui M. Dragomirescu, teoria genialității, distincția între operele de creație și operele interesante. Ba sânt și unele asemănări de amănunt, pe care le trecem acum cu vederea, amintind numai principiul ierarhizării. Și d. Mihail Dragomirescu pornea dela Kant și dânsul, privea arta metafizicește nu experimental, deși pomenea de „știință".

Mărturisim că sântem cu hotărîre împotriva acestei direcții învechite și dealtfel inutile. Normă în estetică nu există decât ca un fel de a defini spiritul în atitudinea de a prețui. Insuș d. Vianu recunoaște că „prescripțiile normative ale esteticei au totdeauna un caracter general, niciodată unul aplicativ". La drept vorbind, „norma" pe care o descoperim în opera artistică e valabilă o singură dată, acolo, încât de fapt nu mai este o normă efectivă ci una ideală. Sensul nu e: alt artist urmând aceleași reguli va face bine, ci: acelaș artist dacă s'ar afla în împrejurarea de a face din nou aceiaș operă ar face-o după aceiaș normă proprie. Dacă folosul normei e nul, în schimb neajunsul esteticei normative e mare. Intre „capodoperă" și restul fenomenelor artistice se deschide o prăpastie. In chip firesc pentru d. Vianu poezia poporană (nefiind produsul unei genialități creatoare) nu e artistică. Și putem să-i punem o întrebare legitimă: care sânt ca să zic așa artele artistice și care nu? Cum pot descoperi sinteza creatoare între fond și formă în arta îmbrăcămintii? Mi se pare că d. Vianu va răspunde că aceasta nu e o artă ci o industrie, aruncându-ne din nou în prăpastie. Fapt este că d. Vianu n'a fost în stare să dea o clasificare a artelor și s'a refugiat în considerații generale.

Dacă ne coborâm însă în domeniul faptelor și cercetăm arta experimental, vom înțelege numaidecât că în lume există numai fenomene artistice nu și capodopere. Atitudinea normativă e îndreptățită numai la critic, ca o simbolizare a criteriului de valoare de altfel cu totul empiric, nu și la estetician, care trebue să ajungă la un concept al artei din examinarea obiectivă a fenomenelor de artă ca obiecte. Ne îngăduim să folosim expresia barbară *artem* (prin analogie cu *fonem, semantem* din filologie) pentru a denumi toate fenomenele în care recunoaștem cel mai general proces artistic. Ei bine oridecâteori descoperim un început de uniformizare în uniformitate, de cristalizare, de stilizare, avem de aface cu arteme. Stilizarea, înțeleasă ca organizare, e începutul artei și justificarea esteticei. D-nul Vianu are foarte mare dreptate să socotească frumosul natural ca neestetic, dar motivarea sa (ca și a celorlalți esteți) nu ni se pare convingătoare. Natura însăși poate alcătui pseudo-arteme și atunci place aproape ca o operă artistică. Pe dată ce descoperim în ea un principiu de ordine, care sugerează ideea unei cauze inteligibile, apare emoția estetică. Trei ulmi prelungi proectați pe cer conturează numaidecât putința unei disproporții concertate între întinderea și a-

Insemnări și polemici

Propaganda

In timp ce oficialitatea irosește fonduri pentru opere efemere, inițiativa particulară înjghebează și pe tărâmul propagandei activități exemplare, legate de durată și cu temeinic răsunet dincolo de frontiere.

Am aflat astfel, cu deosebită satisfacție, că lectoratul de limba română, înființat în 1931 din inițiativa d-lui Claudiu Isopescu la Universitatea din Turin, a fost ridicat, tot din îndemnul și cu concursul d-sale, la gradul de conferință de limba și literatura română.

Conferențiar a fost numit d. Mario Ruffini, cel dintâi și până acum unicul docent de limba și literatura română în Italia.

Este o reală victorie a culturii noastre și d. Isopescu trebue felicitat sincer pentru strădania rodnică pe care o depune neîntrerupt, de zece ani, fără ajutorul larg al guvernelor care s'au perindat între timp și fără sprijinul efectiv al legației noastre din Roma.

Infruntând toate dificultățile, luptând cu totala lipsă de înțelegere a celor care ar fi trebuit să-i dea concursul, d. Claudiu Isopescu a reușit, într'un timp destul de scurt și mai ales în împrejurările extrem de vitrege ale anilor din urmă, să creeze în inima Italiei un focar din ce în ce mai luminos de cultură românească.

Izbânda recentă de care am pomenit mai sus, va fi pentru d. Isopescu un nou stimulent, — iar pentru oficialitate un prilej bine venit de a medita mai îndelung asupra sensului real al noțiunii de propagandă. — *h. b.*

Hanns Heinz Evers

Unul dintre scriitorii cei mai interesanți ai Germaniei contimporane a împlinit 65 ani. Născut pe malurile Rinului, la Dusseldorf, în 1871, Hanns Heinz Evers debutează în viața literară, în 1901, printr'o serie de fabule satirice care fac dovada unor calități rare de observațiune ascuțită. In primele nuvele pe care le scrie, influența scriitorilor Edgar Poë, Villiers de l'Isle-Adam și Théophile Gautier este vizibilă. H. H. Evers cunoaște foarte bine literaturile franceză și anglo-saxonă. La începutul carierei sale literare, a publicat un studiu remarcabil despre Edgar Allan Poë. Și-a găsit apoi drumul: în toate operele, el își va da silința să exagereze latura fantastică a existenței omenești.

Cosmopolit prin excelență, Hanns Heinz Evers își judecă compatrioții fără indulgență. Ii este scârbă de militarism, de servilitatea burgheziei germane, se simte departe de mulțime.

Cu toate acestea, el este profund german, fără să-și dea seama poate. El posedă extremele calităților și defectelor rasei lui: dragostea de necunoscut, simțul grotescului, al morbidului, gustul misticismului, al cruzimii, exagerarea egoistă a Eului și lipsa de măsură.

In fond, el își iubește țara de pe malurile Rinului, al cărei umor incisiv îl posedă mai mult decât oricare alt scriitor german contimporan. Subt masca cu care s'a gătit pentru a se apăra împotriva oamenilor și a se impune lor, trăiește un suflet tandru, care resimte emoțiuni și care este capabil de elanuri generoase și de simțăminte profunde. Frank Braun, eroul lui cel mai perfect, pe care încearcă să-l prezinte drept un fiu ales al Satanei, nu este decât un Evers, erou de roman, denaturat dar real cu toate acestea, real în măsura acelor imagini pe care le deformează convexitatea unei oglinzi.

Mai mult decât oriunde, Hanns Heinz Evers este contestat în Germania: compatrioții săi continuă să-i impute poza lui, gustul pentru senzațional, obiceiul său deplorabil de a răni cu cruzime pe ceilalți pentru a atrage atențiunea asupra lui. Numai cetitorul care judecă cu nepărtinire poate să știe câtă sinceritate impulsivă se ascunde sub aceste manifestări orgolioase și câte daruri artistice ascunde pasiunea aceasta pentru neobicinuit, care nu este de fapt decât o formă exagerată de aspirațiune spre un ideal.

Ilaria Voicu

Madame Bovary la Teatrul Montparnasse

In sânul guvernului actual al Franței s'ar putea constitui un grup de flaubertieni, atât de numeroși sânt admiratorii autorului lui „Bouvard et Pécuchet". *Afară de Léon Blum și Jean Zay, trebue să mai cităm pe universitarii din acest cabinet: Jardiller, Spinasse, Delbos, Pierre Cot, François de Tessan, Pierre Vienot.*

Jean Zay asista și el la reprezentația Doamnei Bovary, modest, în smoking, în rândul trei al fotoliilor de orchestră, și pe când secretarul teatrului se scuza că nu poate să-i dea o lojă, ministrul răspunse:

— O lojă?! E mai bine să n-o am, căci dacă aș apărea într'o lojă, pe vremurile acestea, adversarii politici ar găsi, numaidecât, că fac manifestații publice!...

Dacă ar fi trăit Gustav Flaubert, ar fi fost printre oficialități: „Ceiace el însuși ar fi găsit că e henaurme!" *observă un scriitor.*

Reprezentația piesei prelucrate după capodopera lui Flaubert, Madame Bovary *pe scena teatrului din Montparnasse, justifică în totul refuzul lui Flaubert, adresat tuturor celor ce au voit să pună în scenă romanul său: Monier, Deslandes, Tayler, Dennery...*

Gaston Baty care, se știe, este un om de gust, un ochiu aproape miraculos, cu multă experiență în alegerea costumelor, a luminii, a muzicii și chiar a tăcerii, a făcut din punerea în scenă a Doamnei Bovary *o... manifestare picturală și... nimic mai mult, — zice Maurice Martin du Gard în cronica sa din* Nouvelles Littéraires.

Toată partea dela început, capitală în explicarea caracterului Doamnei Bovary, a fost suprimată pentru motive de tehnică teatrală. Apoi s'a făcut din Emma Bovary pe scenă o ființă melancolică, de o melancolie nesfârșită. Or, ea e mai mult o creatură sensuală, diabolică și mai ales nenorocită. Partea duioasă și adevărată, singura parte din roman în care ea e arătată astfel, a fost iarăși omisă. Vorbim de partea în care în roman eroina e mamă de familie, din deznădejde.

S'a făcut din Justin, personaj foarte neînsemnat în roman, o figură mai în relief și simpatică. Or, Flaubert voia să dea mai ales impresia că toată acea lume mediocră din jurul eroinei era însemnată cu semnul prostiei și al ridicolului.

Dacă n'am fi citit romanul și n'am fi cunoscut pe Emma din descrierile minuțioase ale lui Flaubert, am fi găsit psihologia ei rudimentară. Recitim în gând romanul, ascultând piesa, dar sântem mereu sâcâiți de gândul că nu ni-l amintim bine, căci Baty sare scenele cele mai esențiale sau le schimbă ordniea, sau schimbă cu totul raporturile dintre Emma și personagiile romanului. Cum e cazul cu soțul Emmei care e reprezentat în fața femeii sale moarte, pe care o invocă și îi vestește că s'a găsit o corespondență care o compromite în viața ei de dincolo... In realitate, din roman reese clar că bietul om nu a bănuit nimic, că nu era el omul să meargă în fondul situațiilor. In roman „el dă îndărăt în fața probelor și gelozia nesigură se îneacă în imensitatea durerii sale".

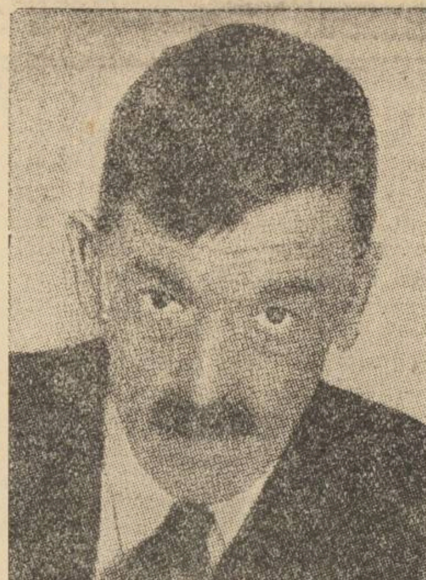
S'a făcut un adevărat sacrilegiu cu „aranjarea" romanului atât de desăvârșit în articularea părților sale componente, în tratarea sa judicioasă și scrupuloasă din fiece moment.

Jocul artiștilor a fost impecabil, constată presa, iar punerea în scenă, — a lui Baty — admirabilă, mai ales în partea a doua: farmacia lui Homais, camera Emmei, tonela din grădină, o lojă la teatrul din Rouen și alta la Hôtel des Empereurs.

Tabloul ultim însă, în care Baty caută să realizeze pe scenă lumea interioară și în care Emma palidă, e chemată de semenele ei nenorocite în dragoste tot atât de imaculate și de vaporoase ca și dânsa, e pur și simplu ridicol.

Preniul Schiller

Cel mai mare scriitor elvețian a primit premiul Schiller. Retras în căsuța lui modestă de vier, C. F. Ramuz a ajuns la realizarea celei mai desăvârșite

C. F. Ramuz

simplicități, lepădându-se chiar și de „orgoliul inteligenței", dar atingând prin această totală simplificare cea mai mare profunzime.

In opera acestui scriitor „Vandois" se simte iubirea ideală în care e învăluită cunoașterea ființei iubite. Ramuz atinge astfel culmea ființei.

Iubirea sub toate formele ei e esența acestei opere, iubirea pământului manifestată în povestiri simple, desfășurându-se în cadrul veșnic. Iubirea exprimată într'un stil dezbrăcat de orice podoabe, de o simplicitate arhaică, aproape neîndemânatecă, iubire biblică, plină de emoție umană, de o umanitate primitivă.

Accentul său este direct și sincer, deși experiența este de o bogăție neînchipuită. E un mare îndrăgostit al pământului ca și marele nostru scriitor Mihail Sadoveanu, cu mai puțin colorit și elan liric.

Deși singuratec și retras de lume, îl simți plin de iubire. In singurătate își clădește el zi de zi, opera, doritor mai ales să se realizeze așa cum îi cere pământul.

Realizarea aceasta s'a și făcut în opere complecte ca „Les Circonstances de la vie", „La grande Peur dans la Montagne", „Jéan Luc persécuté", „La separation des Races", „Le Règne de l'Esprit malin", *titluri care strălucesc ca și frontispiciul cărților, scris cu litere ce nu puteau fi altfel.*

Un pictor și viziunea sa

Artistul este, prin natura sa, un răzvrătit. Neprimind nimic dela nimeni, el trebue să creeze, să descopere prin el însuși. Iși crează și opera și expresia pe care i-o dă. Nu-i deci surprinzător că există o stare de războiu permanentă între oficialitate și artistul creator, între academic și acest veșnic răzvrătit.

*Academicianul, de pildă, spune: „Aci trebue zugrăvit un ce*dru. *Dar dacă un Van Gogh vrea să zugrăvească cedrul, îl contemplă trei, patru ceasuri, cu atâta intensitate de concentrare, încât devine* cedru *el însuși. Când îl zugrăvește însă, pe pânză, academicienii râd și amatorii refuză să cumpere pânza.*

Adesea însă, după cincizeci de ani, sau mai târziu, se vede ce strălucit de adevărată a fost viziunea pictorului.

Chestionând *și nu* acceptând *un Van Gogh adaugă la comoara de cunoștințe a lumii tot atât cât adaugă omul de știință cu cercetările sale microscopice. Mai mult: ne îmbogățește viziunea lumii.*

In cele șase sute cincizeci de scrisori către fratele său Theo, se vede dezvăluindu-se întreg procesul descoperirilor sale, se simte ce greu pătrunde dezvoltarea conștiinței de artist prin crusta tradițiilor academice, ce greu străbate lumina adevărului descoperit de el însuși.

S'au tradus de curând alte scrisori ale artistului, din olandeză în limba engleză, sub titlul „LETTERS TO AN ARTIST". From Van Gogh to Anton Ridder van Rappard 1881—85.

„Dacă mai ai scrisorile mele, — îi scrie Van Gogh lui Van Rappard, — și dacă se'ntâmplă să ai un moment liber, înainte de a le arunca în foc, recitește-le, te rog și ți-o repet. Sper că n'o să-ți pară prea pretențios din partea mea această rugăminte. Mai presus de orice, erau lucruri serioase în cele ce-ți scriam"...

Rappard și-a dat socoteală de valoarea lor și, după moartea lui Van Gogh le-a încredințat unui tânăr critic de artă, van Meester, care a fost poate cel dintâi care a recunoscut pictura lui Van Gogh în propria sa țară.

De la acesta, scrisorile au trecut în posesiunea particulară a unui American și și-au făcut prima apariție în traducere engleză. Dar fără originalul la îndemână nu se putea face nici un control și nu se puteau verifica numeroasele nesiguranțe atât în traducere cât și în transpuneri. Materialul așa cum se prezintă, cu referințele sale la lumea artelor și literelor contimporane, ca și la evenimentele din viața lui Van Gogh, sânt o mină de informații din cele mai bogate.

Scrisorile încep cu personajul tatălui, la Etlen, în toamna anului 1881 și se termină puțin înainte de plecarea lui Van Gogh în Olanda, patru ani mai târziu.

Prietenia sa cu Rappard s'a legat de pe vremea când erau amândoi studenți la Academia din Bruxelles. Ei schimbau idei, își trimiteau gravurile din colecțiile pe care le făceau. Se criticau unul pe altul în opera lor. Van Gogh își făcuse din Millet idealul său de artă și se dusese să se așeze printre țărani. „Mă simt la mine acasă între plugari, — scria el, — și voi căuta din ce în ce să încerc a trăi și a prinde rădăcină printre ei".

El zugrăvea oamenii la câmp și femeile în gospodăria lor. In scrisorile sale încerca să convingă și pe Van Rappard să pătrundă, în inima lucrurilor. „Ți-o repet: lasă totul și lasă-te în voia dragostei cu zâna Iubirii. „Dame Nature" și cu Realitatea ei".

Bogăția lui Van Rappard și relațiile sale cu lumea nobilă, păreau la început o piedică la progresarea prieteniei dintre ei. Dar din scrisori reese dacă nu o prea mare intimitate între ei, cel puțin o strânsă legătură de interese în legătură cu profesiunea lor. Probleme mărunte și înalte chestiuni de artă sânt dezbătute între ei. In multe trăsături prietenia dintre ei seamănă cu aceia dintre Van Gogh și Gauguin de mai târziu. Van Gogh voia de pildă, să împingă pe Van Rappard să vină în ajutorul „unei cooperații între artiști", după cum a sperat să întemeeze o „Brotherhood", mai târziu, cu Gauguin. Poate, de altfel, că această prietenie a durat tocmai pentru că relațiile între ei au fost mai mult prin corespondență. Mai târziu Van Gogh a părăsit Olanda, dar, deși nu s'au uitat nici odată unul pe altul, nu au mai corespondat.

Și în aceste scrisori, ca și în cele către fratele său Theo, ceiace încântă și luminează corespondența lui Van Gogh, este analiza intimă și conștiincioasă a sufletului său.

Cronica mizantropului

De ce râdem

Departe de noi de a face teorii estetice sau de a voi să afirmăm că spunem lucruri noui. Rîsul a preocupat în deosebi pe esteți și în definitiv și pe artiști urmărind veselia publicului, deaceea vom analiza un moment comic spre a stimula pe un eventual interesat în chestiune. Mulți își vor aduce aminte de scena dintr'un recent film în care Charlie Chaplin trăgând o obadă de lemn face să se nărue în mare o corabie neterminată. De ce rîde lumea?

Pare evident dela început că eroul a produs o catastrofă sau măcar o pagubă mare. In românește am zice că a făcut o boroboață. A face dar boroboațe stârnește în deobște râsul. Boroboața presupune însă lipsa intenției rele. Dacă eroul făcea isprava intenționat nimeni nu mai râdea. Să zicem că în locul lui Chaplin ar fi fost un copil mic, inconștient și el. Am impresia că și atunci n'ar mai fi râs nimeni cu hohote. Fiindcă e vorba aci de lipsa oricărei conștiințe a inconștienței. Chaplin nu e rău intenționat, dar are conștiința că e un deștept. Prin urmare o condiție a personagiului comic este de a face pe deșteptul, fiind totuș prost. Insă dacă vine la noi cineva care face pe deșteptul și apoi ne pricinuește pagube nu-mi închipui că vom râde. Chiar când e vorba de proști, nu râdem de prostiile pe pielea noastră. Facem haz totdeauna însă de paguba din nepricepere suferită de altul. In film niciun spectator nu e direct interesat, de unde iese încheierea că personagiul comic e comic numai sub unghiul jocului artistic.

Un om serios, un înalt funcționar public, cu țilindru și frac face un pas greșit și rămâne lat pe trotuar în fața mulțimii de spectatori. Se înțelege că lumea va râde, dar nu cu hohote. Va fi mai mult un haz de simpatie sau de antipatie. In cazul dintâi la el poate să participe chiar accidentatul. Dar dacă ar apărea atunci Stan și Bran în persoană lumea s'ar tăvăli de râs. De ce? Fiindcă personagiul public a fost numai întâmplător hazliu, în vreme ce Stan și Bran simbolizează boroboața permanentă. Prin urmare una din condițiile esențiale ale marelui râs este de a avea de aface cu personagii statornice. Atât Comedia „dell' arte" cât și filmul american, ca de altfel și circul, și-au dat seama de acest principiu al simpatiei în uniformitate și au creat tipurile stabile care se mișcă în timp și spațiu, libere.

Ei le-au dat pe deasupra o uniformă ridicolă, prin aceea că e insolită și prin urmare pune pe comici în neputință de a părea oameni ca toți oamenii, capabili de gesturi echilibrate. Dacă personagiul politic ar avea o redingotă cu pulpanele prea lungi și un cilindru prea larg atunci, căzând, lumea ar râde cu hohote. El ar crea pe loc o mască nouă bufonă.

ARISTARC

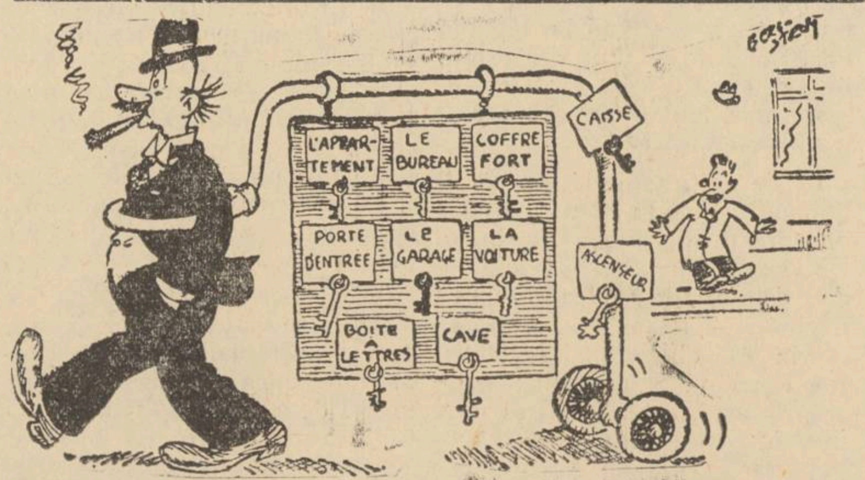
dâncimea peisagiului și cum nu putem să întindem toți pomii și să umflăm cerul așa încât priveliștea să rămână pitică, infantilă, imităm această ordine posibilă într'un tablou. Atunci zicem că artistul s'a *inspirat* din natură, cu alte cuvinte că a găsit în chiar natură întâiele elemente ale unei posibile desfășurări ritmice ale ei. Aproape nu e colț din natură în care să nu găsim un început de cristalizare: un lac aproape rotund, semănând cu o oglindă, o pădure aproape ca un sistem de coloane, toate acestea ne inspiră, adică ne îndeamnă să le realizăm absolut. Natura nu ne place ci ne inspiră.

Sânt unele elemente în natură mai informe și altele mai ritmice. Corpul uman, trupul calului, al cânelui, anatomia în genere, scoica, frunza, cristalul inspiră mai mult fiindcă se apropie mai tare de acele lucrări ordonate care sânt operele de artă. Omul e așa de ritmic în afară și înăuntru încât pe dată se naște conștiința unui creator inteligent. Deaceea clasicii în genere au imitat numai omul gol și animalele nu peisagiul, nu copacii. Dintre copaci, mai ales trunchii de palmier, plantele cele mai stilizate.

Dar natura nu numai trezește sugestii artistice, dar e ea însăși artă umană. Căci unde mai există priveliște pură, informă, așa cum s'a răcit după Facere? Orașul, strada, șoseaua, astea nu sânt natură. Straturile de zarzavat, lanurile de grâu, pomii din livezi, totul în peisagiu este creația omului. Natura e încorsetată, stilizată, ea e un produs al omului. Ce deosebire esențială (Souriau are dreptate!) este între o casă obișnuită și o casă de Palladio? Și una și alta sânt arteme, cu deosebirea că una (practic) e o capodoperă. In teorie însă acelaș proces inițial se observă la amândouă. Să nu se zică cum că o femee, un om, ne plac pentru motive extraestetice. Atunci ne-ar fi simpatici. Ei pot să ne placă esteticește, fiindcă mai totdeauna ei sânt și niște arteme. Femeea îmbrăcată în haine colorate și stilizate, fardată și geometrizată nu este natură, așa cum nu e natură sălbatecul tatuat. Și fiindcă a venit vorba de sălbatec, va trebui, după d. Vianu, să lepădăm ulcelele preistorice, uneltele primitive, bijuteriile, și uneltele de decorație, și însfârșit orice produs neidentificat, fiindcă în artă ne interesează și sufletul artistului și aici nu se găsește artistul. Va trebui pentru acelaș motiv să declarăm că *Miorița* e numai interesantă. Mai bine făcea d. Vianu dacă mai puțin kantian și mai modern studia artele în chip pozitiv, clasificându-le dela simplu la complex, fără a le despărți cu zidul chinezesc al teoriei capodoperei. Aceasta este obiecția de principiu pe care o facem deocamdată, în nădejdea că vom avea altă dată prilejul să analizăm mai profund această operă interesantă, plină de vederi drepte în amănunte.

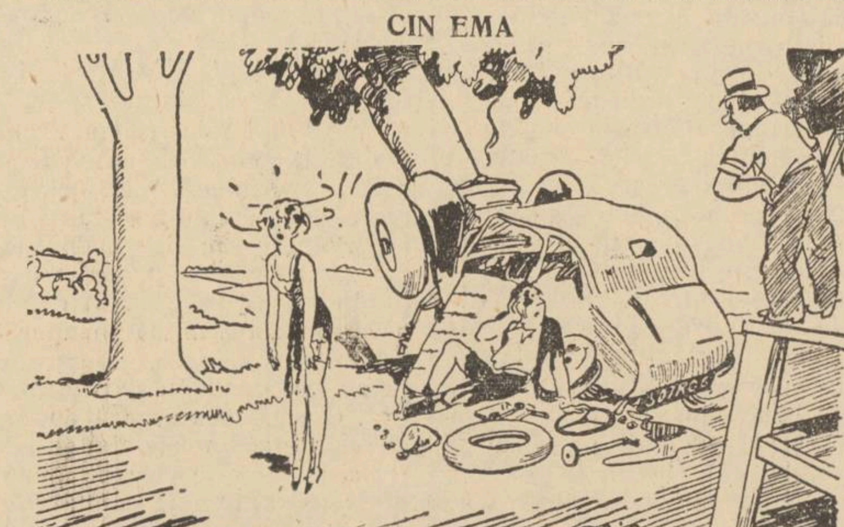
Vom sfârși cu observarea că ne-a mirat lipsa materialului românesc din cartea d-lui Vianu. Nu este viu decât ce e bine simțit și toți esteții dau pilde din artele naționale. O carte nu se ridică prin abstragere ci dimpotrivă poate face serviciul răspândirii de cunoștințe despre o cultură. Aproape nu ți-ar veni să crezi că volumele au apărut în România, când vezi cum apar în ele veșnicele referințe la Hamlet, Faust, Rafael și Flaubert. Este însă o explicație. D. Vianu se ocupă numai de capod'opere, ceeace l-a și determinat să citeze odată pe Eminescu singurul după d-sa vrednic să formeze obiectul Esteticei genialității.

G. CALINESCU

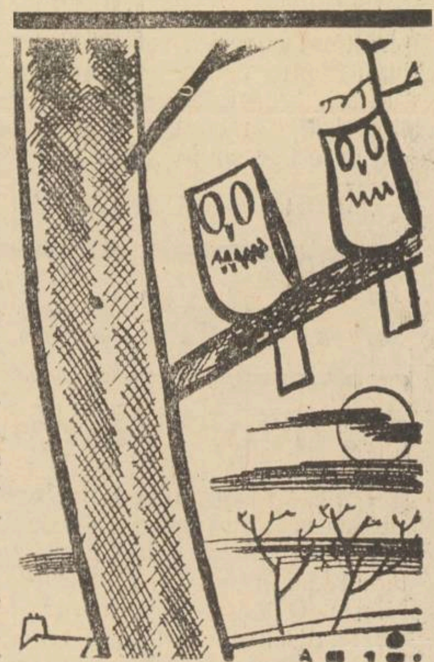

O invenție pentru domnul care-și pierde mereu cheile.

CIN EMA

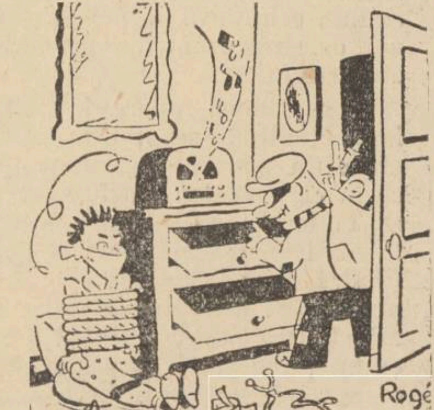
— Idiotule! Nu acela e copacul trucat!

— Nu-i nici un licurici astă seară!

— Probabil că fac exercițiu de apărare pasivă!

HOȚUL DELICAT

— Până la trei noaptea putem asculta Viena: e un program foarte bun.

Atelierele „Adevărul", str. Const. Mille No. 7—11.

„ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XV — Seria II — No. 833
Duminică 22 Noembrie 1936

FONDATOR | AL. V BELDIMAN 1888—1897 | CONST MILLE 1897—1920 | FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în țară
10 Lei exemplarul în străinătate

O circulară pentru poezie

Cuvântul *circulară* chiamă în minte de obicei imagini administrative și porunci biurocratice. Pentru funcționari circulara înfățișează aproape întotdeauna întărirea unei corvezi, amintirea unui ordin dat, făgăduiala unei amenzi, teroarea unei eventuale suspendări, instaurarea unui nou impozit, însfârșit evocarea unei neplăceri oarecare. Circulara este primită mai des cu strâmbături din nas decât cu zâmbete. Simpla ei pronunțare sugerează imediat o lume de dosare, registraturi, arhive, petiții și adrese, cu numere de intrare și de ieșire, o lume în care stăpânește despotic stilul oficial, de-o politeță prăfuită și întortochiată, stil încorsetat în formule rigide și împodobit cu expresii după tipic.

Cred că în istoria circularelor circulara trimisă de curând directorilor de liceu de către ministerul educației naționale va merita ea singură un capitol special. Pentrucă, într'adevăr, nu ai ocazia să întâlnești în fiecare zi o circulară în care să fie vorba de Eminescu, de Alecsandri, de Coșbuc, de Racine, de Corneille și de Victor Hugo! O circulară în care să fie vorba numai și numai de poezie! Și în care să se ia apărarea poeziei!

Textul acesta există, totuș. Iată-l:

„Din raportul d-lor președinți ai comisiunilor de bacalaureat, constatăm că majoritatea profesorilor de limba română pun punctul de greutate pe elementul istoric, neglijând — uneori complet — literatura frumoasă. In special poezia este complet sacrificată, deși ea ar merita mai multă atențiune, fiind un element educativ de prim ordin pentru formarea sufletului, a sensibilității și a gustului pentru frumos. Candidații la bacalareat nu sunt în stare să reproducă nicio strofă, chiar niciun vers din Eminescu, din Alecsandri, din Coșbuc.

„Acelaș lucru se petrece și cu literatura franceză. Candidații nu sunt în stare să reproducă nici unul din celebrele versuri din Corneille, Racine, Victor Hugo și alții, care prin fondul lor sublim și forma lor perfectă au rămas ca niște sentințe prețioase ce trebue să facă parte din capitalul oricărui om cult.

„Este necesar să se dea atenția cuvenită poeziei și de aceea vă rugăm să puneți în vedere profesorilor de limba română că sunt obligați a deprinde pe elevii lor să cunoască principalele opere poetice în forma lor originală, nu numai sub formă de comentarii și analiză, etc."

E poate pentru prima oară când o circulară vorbește despre o obligație de felul acesta. Bucuria noastră de-a vedea poezia pomenită cu cinste într'un ordin administrativ este totuș domolită de oarecare amărăciune.

Rândurile Ministerului educației naționale ascund, sub stricteța lor biurocratică, o constatare importantă pentru starea de azi a culturei noastre. Cât de totală și cât de frapantă trebue să fie lipsa de atenție față de poezie în licee, dacă este nevoie ca ministerul educației naționale să stimuleze această atenție printr'o poruncă administrativă!

In critica noastră literară s'a luat obiceiul să se spună mereu și de obicei cu un ton jalnic, că astăzi poezia nu mai are căutare și că era poeziei a trecut. Este aici o mică parte de adevăr și o mare doză de exagerare. In orice caz trebue făcută o deosebire. Să zicem că, pentru moment, forțele creatoare ale literaturii noastre nu sunt îndrumate către poezie. In literatura română contemporană proza este cultivată mai mult și mai bine decât versul. Cred că este un fenomen foarte firesc. La noi poezia a ajuns la desăvârșire înaintea prozei. Poezia a atins deja culmi durabile. Nimic mai normal decât ca pentru o vreme oarecare producția noastră de versuri să stagneze. Când faza actuală de evoluție a prozei se va sfârși, adică atunci când proza va ajunge la aceeaș stare de înflorire la care poezia noastră a ajuns demult (și cred că momentul acela nu e departe) atunci se va produce o stare de echilibru și producția de poezie va prospera din nou. Mari talente poetice se pot bine înțeles ivi oricând. Insă momentul pentru ivirea unei mari generații de poeți nu este posibil în faza de astăzi a evoluției literaturei noastre, fază de progres al prozei.

Totuș, nimic nu dovedește că gustul pentru poezie ar suferi și el o stagnare. S'ar putea spune, desigur (eu însumi am pomenit despre aceasta într'un articol mai vechi despre vers) că anumite condiții de viață modernă, viteza, mai ales, și pasiunea vitezei, n'ar fi prielnice pentru desvoltarea și pentru gustarea versurilor. Desfășurarea versului presupune o durată liberă, o circulație sufletească mai potolită, cu alte cuvinte cere timp. Dar tocmai aceste condiții le îndeplinește vârsta adolescenții, vârsta în care omul mai are timp să viseze, în care mintea nu este preocupată de valorificări practice și poate să învețe în chip inutil, de dragul învățăturii. Aceasta este vârsta în care versurile pot fi gustate. E o vârstă de aur a omului, care ar fi păcat să fie irosită și a cărei amintire, în viața de mai târziu, este demulteori sprijinită și evocată de sonoritatea magică a câtorva versuri.

Dragostea de poezie trebue trezită. In adolescență ea poate fi trezită fără prea multă osteneală. Și aici intervine rolul educatorului, către care se adresează circulara de mai sus, circulară care cuprinde și o justă sugestie de metodă: „Va trebui ca încă din clasele inferioare să se stăruească în mod continuu și perseverent ca elevii să memorizeze poeziile marilor noștri poeți". Așadar, mai întâi lectura operei și apoi comentariul ei. O analiză oricât de subtilă nu va înlocui niciodată viețuirea cu opera însăș, într'o lectură liberă și necondiționată. Și fără îndoială că memorizarea câtorva poezii nu va putea decât să stârnească gustul de-a ceti mai departe. Dar, bine înțeles, pentru aceasta este nevoie ca educatorul să nu facă confuzie între literatură și știința literaturii, și mai întâi să provoace plăcerea pentru versuri și abia după aceia să treacă la cercetarea științifică a versurilor.

Condițiile de desvoltare a gustului pentru versuri există latent în orice suflet tânăr. Totul e numai să știi și să vrei să le scoți la iveală, și să nu le înăbuși printr'o metodă greșită.

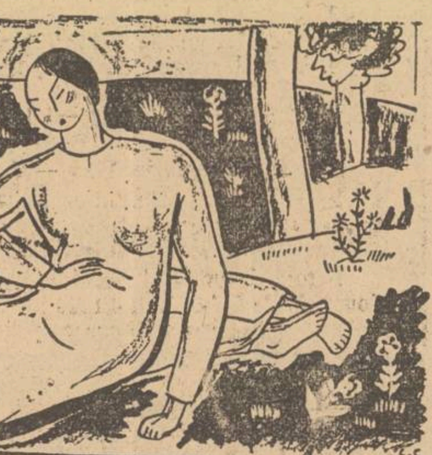
AL. PHILIPPIDE

R. Iosif — Peisaj

M. EMINESCU

Ulcica albastră de lut

Ulcica de lut cu mașcată
Iși macină smalțu'n fereastră,
Și floarea o'ntreabă, mirată,
De ce e așa de albastră.

In brațe cu floarea păgână,
Se uită la soare, cuminte:
Ulcica albastră-i bătrână
Și nu-și mai aduce aminte...

Eu știu — dacă n'o fi poveste —
Un cântec c'un meșter olar,
Ce-a fost îndrăgit în zadar
De nu mai știu câte neveste

Dar el mângâia în neștire
Pământul fierbinte subt roată:
O dulce-arătare subțire
Cu ochi nestatornici, de fată.

In linia caldă i-a prins
Și gândul sălbatec ș vina.
Și'n smalțul albastru lumina
Din ochii plecați înadins.

Dar vremea se mistue'n vreme...
Și fata cu trupul fugar,
Și tânărul meșter olar,
S'au fost pustiit cu blesteme.

Ce nume-au avut pe pământ
In apriga lor pribegie,
Ce spini le-au crescut
pe mormânt,
Nici ei — și nici nimeni nu știe.

Din dragostea lor de pripas,
Din tânărul suflet durut,
Pe lume atât a rămas:
Ulcica albastră de lut.

OTILIA CAZIMIR

Bizarerii

Am renunțat de mult să-mi scriu jurnalul intim pentrucă, fiind prea sincer față de mine însumi, m'aș îngrozi mai târziu de ceiace am fost.

●

Unii oameni sânt atât de vanitoși încât practică în permanență ceiace în mod obișnuit se numește virtute.

●

Noțiunea de ereditatea inteligenței a fost probabil inventată de părinții care au avut suficiente motive să creadă în inteligența copiilor lor.

●

Cei din jurul tău îți admit și îți iartă să minți, să înșeli, să fii meschin, etc., dar nu-ți iartă îndrăzneala de a fi altfel decât ei.

●

Iubirea pentru o femee este analoagă simpatiei pe care o ai pentru o placă de patefon: la început îți place, dar pe urmă începe să te plictisească. Intelepții, nebunii și bețivii sparg placa în clipa când o simt mai intens. Dar există și maniaci care fredonează mereu acelaș cântec.

●

Sânt foarte mâhnit că nu am avut parte de o iubire senină la vârsta de optsprezece ani, dar mă consolez cu gândul că voiu păstra toată viața decepțiile iubirii dela douăzeci și patru de ani.

●

Nu există altruism pur. După ce-ai făcut o faptă bună, în cel mai lăudabil caz ești răsplătit cu „ o satisfacție morală". A simți însă bucuria unei satisfacții, de orice natură ar fi ea, înseamnă să fii și puțin egoist.

●

A propos de prostituate: ce diferență este între o femee care își vinde corpul pentru ca să poată trăi și o fecioară care se vinde în schimbul unei „partide bune" la încheerea căreia se fac tranzacții mai rău decât la oborul de cereale și de vite?

●

Când simțim remușcări pentru oarecari răutăți făptuite în prezent, sântem predispuși să ne reamintim de întâmplări din trecut în care ne-am arătat, relativ, ceva mai buni.

I. P. A.

Verhaeren: Geniu și cosmogonie

„Le monde est fait des astres et les hommes", — astfel își începe Verhaeren poemul „Le Monde" din ciclul cu drept cuvânt numit „La multiple splendeur".

„Lumea este făcută din aștri și din oameni", iată o definiție sobră și convingătoare, în clipa când admirăm firmamentul, într'o noapte cristalină. Prima problemă pe care și-o pune poetul, ca atâția alți cugetători, îl aruncă în eterna întrebare: Din ce vremuri incomensurabil de regulate se învârte în spațiu mulțimea planetelor, prin ce grădini umbroase ale cerului, în jurul căror sori? Planetele sânt „tragice". Spațiul este „energic". Cum susține el oare toată această lume de aștri și de oameni? Planetele tragice trăesc, sufăr și mor ca și oamenii; sânt sfâșiate de acelaș vecinic drum spre necunoscut. Există, însă, ceva care tace cu obstinațiune, o tăcere îmbinându-se indispensabil cu dezagregarea: este vremea, care aduce cu sine tragedia dublă a oamenilor și a planetelor.

Planetele s'au născut dintr'un soare care le-a imprimat apoi aceea energie rotativă, sclavia gravitației, eternul înconjur în jurul soarelui natal, printr'un „eter de aur".

Tel astre, on ne sait quand, leur
a donné l'éssor
Ainsi qu'à des abeilles;
Et les voici, volant parmi les
fleurs, les treilles
Et le jardin de l'éther d'or...

. . . .

(Le Monde)

Dependența aceasta de soare este simbolică. Nu înseamnă oare că libertatea este cea mai absurdă ficțiune a cugetului nostru? După cum legile omenești țin pe muritori încleștați în rigorile paragrafelor, legile cerului nu admit niciun milimetru de abatere în mișcarea aștrilor, strânși cu lanțuri invizibile de soarele suzeran. Revoluția planetelor prin spațiul brăzdat de lumile disciplinate este o cursă nebunească a orbitelor tot de „aur", în jurul focarului patern, un fel de dans diabolic îndeplinind cine știe ce rit al unei religii severe și implacabile.

Toată această urgie circulară pare a fi sub dependența unei ordine totale, desfășurate în mijlocul celei mai teribile tăceri, acea a spațiilor cerești.

In alte poeme, Verhaeren considera tăcerea cu aceiași groază prevestitoare de moarte. Aci o vedem însă „albă"; aceiași tăcere care pentru Alfred de Vigny este „castă" în „La maison du Berger", o găsim acum conducând mișcările planetelor, care la rândul lor întrețin viața. Eterul este de aur, orbitele la fel, tăcerea-i albă, o adevărată obsesiune de culori, întâlnită des în opera acestui obsedat:

O ce tournoiement fou de
lumières ardentes!
Ce grand silence blanc et cet
ordre total
Présidant à la course effrénée
et grondante
Des orbes d'or, autour de leur
brasier natal;

. . . .

Pământul nostru, supus și el eternelor legi cosmice, nu este numai minusculul satelit al unui soare pitic pe lângă vreun Sirius ori Arcturus, ci minunata sferă de pe care mai târziu își vor lua zborul geniile precedate de gândire:

La terre est un éclat de diamant
tombé,
On ne sait quand, jadis, des
couronnes du ciel.

. . . .

Din nenumăratele diademe ale cerului s'a rupt o firimitură de diamant și iată cum s'a născut pământul, pe care, după ce s'au liniștit elementele si s'a terminat grozava luptă a bestiilor apocaliptice, a apărut, triumfal, omul:

.... L'effort universel des heurts,
des chocs, des chutes,
En sa folie énorme a peu à peu
décru
Et lentement, après mille ans
d'ombre et de lutte,
L'homme, dans le miroir de
l'univers, s'est apparu.

. . . .

Apărut astfel în univers, cea mai superbă cucerire morfologică a regnului animal, după milioanele anilor de fierbere și vâltoare, omul a trebuit să stăpânească planeta. Darwinist, poetul ne arată și faptul că omul, de la primele sale licăriri de diferențiere cu strămoșii de prin păduri, a căutat să se izoleze de strămoși:

... Il fut le maître
qui tout à coup,
Avec son torse droit, avec son
front debout,
S'affirmait tel — et s'isolait
de ses ancêtres...

. . . .

A putut stăpâni numai mulțumită gândirii, care i s'a cristalizat sublimă, drept cea dintâi liturgie din lume:

.... Et les premiers envols des
premières pensées
Du fond d'une cervelle humaine
Et souveraine
Eut lieu sous le soleil.

. . . .

Iată cugetarea omenească, cel mai de căpetenie fenomen din lume după apariția omului, năvalnică, impetuoasă, trebuind să schimbe totul:

Elles roulaient dans l'espace,
telles des feux,
Gravissaient la montagne,
illuminaient le fleuve
Et jetaient leur parure
universelle et neuve
De mer en mer, sur le pays
silencieux.

. . . .

Nu era însă suficientă cugetarea uniformă, nivelată; ceiace trebuia acum pentru desăvârșirea cuceririlor din natură, erau ființele a căror gândire excepțională nu numai că începu să se ridice deasupra tuturor, dar începu să creeze monumente nepieritoare. Apărură geniile, pentruca să stabilească „armonia în sânul tumultelor de aur":

Mais pour qu'enfin s'établit
l'harmonie
Au sein de leurs tumultes d'or
Comme là-haut toujours, comme
là-haut encor,
Pareils
A des soleils,
Apparurent et s'exaltèrent,
Parmi les races de la terre,
Les génies.

Un geniu apare din cosmogonia verhaereană și noul soare cristalizat din nebuloasa haotică; geniile au ridicat speța întreagă și versurile precedente sânt adevărate sunete triumfale de trompetă pătrunzătoare, suflate de poetul herald al geniilor planetare:

Avec des coeurs de flamme et
des lèvres de miel,
Ils disaint simplement le verbe
essentiel
Et tous les vols épars dans la nuit
angoissée
Se rabattaient vers la ruche
de leur pensée.

. . . .

Aceste genii erau după timpuri; cel care a descoperit roata, a construit primul arc sau a reușit să înhame primul cal la primul vehicul, a fost pentru vremuri un geniu de aceiaș talie cu Homer, Virgil. Dante ori Pasteur. In jurul geniilor clocotea goana după necunoscutul adesea providențial, clocot care nu odată era amenințător, par-

Urmare în pag. 2-a

curs de îndrăzneţi sau nebuni corăbieri ai cugetării:

Autour d'eux gravitaient les
flux et les remous
De la recherche ardente et les
problèmes fous;...

. . . .

Toate acele cercetări temerare, sfâşietoarele îndoeli pe care gânditorii le-au susţinut şi cu preţul vieţii, sânt dintr'acelea care au produs schimbările radicale; besna vremurilor fu luminată de străluciri neaşteptate şi toată materia fu zguduită de zvâcnirea anunţătoare de prefaceri:

L'ombre fut attentive à leur
brusque lumière;
Un tressaillement neuf
parcourut la matière;...

. . . .

Gândirea triumfătoare a scos la iveală din firidele unor taine teribile, geniile, care cu bagheta lor vrăjită nu numai că au prefăcut umanitatea, dar au şi reînoit-o, — renovare devenită în ochii poetului „Multiplei splendori", un fel de a doua creaţie:

Tout se renouvelait jusqu'en
ses profondeurs;
Le vrai, le bien, l'amour, la
beauté, la laideur
Des biens subtils faits de fluides
et d'étincelles,
Composaient le tissu d'une
âme universelle
Et l'étendue où se croissaient
tous ces aimants
Vécut enfin, d'après la loi qui
règne aux firmaments.

Atunci când în urzeala sufletului planetar intrară cu fire trainice, adevărul, binele, dragostea sau urâţenia, raportate la acele „bunuri subtile făcute din fluide şi scântei", omenirea halucinată a lui Verhaeren, un „întins unde se încrucişau toţi aceşti magneţi", îşi găsi în sfârşit echilibrul, gravitatea esenţială şi logică, justificarea, înobilarea agitaţiei în eterul de aur. Sufletul poetului face parte integrantă dintr'acel suflet universal, la care mai ştiu să adauge o adevărată tristeţă cosmică, o nesfârşită gamă de viziuni funebre şi culori ale destinelor omeneşti. Acestea toate permanentizându-se în sufletul poetului, nu l-au împiedicat însă de a izola frumosul, unica sărbătoare durabilă pentru gânditor. Care ar fi atunci rostul urâtului, decât a da preţ frumosului, a-l face să irumpă prin contrast?

Adevărata creaţiune verhaereneană este emanciparea omului din animalitate, avântul spre stabilirea de raporturi, culminând cu minunatul curcubeu al geniilor care au ancorat pământul într'un univers stăpânit de atâtea rigori. Primele lumini din epopeia cugetării le aprind indiscutabil, cele dintâi cuvinte eşite de pe buzele oamenilor, designarea verbală a obiectelor şi a faptelor, vibraţiile sublime care întâia oară în univers, au numit cele văzute şi nevăzute.

Mon esprit triste, et las des textes
et des glosses,
Souvent s'en va vers ceux qui,
dans leur prime ardeur,
Avec des cris d'amour et des
mots de ferveur,
Un jour, les tout premiers, ont
dénommé les choses.
(Le verbe)

Sufletul său trist şi ostenit de glose, dacă a ridicat ditirambe verbului, a ridicat piramide glorioase ideii, viitoarea stăpână venerată:

Autour de la terre obsédée
Circule, au fond des nuits, au
coeur des jours,
Toujours, L'orage amoncelé des
montantes idées.
(Les penseurs)

Universul întreg se prefăcu subit, sub ochii livizi de necunoscut şi perfecţiune ai cercetărilor, într'o uriaşă ţesătură de probleme, în care binele căuta să înfrângă răul, frumosul, urâtul. Geniile, zeii muritori, încătuşară tot cunoscutul în lanţuri, ghirlandele radioase ale ştiinţei subjugară timpul şi spaţiul energic, cerul şi pământul.

. . . .

Et quel fervent éclair ils
lançaient de leurs mains
Quand leur vaste raison,
héroïque et profonde,
Saccajeait l'infini et recréait le
monde!
(Les penseurs)

Iar astăzi, dincolo de graniţele bucuriei şi durerii, ideile domnesc astral, ca şi acel Esprit pur împreună cu consolatoarea „La bouteille à la Mer", a marelui senior care a fost Alfred de Vigny:

Sur les villes d'orgueil vers leurs
destins dardées,
Régnent, sans qu'on les voie,
Plus haut que la douleur et plus
haut que la joie,
Vivifiantes, les idées.
(Les idées)

. . . .

Reţinută toată viaţa, în temniţa întunecoasă sau luminoasă a ideilor sale tentaculare, raţiunea lui Verhaëren, vastă, eroică şi profundă, nu numai că a devastat nesfârşitul, dar a mai aşezat pe alocurea grele pietre de hotar între care şchioapătă haotic dezmoşteniţii şi cei de prisos cosmosului, — cei mai mulţi de altfel. Favoriţii, puţinii favoriţi ai spaţiului energic, copleşiţii fericirii energetice, îşi pot bănui înşăşi lor o tragedie, prin umbrarele şi colonadele atâtor poeme, de unde oamenii nu ies umiliţi ci numai tragici.

Poetul a stihuit creaţiunea şi explozia geniului, în versuri aducând pe alocurea a verseturi biblice; „lumea este făcută din astre şi oameni", are ceva din sentinţa definitivă, a unui „la început a fost cuvântul". Adversarul cel mai de neînfrânt al cugetării, Moartea, pândeşte atât pe omul de geniu cât şi pe plebeu. L-a pândit şi pe Verhaeren, care scrisese odată că „viaţa este o luptă pe care cei aleşi au transformat-o în sărbătoare", zdrobind un creator, obsedat de culori, care a turnat în poezie viaţa întreagă, atât sărbătoarea cu oriflamele unei soarte excepţionale, cât şi nopţile durerilor descompunerii.

Timpul macină, distruge până şi amintirea, este o minciună planetară. Omul care nu ridică nimic este imediata imagine a morţii, încadrată cu făcliile timpului; creatorul ştie însă să oprească vremea în loc, pentru vecie, îl tiranizează peste veacuri cu temniţa geniului său:

. . . .

Le temps n'est qu'un mensonge:
il fuit;
Seul existe celui qui crée
Emprisonnant l'ample durée
Dans l'heure où son génie écrit.
(La Mort)

Acest suprem omagiu adus cugetării, consacrarea creaţiunii, pare inspirat din celebrul „Sermon sur la Mort", al lui Bossuet.

Geneza este solemnă, gândirea dureroasă şi suverană, eternizată de sceptrul geniilor. După ce geniul l-a putut face să înlănţuiască vremea, să-i înfrângă minciuna, Verhaeren, obsedat de atâtea crezuri credincioase şi necredincioase, cântăreţ al vieţii şi al morţii, a ştiut să rămână până la urmă evanghelic.

AUREL GEORGE STINO

Actualităţi Ştiinţifice

In ocuirea creerului

In Germania s'a realizat de curând o experienţă senzaţională, ale cărei consecinţe sânt de natură să revoluţioneze biologia. Un savant, excelent operator, a preschimbat între ele creerul unei broaşte râioase şi al unei broaşte de baltă. Obiectivul urmărit era să se verifice în ce măsură creerul intervine în anumite funcţiuni şi acţiuni vitale ale celor două specii de broaşte.

Rezultatul experienţei prezintă un interes covârşitor pentru elucidarea problemei mecanismului instinctului la animale. Intr'adevăr, substituindu-se unei broaşte de baltă, creerul central şi posterior al unei broaşte râioase, s'a constatat o fundamentală schimbare în tendinţele şi apucăturile animalului operat. Astfel, pe când obişnuitele broaşte râioase trăesc în timpul zilei în găuri şi galerii subterane, pe care le sapă prin mişcări de rotaţie, înaintând cu extremităţile posterioare, broaştele de baltă, dimpotrivă, scormonesc pământul uşor, cu picioarele din spate. Broasca cu creerul înlocuit se comportă însă sub acest raport, cu totul altfel decât semenele ei neoperate. Ea îşi sapă o gaură adâncă în nisipul umed.

Deasemenea nu sare atât de des ca broaştele de baltă, ci mai mult se târăşte, ca cele râioase. Rezultă de aci că tendinţa instinctivă de a scormoni pământul i-a fost transmisă odată cu crerul cel nou Totuş, muşchii şi organele necesare acestei acţiuni dau instinctului o formă de manifestare deosebită, adecvată oarecum particularităţilor speciei.

Viteza undelor de radio

„Oficiul Internaţional al Orei" anunţă că, pe baza calculelor de extremă precizie, făcute la această instituţie, s'a constatat că undele electromagnetice, — vehiculul transmisiunilor de T. F. F. — se propagă cu 287.000 de km. pe secundă. Această valoare se deosebeşte de viteza luminii care — după cum se ştie — este de 300.000 de km. pe secundă. Faptul, dacă s'ar confirma, ar însemna o adevărată revoluţie în ştiinţă, întrucât întreaga teorie electromagnetică a luminii se bazează tocmai pe identitatea vitezei luminii şi aceea a undelor electrice.

In încercările făcute la „Oficiul Orei" s'a constatat că înregistrarea semnalelor orare era uneori dublă, provenind prima oară de la recepţia directă a undelor şi a doua oară, dela aceleaşi unde, după ce au înconjurat pământul. Ca atare, era deajuns să se măsoare intervalul de timp între două înregistrări, pentru a se calcula viteza undelor. Emisiunile provenite din Marsilia, Moscova, Saygon şi Tokio au dat în toate cazurile rezultate identice.

Chirurgia inimii

Un medic vienez, profesorul dr. Richard Singer, a reuşit să vindece prin intervenţii chirurgicale, o serie de boli cronice ale inimii.

Aşa, de pildă, bolnavi suferind de grave turburări respiratorii datorită unei afecţiuni cardiace cronice, rebelă oricărui tratament medical, au putut fi vindecaţi prin extirparea glandei tiroide.

Savantul chinez a reuşit, prin acelaş procedeu, să tămăduiască un pacient atins de cunoscuta boală a lui Basedow, într'o fază atât de înaintată, încât medicii recomandaseră amputarea imediată a piciorului, ameninţat de cangrenă. Graţie metodei profesorului Singer, au putut fi deasemenea vindecaţi 17 bolnavi de anghină pectorală.

Extirparea glandei tiroide, — operaţie delicată şi relativ riscată — se face cu o anestezie locală, fără narcoză totală. De altfel, — amănunt interesant de semnalat — nici unul din pacienţii trataţi până acum de dr. Singer n'a sucombat la operaţie.

Un aliaj în locul aurului.

Concomitent cu necontenitele sforţări de a realiza aurul în laborator — vechiul vis al alchimiştilor de odinioară — chimiştii au urmărit realizarea unui aliaj metalic, care să posede principalele proprietăţi fizice şi chimice ale metalului preţios, râvnit de toată lumea.

Industria chimică germană a reuşit în sfârşit, să pună la punct un nou aliaj, alcătuit din iod şi argint, şi care prezintă avantagii superioare fiecăruia din cele două elemente componente.

Intr'adevăr, se ştie că tacâmurile din argint îşi pierd strălucirea în contact cu anumite alimente, în special cu substanţele organice, conţinând sulf. Din această cauză, argintul dobândeşte cu timpul o culoare brună sau neagră, datorită formării unui strat de sulfură de argint. Adăogând iod în aliajele obicinuite de argint, putem înlătura aceste neajunsuri. Dacă iodul intră într'o cantitate mai mare, aliajul rezultat prezintă o coloraţie aproape identică cu aceia a aurului. Experienţele făcute până acum cu noul produs, ne îndreptăţesc să credem că el va putea înlocui aurul, nu numai în obiectele de întrebuinţare curentă, ci chiar şi în diferite bijuterii.

Ing. I. S.

D-ra ANTOANETA VRISIDI, care obţine un strălucit succes în turneul organizat prin ţară de Teatrul Regina Maria.

Viaţa teatrală

Spectacolele teatrelor Vesel, Majestic şi Renaşterea

Premierele care s'au succedat — adeseori în chip vertiginos — la teatrele noastre mai importante, ne-au împiedicat să dăm cuvenita atenţiune unor scene de mâna doua, dar ale căror spectacole merită să fie luate în seamă.

In Bucureşti, unde numărul teatrelor e îndeajuns de redus, mişcarea noastră dramatică este susţinută şi dominată de Teatrul Naţional, având doi auxiliari preţioşi în companiile teatrelor Regin Maria şi Comoedia. Celelalte scene mai mici, îşi justifică existenţa cu câte un succes trecător, sau cu câteva spectacole ce întrunesc doar sufragiile unui anumit public, şi acesta format adeseori din împrejurări favorabile.

Aceste teatre au însă, importanţa lor bine stabilită, în sensul că prin caracterul lor, adeseori periferic, ele pot îndruma spre iluzia dramatică, un public de cartier, venit la teatru din pură obişnuinţă. Câte persoane nu s'or fi pasionat de spectacolul teatral, graţie lui Tănase, de pildă?

Iată dece, atât noi, cât şi marele public sântem datori să încurajăm trupele de teatru, care nu au o stabilitate permanentă în desfăşurarea activităţii lor.

●

Dintre aceste teatre, este unul care prin perseverenţa alcătuirii unui repertoriu special, tinde să ia loc printre asociaţiunile teatrale durabile. Este vorba de Teatrul Vesel, condus de d. Sică Alexandrescu, şi care intrând în al treilea an de activitate continuă, a consacrat în România, un anume gen de teatru, vodevilul.

Nu am avut întotdeauna cuvinte de laudă pentru spectacolele acestei companii specializate, şi aceasta pentrucă şi în domeniul declasat al comediei uşoare, există piese bune şi proaste, spectacole bune şi proaste. Producţiunea monotonă a celor doi autorizaţi autori de vodeviluri, Arnold şi Bach, îşi găsise pe scena Teatrului Vesel, un debuşeu sigur, dar nu întotdeauna meritat. Apoi anumite comedii, în care farsa ajungea să frizeze vulgaritatea, au găsit în public o certă reacţiune. Dar, astăzi, după o serie de încercări, Teatrul Vesel, şi-a consolidat situaţia sa priviiegiată de locaş al bunei dispoziţii, şi al râsului sincer şi pur. Publicul dornic de un spectacol uşor şi comod a încurajat realizările acestei companii, şi majoritatea pieselor reprezentate pe scena Teatrului Vesel, şi-au sărbătorit jubileul celor o sută de spectacole.

Ceiace trebue admirat în primul rând în desfăşurarea activităţii Teatrului Vesel, este crearea unui anumit fel de a juca al actorilor. Fiindcă, într'un teatru care se preocupă doar de comedii nepretenţioase şi mai cu seamă uşoare, piesele alese nu pot avea decât o foarte mică importanţă în determinarea unui succes. Ceeace menţine existenţa unui asemenea teatru, este doar spectacolul realizat. Or, interpretarea actorilor are un timbru anumit, şi un ton special, pe această scenă. Un interpret venit de orişiunde, nu va distona niciodată la Teatrul Vesel, pentrucă personalitatea sa artistică se sacrifică în mod inconştient, în omogenitatea şi ritmul ansamblului în care se încadrează.

D. Grigore Vasiliu Birlic, acest minunat comedian, va fi cu totul altul, atunci când împrejurările hazardului îl vor face să joace pe o altă scenă şi într'un alt ansamblu. D. G. Timică, la fel. Gesturile sale dezordonate şi febril căutate pentru a înlocui un text care nu-şi găseşte o continuitate în memorie, vor apărea mai şterse şi mai cadenţate în ansamblul Teatrului Vesel. Şi tot astfel, cu toţi artiştii care s'au perindat şi se vor mai perinda în trupa d-nului Sică Alexandrescu.

Această interpretare tip, pe cale de a deveni o tradiţiune, constitue forţa şi explică izbânda Teatrului Vesel.

„Birlic", „Dodo", „La iarbă verde" sau ultimul vodevil intitulat „*Dumnezeu să-l ierte*", iată tot atâtea piese ale căror autori sau provenienţă, nu ne interesează, dar care sânt în definitiv unul şi acelaş spectacol, pe care publicul îl ascultă cu docilitate şi perseverenţă odată la trei luni.

●

D-nii Stroe şi Vasilache s'au impus încă de anul trecut prin ţinuta artistică şi preocupările lor vrednice de a fi reţinute. Teatrul Majestic care îi adăposteşte acuma în al doilea an al activităţii lor, devenise la un moment dat neîncăpător faţă de afluenţa publicului venit să asculte cu o ureche atentă acrobaţiile muzicale şi spirituale ale celor doi tineri comici, autori, compozitori şi directori.

Ne aducem aminte cu o sinceră emoţie de unele tablouri din revista „Tic... Tic... Tic", unde d-nii Stroe şi Vasilache se întrecuseră în fantezia lor creatoare, totdeauna de bun gust, de verva lor drăcească şi de fineţea interpretării lor.

De atunci însă, a trecut un an, şi d-nii Stroe şi Vasilache, după o serie de turnee şi de popasuri prin mahalalele Capitalei, se întorc astăzi pe scena care i-a consacrat. Trebue să mărturisim, spre regretul nostru, că nu am mai recunoscut niciuna din calităţile acelea minunate, care ridicaseră eforturile d-lor Stroe şi Vasilache la o adevărată creaţiune de artă.

Abandonând acea timiditate care le dădea tot farmecul, d-nii Stroe şi Vasilache au vrut să imite spectacolele lui Tănase sau ale Teatrului Alhambra, dându-ne o revistă încărcată, cu multe tablouri, cu decoruri, şi cu un ansamblu numeros. Admirabili interpreţi ai unei muzici de cameră, d-nii Stroe şi Vasilache s'au pierdut în simfonia complicată a unei reviste concepută după toate regulile artei, iar rezultatul obţinut a fost un amestec de vulgaritate care nu cadrează cu ţinuta şi talentul acestor doi fantezişti.

D-nii Stroe şi Vasilache sânt tineri, şi ambiţia lor de a se ridica la nivelul trupelor de revistă consacrate, s'a lovit de incompetenţa semenilor lor prea fragezi spre a putea susţine un spectacol de anvergură.

Stima noastră pentru d-nii Stroe şi Vasilache este prea mare, şi tot atât de mare este încrederea noastră în posibilităţile lor, pentru a nu le atrage atenţiunea, pe această cale, că de data aceasta, reprezentând revista „*Olimpiada Veseliei*" au greşit. Să sperăm, dar, într'o grabnică reabilitare.

●

Un mănunchi de tineri actori şi actriţe, abia eşiţi din băncile Conservatorului, au alcătuit, cu un entuziasm şi o ţinută vrednice de toată lauda, o asociaţiune teatrală, „*Renaşterea*", la adăpostul căreia au dat o serie de spectacole tot atât de interesante cât şi de instructive.

Incepând cu „Nocturnă" de d. Ludovic Dauş după un roman englezesc, continuând cu „O iubire mică" (Liebelei) de Arthur Schnitzler, (ambele piese bucurându-se de supravegherea vigilentă şi experimentată a d-nei Marieta Sadova, care le-a pus în scenă), Teatrul „Renaşterea" ne-a dat, nu de mult, al treilea spectacol al stagiunii de faţă, cu piesa „*Gangsterii*", o dramă poliţistă şi misterioasă, montată de d. Mime Mizu.

D-nii T. Dimitriu, N. Făgădaru şi d-na Iliada Munteanu, directorii acestei închegări tinereşti, au reuşit graţie unei perseverenţe şi unui avânt drăcesc, să impună Teatrul Renaşterea, publicului bucureştean.

Greutăţile unei trupe sânt mari, şi nu ştim cât de lungă va fi durata acestei asociaţiuni. Trebue să recunoaştem însă meritele tuturor componenţilor ei, care prin eforturi cotidiane, se străduesc să lupte pentru o artă de care sânt cu siguranţă, pasionaţi.

Cine ştie ce actori mari, şi ce talente admirabile vor eşi din această închegare tinerească?

GH. NENIŞIOR

UN ANUNCIU LA MICA PUBLICITATE

DE CRĂCIUN
Cinci mari excursiuni „EUROPA"

1. Viena — Monte Carlo — Nisa — Italia
22 Decembrie 1936—7 Ianuarie 1937
2. Coasta de Azur — Monte Carlo — Nisa — Viena
22 Decembrie 1936—7 Ianuarie 1937
3. Mariazell — Sporturi de iarnă, cursuri de ski
22 Decembrie 1936—7 Ianuarie 1937
4. Trenul special de ski, polonez (Cracovia — Krynica — Zakopane)
22 Decembrie 1936—4 Ianuarie 1937
5. Praga — Viena — Budapesta
27 Decembrie 1936 — 7 Ianuarie 1937

Prospecte, informaţiuni şi înscrieri la
Organizaţia Naţională Română de Voiaj şi Turism EUROPA
Biroul de voiaj al ziarelor „Adevĕrul" şi „Dimineaţa", str. Const. Mille 5-7-9. Tel. 4.1004
LOCURI LIMITATE

NOU! A APARUT

INĂLŢĂTORUL ROMAN
O dramă pe funicular şi în tunele oarbe. In zăpezile veşnice, deasupra prăpastiei groaznice. Lupta titanică a d-rului Hans Blanck şi a Helenei Landa cu destinul, oamenii şi natura — pentru onoarea, dragostea şi viitorul lor.
în „ROMANELE CAPTIVANTE"
— 260 pagini 15 lei —
Cereţi-l la chioşcari şi librari

Viitorul civilizaţiei Europei

In fruntea unui număr dintr'o excelentă revistă franceză, Lucien Romier, care ilustrează astăzi cu numele său reputaţia de istoric mondial, vorbeşte despre *„Viitorul civilizaţiei Europei"*, începând cu un gând şi sfârşind cu o nădejde.

Indeplinind una din cele mai imperioase îndatoriri spirituale, Papa s'a pronunţat categoric împotriva *spiritului războinic*, ce se ridică din toate colţurile Europei, în numele *dreptului, al echităţii*, cu care cuvinte se acopăr de obicei, multe din cele mai evidente tendinţe de inversare a echilibrului rezultat din respectarea principiului naţionalităţilor. In numele „rasei pure", se încearcă atâtea violenţe, aşa de puţin potrivite spiritului care dă civilizaţiei moderne un înţeles cu mult mai înalt. *Nu*, — afirmă categoric Lucien Romier, — nu acestei „rase pure" i se poate pretinde continuitatea unei naţiuni. Aceasta se asigură prin: permanenţa aşezării unei populaţiuni, — pe care tocmai bunurile oferite de natură creiază alipirea totală a omului,— prin elementele de susţinere venite din afară de pământul locuit, caşi prin obiceiurile care caracterizează o rasă.

Pământul bogat este acela care atrage, în mod firesc, pe om, îl ţine legat, îi desvoltă permanent hotărîrea de-a nu-l părăsi. Aceste ţinuturi sânt adevăratele zone de aşezare stabilă, tot atât pe cât sânt şi terenuri de întâlnire a oamenilor din diferite alte părţi, sau adevărate locuri de trecere.

Şi mai adaugă Lucien Romier aci, constatarea că Franţa, cea dintai poate fi socotită ca atare, de vreme ce pământul ei a cunoscut atâtea frământări, care ar fi putut duce la o dislocare a elementului autohton. Şi totuşi această permanenţă s'a menţinut şi se constată prin prezenţa atâtor sate care-şi trag vechimea dinaintea organizării însăşi a statului.

Pe acest fond de caractere locale, s'au transplantat atâtea influenţe exterioare, care au dus la definitivarea *„rasei franceze"*, — rezultată din influenţa continuă a pământului şi climei, asupra populaţiei cu o vechime de câteva secole, — o rasă care nu este nici latină, nici celtică, nici germanică.

●

Adevărul, oricât ar fi el de deprimant pentru sufletul nostru, este acela că vremurile de azi cunosc o neobişnuită redeşteptare a *spiritului forţei* şi apelul Papei, pornit desigur din această constatare, pune cu drept cuvânt problema civilizaţiei.

S'a crezut şi se mai crede încă, că rezolvarea ei, în latura asigurării păcii, poate fi lăsată pe sama unei simple adunări a reprezentanţilor diferitelor naţiuni interesate; aşa după cum biserica, în evul mediu, avea putere de a sancţiona orice abatere individuală sau colectivă. Istoria ne arată, prin tot ceiace putem desprinde din ea ca învăţământ, că nici când violenţa n'a vrut să cedeze unei autorităţi abstracte, chiar unei autorităţi morale, fie ea de esenţă juridică sau politică.

Singură noţiunea respectului datorat personalităţii umane, a putut umaniza, intr'o largă măsură, naţiunile şi statele.

Renaşterea umanismului, ce se anunţă tot mai simţit, va tămădui omenirea, astăzi aşa de bolnavă. In afară de acest respect. datorat personalităţii umane, nimic nu poate asigura pacea lumii.

Prinsă în rostogolirea unor vremuri ce se grăbeau să limpezească mintea de toate incertitudinile trecutului, personalitatea umană a făcut un mare efort de a se ţine la suprafaţă, de a domina prin cultură, care în fond, e aşa de departe de vechea ei tradiţie spirituală. Sub această pojghiţă superficială, s'au aflat aşa de puţine cunoştinţi serioase şi, acestea numai în sfera intereselor imediate, a trebuinţelor obligatorii. Nici o urmă din ceiace gândul poate să toarcă în profunzimile de cristal ale minţii, ca să cristalizeze în formele cele mai ideale, cercetările profunde. Trăim un adevărat spectacol de decadenţă, de care, cei ce vor veni după noi, vor rămâne uimiţi. Cum s'ar putea admite o categorie întreagă de economişti şi teoreticieni politici, să poată avea pretenţia, la un moment dat, de-a transforma omenirea, fără să cunoască măcar inclinaţiile şi tendinţele statornice ale fiinţei umane? De aceia nu ar fi o exagerare dacă s'ar spune că, în toate domeniile, cărţile scrise astăzi, nu egalează pe acelea de acum treizeci de ani.

Şi totuşi Lucien Romier îşi închee firul gândurilor cu o nădejde. E atitudinea omului obligat să răspundă trăsăturilor celor mai elementare şi mai adânci ale conştiinţei, printr'o stare de spirit care te împinge tocmai către acest exces de umanitate, în faţa căruia se topesc toate disonanţele supărătoare pe care judecata poate prea severă, le înfăţişează vremelnic.

E nădejdea că de undeva, dintr'un ungher de suflet astăzi dispreţuit, vor răsări luminile unei vieţi viitoare. Sufletul femeii va opera modificările necesare, pentru a salva civilizaţia omenirii, şi'n special a Europei.

Ce minunată încheere de capitol, ce admirabilă mărturisire de credinţă, pentru un om, poate prea obişnuit cu realităţile istorice, dar pentru care valorile sufleteşti contează tot aşa de mult ca şi puterile din afară, pentru aprecierea adevăratei spiritualităţi, pe care numai o minte luminoasă şi-un suflet larg o pot întrezări.

LUCIA OPRESCU

Cântec din valuri...

Iţi aminteşti de mica navă, ce-adesea ne-a purtat în larg,
Drapelul fâlfâind în slavă, pe vârful naltului catarg?
Din când în când, goneam pe mare, purtaţi de valul furtunos...
Nimic nu ne oprea în zare, — albastru sus, albastru jos...

Şi colindam ziua întreagă, învăluiţi în nori de spumă,
Cu mine-aceia ce mi-e dragă şi nici un dor lăsat în urmă.
Când ne uneam c'o sărutare, în vraja soarelui apus,
Ne'mprejmuia în depărtare, — albastru jos, albastru sus...

Adesea petreceam o noapte, subt cerul scânteind de stele.
Ne povesteam încet, în şoapte, visele tale şi-ale mele
Şi ne trezea, în zorii zilei, fermecătoarea auroră.
Nimic nu se zărea la pupă şi nu zăream nimic la proră...

Când uneori, vântul sălbatec sufla în pânze să le rupă,
Veneau nori negri dinspre proră, nori de furtună dinspre pupă.
Şi marea se pornea să geamă, săltându-ne'n valuri spumoase.
Apoi se domolea furtuna, veneau iar clipele frumoase...

. . . .

Am revăzut micuţa navă ce ne-a purtat, ades, în larg...
S'a transformat într'o epavă şi i s'a frânt mândrul catarg.
In cimitirul de vapoare zace'mpietrită, fără fund,
Şi'n pântecele ros de ape, stele de mare se ascund...

MARIUS BALIAN

DOI AMANŢI

Pe la ora şase am plecat să-l vizitez pe amicul meu Nae. Pentrucă nu-l cunoaşteţi, trebue să vi-l prezint. Starea civilă nu vă interesează. De-aceia încerc să-i descriu fizicul. Nae este foarte înalt şi destul de slab. Brunet ca un spaniol. De sub sprâncenele încruntate, te privesc întotdeauna bănuitor ochii mici. Vârful nasului coroiat are tendinţa să se lovească cu bărbia care cată ameninţător înainte şi în sus. De-aceia, privindu-l, faci, fără să vrei, comparaţia cu vrăjitoarele din poveştile fraţilor Grimm, care ne-au delectat prima copilărie.

Este destul de probabil ca acest portret să vi-l facă antipatic pe amicul meu. Mie însă îmi este foarte simpatic.

Nu trăeşte singur; ca tovarăşă de viaţă are o femee foarte simpatică, fostă stea a unui varieteu din Bucureşti.

Dar nu sânt căsătoriţi. Principiile după care se conduc în viaţă Nae şi Lily se opun categoric acestei practice perimate care este căsătoria. Amândoi cred că în curând se va vorbi de căsătorie ca de un lucru pe care evoluţia societăţii l-a dovedit nelogic şi caraghios.

Când am intrat în camera lor, Nae era întins pe pat şi fuma o ţigară, fixând cu insistenţă o regiune din tavan, care probabil i se părea mai interesantă. Lily citea atentă un roman de Maurice Dekobra. Nae m'a poftit pe scaun şi mi-a oferit o naţională.

Nu obişnuesc acest fel de ţigări; de-aceia am refuzat politicos.

— Sânt foarte bune, a apreciat Nae, după ce-a mai asvârlit un fum spre tavan.

— Şi mai ales eftine, am complectat eu.

După o scurtă discuţie, în care ţigările, timpul mizerabil şi criza au avut importanţa pe care o merită, i-am invitat la mine acasă.

Pentrucă mi-a mai rămas de aseară o jumătate de damigeană cu vin şi vreau să o termin în tovărăşia lor. Damigeana asta are o poveste interesantă, dar — din păcate — nu o pot înşira aici.

Este deajuns să vă spun că jumătate din conţinutul ei, aliată cu patru sticle hors-damigeană a fost cauza principală pentru care un taxi s'a plimbat pe la patru dimineaţa în tot oraşul, semănând, după multe ezitări, patru prieteni la domiciliile respective.

Am pornit spre locuinţa mea: Lily la mijloc, Nae în dreapta — e mai bătrân — şi eu în stânga.

Din cartierul Fabrik, unde stau amicii mei, până în Elisabetin, e mult de mers.

In dreptul librăriei Horavetz, Lily şi-a adus aminte că şi-a uitat acasă oglinjioara de poşetă.

— Ce nenorocire, ce nenorocire! Tu eşti de vină, zăpăcitule. mi-ai distras atenţia când m'ai pus, ca pe o servitoare, să-ţi fac nodul la cravată.

— Te rog să nu-mi faci scene de astea pe stradă. Nu de altceva, dar acum nu am gust să-mi pun în funcţiune palmele.

— Atât îţi mai trebue, mitocanule: să faci asta şi pe stradă. Dar lasă că nu mai rabd eu nici acasă; într'o bună zi plec la Bucureşti. Decât să mai duc mizerie cu tine...

Intervin împăciuitor:

— Aide, nu fiţi copii. Totul se aranjează. Am acasă două oglinzi pe pereţi ceva mai mari decât a d-tale.

In dreptul magazinului de patefoane „Columbia", o mulţime de trecători ascultă pe Cristian Vasile Nae rămâne acolo, pentru motivul-dealtfel destul de nevinovat — că-i place cum cântă diseurul.

După câţiva paşi, Lily opinează:

— Crezi d-ta că s'a oprit pentru Cristian? Da' de unde? Probabil că a zărit acolo vreo cunoştinţă şi vrea să o vadă. Nu-i nimic. Să mai continue el aşa, că pe urmă să vezi cum îl înşel şi eu.

Pe podul de pe Bega, Nae ne ajunge.

Insfârşit, sosim la mine.

Jumătatea de damigeană se duce văzând cu ochii, plânsă de marşuri funebre cu ritmuri de fox-trot, rumbă, tango şi english-waltz.

In schimb, buna dispoziţie creşte văzând cu ochii. Lily s'a aşezat pe genunchii lui Nae, care, rezemat cu spatele de speteaza scaunului, priveşte cu ochii întredeschişi părul blond al amantei.

Eu schimb plăcile. Ei fredonează melodiile. Basul profund al lui Nae, sporanul fals şi tremolat al lui Lily, împreună cu sunetele diafragmei alcătuesc o disonanţă care ar îngrozi pe cel mai modest meloman.

Lily mângâe părul lui Nae şi-l răsfiră în şuviţe pe care i le coboară până la vârful nasului; Nae închide ochii ca un motan lângă o sobă încălzită.

— Pupaţi-vă, — sânt eu de părere.

Mă ascultă. Sărutul durează o jumătate de placă. Intre timp, am băut pe îndelete un pahar de vin.

Lily tresare, atentă la patefon.

— Ah! frumos tango; mi-aduc aminte că în local, la Bucureşti, când a fost lansat, se cânta în fiecare seară de cel puţin zece ori. Intr'o seară, am băut numai din cauza lui cinci sticle de şampanie.

— Cu tipii tăi!, — complectează Nae.

— Cu tipii mei?, — sare Lily — Da, mitocanule şi imbecilule; cu tipii mei. Când m'ai lăsat în Bucureşti muritoare de foame şi goală ca un deget, ce era să fac?

— Se găsesc destule ocupaţii..... Să speli rufe, spre exemplu.

— Mai ai curaj să-ţi baţi joc de mine? Nu merit asta.

— Vrei să te respect? După ce te-ai culcat cu atâţia, nu găseşti că-mi ceri prea mult?

— Şi ce? Tu ai fost uşă de biserică? Am aflat eu de aventurile tale....

Cuvintele nu mai au puterea să exprime supărarea. Nae dă două palme femeii. Lily dă două palme lui Nae Nae repetă figura. Lily îl apucă de păr. Vreau să-i despart. Dar în acest timp masa, care a început să oscileze mai capricios decât una de spiritism când e chemat un spirit mai nervos, lasă pe covor două pahare care se sparg. Eu mă enervez:

— Astâmpăraţi-vă, fir'aţi ai...

Dar nu complectez; mă gândesc că nu-i politicos să ofensez musafirii. In curând o mână a lui Nae răstoarnă ultimul pahar şi vinul se prelinge pe pantalonii mei. Nu-mi mai dau seama:

— Să fiţi ai dracului!...

Intervenţia mea, deşi numai verbală, are efect. Amândoi se astâmpără, dar se aşează departe unul de altul.

Observ că damigeana a rămas goală. Şi trimit ordonanţa să mai cumpere vin.

Când intru în cameră, Lily e în braţele lui Nae; amândoi surâd.

— V'aţi împăcat?

— Ei, aşa sântem noi: ne supărăm repede şi ne trece repede. Nu-i aşa, Năiţă?

— Aşa sântem noi, mă, Nelule: păcătoşi. Ne certăm şi ne batem câteodată degeaba. Dar ne iubim foarte mult: Nu-i aşa, Lilyşor?

— Mai e vorbă, Năiţă.

Şi iar se sărută.

— Ce? Crezi că mie îmi pare rău că m'a înşelat sau dacă eventual mă va înşela? Nu sânt atât de înapoiat. E deajuns că mă iubeşte numai pe mine. Ceilalţi bărbaţi au fost numai nişte umbre trecătoare care nu au lăsat în sufletul ei nici-o urmă. Chiar dacă aş avea pretenţia să nu mă 'nşele, tot ar fi degeaba. Femeia, când vrea, te înşeală. Cel puţin să am satisfacţia că eu i-am dat voe.

— Eu nu-l înşel pentrucă simt nevoia. Dar e mai frumoasă posesiunea pentru un bărbat când e chinuit de gelozie şi simte în carnea femeii urmele pe care le-au lăsat ceilalţi bărbaţi.

Eu închei sentenţios:

— Sânteţi cu adevărat perechea visată de Pitigrilli.

Câtva timp, sticla, paharele, gurile şi patefonul funcţionează fără nici un incident.

Vinul m'a moleşit puţin. Mă întind pe dormeuza deasupra căreia Mozart la 18 ani visează într'un parc înalbăstrit de luciul unui lac şi seninul unui cer curat.

Lily se duce la măsuţa mea de lucru pe care se află „Aus meinem Leben" de Hindenburg. După ce priveşte cartea, face importanta descoperire că deşi e scrisă în franţuzeşte, Hindenburg e german. Şi printr'un silogism sui-generis, deduce că Hindenburg ştia şi limba franceză, deci era „om deştept".

Apoi se culcă pe marginea dormeuzei pe care stau eu, odihnindu-şi capul pe pieptul meu. Nările îi palpită şi mâna stângă începe să-mi mângâe piciorul drept. Nae vede, dar se face că nu observă şi mai bea un pahar de vin.

Vreau să supăr puţin pe Lily:

— Semeni la nas cu fata pe care o iubesc eu. De aceia îmi face plăcere că stai lângă mine. Ii dai voe, Nae, nu?

— Poate să stea cât vrea. Ii dau voe să te şi sărute.

Lily se ridică şi se duce să se aşeze pe genunchii lui Nae. Apoi îl sărută.

Nae pleacă pentru puţin timp afară.

— Ascultă, Lily. iubeşti mult pe Nae?

— Da' de unde, domnule? Eu iubesc o umbră...

— De, Nae este cam slab; dar asta nu face nimic.

— Nu mă 'nţelegi. Uff! voi bărbaţii nu'nţelegeţi niciodată femeile. Da! iubesc o umbră. Iubesc bărbatul ideal pe care nu l-am întâlnit încă şi pe care nu-l voi întâlni. Şi cred că nici nu s'a născut.

Să nu crezi că dacă îmi împart viaţa cu imbecilul ăsta...

Imbecilul intră şi se aşează pe scaun. Işi aprinde o ţigară.

— Ştii tu, mă Nelule, când am petrecut noi aici cu alea două şi pe urmă eu am plecat cu aia... aia, mă... cum dracu îi spune... cu Grete... ştii tu?

— Ahă! Grete. Da, da.

— Mă. bine era femeia

— Da! Era bine.

— Nişte ochi...

— Da; frumoşi ochi.

— Şi corp.

— Da; era bine făcută.

— Păcat c'a plecat.

— Şi păcat că am venit eu, nu-i aşa, dobitocule? — se supără Lily.

— Desigur că da, mai bine rămâneai în Bucureşti. Tot nu mă iubeşti nu te iubesc nici eu. Să nu crezi că dacă te suport lângă mine, te iubesc. Nu s'a născut încă femeia care să merite iubire. Iar femei pentru.... găsesc eu destule.

— Atunci de ce-mi scriai mereu că viaţa fără mine ţi se pare fără rost, că numai eu te pot face fericit, că dacă nu viu mai repede în Timişoara, te împuşti? Dece? M'ai minţit ca un neruşinat. Bine că ştiu acum cine eşti. Mâne să-mi faci rost de bani de drum.

— Poţi să pleci. Dar te opresc să-mi mai scrii că mă doreşti ca o nebună, că mă visezi în fiecare noapte, că îmi săruţi fotografia de zeci de ori pe zi şi că numai lângă mine te simţi fericită.

Nae s'a oprit din peroraţie şi aprinde o ţigare.

Lily s'a dus spre patefon şi a mai pus o placă.

Eu privesc indiferent, pentrucă ştiu că se vor împăca în curând.

Timp de două plăci, rămân supăraţi. După o romanţă care are puterea să impresioneze pe oricine, Nae se duce la Lily şi începe să-i mângâe părul.

— Lily, eşti supărată?

— ...Nu; dar tu ai...

— Nu-i aşa că nu eşti supărată?

— Dacă tu eşti supărat pe mine...

— Eu nu sânt supărat, Lilyşor; am glumit puţin.

— Mie mi-a trecut. Dar tu eşti vinovat că...

— Lasă, că şi tu...

Au nevoe de ajutor.

— Ei, hai, împăcaţi-vă.

— Nae!

— Lily!

Şi se aruncă unul în braţele altuia.

●

La o oră târzie, i-am condus la poartă. Am îndrăznit să-l întreb pe Nae:

— Bine, Nae, dar nu-mi explic un lucru. Dece te superi când Lily îşi mai aminteşte din când în când de trecutul ei? Cum rămâne atunci cu bărbaţii care seamănă cu umbrele trecătoare şi care nu lasă în sufletul lui Lily nici-o urmă? Mi-ai spus că nu-ţi pare deloc rău că te-a înşelat sau te va înşela.

Nae rămâne încurcat. Dar numai puţin timp. Mai întâi a aprins o Naţională şi a privit la evoluţiile unei pisici cu *rendez-vous*-uri târzii, care izbutise să sară de pe un gard pe acoperişul cafeniu al unei case nesuspectate încă de poliţia de moravuri, deşi are un rol atât de imoral.

Apoi m'a privit compătimitor, reţinându-şi un zâmbet maliţios:

— Crezi că am vorbit serios? Am glumit. Eu nu am principii burgheze ca tine. Nu-i aşa, Lilişor?

I. P. ALMEN

Eminescu la Ciupercenii-din-Vale

d lui Al. A. Philippide

— De ce nu mai sânt ajutor de primar?

— Da, tocmai d-ta... să ţi se ceară demisia..?

Asta echivalează cu...

— Ştiu eu cu ce echivalează! Cu o dare afară!

Ei bine, am fost dat afară!

— Dar de ce? Din ce cauză?

— Din cauza lui Eminescu?

— ?!!!?

— Divergenţă de opinii. Voi ştiţi că în urbea mea natală, eu şi cu Tănase Priboi eram cele mai marcante personalităţi. El era primar, iar eu ajutor de primar. Amândoi, formam ceeace se chiamă, „elita" satului. In foarte puţină vreme, izbutisem să ridicăm nivelul compromis al Ciupercenilor, la rangul de mare oraş. Făcusem, adică, din el un *centru cultural.* Aveam noi metodele noastre. Chiar acum două luni, ziarele din Capitală vesteau cu litere mari începutul culturalizării Ciupercenilor: *gala de box.*

Era, evident, un succes, dar un om muncitor care ţine la prestigiul oraşului său natal, nu trebue să se culce pe laurii gloriei.

Am dat după aceia câteva serate dansante, pe care le-am denumit „matineuri de onoare". Dar, tot nu era de-ajuns. Lovitura cea mare, ce urma să încoroneze opera noastră edilitară şi să ne treacă numele la nemurire, în cartea de aur a Ciupercenilor, era *statuia.*

Ne trebuia adică, în centrul oraşului, acolo unde se lăfăia movila de gunoi a zarzavagiilor, o statue. Planul edilitar îl lucraserăm cu multă râvnă împreună: caetul de sarcini prevedea o rotondă cu flori ornată de jur împrejur cu grilaj. Staţia de birji venea pe dreapta; iar pe bordură, patru lustragii, ştiţi, ca să dea aspect occidental oraşului. La mijloc, urma neapărat să fie o măreaţă figură a neamului, un erou, un martir, însfârşit cam aşa ceva.

Priboi opină pentru Mihai Viteazul. Eu, econom la avutul statului, ce mi-am zis:

— Mihai Viteazul trebue făcut călare. Calul costă şi el circa (după rapoartele Serv. Arhitectural) 12.000 de lei, dacă e de moloz. Din ciment, costă 18.000 din bronz 160.000. E prea-prea pentru bugetul nostru.

— Să-l facem fără cal.

— Aşi! La Mihai Viteazul calul e tot...

— Să-l punem atunci pe Ştefan cel Mare, că n-avea cal; scăpăm cu 98.000 — propuse la şedinţa Comisiei Interimare, comandantul de pompieri.

Eu declarai din contra că,—dat fiind că Ciupercenii din Vale devenise un oraş poetic prin excelenţă, ne trebue un poet aici. Moaşa comunală îmi susţinu expozeul, deoarece se ştia că face şi dumneaei versuri şi romanţe şi astfel ajunserăm la soluţia cu Eminescu.

De aci începu divergenţa de opinii între mine şi Tănase Priboi, ceeace a dus la inevitabila ruptură şi la sabotarea actelor mele edilitare. Devizul fusese simţitor micşorat şi, pus la vot, fu aprobat cu unanimitate, prin aclamaţiuni.

Ofensat în amorul său propriu, Priboi îşi roti privirea ca un vultur, deasupra adunării şi spuse doar atât:

— Biiinee! Eminescu vreţi, Eminescu să fie!

Declar şedinţa închisă.

Plecă fără să mă salute şi, în semn de dispreţ, îşi luă aperitivul la *Racul Verde,* de unul singur, nu ca altă dată. împreună cu mine, la *Cocoşul Alb.* Vedeam bine că mocneşte ceva în el, dar nu mă aşteptam să-mi facă una ca asta!

— Şi ce-a făcut?

— S'a dus la Bucureşti să angajeze sculptor, a dat acont şi, înainte cu două săptămâni de recepţia oficială, ne pomenim c'o ladă mare.

In ladă, Eminescu.

Domnilor, eu om rău nu sânt, dar primul principiu pe care-l am la bază, este ordinea. Eminescu ne sosise într'adevăr şi, odată cu el şi sculptorul, un ciufulit cu părul mare, cu lavaliera în vânt, care se prezintă în cabinetul meu, luându-mă peste picior:

— Să trăeşti, şefule...

— Eu, zic, aici nu sânt şef, sânt ajutor de primar şi te rog să fii cuviincios.

— Ce? făcu el. Te-ai supărat? Păi, la o adică, eu cu primarul am treabă, nu cu *ajutoarele* sale!

Trânti uşa, fără măcar să mă salute. Inţelesei că fusese „montat" de Priboi şi hotărîi să-i pun şi eu beţe 'n roate. La orele cinci comisia interimară era întrunită în sala de festivităţi a primăriei, spre a lua în primire „opera". Dar ce operă... o batjocură!

Tănase Priboi în frunte, iar noi în spatele lui, ne uitam cu interes la bâzdăgania ceia. Sculptorul se simţi obligat să ne explice într'o scurtă cuvântare, principiile de artă ce conlucraseră la înfăptuirea statuii.

Tănase Priboi dădea afirmativ din cap, deşi nu pricepea nimic şi ciufulitul îi tot da zor cu „contraste plastice, volume şi perspective", cu „colorit şi expresivitate estetică" şi câte alte multe expresii radicale, chip să ne aiurească şi să ne ia piuitul, când se vedea cât de colo că Eminescu... nu era Eminescu!

— Imi dai voe, tinere, — luai cu cuvântul. Ceeace ne-ai adus d-ta aici şi vrei să ne bagi pe gât, nu e Eminescu, cum nu sânt eu popă. In primul rând e bust şi, la noi în caetul de sarcini, e prevăzut *monument,* adică întreg.

— Pardon, o sfecli el, domnu primar ştie.

— Nu ştiu ce ştie dumnealui, dar eu ştiu ce scrie la carte: monu-ment!

Al doilea, după ce că l-ai făcut bust, l-ai făcut şi cu braţele tăiate! Dar ce, mă rog, Eminescu a fost Venera de Millo, ca s'aibă braţele tăiate? Cu ce scria, monşer, cu ce? Lua tocu'ntre dinţi şi compunea cele mai nemuritoare opere? Aud?

Al treilea: de ce, mă rog dumitale, l-ai făcut în capul gol? Ca să faci economie la ciment, parcă cine ştie ce te mai costa dacă-i puneai şi-o pălărie?

Al patrulea: un poet care se respectă, scrie. Cine nu scrie, se chiamă că nu-i poet! Trebuia deci să-i pui o masă dinainte şi un răftuleţ cu cărţi, ca să se vadă că n'a fost băcan, ci poet. Noi aci, în centru, avem nevoe de un poet, domnule, pentruca să reprezinte culturalitatea Ciupercenilor.

Ciufulitul iar mă'ntrerupse:

— Imi daţi voe „culoarea locală" şi „atmosfera inspiraţiei"...

Mă 'nfuriai deabineiea.

— Şi-apoi... ia uită-te la el puţin. Cum, d-le, ai pretenţia să spui că Eminescu purta mustaţa aşa pleoştită pe oală? Când toată lumea ştie că el o purta răsucită falnic în sus! Şi era mai groasă, domnule, uite ca a mea! Şi... ultima observaţie ce mai am de făcut: Eminescu nu se uita niciodată saşiu, aşa cum l-ai făcut d-ta, c'un ochi la slănină şi cu altul la făină! Eu sânt de părere, doamnelor şi domnilor, ca Eminescu să fie refuzat, deoarece nu cadrează cu Ciupercenii!

Deşi cuvântarea mea a avut succes, ea fiind mai mult decât documentată, totuşi Priboi a făcut ce-a făcut, a dres, a sucit şi-a învârtit şi mi l-a pus pe Eminescu proţap în centru.

Eu, m'am abţinut demonstrativ dela desvelirea statuii, deşi notabilităţile veniseră în joben, ba s'au şi fotografiat în grup, pe soclu. Nu puteam să patronez un Eminescu fără braţe, fără pălărie, cu mustaţa pleoştită şi pe deasupra saşiu. Nici în ruptul capului!

Şi, — culmea culmilor!— deşi caetul de sarcini prevedea negru pe alb, patru lustragii pe bordura din stânga, Tănase Priboi a pus numai trei!

Nu, domnilor, eu sânt un om rezonabil. Ori patru, ori doi! Trei nu merge! Şi-apoi, mă rog, de ce-a pus lustragii cu feş? Ce, Eminescu a fost turc!?

...Vorbea cu o patimă faţă de care nu puteai avea decât respect.

— Şi acum, ce faci în Bucureşti, nene Andronescuie?

— Am fost de m'am plâns ministrului. I-am expus cazul şi i-am spus: — Excelenţă. ori îl luaţi pe Eminescu de-acolo, ori dau foc Ciupercenilor!

— Şi ministrul ce-a spus?

— ...M'a dat afară din birou, ba mi-a cerut pe loc să-mi dau demisia.

IULIU LAZAR

Vicky Baum: La carrière de Doris Hart

Nu toţi cei care trec oceanul în America izbutesc să devină milionari. Iar dacă mai scriu rudelor rămase în Europa, epistolele lor n'au să oglindească vreodată truda şi viaţa grea pe care o duc dincoace de Atlantic.

In felul acesta, Doris Hart a plecat din Germania, atrasă de mirajul unei vieţi bogate. Mătuşa care-i vorbise de milioane, îndeplinea o slujbă de bucătăreasă. Doris a trebuit să se angajeze chelneriţă de noapte, la un mic restaurant. Cunoaşte, după un timp, pe un sculptor rus: Vasili Nemiroff, căruia îi pozează. Una din lucrările lui cubiste, atrage luarea aminte a unor bogătaşi americani: soţii Bryant. F. O. Bryant vine în atelierul lui Nemiroff ca să-i comande o statue şi-o află pe Doris pozând goală. Imaginea aceasta îl urmăreşte pe Bryant-junior şi-l determină să revină, s'o caute chiar la restaurantul unde serveşte.

Dragostea ei pentru Vasili nefiind primită cu aceeaşi intensitate, Doris acceptă prietenia lui Bryant-jr.

In casa lui, are loc o partuză delirantă. Doris e invitată şi ea. D-na Bryant e plecată în Europa.

In zori, când petrecerea e pe sfârşite, Vasili pătrunde în odaia în care doarme Doris. Bryant-jr, care a venit să spună „somn uşor" Dorisei, este aşa dar amantul ei? Nemiroff o împuşcă pe Doris, care s'a aruncat înaintea lui Bryant. Doris se trezeşte la spital. Bryant a scăpat. Intre timp, juraţii condamnă pe Nemiroff la doisprezece ani închisoare. Doris ştie însă, că Vasili o iubeşte. Altfel, n'ar fi tras. Dar mai ştie că în urma operaţiei la care a fost supusă, nu va putea să mai cânte. Acesta era visul pe care-l nutrea alături de La Salvatori, vecina cântăreaţă. Lecţiile pe care le luase nu mai pot continua. Ce să facă? La restaurant nu se mai poate întoarce, locul fiind ocupat.

Atunci, apare Bryant-senior, care a simţit că Doris nu e o profesionistă şi nici o interesată. Va plăti viaţa fiului său şi viaţa Dorisei, va plăti mai ales, ca Doris să nu accepte propunerea de căsătorie a lui Bryant-jr. La Salvatori intervine. Bryant-senior va plăti pentru Doris lecţiile de canto cu marele Delmonte. Iat-o în preajma celebrului cântăreţ, ca elevă. Ştie cum să procedeze ca să câştige partida, până la urmă. După o întrevedere cu Vasili la închisoare, pleacă cu maestrul în Europa. Bărbaţi, peripeţii, oraşe, reprezentaţii. Un întreg caleidoscop de viaţă.

Revine în America. Revede pe Vasili, care se poartă bine şi nădăjdueşte să fie graţiat. Crahul bursei americane o lipseşte de banii necesari lecţiilor. Delmonte crede însă, în vocea ei. Lecţiile vor continua.

Din nou Europa. Debut la Salzburg. Angajament în Germania. Peripeţii cu un turneu. Staţiune de operă. Paris. Tânărul René, plus un turneu de operetă. America. Revede pe Vasili, eliberat pe cuvânt. Visuri, visuri. Ce-ar fi de-ar pleca într'o insulă?

Intrigi, combinaţii, bărbaţi, bărbaţi, o probă la Metropolitan-Opera. Eşec. Iar bărbaţi. In cele din urmă, mare cântăreaţă: Dorina Rossi.

Interview-uri, repetiţii, certuri, nervi. Delmonte îi este partener pe scenă. Vasili are o permisiune de patruzeci şi opt de ore. O depresiune între ei. Un concurs de împrejurări împiedică eliberarea lui Vasili înainte de termen.

Doris cântă mai mult decât îi îngădue puterile. Intr'o seară, cade pe scenă. Cariera ei de cântăreaţă s'a sfârşit.

Vasili e departe. Doris se căsătoreşte cu Bryant-senior, pentru ca să aibă cine-o îngriji Trebue însă să plătească cu trupul ei, eliberarea lui Vasili.

Visul lor s'a împlinit. Au pornit să-şi dureze casă nouă într'o insulă patriarhală din Pacific. Intr'o după amiază, pe când Vasili o desena, Doris are un şoc la inimă şi moare.

●

Vicky Baum a dat într'un volum o serie de *filme vorbite*. Povestiri care închideau în ele traectorii de viaţă, existenţe felurite. Toate istorisite într'un stil telegrafic de scenariu cinematografic. Iată ce este *La carrière de Doris Hart* pe un plan mult mai vast. Acest roman nu-i decât un *film vorbit*, cu personagii prinse fugar în călătoria unui obiectiv mânuit cu măestrie, un montaj de capitole şi scene, decupate şi dispuse sugestiv.

Se poate spune că romanul Vickyei Baum nu cuprinde literatură. E cinematograf. Imagini, imagini, mereu. O depănare halucinantă de fapte schiţate nervos, concentrat.

După revoluţia operată de autorul lui *Manhattan transfer*, romanul de faţă este un exemplar de cizelare şi stilizare a genului de cine-roman, un model pentru romanul viitorului, aşa cum va trebui să fie scris.

Deşi legat mult de viaţa americană, romanul Vickyei Baum n'a utilizat un singur element din filmul american: happy-end-ul! — *N. Papatanasiu.*

Sfârşit

A plecat călătorul. Ziua se ridică pustie.
Il aşteptam în prag, cum aştepţi zorii, să vie...
Inima înflorise larg, pentru zâmbetul lui, să-l primească,
Pe culmile visului ardeau idolii vechi, de iască...

●

Avea să vie, cum vine lumina, crescând
Din lungi depărtări, de pe 'ntâile ţărmuri de gând,
Avea să răsară — deasupra Timpului — în tăcere
Ca stelele, ca fericirile, ca o durere...

●

Dar n'a venit. Astănoapte a pornit pe alt drum.
Nimeni nu ştie 'ncotro. O fi departe — acum...
A fost o chemare de dincolo de gând şi de vremi,
Şi a plecat, singur. Zadarnic îl mai chemi.

●

Zadarnic baţi. Nu mai e nimeni acasă.
Priveşte înăuntru pe geam, e cineva la masă;
O Tăcere Nouă s'a cuibărit în odae,
Cu ochi de întunerec şi râs ascuţit, de cucuvae...

●

Pe cine chemi ?Nu-i nimenea să mai răspundă.
Aşteptările vechi au trecut, pe altă lungime de undă..
Poate că tremură încă pe vânt, chemarea neauzită,
Poate că-i încă atât de aproape, umbra iubită..

●

Cine ştie şi poate să spue, ce'nsamnă
O frunză putredă mai mult, în cântecul ploii de toamnă?
Călătorul a plecat. Noaptea-i o vatră pustie.
Il aşteptam — cum aştepţi astăzi moartea să-mi vie!

LORELY

Din literatura ţigănească

Bătălia zgripţilor

Gangele, tulbure şi lat, curgea liniştit. Numai flamingii săltau din apă, producând prin căderea lor zgomote tainice pentru vieţuitoarele de pe maluri.

Prin stufişuri străluceau mici luminiţe: ochii tigrilor care pândeau prada venită să se adape în miez de noapte.

Apoi liniştea fu întreruptă de tropotul unei cete de elefanţi sălbateci, goniţi ca de-o primejdie necunoscută. Şi în urma lor se zăreau focuri nenumărate. Marea câmpie, deşartă de locuinţe omeneşti, forma o împărăţie a animalelor. Şi totuşi în această împărăţie sălbatecă trăiau *zgripţii* * poporul nomad al Indiei, ce străbăteau în cete întinsul ţinutului, sub comanda razilor (vătafilor), lăsând ca semne de trecere cercuri de pari înfipţi în pământ sub forme geometrice, semne cabalistice, cunoscute numai de ei ca să ştie unii de alţii încotro s'au îndreptat.

In acea noapte plină de mister, la lumina focurilor, zgripţii tund caprele, numără cârlanii, însemnându-i cu fierul roşu iar femeile lor mulg. Pe de lături, sentinele păzesc cetele, cu cânii lângă ele, cercetând întunericul cu ochi de pisică. Căci duşmanii zgripţilor nu sânt numai fiarele sălbatece ce le dispută ţinutul, ci şi oamenii, mai răi de cât animalele. Şi ei nu cer acestor oameni decât să-i lase în pace să se bucure de libertatea lor şi de belşugul naturii darnice.

Dar iată că în întuneric răsar umbre fantastice ce se apropie şi încep să se distingă:

— Cine-i?

— Stafetă!

— De unde?

— Dela Voevodul Iundadel.

Sentinela lasă arcul şi conduce ştafeta la vătaf.

— Ce ştiri ne aduci?

— Voevodul Iundadel vă porunceşte să veniţi până în zece zile la tabăra din Ojai...

— Primejdie?

— Primejdie! Vom da iar luptă. De partea noastră au trecut şi panchamanii **. Indienii vor să ne robească cu forţa, trimiţând oaste ca să ne prindă.

Zgripţii inteţiră focurile şi la lumina lor îşi ascuţiră suliţele. încordară arcurile, pregătind săgeţi. Carele fură reparate şi ferecate pentru drum lung. Preparativele de pornire au continuat până în zorii zilei când s'au ales flăcăii şi bătrânii care vor rămânea să păzească în adăposturi, femeile, copiii şi turmele. Restul, călări şi în nenumărate care au pornit departe, spre răsărit. Femeile lor le-au dat talismane şi le-au urat izbândă.

Vătaful întrebă:

— Gata?

— Gata.

— Atunci, înainte!

Aceleaşi preparative se făceau în alte zeci de tabere de zgripţi, care prin stafete luau cunoştinţă de ordinul Voevodului lor.

Porneau zgripţii dinspre Benares şi Madras, dinspre Ommen şi Ayar, în caravane lung de căruţe cu coviltire şi la drumuri mari se încrucişau, se contopeau într'o singură şi mare armată, cu ţinta: Ojai.

Acolo locuia Voevodul Iundadel, comandantul lor suprem, înconjurat de o gardă puternică. Sălaşul lui era înconjurat de dealuri înalte, acoperite cu arbori bătrâni, o adevărată cetate naturală greu de cucerit. El îngrijea de destinul semenilor săi cerând pentru ei libertate şi răspunzând mereu solilor trimişi de regii indieni:

— Nu vă cerem nimic şi nu vă dăm nimic. Pământul este al tuturora. Soarele ne încălzeşte pe toţi şi natura ne hrăneşte pe toţi. Noi nu cunoaştem hotare, nici legi ce apasă sfânta libertate. Nu dăm nici dări nici braţe de muncă. Brahmanii să se folosească de paria, slugile lor laşe care îndură laţul sclaviei. Spuneţi regilor voştri că ne apărăm libertatea cu armele în mâni..

Iar Impăratul Taxil, mai marele Indienilor, supărat de sfidarea zgripţilor, s'a hotărît a-i supune cu forţa. El nu se aştepta însă la o opunere dârză din partea zgripţilor.

De aceia, a ordonat Voevodul Iundadel, strângerea cetelor de nomazi. Şi la ordinul său au venit toţi. Au venit până şi cei de la sud, din Trichinopoly şi Rajahmundin. Cincizeci de mii de luptători s'au strâns în jurul lui. Şi la aceştia s'au adăogat panchamanii, fugiţi de persecuţiile brahmanilor.

— Fraţilor! India este mare, cu ţinuturi nepopulate, dar bogate în ape, păşuni şi păduri. Toate aceste bogăţii sânt lăsate de zeul Mami ca să îndestuleze pe oameni. Din păduri culegem roade şi vânat; din ape prindem peşte şi păşunile dau hrană cailor şi caprelor noastre. Noi nu supărăm popoarele sedentare, dar nici ele să nu ne supere pe noi. Şi Taxil, căruia nu-i ajung atâtea bogăţii, atâţia sclavi şi atâtea femei în haremul lui, voeşte acum să ne robească şi pe noi.. Pe noi, care l-am ajutat în lupta contra Perşilor şi Mongolilor. Vreţi să fiţi robi?

— Nu!

— Atunci trebue să luptăm pe viaţă şi pe moarte pentru libertatea noastră.

— Unde dăm lupta?

— Aci, la Ojai. Hrană aveţi?

— Avem peşte uscat şi carne fiartă în saramură pentru opt zile.

— Bine, lupta nu va ţine mai mult decât două zile. Să se formeze pe grupe gheocarii, suliţarii şi arcaşii. Cânii sânt toţi dresaţi ca să sfâşie?

— Toţi.

— Atunci să iasă razii în faţa cetelor lor şi să aleagă arcaşii ce vor trebui să primească atacul Indienilor. Dacă aceştia vor fi mulţi şi vor răzbi până la dealurile noastre, gheocarii şi suliţarii intră în luptă dimpreună cu călăreţii. In spatele acestora, arcaşii vor face un zid unde la nevoe toţi oamenii noştri vor avea un scut de apărare. Acum să bem toţi luptătorii vin. Cânilor să nu li se dea de mâncare ca să fie mai sălbateci când vor fi asmuţiţi asupra duşmanilor.

A doua zi, oastea lui Taxil s'a apropiat de oastea lui Iundadel. Şi tocmai în toiul încăerării celei mai crunte, panchamanii aduşi de Taxil ca trupă de sacrificiu pentru prima linie de bătae, au trecut de partea lui Iundadel strigând:

— Jos tiranii!

Degeaba se apărau Indienii cu scuturile lor de aramă. Degeaba meharîştii (cavaleria pe cămile) dădeau asalturi furioase, căci adversarii lor care luptau pentru libertate, nu pentru ambiţia unui suveran, dădeau lovituri ucigătoare. Cânii lor sfâşiau pedestraşii. Caii de pustă împingeau cămilele, le muşcau, nesuferind mirosul lor caracteristic. Elefanţii Indienilor se mişcau greu. Zgripţii învârteau ghioacele lungi şi grele ca nişte maiuri, zdrobind ţeste, făcând pârtii largi. Rândurile indienilor, mereu împrospătate, se măcinau. Şi totuşi au reuşit să împingă treptat pe zgripţi până la carele lor. Dar arcaşii primeau acum pe duşmani cu o ploae de săgeţi, apoi cu pietre, întrebuinţate ca proectile. Panchamanii târându-se pe brânci, retezau cu săbiile picioarele indienilor apropiaţi de căruţe. Soarta bătăliei se schimbă. Indienii dădeau înapoi, urmăriţi pas cu pas de zgripţi. Retragerea devenea acum o fugă. Târziu, când apunea soarele, oastea lui Taxil, împrăştiată, luă drumul spre cetăţile apărate de ziduri înalte. Mormane de cadavre rămâneau în urmă, hrană vulturilor, hienelor şi tigrilor.

Iar zgripţii, făcând focuri, îşi numărau morţii,pansau răniţii, oblojindu-i cu alifii şi burueni alinătoare de suferinţi. Işi apăraseră libertatea, ascultând de chemarea voevodului lor.

Târziu, tabăra dormea păzită de câni şi schimburi de santinele. Iar Iundadel plângea.

— Fraţilor, blestemul să cadă pe capul meu dacă am greşit că v'am îndemnat la luptă. Fraţilor, nu v'am cerut nici coroană de aur, nici fete pentru harem, nici oameni să mă servească drept robi. Nici vouă nu v'am dat nimic... In zorii zilei, zgripţii şi-au pregătit carele şi au pornit strigând:

— Trăiască Voevodul Iundadel!

Pe drumul lung şi prăfuit, sub arşiţa soarelui, ei cântau:

Drumu-i lung, pământul larg,
Fără semne de hotare.
Şi coloana'n lanţ şirag
Din cărare în cărare,
Merge mereu înainte,
Sântem regi în cortul nostru
Bogăţia nu ne minte.
Indieni, regele vostru
E prea slab să ne robească...
Iundadel să ne trăiască!

Din popas în popas, zgripţii au ajuns la sălaşurile lor. Femeile celor morţi n'au plâns. Destinul soţilor lor a fost dela Manu. Ei vor fi cântaţi în Vede; baladele vor pomeni de luptătorii zgripţi care au ştiut să moară pentru libertate.

Iar dacă vre-un blestem căzu pe zgripţi să nu mai fie liberi, tot voia lui Manu a fost.

G. A. LAZURICA

* Zgripţii: vechi popor indian nomad, străbunii ţiganilor.

** Panchamanii: o castă de servitori supuşi brahmanilor şi consideraţi paria.

CEREŢI LA TOŢI CHIOŞCARII ŞI VANZATORII DE ZIARE

IUDA

Un rechizitoriu făcut, pe înţelesul tuturora, falsului naţionalist. O aprigă demascare a şovinismului, a urei, a bâlbâelii inconştiente. Pagini de actualitate şi de antologie politică scrise de

MARIA ARSENE

şi prefaţe de Tudor Teodorescu-Branişte

DEMOCRAŢIA

pe înţelesul tuturor

Ce este democraţia. — Găina, coteţul şi dictatura. — Insultătorii naţiei. Problema evreească. — Impotriva exploatatorilor. Pentru clasele muncitoare. — Dreapta pregăteşte războiul. — Pentru democraţie.

de Tudor Teodorescu-Branişte

PACEA

— Cauzele războiului. — Duşmanii păcii. — Apărătorii păcii. — de TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE, AL. C. CONSTANTINESCU, EUGEN JEBELEANU, GHEORGHE DINU

Preţul fiecărei broşuri Lei 5.—

Povestiri vânătoreşti

Furculiţa

Din înălţimile senine un soare iernatic trimetea razele sale sclipitoare pe troenele de omăt nalte cât un stat de om, care erau brăzdate de cărări de trecere. Acoperişurile caselor erau acoperite cu un strat gros de omăt şi acolo unde trebuiau să fie coşurile, se înălţau în văzduh trâmbe subţiri de fum.

Era Duminică dimineaţa. Peste noapte ninsese din plin şi acum omătul se'ntindea peste văi şi dealuri neted şi lucios. Copiii eşiseră cu săniile să se dea din dealul morii. La poarta lui moş Melian se strânsese o ceată de flăcăi voioşi, care râdeau cu sgomot la auzul vreunei glume.

Lumea se'ntorcea dela Biserică. Femei, babe, moşnegi, oameni în vârstă, flăcăi şi fete mari, care se ţineau strânse una de alta şi râdeau pe înfundate de glumele flăcăilor făcute pe socoteala lor. Se simţea într'adevăr o sărbătoare.

Când m'am întors dela Biserică, m'am urcat în cerdacul casei şi mi-am aruncat privirea peste dealuri. Omătul gros şi alb mă îmbia par'că. Vreme bună de vânat. Urme proaspete pe întinsul alb...

Imbucai ceva în grabă. Apoi îmi încălţai cismele, îmbrăcai surtucul îmblănit şi căciula de oaie ţigaie, îmi trântii în spate puşca, la şold raniţa, luai cartuşele şi eşii.

Aerul proaspăt mă învioră. Aveam de gând să îmbii cu mine doi vânători, pe badea Gheorghe, primarul satului şi pe Petrea Furculiţă, gardistul. Furculiţă era o poreclă, cât se poate de nimerită. Petrea, feciorul clopotarului, era cam slăbuţ, păşea parcă pe vârful picioarelor, ridicând din călcâie. Şi... era delicat. Iar satul, de, ca satul, îi şi stârnise poreclă.

Imi îndreptai paşii spre casa lui badea Gheorghe. Când ajunsei la poartă, cânii începură să latre şi vestiră astfel stăpânul casei că-i vin musafiri. In pragul casei se ivi badea Gheorghe şi văzându-mă, se apropie de poartă. Cânii începură să se gudure pe lângă stăpânul lor.

— Bună dimineaţa, bade Gheorghe.

— Bine-ai venit. Ei, ai nemerit-o bine, tocmai mă găteam să ies şi eu cu puşca. Ia poftim!

Intrarăm pe poartă. Primarul era un om înalt, cu nişte mustăţi de husar şi, deşi îi lipsea din timpul războiului degetul trăgător dela mâna dreaptă, era totuşi cel mai straşnic ochitor din ţinut. Tot vorbind intrarăm în casă.

Badea Gheorghe mă pofti să şed la masă iar dânsul dădu fuga'n beciu, de unde se întoarse cu nişte vin roşu şi un caş proaspăt de-ţi lăsa gura apă.

— Da lasă, bade Gheorghe, nu te supăra.

— Ei şi d-ta! Să ne întărim înainte de plecare.

Badea Gheorghe se aşeză şi el şi turnă în pahare.

— Să trecem şi pe la Petrea, să-l luăm cu noi, zisei eu.

— Petrea? Hei, Petrea s'a dus de dimineaţă. Ne-a luat-o înainte.

Tocmai dădurăm pe gât primul pahar, când începură să hămăie cânii. Badea Gheorghe se uită pe fereastră.

— Iaca, vorba de lup şi lupu-i pe uşă!

— Da cine-i?

In această clipă un om dădu busna pe uşă şi se opri gâfâind fără a fi în stare să scoată o vorbă. Era Petrea, Petrea Furculiţă...

— Măi Petrea, ce-i cu tine? Vino-ţi în fire, omule, şezi jos!

Petrea rezemă puşca de perete şi se puse pe laiţă. Badea Gheorghe îi dădu un pahar cu vin, Petrea se mai încălzi.

— Lupul... bade Gheorghe... Lupul...

— Lupul! Ei, ei, ce e?

— L'am împuşcat, zise Petrea revenindu-şi în fire.

— Ai împuşcat lupul? Tu! A murit?

— Nu... nu ştiu, că după ce-am tras am rupt-o de fugă, că n'aveam două ţevi la puşcă.

— Şi nu te-ai uitat înapoi?

— Nu, că n'aveam vreme.

— Şi unde l'ai împuşcat, măi Petrea?

— Pe dealul lui Isai, lângă pădure. Hai, bade Gheorghe şi l'om vedea!

După ce ne mai întărirăm cu câte-un păhăruţ, luarăm puştile şi pornirăm.

Peste un sfert de ceas ne urcam pe dealul lui Isai. Sorbeam cu nesaţ aerul proaspăt şi dătător de viaţă. Sub deal se întindea satul, din mijlocul căruia se înălţa turla strălucitoare a Bisericii. Sunetele tobei dela joc ajungeau până la urechile mele. Hăt departe şesul Isnovăţului se întindea neted ca în palmă şi îmbrăcat în alb.

— Ei, unde ţi-e lupul, Petre?, zise badea Gheorghe.

— Lângă părul haiducului.

Mai urcarăm niţel şi văzurăm părul. Ne dădurăm mai aproape. Jos zăcea lupul... da lupul, într'o băltoacă de sânge. Vrui să mă apropii, când Petrea îmi strigă.

— Nu, nu vă apropiaţi, că, cine ştie! Dac'o fi viu?

— Fugi de-aici, dac'ar fi viu, nu-l mai găseam aici.

Mă apropiai de lup şi-l lovii cu piciorul. Era mort de-abinelea. Văzând că nu mişcă, Petrea se apropie şi el. Acum, când spaima îi pierise, părea mândru de isprava sa.

— Ei, ce zici bade Gheorghe, l'am dat gata!

IGOR BLOCK

„Libro" Biblioteca de împrumu s'a mutat în St . Biser ca n i o. 14 parter. Ultimele nou ăţi ite are — române franceze, erma e. — Abonamente. Lei 50 lunar

VARIA

O anchetă originală

Jeanne Stephani Cherbuliez din Geneva a întreprins o vastă anchetă clinică, examinând trei sute cincizeci de femei, cu scopul de a aprofunda ipoteza lui Darier după care degerăturile ar putea fi trecute printre manifestările unei tuberculoze atenuate, cunoscută sub numele de tuberculidă.

Cliniciana a constatat că degerăturile sânt mult mai frecvente (optzeci la sută) la indivizii care descind din părinţi sănătoşi decât la cei ce descind din părinţi tuberculoşi.

Ele sânt de asemeni mai puţin grave la descendenţii din părinţi tuberculoşi decât la descendenţii din părinţi sănătoşi, la care iau, în proporţie de şaptezeci şi şase la sută, forma ulcerată.

Degerăturile constitue o vaccinare relativă contra tuberculozei. La cincizeci şi patru la sută din cazuri, evoluţia degerăturilor coincide cu aceia a tuberculozei pulmonare, sau o revenire a ei poate să coincidă cu o revenire ofensivă a degerăturilor de care suferise odinioară bolnavul.

Cea mai bună terapeutică a degerăturilor dă cele mai bune rezultate în tuberculoză.

Faptul se prezintă ca şi cum degerăturile ar fi o manifestare de tuberculoză atenuată şi într'o oarecare măsură imunizantă pentru o formă alarmantă.

HALUCINAȚIE

Gara de Nord. După amiază de August. Forfot pestriț pe peroanele lungi. Jucăria acelor de pe cadranele exagonale; năzuinți, nădejdi se spulberă; altele noui se închează...

„Trebue să vină... Vine: încă cinci minute, încă trei, încă două...

Nu... nu mai vine. Nimic. Nu vine!”

Femeia ciudată, cu ochi prelungi în culoarea broșei enorme de jad dela piept, privește în gol. Ochii i s'au subțiat mai mult înspre tâmple, sub arcadele vopsite, iar colțul gurii i-a tremurat puțin. Se desprinde pe fundalul alb-incandescent al cerului, siluetă stilizată. Femeia cu chip de morfinomană se mişcă întâi șovăelnic, apoi pasul se face măsurat, ritmic; merge agale, în neștire, obsedată de leit-motivul lăuntric: „Nu mai vine! Nu mai vine!”

Cald. Cald.

Praf aurit de soarele pe ducă. Prin zăpușala groasă, zgomotele trec ca printr'o pernă de puf; cele slabe se 'nfundă, se rătăcesc. Strigătele specific stridente ale vânzătorilor de ziare vin de pe alt tărâm, decolorate. Aerul lunecă pe gât ca o fiertură usturătoare, leșioasă. Bancheta de piele a rapidului Decebal frige. Toate frig.

Câteva minute până la plecarea trenului.

O lună în străinătate. **Prima oară în străinătate...**

Visul meu... Salzburg, cu Domul, Viena, Tristan, ghețari... și totuși...

Acum nu simt nimic... sau aproape, o apatie fără margini, dezolantă, tiranică. Căldura? Sau poate oboseala dinainte a gândurilor de până azi și a celor ce vor scormoni în mine, cu mai multă putere, la întoarcere.

Luna în străinătate — o punte între două tărâmuri cețoase, neliniștite. Și obsesia... fraza aceia muzicală din Brahms, de câteva note chinuite care zgândăre o durere veche, care își caută rezolvarea, se frământă, se avântă, se tângue și se întorc mai sfâșietoare, stinse și întrebătoare la punctul de plecare. Obsesia clipelor de „cerc vicios”, „ma sonate de Vinteuil” nu-mi dă pace.

Pâclă. In mine, în gânduri, afară. Am pornit.

Pe banchetă, un ziar de seară; încerc să citesc. Ochii înregistrează, mecanismul înțelegerii nu se declanșează. Renunț. Incerc să limpezesc câteva gânduri. Nu merge. Mi-e capul un bulgăre — plămădit din atâtea bucăți — gânduri rele și colțuroase — fără rost, fără șir. Imi las nălucile de gând slobode, să se alunge, să se încalece cum vor, incoherent, să se tupileze și să-și dea brânci afară, la întâmplare...

Când mă voi întoarce, examenele de toamnă...

...Dimineața aurie când stam cu o scris o are în poală, la fereastră...

...Inaintea mea se auzea cântând în soare câmpul și se urca din căpițe o mireazmă atât de bună, de împăciuitoare de nu știam ce-i? suflul liniștei sau boare dulce de fân?...

C.F.R., C.F.R., C.F.R., — din cele trei litere, țesute în plușul roșu, a rămas doar partea de sus, restul a fost ros... atâtea și atâtea capete și mâni s'au sprijinit de spătarul acesta... oameni și oameni...

C. F. R., C. F. R. C. F. R..,

M'am hotărît și totuși probabil că nu am s'o fac... Se poate să fie din lașitate... da, chiar de ar fi așa... în surdină „cercul vițios” de Brahms... cald... cald... și dacă sânt lașă?...

Pe culoar a eșit, din compartimentul vecin, o femee grasă și albă; râde mult și tare cu acompaniament de brățări subțiri de argint... un strop de sudoare alunecă pe bărbie... dar nu-l pot alunga... înseamnă să ridic mâna, să-l prind... nu, e prea greu... de fereastra vagonului se lipesc și se desprind scamatorește — parcă ar fi „apțibildurile” copilăriei printre care aluneca pașnică și spălăcită madam Betty — „de trei lei apțibilduri, madam Betty”—case negre, prizărite, reclame uriașe de hotel, suburbia nevoiașă, sub ploapele, o clipă lăsate, a răsărit figura comic-sguduitoare a lui Callenberg; îl voi vedea în „Faust”... de-abea aștept... sau **așteptam...** Acum mi-s toate așa de uniform plictisitoare; sânt ingrată... da, îmi dau seama că e așa, judec că aşi trebui să fiu mulțumită, dar nu pot simți mulțumirea... ridic fereastra... de mult, de mult credeam că „pericoloso sporgersi” e cine știe ce formulă magică, un fel de „deschide-te, Sesame”... un vânt care ar putea servi de Föhn coaforului îmi încâlcește părul... mulțime de oameni ies de acolo, o fabrică se vede... unul dintre ei s'a desprins de grup... se apropie — nu, o părere! nu se poate! — aleargă... mă așez la loc. Ce enervant miroase garoafele din plasă... ce rost aveau flori la gară?...

O emoție. O clipă, liniște.

S'a oprit trenul, apoi... scurt, țipătul femeii grase, cu carne albă și...

Știu, omul care... nu, dece așa?... nu se poate...

...Acela care-a alergat... Fereastra pe care privesc, sub ea, **sub mine,** fereastra se holbează deasupra unei bucăți de trunchiu: partea de jos a trupului unui om, omul **acela...** se odihnește pe o parte, în margine de dâmb... L-am văzut, **eu** l-am văzut, i-am văzut pasul sigur și elastic, ținea capul în sus ca spre o lumină, nu-i știu fața; era tânăr sau poate bătrân, dar eu l-am văzut și ce n'am văzut, știu: știu că s'a avântat, când mai avea doar un pas, ca în întâmpinarea cuiva drag, de multă vreme departe... și peste omul acesta a apăsat greutatea atâtor vieți, a atâtora, cei cari fumează și beau în vagonul restaurant, fiecare cu bucuriile și mizeriile lui. Unii se duc să petreacă în orașe mari luminate, alții... hainele îi sânt roase, vechi, mohorîte, gheată, gheată....

Talpa s'a căscat, s'a rupt dintr'o margine, gaura îmi suge privirile, mă atrage, mă îngrețoșează.... un nod care ar vrea să poată fi un hohot se înfige încăpățânat în gât, nu mai mă pot uita, nu vreau... și totuși nu mă satur privindu-l, nu știu de ce, dar omul acesta mi-e acum drag, așa de aproape, un prieten pe care aşi vrea să-l mângâiu, nu, nu-i adevărat, nu mai pot suferi, mă frige podeaua, mă înăbuș... și eu, cu greutatea mea apăs pe capul, pe trupul, pe măruntaele sdrobite ale omului de sub mine, îmi simt picioarele țintuite, năclătite într'o băltoacă de sânge viu, simt gustul lui în gură, vreau să fug, să hohotesc, nu mai vreau să știu, nu mai pot, **și eu** sânt ucigașa lui, trenul, tot trenul și eu, și eu care acum îi apăs trupul sdrobit, însângerat...eu... și eu...

. . . .

Litania monotonă a osiilor pe câmpul gol, tomnatic. S'a răcorit.

Pe câmpul gol, pe o margine de dâmb a rămas în urmă... In ziarul de mâne, în două rânduri pe care nu le voi citi, va fi un nume, poate vârsta...

Dar văd gheata. Pe luminile ochilor s'a lipit îndărătnic viziunea de-o clipă a omului cu fața ridicată ca spre-o lumină... apoi odihna aceia ultimă a țăranului care se întoarce dela munca câmpului: într'o margine de dâmb.

„Cercul vicios” de Brahms se însăilează printre rețeaua de svon a osiilor...

Gheata...

Am pătruns fără sfială, fără rușine în mizeria lui, prin gaura aceia care se holbează hain la mine. Gaura se lărgește, se adâncește, se întunecă... mereu, mereu... mă cuprinde, mă împresoară în cutele ei vătuite și vâscoase... Intuneric...

Apoi, nu mai știu...

LELIA RUDAȘCU

A apărut:

Hanul la Uriești

ROMAN de

Horia Miclescu

Prețul Lei 40.

Editura „Adeverul” S. A.

Nicolo Paganini, discipolul diavolului

Astfel îl descrie un contimporan al lui: „Inalt, având statura unui falnic cavalerist, chipul prelung și palid, cu neputință de-a fi confundat, nasul mare, ochi ageri de vultur, iar părul negru, buclat și lung până pe spate. In colțurile gurii, două cute care au forma lui F ca la contrabas...”

Heinrich Heine, în „Nopți florentine”, spune că înfățișarea lui aducea mai mult ca o apariție din împărăția umbrelor decât cu una pământească. „El poartă — zice un alt contemporan — semnele neîndoioase ale geniului, ale durerii și infernului”.

Așa era văzut Nicolo Paganini de către intelectualii timpului său: închipuiți-vă, acum, cum îl vedea poporul. Arta lui inimitabilă, agilitatea neîntrecută și interpretările lui surprinzătoare, creaseră în juru-i o adevărată legendă satanică. De altminteri, legăturile lui cu diavolul erau de domeniul public, ba se găseau inși care afirmau că Paganini și Satan erau una și aceiași ființă.

Când îl vedeau ivindu-se la rampă, înalt, înfricoșător de slab, cu ochii lui de jăratec, cu chipul supt și pururea trudit, cu aspectu-i lugubru de liliac, iar mânile scheletice de o lungime nemaivăzută, când îl auzeau executând pe vioara-i vrăjită acordurile acelea înfiorate, legănătoare, inimitabile și inegalabile, — toți își spuneau că omul acela nu putea să scoată asemenea efecte numai prin mijloacele lui proprii... Astfel, un individ din Viena jura că la un concert, pe când Paganini executa „Vrăjitoarele”, văzuse cu ochii lui pe Diavol, aplecat în spatele marelui artist și călăuzindu-i arcușul!...

INGERUL VESTITOR

Dimpotrivă, venirea pe lume a acestui extraordinar compozitor și executant fusese vestită de un înger.

Insuși Paganini istorisea, râzând, că mamei lui, înainte de a-l naște, i se arătase în vis un sol ceresc, prezicându-i că va da naștere unui băiat, hărăzit să fie cel mai de seamă violonist din lume.

Drept vorbind, Nicolo a fost precoce și înzestrat cu o sensibilitate aproape bolnăvicioasă la contactul cu muzica.

De mic, sunetul melancolic al clopotelor, pe înserate, îl turbura până la lacrimi.

La cinci ani, cânta și chiar compunea muzică religioasă. La zece, îl uimi pe Rolla de Parma, cel mai prețuit violonist al vremii, la care tatăl lui îl trimisese să ia lecții de perfecționare.

Dar Paganini nu era născut să urmeze cursurile maeștrilor; se născuse revoluționar și a revoluționat întreaga tehnică a viorii. Poziția instrumentului, felul de a ține arcușul, mecanica degetelor, toate au fost numai ale lui.

Școlile n'aveau nimic de-aface cu el. Ca toate geniile adevărate, nu asculta decât imboldul fanteziei lui: când avea o vioară în mână și apleca arcușul pe coarde, dela cea dintâi notă se uita pe sine, având impresia, cu drept cuvânt, că plutește într'o lume ireală.

Trecând încă de tânăr în orășelul Lucca, la curtea Elisei Baciocchi, sora lui Napoleon, în calitate de violonist de cameră, nu zăbovi mult ca să se impună celor din preajmă-i prin însușirile sale de căpetenie.

Intr'una din zile, următor făgăduelii ce-o făcuse unei femei, veni la un concert numai cu două coarde la vioară: întâia și a patra. Titlul bucății ce trebuia executată era: „Scenă de dragoste”. Intâia coardă, Sol, închipuia bărbatul ce-și mărturisea iubirea, iar a patra, femeia care răspunde. Improvizația fu o „suită” fantastică ce-i făcu pe toți asistenții să rămână înmărmuriți.

— De ce nu încerci să cânți și pe o singură coardă? — îl întrebă, entuziasmată, principesa Elisa.

Paganini se supuse, bucuros, și dădu naștere acelor vestite variațiuni pe tema „Rugăciunii lui Mosé” de Gioacchino Rossini, toate executate cu măestrie pe coarda a patra.

ANI DE GLORIE

Arta lui era cu adevărat uimitoare.

Intr'o zi, la Florența, fiind invitat să dea un concert cu acompaniament de piano, sosi cam târziu la spectacol. Domnișoara care trebuia să-l acompanieze îi dădu pe la, ca să-și acordeze instrumentul după pian. Maestrul luă vioară în mână și-i șopti partenerei:

— Sus... sus!... nu-ți mai pierde vremea.

Cântară și ambele instrumente păreau că se armonizează de minune. Dar, după primul „tempo”, Paganini voi să acordeze și d-șoara constată cu surprindere că vioara scoborîse cu un ton mai jos decât pianul apoi, deodată, în vreme ce cânta, schimbase pe nesimțite muzica, executând-o într'un sglobiu și tremurător „altissimo”.

Când începu seria concertelor în Europa, faima lui Paganini era de mult și temeinic statornicită. Pretutindeni se auzise vorbindu-se de interpretările lui sublime și, oriunde se ducea, așteptarea era cu mult întrecută de rezultate. Impărați, regi, principi îl încărcau cu onoruri. Deși nu era deloc frumos, totuși multe principese de sânge se îndrăgostiseră de dânsul. Se spune chiar că Elisa Bonaparte îl aștepta noaptea, pe terasa vilei sale.

La Viena, concertele lui fac epocă și, cu toate că prețurile sânt foarte urcate, sălile se iau cu asalt.

La Londra, cu prețul de șase shilingi — aproape 300 de lei, pe vremea aceia — lumea face coadă până la amiazi ca să poată avea un bilet de intrare.

La Berlin, regele îl numește baron, făcându-i o primire triumfală. La Monaco din Bavaria, pe când în castelul regal se apropia începutul concertului său, de afară porni un vuet neobișnuit de murmure și sgomot. Regina întrebă ce s'a întâmplat. Erau țăranii care, auzind vorbindu-se că la castel avea să cânte marele Paganini, se revărsaseră dela sate la oraș și cereau ca cel puțin să se deschidă ferestrele spre a-l auzi și ei. Domnitorul porunci să fie introduși toți, în sală.

PAGANINI LA PARIS

Cei mai neîncrezători erau Francezii. Ultima capitală pe care a vizitat-o a fost Parisul. Acolo, în cercurile muzicale, se șoptea că lui Paganini i-ar fi teamă să se înfățișeze publicului din Paris, unde se aflau violoniști mai reputați decât el. Dar Francezii pierdură partida. Când Paganini ajunse la Paris, avu surpriza neplăcută să vadă expusă în toată vitrinele un soiu de caricatură ce-l arăta în închisoare, unde, după spusele parizienilor, ar fi stat vreme de opt ani pentru asasinarea unei amante. Paganini trimise o scrisoare energică ziarelor, protestând împotriva calomniei și a bârfelilor, iar la câteva seri după aceia, se înfățișă publicului. Violoniștii parizieni se risipiră ca ceața în vânt. Francezii și-au dat seama numaidecât că a-i găsi egali lui Nicolo Paganini ar fi fost o nebunie.

I se făcură onoruri regești; dar marele artist știu să răspundă cu generozitate delicateței poporului amic. Auzind, la un concert, o simfonie a uuni tânăr compozitor francez, pe atunci mult discutat, stărui să-l cunoască și, aflând că era sărac, îi dărui douăzeci de mii lire ca să se poată consacra artei sale. Tânărul se numea Hector Berlioz. Și trebue să se știe că Paganini avea faima de-a fi un avar fără pereche. Insă marele artist nu era decât un cuminte și înțelept administrator al banului câștigat; de aceia a și lăsat două milione de lire fiului său, Achille.

Copilul, marea iubire a vieții lui, cu Antonia Bianchi din Como, căreia la moarte îi dărui două mii de scuzi lăsându-i și o pensie discretă.

Fire melancolică și bolnăvicioasă, Paganini a fost mai mult un solitar. Ca toți artiștii mari, era dezordonat peste măsură. Când călătorea, în cutia viorii ducea cămăși, batiste, ciorapi și tot acolo punea și banii.

Atins de laringită tuberculoasă, în ultimii ani devenise afon cu desăvârșire și muri la 56 de ani, lăsând numeroase compoziții și o faimă de executant care nici până azi n'a fost egalată.

G. R.

Autumnală

S'a scuturat tăcerea în picuri mari și grei
Pe ape răstignite la margine de cer,
Și toamna 'nvinețită de vânt și funigei,
A pieptănat pădurea, cu ghiarele de fer.

Pe drumuri părăsite nici urmă de păstor
Și câte-o stea s'aprinde ca să se stângă 'ncet
La o fereastră unde s'a pripășit un nor,
O fată-și strânge 'n palme obrazul violet...

Și gândurile umblă — corăbii sfărâmate
Din somnul cald al serii să 'nalțe-acoperiș,
Iar buhnele urîte coboară peste sate,
Să ducă 'n întuneric lumină pe furiș...

O mână mai așteaptă afară tremurând
Și 'n urmă cade moale — stropită de noroi
Se stâng în depărtare privirile pe rând
Si doar cocorii cheamă tristețile din noi...

CONSTANTIN SALCIA

Thierry Maulnier: Racine

Pe zi ce trece „biografia romanțată” este tot mai depreciată, mai devalorizată, ciriticile ce i se aduc mai numeroase și mai îndârjite; pe zi ce trece i se opune tot mai mult și mai insistent „monografia critică” ridicată pe baza unor serioase, atente, minuțioase investigații critice, purificată de orice tentativă de romanțare, dar prin aceasta nici decum dispensată de efectuarea unor sondage profunde și lucide în societatea în sânul căreia și-a petrecut zilele personajul cercetat. E îmbucurătoare această schimbare și mai cu seamă râvna aceasta de a scrie „monografii critice”.

In România d. G. Călinescu cu „Viața lui Eimescu” și d. C. Antoniade cu „Machiavelli” și cu „Trei figuri din Cinquecento”, au înscris printre primii tot atâtea binemeritate succese. Dar presa românească nu a subliniat îndeajuns importanța acestor cărți numite mai sus, importanța lor ca o reacțiune împotriva „biografiei romanțate”, poziție care se desenează mult mai precis la d. Constantin Antoniade (a se vedea mai cu seamă notele dela finele volumului: „Trei figuri din Cinquecento”).

Thierry Maulnier este un tânăr scriitor francez care are la activul său aproximativ următoarele lucrări: 1) un esseu destul de slab și destul de reacționar. „La crise est dans l'homme”. 2) o prefață în care a prezentat ediția franceză a cărții lui Moeller Van den Bruck. „Das dritte Reich”, opera și personalitatea acestui ideolog național socialist, 3) o monografie critică asupra lui Nietzsche considerată de o specialistă ca d-na Geneviève Bianqui drept una dintre cele mai prețioase contribuțiuni aduse de gândirea franceză, dela Charles Andler încoace, studiului operei lui Fr. Nietzsche; 4) această ultimă monografie critică asupra lui Racine distinsă cu premiul francez de critică pe anul 1935.

Thierry Maulnier a căutat să înțeleagă clasicismul francez și mai cu seamă pe Racine, a căutat mai ales să distrugă o sumedenie de opinii gata făcute asupra lui Racine, asupra operei sale, asupra timpului său, asupra clasicismului, asupra spiritului francez, asupra civilizației franceze. Pentru înțelegerea clasicismului credem că această carte va rămânea capitală. Din motive pe care le vom expune mai jos.

Thierry Maulnier urmărește imanent clasicismul și implicit pe Racine în care se acumulează, se reflectă și se cristalizează caracterele acestui clasicism, se menține în mod permanent aproape de izvoare și de atmosfera, mentalitatea și întreaga structură spirituală a epocii, dar concomitent cu această puternică luminare a timpului acesta, cu acest sondaj profund și lucid în inima societății descrise, el se raportează încontinuu la epoca noastră, la mentalitatea, atmosfera intelectuală și sentimentală, însfârșit la întreaga structură spirituală a epocii noastre. Prin acest joc critic care constă dintr'o neîncetată trecere de pe planul criticii imanente în planul criticii transcendente, diferențele sânt subliniate puternic și caracteristicele clasicismului francez sânt relevate mai pregnant și au mai multă eficacitate.

Dar după cum am mai spus mai sus cartea lui Thierry Maulnier distruge o serie întreagă de legende și de idei falșe, gata făcute, primite supus și fără eforturi sau cel puțin încercări de înțelegere de majoritatea celor cari și-au pus vreodată problema clasicismului.

Este în primul rând distrugerea acelei păreri greșite în tirania formei. Mai toți am crezut că secolul al XVII, secolul clasicismului francez este secolul tiraniei formei, că elanul creator în acest timp era slăbit, așa că acceptarea unor riguroase reguli în ceeace privește forma, azi am zice reguli de tehnică, se făcea fără revolte de cele mai multe ori, sau cu revolte uneori, dar până la urmă se făcea, scriitorii se supuneau.

Sântem ajutați atunci când susțineam aceste lucruri și de repetatele insurecții și plângeri ale lui Pierre Corneille. Dar după cum arată cu fină perspicacitate Tierry Maulnier, Pierre Corneille nu aprecia și nu iubea simplicitatea, această calitate și caracteristică primordială a ori și cărui clasicism real, — era prin aceasta mai puțin clasic decât Racine.

Thierry Maulnier distruge această legendă a tiraniei formei, arătând că elanul creator nu era de loc epuizat, nu era deloc secat în acest timp, și că ceeace este demn de reținut, din elanul acesta dionisac ce se revarsă fără eforturi, facil, în forme apollinice, era o coexistență a dionisiacului cu apollinicul; problema aceasta a opoziției între dionisiac și apollinic nu se punea atunci, disocierea nu se făcuse.

Clasicismul a fost o epocă în care contradicțiile structurale nu se evidențiază cum s'au evidențiat astăzi, el nu a fost o epocă de criză spirituală ci o epocă de plinătate. Omul clasic era acela care își păstra chiar pe marginea haosului pasional luciditatea, simțul ordinei, seremitatea, cu facilitate. Lucrurile veneau din el odată cu elanul acesta pasional, iar nu-i erau impuse din exterior.

Tocmai fiindcă privim astăzi din inima unei societăți în cumplită criză și secătuire ne este atât de greu să pricepem această minunată concordanță și în schimb ne înfățișăm atât de ușor dragostea clasicului pentru formă ca pe o tiranie, ca pe ceva impus din exterior. Problema aceasta are ecouri lungi, îndepărtate. Distrugând această legendă și prezentându-ne lucrurile sub adevărata lumină, Thierry Maulnier arată totdeodată că problema dionisiacului și a apollinicului s'a pus odată. Sau mai bine zis, a existat odată altfel decât la Nietzsche, și mai departe atacă, bazându-se pe victoria obținută în aceste puncte, împărțirea civilizațiilor în civilizații creiatoare și civilizații ordonatoare și categorisirea civilizației franceze în rândul celor ordonatoare cum se făcuse până acum pe baza aceleiași eronate înțelegeri a clasicismului francez.

Opunând clasicismul stilului actual de viață, literaturii și artei moderne. Thierry Maulnier subliniază că arta clasică spre deosebire de a noastră nu trăia sub semnul narcisimului, că arta clasică spre deosebire de a noastră nu era socotită drept un mijloc de cunoaștere, dar că în schimb cunoașterea fidelă a omului, era condiția sine qua non, care fundamenta o literatură sau o artă valabilă în clasicism, că la rândul ei cunoașterea nu era analitică, ci era mai mult o cunoaștere morală (lucru care împreună cu problema formei înfățișată ca o țâșnire din aceiași sursă a unei coloane împletite din conținut bogat și formă severă, facil și plăcut ne arată nouă că fără exagerare dintre toți scriitorii moderni cari au luptat pentru promovarea unui nou clasicism și cari se reclamă dela el singur André Gide poate fi numit fără reticențe și fără neliniști un „neo clasic”).

Cartea lui Thierry Maulnier luminează o sumedenie de probleme greșit înțelese, adoptate fără nici un efort critic, distruge o mulțime de legende, curăță și desțelenește pentru o adecuată înțelegere a clasicismului și mai cu seamă pentru promovarea unui nou clasicism.

E o carte grea de gânduri și de sugestii în care proectoarele criticii mânuite dibaci, reușesc să te scoată din desișul opiniilor scolare la o concepție, asupra clasicismului, luminoasă și îmbucurătoare ca și dânsul.

ADRIAN SCHILERU

Pantelimon Romanov

Un fenomen ciudat

Vineri, adouazi după arderea cooperativei, veni ancheta spre a stabili cauzele ce-au determinat prăbuşirea completă a întreprinderii.

Tot satul Fonino trebuia s'alerge pentru orice nimic la două verste, la oraş.

— Iţi trebue un tutun sau un chibrit, dă fuga la oraş... Asta nu mai merge, — vorbeau între ei ţăranii.

Folosindu-se de prilej, Prohov Fomicev, un mujic vânjos, cu cămaşa de stambă eşită afară, cu jiletcă, îşi deschise o dughiană şi începu s'aducă toate cele necesare, cu un câştig numai de cinci capeici la funt.

Toată lumea era mulţumită.

Dar când făcură socoteala cât bănet se duce în tejgheaua lui Fomicev, şi-au zis că-s tare nătăfleţi.

„Dacă am avea scaun la cap, de ce n'am face să rămână gologanii tot în buzunarul nostru?"

Zis şi făcut. S'au organizat. Au ţinut sfat, au comandat cele trebuincioase şi au deschis o prăvălie peste drum de dughiana lui Fomicev.

— Moarte culacului şi speculantului de particular! Nu mai încurajaţi negoţul particular.

Ca administrator al magazinului l-au ales pe Aponica armonistul, invalid din războiul civil. L-au ales din următoarele principii: întâi, că ar fi un foarte bun factotum — repară armonici, ceasornice, primusuri, se pricepe să dea foc la artificii. Iar în al doilea, el n'are gospodărie şi tot stă acasă de pomană; îi vor da o mică lefşoară şi el o să vadă de negoţ.

— Te pricepi la negoţ? — îl întrebau mujicii.

— Ce mare lucru!... Parcă-i cine ştie ce filosofie, — răspundea Afonica, — mă pricep la ceasuri să repar, unde ştii că trebue cap, dar mi-te la asta...

Adouazi după deschidere o mulţime de oameni aştepta în faţa prăvăliei, şezând care pe prispă, care pe iarbă.

— Sfântă Născătoare, ia te uită ce de lume s'a adunat, spuneau trecătorii.

— Ce faceţi voi acolo?

— Aşteptăm.

Toţi, care cu tinichele pentru păcură, care cu sticle de gaz, fumau şi-şi purtau neliniştiţi ochii, când într'o parte, când într'alta.

— Tiii, drace, e închis? — rosteau nouii veniţi.

— Inchis.

— Dar Aponica unde-i?

— Cică s'a dus să ducă popii un primus pe care i l-a reparat.

— Nu primus, ci o jucărie de alea cu arcuri.

— Cum, repară şi jucării?

— Şi...

— Straşnic cap! Dar în prăvălie când mai stă?

— După cum se 'ntâmplă. Eri, cică, a fost chiar de dimineaţă.

— Când n'are reparaţii, spun drept, toată ziulica stă pironit aci. Eri, de pildă, baba mea a brodit-o bine, s'a întors în cinci minute, iar astăzi n'am brodit-o, — de trei ceasuri mă usuc aci.

— Hei, ce staţi voi acolo? Veniţi la mine să vă dau, — îi îmbia din pragul prăvăliei sale Fomicev.

— N'avem nevoe, vie dracu la tine, — răspundeau mujicii, fără a se uita la dânsul, şi când în capul satului se ivi figura lui Aponica sprijinit în cârjile sale, cu capul gol, cu păr încâlcit, leoarcă de sudoare, caşicând atunci ar fi eşit din bae, zece voci isbucniră:

— Păi bine, măiculiţă, pe un' te prăpădişi? Nici n'ai apucat să te aşezi bine la tarabă, şi ai început să umbli teleleu. O să mergem să târguim dela negustorul particular, şi tu o să rămâi cu buzele umflate.

— Ei şi! Vă puteţi duce şi la dracu, puţin îmi pasă, — răspunse Afonica, — de mult trebuia să fiţi acasă; ce mai aşteptaţi?...

— Dar pentru asta, boule, team pus aci, ca să nu mai cumpărăm dela Afonica?

— Dacă pentru asta, atunci răbdaţi, — glăsui Afonica. Ce, toată ziua o să stau numai de voi ca să veniţi numai unul câte unul, cu ţârâita? Acum, mai zic şi eu, v'aţi adunat grămadă şi vă dau la toţi.

— Dar, zevzecul dracului, de două ceasuri te aşteptăm. Ne mor vitele de sete în bătătură!

— Las' să rabde...

Afonica preţuia mai presus de orice, meseria-i de mecanic. Când i se aducea un ceas sau o armonică la reparat, el le cerceta îndelung şi cu atenţie, stând pe prispă, cu cârjile alături, întindea şi strângea pielea armonicii în dreptul urechii, să vadă nu răsuflă pe undeva. Apoi punând-o pe prispă, o privea, cum priveşte veterinarul o vită doborîtă de boală, pe urmă o lua iar în mâni.

Lui Aponica îi făcea pe semne, o deosebită plăcere, atunci când putea să-şi necăjească clientul, spunând pe un ton indiferent şi cu atât mai de efect:

— Ţi s'a dus muzica... poţi s'o arunci acum!

Apoi când posesorul descurajat, îl implora sfios, să i-o repare dacă nu radical, măcar niţeluş, ca să poată sdrăngăni cât de puţin cu ea, Afonica răspundea:

— Icai, fie. Las'o aci, să mă mai uit odată.

Şi atunci, asemenea unui preot idolatru, conştient de puterea ce o are asupra mulţimii, îşi lua numaidecât un aer de mândrie, deoarece el putea să facă ceiace nimeni altul nu putea să facă.

Dar pentru comerţ simţea un adevărat desgust şi-l socotea ca o înjosire, căci nu-i cerea nici o ştiinţă; un dobitoc şi acela ar putea să vândă; dar el, meşterul de ce să-şi piardă vreme pentru el. Şi se purta dinadins, în aşa fel, ca toţi să simtă că el e mai presus de acest comerţ, că nu-i pasă de dânsul şi la ce să-şi irosească talentele pentru astfel de fleacuri. Ba încă să mai joace şi rolul scârbos de amploiat.

Natura-i independentă nu se împăca deloc cu astfel de obligaţii, ca: contabilitatea, procurarea mărfurilor la timp. El nu ţinea socoteală de nimic, nimic nu înregistra.

—S'a vândut, s'a vândut, la ce să mai noteze? Dacă-i marfă în prăvălie, la ce s'o mai treacă în registre, când ea şi aşa poate să stea. Şi dacă s'a vândut la ce s'o mai noteze, când şi aşa ea nu mai există?

— Dar eşti răspunzător de ea. O să-ţi facem un control.

— Poftiţi de controlaţi, — glăsuia Afonica şi, întorcându-se cu spatele spre cei care i se adresau, se apleca, arătându-şi partea ...cea mai nobilă a corpului, peste care se plesnea cu palma.

Cei de faţă îşi aruncau ochii în direcţia indicată, unde surâdea ironic un petec şi două găuri prin care se zărea pielea.

Aceste găuri aveau, după cât se vede, două semnificaţii: ele pe deoparte, slujeau ca mărturie a cinstei lui desăvârşite; iar pe de alta, vădeau neputinţa unui control.

Afacerea ce i-a fost încredinţată şi a cărei răspundere o purta, o lăsase aproape în părăsire şi singur era de o dezinteresare proverbială. Astfel dar, când peste o săptămână dela înfiinţarea magzinului, unul dintre membrii regiei venise în taină să-i ceară marfă pe credit, Afonica îi spuse:

— Bucuros. Ia cât pofteşti. Ce, parcă-i marfa mea?

— Cred c'ai s'o treci undeva? — întrebă membrul regiei, punându-şi singur făină albă.

— Aş, pe dracu... nu e nevoe s'o trec.

— Dar un funt de ceai, n'ai putea să-mi dai?

— Şi mai mult, dacă vrei.

Adouazi se 'ndesară şi ceilalţi doi membri ai regiei şi cotrobăiră multă vreme în prăvălie scotocind prin rafturi, umplându-şi pungile.

După asta intră un mujic, unul din părtaşi, care ţinea o monedă de 5 copeici în buzunar şi nu se 'ndura s'o schimbe.

— Dai pe datorie?

— Oare ce-ţi închipui c'o ţin marfa pentru mine? Prăvălia e a voastră, nu-i a mea.

Şi de aci, răspândindu-se vestea că la prăvălie se dă pe datorie, năvăli şi restul satului.

— Te-ai ars, Fomicev! — spuneau mujicii negustorului care

sta, părăsit, în prăvălia lui. — Ai văzut ce treburi facem?

Principala însuşire, şi cea mai preţioasă, a lui Afonica, era desinteresarea. Banii aproape că-i dispreţuia, şi toţi ştiau că niciun gologan de-al societăţii nu se lipea de mâna lui. La două săptămâni după instalarea sa ca administrator al prăvăliei, când unul îl întoarse cu spatele spre lumină, găsi acelaş petec cu cele două răsuflători.

Particularitatea lui Afonica ca administrator al bunului social, era aceea, că niciodată nu întreba de datorii. Despre aceasta, pe semne, raţiona astfel:

— Ei sânt proprietarii, prăvălia e a lor, şi dacă iau pe datorie, înseamnă că ştiu când să plătească.

Sau poate că nu raţiona nici într'un fel...

— Gaz ai? — întrebă peste trei săptămâni dela deschiderea prăvăliei, un cumpărător.

— N'am. Am păcură.

— Nu-mi trebue păcură; de trei săptămâni bat drumurlie după gaz.

— Despre partea mea poţi să umbli şi patru, nu cumva c'o să merg anume pentru gazul tău în oraş? Ia de peste drum.

După patru săptămâni dela înfiinţare, prăvălia stătea goală.

— Uite cine ştie să 'nvârtească afacerile, — glăsuiau mujicii, — şi noi ne temeam c'o să rămânem cu marfa nevândută.

— Mă, puturosule, ce te tolăneşti şi nu trimeţi după marfă? — îi strigau lui Afonica.

— Nu-s bani.

— Cum, ai vândut toată marfa şi te plângi de bani? O să-ţi facem un control.

Veni şi controlul. Şi cum Afonica nu trecuse pe niciunul din cei care luaseră pe datorie, în registru, controlorilor le-a fost cu neputinţă să descopere pe ticăloşii care prădaseră cu atâta neruşinare averea socială.

— Care dintre voi a luat pe datorie? — întrebau controlorii.

Niciunul nu răspunse. Toţi stăteau neclintiţi şi trăgeau cu coada ochiului unul la altul, făcând doar pe miraţii de jaful comis.

— Iţi vom face control averii — închee inspectorul, adresându-se lui Afonica.

Şi atunci toată lumea văzu cum Afonica se întoarce spre inspector să-i arate, ceiace de obicei, arăta la toţi cei care pomeneau de control.

Inspectorul îşi aruncă maşinal ochii spre direcţia aceia şi văzu ceiace au văzut şi alţii: un petec cu două răsuflători.

II

După aceia s'au hotărît să caute un om serios, care, în schimbul unei lefi mai mici, să stea toată ziua în prăvălie, să nu dea pe datorie şi să ţină registrele în regulă.

L-au ales pe Kubanov, un fost preşedinte care fusese destituit din slujbă, în urma unui ordin venit de sus, pentru abuz de putere. Omul aceста predestinat parcă pentru putere părea că-şi găsise vocaţia în funcţia-i de preşedinte pe care o exercitase o jumătate de an.

El îşi formase convingerea că fără asprime şi disciplină nimic nu se poate înfăptui. Dar destituirea ceia îl amărâse şi-l rodea grozav la inimă. Şi de aceia, când a fost ales ca administrator, spuse triumfător:

— Aha, le-a venit diavolilor, mintea la cap... au văzut ce pot eu...

Devenind, deci, administrator, prima-i grijă a fost, să-şi impună şi aci, în bietu-i post de administrator de magazin, autoritatea. Băga groaza în clienţi. Bieţii oameni, când intrau în prăvălie, tremurau şi li se tăiau picioarele de frică, caşi când s'ar fi prezentat în faţa închizitorului sau la locul de execuţie, iar nu în faţa unui negustor.

Kubanov, de obicei, şedea şi citea gazeta. Când intra câte o bătrână, el, fără să-şi lase gazeta, şi fără să privească pe cumpărătoare, se răstea:

— Ce-ţi trebue?

— Aşi...

— Spune pentru ce-ai venit?

— Eu, tătucule... mie, tătucule...

— Ceee?! Icai, explică-te odată, ce tot bolboroseşti acolo? Ţi s'a uscat limba în gură?

— Un funt de gaz.

— Dar de unde ia fecioru-tu atâţia bani? De mine nimeni nu se poate ascunde, Am nasul foarte fin şi toate alea le dau la iveală. Te duci la biserică? Aduci pe popa acasă? Icai, vorbeşte, nu te mai bâlbâi. Dările le-ai plătit? Nu? Atunci de unde iei bani? Lasă c'o să aflu eu. Dar la casa de economie cine a fost? Crezi că nu ştiu eu toate faptele voastre? Eu totul văd de aici. Ia-ţi funtul tău de gaz. Ia-l şi cară-te şi să nu mai dai pe aici.

Moartă de frică, bătrâna sbura vârtej afară, şi 'n tot timpul drumului, arunca mereu priviri speriate în urmă şi-şi făcea cruce.

Kubanov era stăpânit de ideia că are chemarea şi dreptul de a se amesteca în toate sferele de viaţă ale cetăţenilor şi se purta faţă de muşterii ca un şef cu subalternii săi, căutând în primul rând să le inspire frica.

Cea mai mare plăcere a lui era să-i vadă clănţănind şi tremurântd de frică, bâlbâind la un singur strigăt al său.

Slujba, de altfel, ca şi Afonica, o dispreţuia, lăsând-o pe ultimul plan. Pe primul plan erau asprimea şi disciplina. Faţă de nevoile cetăţenilor, avea, ca şi Afonica, acelaşi suveran dispreţ, socotindu-le gusturile ca pe nişte simple ţâcneli.

— Ţi-am cerut ciai, iar tu ce-mi dai? — rosti o femeie oarecare.

— Ia ce-ţi dau. Ceai lipseşte. Nu mai scotoci degeaba. Trebue să iei dacă vrei să nu paţi ceva. Inchide-ţi clanţa, ori îşi arde de scărmăneală? Iar ţie ce-ţi trebue?

— Gaz.

— Peste drum.

La acest administrator revizia a găsit registrele în regulă, în schimb, o complectă stagnare în comerţ. Nimeni nu se atingea de marfa lui, cu toate că regia acorda o reducere de 20 la sută faţă de Fomicev.

— Mai trăeşti încă, Fomicev? — îl întrebă cineva.

— Mai trăesc, — răspundea Fomicev stând în prag şi scoţându-şi şapca.

— Şi-ţi dă mâna să vinzi? Acolo e cu 20 la sută mai ieftin.

— Vând, cu ajutorul lui Dumnezeu.

— Breee, dar tari mai sânt culacii ăştia. Parc'ar fi vrăjiţi, — se minuna acela, clătinând din cap.. — Oare cum să te doborâm?

— Vă pricepeţi voi, — răspunse Fomicev.

Şi când s'a declarat în mod oficial răsboi, fără cruţare, împotriva comerţului civil, era vădit, că Fomicev trebuia să-i cadă victimă.

I s'a aplicat o atare amendă, că toţi exclamară triumfători:

— I-am venit de hac! Asta zicem şi noi că e război. Ii va trece pofta să ne surpe. Dacă va plăti amenda asta, îi vom pune alta, îndoit.

— Voia d-voastră, — răspundea Fomicev.

— Pofteşte şi acum de ne mai ţine piept, Fomicev. De astă dată ţi-am venit de hac.

Şi fiindcă n'avea bani destui, i-au confiscat toată marfa.

— De acu n'o să ne mai stea în cale. Pe cine oare s'alegem ca administrator? Care-i mai de treabă? Ne trebue unul care să se priceapă la operaţiuni.

III

Al treilea administrator, era unul Zubarev, un fost director dela administraţia financiară judeţeană, şi care mai înainte fusese omul de încredere al nu ştiu cărei firme din Moscova, şi care l-a pus apoi în disponibilitate, din cauza vederilor lui prea largi, după spusele sale.

Şi dela prima ochire asupra rosturilor, de cum intră în prăvălie, el isbucni:

— O, aci nu s'a făcut nici o operaţiune. Ala a fost un trândav, nu administrator. Totul stă numai în operaţiuni. Localul nu face nici doi bani! Ne trebue o construcţie modernă.

Pentru construcţie, fireşte, nu i s'a dat, dar i s'a cedat parterul din clădirea casei naţionale. Zubarev a dărâmat zidurile, a făcut vitrine mari, a aşezat scaune pentru muşterii, a înfiinţat câteva secţiuni şi a adus astfel de mărfuri, de care sătenii n'au visat nici când: pălării, tablouri pictate în rame, umbrele. Şi, Dumnezeu ştie pentru ce, chiar şi un cilindru.

Când îl întrebau la ce trebuesc astea, el spunea:

— Fost-aţi vreodată la Mur et Merylise, să vedeţi ce e pe acolo? Voi nu ştiţi decât una şi aceiaşi: gaz şi iar gaz. Aţi rămas înapoi la toate... Trebue să vă civilizăm!

— Şi dacă o să te întinzi atât, de unde o să iei bani?

— Dar pentru ce se fac operaţiuni? La voi nu se făceau operaţiuni şi d'aia era marfa scumpă şi se tăvălea luni de zile până se strica.

Pentru executarea operaţiunilor fusese nevoe de un cupeu cu un cal.

Din acest cupeu coborau adeseori nişte persoane, care controlau mărfurile cumpărate de Zubarev şi care semnau la urmă nişte hârtii. Acesta era singurul administrator care se devotase cu tot sufletul afacerilor. Dar nu se devotase în sens comercial, ci artistic.

Şi când s'a dus lumea să târguiască dela dânsul, au găsit că marfa e mai scumpă ca 'n oraş.

— Dar de ce iei atât de scump? — îl întrebau mujicii.

— Am operaţiunile astea... cheltuelile îs grozave, — răspundea Zubarev, netezindu-şi părul cu periuţa. Ai de mai înainte nu ştiau să vândă altceva de cât gaz şi peşte sărat, restul îl cumpăraţi dela oraş, dar eu m'am ostenit să v'aduc până şi umbrele dela Moscova.

— Fi-ţi-ar umbrelele ale dracului, — se necăjeau mujicii,— nu vezi că nimeni nu se atinge de ele, ai aruncat banii, aşa, pe gârlă.

— Dar operaţiunile astea sânt un fleac, — rosti Zubarev, — ce, oare astea sânt operaţiuni? Să fi văzut voi la fostul meu stăpân din Moscova ce speculaţiuni făcea. Pe când aci nici n'ai de ce să te lipseşti. Iţi piere chiar şi cheful de lucru. Ne trebue o oarecare însufleţire.

Şi când Zubarev s'apucă să facă însufleţiri într'o direcţie, rezultatele se văzură într'altă direcţie.

Când peste o săptămână dela aceasta, oamenii trecură prin faţa prăvăliei lui Fomicev, rămaseră cu gurile căscate de uimire: prăvălia lui Fomicev era înţesată de marfă. Iar Fomicev însuşi şedea în prag pe un scaun şi privea afară.

— Cum, ai înviat?! — exclamau trecătorii.

— Nu vă fie cu supărare, iar.

— Dar cum asta?

— Ia, cu ajutorul lui Dumnezeu şi al autorităţilor noastre.

— Dar de unde ai luat atâta marfă? Din oraş?

— Da de unde! In oraş e prea scumpă, nu e pentru buzunarul meu. Mi s'a dat dela cooperativa noastră în vederea operaţiunilor şi însufleţirii comerţului.

— Şi cu ce preţ o vinzi?

— Cu cinci procente mai ieftin ca la dânşii.

— Cum aşa? Vinzi, adică, în pagubă?

— Aş, niciun fel de pagubă. La dânşii cheltuelile sânt enorme şi apoi mai sânt şi operaţiunile celea... Pentru umbrele, bună oară, ei s'au dus anume la Moscova, dar eu, n'am decât să trec drumul... Să mă mai întăresc niţeluş, ş'atunci o să iau totul de la ei, cu ghiotura. Totul, adică, n'o să iau, umbrelele le las lor, să se frece cu ele pe cap, poate numai aşa, de mi le-ar da de pomană, dar gaz şi manufactură aş lua.

— Ei, cum iţi merge comerţul? — îl întrebau toţi pe Zubarev.

— Comerţul — bine. Inchei luna cu un fleac de deficit.

— Cum cu deficit? Parc'ai vândut toată marfa?

— Natural că am vândut-o. La mine nu se tăvăleşte. Numai că umbrelele mă mai ţin.

— Atunci unde-i câştigul?

— Nici nu trebue să fie. Eu fac astea aşa, ca demonstraţie! — răspunse Zubarev.

— Cum ca demonstraţie?

— Păi, aşa, ca să ia şi alţii exemplu, — răspunse Zubarev. Şi la cazuri de deficit, nu se poate fără subsidii! Ia să mi se fi pus la dispoziţie vreo 50 de mii de ruble, atunci aţi fi văzut de ce sânt eu în stare! Oare se poate la asemenea cheltueli să n'ai subsidii?

Şi a doua zi el răcnea, la adunare:

— Grăbiţi-vă, cetăţeni, complectaţi vărsările pentru acoperirea deficitului.

— Of, arde-te-ar focul!.. Va trebui să-ţi facem o revizie! Vărsăm mereu la bani şi n'avem gaz de două săptămâni.

— Aşa, vorbiţi de revizie, împieliţaţilor, — sări atunci Zubarev, vârându-şi repede periuţa cu oglinjoară în buzunar, — o să v'arăt eu revizie. N'aţi ştiut să preţuiţi pe om. Eu am căutat să vă deschid orizonturile, iar voi, idioţilor, nu vă gândiţi decât la gaz. Ce v'aţi îndrăgostit aşa de gaz, necioplıţilor? Toată ziua, gaz şi gaz, aproape că ţi-e lehamite să mai lucrezi. Şi, la urma-urmei, duceţi-vă cu toţi la dracu! Mi-aţi smuls aripile, mi le-aţi smuls chiar dintru început! Nopţi întregi nu mi-am putut închide ochii, m'am tot gândit, cum să vă deschid orizonturile mai largi, iar voi, neghiobilor... Ce, oare Aponica a fost mai breaz? El nici nu se sinchisea de afaceri, numai armonicile îi stăteau în minte. Ori Kubanov?... El cu prigoana-i antireligioasă v'a băgat la răcori. Iar eu tac. Parcă eu nu văd că toţi umblaţi la biserică, şi că v'aţi atârnat iarăşi icoane în pereţi? Şi cu toate astea n'am suflat un cuvânt. Mi-am văzut de treabă! Şi acum să trecem la afaceri: unde veţi mai întâlni voi astfel de vitrine? Numai în capitală, vite încălţate — încolo nicăeri! Iar eu v'am dichisit cocioaba ţărănească. Pentru voi, măgarilor, am adus cilindrul. Voi, pe semne, n'aţi văzut în viaţa voastră aşa ceva. Aşa aţi fi crăpat, fără să le vedeţi.

In prăvălie îşi făcu intrarea un mujic sdrenţuros, cu un bici în mână, îşi şterse nasul cu dosul palmei, roti ochii şi întrebă:

— Adicătelea, n'aveţi gaz?

Zubarev scuipă tăcut şi nu răspunse nimic la început. Apoi arătă cu degetul spre uşă şi zbieră:

— Peste drum este gaz. Iar cu revizia, fraţilor, nu mă speriaţi. Dacă n'aţi ştiut să preţuiţi ceia ce e mai sfânt în om, atunci nu-mi rămâne de cât să las totul baltă. Voi preţuiţi mai mult banul decât omul. Eh, şi dracu să vă ia! Când va veni revizia?

— Săptămâna viitoare, Miercuri.

Miercuri trebuia să fie revizia, iar Luni ardea cooperativa.

— S'a dus, ducă-să învârtindu-se, — exclamau ţăranii, — s'a spălat pe mâni. Aşa e când omul are banii de haram; îşi pierde minţile — deschide cooperativă.

— Da, se vede că nu e pentru noi. Dar ce s'a întâmplat, tovarăşi?

— Dracu ştie ce-o mai fi şi asta. Ia, un fenomen ciudat.

Traducere de

sbieră:

MARIA VAVILINA

BOLNAVI de PLAMANI!

MII DE BOLNAVI VINDECAŢI

Cereţi imediat cartea asupra

METODEI NOI DE NUTRIŢIE,

care a salvat pe mulţi. Această metodă poate fi adaptată oricărui regim şi ajută a învinge repede boala. Sudoarea noaptea şi tusea dispar, greutatea corpului se urcă, şi o calcificare treptată opreşte suferinţele.

OAMENI SERIOŞI

ai ştiinţei medicale confirmă eficacitatea metodei mele, şi sunt de acord cu întrebuinţarea ei. Cu cât mai repede se începe cura cu atât mai bine.

GRATIS ŞI FRANCO

primiţi cartea mea din care veţi afla multe demne de ştiut.

Deoarece editorul meu trimite în total numai

10.000 bucăţi gratis

scrieţi imediat, pentru ca şi Dv. să fiţi printre primitorii fericiţi.

Este suficient o carte poştală la adresa de mai jos:

Ernst Pasternack, Berlin/SO, Michaelkirchplatz 13 Abt. Z. 586.

Grigore Xenopol

Nouraşul

Gospodăria lui Panaghi era socotită printre gospodăriile mici depe câmpia Zantelui. Se compunea dintr'o căsuţă cu două odăiţe drăguţe, spoite în galben şi înconjurate de leandri. In faţă, în dreapta şi în stânga casei se întindeau câteva ogoare frumos aliniate şi îngrijite. Alături era o mică vie, cu struguri buni de masă. In spatele casei, cât vedeai cu ochii, pân'n uliţa cealaltă, erau câteva fălci de pământ, acoperite toate cu stafide. Stafidele erau de calitatea cea mai bună, cu boabă mare, neagră şi lucioasă, ca şi catifeaua. O culegea la timp, o vântura cu mare grijă şi o vindea cu preţ bun, aşa că mica moşie a lui Panaghi preţuia cât una mare.

Drept vorbind, preţuia înainte, căci acum nu mai ştiu ce s'o mai fi ales din ea. Intâmplarea pe care o povestesc e veche. Trebue să fi trecut de-atunci vreo douăzeci de ani, poate şi mai mult. Ei, pe vremea aceia stafidele nu ajunseseră ca azi, lucru de lepădat. Nici filoxera, nici peronosporul, nici păstratul îndelungat, nu făceau prea mare prăpăd. Dac'ar fi sfătuit atunci cineva pe bătrânul Panaghi — D-zeu să-l ierte — să-şi transforme ogorul în grădină de zarzavat, l-ar fi luat drept nebun sau l-ar fi scuipat în obraz. In mintea lui Panaghi, stafidele aveau tot atâta valoare ca şi lira engleză. De lucrul acesta îşi da seama Panaghi numai când se goleau ogoarele. Atunci se umplea colţişorul ascuns al scrinului solid, care-i servea de casă de bani. De multe ori, când sta şi privea rodul acela negru, care se usca pe îndelete la soare, întins pe ogoarele ce fumegau, ochii lui căpătau sclipiri de foc. Uneori i se părea chiar că străluceşte ca aurul adevărat. Infăţişarea aceasta se vede că o împrumuta ogorului marele meşter — soarele. Gândul că în curând îşi va schimba stafidele cu lire englezeşti îl cucerea pe deantregul şi-l făcea să viseze chiar şi noaptea.

Stafidele, care pentru el erau lire veritabile, aveau doi duşmani: viermele şi ploaia. Ca să scape de vierme, era destul să afume aşa cum trebuia via, cu pucioasă. Şi Panaghi avea grijă să nu rămână nicio frunză neafumată. Cu ploaia însă, ce te faci? Vremea bună era numai în mâna lui D-zeu şi a soartei. Panaghi privea în fiecare dimineaţă şi'n fiecare seară nerăbdător cerul şi era nenorocit când vedea vre-un semn care-l făcea să bănuiască ploaia. Pentruca rodul muncii lui să fie asigurat, trebuia ca în cele 8—10 zile de la sfârşitul lui Iulie şi până la începutul lui August, cât stăteau stafidele pe ogor, să nu cadă nici-o picătură de ploaie. Panaghi nu se temea numai de furtună, de ploae sau de potop, care i-ar distruge întreg avutul fără nici-un fel de îndurare; îi era teamă şi de-o ploicică şi de umezeală, căci puteau să împiedice uscatul treptat al stafidelor, să le transforme în stafide de calitate inferioară, să le deprecieze şi chiar să le prăpădească. Păturile şi rogojinile care se găseau din belşug în asemenea ocazii, nu făceau decât să micşoreze paguba şi nicidecum s'o împiedice. Numai D-zeu putea să stăvilească prăpădul.

Panaghi credea în D-zeu, îl iubea şi-l adora chiar, dar cu aceea adoraţie pe care o poartă cineva unui om mai puternic atunci când îl ajută. Nimic însă, nu era în stare să-l împiedice să se mânie şi chiar să se lepede de el, dacă i-ar fi pricinuit un neajuns. Când vremea era senină, Panaghi făcea rugăciuni şi aprindea lumânări pe la biserici. Dacă se întâmpla totuşi să plouă, atunci Panaghi înjura şi blestema. Incepea cu nevasta, copiii oamenilor pe care-i avea la lucru, argaţii şi sfârşea cu D-zeu. Uneori începea chiar cu el.

— Nenorocitule, — îi spunea atunci nevasta, — D-zeu n'o să-ţi erte ocările şi la anul o să te pedepsească din nou.

Când auzea aceste cuvinte din gura nevestei, începea s'o bată.

...O Duminică din luna lui August. Se luminase de ziuă. Stafidele de pe ogoare aproape că se uscaseră. Panaghi socotea să le adune a doua zi în grămezi, iar Miercuri sau Joi să le pună în saci şi să le expedieze. Era vesel şi liniştit, aşa cum erau în anul acela toţi negustorii din Zante, mici şi mari. Stafidele erau în cantitate mică, dar de calitate bună şi în mare parte cumpărate chiar de pe ogoare. Preţul cu care se vindeau era foarte bun, iar timpul până acum se ţinuse minunat.

Panaghi era totuşi neliniştit. Aerul rece al dimineţii care ar fi înveselit pe orice om în arşiţa verii, lui Panaghi nu-i da deloc pace.

— Trebue să fi plouat pe undeva prin apropiere. Doamne, de n'ar ploua azi şi mâne, să ne înecăm în ultima zi ca ţiganul la mal, — cum spune zicătoarea. Nu se poate una ca asta!

Panaghi se urcă, după cum îi era obiceiul, pe un dâmb şi cercetă cu atenţie bolta cerească de jur împrejur şi în sus până la zenit. Nu se zărea nimic. Cerul, de un albastru curat, strălucea cu voioşie şi blândeţă, iar dejurîmprejur dealurile se conturau în depărtare clar de tot. Panaghi făcu semnul crucii şi se pregăti să coboare, când deodată apăru pe întinsul cerului, spre apus, o pată, un punct neînsemnat. Panaghi privi în direcţia aceia. Punctul era atât de mic, încât ochii altui muritor, liniştit şi mai puţin deprins cu cercetarea cerului, nici nu l-ar fi zărit măcar.

O fi nor? Da, fără îndoială! Pleca oare sau venea? Ce fel de nor o fi?

Panaghi fixă câtva timp punctul acela negricios. Curând însă, îi apăru mai negru şi mai mare.

Norul se apropia. Era un nor de ploae.

— Sf-tă Fecioară, Hristoase, veniţi-mi în ajutor!

Lui Panaghi îi fu puţin frică şi-şi făcu cruce de mai multe ori, dar cu un altfel de sentiment de data aceasta. Cu toate acestea, nu-i prea păsa. Ce putea să facă un nor atât de mic. Aspectul voios al cerului îl consola, îl liniştea şi nimic nu-l putea face să creadă că stafidele lui puteau să-i aducă anul acesta un câştig mai mic.

Panaghi împreună cu soţia şi copiii se îndreptară spre paraclisul unei vile vecine, închinat Sfintei Paraschiva. Aprinse o lumânare şi se rugă lui D-zeu să-i ocrotească stafidele. Viclean din fire cum era, aduse chiar mulţumiri bătrânului tată ceresc pentru că-i ferise stafidele şi se aflau acum la adăpost. Cu toate acestea, în timpul slujbei stătuse mai aproape de uşa bisericii ca să privească continuu cerul. Fâşia care se vedea în acel loc era foarte curată.

După ce se sfârşi slujba, porniră cu toţii spre ogor. La cotitura drumului fiul cel mai mare al lui Panaghi ridică deodată mâna spre cer şi strigă:

— Tată! Priveşte!

— Vai, ce-o fi asta?

Nouraşul cel negru se apropiase şi se aşezase tocmai deasupra ogorului lui Panaghi. Restul cerului era senin. Un soare de ţi-era mai mare dragul să-l priveşti!

— Drace! Piei, satano! — zise Panaghi şi, zăpăcit, cu un râs amar, plin de nelinişte îşi iuţi pasul.

Argaţii şi fetele care erau la lucru, lipseau. Plecaseră la biserica satului, la o depărtare de două ceasuri. Numai micul Constantin era acolo şi-şi întâmpină stăpânul cu ţipete şi cu gesturi care arătau teama de ploae.

— Ce-o mai fi şi asta? N'o fi vre-o vijelie?

— Dute la dracu şi tu! Ce-ţi veni gândul ăsta rău, — strigă Panaghi. — Nu vreau să vie vijelie. E un simplu nouraş; va dispărea!...

Era rotund ca o capsulă de bumbac. Se aşezase drept în mijlocul ogorului, deasupra casei cu leandri. La mijloc era plumburiu, aproape negru, iar pe margini alb şi aurit de soare. Ciudat nor!

Tocmai în clipa când Panaghi ridică mâna, ca la un semnal, nouraşul străluci la mijloc cu un fulger de culoare viorie, ce deabia se observă la lumina zilei şi se auzi un tunet...

Panaghi îşi pierdu cumpătul. Fiara care crezuse că va dispărea sta locului şi urla. Prevestea ceva rău, desigur. Tocmai acum să plouă! Nouraşul, deşi mic, era în stare să verse atâta apă încât să vie de hac stafidelor.

Se auzi un alt tunet şi mai puternic.

Panaghi alergă ca un nebun (văzuse). Işi dăduse seama acum de toată primejdia şi de toată nenorocirea care se abătuse asupra comorii lui.

— Aduceţi pături şi rogojini, — ordonă Panaghi.

Micul Constantin, nevasta şi copiii îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, alergară ca fulgerul să aducă şi să desfacă rogojinile, care erau strânse la un loc pentru orice primeidie.

In zăpăceala lor, de abia apucară să întindă prima rogojină şi norul se şi sparse.

Ploua parcă nu dintr'un nor, ci dintr'un burduf care se golea.

Prăpădul venise atât de neaşteptat, de repede şi de sgomotos, încât se zăpăciră cu toţii. Şi-apoi ce să acopere mai întâiu? Potopul acela era în stare să ia cu el şi păturile şi rogojinile. Cu toate acestea, nu s'au lăsat învinşi; la început au luptat ca nişte viteji ca să-şi apere comoara din giarele fiarei. Uzi cu toţii, prostiţi şi zăpăciţi, alergau ţipând şi înjurând din ogor în ogor, întindeau rogojini, acopereau şi căutau să salveze cât puteau. Panaghi, mut şi întunecat la faţă, muncea ca cel din urmă servitor. In faţa acestui prăpăd însă, orice sforţare, orice ajutor omenesc, era fără folos. In cele din urmă, argaţii şi oamenii cei mai fricoşi puseră mânile pe piept.

— Faceţi semnul crucii, — urlă Panaghi, — de ce staţi? Nu vă daţi seama că sântem pierduţi?

In timp ce Panaghi vorbea, continua să tune. Nu mult după aceia şi ceilalţi oameni se opriră din lucru. Rămase doar Panaghi să lupte cu rogojinile şi cu păturile până la sfârşit. Nici el însă, nu isbuti să facă nimic.

Stafidele de aur se transformaseră acum în noroiu. Şanţurile ogoarelor erau pline de apa care curgea tulbure, amestecată cu stafide. Comoara fugea, se împrăştia, se pierdea.

Ceiace rămăsese în ogoare, se transformase într'un fel de pastă. La sfârşit, chiar şi Panaghi îşi pierdu nădejdea. Rămase acolo drept, în mijlocul ploii, şi privea la nenorocirea care se abătuse asupra lui. Furia ploii se mai micşorase, dar acum era în zadar chiar dac'ar fi încetat de tot. Privi de jur împrejur şi văzu toate ogoarele vecine neatinse de ploae şi stafidele celorlalţi, întinse pe ogoare, iar sus — bolta cerească strălucea ca o bucurie, ca o binecuvântare, cum străluceşte aurul şi argintul.

Nu se poate, D-zeul lui nu era drept, să trimeată un singur nor pe toată câmpia Zantelui şi acel nor pe care l-ar fi putut împrăştia cu cea mai slabă suflare, să vie tocmai deasupra ogorului lui, să-l oprească acolo şi să-i poruncească să verse toată apa din el.

— Dar de ce, Doamne, atâta mânie şi atâta crudă nedreptate? Cu ce ţi-am greşit? Nu ţi-am aprins oare lumânări? Nu ţi-am făcut rugăciuni şi nu ţi-am adus mulţumiri? Dece?

La acest „dece", mintea răsvrătită a lui Panaghi nu putea să găsească nici-un răspuns. Mai privi odată şanţurile pline de apă şi stafide şi'n închipuirea lui văzu faţa lui D-zeu, o faţă de bătrân cu barba albă ca neaua, cu surâsul răutăcios şi răzbunător, cu privirea duşmănoasă şi simţi cum i se umple sufletul de ură şi de furie.

In timp ce ai lui plângeau şi se loveau cu palmele peste piept, el porni tăcut spre casă. Intră înăuntru ca un vârtej, luă puşca şi eşi în pragul de piatră al casei.

— Ţi-a plăcut nu-i aşa? Uite acum îţi arăt şi eu cine sânt:

Şi ţintind cerul, trase două gloanţe spre D-zeul lui. *

Traducere din limba greacă nouă de MARIA HIMU

* Prietenul meu d-l M. Siguros mi-a povestit că într'o situaţie asemănătoare, un alt cultivator de stafide a eşit pe ogor cu icoana Maicii Domnului: „Dacă-mi plouă stafidele să-mi plouă şi icoana", — gândi omul. Când văzu că ploaia continuă, se adresă cerului: „Cum? uzi şi pe Maica Domnului?". — şi trase cu puşca spre cer.

(Nota aut.).

Tricentenarul lui Boileau

Aniversările sărbătorite în vremea noastră sânt bune ocazii de revizuire a unor opinii stabilite şi de multe ori nedrepte.

Astfel s'au petrecut lucrurile şi cu Boileau. „Cea mai mare nenorocire a lui a fost supranumele de „Regent al Parnasului" şi faptul că a scris „Arta poetică", — spune cu mult spirit *André Therive*, în articolul său din *„Nouvelles Littéraires"*.

Ballanche pretindea în *„La Ville des Expiations"* că ar trebui să se ridice bustul lui Boileau cu inscripţia că *„a vrut să pietrifice literatura"*. Trebue să mulţumim programelor de bacalaureat care au scos pe *Boileau* din lista autorilor pentru acest examen, din cauza interpretărilor uscate şi rigide ale profesorilor de curs secundar.

In realitate, Boileau a fost un om subţire, dintr'o familie în care toţi cultivau ironia. Şi cum avea o avere destul de frumoasă, şi-a îngăduit luxul de a spune fără sfială, tot ce-i trecea prin cap. Un om spiritual şi de petrecere care a luat parte la multe seri vesele, în „Cabaret de la Pomme du Pin" ca şi în „Cabaret du Mouton Blanc", în care şi-a petrecut cu prietenii săi intimi, Molière, Racine, La Fontaine, pe seama poeţilor proşti, discutând, în acelaş timp, vre-o problemă literară din acele ale vremii sale.

Satire după satire au fost scrise; apăruseră şi câteva „*Epîtres*"; se vorbea de o mare lucrare pe care Boileau urma să o scoată şi care trebuia să fie faimoasa „*Art poetique*". Din nefericire pentru el, Ludovic al XIV-lea, care aprecia talentul bărbătesc şi sincer al lui Boileau, îl numi istoriograful său şi de aci înainte Boileau renunţă la poezie, fără a deveni un bun istoric. Chiar şi viaţa sa îşi pierdu interesul. Ultima bătălie, ultimul act interesant din viaţa lui a fost lupta pentru apărarea clasicilor antici împotriva lui Perrault şi a lui Charpentier, în Academie, unde fusese ales membru.

După ce şi-a condus la ultima locuinţă toţi prietenii, chinuit de astm, aproape surd, abia zărind cu ochii, Boileau îmbătrâni plin de mâhnire. Inainte de a muri, îşi părăsi locuinţa dela *Auteuil*, pe care Racine o poreclise „hanul tuturor", atât era de ospitalieră, şi se duse la confesorul său, jansenistul Le Noir, unde îşi dădu obştescul sfârşit.

Despre el spune Doamna de Sévigné, că a fost rău numai în versuri. In adevăr, dacă era aspru în „Satire", pe de altă parte era omul cel mai bun şi cucerise toate inimile cu lealitatea şi francheţa sa.

Inspirat din satiricii vechi, el îi întrece cu mult în curajul şi îndrăzneala atacurilor directe:

Je suis rustique et fier, et j'ai
l'âme grossière
Je ne puis rien nommer, si ce
n'est par son nom,
J'appelle un chat, un chat et
Rollet un fripon.

Poate chiar din această cauză nu a avut un succes mai mare cu satirele lui morale. Societatea din timpul regelui Soare, elegantă şi ipocrită, avea nevoe mai degrabă de un psiholog decât de un satiric, lipsit de idei originale, Boileau fiind mai mult un retor decât un moralist.

Dar pe cât e de slab în satira morală, pe atât e de neîntrecut în satira literară. Cu pasiune şi dispreţ de primejdie, el atacă fără cruţare pe toţi cei ce şi-au făurit reputaţii nemeritate. Pe toate mediocrităţile care discreditau poezia, „bohémes crottés jusqu'à l'échine", pretenţioşi fabricanţi de epopee" şi neobosiţi scriitori de romane proaste, tragici plini de dulcegărie şi ridicol, îi scutura zdravăn, trecându-i prin faţa judecăţii sale.

Şi să nu se creadă că aceşti protagonişti erau atât de uşor de atacat şi de redus la tăcere, căci dacă nu aveau nici-o valoare ca scriitori, în schimb erau foarte protejaţi de oameni sus puşi şi doamne nobile.

Astfel, Chapelain era protejatul d-lui de Montansier şi favoritul lui Longueville, un adevărat ministru de finanţe care distribuia sau tăia după plac pensiunile scriitorilor.

Nu era atât de uşor să lupţi cu un astfel de adversar, şi Boileau a aflat-o pe pielea sa.

Autorul vestitei „Pucelle" a încercat să-l micşoreze în stima preşedintelui Lamoignon, şi a primit cea mai formidabilă ploaie de injurii ce se poate închipui, şi ameninţări cu bătaia pe deasupra.

Clica aceia de răufăcători literaţi care au otrăvit viaţa lui Molière prin calomniile cele mai dezgustătoare, a fost înfruntată de Boileau cu o dezinvoltură cavalerească care l-a răzbunat pe marele comic şi l-a consolat de neajunsurile îndurate.

De obiceiu curtenitor şi moderat în polemica pe alte terenuri, el uzează de dreptul său fără slăbiciune sau cruţare în domeniul pur literar.

Ironic, cu epitete violente şi tirade indignate, el nu se lasă până ce nu-şi vede adversarul la pământ. Arma lui preferată e ironia, dar cu ce veselie plină de căldură, cu ce accent, cu ce vioiciune şi pitoresc se serveşte de ea! Şi-apoi toţi aceşti scriitori falşi, groteşti, plini de dulcegării, sânt consideraţi de el ca inamicii mortali ai poeziei franceze. Ei împiedică pe poeţii adevăraţi să realizeze cultul adevărului şi al frumosului, adică al naturalului, al simplicităţii, cu un cuvânt bunul simţ galic, înăbuşit de preţiozitatea italiană.

Cu pasiunea sa generoasă şi versul său pur, limpede şi iute în mişcare, a curăţit locul pentru marii scriitori, prietenii săi, prin satirele sale şi în special prin acea renumită Satiră a IX-a.

El a presimţit rolul Istoriei literare, deşi, din cauza prejudecăţilor vremii şi a spiritului său din cale afară dogmatic, se înşeală şi asupra ei, cum s'a înşelat şi asupra esenţei genurilor.

Totuşi, în opoziţie cu romanţiosul şi preţiozitatea timpului, doctrina sa din „l'Art poétique", care poate fi numită reacţiunea împotriva lipsei de bun simţ, e de fapt o doctrină realistă.

Cea mai mare nedreptate ce se face lui Boileau însă, este de a i se refuza calitatea de poet. I se reproşează adesea, ca şi lui Malherbe, că nu a făcut decât să rimeze proză. Bine înţeles, nu-l putem privi ca poet în înţelesul actual al cuvântului şi nici nu putem compara satirele cu poezia romanticilor sau a parnasienilor. Ii lipseşte avântul inspiraţiei, descrie prea rece şi nici nu-şi poate exprima sentimentul pentru natură. Abia putem cita pe ici pe colea câte-o strofă, câte-un pasagiu în care să fie o nuanţă mai modernă, ca de pildă strofa aceasta:

Paris est pour le riche un pays
de Cocagne:
Sans sortir de la ville, il trouve
la campagne;
Il peut dans ses jardins tout
peuplés d'arbres verts
Réceler le printemps au milieu
des hivers,
Et foulant le parfum de ses
plantes fleuries,
Aller entretenir de douces
rêveries.

A fost un mare meşteşugar al versului. A învăţat pe Racine să construiască *cu greu, versuri uşoare*.

Căutând mereu cuvântul precis, care să fie însă şi imagine, a scris versuri pline de forţă şi de soliditate. In ce priveşte rima, el a fost de-asemeni foarte sever în pretenţiile sale; o voia corectă, dar mai ales bogată şi expresivă.

Orice s'ar zice şi oricâte învinuiri i s'ar aduce, nu i se poate tăgădui calitatea de *poet clasic*.

Cu imagina de legislator sever pe care ne-au dat-o cursurile de pe băncile liceului, recitând operele sale la întâmplare, vom fi surprinşi găsind în locul scriitorului uscat, rece, autoritar, cum ne apăruse atunci, un om cu sufletul cald, un polemist plin de verva tinereţii, un frondeur îndrăsneţ, ştiind să dea în tărbacă adversarul, cu o veselie de om glumeţ şi de parizian ce poate să-şi râdă de alţii cu spirit şi adevărată răutate intelectuală şi să-şi exercite forţa comică dela parodie, la bufonerie şi să-şi stăpânească imaginaţia puternică şi precisă, prin metodele cugetării.

Cea mai bună sărbătorire a acestui mare nedreptăţit, cu prilejul tricentenarului, ar fi să i se recitească anumite părţi din opera sa de polemist mai ales, selecţionate cu gust şi cu grijă.

IZABELA SADOVEANU

Din lumea celor mici

Pentru Irinel

La pândă în vie

In prepeleacul cel săltat,
Inalt,
Al butucilor de vie împărat,
Şade Nicu 'ngândurat.
— Cel mai mic flăcău,
Al lui Sturzu ş'al Ilenii,
Gospodari din sat. —
Şade şi priveşte
Peste câmpuri şi grădini,
Unde
Noaptea-şi lasă
Pânze negre de mătasă,
Care-apasă
Linişti de mormânt.
Când d'odată indecentă,
După dealul cu răzori,
Ca un sân de fată mare
Luna,
Plin' acum răsare
Printre nori.
Umbrele se 'ntind grăbite
Inapoi spre ţintirim,
Prepeleacul pe cărare
Pare altă arătare,
Din poveşti.
De sus, Nicu cel d'o şchioapă,
Simte inima cum saltă
Şi se zbate şi tresaltă.
Ochii mari şi plini de spaimă
Cuprind negura din noapte,
Şi de la lună lumina
Şi butucul cel cu vina,
Lângă care
Michiduţă, drac obraznic,
A venit parcă la praznic
Pe furiş,
Târâş-grăpiş
Să fure poamă.
Uite-l cum de cap îşi face
Şi se plimbă 'ncolo-încoace
Cu cornite — ba cu coarne —
Şi ce coarne — mamă-mamă!...
Lungi şi groase fără samă.

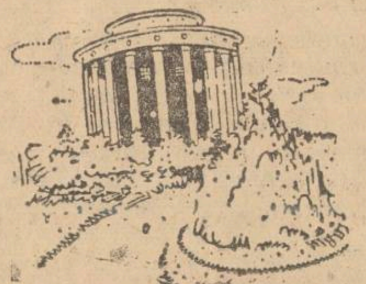
Parcă nici n'ar vrea să ştie
Cum c'aici la pândă 'n vie,
Un viteaz stă 'nspăimântat.
— Cel mai mic flăcău,
Al lui Sturzu şi-al Ilenii,
Gospodari din sat.

De aproape din livezi,
A 'nceput să jăluiască,
Cei doi huhurezi.
Nicu simte frig în şale,
Iar căciula de pe cap
Chiar să jure c'a săltat.
Cruce'n gură el ş'ar face
Dar şi limba a 'ngheţat
Sloi.

Hei!... Dar ce fu asta?...
— Un lătrat.
Ş'acum dracu împeliţat
Fuge cu urechile pe spate,
Fuge 'nfricoşat în noapte,
Urmărit d'un zvon în şoapte:
„Urechilă măi fârtate,
De trei nopţi îţi faci păcate;
Dar de mâne cată-ţi via
Care-o ai,
Că-l aduc şi pe bădia
Neculai".

ION. EG.

Bucureşti, 1935.

CRONICA MODEI

Recepţiile de după prânz la Bucureşti, după moda Parisului, au luat locul seratelor şi balurilor. Veţi zice că nu a început încă sezonul lor, dar sântem la lăsata secului pentru postul Crăciunului... De fapt serata şi balul au devenit reuniuni publice, s'au democratizat până într'atât încât la seratele din cutare salon public foarte elegant, oglinzile indignate au răsfrânt imaginea unor tinere femei în pullovere cam ofilite, pe jupe aproape lustruite de scaunele de birou.

Respectul de sine, de sala elegantă în care vei dansa, respectul de cei de alături, ar trebui să pună o margine îngăduinţei pentru ţinută.

Nu-i de mirare că eleganţa s'a refugiat în apartamentele moderne particulare şi că pentru petrecerile cu caracter de strictă mondanitate, ceaiul cu prelungire este reuniunea ideală. Intr'un vast *rez-de-chaussée* modern, albul zidurilor, largile divane cu cuie de argint, coloanele albe din saloane, pe care un joc de oglinzi le face să pară repetate la infinit, eleganţa îşi găseşte cadrul cel mai avantajos. Velurul, satinul, zgomotul uşor al paşilor, foşnetul abia simţit al unor mătăsuri, paharele cu conţinut de topaz, safir, rubin sau calcedonă a coktailului comandat, fac o mulţime feerică prin toalete punctate de linia netă a vestoanelor sau a jachetelor domnilor şi chiar ale doamnelor, căci ele devin din ce în ce mai mult costume de seară pentru femei.

Smokingul cu jupă lungă mulantă este suprema eleganţă adoptată de femei. Un costum Jodelle prezinta la una din selectele reuniuni din Bucureşti o variaţie dintre cele mai fericite ale temei jachetei masculine. Costumul era din velour prune, cu jupa lungă foarte mulantă, o bască în formă lungă făcând godeuri în spate, prinsă în doi nasturi fantezie în talie, ca un frac bărbătesc.

Rochiile, care sânt expresia ultimă a modei, în prezent, sânt aşa numitele rochii „d'Edition" ale lui Lucien Lelouq. Sânt rochii cu model în număr limitat, ca să se poată renova uşor.

Femeile franceze ţin să fie elegante; lucrul e incontestabil, dar dacă urmăresc linia estetică, vor să se ţină şi de linia notă sau factură şi aceasta se chiamă a fi de modă cu înţelepciune.

Numele rochiilor d'Edition sânt amuzante: iată una care se chiamă „Anecdote", o rochie care nu numai că se cheamă „anecdote", dar este şi o rochie minunată pentru dejun, care se poate păstra până seara şi cu care se poate lua parte chiar şi la prelungirile de după miezul nopţii. Rochia este din *crepe de chine aubergine*.

Pentru seară altă rochie „d'édition" „Normandie" rochie cu mare alură, cu un *trois quarts* de velur, inclusiv cu o cravată de velur orchidée.

Schimbările în coafură sânt însă foarte accentuate şi destul de îndepărtate de modele din sezonul trecut.

Influenţa lui 1880 este din ce în ce mai evidentă. In aceasta se amestecă, din când în când, influenţa greacă, Directoire şi Empire. Insistăm încă odată că aceasta înseamnă numai inspiraţie, nu imitare care în cazul acesta ar fi parodiere. Deci nu chignon, cască sau bufant, ca în picturile lui Toulouse-Lautrec. Dar tot părul se îndreaptă spre creştet, degajând ceafa, tâmplele şi urechile. Ondulaţii puţine şi lipsite de rigiditatea de până acum, formând linii neprecise, chemate numai să mlădieze linia coafurii. Buclele însă sânt numeroase şi variate. Plate şi uşoare se aşează în cercuri, sau se ridică în creste, se stilizează în volute sau formează o grămadă de buclete, fără formă definitivă. Esenţialul e să nu fie deloc pe ceafă, pe tâmple, ci să fie cât de sus. Odată făcute, bucletele se aşează în armonie cu figura, degajând cu totul gâtul şi ceafa şi punându-le în valoare.

Cum să asigurăm, însă, edificiul acesta de buclete în înălţime? Aci tăiatul şuviţelor ia un interes deosebit, căci aci stă toată soliditatea şi reuşita modelului. Dar ajutorul cel mai eficace este tot permanenta. Şuviţele de la ceafă şi de la tâmple se lasă lungi, pe când cele de pe frunte se scurtează. Pentru o singură coafură se întrebuinţează două feluri de indefrizabil, rulând unele şuviţe pe bigudiuri dela vârf, pe altele dela rădăcină. Cărarea nu mai joacă nici un rol în coafura de iarnă. Părul e dispus fără a fi separat, fie că e coafura plată, fie că e bufantă. O problemă este aceia care se pune relativ la franja de pe frunte, aşa zisul breton sau genul „conichette" din portretele lui Manet sau Renoir, se va adopta sau nu? Totul depinde de capriciul vedetelor de la Hollywood. Trecând la moda în moravurile feminine, trebue să constatăm că „clubul" câştigă din ce în ce mai mult teren în viaţa femeilor „à la page".

Femeile posedă la Paris un club numit *suroptemist*, care a avut o întrunire strălucită, în vară, la Budapesta. Acest club posedă un ziar în care sânt relatate evenimentele cele mai importante din viaţa membrelor, toate *profesioniste* şi privitoare la interesele lor.

Am luat parte la una din şedinţele dela începutul acestui club, unde alături de preşedinta Federaţiei Femeilor Universitare din Franţa, a membrelor din comitetele Uniunii Femeilor Franceze, a Alianţei pentru sufragiul feminin, erau artiste, muzicante, pictoriţe decoratoare, directoare de ateliere şi case Haute Couture, ca d-na Lanvin şi a două artiste dela Comédie Française al căror nume îmi scapă.

Alt club, la Paris, este intitulat „Club des Belles Perdrix", prezidat cu multă amabilitate de Gabrielle Réval şi Maria Croce. Apoi „Club George Sand" întemeiat de nepoata ilustrei scriitoare şi care-şi propune să reînvie şi să facă să progreseze industria dantelei.

Sub preşedinţia principesei Elisabeth de Broglie s'a constituit un club, sau un „front", căci acesta e cuvântul la modă, al fetelor tinere, destinat a desvolta relaţiile dintre *„Domnişoarele din vechea şi noua Franţă"*.

De altfel acesta este o filială a grupului „Junes Filles de France" instituit de contesa de Pagne şi acestea nu sânt decât foarte puţine dintre cele nenumărate ce iau naştere în fiecare clipă. O adevărată clubomanie!

BITRIX

Cereţi la toate librăriile:

Inşir'te Mărgărite...

de

VICTOR EFTIMIU

O nouă ediţie a acestei admirabile lucrări dramatice a marelui poet, dramaturg şi gazetar, era de mult aşteptată de publicul cititor.

Preţul Lei 60. —

Editura „Adeverul" S. A.

Cinematograful

Reclamă

Intr'unul din acele „advance bits" — „bucăţele anticipative" dintr'un film viitor, prezentate publicului în scop ca acestuia să-i vină cum se zice apa la gură, — redactorii reclamei, autori ai splendidelor texte de superlative care însoţesc fragmentele de scene, spuneau:

„Femeile vor fi mândre că au plâns la acest film".

Văd perfect o reclamă de bae de aburi compusă astfel:

„Bărbaţii noştri se vor simţi nobili pentru a fi asudat la această baie".

Sau, reclamă pentru o agenţie matrimonială:

„Cetăţenii de ambe sexe se vor simţi onoraţi de a fi făcut copii prin intermediul societăţii noastre".

Sau, ca să revenim iarăşi la cinematograf:

„Doamne şi domnişoare vor fi fericite de a lăsa mâncarea să se răcească pentru a sta, un moment mai mult, la acest film captivant". Sau:

„Persoane din toate straturile sociale vor plezni de ciudă pentru a fi scăpat un asemenea splendid film". Sau:

„Inalţi demnitari ai Statului au neglijat chestiuni importante pentru a mai vedea odată acest epocal film". Sau:

„Copii, adulţi, femei, militari, magistraţi, moşieri, preoţi şi prostituate, toţi, fără distincţie de sex, au urlat de voluptate în faţa scenelor de o dramatică gingăşie umană care înfloreşte în acest film sublim". Sau:

„Mai mulţi domni din elită au declarat că nu regretă de a fi fost încontinuu călcaţi pe pantofi cu ocazia îmbulzelii care a avut fatalmente loc la reprezentarea pe ecran a neîntrecutului film xyz". Sau:

„Ni se anunţă din sursă sigură că numai săptămâna aceasta şi cea viitoare mai rulează, la cinema Rex, premiera *neîntrecutului film xyz". Sau:*

„Acest film a fost reprezentat la Preşedinţia de Consiliu unde, un înalt personaj din anturajul Premierului ar fi zis: „Ţsssss!!!" Sau:

(Dar e vremea să mai vorbim şi de altceva).

Inainte, March

Inainte, March făcea roluri de poet, de savant, de amant; acum i s'a încredinţat partitura unui soldat în fustanelă care-şi dogoreşte la sobă cuprinsul înfrigurat al amintitului vestiment. Se cunoaşte prostul obiceiu scoţian de a se lăsa expusă la toate vânturile o parte a corpului şi aşa supusă sus-pomenitelor intemperii.

Partenera frumosului domn este Katarine Hepburn, care întruchipează personajul Mariei Stuart cu tot pateticul vocii sale de servitoare sentimentală.

Autorii filmului au avut o idee genială. Ştiţi că istoricii pretind că Maria Stuart şi Elizabeta Angliei nu s'au văzut niciodată, deşi s'au duşmănit toată viaţa. Dar publicul, când i se dau regine, vrea să le vadă iubind, înjurând, suspinând, ţipând. Şi atunci, cele două regale verişoare au fost puse de d. regisor faţă în faţă, pentru a-şi trage un copios perdaf reciproc.

Spectatorul va constata din acest film cum cinematograful întinereşte. Mary Stuart, când a murit, era femee bătrână (aproape de 50 de ani, albită şi chealâ, umflată şi reumatizantă, etc...). Ei bine, pe ecran ea pare, cu toată urâciunea personală a interpretei, pare de cel mult 28 de ani...

De altfel acesta nu e singurul caz când factorul Timp *capătă interpretări excepţionale, fie în sensul rezistenţii la îmbătrânire, fie în sens invers, ca anticipare rapidă asupra viitorului. Astfel, ca să rămânem tot la filmul nostru, se ştie să Bothwell nu începe a avea vre-un rol în viaţa Mariei Stuart decât foarte târziu după întoarcerea ei în Scoţia, în tot cazul după asasinarea lui Rizzi şi, detaliu picant, după ce nu-l mai iubeşte pe soţul ei, Darnley (de care la început este îndrăgostită). Dar la cinematograf lucrurile au alură temporală proprie. S'a hotărît, odată pentru totdeauna, că Bothwell va fi amantul. Şi atunci, Regina, deşi nu cunoştea pe nimeni în Scoţia, întreabă pe lorzi, din primele zece minute ale instalării ei în castelul regal: „Dar Bothwell? Unde e Bothwell?" Eu în locul regisorului, aş fi pus-o pe Katarine Hepburn să spună aşa:*

— Unde e Bothwell? Ard de nerăbdare să văd cum arată la faţă. Căci, ştiţi, am de gând să-l iubesc nebuneşte. Şi n'avem nici un moment de pierdut. Aduceţi-l repede aci. Sântem în mare întârziere. Gândiţi-vă, eu trebue să mor de amorul lui, şi nici măcar nu-l cunosc! Aşa dar grăbiţi-vă. Ce o să zică publicul de atâta zăbavă?...

Taverna din San Francisco

Aproape niciodată un film american nu e propriu zis prost.

Iată bunăoară noul film al lui James Cagney, o poveste din faimoasa Barbary Coast, Cartierul bandiţilor din „Frisco", din prima perioadă a Istoriei oraşului San Francisco, înainte de invazia chineză. Au mai fost asemenea filme. Unul din ele mai rulează şi azi (Oraşul patimilor, cu Myriam Hopkins şi M'c Crea). E natural ca asemenea poveşti să fie pe acelaş calapod (ca şi westfilmele, filmele cu cowboys din Far-West). Asta nu le împiedecă să fie amuzante pentru detaliile lor. In „Tavernele din San Francisco" sânt foarte multe asemenea detalii, combinaţii de întâmplări bine găsite, conduite nostime din partea ecoilor (James Cagney, Ricardo Cortez şi alţii). Aşa că, în rezumat, este nejustificat a strâmba din nas când se vorbeşte despre acest film.

Moscova-Shanghai

In schimb, este permis să se strâmbe absolut orice parte a corpului când e vorba de noul film al Polei Negri, regisat, mă rog, de Paul Wegener în persoană. E interesantă cariera acestui cântăreţ care, după ce şi-a pierdut vocea, a devenit actor de teatru; apoi pierzând şi din vocea lui de... prozator, a trecut la film, unde microfonul îi imprumuta, prin amplificatorii lui, suplimentul vocal trebuitor. Acum se pare că a devenit afon. Cum însă sântem condamnaţi să nu scăpăm niciodată de el, s'a apucat, vai, de regisorat.

Rezultatul îl puteţi vedea. De mult n'am întâlnit un film aşa de prost. Lung, neverosimil, încărcat cu toate condimentele de melodramă: mamă care îşi pierde copilul, prinţesă obligată să cânte într'un şantan de clasa II-a într'un port chinez, mamă şi fată iubind acelaş individ, etc., etc. Ş'apoi cu toţii aşa de urâţi şi aşa de falşi în tot ce zic şi fac!

Incă dela început ni se strică cheful cu o scenă tipică de film prost. O mamă e nevoită să se despartă de copilul ei, o fetiţă de 9 ani. Inainte de a pleca, o ia în braţe şi o adoarme spunându-i o poveste. „Comme par hasard" (al dracului hazardul!) fetiţa se joacă cu un medalion de la gâtul maică-sii şi adoarme cu brelocul în mână. Mama nu se îndură să i-l ia, de teamă să n'o trezească. Preferă să-şi desfacă lanţul şi să abandoneze medalionul. Ni se arată ce conţinea acest medalion: fotografia fetiţei, cu numele, data, însfârşit tot ce trebue pentru a putea servi mai târziu ca mijloc de încurcare sau deslegare a „intrigii" filmului.

Din acel moment înţelegeţi bine că spectatorul nu mai are o clipă de linişte. Cum apare cineva pe ecran, prima lui grijă e să se uite bine la pieptul respectiv: are medalionul, sau n'are medalionul? La sfârşit, spectatorul respiră uşurat. O domnişoară apare şi... are medalionul. Got sei dank! Dar pentru asta a trebuit să traversăm toată Asia şi jumătate din Europa.

Max Dearly

Iată un film francez, desigur foarte prost făcut unde însă hazul personal al lui Max Dearly salvează totul. Este o comedie muzicală, un vodevil bufon, unde principalul acţionar al unei fabrici de automobile, un chefliu cam ţăcnit, se împrieteneşte din întâmplare cu unul din lucrătorii dela el din fabrică, se îmbată împreună, şi la urmă are fantezia eminamente alcoolică de a-l numi director general. Toate aceste lucruri sânt făcute cântând şi dansând. Totuşi. Totuşi. Nu uitaţi că trăim în ţara cea mai riguros morală din lume. Filmul a fost interzis. Căci — a spus comisia de cenzură — a arăta cum un lucrător devine patron, asta este bolşevism. Să apărăm deci temeliile capitaliste! Şi nu ştim dacă aceste temelii capitaliste şi-au exprimat sau nu, în felul lor, mulţumirea faţă de apărători, dar fapt este că, imediat după ce a fost interzis, filmul a fost iarăşi admis.

D. I. SUCHIANU

Microfonul

Duminica (8 Noembrie), luminată de concertul dela Ateneu — al maestrului George Enescu, s'a încheiat pentru ascultătorii de radio, cu o seară de teatru. Ni s'a prezentat, înjghebată pentru microfon, o piesă în trei părţi: „Când cântă cocoşul", de d. M. Iorda.

●

Pentru capitolul muzicii de cameră, săptămâna ce se încheie ne-a dat — Luni — prilejul să ascultăm, executat de Quartetul „C. Bobescu": *Quartetul op. 18 No. 3*, de Beethoven. Iar Marţi, *Sonata în mi minor op. 38*, de Brahms, executată de d-nii: Paul Jelescu (pian) şi Gh. Drăghici (violoncel), a ilustrat în aceiaş măsură, ca şi Quartetul Bobescu, capitolul muzicii de cameră.

●

Pentru concertul simfonic al orchestrei Radio, dirijat de d. Th. Rogalsky, orice cuvânt de laudă, orice adjectiv, se înfăţişează fără strălucire. Dela uvertura la *Prinţul Igor*, de Borodin, prin *concertul No. 2 în do minor* pentru pian şi orchestră, de Rachmaninoff, până la adaosurile de muzică modernă românească dela fine, bagheta dirijorului a fost excepţional de însufleţită, orchestra Radio a dat neaşteptat de mult.

Solista *concertului* de Rachmaninoff, a fost d-na Irma Dolivo

●

Majoritatea dirijorilor care se perindă prin faţa microfonului, sânt elevii bătrânului maestru Alfonso Castaldi. De ce d. Alfred Alessandrescu nu încredinţează dirijarea unui concert de Marţi marelui său dascăl? Şi-apoi, Castaldi a scris mai mult decât „Marsyas", poemul simfonic executat nu chiar de multă vreme, în cadrul unui concert simfonic al orch. Radio.

●

Vitraliul programului săptămânii şi-a îmbogăţit culorile. „Ora copiilor", întreruptă de vacanţa şcolară, a prins să-şi depene mărgăritarii de basm şi cânt.

Anul trecut, revista „Marianne" ne-a trimis informaţii că România a dăruit copiilor cea mai frumos alcătuită „oră a copiilor" a anului radiofonic internaţional. Scenaristul „orei", d. N. Papatanasiu şi-a purtat micuţii eroi, Dorel şi Viorica, într'o serie de călătorii prin basme (radiofonice). Muzica originală a d-rei E. Ţillenschi, compusă din cânturi pentru copii, în maniera de dantelărie fină, gen Mozart, îmbinată cu textul poveştilor, a perindat la microfon, în ora hărăzită copiilor, o adevărată mitologie radiofonică.

Anul acesta, ora copiilor şi-a îmbogăţit compartimentele şi programul. Ciclul inaugurat îşi propune să înfăţişeze (în cânt, vers şi vorbă) legendele ţării noastre.

Inceputul a fost destul de bun.

L-am ruga pe d. V. I. Popa, directorul nouei „Gazete a copiilor", să fie mai puţin didactic, Chiar de fel. Sânt sătui şcolarii de morală, fie dela şcoală, fie de acasă. Să rămână d. V. I. Popa la snoave, chiar dacă-s ticluite de alţii.

●

Recitalul de poezie românească prezentat în seara de Joi, de către d-na Marietta Salova şi d. Haig Acterian, — a constituit un bun număr de program. Alternarea glasurilor, a esenţelor minore şi majore din versurile culese cu grijă (o mică antologie strânsă în treizeci şi cinci de minute), a avut un efect surprinzător. O adevărată simfonie în care motivele se împleteau, căutându-se peste timpuri şi nume. Versurile lui Eminescu, T. Anghezi, I. Barbu, L. Blaga, G. Bacovia, I. Minulescu, A. Cotruş, tot atâtea esenţe, tot atâtea culori în câmpul unui covor, au vibrat în jocul glasului de violină al d-nei Sadova şi'n nervoasa interpretare pe coarde de violoncel a d-lui Haig Acterian.

●

Intâiul concert al orchestrei *Filarmonica* din stagiunea aceasta, sub conducerea excepţională a d-lui George Georgescu, a întrunit în cele două părţi, muzică de Schumann: *Simfonia I-a, în si bemol major*, muzică de mozart: *Concert în re minor, pentru pian şi orchestră* (solist: d. Dinu Lipatti), Igor Stravinsky: *Capriciu pentru pian şi orchestră* (solo: d. Dinu Lipatti) şi „Valsul", de M. Ravel.

Lirismul stăpânit şi sănătos al poetului muzician, care e Schumann, sortit să fie turnat într'un gen simfonic de anvergură, cum e prima *simfonie în si bemol major* (dintre alte patru) a avut o interpretare care a silit pe ascultători să uite strădania vădită a compozitorului de a se depăşi, abordând simfonia, asemeni lui Beethoven.

Concertul de Mozart s'a bucurat de un solist de mâna întâia. D. Dinu Lipatti ne-a dat un mozart autentic. Orchestra a urmărit şi a subliniat strălucit fiecare nuanţă de melancolie senină a acestui *concert*, singurul în re minor al maestrului dela Salzburg.

Induioşătoare — încercarea d-lui Em Ciomac de a ne lămuri, cu orice preţ, *Capriciul* lui Stravinsky şi *Valsul* de Ravel, adică latura modernă a concertului Filarmonicei.

●

Am avut şi o seară de operetă. S'a transmis din studio, sub diriguirea muzicală a d-lui Const. Bobescu: *PERICOLA*, de Jacques Offenbach. E frumoasă străduinţa d-lui Bobescu de a reînvia opereta. *Pericola* a strâns laolaltă pe d-na Val. Creţoiu, d-nii: Niculescu-Basu, Şerban Tassian şi Gh. Marinescu.

Nu toţi interpreţii însă, aveau radiogenitate fie pentru cânt, fie pentru vorbă. In această ordine de lucruri, relevăm glasul de frumoase resurse radiofonice al d-lui Gh. Marinescu, interpret des întâlnit la microfonul românesc.

In linia operetelor puse până acum în scenă la radio, *„Pericola"* e o frumoasă izbândă.

MARSYAS

Mărunte

Din iniţiativa d-nei Floria Capsali şi a d-lui Clark Nichols se vor începe în curând la Teatrul Excelsior o serie de spectacole coreografice de mare artă, care vor avea loc Duminică dimineaţa. In afară de producţiile celor doi distinşi artişti coreografi, vom avea prilejul de a vedea montate balete din repertoriul marilor corpuri de balete din străinătate, după muzica celor mai celebri compozitori moderni străini: Ravel, Debussy, Monpou, Strawinsky, Mihalovici, Erik Satié, etc.

Şi de data aceasta ce idoi maeştri au inscris în reprtoriul lor câteva bucăţi stilizate după folclorul nostru.

Compozitorii români de mare reputaţie, ca Rogalski Jora, Brăiloiu, Constantinescu, vor semna muzica aestor balete româneşti.

A apărut şi s'a pus în vânzare romanul EROARE MEDICALĂ SAU SINUCIDERE de Mihail Zavergiu. Drama se petrece în cabinetul unui medic la spitalul Colţea şi în subsolul facultăţii de medicină. — De vânzare la toate librăriile din ţară.

Viaţa unei cărţi în Statele-Unite

Curt Riess povesteşte în „Marianne" obiceiurile foarte ciudate ale editorilor americani şi bizara ceremonie de publicitate, care întovărăşeşte apariţia unei cărţi.

In Europa, cumpărătorul intră într'o librărie şi găseşte ultimul roman, care „a apărut de curând". Poate chiar să ştie mai dinainte că autorul era pe punctul de a-şi termina opera. Cumpărătorul răsfoeşte volumul şi-l cumpără. Apoi e posibil chiar să-l citească.

După câtva timp, dela o zi la alta, criticii vor consacra un articol acestui volum. Atunci se va descoperi că are o remarcabilă valoare şi că trebue considerat ca o capodoperă de o excepţională calitate. Astfel, volumul va fi foarte cetit... sau poate deloc. E foarte probabil însă, ca el să fie cetit într'o perioadă foarte lungă şi după ani de zile să mai fie încă cerut de un mare număr de cumpărători.

In America, lucrurile se petrec cu totul altfel.

Un autor a scris o carte pe care a dat-o la tipar. In timp ce textul e încă în lucru, editorul încearcă toate posibilităţile de a prezenta pe autor opiniei publice. Lansarea cărţii e pregătită ca orice mare match de box sau film de cinematograf.

Presa e copleşită de informaţii şi veşti despre autor. Prezenţa lui la spectacole sau expoziţii e semnalată din timp, iar ziarele îi publică fotografiile, luate în împrejurările cele mai variate şi mai originale, fie în compania unei cunoscute artiste la o expoziţie de flori, fie bând cocktail-ul obişnuit alături de un mare om politic.

Astfel, după puţin timp autorul nostru devine un erou al zilei, asupra căruia, vrei nu vrei, trebue să-ţi opreşti privirile şi gândul.

Intre timp, cartea a fost tipărită, dar n'a „apărut" încă.

Se fixează data apariţiei şi se determină exact ziua, ora şi minutul în care va fi pusă la dispoziţia cumpărătorilor.

Cartea „apare", ceiace înseamnă că librăriile au dreptul de a expune exemplarele şi a le pune în vânzare de exemplu Luni după amiază, la ora trei.

Astfel, se determină exact minutul în care opera de faţă să fie pusă la dispoziţia publicului, simultan, în câteva sute de librării, la New-York, Chicago, Los Angeles, San-Francisco, până în cele mai mici oraşele.

In acest fel, cortina a fost ridicată pe prima seară de spectacol a cărţii.

Câtva timp mai înainte însă a avut loc aşa zisa repetiţie generală, rezervată criticilor literari. Aceştia au primit cartea cu opt zile înainte de apariţie, cu angajament formal de a nu divulga nici un cuvânt. In schimb, la data indicată, toate ziarele vor avea o dare de seamă asupra cărţii.

Nu-i deloc exagerat, deoarece fiecare ziar are un critic literar. Dar dacă un război care izbucneşte la aceiaşi dată ar încerca să ocupe jurnalul în întregime? Lucrul acesta ar fi imposibil, deoarece fiecare critic literar îşi are rubrica sa la dispoziţie. El nu are numai facultatea de a o utiliza, ci obligaţia chiar. Criticul literar e obligat ca în fiecare zi să analizeze cel puţin o carte. Astfel, va trebui să citească zilnic cel puţin un volum.

Unul dintre cei mai cunoscuţi critici literari din New-York, definea astfel ziua sa de lucru: zilnic, şase ore de lectură şi două de redactare. Dar un critic literar de mare prestigiu trebue să asiste la toate premierele.

Cartea e lansată. Va avea sau nu succes? Aici, ca şi la piesele de teatru va interveni numai şi numai întâmplarea. Câte-odată se întâmplă ca ea să aibă un succes extraordinar. In acest caz, volumul va fi clasat ca „best seller" ca una dintre cele mai bune afaceri. Se publică lista de „best seller" dintr'o săptămână, lună sau an. Fiecare oraş o are pe a sa şi clasarea localităţilor e conştiincios inserată în ziare.

In America, succesul e totul. A se menţine un timp destul de îndelungat printre „best sellers", echivalează, pentru un autor american, cu ceia ce reprezintă în Europa premiul Nobel, deoarece în afară de partea materială renumele artistic şi talentul unui om se măsoară cu suma realizată.

In caz de succes, o piesă de teatru poate fi jucată doi sau trei ani, mai cu seamă în America. Viaţa unei cărţi — infinită în Europa — e în general mult mai scurtă în Statele-Unite. Chiar şi un „best seller" e învechit după şase luni. Un an sau chiar mai mult după apariţia triumfală, se va lansa o ediţie populară, în sute de mii de exemplare, la un preţ extrem de redus. Apoi cartea moare şi devine mai inexistentă decât un cadavru; va fi ca şi când n'a existat niciodată.

Incercaţi să găsiţi într'o librărie din New-York o carte cu oarecare vechime, de exemplu „Babit" de Sinclair Lewis. (Cartea a fost luată la întâmplare). S'ar putea ca ea să fi apărut în ediţie populară şi aceasta n'ar forma decât un concurs de circumstanţe cu totul excepţionale.

Cele mai celebre şi mai apreciate cărţi americane au dispărut după câţiva ani dela apariţie. Nimeni n'ar avea interes să facă acest lucru. De altfel, la ce bun? Autorul e pe cale de a scrie o nouă lucrare, care va apărea în curând. Concurenţa nu ţi-o faci tu însuţi.

Valoare literară, tradiţie, nu sânt decât cuvinte vagi. Se imprimă în fiecare an milioane de cărţi şi toate valorează tot atâtea milioane în bani.

Acestea sânt faptele expuse precis şi fără mijloc de îndoială.

Rosamund Lehman: Intemperies

Rosamund Lehman este una dintre cele mai cetite romanciere engleze şi a avut norocul să fie foarte bine tradusă în limba franceză, de domnul Jean Talara. Romanul căruia îi datorează succesul în afară de Anglia, este **„Poussière"** care, din nefericire, a fost tradus şi la noi, din franţuzeşte.

Subiectul ultimului roman este aventura cea mai banală din câte se pot închipui; o aventură care a fost redată în nenumărate romane, piese de teatru, filme de cinema, în toate limbile. Un roman de dragoste: legătura dintre o femee şi un bărbat. Ea separată de soţul ei, el neavând nici-o intimitate cu soţia sa, Nicole, femee bolnăvicoasă şi şubredă...

Din povestirea aceasta banală şi cu subiect atât de uzat, autoarea a construit un roman care surprinde şi încântă.

Olivia, eroina romanului „Poussière" e separată de Ivor, un tânăr fără vlagă, scriitor în sensul vag în care sânt toţi acei ce fac parte dintr'un cerc literar, fără să se ştie anume cu ce scrieri. Tânăra eroină este săracă, trăind împreună cu o vară a ei care face fotografii de lux şi pe care o ajută la lucru.

Romanul începe din clipa când, aflând că tatăl ei este grav bolnav la ţară, întâlneşte în tren pe Rollo Spencer, cu sora căruia, Marygold, fusese prietenă în copilărie. Rollo se însurase cu Nicole, o fată din grupul lor. Amintirile comune îi fac să se simtă prieteni din prima clipă a întâlnirii. Tatăl său fiind mai bine, Olivia este invitată la un mare dineu în familia Spencer şi aci înmugureşte dragostea, care poate fusese urzită superficial între ei din primii ani ai tinereţii.

A doua parte a romanului este consacrată iubirii Oliviei pentru Rollo, în care ea află acea bucurie, acea plenitudine şi uimire de fiece minut, pe care o căutase în zadar, fără să o fi întâlnit şi fără să-şi dea seama ce caută.

Rollo Spencer este şi el îndrăgostit de Olivia, atent, pasionat, dar se simte că nu-i cu totul cuprins de dragoste. Toate acestea sânt spuse cu mult patetism, deşi foarte cumpătat şi atât de natural, încât adevărul lor pătrunde şi zgudue.

Pentru Olivia, Spencer este tot interesul vieţii sale de fiece minută, pentru Rollo, Olivia oricât de îndrăgostit ar fi de dânsa, e numai un prilej de a evada din viaţa de afaceri de toate zilele, din grijile şi mai ales din toate plictiselile provocate de boala Nicolei. Din acest conflict nasc diferite mici furtuni care turbură climatul legăturii dintre ei.

In clipa în care-şi dă seama de situaţia sa în viaţa iubitului, în care soţia îşi are locul ei, creiază atmosfera interioară, pe când ea rămâne un amuzament exterior, gelozia izbucneşte, punând în lumină conflictul. O călătorie în Austria, o adevărată călătorie de nuntă, delicios evocată în pitorescul ei sentimental şi amuzant, este prilejul aplanării situaţiei pentru câtva timp.

Rosamund Lehman

Dar la întoarcere viaţa reală reîncepe din ce în ce mai tragică. Olivia simte că e însărcinată. Rollo e departe, într'o călătorie de afaceri. Olivia nu are nici-un ban şi e silită să vândă un inel de preţ primit dela Rollo, spre a-şi face operaţia, care o liberează.

Cu acest prilej, Rosamund Lehman scrie pagini de o admirabilă pătrundere feminină, arătând toată drama din sufletul femeii, în asemenea clipe şi tot răsunetul în viaţa ei morală. Aceste pagini ne-au amintit paginile din romanul **Yvonei Stahl, „Steaua Robilor"**, asupra unor împrejurări asemănătoare, pagini, desigur mult mai crude, cu detalii fiziologice, tot atât de pătrunzătoare, dar mai tragice, mai zguduitoare poate.

In aceste clipe dureroase, intervine d-na Spencer, mama lui Rollo, care, nu fără cruzime, stărue să rupă legătura cu fiul său.

Aci iarăşi ne urmăreşte amintirea romanului d-rei Stahl, scena dintre Maria, eroina şi mama lui Sandu, iubitul ei.

Intotdeauna am avut impresia că oricât de mult bine s'a spus despre acel roman, nu s'a spus cât trebue şi mai ales, nu s'a mai vorbit de el.

Dovada că numai o femee poate găsi nota justă a simţirii din aceste clipe penibile şi poate spune tot adevărul fără declamaţie, o face Rosamund Lehman în acest roman, ca şi Yvonne Stahl în „Steaua Robilor".

In amândouă romanele se impune sinceritatea în faţa situaţiilor, tendinţa de a găsi un intermediar între sentimentul romantios **absolut** aproape ireal şi realitate sau ceiace se numeşte realitate: sensualitatea crudă, strâmtă, restrictivă. In ambele romane, cuvinte juste, emoţii primordiale şi reacţiuni crude.

Olivia, aflând că Rollo va avea un copil dela Nicole, tocmai în clipele cele mai crude ale vieţii sale de femee şi amantă, are o explicaţie sfâşietoare cu Rollo şi legătura se rupe, într'o atmosferă de tristeţă şi amărăciune fără de sfârşit. In urma unui accident al lui Rollo, ea merge să-l vadă, dar cu toată dorinţa lui de a relua relaţiile dintre ei, ea refuză. Numai el este în stare să reia sau să întrerupă o asemenea legătură. Pentru ea ruptura a ridicat un zid ce nu se mai poate dărîma şi care a închis odată pentru totdeauna o perioadă din viaţa ei.

Romanul e admirabil, dar are unele lungimi insuportabile, ca de pildă serata dela familia Spencer, când începe romanul dintre ei, ca şi monologul à la Virginia Woolf, din maşină, când eroina se reîntoarce dela serată şi în care îşi narează sie însăşi tot ce-i trece prin cap şi pe sub ochi, spre a se sustrage emoţiei şi tuturor nehotărîrilor, din aceste clipe decisive pentru viaţa ei.

Impresionante în romanul Rosamundei Lehman sânt scenele din boema engleză cu conversaţiile sale pline de graţie şi de originalitate, precum şi toată acea atmosferă de viaţă engleză, pe care nu ai nevoie să o cunoşti, ca să o simţi cât de autentică e.

Citiţi romanul Rosamundei Lehman, dar recitiţi şi romanul Yvonnei Stahl, dacă vreţi să aveţi o confesiune pe cât de adevărată, pe atât de sfâşietoare a sufletului femeilor de azi.

Iz. Sd.

Roger Vescel : Lena

Cu noul său roman „Léna", Roger Vercel revine în Balcani, unde cunoaşte atât de bine peisagiile, viaţa intimă şi sufletul profund al locuitorilor.

Insărcinat de guvernul francez cu diverse misiuni, Vercel a vizitat în cele mai mici. amănunte toată Europa Centrală şi orientală, dela Budapesta la Odesa şi dela Belgrad la Stambul.

In acest cadru balcanic, autorul încearcă pentru a doua oară să reînvie sub ochii noştri războiul.

Scriind „Léna", autorul a avut în vedere următoarele considerente pe care le povesteşte el însuşi:

„Imi aduc aminte, — scrie el — de întâlnirile noastre la Kustendil şi Sofia cu patrioţi macedoneni, studenţi, infirmiere şi femei îmbrăcate în negru şi frumos pieptănate. Aud încă tonul lor calm şi măsurat, care deodată izbucnea în pledoarii pasionate pentru această Macedonie tragică sfâşiată veşnic de războaie.

Femeile erau adesea foarte frumoase, dar a le mărturisi aceasta însemna o gravă ofensă. Ele-şi mărturiseau cu îndrăzneală dispreţul pentru dragoste şi ne socoteau frivoli pe noi, tinerii francezi scăpaţi din infernul războiului ca dintr'o şcoală sinistră. Ne mustrau de asemeni că am adus războiul în ţara şi contra lor. Ura lor ne distra fiindcă nici-unul dintre noi nu cunoştea ţara aceia crucificată, splendidă şi blestemată, unde omul era fiară sălbatecă faţă de semenii săi. Fiindcă ridicam neîncrezători din umeri, ele ne povesteau viaţa lor şi a surorilor moarte.

Această dramă, în care se distruge viaţa locotenentului breton Tanguy de Queslain şi a infirmierei Léna Apostolova, tragedia misterioasă a unei dragoste străbătute de ură, o povesteşte Roger Vercel într'o intrigă fără complicaţii artificiale, în culori sumbre şi eroice.

Niciodată, poate, nu s'a prezentat oribila imagine a războiului sub forma unei fatalităţi mai crunte.

Cronice romanelor în Franţa

Cu toate frământările profunde care au turburat omenirea, psihologia ţărănească de acum cincizeci de ani a rămas aceeaşi. Electricitatea a cucerit satul, chiar automobilul tinde mai mult sau mai puţin să înlocuiască trăsura, dar sufletele rămân aceleaşi.

Aceasta din cauză că ţăranul francez e strâns legat de tradiţia şi obiceiurile sale şi nimic nu-i mai greu decât să-l scoţi din felul lui de viaţă.

Să nu ne mirăm deci dacă romanele ţărăneşti oferă totdeauna aceleaşi orizonturi şi ne descriu aceleaşi obiceiuri.

Greşala nu-i a autorilor; iar criticului, care se plângea nu de mult de acest lucru, i-am putea răspunde că ţăranul nu se poate schimba pentru simpla plăcere a oamenilor de litere.

Joseph Voisin şi Emile Guillaume sânt dintre rarii autori care cunosc perfect şi ştiu să redea viaţa ţăranului francez. Opera lui Joseph Voisin e fără strălucire aparentă, dar de o reală soliditate.

El e autorul unei lucrări prea puţin cunoscute „Mathurin Barot", în care sânt expuse în chip strălucit cauzele complexe şi multiple, care favorizează evadarea ţărănimii din mediul ei natal.

Noul său roman „Jean Veyre et son ménage" nu prezintă aceeaşi valoare.

Din punct de vedere social însă, cartea e foarte interesantă. Infăţişează viaţa unui ţăran şi a familiei sale, din ultimii ani ai secolului trecut până în zilele noastre.

Jean Veyre, împins de dorinţa de a-şi mări averea, face economii şi reuşeşte să-şi mărească moşia. Neavând însă decât două fete, e veşnic stăpânit de groaza de a-şi lăsa averea pe mânile ginerilor săi străini.

Cartea e alcătuită dintr'o mulţime de însemnări, care înfăţişează în lumina sa adevărată, viaţa de proprietar într'o epocă puţin îndepărtată de noi.

Peste tot însă, unde se mai află mica proprietate, această viaţă continuă să fie actuală.

François Barberousse ne duce în Sologne, într'o regiune diferită din punct de vedere social.

Aici proprietatea fiind mai mare, cere mai multe mâni pentru munca agricolă.

Barberousse, care e încă un scriitor tânăr, a publicat anul trecut primul roman „L'homme sec", care deşi a trecut foarte neobservat, constitue o operă remarcabilă. Noua sa carte „Les jours aux volets clos" prezintă acelaş viu interes şi aceeaşi societate ţărănească, sfâşiată de pasiuni sălbatece şi brutale, care nu se pot traduce decât prin exasperare sau moarte. „Obloanele trase" ale satului pe care-l traversează în linişte cetăţeanul de rând sub aspectul lor calm, n'au fost închise decât ca să ascundă drame îngrozitoare.

E de ajuns ca soarta să surâdă puţin lui Arthur şi soţiei sale Phonsine — care luptaseră din greu contra unei vieţi mizerabile — ptntru ca să izbucnească invidia.

O imprudenţă a Phonsinei, victima necugetării sale, e suficientă ca să răscoale tot satul într'un delir de gelozie şi cruzime. Tabloul e infernal.

François Barberousse povesteşte toate întâmplările în chip desinteresat. El nu acuză pe nimeni, dar nici nu ia partea nimănui: aşa e viaţa, şi-atâta tot.

Cronica literară

Al. Robot: Somnul singurătăţii' poeme

D. Al. Robot a debutat foarte tânăr cu un număr de poeme care au părut unora extraordinare şi care erau în orice caz interesante şi promiţătoare. Acum după trecere de câţiva ani tânărul poet, care a încetat de a mai fi un copil, publică tocmai în Chişinău şi, precum se vede, părăsit de editori, altă culegere de versuri. De obiceiu se constată cu al doilea volum un progres sau căderea în platitudine. D. Robot a rămas pe loc la aceeaş stare promiţătoare, îndărătnic oarecum oricărei prefaceri, dar mereu bun temperament poetic. S'ar putea bănui că face parte din categoria de poeţi de felul d-lui Ilarie Voronca, la care prea marea voluptate a actului de a face poeme pricinueşte o veşnică stare pe loc, o monotonie pe care i-o remarcă până şi străinii cărora crede de cuviinţă să le supună, în tălmăcire, compunerile sale.

Aşa stând lucrurile, ne rămâne să supunem din nou pe d. Robot criteriilor noastre. Este inverat că dacă structura poeziei a rămas aceeaş, sufletul pe care se întemeiază a devenit mai matur, mai grav, simţindu-se în ele bărbatul. Că se află la autor o predispoziţiune pentru poezie, aceasta se constată în vocabularul său care arată perceperea statornică a unei anumite lumi: *hambar, flaut, salcie, cai, fân, păduri, izvoare, stejar, ghindă, câini, vânătoare, porţi, surugiu, ciolan, haită, cerb, coasă, oale, străchini, linguri, mere pădureţe, secere, pogoane, holde, năvod, păstaie, porumb, piersici, fântână, ogar, ţărână, traistă, măgar, mlădiţă, potcoavă, oişte, biciu, găleată, copită, şerbi, arc, călugăr, hulubi, stânci, mălai, ciută, toiag, straie, labă, mlaştini, faun, veveriţă, mătanie, argilă, cămilă, cuc, scoarţă, coif, grădină, legume, vaci, grâu etc.* Prin urmare, viziunea poetului este rurală şi cinegetică într'un stil biblic, arhaic, fără ţăran, fără nicio amintire a economiei agricole. Ni s'ar putea obiecta că nu era nevoie de această demonstraţie lexicală ci ajungea să arătăm că poetul colindă, lanurile, pădurea, marginile mlaştinilor, că este însfârşit un liric al peisagiului de ţară. Insă nu este aşa. Poeziile nu sânt agreste ci introspective. Vocabularul de mai sus serveşte nu la reconstruirea vreunui cadru ca în pasteluri ci la analiza stărilor interioare, desprins cu totul din funcţia lui figurativă.

Acesta e un fapt în orice caz original la care trebue să adăogăm uşurinţa de a face versuri prelungi, detunate sub o boltă gotică sau pe sub dealuri, bine rimate:

Ogarii îşi aleargă piciorul, şi şi-l muşcă
. . . .
Şi te iubesc cu seara în fiecare puşcă.

Atât în amplitudinea versurilor cât şi în conţinutul lor rural este o doză de lamartinism, la care se adaogă coloarea pastelistică a d-lui Pillat, abundenţa verbală a d-lui Ilarie Voronca şi în sfârşit un hermetism care, după toate probabilităţile este meşteşugul la care ţine mai mult autorul, dar care contrastează în chipul cel mai ciudat cu tendinţa dinamică a versurilor.

Am mai vorbit de acest hermetism. Metafora însăşi este un procedeu hermetic care contopeşte termenii unei comparaţii. Poeţi ca Valéry sânt socotiţi foarte criptografici fiindcă cititorul obişnuit îi înţelege cu dificultate. Este la mijloc vorba de o elipsă a expresiei poetice pentru care trebueşte o nouă educaţie, nu de arcane nedescurcate. In poezia mai veche sentimentele şi procesele intelectuale erau amestecate cu o cantitate enormă de idei şi concepte de sentimente, adică de acele cuvinte care nu sugerează o stare ci numai definesc acţiunea noastră despre ele. Valéry le elimină cu totul, încât cuvintele lui conţin chiar sentimentele şi chiar cugetările reduse la momentul intuiţiei. Cu toate acestea el e un intelectual . Gândirea lui discursivă a fost aruncată pe dinafara poemului şi cititorul cult o va regăsi ca un derivat pe al doilea plan al contemplaţiei estetice. Poemele lui Valéry sânt clare din prima clipă şi unitare şi sânt intuibile dintr'o dată.

D. Robot nu procedează aşa, desigur dintr'o falsă teorie a hermetismului. Poemul său se compune din asociaţiunile cele mai disparate şi mai neprevăzute, tocate şi lipsite de ramă. In vreme ce versul merge amplu şi cere o desfăşurare de forţe afective netezi, pânza interioară a lui se strânge şi se încurcă ca un păr de ceas plesnit. Cititorul pare legat ca Ivan Armeanul de cozile a două cămile care aleargă în două direcţii contrare. Chiar dacă deslegăm sintaxa d-lui Robot, poemul rămâne confuz, fiindcă el nu reprezintă o stare organică. Fiind confuz el nu mai este hermetic, adică nu mai are adâncimea dreaptă a puţului. Adevărata putere de latenţă a unei poezii se concentrează în compunerile cu suprafaţa clară ca a apelor care pot oglindi, fiindcă latenţa înseamnă propriu zis în poezie proces neîncheiat, mereu deschis.

Să analizăm un poem şi anume *Vânătoare sfântă*. Tema e aici, pe planul întâiu cel puţin, o vânătoare, care se începe seara. Seara amurgul e rumen ca piersica. Piersica iese dintr'o floare. Aceste raporturi, d. Robot le-a topit în versul absurd:

Vânatul înfloreşte în piersici un apus.

Vânătorul, adevărat sau numai sugerat de noţiunea amurgului ridică braţul să tragă. Deodată poetului i se năzare asocierea braţului cu o cracă. Craca e din pom, pomul din pădure, pădurea iese din pământ. Insă s'ar putea (altă asociaţie laterală) ca Isus să ţină în mâni o creangă. De unde elipsa

Şi braţul, cu pădurea crescut dintr'un pământ,
Pe ramură visată în mâna lui Iisus,
Impuşcă

Venind vorba de Iisus, în mintea poetului a lucit deodată o altă asociaţie: Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh. Vânătorul impuşcă o pasăre, Sfântul Duh este figurat ca un porumbiel, de ce oare vânătorul n'ar împuşca Duhul Sfânt ?

Impuşcă o aripă a marelui Duh Sfânt.

Odată descoperit acest binariu, poemul se va desvolta pe îndoitul program al vânătoarei şi al cerului fără nicio raţiune mai profundă. De pildă:

Spre seară ceru-şi caută sămânţa în fântână
La vânătoarea asta e Domnul un ogar,
Isvorul o ureche lipită de ţărînă
Sub care îngeri află de traistă şi măgar.

Desigur că cerul se oglindeşte în puţ (imaginea sămânţei e prea de tot îndepărtată de ceeace ar voi să sugereze: stelele). Dar de ce ogarul să fie Dumnezeu ? Şi isvorul fiind ureche, a cui este urechea, urmând procesul asociativ ? Lăsăm la o parte cele două versuri din urmă în care neposedarea limbii de către autor face de prisos orice comentariu. Mai departe ne dăm seama că asinii beau apă din găleată, că lângă copitele lor au rămas cânii, că nişte oameni întind arcul în spre nişte cerbi care aleargă cu picioarele roşii. Fireşte poemul e „pur", căci numai astfel puşca poate sta alături de arc în acelaş veac. Poetul exprimă astfel aceste idei:

Asinii cercetează pe Domnul în găleată:
Rămaşi lângă copită, câini mulţi şi câţiva şerbi,
Care înalţă arcul, cu fiu, cu duh şi tată;
Ca să aţâţe roşul picioarelor de cerbi.

De data asta Domnul este apa. Cum a trecut Dumnezeu din ogar în apă ar putea să ne pară curios. Ne mulţumim să ne închipuim că poetul a voit să sugereze că Domnul se află în toate şi că toate viziunile sale pseudo-apocaliptice sânt semnificarea unei ordine ascunse care i se desvălue dar îi rămâne în esenţă necunoscută chiar sie-şi. Insă ridicarea arcului cu tatăl, fiul şi sfântul duh miră în cel mai înalt grad. Ce vasăzică asta ? Ne vine să credem că autorul a remarcat

Urmare în pag. 10-a

Insemnări și polemici

Eugen Gladstone O'Neil

Din Stockholm s'a anunțat că marele dramaturg american Eugen Gladstone O'Neil a obținut premiul Nobel pentru literatură.

După romancierul Sinclair Lewis, O'Neil e al doilea american laureat cu premiul Nobel.

Născut la New-York în 1888, O'Neil și-a petrecut copilăria în aproape toate orașele și orășelele din Statele Unite, urmând pe tatăl său, actorul James O'Neil.

S'a angajat ca elev-marinar și apoi ca marinar pe cargoboturile care aduceau mărfuri din America Centrală.

Reîntors, după mai mulți ani, din această viață de vagabondaj, s'a înscris la universitatea Princeton și apoi la Harward, unde a urmat celebrul curs de dramaturgie al profesorului Baker.

Din experiența adunată pe mare și în porturi, O'Neil a scris apoi mai multe piese într'un act, între care și „Lună pe marea Caraibelor", apoi „Anna Christie".

Drama „Impăratul Jones" i-a adus celebritatea.

In anii următori a continuat să publice numeroase drame și tragedii. Astfel a scris „Straniu Interludiu", a cărui reprezentație durează șase ore, și „Doliul o prinde pe Electra", care trebue reprezentată în două seri consecutive.

In ultima vreme, dramaturgul american lucrează la o dramă a cărei reprezentație va dura câteva seri.

In toate lucrările sale, O'Neil s'a distins prin căutarea de noui posibilități pentru forma dramatică și prin adâncimea caracterelor.

Scriitorii în drama din Spania

S'a anunțat, succesiv, moartea în cursul evenimentelor din Spania a mai multor scriitori și artiști, între alții aceia a pictorului Zuloaga, a autorului dramatic Benavente, etc.

Din fericire, Benavente a anunțat că se află viu și teafăr la Valencia.

Wells, în numele Pen Clubului Internațional, cerând autorităților militare vești despre marele poet și folklorist Garcia Lorca, i s'a răspuns că nu se știe nimic despre el.

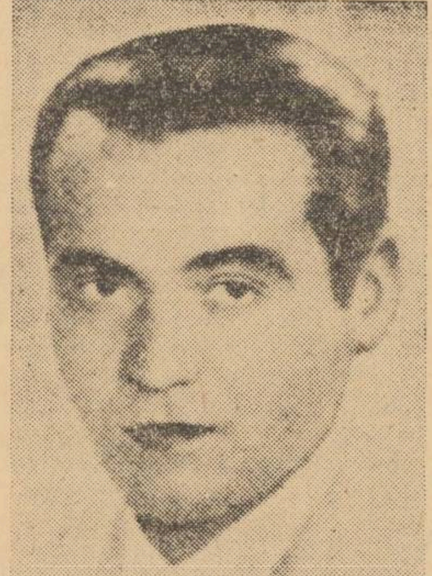
Se spune că ar fi fost împușcat. Lorca era andaluz și se lăuda că în vinele sale curge sânge de țigan. In tot cazul, avea o accentuată predispoziție pentru vagabondaj, simț muzical și un inimitabil accent popular.

Tatăl său, mare fermier în regiunea Grenadei, îngâmfat și plin de importanță, n'ar fi fost deloc încântat auzindu-și fiul făcând astfel de confidențe.

Lorca a adus în literatură, expresiunea omului de Sud.

Impreună cu Alberti, andaluz și el, Lorca a reactualizat vechea luptă dintre estetism și gustul popular, luptă care se reia periodic în câmpul literaturii spaniole: lupta dintre Gongora și Lope de Vega în secolul al XVII-lea.

Lorca are în scrierele sale ceva din transparența și savoarea Orientului. Ii plăcea spontaneitatea omului dela țară, care rămâne un „Cabalero" cu toate că lucrează cu sapa și cazmaua, mai ales în Andaluzia, în strâmta vale a lui Duro sau în luxurianta și imensa „Vega" de pe marginea Sierei Nevada.

F. G. LORCA

El însă, care-și trăise copilăria cu geambașii de cai, cu morarii și cu fabricanții de uleiuri, cu vierii pasionați de jocurile de noroc, iritabili și veșnic îndrăgostiți, îi găsea îmburghezlți și atunci pleca spre „gitanii" adevărați, „veșnicii drumeți".

Când pleca Lorca spre aceste șatre, toți tinerii din Andaluzia, îndrăgostiți de cântecele populare, îl urmau cu gândul în rătăcirile sale.

Pentru oamenii „așezați", Lorca era un „instabil", un rătăcitor sau, în cazul cel mai bun, un reclamagiu, care poza astfel, plecând cu „Hoarda", pentru publicitate. Dar pentru cine cunoaște opera sa de căpetenie „Romancero gitano" (1924-1927) el are altă valoare, caracterul său apare în lumina altor perspective. Cântecele sale către lună, romanțele sale aproape fără cuvinte, moartea și dragostea în aceste cânturi, sânt ceiace sânt poeziile lui Eminescu în forma populară, poezii de inspirație populară și nu de imitație, *în care trebue să resimțim calități ce trec dincolo de retorism și de artificialitatea poeziei zisă cultă. E în ele numai sensibilitate ca în Verlaine, forme simple, ritmuri, ca în improvizațiile ciocârliei sau ale privighetorii.*

Dece să-l fi ucis oare, brutal și crud, pe acest cântăreț autentic, gloanțele războiului civil?

Jules Romains în America

Autorul romanului „Hommes de bonne volonté", s'a întors înviorat din călătoria sa din America. Această călătorie a fost un adevărat tonic pentru el ca European și mai ales ca Francez.

Din Franța, Jules Romains plecase îngrijorat. Işi închipuia că Americanii nu prea au sentimente bune pentru Francezi. Dar acolo toți oamenii sânt încrezători, bucuria vieții izbucnește la fiecare pas, viața curentă respiră optimismul care ne lipsește atât de mult aci în Europa.

Chiar campania electorală pe care ne-o închipuim de aci, de la noi, zgomotoasă și înfrigurată, nu a avut acolo nici-o influență asupra vieții de toate zilele. Campania a fost ce-i drept zgomotoasă, dar numai spectaculoasă, fără niciun element de îngrijorare.

Despre Roosvelt, Jules Romains a venit cu impresia unei personalități foarte puternice. Realegerea sa ca președinte este de cel mai mare interes pentru omenirea întreagă și mai ales pentru Franța și cauzele pe care ea le apără în prezent.

De altfel, ne spune Jules Romains, realegerea sa era prevăzută chiar de adversari. Unele jurnale americane i-au consacrat chiar o rubrică specială a calculului probabilităților, cum funcționează pentru orice eveniment important.

De altfel, observă scriitorul, am constatat în toată America o mare tendință de a apropia științele sociale de demnitatea științelor exacte. Acolo creditul intelectualilor crește din zi în zi, pe când îngâmfarea oamenilor de acțiune dispare. Americanii recunosc bucuros că s'au înșelat. Președintele Roosevelt, prin experiențele sale sociale, a făcut un larg apel la forțele intelectuale. El însuși are o cultură reală și depășește cu mult, prin valoarea sa proprie, media predecesorilor.

In Europa nu s'a dat atenția cuvenită discuțiilor care au avut loc la Institutul de Cooperație din Buenos Ayres, în Septembrie trecut, în urma Congresului Pen

JULES ROMAINS

Clubului. Emil Ludwig a intervenit în ultima zi cu o adjurație patetică:

„Ați discutat despre raporturile dintre Europa și America Latină, chestiuni interesante, fără îndoială, dar ale căror rezultate nu vor apărea decât într'un viitor foarte important. In timpul acesta un pericol iminent amenință Europa: războiul. In asemenea împrejurări, o singură problemă are importanță: pacea și păstrarea ei. Numai o scăpare văd: intrarea Americii în Societatea Națiunilor".

Ludwig are dreptate, — spune Jules Romains, — dar trebue convinsă opinia publică americană. Oricare ar fi puterea convingerilor președintelui, el nu poate face nimic pentru Europa, decât dacă are asentimentul opiniei publice. Intelectualii din Europa au misiunea de a înjgheba o propagandă serioasă. Douăzeci de cugetători și savanți din Europa, să meargă în America și să spună poporului american: „Mântuirea lumii e în mânile voastre. Datoria voastră este să colaborați imediat cu noi, fără a mai șovăi".

Omul dela Casa Albă și-ar da îndată colaborarea, — crede Jules Romains. Şi apoi nu-i nevoie să ne adresăm direct președintelui, important este să convingem masele populare.

Scrisorile lui Rilke

Ultimele scrisori ale lui Rilke, care au fost reunite sub titlul „Briefe aus Muzot, 1921—1926", vor interesa cu deosebire pe prietenii francezi ai marelui poet. Intr'adevăr, în acești ani Franța i-a fost a doua patrie și atunci a scris poemele sale franceze, atât de melodioase și delicate, care vor rămânea totdeauna printre cele mai frumoase omagii aduse de un scriitor străin limbii franceze. In castelul Muzot, pierdut în mijlocul munților, a găsit Rilke adevărata singurătate, pe care o căutase întotdeauna. De acolo sînt scrise ultimele sale scrisori. Acolo a putut medita asupra întregii sale opere și vieți și asupra acelui etern mister care chiar pentru autor formează o relație, insezisabilă și totuș reală, între operă și viață.

Foarte caracteristică e această frază de Rilke: „Multe dintre aceste versuri ar rămânea neînțelese pentru cei care nu cunosc anumite premize și ignorează tot ce gândesc despre dragoste".

O lungă scrisoare adresată traducătorului său polonez conține o schițare a acestei filosofii. Rilke s'a înșelat însă, crezând că versurile sale aveau nevoe de aceasta pentru a fi înțelese. In orice caz, scrisorile de care ne ocupăm sânt prin valoarea lor o adevărată operă de artă.

Corespondența lui Rilke, care va fi publicată în întregime la o dată apropiată, va rămânea incomparabilul monument al existenței unui adevărat poet.

Poşta Redacţiei

Nu întrunesc condițiunile pentru a fi publicate manuscrisele trimise la redacție și semnate cu inițialele de mai jos, dar fără indicație de localitate:

I. G., D. D., J. D., M. B., D. G., I. B., A. M., L P., A. M., P. N. S., I. G., L. M., I. N., S. C., E. C., R. S., E. V. P., N., V. Ch., Veritas, I. P., H. B. B., A. M. B., M. C., V. C. Gh., Al. St. El., S. M., Al. R., I. B., H. B., N. P., B. M., R. B., V. C., A. R., J. V., M. M., L. D., C. Ș., S. D., P. I., B. K., R. I., D. S., C. Ș., P. St., C. Al. P., R. B. E., I. R., S. Br., N. Fl. Ș., W. S., D. I., T. Ș., Studenta B., E B., N. B., S. D., G. E., L. P., S. A., L. M., V. I. C., D. T. D., E.C., E. M., N. G., S. B.-Briceni, M. I., Gr. S. J. I., A. L. D. O., I. S., A. M., ... B., I. G. P., P.B. B., F. O. F., I. M. M., C. P., V. I., Cr. D. Ar., A. V. H., I. P. A., N. de M., Jud. P. M., D. B., I. R. D., C. S., Gh. G., R. V., L. K., L. B., S. L., L. S., I. N. St., I. V., St. Ș.

Deasemeni au fost respinse manuscrisele trimise din orașele menționate mai jos.

Bălți: *V .T.*
Bârlad: *I. C.*
Borca-Neamț: *P. I. D.*
Botoșani: *Gr. C R.*
Brăila: *C. G., M. W.*
Buciumeni: *F. G. N.*
Cahul: R. C.
Caliacra: *N. O.*
Caracal: *I. P.*
Câmpulung: *Gr. C.*
Chișinău: *N. D., G. M.*
Cluj: *Dr. I. D.*
Constanța: *G. S., E. S.*
Costești: *C. D.*
Crevedia: *M. P.*
Găești: *M. O.*
Iași: S. L., L. M.
Oradea: *S. D.*
Ploești: *H. M.*
Poiana: *I .M.*
Râmnicul Sărat: *V. S.*
Roman: *S.-Roman, I. F.*
Sf. Gheorghe: *Lt. G. V.*
Sibiu: *P. N. C. P.*
Silistra: *H. A.*
Soroca: *I. C., S. G.*
Vălenii de Munte: *I. N. R.*
Viena: *M. M.*
Paris: *Fl. V.*

BILL GAZON IN SPANIA. Neîntrecutul călător de optsprezece ani, în expedițiile sale, pline de aventuri, tot pe atât de îndrăznețe, pe cât de romantice, nimerește și pe meleagurile Spaniei, astăzi atât de însângerate de lupta dintre frați. Şi, acolo, pe acel pământ atât de frământat de obuze și mitraliere, Bill Gazon are, la rându-i, o încăierare, pentru frumosul țel pe care-l urmărește. In volumul CALATORIILE SALE FANTASTICE este povestită, cu mult humor, trecerea sa prin Spania, de unde a putut scăpa numai grație unei pescărițe. Călătorii fantastice în America, America de Sud, Asia Orientală, etc., cu peste 60 ilustrațiuni în text. 3 volume mari a câte 600 pagini fiecare. Lei 20 volumul.

Cronica mizantropului

Poezia și muzica

De când poezia a decis să fie ea însăși o muzică pe socoteală proprie, ea a pierdut unul din mijloacele esențiale de a se face răspândită. Toată lumea știe că poezia lui Eminescu s'a popularizat prin cântec, precum acea a lui Iosif sau a lui Goga. Aci e vorba de poeți de valoare. Dar câți poeți obscuri n'a săltat cântecul dându-le uneori un loc mai trainic decât al poeților de valoare? Deșteaptă-te române *are încă o noblețe de noțiuni, dar*

Cine bate noaptea la fereastra
mea
Eu sânt dragă Marioară nu te
speria!?

Poezia este mi se pare de Aricescu, am spus-o cândva. Mi-aduc aminte din școală când cântam:

Acolo unde's nalți stejari
Şi cât stejarii nalți îmi cresc
Flăcăi cu piepturile tari,
Flăcăi cu piepturile tari,
Ce moartea'n față o privesc

sau

Eroi au fost, eroi sânt încă
Şi-or fi în neamul românesc
Căci rupți sânt ca din tare
stâncă
Românii orișiunde cresc.

Pe atunci nu-mi băteam capul să știu de cine sânt aceste versuri ce mi se păreau grozave. Sânt de Nenițescu și vor mai dăinui multă vreme, cât vor dura melodiile. Dar

Rătăcind în țări străine
De căminul părinte-e-esc
Mănânc pâinea cu suspine
Pâinea'n lacrimi am scălda-a-at

sau așa ceva? Sânt de Crețeanu, poet cu desăvârșire uitat azi.

Unele poezii, chiar de autori cunoscuți, miră prin sărăcia lor, desfăcute de mătasea cântecului. Cine nu-și amintește romanța Luna doarme amoroasă.

Poezia este de *Bolintineanu și iată ce stupidă e:*

Luna doarme amoroasă
Peste rose peste crini,
Iar tu dulcea mea frumoasă
Ești deșteaptă și suspini!
Chiamă somnul ce adie
Genele-ți a săruta;
Iar de nu va el să vie
Eu viu cum mă vei chema.

Tot atât de celebră în mediul școlar a fost prin muza muzicală a lui Costescu altă poezie a lui Bolintineanu:

Păsărică trecătoare
Ce eterul străbătând
Legănată pe-aripioare
Vii din patrie cântând!

Curios este, trebue să mărturisesc că aceste poezii neghiobe mă mișcă și acum în ciuda pretențiilor mele estetice. Puterea melodiei și a obsesiei!

ARISTARC

---

forma de cruce a arcului întins. Crucea însă este simbolul credinței în trinitate, de unde arcul cu fiu, cu duh și tată. Până aici lucrurile par să aibă un sens. Dar strofa următoare e uluitoare:

La dreapta un călugăr vânează
o minune
Şi-au mai găsit în palmă hulubii
morți mălaiul
Şi Sfântul Duh pe-o creangă de
trei ori „Cucu" spune
De păsări și de inimi noaptea se
umple raiul.

Este hotărît că un călugăr nu merge la vânătoare. Dar fiindcă poetul are două planuri de desfășurare, atunci vânând, adică urmărind ceva cu stăruință, un călugăr nu poate umbla decât după minuni. Când zici călugăr zici viață întru duhul sfânt, spiritul e simbolizat ca hulub, hulubul e blând și mănâncă mălaiu în palmă. Gândul a căzut pe tema păsărilor, păsările stau în pom și cântă, o pasăre este cucul deci duhul sfânt poate zice „cucu", raiul e grădină, asa dar în grădină sânt păsări. Dacă hulubii sânt morți și porumbielul cântă „cucu", asta nu trebue să mire fiindcă aci trebue să iasă în evidență mecanica absurdă a miracolului. Totuș oricine va înțelege că toată poezia este o elucubrație și că talentul d-lui Robot se pierde astfel. E cu putință, asta e în măsura autorului s'o știe, ca punctul de plecare să fi fost, ca la d. Barbu, vreo gravură bisericească sau altceva asemănător, interpretată apoi în acest mod, totul nu rămâne mai puțin o eroare.

Câte odată găsești lirisme foarte frumoase.

Vânătorul pleacă la vânătoare, elinește, cu câni și arc, bea apă din codru și codrul se resfrânge în apă, cu alte cuvinte bea codrul, care se oglindește în acelaș timp și în ceașcă. Salcia susură, de unde ideea de a-și fi uitat o strună în ea:

Când plec la vânătoare cu câinii
și cu arcul
Şi beau din apă codrul...
Grădina își aruncă toți arborii
în ceașcă
. . . .
Din salcia în care eu mi-am
uitat o strună.

Dar ca să spună aceste lucruri simple, d. Robot a mai compus atâtea versuri inutile, încât totul iese strivit.

Totuș în această broșură e un aer de prospețime și ingenuitate care menține speranțele la acelaș nivel.

G. CALINESCU

— Astăzi pari foarte sigur pe tine!
— Am și de ce: stăpânul meu și-a uitat cartușele acasă!

— Văd eu ce este: te doare sufletul!

— Uite tipul de colo: ne-a furat o scară!

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII” SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XV — Seria II — No. 834
Duminică 29 Noembrie 1936

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în țară
10 Lei exemplarul în străinătate

RASFOIND PE CREANGA

O bună parte din vraja lui Creangă stă, fără îndoială, în faptul că scrisul lui dovedește deopotrivă o artă desăvârșită a povestirii și o lipsă aproape totală de literaturizare. Creangă nu face literatură, habar n'are de profesionism literar, nu-și consideră scrisul ca o meserie, nu vrea să sperie pe nimeni cu îndemânarea lui și povestește cu o simplitate de pasăre care cântă, de pasăre măiastră însă. Meșteșugul lui, care e neîntrecut, e firesc și limpede și izvorăște dintr'o adâncă nevoie de-a povesti și de a-și povesti mai întâi lui însuș.

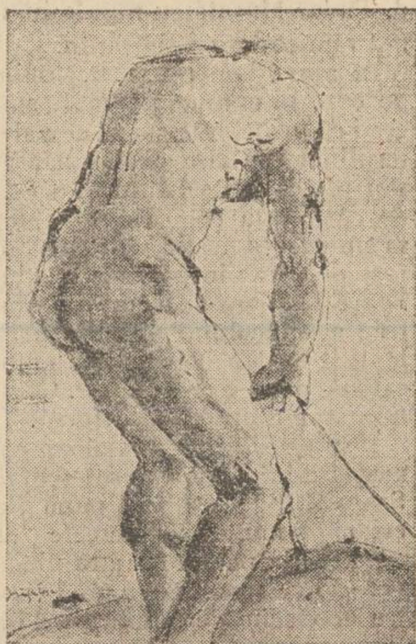
Iată de ce scrisul lui este atât de personal și atât de inimitabil. A pastișa pe Creangă este aproape cu neputință. S'ar putea obiecta că, deobicei, tocmai scriitorii cei mai personali sânt și cei mai ușor de pastișat și că un scriitor cu cât e mai bogat în calități personale cu atât poate fi pastișat mai ușor. Creangă înfățișează o ciudată excepție la această regulă. Bogăția lui e inatacabilă și e păzită de o formulă magică care e greu de deslegat. Dar chiar acela care ar deslega formula ar păți ca ucenicul vrăjitorului din balada lui Goethe: ar deslănțui toate elementele scrisului lui Creangă, le-ar împrăștia pe toate și n'ar mai putea să le orânduiască din nou și să le închege într'o copie exactă a originalului. Analiza literară, în fața operei lui Creangă, e nevoită să-și arunce trusa cu scalpeluri și bisturiuri ascuțite și să lase deoparte obișnuitele-i procedee. Pe Creangă nu știi cum să-l apuci. Nu-i de mirare că judecățile critice asupra operei lui sânt deobicei sumare și de suprafață. Dealtfel, față de scrisul lui Creangă, criticii au adoptat încă de mult, de pe vremea lui Maiorescu, o atitudine comodă, considerând în opera Humuleșteanului mai mult bogăția vocabularului și preciziunea plastică a limbii. Și totuși ar mai fi atâtea lucruri de adâncit în stilul lui Creangă! In primul rând tonul lui inimitabil care te face să nu-i mai lași cartea din mână când ai început — pentru a câta oară? — să citești *Amintirile* și poveștile. Le poți începe de oriunde și ești sigur că nu vei conteni până când nu vei ajunge la sfârșit, pentru ca pe urmă să începi din nou cu prima pagină și să citești totul încăodată. Nu cunosc scriitor care să aibă în așa de mare măsură însușirea aceasta de-a te prinde pe nesimțite ca o apă de vis, încleștându-te cu mijloace atât de simple și cu întâmplări atât de mărunte. Fără îndoială că Creangă datorește aceasta și legăturilor lui cu un puternic fond popular, nealterat, țărăniei lui, ca să întrebuințăm o vorbă pe care el singur o spunea când vorbea de scrierile lui. Dar numai această țărănie n'ar fi putut da *Amintirile* și pe *Harap Alb*. Creangă este exemplarul cel mai viu al talentului de povestitor, dar din naștere, foc dintru început aprins, adânc și sigur ca un instinct.

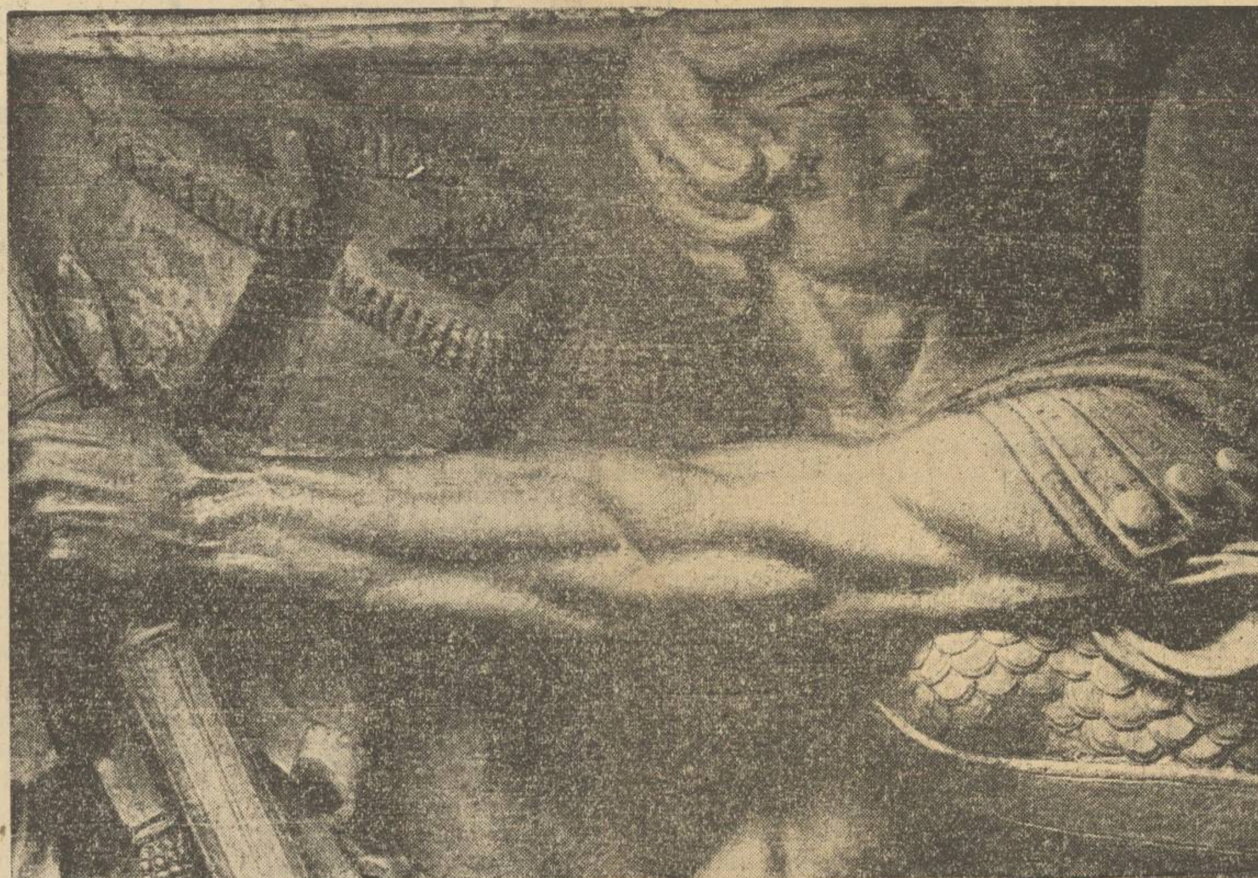
Minunea mare este că acest dar firesc a rămas la Creangă neprihănit de nici-un manierism literar, deși s'a perfecționat până într'atâta încât a produs o proză șlefuită de-o artă literară desăvârșită. Creangă scria greu, ștergea și corecta mereu, se îngriiea de fiecare cuvânt și până la ultima corectură își îndrepta și își modifica textul. Cine ar crede aceasta? Nicăieri proza lui nu trădează nici cea mai mică urmă de sforțare. Totuș vorbele sânt fixate într'o cadență și într'o armonie coborîtă parcă din fund de veacuri, orânduite așa dela începutul începuturilor și nestrămutată. Théodore de Banville în introducerea la al său „Mic tratat de poesie franceză”, comparând însușirile poeziei cu acelea ale prozei, arată că superioritatea celei dintâi stă în faptul că numai versul poate oferi ceva definitiv, o creațiune care nu mai poate fi refăcută și în care e cu neputință să se schimbe ceva. In schimb, zice Banville, „este cu neputință de închipuit o proză, oricât de desăvârșită ar fi ea, în care, cu o sforțare supraomenească, să nu se poată adăugi sau înlocui ceva”. Această proză într'adevăr foarte rară, există totuș: e proza lui Creangă. Incercați să schimbați un capăt de frază sau chiar o vorbă din *Amintiri*, din *Harap Alb*, din *Moș Nichifor Coțcariul*. Veți simți îndată o impresie de trudă zadarnică și în acelaș timp o jenă ciudată ca la săvârșirea unei fapte de rușine. Este acelaș lucru ca și cum ați încerca să schimbați un vers din Eminescu, din Racine, din Goethe.

Adâncirea stilului lui Creangă (lucru pe care, după cât știu, nu l-a încercat temeinic nimeni până acum) ar dărui cercetătorului plăceri critice de mare preț. Ar fi de adulmecat, cu antene fine, tonalitatea simplă și limpede a *Amintirilor* și de meditat imagini uluitoare cum e aceia cu „vestita Cetatea Neamțului, îngrădită cu pustiu, acoperită cu fulger”. Apoi, comparând de exemplu vorbele pe care și le aruncă tovarășii lui Harap Alb când paznicul Împăratului Roș îi închide în „casa cea de aramă înfocată” cu ciorovăelile dintre Nică Oșlobanu cel „cu ciubotele dintr'o vacă și talpele din alta”, dintre Ion Mogorogea, Zaharia Gâtlan „mare căpitan de poște” și ceilalți dascăli în gazdă la Pavel ciubotariul din Fălticeni, s'ar desluși asemănări interesante și curioase.

Când vorbesc între ei Gerilă, Flămânzilă și Păsări-Lăți-Lungilă parcă-i auzi vorbind pe tovarășii lui Creangă. Poveștile lui Creangă sânt toate împănate cu oameni, întâmplări și gesturi din viața reală, fiind, cum spunea G. Ibrăileanu „adevărate nuvele din viața dela țară”. Dar, în acelaș timp, câtă putere fantastică dovedesc aceste povești și ce belșug de creațiune poetică avea țăranul acesta șugubăț și înțelept care făcea un Păsări-Lăți-Lungilă, din vre-un Nică Oșlobanu, un Gerilă din Mogorogea, un Ochilă din cutare alt tovarăș al tinereții și care, coborând basmul în realitate, rămânea credincios geniului popular destăinuindu-se pe el însuș cu un meșteșug numai al lui!

AL. PHILIPPIDE

Eug. Drăguțescu — Desen

Const. Baraschi-Mușat — Fragment
(Baso relief pentru Arcul de triumf)

OPERA LUI C. STERE

Oamenii mor ducându-și cu ei întrebările. Dimpotrivă pe oamenii publici îi duc întrebările, și nu mor decât odată cu ele. De aceia mai mult decât moartea civilă, moartea publică nu stă în faptul săvârșirii, ci în cu totul alte semnificații și corespondențe. Supremă abstractizare, moartea oamenilor publici nu este decât o împlinire a destinului lor liber, disprețuitor și nobil.

Mai mult decât pentru mulți s'ar părea că moartea lui C. Stere nu l-a alungat dintre prezențele vieții obștești. Nici o abdicare n'a fost înregistrată: nici a luptătorilor de sub numele său, nici a hulitorilor numelui său. Și mai puțin decât tot nu pare a se fi stins solicitarea curiozității de care omul acesta a fost întotdeauna înconjurat. Curmată la o vârstă senină și biruitoare, viața sa continuă încă să turbure pe acei pentru care ea n'a rămas decât tot o taină, nerezolvată nici în mormânt. Se vede limpede acum că se mai aștepta încă de la Stere o lămurire, sau cel puțin un cuvânt din urmă.

„Stere n'a spus tot”, — zicea cineva. Eu cred totuși că Stere a spus tot.

Dar evident, ar trebui să recapitulăm. D. N. N. Matheescu a publicat de curând o scrisoare adresată d-sale de către C. Stere, cu câtva timp înainte de moarte. Scrisoarea cuprindea o definiție edificatoare pentru ceiace socotea el a fi intelectualitatea, și pentru ființa sa intelectuală. Anume, el le condiționa de prezența unei „weltanschauung”, a unei perspective globale și enciclopedice în care fiecare aspect al vieții și fiecare al ei domeniu, să-și găsească locul și lămurirea, pătrunderea și coordonarea.

Gândirea lui C. Stere a fost sinteză, — monismul unei credințe. Tocmai de aceea însă, opera sa a fost o analiză completă, evoluată dialectic dela întrebările metafizice la acțiunea politică — fructul unei aceleiași râvne și al unui aceluiaș demon.

Pe lângă urmărirea aceasta prin treptele gândirii și ale vieții sale, este adevărat că și o altă dificultate mai vine să se adaoge, și anume lipsa unei continuități tehnice în opera lui C. Stere.

Aceasta este una din cele mai emoționante, dar și cele mai primejdioase și poate chiar dezonorantă particularitate a cărturarului român, și a vieții noastre cărturărești. Risipa inteligenții românești, tânără și nepăsătoare, indiferența sa față de metodă și față de obligatoria conservare a materialului spi-

C. Stere

ritual, înfocata sa spontaneitate cu care trece dela un plan la altul al activității ideologice, și mai ales admirabila sa pasiune pentru *politică*, pentru realitatea vie de dincolo de gând, — nu mai puțin toate acestea constitue și tot atâtea primejdii pentru construirea spiritului român.

Peste toate acestea însă, rămâne sensul. Gândirea lui C. Stere, ca toate cele complete se poate exprima într'o propoziție. Sânt opere cu o clasificare strălucitoare, aproape necuprinse în număr, specializate în competență și publicate în cea mai definitivă formă a lor, și care totuși nu înseamnă nimic și nu trăesc în spiritul modern și în întrebările sale.

Legată încă de noi, de România noastră, ca și de marile întrebări ale vremii în focul cărora generațiile se înfrățesc peste moarte, gândirea lui C. Stere în prezența sa latentă printre oamenii care o mai caută și o mai solicită, trebue cercetată acolo unde este. In cursuri și discursuri, în începuturi de studii neduse până la capăt, în cronici sau în articole, în marile sale lucrări nepublicate sau nerevăzute, sub numele său sau sub altele, ca și în opera sa literară sau în construirea sa legislativă, gândul acesta pe care lumea îl mai caută încă, se rostește în intregime pe deasupra tuturor enigmelor și a tuturor tăcerilor.

GHIȚA IONESCU

Const. Baraschi-Mușat — Credința
(Medalion pentru Arcul de triumf)

DESTIN

De dimineață stai proptit de zid.
Iți zice Nică-al Floarei și ești invalid.

Te uiți în jur cu ochi săraci și mititei
Și parcă vrei, — dar singur nu mai știi ce vrei.

Crezi c'o să-ți mai dea Dumnezeu înapoi
Mâna și picioarele prăpădite în războí?

Bucură-te măcar că nu mai ai nici o rană.
Intinde mâna și cere frumos de pomană.

Și azi te-au bătut cu bulgări băeții răi
Și te-au lătrat dealungul drumului aceiași dulăi.

Tu ți-ai ferit, stângaci, trupul calic
Și te-ai gândit că doar nu le-ai făcut nimic.

Un alt beteag a pus un ban în pumnul tău bătrân
Și-o babă, când te-a văzut, și-a scuipat în sân.

Iar dintr'un cărucior, o fetiță aurie
A 'ntins mânuțele și te-a cerut, ca pe o jucărie...

Acum, soarele 'n apus a poleit clopotnițele toate.
Iți potrivești trupul schilod pe scăueșul tău cu roate.

Și, mic printre oamenii întregi, te 'ntorci
In cocioaba ta, unde-au stat niște porci.

Oare-ți mai aduci aminte câte-odată
Ce dragă ți-a fost, demult, o fată?

Cum mângâia mâna pe care n'o mai ai
Pe Măria lui Toader al lui Mihai?

N'ai visat oare, noaptea trecută,
Că ai picioare și joci o bătută?

Intr'o zi, când n'aveai decât un ban de cinci.
Nu te-ai gândit că vine iarna și n'ai opinci?

Și 'n sara ceea când te-ai îmbătat
N'ai înjurat și tu, ca orișice bărbat?

Nu te mai gândi la prostii. E în zadar.
Mai bine vezi să nu aluneci de pe trotoar,

C'așa-i de șubred scăueșul pe care nu ți-e îndămână!
Și de se strică, cum îl dregi numai c'o mână?

E târziu... Grăbește-te spre casă cum-se-cade.
Mâne e Sâmbătă, să fii devreme subt zid.
O bucățică de om, — dar cu nume frumos, ca 'n balade:
Iți zice Nică-al Floarei, invalid.

OTILIA CAZIMIR

CENTENARUL MORȚII LUI PUȘKIN

In curând se vor împlini o sută de ani dela moartea marelui poet Alexandru Pușkin, încetat din viață în urma unui duel. Cercetările recente aruncă o lumină nouă asupra împrejurărilor în care s'a desfășurat această dramă.

Primul pas care a dus la sfârșitul fatal a fost căsătoria poetului cu Natalia Gonciarov, o femee de origină nobilă și de o rară frumusețe. Alături de dânsa Pușkin părea de o urâțenie uluitoare, ca zeul Vulcan lângă Venus.

„Quel monstre!”, a spus o doamnă din înalta societate, văzându-l pe poet la un bal împreună cu soția sa. „In schimb, doamna Pușkin e o creatură minunată”, a adăugat alta.

Natalia Pușkin devine în scurt timp femeia cea mai la modă a Petersburgului. Ea strălucește la balurile societății înalte din capitală, care o ridică în slavă și ca dar pentru frumusețea ei îi dă numele de Psyché. Toaletele, balurile, succesele sânt singurele lucruri care o preocupă. Tot timpul ea îl petrecea în dansuri și serbări continue, întrecând cu frumusețea ei pe toate femeile din cercul aristocratic. Nu era capabilă să ia parte la viața intensiv creatoare și intelectuală a soțului ei. Când Pușkin, plin încă de inspirație creatoare, vine să-i citească versurile sale noui, ea exclamă nemulțumită: „Mă plictisești groaznic, Pușkin, cu versurile tale”.

La baluri și petreceri, în timp ce soția sa dansează, Pușkin stă plictisit lângă perete, privește cu indiferență pe cei din jurul său, cască și mănâncă înghețată. Timpul, când Pușkin se pasiona și el după serbări și petreceri, trecuse de mult. Totuși el e nevoit să frecventeze baluri și cercurile aristocratice din cauza soției sale — belle madonne brune — cum o numea el. Poetul o iubește cu toată puterea, din adâncul ființei lui pătimașe și viguroase; e prietenul și îndrumătorul ei devotat și plin de atenție. Pe copiii săi el îi îngrijește ca o dădacă. Până și curtea imperială e uimită de educația serioasă și multilaterală ce le-o dădea. Așa ceva era cu totul străin pentru saloanele mondene ale Petersburgului de atunci.

Căsătoria leagă pe Pușkin de cercul aristocratic. Prietenii lui privesc cu amărăciune mereu crescândă în ce condițiuni neprielnice pentru creațiunea artistică e pus să trăiască poetul genial. Pușkin însuși își dă perfect de bine seamă de această situație și scrie unuia din prietenii săi: „Timpul necesar pentru scris ce-mi dădea viața liberă de burlac, îmi lipsește acum cu desăvârșire; mă învârtesc în societatea înaltă, soția mea a ajuns la modă; penru toate acestea e nevoie de bani. Banii îi pot procura însă numai prin munca mea literară. Munca necesită singurătate”. Pentru operele noi îi lipsește singurătatea, pentru cele scrise se ivesc piedici din partea „cenzurii imperiale”.

Ultimii ani ai vieții sale, Pușkin trăește în izolarea sufletească, și literară tot mai deprimată. „Trebue să trăești singuratec” — își spune el cu amărăciune. Poetul, vesel altădată, glumeț și ștrengar, devine trist și posomorît. El se sbate în ghiarele creditorilor și se sufocă în atmosfera otrăvitoare și dușmănoasă dela curte.

Simplicitatea severă și discretă a versurilor sale nu place publicului cititor, care preferă poeziile pompoase și pline de efect ale lui Benedictov, sau proza snobă a lui Marlinski. Critica servilă începe și ea să-l atace. Această lipsă de înțelegere e resimțită de poet din ce în ce mai puternic.

Epigramele ucigător de ascuțite ale lui Pușkin îi creiază în societatea înaltă mulți dușmani de neîmpăcat. Ei caută orice prilej ca să-l înjosească și să lovească în demnitatea lui. Guvernul se arată și el ostil și bănuitor. Aristocrația nu se mulțumește că poetul o acceptă pur și simplu. Ea așteaptă de la el imnuri elogioase. Pușkin nu se simte în largul lui în cadrele înguste ale autocrației, nu din cauză că era un inamic al ordinei existente, ci fiindcă depășea nivelul cultural al epocii lui.

In anul 1834 vine la Petersburg tânărul baron francez G. Dantès, un partizan al dinastiei Burbonilor, detronată în urma revoției din Iulie 1830. Dantès, părăsind patria sa republicană, ia drumul Rusiei țariste, foarte ospitalieră pentru nobilimea degradată. El se îmbolnăvește pe drum și oprindu-se într'un hotel german, cheltuește ultimii săi bani. Aci îl găsește ambasadorul olandez din Rusia — baronul von Geckeren. Tânărul francez, un emigrant monarhist din lumea mare, devine simpatic bătrânului diplomat. Acesta îl aduce la Petersburg, îl adoptează și ajută la intrarea lui ca ofițer în garda imperială. Gurile rele susțin că ambasadorul olandez are relații amoroase cu protejatul său.

Nu trece mult timp și Pușkin face cunoștință cu Dantès; lui îi place acest tânăr frumos și spiritual. Dantès începe să viziteze din ce în ce mai des familia poetului. El se îndrăgostește de frumoasa Natalia Pușkin. Nici ea nu rămâne indiferentă față de farmecele elegantului francez. Eterna istorie clasică se repetă: Vulcan, Venus și Marte — iată relațiunile între poetul-zeu al focului creator, frumoasa sa soție și tânărul baron din garda impe-

Urmare în pag. 2-a

tială. In timp ce Venus și Marte sânt atrași de farmecele reciproce, vehementul și genialul Vulcan arde de gelozie zadarnică. Istoria nu se termină însă cu hohotul de râs al zeilor cari văd pe Venus și Marte unul în brațele altuia, prinși în plasa șiretului Vulcan. Primele decenii ale veacului trecut au fost stăpânite de un romantism aspru și crud. De data aceasta a ieșit învingător Marte, care cu sabia lui de ostaș a sfărâmat pana artistului.

Dantès-Marte devine în scurt timp „l'un des plus beaux chevaliers-gardes et l'un des hommes le plus à la mode". „El se poartă cu doamnele mai îndrăznet și mai impertinent decât noi Rușii, dacă vreți mai obraznic, mai nerușinat decât a fost permis chiar în societatea noastră (tineri militari destrăbălaiți). Doamnele îl smulgeau una dela alta". (Din declarațiile prințului Trubetkoi și Smirnov).

Dantès face curte deschis și insistent soției genialului poet. El o urmărește pretutindeni și la baluri dansează numai cu ea. Cercurile aristocratice consideră această perseverență ca o afișare a legăturii lor amoroase.

In vara anului 1836, după câteva baluri date pe insula Elaghin, lumea începe să vorbească și mai stăruitor despre „funesta legătură". Pușkin are o explicație cu nevasta sa și oprește pe Dantès să le mai viziteze casa. Indrăgostiții continuă însă să se întâlnească la baluri și cunoștințe comune.

Atmosfera se încarcă: drama e gata să izbucnească. „Incornoratul" — acest cuvânt batjocoritor plutește în aer. In timpul unei serbări, prințul Dolgoruki, făcând cu ochiul în direcția lui Dantès ridică deasupra capului poetului două degete în formă de coarne. In ziua de 4 Noembrie 1836 Pușkin primește o satiră injurioasă scrisă de prințul Dolgoruki și prietenii lui mondeni, care lovește dureros în onoarea lui de soț.

Pușkin credea însă că autorul satirei e baronul von Geckeren, „paternellement le maquereau de son batard". Acest diplomat conservator, protectorul desgustător al tânărului francez, o nulitate din punct de vedere spiritual, nu era capabil să împărtășească și să aprecieze tendințele progresiste ale epocii sale. Pentru el poetul nu reperezinta nici o valoare culturală. Rolul lui Geckeren în această istorie era dela început suspect.

Eticheta nu permite lui Pușkin să ceară socoteală unui diplomat străin pe calea armelor. El trimite provocarea la duel direct lui Dantès. Geckeren și Dantès sânt speriați de consecințele neplăcute ce poate avea pentru cariera lor acest duel. Ei inventează la repezeală o scuză pentru purtarea lui Dantès, susținând că acesta nu e curtezanul doamnei Pușkin, ci al surorii sale mai mari Ekaterina Gonciarov pe care e gata s'o ia de soție.

In ziua de 10 Ianuarie 1837 se oficiază căsătoria lui Dantès cu Ecaterina Gonciarov, care fiind de mult îndrăgostită de el, acceptă cu bucurie propunerea lui. In noua sa calitate de rudă apropiată, Dantès continuă să facă curte doamnei Pușkin în mod și mai nerușinat. Poetul e aproape de nebunie.

Infuriat și zguduit de o scrisoare anonimă infamă, primită între timp, care demască întâlnirile soției sale cu curtezanul ei insistent, Pușkin trimite în ziua de 26 Ianuarie 1837 lui Geckeren o epistolă plină de insulte grave. In urma acestui fapt, duelul devine inevitabil. Pușkin primește o provocare din partea lui Dantès.

A doua zi dimineața duelul are loc. Glonțul lui Dantès, nimerindu-i în stomac, rănește mortal pe genialul poet. Pușkin, slăbit în urma unei hemoragii puternice, e dus acasă.

Unul după altul sosesc doctorii și amicii poetului Jokovski, Pletnev, Viazemski, Turghenev.

Pușkin trece prin chinuri groaznice. Durerile din stomac devin insuportabile. Cu toate sforțările poetul nu-și poate opri gemetele sfâșietoare. Se pare că ochii lui sânt gata a-i sări din orbite. Mânile îi sânt reci ca ghiața, pulsul abia se mai simte, sudoarea rece îi acoperă fruntea. Spre dimineață durerile se potolesc și Pușkin nu mai trădează cu nici un strigăt suferințele sale îngrozitoare.

Poetul chiamă mereu pe soția sa pe care o consolează și o roagă să nu-și facă reproșuri pentru moartea lui.

Pușkin moare în cabinetul său de lucru. Prietenii, oameni și cărți, îl înconjoară până la ultima lui suflare. După ce află că moartea e inevitabilă, Pușkin adresându-se bibliotecei sale, spune: „Adio, prieteni". Cărțile sânt primii amici de la care își ia rămas bun.

Pușkin moare în ziua de 29 Ianuarie 1837. Ultimele sale cuvinte abia șoptite, au fost: „Viața s'a sfârșit". Cei din jurul lui rămân puternic impresionați de liniștea sublimă a figurii poetului.

Vestea despre moartea lui Pușkin produce o impresie puternică. Mulțimea mereu crescândă staționează în fața casei lui. Aproape 50.000 de oameni din toate straturile sociale trec în fața cosciugului. Pușkin nici nu bănuia câți prieteni sinceri și devotați avea el în afara cercului în care se chinuia și se sufoca. Vin studenții, oameni de profesiune liberă, mici funcționari, negustori, poporul muncitor să-i aducă ultimul salut. Se observă însă lipsa aristocraților. Insuși țarul aprobase la început purtarea lui Dantès și reacționează cu indiferență față de acest eveniment tragic pentru întreaga cultură rusă.

Explozia puternică și neașteptată a opiniei publice uimește și sperie însă pe țar și guvernul său. Valuri de indignare și protestări fac ca cei de sus să înțeleagă că moartea poetului e privită de păturile largi ale societății ca o mare pierdere națională. Guvernul e nevoit să facă concesii. Dantès e degradat, iar Geckeren rechemat dela postul său de ambasador. In acelaș timp autoritățile caută să ia măsuri cât mai grabnice pentru a opri orice posibilități de manifestare a puternicei indignări, ce a cuprins întreaga societate rusă.

Guvernul permite participarea la serviciul funebru numai în baza unor invitații speciale. După terminarea ceremoniei religioase coșciugul stă închis două zile în subsolul bisericii, apoi e transportat în întunericul nopții sub paza jandarmilor și agenților secreți la mânăstirea Sveatogorsc din gubernia Pscov. Guvernatorul din Pscov primește ordin sever să nu mai facă nici o ceremonie suplimentară. Ziarelor li se impune să dea numai informații sumare despre moartea poetului, fără a face comentarii. Un ziar este pedepsit pentru cuvintele elogioase: „A apus soarele poeziei noastre. Pușkin a murit în perioada de înflorire a forțelor lui creatoare".

Astfel moare la vârsta de 37 ani unul dintre cei mai geniali poeți ai lumii. Operele nemuritoare ale lui Pușkin vor fi încă mult timp considerate ca o moștenire artistică din cele mai prețioase pentru întreaga cultură universală.

VERA PANFIL

Sportivi!

Dacă vreți să fiți documentați asupra întregii activități sportive din țară și străinătate, citiți în fiecare săptămână revista

„Realitatea Ilustrată"

care publică un supliment special de sport

„Realitatea sportivă"

și cele mai

SENZAȚIONALE FOTOGRAFII de SPORT

Actualități Științifice

Albinele pentru corespondență

Se cunoaște întrebuințarea porumbeilor călători pentru diverse comunicații între locuri îndepărtate. Aceste păsări al căror minunat instinct de orientare rămâne încă o enigmă a științei, sânt capabile să transmită mesagii la sute de kilometri, revenind apoi la punctul de plecare.

Iată că acum pescarii japonezi folosesc pentru curse ceva mai scurte o nouă specie de curieri: albinele. Oridecâteori pescuitul e mai abundent, pescarii niponi comunică din vasul lor, în largul apei, celor de pe coastă, această îmbucurătoare știre, folosind ca intermediari aceste harnice insecte. Firește, albinele nu pot transporta scrisori sau stafete amănunțite, asemenea porumbeilor. Cel mult, li se poate aplica o pată colorată pe spinare, care — în baza unui cifru simplificat—înseamnă de pildă, „da" sau „nu". După cum vedem, avem aface cu un sistem relativ comod de telegrafie. Din păcate însă, albinele, — chiar cele mai în vârstă și mai experimentate — nu-și regăsesc stupul decât la o depărtare de cel mult 3—4 kilometri, ceeace face ca telegrafia prin... albine să fie aplicabilă numai pe distanțe relativ reduse, cum ar fi de pildă în cazul corespondenței între un vas de pescari în larg și cei de pe coastă. Porumbeii călători rămân încă agenții necesari pentru cursele lungi.

Eficacitatea razelor ultraviolete.

Razele ultra violete sânt la modă, în medicină mai ales. Ca orice faimă, adusă de moda zilei, se exagerează și în această direcție importanța efectelor. Unii au mers chiar atât de departe, încât au afirmat că mult trâmbițatele miracole medicale ale razelor ultraviolete, — denumite și „soarele artificial" — n'ar fi în realitate decât o simplă chestiune de sugestie colectivă. Un savant german, profesorul dr. Lehmann, și-a propus să verifice valoarea obiectivă a acestui agent terapeutic. In acest scop, a întreprins o serie de interesante experiențe în clinica sa, pentru a controla rolul factorului psihologic al pacientului. Astfel, persoanelor supuse razelor ultraviolete, li s'au interceptat la un moment dat, — fără ca ele să știe, — aceste radiațiuni invizibile, tratamentul continuând numai cu celelalte raze ale spectrului solar. P[...]tul, bineînțeles, era convins că suportă în continuu acțiunea ultravioletelor. Cu toată această autosugestie, starea bolnavului nu s'a ameliorat însă câtuș de puțin. Pe de altă parte declanșând acțiunea faimoaselor raze, efectele binefăcătoare nu întârziau să se producă.

Rezultă de aci că eficacitatea terapeutică a razelor ultraviolete are un substrat obiectiv, independent de orice fenomen de autosugestie.

Fotografia prin piele

După cum razele Roentgen sânt utilizate în terapeutica medicală, pentru fotografierea unor organe interne, al căror examen direct ar fi inaccesibil prin mijloacele obicinuite de observație, tot astfel razele infraroșii — radiații invizibile ale spectrului luminos — pot servi pentru a înregistra fotografic anumite modificări anatomice sub epidermă.

Intr'adevăr, cu ajutorul unor plăci fotografice și filtre speciale, sântem în măsură să fixăm imaginea unor organe invizibile cu ochiul liber. Așa, de pildă, dacă expunem pacientul radiațiilor unui isvor de lumină infraroșie, obținem imaginea diverselor vine cu modificările lor caracteristice, provocate de anumite maladii. Pe clișeul sensibilizat pentru lumina infraroșie, vinele apar ca linii întunecate, care revelează, prin forma și anomaliile lor, unele afecțiuni organice, (turburările ficatului, etc.).

Posibilitatea unor asemenea fotografii se datorește faptului că razele infraroșii, a căror lungime de undă este mai mică decât a mia parte a unui milimetru, pătrund prin pielea noastră, cu aceiași ușurință cu care lumina vizibilă străbate corpurile transparente. Razele infraroșii sânt oprite și reflectate de stratul imediat următor sub epidermă, adică în regiunea țesuturilor conjunctive. Astfel, pe lângă numeroasele aplicațiuni în technică, radiațiile infraroșii sânt destinate să aducă foloase și medicinei ca mijloc de diagnostic.

Febra ca factor terapeutic

Se știe că unul din remediile cele mai eficace împotriva ultimelor manifestări ale sifilisului — ca de pildă paralizia generală, — este febra artificială, provocată, fie prin inocularea morbului malariei (malarioterapia), fie prin acțiunea undelor electrice foarte scurte.

De curând s'a făcut în această direcție o interesantă experiență, inoculându-se sifilisul unor mamifere, în timpul somnului de hibernare. S'a constatat astfel că, după ce se trezeau dintr'un asemenea somn adânc și îndelungat, animalele erau complect vindecate. Rezultatul, atât de surprinzător, se datorește — după părerea specialiștilor — faptului că agentul crâncenei boale, foarte sensibil la variații de temperatură, e distrus din pricina răcirii corpului animalului în timpul somnului de iarnă.

Pentru terapia umană, această descoperire nu prezintă deocamdată o importanță practică, întrucât corpul nostru n'ar putea suporta o răcire până la 20 de grade, temperatura necesară pentru nimicirea spirochitei sifilitice.

Mașina uriașă de supratensiune

Una din atracțiile viitoarei expoziții mondiale din Paris, va fi o mașină electrică originală, construită în dimensiuni uriașe. Concepută de savanții francezi Jolliot și Lazard, ea va fi constituită dintr'o imensă sferă goală de alamă, putând adăposti în interiorul ei un întreg laborator de înaltă tensiune electrică, inclusiv operatorii necesari. Sfera, înaltă de 15 metri, slujește ca un condensator de încărcare pentru o tensiune de 5 milioane volți, putând furniza la descărcare fulgere arificiale de 3 m. lungime. Mașina de încărcare este de tipul obicinuitelor aparate pentru producerea electricității prin frecare. Un brâu de cauciuc, acoperit cu o pătură de bumbac, se rotește cu o iuteală de 100 km. pe oră și frecându-se de un suport de bachelită, produce astfel tensiunea electrică necesară. Experiențele fizicianului american Nicolae Tesla, care au stârnit senzație în toată lumea acum vreo 40 de ani, vor fi reproduse pe o scară uriașă. Vizitatorul va avea prilejul să constate faptul surprinzător că operatorii pot lucra nestânjeniți în interiorul acestei sfere, al cărei înveliș suportă totuși o tensiune de 5 miloane de volți. Intr'adevăr, un asemenea ecran metalic este atât de desăvârșit, încât în interior nu se va resimți niciun efect perturbator cu toată valoarea ridicată a potențialului electric pe suprafața sferei.

Din punct de vedere practic, această instalație prezintă o deosebită importanță, întrucât, grație ei, se vor putea realiza încercări interesante de desagregare a atomului, atât de necesare examenului aprofundat al constituției materiei.

Sânge și nervozitate

S'a constat că analiza sângelui, aplicată persoanelor nervoase și emotive, dă o proporție mult mai mare de globule roșii și substanță colorantă roșie, decât în cazul persoanelor mai calme. Faptul se produce prin deșertarea subită a depozitului de sânge în splină și e provocat de sentimentul de teamă al pacientului, în preajma momentului de a i se lua sânge: teama de durere ca și teama de a fi înțepat. Dacă pacientul se liniștește, proporția redevine normală. Avem astfel o nouă dovadă de influența considerabilă a fenomenelor sufletești asupra stărilor fiziologice.

Ing. I. S.

Cereți la toate librăriile:

Inșir'te Mărgărite...

de

VICTOR EFTIMIU

O nouă ediție a acestei admirabile lucrări dramatice a marelui poet, dramaturg și gazetar, era de mult așteptată de publicul cititor.

Prețul Lei 60. —

Editura „Adeverul" S. A.

A apărut:

Hanul la Uriești

ROMAN de

Horia Miclescu

Prețul Lei 40

Editura „Adeverul" S. A.

CEREȚI LA TOȚI CHIOȘCARII ȘI VANZATORII DE ZIARE

IUDA

Un rechizitoriu făcut, pe înțelesul tuturora, falsului naționalist. O aprigă demascare a șovinismului, a urei, a bâlbâelii inconștiente. Pagini de actualitate și de antologie politică scrise de

MARIA ARSENE

și prefațe de Tudor Teodorescu-Braniște

DEMOCRAȚIA

pe înțelesul tuturor

Ce este democrația. — Găina, cotețul și dictatura. — Insultătorii nației. Problema evreească. — Impotriva exploatatorilor. Pentru clasele muncitoare. — Dreapta pregătește războiul. — Pentru democrație.

de Tudor Teodorescu-Braniște

PACEA

— Cauzele războiului. — Dușmanii păcii. — Apărătorii păcii. — de TUDOR TEODORESCU-BRANIȘTE, AL. C. CONSTANTINESCU, EUGEN JEBELEANU, GHEORGHE DINU

Prețul fiecărei broșuri Lei 5.—

Viața teatrală

„Chestiuni familiare" de d. Tudor Mușatescu la Teatrul Național

Atât criticii cât și publicul par a nu ierta d-lui Tudor Mușatescu de a fi autorul unei capodopere. De când d-sa a cules sufragiile unanime grație comediei „Titanic Vals" d. Tudor Mușatescu nu mai are voie să scrie prost. Și slavă domnului, că există în România o serie de autori dramatici a căror producție nu se poate ridica nici până la cele mai slabe piese ale d-lui Tudor Mușatescu, și totuși sânt încurajați atât de critică cât și de spectatori. Cu d. Tudor Mușatescu este însă altceva. Imensul succes repurtat de „Titanic Vals" îl poate costa o carieră de autor dramatic. Piese mai bune, ca această minunată comedie, vor fi acceptate. Ceva mai slabe însă, ele vor constitui obiectivul unor atacuri înverșunate din partea tuturor. Epitetele de „rușinos", „groaznic", „intolerabil" și câte altele mai înjositoare, vor circula pe buzele „cunoscătorilor" și necunoscătorilor, cu ocazia fiecărei noi piese a d-lui Tudor Mușatescu. Așa s'a procedat cu „...escu" (care a avut totuși, dacă nu mă înșel cincizeci de spectacole), așa s'a procedat cu „Licuricii" (îmi aduc aminte cu groază de tăcerea semnificativă care domnea în sală după fiecare cădere a cortinei), așa s'a procedat și cu „Chestiuni familiare", ultima lucrare a fecundului nostru autor dramatic, reprezentată acum două săptămâni pe scena Teatrului Național.

Nu vreau să par aci, apărătorul d-lui Tudor Mușatescu. D-sa are în toate piesele pe care le-a scris, arme destul de puternice spre a se apăra singur. Nu mă pot împiedica însă de a declara că se comite o mare nedreptate cu d. Tudor Mușatescu, care este în realitate *singurul nostru autor dramatic* de după război, preocupat de o continuitate și o persevență demne de lăudat în toată opera sa. Iar când am spus, singurul nostru autor dramatic, nu am exagerat, deoarece d. Tudor Mușatescu este unicul scriitor în Țara Românească care trăește depe urma teatrului, scrie în fiecare an o piesă de teatru și este animat în toată producțiunea sa de o ideologie constantă pe care și-o exprimă într'un chip cât mai variat.

●

Comedia „Chestiuni familiare", deși proaspăt reprezentată pe scena Teatrului Național, este în realitate una din primele lucrări ale d-lui Tudor Mușatescu, cunoscută de public sub titlul „Sosesc diseară" și jucată acum câțiva ani la Teatrul Regina Maria de d. Ion Iancovescu.

Privită ca ultima piesă a d-lui Tudor Mușatescu, „Chestiuni familiare" ar părea fără îndoială mai slabă decât producțiunile anterioare ale aceluiaș autor. Nu trebue să uităm însă că această piesă este în fond, o lucrare de debut, și că astfel privite, toate stângăciile care ni se vor fi părut a însemna un vădit regres al talentului d-lui Tudor Mușatescu, au în realitate farmecul și prospețimea inerentă unei piese de începător. Acest lucru nu a fost ținut în seamă de seria „cunoscătorilor", care cu câțiva ani mai înainte aplaudaseră cu mult entuziasm „Sosesc diseară". Fiindcă în definitiv trebue să recunoaștem, că în afară de titlu, d. Tudor Mușatescu nu a schimbat nimica, sau prea puțin.

In afară de considerațiunile pe care le enumeram mai sus, cred că principala cauză ce a determinat așa zisa cădere a acestei piese (noi stăruim în a crede că această comedie va repurta un succes destul de mare) a fost proasta inspirație a d-lui Soare Z. Soare de a imprima întreg spectacolului un ritm prea lent, și un ton de comedie naturalistă, când în realitate „Chestiuni familiare" este o farsă.

Prin acest fel de a viziona comedia d-lui Tudor Mușatescu, d. Soare Z. Soare a scos până la evidență multiplele defecte de construcție pe care le are piesa, defecte ce fuseseră în mod ilustru acoperite de montarea d-lui Ion Iancovescu.

Publicul de bună credință, care văzuse deopotrivă ambele spectacole, a suferit o dezamăgire cu atât mai mare, cu cât și-a pus la îndoială facultățile sale critice.

Piesa d-lui Tudor Mușatescu este o farsă în toată puterea cuvântului. Situațiunile sânt așa fel ticluite încât nu poate încăpea îndoială asupra facturei caricaturale a acestei comedii.

Un fiu sosește pe neașteptate de la Paris, și descinde la Câmpul-Lung în casa tatălui său, provincial cu o exagerată serie de manii traduse în fapt prin crearea a nenumărate ligi contra tuturor viciilor posibile și imposibile, dăunătoare și inofensive. Fiul a venit să ceară bani pentru o metresă din Franța. Tatăl refuză cu indignare, iar băiatul se răzbună cum poate, îmbătând pe toți vicepreședinții și membrii ligilor create de părintele său. După o serie de încurcături, totul se va sfârși cu bine, grație unei scrisori trimite din greșală de metresa băiatului. Prin această scrisoare, fiul risipitor va înțelege că iubita lui îl înșală și renunță să-i mai trimeată banii promiși.

După cum vă puteți bine da seamă, sânt prea multe situațiuni artificiale și prea multe erori în piesa d-lui Tudor Mușatescu, pentru a nu-i tăgădui fondul ei de farsă. Apoi personagiile sânt caracterizate, nu după ce au uman în ele, ci după ticurile lor, după superficialitatea lor, astfel că ele nu pot fi ființe vii care-și clădesc un conflict dramatic, ci simple manechine, aduse pe scenă să joace publicului, un vodevil, o farsă.

„Chestiuni familiare" este opera unui autor care a vrut să uzeze prea mult de ceeace se chiamă technica teatrală. Scenă cu scenă, replică cu replică, sânt „construite" de d. Tudor Mușatescu cu o bogăție nesfârșită de procedeuri. Apoi predilecția autorului de a presăra în dialog, o mulțime de glume amuzante, este aci atât de vădită, încât de multe ori am avut impresia că d. Tudor Mușatescu crează o scenă întreagă pentru un cuvânt de duh. Din această cauză „Chestiuni familiare" are foarte multe lungimi, care împiedică mersul normal al conflictului dramatic. Acțiunea stagnează cam pe la mijlocul actului al doilea, într'un chip chiar supărător.

Prin preocupările d-lui Tudor Mușatescu de a ridiculiza viața de provincie, și societatea burgheză, d-sa se situează pe un plan ce descinde direct din Caragiale. De altfel în „Chestiuni familiare" influența lui Caragiale se manifestă la fiecare scenă, tablouri întregi fiind inspirate din opera marelui nostru om de teatru.

Interpretarea a fost greșit susținută din cauza punerii în scenă de care am vorbit mai sus. D. G. Calboreanu părea plictisit deși rolul îi intra perfect în admirabilele sale posibilități de comedian. D-na Sonia Cluceru s'a căznit să regăsească accentele din „Titanic Vals" și din „...escu". Nu știu dece, am avut impresia însă că sunau falș. D. N. Atanasiu a fost depășit de un rol care nu se încadra în sferele talentului său atât de promițător. D-na Tantzi Economu a jucat fără însuflețire, un rol, ce e drept, șters iar d-nii Al. Marius, H. Polizu, Fl. Scărlătescu, G. Baldovin, Antoniu, I. Anastasiad și d-na M. Voluntaru au întregit ansamblul cu destulă omogenitate.

Am lăsat la urmă pe d. I. Finteșteanu, singurul care merită laude neprecupețite pentru creațiunea magistrală pe care a făcut-o. D-sa a fost singurul care și-a compus personagiul într'un ritm de farsă. Ținuta d-sale, debitul d-sale, vocea, mersul au contribuit într'o egală măsură la crearea unui adevărat tip caricatural.

După un excelent „Harpagon" d. Finteșteanu ne-a arătat de data aceasta cât de mare este orizontul posibilităților sale. Impreună cu d. G. Vraca, d-sa este singurul nostru actor de compoziție.

GH. NENIȘIOR

O VIAȚĂ CUM NU S'A SCRIS INCĂ

Dela biografia rigidă, încărcată de cifre, argumentații, citate.... în care viața adevărată rămânea umbrită și doar *faptele* singure dacă vobeau imaginației lectorului, vremurile mai noi, prin câteva remarcabile talente, au introdus sistemul analizei aprofundate, îmbrăcată într'un limbaj literar, din care eroul trebuia să iasă cât mai veritabil, coloritul locului și timpului cât mai real, trăsăturile de superioritate și scăderile, analizate critic. Față de acestea, vechile biografii seamănă, în cel mai bun caz, cu o îngrămădire de material brut informativ — dacă fantezia scriitorilor, îl păstra măcar pe acesta nealterat. Șt. Zweig, Iacob Wassermann, André Maurois, Emil Ludwig, etc... sânt nume care ilustrează această nouă etapă în evoluția biografiei. Așa zisa biografie romanțată a stârnit mare răsunet. Asemenea lucrări au întrecut de multe ori în tiraj, romane dintre cele mai bune. Ele se caută cu aviditate. Există un adevărat avânt spre asemenea literatură, și-i îmbucurător, căci are o lature vădit instructivă și educatoare.

Dar iată că alături de aceasta, își face apariția un nou soi de biografie, care pare că va avea un răsunet cel puțin egal: e biografia unui oraș, a unui fluviu..., socotindu-le pe acestea ca pe niște ființe vii, cu viață proprie.

Pare că există o năzuință generală spre exotic, o trebuință de satisfacere a curiozității individului, care prin perfecționările comunicațiilor actuale (aviație, radiofonie, cinematografie, etc....) e silit din ce în ce mai mult, să devie cetățean al Globului (alături de cetățenia pe care i-o oferă țara sa). E poate trebuința de lărgire a orizontului local, devenit prea îngust și prea sărac în culori și forme, pentru pretențiunile omului de azi. Există, poate, mai presus de acestea, trebuința unor mărturisiri intime ale individului către el însuși, a căutării lui proprii, atât de înlesnită de schimbarea decorului din jur, pe când cadrul obișnuit îl leagă de aceleași preocupări cotidiene, făcându-l sclavul lor.

De aci dorința de evadare, măcar prin lectură.

O astfel de carte nouă, prezintă *Emil Ludwig*; e intitulată: „Le Nil — vie d'un fleuve". Marele biograf al lui Goethe, Napoleon, Bismarck, Hindenburg, Wilhelm II, Lincoln, etc., care a aprofundat atâtea vieți ilustre, simțind din faptele lor, cea mai subtilă vibrație a unor suflete de elită, în apropierea Nilului, spune că a întrevăzut un destin omenesc al fluviului. In încrețirea valurilor lui, aci impetuoase și pline de sgomot, aci calme păstrând parcă o blândețe părintească pentru ființele din jur, în coloritul peisagiilor pe care le străbate, cu varietatea lor dela pădurea virgină a Ecuatorului, prin regiuni monotone cu bălți și mlaștine, din care-au fugit oamenii pândiți de teribile boli tropicale, prin ținutul stepelor arse sau a pustiului cu nisip alb sclipind în bătaia soarelui până devine dureros pentru retină, în huetul asurzitor al unor cascade, sau în oglinda lucie, liniștită a lacurilor, Emil Ludwig întrezărește sinuozitatea unei existențe aproape omenești. „Le Nil m'est apparu comme un être vivant, — zice el, — qui, après une naissance radieuse, est entraîné par un destin terrible, vers l'asservissement final".

De aceia, deși sânt atâtea lucruri mărețe de spus despre fluviul cel mai lung din lume (străbătând peste 30 de grade în latitudine), conținând în basinul său cel mai mare lac al emisferei orientale, cel mai înalt munte și cel mai mare oraș al continentului, totuși autorul nu face o operă științifică. El spune chiar: „Inutile de chercher dans ce livre la géographie complète des regions nilotiques, ni leur histoire entière, ni l'étude encyclopédique des peuples, des animaux et des végétaux; on en trouvera des fragments écourtés sans cesse, afin de ne pas trop retarder le fleuve lui-même". N'are nici intenția de-a scrie un ghid, ci de-a descrie o *viață;* nu de a călători cu cetitorii săi în lungul fluviului sau de a-și povesti propriile-i aventuri, ci pe acele ale Nilului „c'est lui le voyageur dont le sort nous captive". Nu vorbește nici un cuvânt despre marile vânători din partea locului, după cum se abține dela orice considerațiuni etnografice. Chestiunea controversată a Hamiților sau Semiților nu-l atrage. Teoria rasistă îi pare de-o importanță ștearsă, în fața stării sociale a poporului. „Tout ceci est déterminé par le Nil et réagit sur lui. Montrer le symbole qui se dégage de son destin, a été le but unique de mon travail".

Și totuși, în dosul acestor descrieri, — pe care un om de știință le-ar fi exprimat poate prin cifre reci, și cataloage de numiri care nu spun nimic, dar cărora Emil Ludwig le-a dat colorit, le-a dat viață, le-a dat frăgezime și dimensiuni în spațiu, — totuși, paginile lui ascund multă știință adevărată. Degajându-se de impresiile subiective, păstrând elementele de permanență care alcătuesc peisagiul, el a atins o lature de geografie pură, însă o geografie atractivă, o geografie impresionantă.

Aceasta se datorește desigur faptului că autorul nu scrie în abstract — să zicem după lectura câtorva zeci de volume savante despre Nil — ci din văzute, din propriile lui impresii trăite; de aci puterea evocatoare a descrierilor. Emil Ludwig a făcut mai multe călătorii în lungul Nilului, ajungând până în sălbatica regiune a isvoarelor. A traversat uneori regiuni cu totul necunoscute până la el, putându-se număra pe drept cuvânt, printre exploratorii Africei. Opera lui e rezultatul oboselilor, poate al lipsurilor și a primejdiilor, de aceia e o operă vie.

Cât de exact și în acelaș timp cât de frumos e tabloul acelei lumi de viețuitoare dela isvoarele Nilului: hipopotamul tolănit leneș făcându-și siesta, în timp ce două-trei păsărele îi ciugulesc spinarea sau îndrăznesc să-i intre chiar în gură, pentru a scormoni cu cioceurile printre dinții uriașului. Crocodilul, fiară stranie supraviețuind poate din vremea când feriga și coada calului acopereau pământul; lumea infinită a păsărilor de toate formele, culorile și mărimile, între care se ivește negru cormoranul ce se aruncă în valuri, dispărând o clipă, pentru a reapărea cu un pește în cioc, în bătăile de aripi admirative și invidioase ale păsărilor de apă. Apariția maestoasă a păsării Ibis, care privește acest spectacol „vulgar" cu'n aer nemulțumit, înaintând grav ca pentru a-și dovedi nobleța autentică,... până se ridică în sbor, executând curbe de-o eleganță desăvârșită.

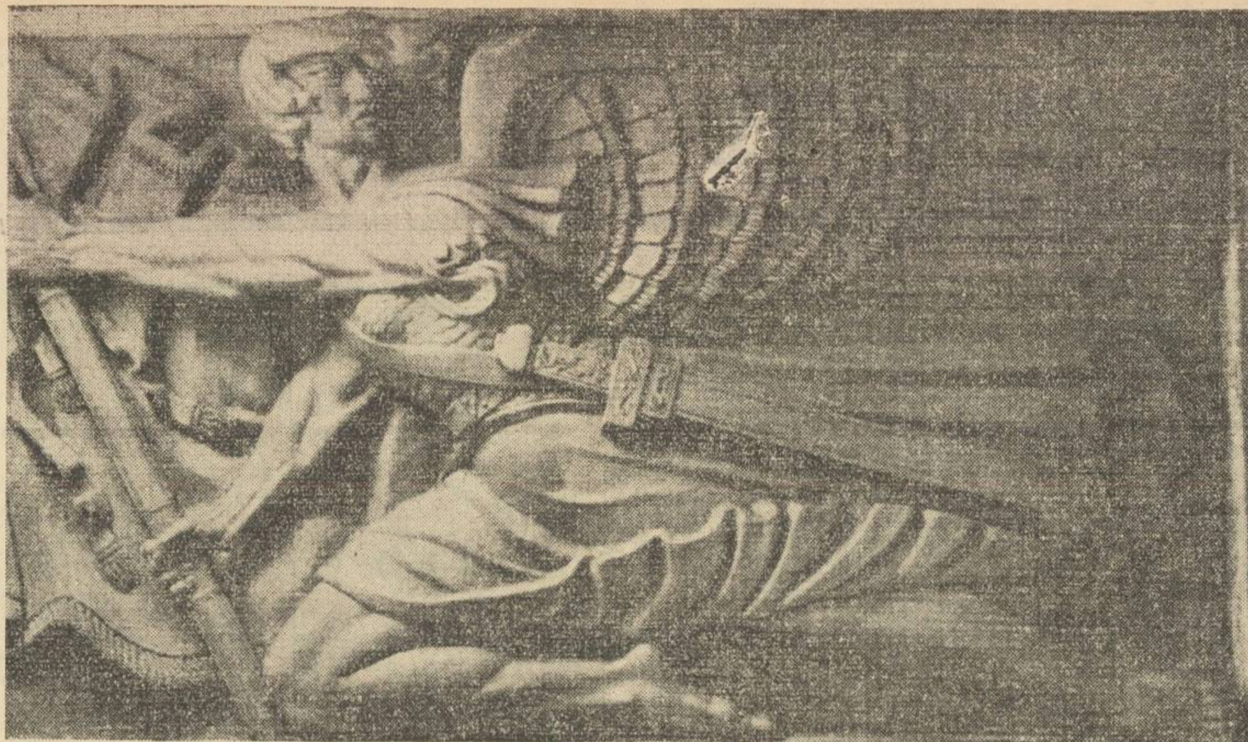
Toată cartea e plină de încântări: pădurea equatorială cu umbra aceia feerică a boltelor suprapuse de frunzar, în care un strigăt de pasăre răsună straniu, cascadele, care deasupra vuetului infernal, dând senzația distrugerii însăși a lumii, — ridică deasupra stâncilor rupte podul etern al curcubeului ce leagă ambele maluri, ca un simbol al păcii... și totul poartă semnul marelui artist care-a văzut aceste lumi.

Dacă s'a reușit vreodată a se lega împreună adevărul științific, cu cea mai perfectă descriere poetică, aceasta a făcut-o Emil Ludwig, tratând despre viața Nilului.

Cartea lui Emil Ludwig ne învață nu numai că natura e neînchipuit de frumoasă și demnă de-a fi cunoscută, dar e și făuritoare de gânduri înalte și sentimente bune.

La sfârșitul lecturei, când închizi cartea care ți-a colorat atât de feeric imaginația, încerci aceiași impresie de afecțiune ce s'a clădit în tine pentru fluviu, ca pentru un erou al omenirii. Rămâi cu acelaș amestec de măreție și tristeță, ca la sfârșitul oricărei vieți ilustre, supusă aceluiaș destin; în timp ce gândurile se 'ndreaptă spre zările acele minunate și stranii, unde parcă ai lăsat o parte din tine însuți.

VICTOR TUFESCU

Const. Baraschi-Mușat — Victoria

PLASTICA

Niciodată saloanele Mozart n'au fost mai armonios împodobite decât în acest aspru început de iarnă. Primului val de omăt, expozanții îi răspund cu tonuri calde, cu atmosferă intimă, primitoare.

Apare în a doua expoziție personală d. W. Siegfried, *fost elev excepțional al d-lui Theodorescu-Sion și al meșterului parizian André Lhote.*

W. Siegfried — Peisaj

Prezintă desen și pictură, — lucrări finite, cum nu ne-au obișnuit prea des plasticii noștri. Asta însemnează că elevul a știut să observe și să asculte, iar artistul să rețină și să asimileze.

D. Sevastian — Compoziție

Vederile din Balcic, portretele, schițele și compozițiile în general, sânt cernute printr'o sensibilitate delicată și — în înțeles plastic — duse până la capăt.

•

Balcicul ne destăinuește vibrații inedite în lucrările d-lui D. Sevastian. *Tresar, desigur, și vagi înrâuriri dinafară. Vioiciunea coloritului se menține însă pretutindeni.*

Imaginile sânt notate sumar, dar cuprind suficientă muzicalitate.

In figurine și în scenele de interior, tratarea e parcă înadins naivă.

Găsim în cadrele acestea oarecare atmosferă orientală și o neglijare — recunoaștem, simpatică pe alocuri — a construcției lineare.

Egal astfel cu el însuși, în toate realizările sale, artistul e pândit de amenințarea monotoniei.

Unitatea e utilă. Să nu uite d. Sevastian că e necesară și varietatea...

•

Cea dintâi expoziție personală a d-lui Anatol Vulpe *aduce o paletă clară, sensibilă, cuprinzătoare.*

In marine, nuduri și compoziții figurale, pictorul se arată consecvent în interpretarea cromatică, evitând cu abilitate stridența și platitudinea.

Pe linia unei firești adânciri expresive, d. Anatol Vulpe deslegă probleme subtile de compoziție, dovedindu-se unitar în știința combinării culorilor.

Totul e gândit și înțeles. Penelul nu alunecă la întâmplare și nu stărue decât atunci când amănuntul expresiei o cere.

Dar în sufletul basarabean al artistului e săpată și oarecare melancolie, pe care opera sa de astăzi — dacă n'o tălmăcește direct în alfabet cromatic, nici n'o poate disimula deajuns.

Și arta nu pierde...

•

Stăpână pe utilizarea culorilor de apă, d-ra Lilly Pancu *desvoltă o serie de subiecte care se încadrează sugestiv în atmosfera de artă a ceasului de față.*

D-ra Pancu e modernă prin spontaneitatea tratării și îndemânatecă în evitarea surprizelor pe care le rezervă adesea genul acuarelei.

Din albul hârtiei răsare lumina naturii; din albul hârtiei crește expresivă floarea, — artista calculând totul, nelăsând nimic pe seama hazardului.

Anatol Vulpe — Peisaj

Dar aceiași atențiune se remarcă în compunerea peisajului și în transcrierea originalelor atitudini de nud.

D-ra Pancu ilustrează însușiri excepționale.

•

O evoluție prețioasă spre limpezire am notat în ansamblul înfățișat de d. Stelian Popescu-Ghimpați.

Nu numai florile, grupul de priveliști din țară și cele două naturi statice cu grupări fericit armonizate, dar și portretele și compozițiile de interior ne-au încredințat că ne aflăm în fața unui real temperament de colorist.

D-l Popescu-Ghimpați și-a găsit astăzi drumul propriu, pe care va trebui să continue sârguitor și fără șovăiri.

•

Modest, d. Henri Vintilescu *și-a inghemuit cincizecișicinci de pisaje într'o cămăruță care nu le poate înăbuși însă, vibrația interioară.*

W. Siegfried — Desen

Fără îndoială, nu-i vorba de un elan creator care depășește așteptările. D-l Vintilescu e un meșteșugar ponderat. Nu se încumetă să facă salturi. Pictura d-sale, care evocă aci numai peisaje de apă (Constanța, Balcic, Vâlcov, Mamaia), se realizează — din penel și din cuțit — pe criterii de pitoresc local caracteristic. E o pictură de redare mai mult obiectivă, deci fără străluciri și fără defecte.

H. BLAZIAN

Din literatura țigănească

Legendă romă

In Muntenia domnea Vlad Țepeș. Boerimea tremura de toanele cruntului domnitor care-i bănuia pe toți de trădare.

In poiana din apropierea Turnului Chindiei, o pădure de țepi străjuia ca o amenințare pentru toți acei ce vor călca poruncile tiranului. Și în fiecare zi trupurile vinovaților împodobeau parte din țepi, ca niște steaguri hidoase și barbare.

Basarabii, refugiați la Brașov și Făgăraș sau în munții Olteniei, unelteau, pârau la Țarigrad sau cereau sprijinul Craiului unguresc, pentru dărâmarea fiorosului domn din neamul Drăculeștilor.

Dar Vlad Țepeș înfrunta și pe Sultan și pe Matiaș Corvin și pe boerii răsleți. Ba, a înfruntat la Chilia chiar pe Ștefan Vodă al Moldovei, de pe zidurile cărei cetăți a primit o săgeată în picior, pătimind până la moarte.

Numai în țăranii necăjiți avea încredere viteazul domn al Munteniei. Și acești țărani-soldați îl iubeau pentrucă pedepsea pe hrăpăreți, pe nelegiuiți și apăsătorii poporului.

Vlad Țepeș știa să facă dreptate ori când și față de ori cine. Pentru această sfântă dreptate, chiar țiganii au format o oaste care a ajutat pe domn contra lui Hamza Pașa ce prin viclenia grecului Catabolinos, voia să-l prindă și să-i ducă Sultanului capul ca trofeu.

Documentele găsite la Mânăstirea Cioara și cronicele ungurești, confirmă acest fapt istoric și chiar I. Budai-Deleanu, în Țiganiada lui, pomenește despre oastea țigănească din timpul lui Vlad Țepeș. Dar pentrucă nu ne preocupă odiseia țiganilor din timpul acestui domn muntean, să redăm o legendă păstrată din generație în generație și auzită dela un rom bătrân.

...Vlad Țepeș nu voia să i se spună minciuni, nici să lase nedreptățile fără pedeapsă. El a fost un domn bun cu cei săraci și necăjiți, urând însă puturoșenia și necurățenia.

Astfel, privind îngândurat prin fereastra palatului său din Târgoviște, a zărit un țigan cu cămașa și pantalonii rupți. Și a poruncit să-i fie adus în fața sa. Țiganul, tremurând vargă, căzu în genunchi și începu să se tânguiască:

— Măria Ta, n'am furat nimic, n'am cerșit și nici n'am bârfit... Eu am meseria de fierar din care trăesc cum dă Dumnezeu. Iartă-mă, Măria Ta, că nu sânt greșit cu nimic.

Vlad Țepeș zâmbi — și rar zâmbea acest domnitor — apoi zise:

— Omule, nu te-am chemat ca să te pedepsesc pentru furt, bârfeală sau lene, ci pentru altceva... Ai nevastă?

— Am, Măria Ta, am și cinci dănciuci să-mi trăiască!

— Să-ți trăiască, nici eu nu zic să nu-ți trăiască, dar nevastă-ta știe să coase?

— Știe, Măria-Ta!

— Apoi, dacă știe să coase de ce nu ți-a cârpit cămașa și nădragii?

Țiganul tăcu. Incepu să plângă și să ceară ertare pentru nevastă-sa, cam puturoasă de felul ei.

— Omule, tu îngrijește-te și de pielea ta, pentrucă nu ești demn să-ți înveți nevasta ca să fie harnică...

Și Vlad Țepeș porunci să fie pedepsit și țiganul și nevastă-sa cu câte douăzeci de nuele pe spinare.

La Gherghița, avea Vlad Țepeș ca ibovnică o hangioaică frumoasă dar șireată, care prinsese în mrejele ei pe Domn. Iar ca să-l înlănțue și mai bine i-a spus odată că a rămas grea. Vlad Țepeș s'a bucurat și a început s'o iubească și mai mult. Dar după câte-va luni văzu că trupul femeii nu s'a îngroșat și a întrebat-o:

— Ilincuțo, mi-ai spus că ai rămas grea dar nu a fost decât o minciună...

— Doamne, ai răbdare! Eu sânt grăsună și nu se cunoaște sarcina.

— Bine Ilincuțo!

Și au mai trecut alte două luni, fără ca să se cunoască la hangioaică povara sarcinei. Iar Vodă a întrebat-o din nou:

— Ilincuțo, pe timpul ăsta tu ai fi trebuit să naști... Ce e cu copilul?

— Doamne, când ți-am spus prima oară mi s'a părut că am rămas grea, dar acum sânt într'adevăr de trei luni...

Cum tot nu se cunoștea, furios, Vlad Țepeș i-a spintecat burta și a văzut că ibovnica îl mințise și de astă dată.

Se vede că Vlad Țepeș prețuia mai mult adevărul decât iubirea! Și-a găsit o altă ibovnică în Romanești, — o țigancă nurlie, tânără și făcătoare de copii, care i-a dat un fecior zdravăn.

Dar la romi abundă legendele despre cruntul Voevod și de aceia redăm încă o întâmplare petrecută sub domnia lui.

O țigancă însoțită de fata ei, a cerut să fie înfățișată domnitorului pentru a-i face o plângere. A fost primită îndată.

— Ce voești, femee?

— Măria Ta, noi sântem sărace dar cinstite. Insă un căpitan din garda Voastră mi-a necinstit fata. Și întreaga șatră râde de ea spunând că a vrut să fie boeriță.

Vlad Țepeș se încruntă, mușcându-și musteții le.

— Cum s'a întâmplat, fată?

— Măria Ta, de câte ori mă întâlnea pe uliță Căpitanul Dragomir, mereu mă apuca de gușe și-mi spunea: — Dănciuco, mare gust am să te strâng în brațe! Eu însă îi respingeam glumele și-i răspundeam că un căpitan poate găsi să facă dragoste cu fete de boeri, nu cu o țigancă. Dar dânsul se ținea scai de mine lăudându-mă că sânt frumoasă, că am sânii ca piatra și că-i plac ochii, sprincenele și gura mea. Eu îi râdeam în nas. Odată m'a prins însă în dosul cetății și astupându-mi gura m'a trântit jos. Voiam să țip și nu puteam, mă zbăteam, l-am mușcat de deget până la os. Și acum trebuie să aibă rana. Furios însă m'a znopit din pumni și obosită, neputincioasă și-a bătut joc de mine, șoptindu-mi la ureche: — Te iau de nevastă!

Ca să scap de rușine n'am spus mamei. La două zile m'a întâlnit iar și mi-a spus:—Ai intrat în sângele meu și te vreau mereu... Te iau de nevastă! M'am încrezut în cuvântul lui de căpitan și acum, am rămas grea iar el m'a părăsit.

— Și ce ceri tu acum?

— Să-mi dea bani ca să mă mărit în pripă cu un țigan de-al nostru, ca să nu rămân de rușine...

Vlad Țepeș stătu o clipă pe gânduri, apoi porunci să vie Căpitanul Dragomir.

— Căpitane, cunoști pe țiganca asta?

— O cunosc, Măria Ta! Recunosc totul...

In fața Măriei Tale, nu încape tăgăduială. Sânt vinovat și gata să-i dau fetei solda pe cinci luni.

— Stai, flăcăule, că nu asta a fost hotărîrea mea. Pe țigancă ai s'o iei de nevastă, așa cum i-ai promis. Cheamă pe preotul capelei!

Preotul sosi și el înfricoșat, căci numai la bine nu se prea așteptau toți aceia ce erau chemați de Vodă în sala sa de judecată.

— Părinte, să cununi în fața mea pe Căpitanul Dragomir cu țiganca asta.

Chiar eu voiu fi nunul!

Slujba cununiei fiind terminată, Vlad Țepeș porunci:

— Tu fată, te duci acasă și ai să aștepți până ce bărbatul tău va ispăși cincizeci de zile de închisoare. După aceia el te va lua acasă și te va iubi ca pe femeia lui. Să vii la mine dacă te va bate sau te va sudui. Ai înțeles?

— Am înțeles, Măria Ta!

— Așa știe Vlad Țepeș să facă dreptate...

Și romii, pe baza atâtor legende despre Vlad Țepeș, îi păstrează în casele lor tabloul cu figura lui cruntă, cu musteții le lăsate oală peste buze, gata să le muște, ca un om veșnic supărat și răzbunător. Iar dacă-i întrebi de ce iubesc mult memoria acestui domnitor crunt, ei răspund:

— Crunt? De ce-a fost crunt? Pentrucă-i plăcea adevărul și cinstea? Dar el a fost bun cu cei din popor și pedepsea pe cei ce jăcmăneau poporul... Nu, Vlad Țepeș a fost mare și brav!

G. A. LAZURICĂ

Literatura Universală

Jack London

Când un om nu uită

Fortuné La Perle înainta cu greu prin zapada, gâfâind şi blestemând, rând pe rând nenorocul său. Alaska, Nome, cărţile de joc şi pe omul pe care tocmai îl tăiase cu cuţitul la „Eldorado".

Sângele victimei îngheţa pe mânile lui, şi scena omorului i se desfăşura în minte: omul încleştându-se de marginea mesei şi prăbuşindu-se încet pe podea; jetoanele rostogolindu-se şi cărţile de joc răvăşindu-se; clipa de surprindere, înfiorarea sălii întregi; antreprenorii jocurilor încetându-şi strigările, şi zornăitul zarurilor stingându-se; stupoarea zugrăvită pe toate fetele; pe urmă o tăcere care i se păruse nesfârşită, şi atunci grozavul răcnet de moarte — şi vârtejul care arunca pe urmele sale un oraş întreg, cuprins de furie.

— Tot iadul s'a deslănţuit, — rânji el, — cotind în beznă, ca să ajună la ţărmul mării.

Uşi se deschideau, lăsând să ţâşnească afară lumini. corturi, colibe, case de dans dădeau drumul celor dinăuntru pe urmele lui. Strigătele oamenilor şi urletele cânilor îi spărgeau urechile şi-i iuţeau paşii. Alerga din ce în ce mai repede.

In cele din urmă, sgomotele se potoliră şi mulţimea urmăritorilor, înciudată de a fi răscolit în zadar întunerecul, se împrăştie.

Dar o umbră stăruia să se ţină pe furiş după el. Intorcându-şi capul din când în când, fără se o-prească o întrevedea, când conturându-se vag pe zăpadă, când confundându-se cu massa întunecată a vreunei colibe adormite sau a vreunui vas din port.

Fortuné înjura şi totodată avea dorinţa să plângă, întocmai ca o femee, din cauza oboselii, şi se înfunda mai departe în labirintul alcătuit de o îngrămădire de ghiaţă, corturi şi gropi de sondaj. Se poticnea de tărsane întinse şi de mormane de mărfuri, se împiedeca de frânghiile corturilor, se izbea de ţăruşi înfipţi parcă înadins în drumul său şi cădea în fiece clipă pe troiene de zăpadă şi pe plute.

Din timp în timp, când se credea în siguranţă, îşi încetinea fuga, ametit de bătăile repezi ale inimii şi de răsuflarea-i sacadată. Dar, mereu, umbra se ivea din beznă şi-l silea să-şi reia goana.

Un gând neliniştitor trecu prin mintea-i plină de superstiţii, înfiorându-l. Fatalismul său de jucător dădea o anumită interpretare stăruinţei acestei umbre tăcute, neînduplecate şi încăpăţânate.

Vedea într'însa Soarta, care duce partida până la capăt şi nu-i părăseşte pe jucători decât după încheerea socotelilor.

Fortuné credea în realitatea acestor lucruri, şi, când lăsă ţărmul mării şi o luă pe tundra înzăpezită, nu fu surprins văzând umbra precizându-se şi apropiindu-se de el.

Demoralizat de neputinţa lui, se opri în mijlocul unui întins spaţiu liber şi se întoarse spre arătare. Bratu-i drept se întinse şi revolverul său luci la lumina şovăitoare a stelelor.

— Nu trage! Nu sânt înarmat!

Umbra luase o formă omenească. La auzul acestui glas, Fortuné îşi simţi genunchii tremurând, şi, în acelaş timp, un oftat de uşurare îi umflă pieptul.

Poate că lucrurile ar fi luat o altă întorsătură, dacă Uri Bram ar fi avut la dânsul revolverul atunci când, aşezat pe una din băncile grosolane dela „Eldorado", asistase la omor. Tot din cauza asta, repetă acum:

— Nu trage. Vezi bine că n'am revolver.

— Atunci, pe focul iadului pentru ce alergi după mine?, — strigă Fortuné, lăsându-şi în jos arma.

Uri ridică din umeri, şi zise:

— Aşi dori să mă însoţeşti.

— Si unde anume?

— La coliba mea, colo sus, în marginea taberei.

Dar Fortuné se înfipse în zăpadă şi luă diferiţi sfinţi ca martori ai nebuniei interlocutorului său.

— Cine eşti?, — întrebă el ca să sfârşească, — şi drept cine mă iei, de crezi că mă voi duce, la porunca ta, să-mi vâr capul în ştreang?

— Sânt Uri Bram, — răspunse simplu celălalt, — şi coliba mea e puţin mai sus, la marginea taberei. Nu te cunosc, însă adineaori ai smuls sufletul unui om; priveşte, ai încă sânge pe mâneca ta; şi mâna omenirii se lasă grea pe tine, ca pe un al doilea Cain. Nu există niciun loc unde să-ţi poţi odihni capul. Eu am o colibă...

— In numele mamei tale, ajunge, — întrerupse Fortuné, — sau te voi trata ca pe un alt Abel. Un cuvânt mai mult, şi vom vedea! Mii de oameni gonesc după mine în câmpie şi pe dealuri. Ce pot face cu coliba ta? Ceiace vreau, purcel blestemat, e să fug departe, departe, cât mai departe de-aci! Totuşi, aş vrea să mă înapoiez ca să fac scandal, să mă răfuesc cu câtiva şi să termin această istorie. In viaţă trebue să te lupţi pentru pielea ta!

Tăcu descurajat, doborât de desnădejde, şi Uri se folosi de această clipă. Nu era un orator! Şi cuvântarea lui fu cea mai lungă pe care o rosti vreodată, — afară de o alta, despre care va fi vorba mai încolo.

— Tocmai pentru asta ţi-am vorbit de coliba mea. Te pot ascunde atât de bine încât nu te vor descoperi niciodată; şi nu duc lipsă de provizii. Nu-i niciun alt mijloc ca să scapi. N'ai nimic, nici măcar câni, marea ţi-e închisă. Cel mai apropiat post e Saint-Michael, şi urmăritorii au să te ajungă. Deasemeni, dacă o iei spre Anvik. N'ai nicio şansă să scapi.

„Haide! rămâi cu mine până ce chestia va fi înnăbuşită. Până într'o lună, şi chiar înainte, o să fii uitat, se va vorbi de goana după aur din York şi de atâtea alte lucruri. Atunci îţi vei putea relua drumul, fără să atragi luarea aminte.

„Am părerile mele despre justiţie! Dacă te-am urmărit când ai plecat dela „Eldorado" şi apoi la ţărmul mării, n'am făcut-o ca să te arestez sau ca să te denunţ. Am părerile mele şi ele nu te privesc".

Incetă să vorbească, văzând pe ucigaş că scoate din buzunar o carte de rugăciuni.

Aurora boreală, care se urca la Nord-Est, lumină cu lucirea ei galbenă capetele descoperite ale celor doi oameni, precum şi mânile lor goale, ţinând cartea sfântă. Fortuné îl puse pe Uri să jure că se va ţine de cuvânt, şi acest jurământ sincer nu trebuia călcat niciodată.

●

Ajuns în pragul colibei, Fortuné avu o scurtă şovăială. Se mira de purtarea bizară a acestui om care-l lua sub protecţia sa, şi o bănuială se trezi într'însul. Dar la flacăra lumânării, văzu o încăpere confortabilă şi primitoare, şi se puse să răsucească o ţigară, în timp ce Uri pregătea cafeaua.

Căldura îi destinse curând muşchii, şi, lungit pe spate cu o nepăsare care nu era pe de-a'ntregul prefăcută, scruta cu lăcomie faţa lui Uri, printre spiralele de fum.

Acest om cu trăsături energice, avea o forţă de un gen special, care nu se exteriorizează. Sbârciturile lui alcătuiau brazde tot atât de adânci ca nişte crestături şi niciodată o expresie de prietenie sau de veselie nu le îndulcea asprimea. Ochii săi cenuşii şi reci scânteiau sub sprâncene groase şi stufoase. Nasul, bărbia, fălcile şi cuta buzelor sale, arătau o hotărîre neclintită, pe care fruntea-i îngustă o arăta irevocabilă şi, la nevoie, fără milă.

Totul, la această faţă, exprima asprimea. Era aceea a unui om obişnuit cu singurătatea şi dispreţuitor de aprobarea altuia; a unui om care, de multe ori, îşi petrecea nopţile desbătându-şi faptele cu conştiinţa sa, însă care se scula a doua zi cu gura închisă, pentru ca nimeni să nu-i cunoască îndoielile.

Spiritul lui era mărginit, însă adânc şi Fortuné, cu idei largi şi superficiale, nu putea să-l înţeleagă.

Dacă Uri ar fi cântat la bucurie şi oftat la mâhnire, lui Fortuné i-ar fi fost mai uşor să-l înţeleagă. Dar cum trăsăturile sale rămâneau tainice, Fortuné nu era în stare să măsoare sufletul pe care-l ascundeau.

— Dă-mi o mână de ajutor... Cutare, — porunci Uri, după ce-şi goliră ceştile. Trebue să fim pregătiţi în caz de „vizită".

Fortuné îşi spuse numele, şi se puse să-l ajute maşinal.

Micul pat de lemn era aşezat într'un ungher. Fundul acestei mobile improvizate era făcut din buşteni adunaţi de pe ţărm şi acoperiţi cu muşchiu.

Uri dădu la o parte muşchiul dinspre perete şi scoase trei buşteni. Ii tăe cu ferestrăul şi puse la loc numai capetele lor, astfel încât şirul de buşteni să nu pară întrerupt. După aceea, Fortuné aduse trei saci de făină pe cari îi rândui pe jos, în locul unde lemnul lipsea. Pe deasupra, aşeză doi saci lungi de marină, pe urmă aşternu mai multe rânduri de muşchiu şi de pături.

Fugarul putea să se lungească acolo cu blănurile bine întinse peste el, dela un capăt până la celălalt al patului; oricine ar fi văzut patul, l-ar fi crezut neocupat.

Săptămânile următoare, avură loc mai multe percheziţii la Nome; nicio colibă nu scăpă necercetată; totuşi, Fortuné nu fu deranjat în ascunzătoarea lui. La drept vorbind nimeni nu se gândea la coliba lui Uri Bram; era cel din urmă colţişor de pe pământ unde i-ar fi trecut prin cap cuiva, că s'ar putea descoperi ucigaşul lui John Randolph.

Afară de momentele de alarmă, Fortuné se plimba prin încăpere sau făcea nesfârşite pasenţe, fumând într'una. Deşi firii lui uşuratice îi plăceau mult convorbirile sgomotoase şi râsetele răsunătoare, totuşi se conformase numaidecât firii tăcute a lui Uri. Nu vorbeau decât de cercetările poliţiei Statului, de drumurile cele mai bune şi de preţul cânilor, — şi asta încă la rare răstimpuri şi în puţine cuvinte.

Pe urmă Fortuné crezu că născocise un sistem pentru jocul de cărţi şi, zi la zi, timp de ore întregi, amestecă cărţile şi le dădu, le adună ca să le amestece din nou, notând combinaţiile lor în lungi coloane şi luând-o dela capăt. Dar sfârşi prin a epuiza şi această distracţie, şi, cu capul plecat deasupra mesei, îşi trecu timpul evocând animaţia tripourilor din Nome, deschise toată noaptea, unde bancheri şi ponţi rivalizează în viclenie, în zornăitul ruletei.

In acele clipe, izolarea şi sentimentul decăderii sale îl copleşeau până'ntr'atât încât stătea ore întregi, cu ochii fixi, în aceeaşi poziţie.

Alte ori, amărăciunea-i, mult timp rumegată, izbucnea în cuvinte vehemente.

— In viaţă trebue să lupţi pentru pielea ta. — repeta el bucuros.

Niciodată n'au avut nici cea mai mică şansă ca să reuşesc în viaţă. Nedreptăţit încă dela naştere, am supt nefericirea odată cu laptele mamei mele. Zarurile erau măsluite când m'a zămislit ea, şi m'am născut ca să dovedesc că pierduse partida.

„Pentruce mama mea, sau cel puţin societatea, nu mi-au dat un rost? Cum s'a făcut să cunosc sărăcia la Seattle şi să mă îndrept spre Nome, ca să vieţuiesc acolo ca un porc?

„Şi, mai ales, pentruce a trebuit să-mi vină poftă să fumez, să n'am chibrituri şi să intru la „Eldorado", ca să cer un foc, atunci când mă duceam la Grand Pete?

„Totul, absolut totul, conspira împotriva mea. Eram învins înainte de a mă naşte, nu-i nicio umbră de îndoială. Şi niciun mijloc de scăpare!

„Iată deci cum se explică purtarea mea în această chestie şi atitudinea lui John Randolph, care mă dădea de gol şi, în acelaş timp, îşi strângea jetoanele. Dracu să-l ia! Cu atât mai rău pentru el! De ce nu şi-a ţinut gura! Mi-aş fi putut încerca norocul. Ştia bine că eram aproape tinichea. Şi pentru ce nu mi-am reţinut mâna? Ah! pentru ce? pentru ce?"

Şi Fortuné se tăvălea pe jos, întrebând zadarnic Soarta.

Martor la accesele lui, Uri stătea tăcut şi nu schiţa nicio mişcare, ca şi când nu i-ar fi păsat de nimic, totuşi ochii săi cenuşii se turburau şi se întristau.

●

Nu era nimic comun între aceşti doi oameni; Fortuné îşi dădea seama de asta în deajuns şi se mira uneori de protecţia pe care i-o acorda celălalt. Dar cu timpul se obişnui şi cu asta.

Uciderea lui John Randolph era clasată acum în analele taberei. Dacă vinovatul ar fi fost prins la început, minerii şi-ar fi întrerupt lucrul, tocmai atât cât le trebuia ca să facă dreptate. Tot aşteptând însă, amănuntele cazului lui Fortuné La Perle încetară să-i mai pasioneze.

Era aur de cules în albia *creek*-urilor şi pe ţărmurile cu nisip roşu şi odată marea liberă din nou, oamenii ai căror saci erau umflaţi să plesnească urmau să se îndrepte spre ţinuturile unde se găsesc din belşug lucrurile care fac viaţa frumoasă.

Aşa dar, într'o noapte, Uri şi Fortuné încărcară sania cu merinde, înhămară cânii şi porniră spre Sud pe ghiaţa drumului de iarnă.

Dar, părăsind această direcţie în dreptul lui Saint-Michaël, lăsară coasta, străbătură dealurile şi atinseră Yukonul la Anvik, la câteva sute de mile de gura lui. Pe urmă o luară spre Sud-Vest, trecură la Koyukuk, Tanana şi Minook, ocoliră Fort Yukon, călătoriră de o parte şi de alta a cercului polar şi, în sfârşit, reluară drumul sudului, peste câmpii. Fu un drum aprig, şi Fortuné n'ar fi înţeles stăruinţa lui Uri ca să-l urmeze, dacă acesta nu i-ar fi vorbit de un teren în exploatare, ce-l avea la Eagle.

Acest oraş se afla la hotarele teritoriului. Câteva mile mai departe, la Fort Cudaly, steagul britanic fâlfâia pe cazarmă.

Apoi urmară Dawson, Pelly, Cinq-Doigts, Bras-du-Vent, Carrefour-du-Caribou, Linderman, Chilcoot şi Dyea.

A doua zi după ce ajunseră la Eagle, se sculară de vreme. Era ultima lor etapă, aceea unde trebuiau să se despartă.

Fortuné îşi simţea inima uşoară. In aer plutea o făgăduială de primăvară şi zilele începeau să devină mai lungi. Drumul continua pe teritoriu canadian. Libertatea era la îndemâna lui, soarele revenea, şi fiecare zi care se scurgea, îl apropia de lumea largă...

Intinderea era nemărginită, şi, odată mai mult, putea să privească viitorul cu cel mai mare optimism.

La vremea prânzului începu să fluere, şi fredonă frânturi de cântece vesele, în timp ce Uri strângea uneltele şi înhăma cânii.

Peste puţin totul fu gata, şi picioarele-i furnicau de dorinţa să plece, când Uri îi puse o întrebare neaşteptată:

— Ai auzit vreodată vorbindu-se de Drumul Calului Mort?

Şi-l privi gânditor pe Fortuné, care iritat de această zăbavă, răspunse cu un „nu" din cap.

— Ţi se întâmplă uneori să legi prietenii în împrejurări pe cari nimic n'ar putea sa ţi le şteargă din minte, — urmă Uri cu un glas scăzut şi foarte încet. Intr'un asemenea caz am făcut cunoştinţă cu un om pe Drumul Calului Mort.

„In 97, strabaterea cu cai a trecătoarei Albe a pricinuit desnădejdea multor mineri. De aceea a şi fost botezată aşa.

„Caii cădeau ca muştele dela primele îngheţuri, şi, dela Skaguay până la lacul Bennelt, hoiturile lor putrezeau cu grămada.

„Mureau pe stânci, se otrăveau cu ierburi şi crăpau de foame la lacuri. Cădeau la marginea drumului, când acesta exista, sau treceau prin ghiaţă, în râu; se înnecau cu poverile lor sau se sdrobeau de stânci; îşi rupeau picioarele în crăpaturi sau se deşelau răsturnându-se cu samarele lor, dispăreau prin văgăuni, se înămoleau în mlaştini, îşi spintecau burţile în bălţi, unde trunchiurile copacilor se cufundau drepte.

„Stăpânii lor îi ucideau cu focuri de armă, sau îi sileau să meargă până ce cădeau istoviţi, după care reveneau în golf şi-şi procurau alţii.

„Ei bine, acolo am cunoscut pe un om care avea bunătatea şi răbdarea unui Hristos. Şi era sincer. La oprirea de amiază, lua poverile de pe cai, ca să-şi aibă şi ei partea lor de odihnă. Plătea nutreţul până la cincizeci de dolari chintalul şi chiar mai mult. Intrebuinţa propriile sale pături ca să le învelească spatele când pielea se rodea şi se jupuia.

„La sfârşitul călătoriei noastre, un om care avea pe conştiinţă cinci zeci de cai, vru să ni-i cumpere pe ai noştri, *cayuses* de munte dela estul Oregonului. Ne ridicarăm ochii spre el; pe urmă ne privirăm animalele. Oferea cincizeci de mii de dolari, şi noi eram fără niciun ban; dar ne gândirăm la iarba otrăvitoare de pe Gomm şi la trecerea peste malul râpos al mării, şi omul care era fratele meu, nu zise niciun cuvânt, însă împărţi caii în două grupuri, ai mei de o parte, ai săi de cealaltă, apoi mă privi.

„Ne înţeleserăm. Atunci, îmi duse caii la o parte, eu îi luai pe ai săi, şi, cu focuri de puşcă, îi uciserăm până la unul, în timp ce individul care pierduse până atunci cincizeci de cai, ne înjura de-şi rupea gâtlejul. Dar omul de care eram legat prin legăturile frăţiei, pe Drumul Calului Mort...."

— Da! era John Randolph, — închee Fortuné rânjind.

Uri făcu un semn afirmativ şi zise:

— Sânt fericit că ai înţeles.

— Sânt gata, — răspunse Fortuné, şi faţa lui îşi reluă vechea expresie de amărăciune şi de oboseală. Haide, — dar să isprăvim mai repede!

Uri Bram se îndreptă.

— Toată viaţa mea am crezut în Dumnezeu. Cred că-i place dreptatea, că în momentul de faţă ne vede şi c'a ales între noi. Cred că aşteaptă să-şi exprime voinţa prin mâna mea. Şi sânt atât de încredinţat de asta, încât o să facem astfel, ca şansele noastre să fie egale, pentru a-l lăsa să-şi arate hotărîrea.

Inima lui Fortuné svâcni la aceste cuvinte. Nu ştia mare lucru despre Dumnezeul lui Uri, însă credea în noroc, şi acesta îl favoriza din noaptea în care fugise spre ţărmul mării, prin zăpadă.

— Dar n'avem decât un singur revolver, — obiectă el.

— Vom trage cu rândul, — replică Uri, şi, în acelaş timp, scotea butoiaşul din revolverul Colt al celuilalt şi-l cerceta. Şi cărţile vor hotarî! O partidă de şapte!

●

Sângele lui Fortuné se încălzea la gândul jocului. Scoase cărţile din buzunar. De sigur, norocul nu era să-l părăsească tocmai acum. Gândi că soarele revenise, când tăie pentru „protie" şi tresări de bucurie văzând că lui îi era dat să înceapă.

Amestecă cărţile, şi Uri tăie pe valetul de pică. Işi dădură pe faţă cărţile: Uri era fără atu-uri, pe când Fortuné arăta asul al doilea. Libertatea îi apăru aproape de tot, în timp ce numărau cei cincizeci de paşi.

— Dacă Dumnezeu renunţă la răzbunare şi mă dobori, cânii şi restul îţi aparţin. Vei găsi un act de vânzare în regulă în buzunarul meu — declară Uri, ţinându-se drept înaintea lui şi oferindu-şi pieptul.

Fortuné îşi goni din minte viziunea soarelui strălucind peste mări şi se pregăti să tragă. Făcu asta cu cea mai mare grijă. De două ori îşi lăsă în jos arma, în vreme ce boarea primăverii legăna pinii. Pe urmă, luându-şi seama, puse un genunchiu la pământ, înşfăcă revolverul cu amândouă mânile şi trase. Uri se învârti pe jumătate în jurul său, întinse braţele, se clătină o clipă şi se prăbuşi în zăpadă.

Dar Fortuné îşi dădu seama că-l lovise prea mult într'o parte; altfel nu s'ar fi învârtit.

Când Uri, stăpânindu-şi durerea şi silindu-se să se scoale, îi făcu semn că voia arma, Fortuné se gândi să tragă a doua oară. Dar respinse acest gând. Norocul îi fusese doar favorabil şi, dacă trişa acum, putea să se întoarcă împotriva lui. Nu, va juca cinstit. De altminteri, Uri era atins sdravăn, şi, fără îndoială, n'ar mai fi în stare să ţină greul revolver Colt destul timp, ca să ochească.

— Unde ţi-e Dumnezeul, acum? — zise el batjocoritor, dând arma rănitului.

Uri răspunse:

— *Dumnezeu n'a vorbit încă. Pregăteşte-te să-L auzi!*

Fortuné se aşeza în faţa lui, însă ferindu-şi pieptul, astfel încât să prezinte o ţintă cât mai mică.

Uri se împleticea ca un om beat, însă aştepta ca durerea să-şi fi slăbit strânsoarea.

Revolverul era greu, şi, ca şi Fortuné, Uri avu impresia că nu putea trage. Dar îl ţinu cu braţul întins deasupra capului său şi-l coborî încet. Când pieptul lui Fortuné şi ţeava revolverului fură în aceiaşi linie înaintea ochilor săi, apăsă pe trăgaciu.

Fortuné nu se învârti deloc în jurul său. Totuşi, viziunea veselă a San-Franciscului pieri, şi, în vreme ce zăpada, sclipind sub soare, se întuneca în ochii lui, îşi scuipă cel din urmă blestem asupra ultimei şanse de care nu ştiuse să se folosească.

Trad. de CONST. GALITZA

Fantezie medievală

Pentru Fata Ly

Aş vrea să fiu un nostim trubadur
Şi tu să fii o mândră castelană
Un suflet arzător de curtezană
Cu trupul mlădios şi zâmbet pur.

Iar eu, vrăjit de ochii tăi de-azur
Să viu să-ţi cânt balada catalană
Cu-un trubadur nebun şi-o diafană
Prinţesă din castelul El-Zabur...

... Iar când uitând de soţ şi cavaleri,
Tu ai veni o floare să-mi oferi, —
Eu, aş păli la gestul tău de preţ;

Şi aş zâmbi când, mândru, castelanul
— Grimându-şi gelozia în dispreţ —
Mi-ar asvârli de sus, în palmă, banul...

EMIL BAIC.

Pictorul N. I. Alexandrescu organizează o excursie de studii în Sicilia şi pe Coasta de Azur, cu vizitarea principalelor oraşe de artă ale Italiei.

Excursia are loc între 19 Dec. 1936 şi 8 Ianuarie 1937, cu următorul itinerar: Belgrad, Veneţia, Lido, Napoli, Capri Pompei, Messina, Taormina, Siracuza, Catania, Palermo, Marsala, Trapani, Roma, Ospedaletii, San Remo, Timişoara, Bucureşti.

Inscrieri: Str. Brezoianu 27 şi Str. Const. Mille 9-11.

A apărut No. 320

Cinemà

SUNTEŢI FOTOGENICĂ DUDUE?
SUNTEŢI FOTOGENIC DOMNULE?
Revista „CINEMA" vă publică
GRATUIT FOTOGRAFIA

ZILELE ŞI NOPŢILE FETELOR DIN BALET

RAMON NOVARRO REAPARE
Senzaţionale proecte în perspectivă. Filmul colorat în viitor. Vedetele adequate acestui procedeu

Pentru dvs doamnă

Cum puteţi scăpa de o rivală de Carole Lombard

Marionetele din film şi însufleţitorul lor
Bill Grady, cel mai popular personaj al Hollywoodului, omul de care depinde soarta „marionetelor" ecranului

DIN TOATĂ LUMEA SĂ STAM DE VORBĂ

ACTUALITATEA IN IMAGINI

CRONICA FILMELOR de D. I. Suchianu

PREŢUL 5 LEI

Bilete cu reducere la cinematografe!

Recomandăm

ROMANELE CAPTIVANTE — NUMAI 15 LEI — 280 PAGINI — CELE MAI EFTINE! CELE MAI BUNE!

Colecţia cea mai bună – cea mai eftină

„ROMANELE CAPTIVANTE"

15 Lei... 260 pagini

Fiecare din aceste romane, de autori celebri, vă face să trăiţi emoţii furtunoase, peripeţii captivante, în decoruri nuoi, adesea exotice, bizare, înlesnindu-vă să vibraţi la unison cu bucurii, dureri şi sforţări de energie, care vă smulg din banalul vieţii de toate zilele.

Iată azi numai câteva din ele:

INGERUL ALBASTRU de *Heinrich Mann*
STAPANUL FEMEILOR de *A. Machard;*
MAREA TAINĂ de *J. D'Agraives.*
RAZBUNATORUL de *Concordia Merrel.*
IMAGINEA FEMEII GOALE de *M. Leblanc.*

Vezi catalogul complect pe ultimele volume. La chioşcari şi librari.

V. Ireţchi

O jertfă inutilă

I

La masă, când frate'e a atins întâmplător braţul soţiei mele, mâna a început să-i tremure, şi el a retras-o grăbit pe genunchi. L-am privit mirat, am văzut genele lăsate în jos şi am înţeles tot.

Intr'o clipă, luminată de o scânteere a minţii, mi s'au lămurit fâşâitul pe care îl auzeam câteodată noaptea, suspinele grele şi paşii ce nu mai conteneau în odaia fratelui.

Mişuc, băiatul meu pe care te iubesc cu atâta duioşie! Pentru ce oarba întâmplare te-a ales tocmai pe tine ca să-mi fii călău? Nu era oare suficient că ţi-am consacrat toate gândurile mele şi mi-am făurit cum am putut o viaţă searbădă şi monotonă, nădăjduind că prin măreţie vei încununa cele două generaţii fără însemnătate ale neamului nostru?

Nu exagerez deloc. Viaţa n'o preţuiam, iar copii n'aveam. Viitorul nu-mi promitea nimic ispititor, şi toate nădejdile mele se îndreptau spre fratele meu Mişuc, frumos ca Wilhelm de Orange din pictura lui Van-Dyck.

Mama mi-l lăsase mic de tot. Ii aranjasem o odae lângă a mea şi în puterea nopţii mă duceam să văd dacă nu i-a căzut plapoma.

Cât de ciudate şi zbuciumate au fost acele nopţi! Eram plin de mândrie şi de nelinişte, ca şi cum mi s'ar fi încredinţat paza unui nobil vlăstar, căruia i s'a ursit să joace un rol de seamă. De sigur, în copilărie, el nu era decât un băiat drăgălaş, şi-l îngrijeam mai mult în amintirea mamei, o fiinţă blândă şi duioasă, care ispăşise fără să murmure păcatele altora. Pe urmă, am început să-l iubesc.

Fratele era o adevărată minune în familia noastră banală şi lipsită de talente. Era vioi şi talentat şi ştia să creeze în juru-i o atmosferă de o fericită îmbinare de inteligenţă aleasă şi simţuri rafinate. Firea lui aristocratică lărgea orizontul mediului monoton în care trăiam. In liceu, apoi în universitate, se pasiona pentru matematici, şi în sufletul lui entuziast această disciplină se transforma într'un imn de slavă. Jocul minţii lui, mai ales când vorbea despre astronomie, era un minunat joc de artificii din alte lumi. El ne făcea pe mine şi pe nevastă-mea, burghezi de rând, să credem că viaţa prezintă interes, că merită să luptăm pentru ea şi că prin puterea gândului putem să ne ridicăm şi să devenim mai deştepţi decât eram.

De orice se apuca, îi reuşea. La 19 ani, a publicat într'o revistă groasă şi apreciată un articol despre o cometă. Citind din întâmplare un anunţ despre un concurs literar, a scris în patru zile o nuvelă şi a încasat un premiu de 200 ruble. Conta bine la profesorul său şi urma să rămână asistent la universitate.

Mişuc, frate-meu! Inchinându-mă în faţa ta, nu ţi-am refuzat niciodată nimic; ţi-am satisfăcut toate capriciile, dar în egoismul tău neînfrânat m'ai adus la o prăpastie, pe a cărei margine ameţesc de spaimă. Iată de ce ţi-ai lăsat studiile, te-ai făcut palid, ai slăbit şi nu-ţi pregăteşti examenele! O iubeşti? Vrei ca eu să-ţi cedez soţia? Nu pot; aceasta e peste puterile mele. Tu vrei imposibilul, cerându-mi să trec dincolo de linia unde se sfârşeşte omenescul şi începe imaterialul.

II

Cu un calm prefăcut, m'am sculat dela masă şi am propus soţiei să eşim puţin la plimbare, deşi de obicei o făceam singur. Nu puteam să-i las numai pe ei doi.

Era primăvară. Aerul albastru şi străveziu al amurgului prevestea o zi frumoasă. Imi era dor de această schimbare ce mă îmbărbăta. In fiecare an şopteam duios primăverii: Ai venit şi tu, care ne eşti trimisă din milă. Punctuală ca soarta, vii să deştepţi morţii şi veghezi ca toţi să se deştepte, toţi aceia care sânt nevăzuţi şi uitaţi. Cu câteva zile în urmă mă adresasem astfel primăverii, iar azi, ca un vis urît şi turburător, mă chinuia gândul fratelui. Voiam să scap de acest gând, ca de o povară, şi împreună cu trecătorii să respir aerul îmbătător al tinerei primăveri.

— Să mergem acasă, mi-a spus soţia. Mi s'a făcut rece. Sânt îmbrăcată subţire. Pe urmă, a adăogat ea cu aerul unui om, care se teme că vorbele sale vor fi înţelese altfel decât vrea el: — Apoi trebue să mai scriu o scrisoare.

— Cui?

— Surorii, adică mamei.

Mi-am spus: Fiecare soţ poate să evite la timp o patimă a soţiei. Doar să procedeze repede şi energic. Ei, fratele şi soţia, stau prea mult timp împreună. Trebue să pun capăt acestui lucru.

Am trecut o stradă, am cotit pe bulevard. Am spus soţiei serios, dar blând:

— La noi se caută o dactilografă, în mod provizoriu. Cred că, până la plecarea la băi, ai putea să primeşti.

Ea a dat din cap, în semn de răspuns, gândindu-se, probabil, la ale ei.

In drum spre casă, m'am gândit:

— Toată grozăvia e înainte. Acum abia a apărut, ascunzându-se în măştile tăcute ale soţiei şi fratelui. Ca un comandant energic, vreau să desfăşor deodată tot frontul. Unităţile vor începe înaintarea, târînd după ele tot ce vor întâlni în cale.

Fratele nu era acasă.

— Sânt logic în concluziile pe care le-am tras în timpul mesei? m'am întrebat. Gândul meu se înfiripa nesigur şi sfios. Gelozia încă nu-mi întunecase capul, ci abia se năştea. Totuşi, numai mirajul ei mă înfricoşa şi mă făcea neputincios. Poate din cauza bănuelii care m'a stăpânit, am început să pricep lucruri cărora altădată nu le-aş fi dat nici o atenţie. Vedeam cum nevastă-mea zâmbea unui chip îndepărtat şi nevăzut. Vedeam cum ea, desbrăcându-se în antreu, îşi încorda auzul, vrând să afle dacă fratele e în odaia lui. Apoi toată seara, tresărea când auzea sgomot pe scară, iar când s'a dus să ia ceva din odaia fratelui, am înţeles că ea caută urme care ar fi puut să lămurească lipsa lui de acasă.

Ne-am culcat devreme. Fratele nu se întorsese. După suspinele soţiei, înăbuşite în chip artificial, după răsuflarea ei inegală, ştiam că nu doarme. Se vedea că era neliniştită. Dece?

Hotărînd să-i găsesc neapărat adouazi o slujbă, am adormit.

Am visat că mă aflu într'o peşteră întunecoasă, umedă şi rece, cu două eşiri. Voiam să es din ea, dar lângă o gură mă pândea un monstru, iar lângă alta îmi tăia calea o fantomă înfricoşătoare, cu umbre piezişe. Am strigat în vis, am făcut cuiva un jurământ împovărător. Ecoul l-a repetat de trei ori, iar eu, auzindu-l, nu mi-am mai recunoscut cuvintele, fiindcă începusem să pătrund sensul lor adevărat. Pentru ce am jurat?

Cuprins de o spaimă de moarte, m'am deşteptat. Soţia şedea în pat, cu ochii aţintiţi în perete şi se clătina uşor. Am urmărit-o tăcut cu privirea până când o lacrimă ascuţită şi fierbinte i-a picat din ochi pe pernă. Ştiam că aşa se frământă femeia când iubeşte.

Mişuc, ce ai făcut?! Ai fermecat-o cu tinereţea ta minunată, şi acum sânt sortit să îndur cumplite chinuri, să te iubesc şi să te urăsc.

Nu mă găseam oare aevea într'o peşteră, la gurile căreia mă pândea o groază fără margini? Iar peştera aceia nu era iadul?

III

Am găsit soţiei o slujbă; şi dimineaţa plecam împreună. Ne întorceam acasă la aceiaşi oră, iar serile am început să mi le petrec în casă. Se părea că se găsise soluţia, care împăca amândouă sentimentele, a căror luptă nu înceta să mă apese. Incepusem să cred că totul va tre-

ce, dar aceasta nu era decât în aparenţă. Ceiace a urmat, mi-a dovedit că nu mă pricepeam în dragostea de adolescent.

Totul era în regulă. Nici bunele moravuri, nici „cinstea" mea nu suferiseră. Eram sigur. In schimb, cu fratele meu se petrecea ceva neobişnuit.

Băiatul slăbise, şi în ochii lui apăruse o lucire ciudată, bolnăvicioasă. Deşi părea blând şi obosit, un lucru de nimic îl scotea din sărite. Devenise rău şi mânios. Noaptea lipsea de acasă, se întorcea abia spre dimineaţă şi la prânz eşea din odaia lui, cu genele lăsate în jos, tăcut ca o nălucă. Rostea cu glas surd şi rece „Bună ziua!" Atât. In zilele de sărbători, când eu şi soţia eram acasă, pleca pentru toată ziua şi nu venea nici la masă.

Odată l-am întrebat de examene.

A dat din cap şi a răspuns supărat:

— O să dau la toamnă. In definitiv...

— De sigur, aceasta te priveşte numai pe tine.

Fratele a suspinat:

— Nu pot, a spus încet şi rugător. Zău, nu pot. Preţuesc prietenia ta şi mi-e greu să te supăr, dar... nu pot. Nu mă simt bine. La vară am să plec într'un loc îndepărtat şi am să mă odihnesc. Iar examenele am să le dau la toamnă. Te rog să nu mai vorbim de asta.

— Vrei să mergi cu noi la băi? Undeva aproape?

S'a gândit puţin, ca şi când ar fi vrut să-şi închipue cum ar fi petrecut acolo. Apoi a dat din cap:

— Nu, vreau să plec undeva departe. La ţară. Să stau printre străini.

Nevastă-mea, care era de faţă, s'a sculat dela masă şi, tăcută, s'a dus în dormitor.

Nu sânt inchizitor, dar n'am putut să mă abţin ca să nu-i spun:

— Dacă eşti bolnav şi obosit, e mai bine să te odihneşti printre ai tăi.

— Nu, nu, mi-a răspuns speriat. Am să-mi caut o meditaţie la ţară.

După două zile, s'a întors acasă dimineaţa, beat şi plin de noroi. Injura şi plângea. A scos, furios, din cutia mesei o scrisoare şi mi-a întins-o mie. Dar, a observat groaza întipărită pe chipul soţiei, a rupt scrisoarea în mici bucăţi şi a început să le calce cu picioarele.

Ajutat de soţie, cu mare greutate am izbutit să-l culc în pat. El, însă, a sărit în sus şi a strigat în chip sălbatic:

— Dacă am căpătat azi ceva, îmi pare bine. Inţelegi? Imi pare bine! Cu asta se va sfârşi...

Şi l-a podidit plânsul.

Nevastă-mea a tresărit, s'a făcut palidă şi a mers spre perete. Mi s'a părut chiar că s'a rezemat ca să nu cadă.

Copleşit de starea fratelui, m'am aplecat, l-am sărutat şi i-am spus:

— Linişteşte-te, Mişuc. Nu ţi s'a întâmplat nimic rău.

— Frate! Gemu el. Frate! Şi, înfăşurându-se în plapomă, a început să hohotească.

Soţia stătea lângă perete, nemişcată şi mută. Ochii ei, cu pupilele dilatate, erau aţintiţi asupra chipului lui Mişuc.

Turburat, cu gândurile încurcate, am eşit din odaie. Nu m'am gândit că, lăsându-i atunci singuri, am trecut Acheronul.

Dar, cine ştie? Poate, hotărînd să es din odae, făcusem inconştient ceiace mai târziu am făcut intenţionat, dintr'o iubire supraomenească pentru fratele meu, din dorinţa de a-mi justifica viaţa, de care nimeni n'avea nevoie.

IV

N'am ajuns la această hotărîre dintr'odată.

In mine se mai dădea o luptă; cugetam, cântăream împrejurările; dar, mai ales, căutam să-i studiez pe amândoi. Cu glas tare, făceam planuri pentru vară: „Fratele va pleca la ţară, iar noi la băi" şi urmăream cum priveşte soţia aceste planuri. Ea asculta propunerile mele rece, fără să obiecteze ceva. Un „bine" al ei, surd şi indiferent, încheia toate discuţiile noastre. Era clar că, dacă fratele nu va fi cu noi, soţiei îi va fi egal unde să plece. O turbura mai mult lipsa stăruitoare a lui Mişuc, paloarea rău prevestitoare a chipului său şi privirea nemişcată de somnambul.

Eram un soţ duios; dar, recunosc, mă împăcam uşor cu neliniştea ei. Mă îngrijora fratele.

Era, în adevăr, atât de puternică dragostea lui ca moartea, sau mai exista posibilitatea să-l scap de această patimă?

Treceau zile, dar nu puteam să hotărăsc nimic. Fratele suferea, soţia la fel, iar eu...

Unul din scriitorii contemporani a spus că, în zilele noastre, mai sânt oameni medievali prin suferinţele lor, oameni care îşi mărturisesc iubirea profundă prin păcat şi sacrilegiu. Dragostea pentru fratele şi soţia mi-am dovedit-o printr'un sacrilegiu, săvârşit cu un calm cugetat, când ajunsesem la convingerea nestrămutată că, pentru sufletul subtil al lui Mişuc, sentimentul lui nesatisfăcut ar fi însemnat pieire.

S'a întâmplat odată că, în loc să rămân seara acasă, m'am dus la un prieten şi am stat până târziu. Nopţile albe veniseră, şi când mă întorceam era lumină ca ziua.

Mergeam pe o stradă pustie. Eram într'o stare, obişnuită în asemenea nopţi, când simţurile ne sânt mai aprinse, caşi cum nervii noştri ar fi despuiaţi. De după casele ce îngrădeau întinsul străzilor, răsăreau nori ceţoşi şi unduioşi, împrăştiindu-se pe nesimţite undeva în albeaţa nemişcată a cerului de Miază-Noapte.

Mă gândeam:

Aceştia sânt aburii care esă primăvara din pământul negru dela marginea oraşului, aburi grei şi deşi. Te îmbată şi te moleşesc. Tot de ce a bolit pământul, începând din vara trecută, acum esă din adâncurile lui, cu o aromă de ţărână umedă şi ameţitoare. De aceia, în aerul de primăvară, împreună cu căldura vie care îţi aprinde sângele, se ascunde şi o nebunie bolnăvicioasă, beată şi sălbatecă şi ea.

După toate ferestrele care acum sânt închise cu storuri, se petrec drame ascunse. Nimeni nu le ştie şi nici nu le bănueşte. Dacă am ridica fără zgomot acoperişurile caselor, înaintea noastră s'ar înfăţişa într'o goliciune desăvârşită crime monstruoase, care ar îngrozi pe însuşi Hieronymus Bosch, ale cărui imagini de iad şi păcat le-am văzut întâmplător în copilărie la tata, amator de tablouri erotice. Am afla despre miile de jertfe care se fac conştient de părinţi, neveste, soţi şi copii, în numele unei fericiri aparente sau al adevăratei iubiri. In fiecare familie cineva se jertfeşte fără să murmure, închizând ochii la toate; în schimb ca o mângâere, i se trimite de sus ştiinţa de a găsi dulceaţă într'un chin rafinat. Dece eu, înarmându-mă cu toată voinţa, să nu-mi stăpânesc sentimentul, în loc să mă supun lui?

Mergeam îndrăzneţ spre aceste gânduri nouă şi neobişnuite. Parcă vedeam în faţă tăişul unui cuţit, şi-mi era teamă să mă ispitesc. Dar, trăgând în piept aerul des al nopţii albe, am privit albeaţa nemişcată a cerului. Cineva mi-a şoptit la ureche: „Fie!"

Mi-am jertfit dragostea, mândria, egoismul; în schimb, spiritele bune mi-au făgăduit să cultive geniul fratelui şi să-l ridice deasupra celor două generaţii fără însemnătate ale neamului nostru.

Nu voi ascunde, însă, că în adâncurile îndepărtate ale inimii mele slabe, am tăinuit o nădejde vicleană că, mai târziu, Dumnezeu se va milostivi de mine şi-mi va reda soţia. Fratele era tânăr şi patima lui putea trece repede; odată cu ea ar fi trecut şi îngrijorarea mea că, în chinurile unei iubiri neînfăptuite, îşi iroseşte talentele. Din duioşie şi bunătate pentru nevastă-mea, aş fi încercat să uit trecutul şi i-aş fi ertat totul, aşa cum îi ertasem atunci atracţia pentru fratele, deoarece el o vrăjise cu minunata lui tinereţă. Pe nestatornicia caracterului fratelui, îmi întemeiam şiretul plan.

Hotărîrea mea care s'a copt în acea noapte de năluciri şi de chinuri, nu mi s'a părut eroică, iar dulceaţa suferinţei rafinate o încercasem înainte.

V

Aceleaşi spirite bune — erau ele, fiindcă mă ispiteau cu ceva care era mai puternic decât dragostea mea pământească pentru soţie — aceleaşi spirite bune m'au învăţat cum trebue să procedez în viitor.

Mi-am adus aminte de un club unde se jucau cărţi de la zece seara până la patru dimineaţa, unde timpul trecea pe nesimţite şi unde era mai uşor să suporţi durerea sufletească. M-am dus acolo chiar adouăzi, m'am întors târziu şi am spus soţiei că am fost la club. In ziua următoare, la masă, în faţa fratelui, am mai vorbit odată de club.

— Acolo pot să cunosc oameni folositori.

Soţia a obiectat:

— Da, dar să nu te coste prea scump.

Apoi s'a uitat la fratele meu şi, văzându-i chipul luminat de un gând, a tăcut şi n'a mai scos nici o vorbă.

Fire nevăzute le-au legat inimile, care chiar în prezenţa mea s'au înţeles fără ca eu să fi auzit.

Aşa s'a început.

Deodată, totul în jurul meu parcă şi-ar fi schimbat forma — ferestrele, pereţii, soţia, fratele — şi mi s'a părut că, fiind inutil, încetez să mai exist. Păşeam de altă parte a hotarului, unde se sfârşea omenescul şi începea imaterialul. Dar, vai! n'am devenit imaterial.

Am ştiut când s'a produs ceia ce era de neînlăturat.

Imi era sortit să fiu în curent cu toate evenimentele de mai târziu, cu toate intimităţile care însoţesc păcatul. La masă, m'am uitat la soţie şi la frate-meu şi mi-am spus încet, cu o tainică bucurie:

— Incă nu.

Adouazi, am văzut nerăbdarea cu care aşteptau noaptea şi mi-am mai spus odată:

— Incă nu.

Dar, bucurie tainică nu mai era. După o zi de cugetare, am putut s'o alung: dacă păcatul era de neînlăturat, era ridicol să caut mângâere într'o amânare.

Inevitabilul s'a produs în a patra noapte a lipsei mele de acasă, când am simţit, deodată, o înţepătură în inimă, şi de durere am închis ochii. Partenerul meu a crezut că mă necăjise pierderea şi, prevenitor, s'a oferit să mă împrumute cu bani. Am dat din cap şi, inconştient, m'am dus la bufet. In drum spre bufet, mă ispitea gândul să-mi iau paltonul şi să fug acasă, dar mi-am amintit de tainica mea convenţie şi, ca să mă conving defintiv să nu mă duc, am rostit cu glas tare:

— O amânare.

Mişuc, băiatul meu pe care te iubesc cu atâta duioşie! Din pricina ta, m'am închis în sihăstria sufletului meu şi acum, ca un pustnic, îndur un chin după altul, în nădejde că jertfa mea va fi primită de Dumnezeu. Nu văd încă fumul ridicându-se spre cer, dar cred că el nu se va împrăştia pe pământ. Doar există dreptate!

Când m'am întors acasă, soţia nu dormea. Am simţit aceasta după răsuflarea ei inegală, după capul îngropat în chip nefiresc în pernă, după tresărirea trupului. Păcatul nu încăpuse încă în ea, şi mustrările de cuget îi sfâşiau, probabil, mica inimă de femee.

„Dormi, fiinţă slabă! i-am şoptit în gând, cu milă pentru mine. Ai ajuns subt influenţa încrucişată a celor doi oameni iubiţi şi, suferind de mustrările conştiinţei care s'au trezit, nu ştii cine te-a împins la păcat. Acel om te-a făcut o armă în mâinile lui, dar nu din îndemnuri josnice. N'ai fost pentru el decât un cobai destinat unei experienţe. Totuşi, inima acelui om nu e rea, fiindcă el te iubeşte şi sufere. El a izbutit doar să îmbine mica lui dragoste de burghez cu o datorie înaltă, care i s'a înfăţişat deodată. Dormi, fiinţă slabă!"

Am auzit cum ceasornicul a bătut cinci, şase, şapte.

Dacă întâmplător s'ar fi deşteptat soţia, m'ar fi văzut şezând în pat, strângându-mi cu putere capul şi clătinându-mă ca o pendulă.

Nu poţi să devii dintr'odată imaterial.

VI

Cinci sau şase zile am observat în chipurile lor o bucurie strigătoare, furtunoasă, care nu-i părăsea nici o clipă. Fericirea îi lumina cu o lucire de soare. Uneori, uitau de prezenţa mea şi vorbeau în aşa fel ca şi cum nu şedeam lângă ei. Ca şi când s'ar fi înţeles, au devenit deosebit de atenţi pentru mine. Acum, întorcându-mă noaptea dela club, găseam în sufragerie mâncare, totdeauna cu vreo surpriză (femeia!): fructe sau ciocolată. Inainte nu se făcea aceasta, iar acum nu ştiu dacă se făcea din dorinţa de a mi se adormi bănuiala, sau soţia voia să compenseze înşelăciunea măcar printr'o atenţie oarecare.

Apoi s'a întâmplat ceva.

Strălucirea soarelui a dispărut depe feţele lor, ca şi cum după o vară caldă ar fi venit toamna. Soţia arunca fratelui priviri rugătoare, iar el îşi muşca buzele, încrunta sprâncenele, tresărea. Intr'o săptămână a ajuns tras la faţă şi s'a făcut palid; noaptea se auzeau din nou suspine grele.

Am crezut că era o ceartă, o ceartă obişnuită, din cauza unui fleac şi, dacă n'ar fi fost ridicol, i-aş fi împăcat eu. Dar cearta a ţinut două săptămâni. Nu mai înţelegeam nimic.

Am făcut toate presupunerile cu putinţă, i-am spionat, am căutat să adâncesc înţelesul frazelor care nu erau spuse până la sfârşit şi, ferindu-mă de propria mea judecată, am hotărît că, dacă aflu ce s'a întâmplat, le vin în ajutor: altfel, toată jertfa mea ar fi fost inutilă!

Seara, la club, n'am încetat să mă gândesc la aceasta, am jucat distrat, nu-mi recunoşteam prietenii. La miezul nopţii, am simţit că parcă o menghinea uriaşă mi-a strâns tâmplele, am avut friguri. Poate că nici n'am avut această senzaţie, ci pur şi simplu am vrut să găsesc un motiv ca să plec dela club. In adevăr, după un sfert de ceas, am plecat acasă. Ca de obicei, am intrat fără sgomot. Printr'o uşă deschisă, în coridor venea din sufragerie o fâşie lată de lumină. Ei nu dormeau încă. Se auzea o discuţie seacă, cu vocea pe jumătate. Mi-a fulgerat gândul să trag cu urechea. „La urma urmei, ştiu tot. Discuţia lor nu poate avea nimic neaşteptat pentru mine. Nici n'ar fi o faptă de ruşine. Dimpotrivă".

Am făcut câţiva paşi şi m'am oprit, încordându-mi auzul.

— De obicei, un bărbat crede că femeia e numai a lui, dar un amant ştie totdeauna că femeia are soţ.

— Mişuc, te implor, nu mai rosti acest cuvânt! Nu pot să-l aud.

— Dar cu asta amantul nu se va simţi mai bine.

— Eşti rău. El nu se atinge de mine.

— Totuşi, amantul ştie că paturile stau unul lângă altul.

— N'am ce să-ţi fac. Te rog să mă crezi. Poate, mai târziu voi avea odae separată.

— Dar pân'atunci trebue să mă chinuesc?

— Doamne, dar ţi-am spus că bărbatul nu se atinge de mine!

— Dar, dacă...

— N'am să-l las!

— Aceasta nu mă linişteşte.

— De sigur! a spus nevastă-mea, cu lacrimi în ochi. Iată tragedia femeii, care a început să-şi înşele soţul: n'o mai crede nici acela cu care îl înşeală!

N'am mai ascultat. O pustietate groaznică mi-a pus pe umăr mâna-i rece şi lipsită de viaţă. Şi m'a mânat înapoi, în stradă. Nopţile albe nu trecuseră încă. Mi-am dus tristeţea în întinsul pustiu al unui mare oraş.

La ce m'am gândit? Nu-mi mai amintesc. Printre gânduri răzleţe erau prăpastii fără fund. Ţin minte numai că atunci când pe caldarâm au hodorogit cele dintâi căruţe, am început să mă gândesc din nou la felul cum aş putea să uşurez suferinţa fratelui, fără ca el să observe. Adică, poate m'am gândit la aceasta tot timpul şi, ca un cal la coardă, nu observam că mă învârteam în jurul unui singur gând.

După două zile, am spus în treacăt soţiei:

— Mă întorc târziu şi te trezesc în fiecare noapte. Nu crezi că ar fi mai bine să dorm în birou?

Ea mi-a răspuns:

— Fă cum crezi că e mai bine.

— Socot că ar fi mai comod pentru noi amândoi.

— Bine.

Când am adormit întâia oară în birou, am visat fericirea. O fericire simplă şi drăgălaşă, într'o rochie uşoară învăluită în aroma părului umed, într'o însorită dimineaţă de Iunie.

VII

...„Mi s'au sortit luni deşarte şi nopţi amare. E lungă noaptea, şi până 'n zori mă satur de griji".

Astfel se jeluia un ghinionist biblic, pe care, ca şi pe mine, îl încerca Dumnezeu. Totuşi, el a trecut încercarea, iar eu n'am putut. Sufletul meu slab, de om comun, n'a fost în stare să cuprindă eroica faptă, pe care la început o socotisem ca o uşoară jertfă de fiecare zi. Numai conştiinţa faptului că acum e prea târziu, mă mai silea să mă supun şi să aştept smerit lovituri nouă, pe care mi le dădea nemiloasa soartă.

Vara, am fost nevoit să închiriez o vilă, unde mă duceam Sâmbăta şi unde totdeauna mă simţeam de prisos: la malul mării, înflorea măreţ mioapa lor dragoste. Serile de Sâmbătă şi Duminică erau triste pentru mine, şi mă socoteam din nou ca un pustnic, căruia din toate bunătăţile vieţii îi era hărăzită numai dulceaţa rafinată a unei îndelungate suferinţe.

Dormeam acolo prost, neliniştit, totdeauna gata la lucruri neaşteptate; şi când venea ora înapoierii în oraş, simţeam o tainică bucurie. In oraş îmi era mai uşor. Intâi, pentrucă patima cărţilor care mă cuprinsese serios, avea darul de a înghiţi alte patimi, micşorându-mi suferinţa.

Aşteptarea înfrigurată a unei cărţi bune, visul unui câştig mare, care ar fi creat condiţii nouă,

Urmare în pag. 6-a

mai bune, îndepărtau poruncitor gândurile bolnave în cel mai depărtat colțișor al conștiinței și le adormeau acolo. Viața mea săracă și singuratică se întemeia pe alternarea slujbei cu jocul și cu așteptarea acestuia.

De multe ori am căutat să judec dacă nu-mi greșisem socoteala, dacă convenția mea n'avea părți slabe, dar cele dintâi concluzii m'au îngrozit prin neînduplecarea lor desnădăjduită, și le-am alungat. M'am învățat să cred în sfințenia și utilitatea jertfei și de atâtea ori m'am agățat de această credință.

Apoi am intrat în congediu.

Imi amintesc de o zi dogoritoare, de praful uscat din tufișuri nemișcate și de gândul ofilit de căldură. Era a treia sau a patra zi a șederii mele la mare. De dimineață, o moleșeală istovitoare mă apăsa cu povara ei de monotonie somnoroasă și-mi muia voința. Parcă mă găseam cu tot trupul în puterea razelor radioactive ale soarelui, cărora, probabil, le e supus întreg pământul. Când a venit noaptea, tot atât de dogoritoare și înăbușitoare, cu fulgere ce se aprindeau în depărtări, am avut o neînfrânată dorință să scap de tânjeala trupului, care s'a simțit dintr'odată independent de judecată.

M'am apropiat tiptil de soție, am sărutat-o pe gât și, îmbătat de o aromă cunoscută, am îmbrățișat-o sfios. Ea s'a trezit, m'a recunoscut și cu o șoaptă ce abia se auzea, a rostit cu încurajare: „Mai încet".

Atunci, stăpânindu-mi stângaci bucuria, am fost mai îndrăzneț și, neîntâmpinând împotrivire, am uitat de convenția tainică încheiată cu două luni în urmă, de fratele-meu și de sihăstria rafinată, la care mă osândisem într'o chinuitoare noapte albă.

Pare-mi-se că, întâia oară începând din primăvară, am dormit greu și n'am avut visuri; numai dimineața mi-a desgolit mincinosul adevăr la care consimțise nevastă-mea. Șoapta ei de încurajare îmi răsuna în urechi, mă turbura și în acelaș timp îmi stârnea pocăința. Când, dimineața, la ceai, am văzut pe frate-meu, liniștit și fără să bănuiască nimic, mi-am dat seama că am săvârșit un furt, la care am îndemnat și pe soție.

Câtă neliniște mi-au adus acele clipe! N'am mai putut să privesc în ochii fratelui și am pornit spre țărmul mării. Am căutat să-mi împrăștii gândurile, aspirând aerul sărat al mării și urmărind pânzele corăbiilor care alunecau, ca niște năluci, la orizont.

Dar, mustrările de cuget nu mă părăseau. Mă plimbam pe țărm și, adresându-mă cu gândul către Mișuc, spuneam cu glas tare:

„Sânt un hoț. Am furat ceiace ți-a aparținut în întregime, toată patima femeii arsă de soarele dătător de viață, patimă care era păstrată pentru tine. Sânt mai rău decât un hoț, fiindcă încheiasem cu mine o convenție, prin care ți-o cedasem ție".

Subt picioarele mele scârțâia nisipul alb, curat, uscat...

VIII

Ciudată și neînțeleasă ființă e femeia. Poruncind tuturor și cucerind pe toți, singură nu poate să facă nici un pas. Totdeauna, sprijinul ei este soțul sau amantul. In toate treburile are nevoe de un confident, care să-i asculte supărarea și păsurile. Ea se plânge amantului împotriva soțului, iar soțului împotriva amantului.

Fratele începuse să lipsească de acasă. Probabil, cum spunea el, îi era mai ușor să-și pregătească examenele cu un coleg. Dar nevastă-mea a stăruit să-i vorbesc serios despre aceasta:

— El nu-și mai petrece serile acasă. Spune că se duce la un coleg, dar nu-l cred. Pleacă în fiecare seară, curând după plecarea ta.

— Ce pot să-i fac? Doar nu-i copil!

— Totuși, ar trebui să-și termine studiile, a continuat ea, căutând cu greutate motivele pentru intervenția mea. Nu mai face nimic, nu mai citește.

Am căutat s'o liniștesc:

— Ba citește. In doi, în adevăr, se învață mai ușor.

Și m'am gândit, privindu-i fața care se făcuse palidă și uscată, că acolo era o adevărată iubire. Fiecare ceas, pe care fratele meu îl petrecea în afara casei, o întrista. Și am suspinat la gândul că, în viitor, va trebui multă trudă ca s'o fac să-l uite pe Mișuc.

Se spune că, în dragoste, totdeauna iubește numai unul, iar celălalt doar se lasă iubit. Acel celalt era fratele meu, cel puțin în lunile din urmă. O bucurie vicleană îmi umplea inima de vioiciune și nădejde.

„Socoteala mea, îmi spuneam, s'a dovedit justă. L-am ajutat pe Mișuc să-și înfăptuiască dorința, și prin aceasta am tăiat aripile tuturor visurilor sale... Acum, pe semne, e plictisit de monotonia unei dragoste sătule; și s'a întors la știința pe care o jertfise iubirii. Afară de aceasta, el a înțeles că, prin dragostea ei neastâmpărată, nevastă-mea nu-l lasă să învețe. De aceia se duce la coleg".

Nu, nu, în adâncul sufletului n'am putut să împărtășesc tristețea îngrijorată a soției care, femeește, se opunea atracției spre știință, trezită din nou în fratele meu. S'a spus doar că femeia și știința sânt dușmani neîmpăcați.

Erau cele dintâi gânduri de mângâere, cele dintâi sclipiri ale unui cămin împăciuit; dar știam că sfârșitul suferințelor mele e încă departe. Trebuia să mai aștept, să aștept stăruitor.

In definitiv, acum puteam să rămân cu soția și să nu plec de acasă pentru toată noaptea, fiindcă nu mai aveam pe cine deranja; dar obiceiul era prea înrădăcinat. Cărțile îmi deveniseră indispensabile; erau un foc care îmi mistuia toate patimile neînăbușite; și iar plecam, jucam hazardat și mă întorceam când se revărsau zorile.

Așa a trecut iarna, a venit primăvara... apoi nopțile albe. Și au adus din nou cu ele aburi deși ai pământului, nebunia bolnăvicioasă și tristețea. Intr'unul din asemenea accese de încordare a simțurilor, n'am mai avut putere să mă stăpânesc. Dar nu numai eu; Mișuc, probabil, n'a putut să se stăpânească nici el.

In seara aceea, pierdusem toți banii și mă sculasem devreme dela joc. Inainte de a pleca, am intrat în sala de lectură, unde m'am întâlnit cu alt jucător, care a pierdut. El mi-a mărturisit că suma pierdută în săptămâna din urmă îl punea într'un greu impas și, scoțând din buzunar un Browning mic, mi-a spus în glumă că ar avea de gând să se sinucidă.

Avea, însă, glasul unui osândit la moarte. Am hotărît să-i iau acel lucru primejdios.

— Lasă-l să stea câteva zile la mine, i-am spus serios și am băgat revolverul în buzunarul meu. Prietenul a stăruit, m'a rugat să-i dau revolverul înapoi; dar, pierzând nădejdea de a-l primi, a plecat. Curând după aceia, am plecat și eu.

Era aproape ora unu din noapte. Venind acasă târziu, mă obișnuisem să nu adorm înainte de patru. De aceia, am hotărît să fac o plimbare. Noaptea albă mă privea drept în ochi și-mi închidea gândurile în spațiul mărginit al mâhnirii. Ca un om, care, în timpul unei boale îndelungate, se obișnuește cu suferința ce-i umple viața, începusem să iubesc tristețea. Luminată de o nădejde, oricât de îndepărtată, nu ea ne cristalizează gândurile diforme? Tristețea parcă ne leagănă gândurile; și viața ne apare ca un vis neplăcut, care — ne spunem — va dispărea odată cu zorile. Iar eu aveam nădejde. Mi-o da soția, care aproape în fiecare zi mi se plângea de lipsa fratelui. Recunosc că mi se părea ridicolă îngrijorarea ei: omul n'a făcut nimic tot anul; și acum e atras din nou de muncă, de carte. In gând, îi reproșam chiar o dragoste atât de egoistă.

Pe când mă gândeam la aceasta, — judecam, mă îmbărbătam și-mi visam căminul de altădată și fratele, care ar fi început să ne înalțe neamul lipsit de talente... pe strada pustie s'a auzit zgomotul unui automobil. Am întors capul și am văzut pe Mișuc.

IX

Lacrimi târzii și idioate, nu udați hârtia pe care transcriu imaginile palide ale frământării mele de atunci. Iar tu, inimă, uită trecutul. Optzeci de contracțiuni pe minut, nici una mai mult: altfel, nu-mi voi isprăvi povestirea.

Da, era el, Mișuc, fratele meu pe care l-am iubit cu atâta duioșie și care în adolescență semăna cu Wilhelm de Orange din pictura lui Van Dyck.

Mergea într'un automobil deschis, cu o femeie nerușinată, care ținea în mână corsetul ei roz și-l flutura tuturor trecătorilor. Mișuc, beat și cu greu dându-și seama de ce se petrecea în jurul, nici nu m'a observat. Cuprinsese cu mâna talia tovarășei sale și o privea lacom în ochi. Ii spunea, probabil, ceva murdar, desgustător, care înjosește pe om.

L-am strigat, dar nu m'a auzit. M'a observat numai femeia nerușinată, mi-a fâlfâit corsetul și mi-a strigat ceva. Trecătorii îi priveau din urmă și râdeau.

Tremurând și înăbușindu-mă de indignare, am făcut cu greutate câțiva pași. Apoi am sărit într'un taximetru și am poruncit șoferului să meargă după ei. Ce clipe chinuitoare și groaznice! Când i-am ajuns, n'am putut decât să-i rostesc numele.

— Ce vrei? mi-a strigat brutal, fără să se mire de apariția mea. Ce vrei dela mine?

— Mișuc, ce faci? l-am întrebat cu vocea tremurândă.

Privirea lui, plină de ură, a alunecat spre mine. Fratele meu bătu pe umăr șoferul și-mi aruncă:

— Nu-i treaba ta.

Imi amintesc adeseori de aceste cuvinte scurte și rele, și mă mir că n'am înebunit atunci... In clipele acelea, am simțit că s'a rupt ceva în mine. Am avut o dorință nebună să strig, întâia și ultima oară jertfa pe care o făcusem și o făceam în fiecare zi. Vroiam să-i vorbesc despre picăturile de sânge, pe care le pierdea în fiecare noapte creerul meu. Despre suspinele înăbușite și despre desnădejdea, pe care o potoleam cu sforțări supraomenești. Despre tăcerea, pe care mi-am impus-o fără șovăială. Și, în sfârșit, despre inima mea, care era totdeauna deschisă pentru jertfe nouă.

Mi se pare că am început să plâng și, înainte de a fi putut striga am observat sclipirea cauciucurilor mașinii, care se depărta repede de mine.

Am strigat șoferului:

— După ei!

După câteva secunde, când coteau în altă stradă, i-am ajuns din nou. Femeia nerușinată s'a uitat la mine și a spus ceva fratelui. Dar el nici n'a întors capul.

Acum, orice șovăială dispăruse. Desnădejdea îmi încordase voința. Am scos revolverul și am tras. Noaptea albă a schimbat direcția țevii scurte a armei; și glonțul a nimerit în femee. Atunci, într'un acces de furie nestăpânită, am mai tras de patru, poate chiar de cinci ori, fiindcă pe urmă, când am îndreptat revolverul asupra mea, arma nu s'a mai descărcat.

Singurul lucru care s'a mai păstrat în memoria mea din cele ce s'au întâmplat apoi, era șapca studențească a fratelui înghețată singuratică pe caldarâm. Prin ceața lacrimilor care îmi învăluiau ochii, o văzusem când mă urcam în mașină ca să mă duc la poliție. Imi mai amintesc cum a tresărit și a amuțit pâlcul de oameni care se adunase în jurul celor două trupuri, când, — la întrebarea polițistului, — cine e mortul, am rostit surd:

— E fratele meu.

X

La judecătorul de instrucție și la proces, n'am spus nici un cuvânt de prisos. Din actul de acuzare, judecătorii și-au format părerea că omorul a fost săvârșit din gelozie pentru prostituata care ne-ar fi aparținut amândurora. Mi se pare că de aceiași opinie era și avocatul meu, care mi-a oferit cu sila serviciile sale. Nevastă-mea, profitând de dreptul de a nu vorbi, s'a mărginit la câteva fraze fără însemnătate. Servitoarea — ca era de puțină vreme la noi — n'a putut să spună nimic despre raporturile mele cu fratele și soția mea. Intr'un cuvânt, nu s'a găsit nici un fapt care să fi contrazis părea judecătorilor despre omor. Pe de altă parte, faptul că lipseam în fiecare noapte de acasă și patima neînfrânată pentru cărți dovedeau că eram un om rău și stricat. Procurorul, ertând mărinimos fratelui greșelile tinereții, voia să distrugă pe ucigaș cu toată neîndurarea legii.

Eu, însă, n'am căutat să deschid ochii nimănui asupra greșelii, fiindcă această întorsătură a afacerii intra în planurile mele: din dragoste pentru soție, care era numai o armă în mâinile mele, n'am putut să admit ca la proces să se fi destăinuit intimitatea dintre ea și fratele meu, și mai ales că eu am știut aceasta. Era suficientă suferința ei până la judecată.

Și ca să scurtez această tortură groaznică, am mărturisit numaidecât vina și am recunoscut că am fost împins la omor de gelozie.

Liniștit, am așteptat sentința. Mai liniștit decât nevastă-mea, care pierdea doi oameni dragi, și decât mulțimea de curioși, care umplea sala. Fratricidul merita o pedeapsă exemplară și o aștepta.

Un singur lucru mă turbura: știa soția că totul îmi era cunoscut și că eu, crușând-o, ascundeam intenționat groaznicul adevăr?

XI

Unul dintre vechii califi visa să facă viața pe pământ iad, ca pe urmă iadul adevărat să pară omului paradis. Prin viața mea, visul califului s'a împlinit.

Incheind acea convenție tainică, credeam că și eu, ca biblicul Iacov, văd o scară pe care se urcă și coboară îngerii. Eu, însă, treceam Acheronul și făceam un contract neomenesc cu Diavolul. Gândul fals al sfințeniei jertfei mi-a întunecat mintea și în timp ce lângă mine era Diavolul, credeam că era Dumnezeu. El, perfidul drac, m'a silit să cred că jertfa mea era plăcută forțelor care ne stăpânesc; și șapte ani — unul acasă și șase în închisoare — am fost victima celei mai mari greșeli cu putință.

Acum, cu conștiința limpede, spun: nu trebue să facem jertfe. Ele sânt inutile și dăunătoare, iar cerului îi sânt indiferente.

Mi-a dovedit-o nu fratele, care nu bănuise nimic despre fapta mea, ci soția. Acolo, la proces, cu șase ani în urmă, pe când judecătorii se chibzuiau, ea s'a apropiat de boxa acuzaților și, strângându-mi cu putere mâna, mi-a șoptit:

— N'am să uit niciodată ce ai făcut pentru mine. Ințeleg tot.

Șase ani de groază, pe care i-am petrecut în închisoare, m'a mângâiat gândul că, dacă cea dintâi jertfă a fost inutilă, cel puțin a doua va fi plăcută lui Dumnezeu: ea mi-a redat soția. Șase ani, aceasta era singura lumină ce pătrundea pe fereastra celulei mele. Era icoana mea, noua mea religie. N'am regretat nici o clipă că am ascuns judecătorilor adevărul, deși ei, aflând că-mi jertfisem iubirea, mândria și egoismul, m'ar fi achitat. Șapte ani am crezut cu naivitate în sfințenia jertfei mele...

Pe urmă, devenind iar liber, am pornit cu entuziasmul unui adolescent să-mi caut soția. Ii duceam cu mânile tremurânde inima mea slabă, deschisă pentru o nouă iubire. Ii repetam numele, ca o rugăciune dumnezeiască.

Am căutat-o vreme îndelungată...

XII

Face să vă povestesc ce s'a întâmplat mai târziu? Omul e totdeauna om și, fiind creiat după chipul și asemănarea Aceluia Care n'a vrut să-mi primească jertfa, poate s'o primească el? Numele „curat" și „nepătat" al soției mele, pe care îl trecusem cu băgare de seamă peste oceanul păcatului, ea l-a dat altuia. Impreună cu drepturile de care m'a privat justiția, am pierdut cel mai prețios drept: dreptatea.

Să nu vă jertfiți niciodată. Auziți? Niciodată.

Legenda lui Faust

Faust a existat, și lucrul acesta este în afară de orice îndoială. Mai mult decât atât: el nu se poate să fi fost numai șarlatanul, vrăjitorul și barcagiul, despre care ne vorbesc biografii săi, ci trebue să fi fost și un savant, un humanist. Dacă ar fi fost numai un biet om necăjit, ar fi trecut neobservat printre contemporanii săi. Vedem dimpotrivă că, deși a fost deseori gonit de pretutindeni pentru viciile și escrocheriile sale, el a fost și iubit de norod, popular printre studenți, bine văzut chiar de câte-un prinț sau Domn mare.

Nu i se poate ști numele exact nici origina poreclei „Faustulus" cu care a rămas în legendă și s'a întruchipat în literatură. De asemeni, nu-l putem fixa nicăiri; nu-i găsim un ținut în care să se fi născut și să fi trăit. El e de pretutindeni, ca și Homer. Data nașterii deasemeni nu i se poate preciza, dar moartea sa se socoate cam pe la 1540. Că a făcut studii humaniste și încă foarte conștiincios, este în afară de orice contestare. Unde? nu se știe; poate la Cracovia sau la Wittemberg, sau la Ingolstadt dar nici nu e esențial să se știe anume.

Prima biografie completă a lui Faust a apărut la librăria Spies, 1587, în Frankfort, deși se știe cu certitudine că a fost precedată de mai multe alte publicații. Succesul ei a fost enorm și timp de două secole s'a reeditat mereu, corectată, augmentată, dar mereu aceiași.

Faust apare acolo nu ca o ființă adevărată, ci ca tipul savantului rătăcit, vinovat de prea mult orgoliu de sine, de orgoliu intelectual și de impietate. E apoi tipul vrăjitorului care a încheiat un pact cu diavolul, pact rușinos, pentru care va suferi osânda veșnică a iadului și va răscumpăra astfel viața de plăceri pe care o datorește Satanei. Dar Faust nu se mulțumește să primească, dela Mefisto, plăceri ci îl iscodește asupra tuturor chestiunilor, despre începutul și sfârșitul lumii, despre tot ce privește cunoașterea științifică și instruirea în toate direcțiile.

In omul acesta închinat plăcerilor lumești și care va fi un om de acțiune, se ivește, de pe atunci, omul modern, cercetătorul care se îndoește de tot, dar renunță pentru aceasta la cercetare, nici la întreprinderi îndrăznețe, oricare ar fi primejdiile materiale sau spirituale care l-ar putea preîntâmpina.

Pentru toate aceste considerații, biograful din 1587 nu-și ascunde simpatia față de erou.

Nesuferit savanților, din cauza lăudăroșiei sale, urât de cler, care adesea a fost șfichiuit de ironiile și glumele lui, el nu este mai iubit nici de reformatori, care nu întâlnesc în el ajutorul ce erau în drept să-l aștepte de la savant, căci el nu-i de cât un josnic vagabond.

Totuși, din biografia lui se înțelege cum s'a născut legenda, cum s'a dezvoltat, fiind prilej de povestiri universitare în toate centrele dintre Nuerenberg și Erfurt, sau numai de anecdote grosolane și destul de piperate.

Totuși legenda nu ar fi trăit patru secole până în prezent și nu va dura un viitor fără limite, dacă nu ar fi fost adoptată și tratată de câțiva scriitori geniali și nu s'ar fi implântat în tradițiile populare. In amestecul de viață cotidiană se pune accentul pe partea de vis din sufletul omului și aci stă măreția eroului. Prin aceasta el este nu creatură de o zi, ci tip reprezentativ al omului de totdeauna, transformându-se din epocă în epocă, pe măsura cugetării și sentimentelor fiecăreia dintre ele.

„Orice om ar putea să scrie un Faust", — spune Heine și prin aceasta el vrea să ne arate că Faust este oglinda vieții noastre interioare, oglinda în care se răsfrânge întreaga sensibilitate a omenirii.

Cel dintâi care l-a introdus în literatură, la finele secolului al XVI-lea, a fost Englezul Cristofer Marlowe, *unul dintre cei mai buni predecesori ai lui Shakespeare. Drama sa, scrisă cam pe la 1589, nu a fost reprezentată decât îndată după moartea lui, la 1594. Ceiace a atras pe Marlowe spre acest subiect a fost, fără îndoială, oarecare asemănare și afinitate cu soarta și caracterul său.*

Piesa lui Marlowe cuprinde în ansamblul ei o serie de scene juxtapuse, legate între ele prin povestiri în care cadrul rezumă evenimentele și în care versuri, de înaltă ținută estetică, alternează cu bufonerii în proză. In total Marlowe păstrează dispoziția, devenită clasică chiar la acea epocă: evocarea diavolului și pactul — călătoriile și aventurile doctorului Faust — moartea și osânda veșnică.

Acest Faust al lui Marlowe pare a fi fost la origina tuturor dramelor ce s'au scris timp de două secole în Germania în jurul acestui erou. De altfel în tot secolul al XVII-lea nu se joacă Faust în Germania de cât cu actori englezi și nu se joacă decât „Faust" al lui Marlowe, care devine oarecum vulgar cu timpul, fiind foarte iubit de norod și fiind atât de mult jucat numai pentru el. La finele secolului al XVIII-lea cel ce a reintrodus pe Faust în literatură a fost Lessing. Faust nu se mai joacă decât în teatrul de marionete, pe la bâlciuri. El vede în Faust un erou shakespearian și încearcă să scrie o poemă cu acest subiect. Nu reușește însă, deși a lucrat la ea vreo douăzeci de ani. Are meritul de a fi cel dintâi care caută să-l scape pe Faust de osânda veșnică. La urmașii lui Lessing, Faust este nietzscheian în opera lui Maler Müler, amar și întunecat în opera lui Lenz, un revoltat mai mult social și moral de cât intelectual, în romanul lui Klinger. Fiecare, după cum vedem, i-a dat o concepție a sa proprie, ceiace ne face să ajungem de la un Faust la altul, la opera lui Goethe. El cunoștea povestea lui Faust din copilărie. A început însă să se simtă mișcat de ea de pe când era student la Strasburg. Dar la 23 de ani n'a putut să scrie decât o schiță, o zugrăvire fugară a unei tinereți chinuite, tinerețea sa. Schița va fi reluată cu unsprezece ani mai târziu, dar opera plină și desăvârșită nu va fi scrisă decât la 52 de ani și sub influența lui Schiller.

In 1808, Faust eși la lumină ca o mărturisenie personală a emoțiilor și gândurilor proprii, dar și ca o dramă a cunoașterii, care în al doilea Faust se amplifică exprimând drama omenirii însăși.

Faust al lui Goethe nu se poate mulțumi numai cu bucuriile materiale ale vieții. Ceiace urmărește el nu sânt aceste bucurii mărunte, ci peste el mijloacele cele mai puternice de a-și trăi viața și a intra în acțiune, punându-și mai ales problema destinului omenesc, a adevărului veșnic și ca bază veșnica și chinuitoarea problemă a Răului *în lume.*

Episodul cu Margareta este experiența dragostei fără de care personalitatea nu se poate exterioriza și afirma.

Schițată aci se găsește și religia lui Werther, precum și „cultul naturii și al emoției duioase", nuanța Rousseau-*istă a epocei sale.*

In al doilea Faust, uitând cu totul de Margareta — și uitarea e trăsătura cea mai caracteristică a lui Faust — el se întoarce spre sine, închizând în această operă tot ce a fost viața sa și mai ales ceiace alcătuește viața *socială și politică a oamenilor.*

Helena înfățișează păgânismul, față în față cu Faust, reprezintă antichitatea și renașterea, clasicismul și visul romantic. Fiul lor „Euphorian" *celebrează pe Byron, mort în 1821 în Grecia și pe care Goethe îl prețuia și îl iubea.*

Helene însă se șterge; Faust se îndreaptă atunci cu totul spre lumea de acțiune. In actul al IV-lea Goethe ne dă arta întreagă de a domni. Technician, economist, după ce a trecut prin toate cercurile de experiență ajunge la o stare umană de luciditate și înțelepciune.

Faust al lui Goethe nu s'a degradat rămânând la îmbucurarea materială, spiritul a continuat să strălucească mereu deasupra materiei și deși n'a meritat raiul prin viața sa sbuciumată, va merita desigur miluirea celui de sus, pentru a fi scos de sub osânda veșnică.

In romantism, Faust se preschimbă din ce în ce mai mult. Atât Faust al lui Lenau, admirat odinioară dar tot atât de uitat în literatură ca și acel al lui Chamisso, *sânt mărturii din viața sufletească a celor ce l-au compus. Și unul și altul urmăresc adevărul absolut, spre a renunța apoi la el. Faustul romantic nu iubește viața cu acea sete neistovită a lui Faust cel de la origine. Romanticii iubesc moartea, Faustul romantic o privește ca un repaos și un refugiu și e mai mult byronian de cât goethean, iar în cursul secolului al XIX Faust și Don Juan se confundă...*

Ce ne va mai spune despre această întrupare complexă și dramatică poetul genial ce se va naște în viitor și va reînvia din nou pe Faust din cenușa vremilor?

Povestiri fără țară

Războiul celor 43 de zile

Istoria cunoaște un războj de foarte scurtă durată, de altfel cel mai scurt războiu din câte se cunosc, numit războiul celor 43 de zile.

Spre deosebire de alte războaie, de războiul de 100 de ani, de cel de 30 de ani, de războiul celor două roze, de războiul mondial, războiul celor 43 de zile este un conflict armat curios, fiindcă nu i se cunosc cauzele. Intr'o bună zi Persilia a declarat războiu Südlandei. In zadar și-au muncit mintea acei care se ocupă cu știința istoriei să tălmăcească faptele, să afle „adevărul istoric" în cauzele conflictului dintre aceste țări, (fiindcă în nici un caz pretextul invocat în nota trimisă de Persilia, Südlandei nu putea constitui un „casus belli"), în zadar au făcut cercetări, au răscolit arhivele, adevărul pare-se că nu l-au putut afla. Sau chiar dacă, printr'un joc al hazardului, vreunul dintre ei a dat peste el, l-a ascuns, l-a acoperit cu grijă, ca pe un început de chelie, fiindcă adevărul istoric în cauzele conflictului dintre Persilia și Südlanda răsturna toate legile stabilite științificește de istoria războaielor și catalogate sub denumirea: determinantele conflictelor armate. In orice caz, manualele curente de istorie nu-l pomenesc. Ele spun doar că scurtă vreme după războiul cel mare, a isbucnit un curios conflict armat între Persilia și Südlanda, conflict nejustificat aparent de nimic.

In prim rând poziția geografică a țărilor respective înlătură dela 'nceput o cauză imediată și hotărîtoare, cum ar fi de pildă încălcarea teritorială sau violarea principiului suveranității naționale, etc. Persilia se află în nord-estul Europei, iar Südlanda, după cum o indică și numele, în sudul Europei. Departe deci de a fi limitrofe, aceste două țări sânt separate pe de-oparte de teritoriul a șapte țări, iar pe de altă parte de mările nordice și o parte a Atlanticului.

Cauze de supremație economică iar nu puteau fi determinantele acestui războiu, fiindcă Persilia este o țară, cum se obișnuiește a se spune, eminamente agricolă. Pe când Südlanda este o țară industrială. Deci aceste cauze sânt cu desăvârșire excluse. Dimpotrivă, până la acest conflict iscat din cer senin, raporturile comerciale între aceste două țări erau cât se poate de strânse.

Persilia având nevoe de mașini industriale, de stofe, de țesături de mătase, de ceasornice, etc., pe care nu și le putea confecționa din lipsa materiilor prime, în baza convențiilor comerciale existente și le importa din Südlanda, căreia acordându-i-se un tarif vamal preferențial îi revenea și obligațiunea de a cumpăra cerealele de care avea nevoie numai din Persilia.

Aceste două țări repuseră în vigoare vechiul schimb în natură, trocul, stabilind odată cu acest perfect echilibru economic și raporturi de foarte adesea ori manifestată amiciție. Cu atât mai surprinzător apărea conflictul armat între aceste două țări. Dacă, hotărît lucru, nici cauze imediate, încălcare de teritoriu, violarea principiilor de suveranitate, etc., nici cauze de supremație economică nu puteau fi determinantele acestui războiu, pe bună dreptate s'ar putea întreba cineva, ce putea fi. Poate revendicări teritoriale, sau o gravă insultă adusă public Persiliei de către Südlanda? Nu, de așa ceva nici nu putea fi vorba. Și încă, dacă ar fi fost chiar așa, injuriile se sancționează azi de tribunale internaționale cu boicotul economic sau țările între ele se pedepsesc reciproc cu ruperea relațiilor diplomatice și economice, tot un fel de războiu, dar unul abstract, necum cu trimetere de trupe, de tancuri și avioane cu pierderi de zeci de mii de oameni și cu foarte grele pierderi materiale. Deci care putea fi cauza războiului persilio-südlandian?

Nota diplomatică remisă de către plenipotențiarul Persiliei, guvernului din Tibaldenburg, capitala Südlandei și care a servit ca pretext pentru declanșarea măcelului glăsuiește astfel:

„Guvernul imperial al Persiliei are onoare a face cunoscut guvernului republicii Südlanda că în ziua de 17 Aprilie a. c. ministrul nostru plenipotențiar Doctorul Rinardi a fost victima unui odios atentat. Pe când trecea cu mașina legațiunii pe str. Alba s'a pomenit pur și simplu bombardat cu pietre.

Numai grație unui noroc excepțional, Doctorul Rinardi și șoferul care conducea mașina au scăpat cu viață. In afară de faptul că atentatul în sine primejduiește viața supușilor noștri în țara dvs., dar mai ales, avându-se în vedere că el a fost îndreptat împotriva unui reprezentant calificat al Majestății Sale Impăratul Persiliei, și ca atare atinge grav prestigiul nostru, socotim că reparațiile de mai jos ne sânt indispensabile pentru păstrarea bunelor raporturi între țările noastre. Cerem de urgență a ni se trimete un ambasador special care să-și ceară formal scuze. Cerem ca atentatorii să fie condamnați la moarte prin ștreang și expuși în Piața Principală din Tibaldenburg. Dacă în timp de 24 de ore, aceste cereri nu vor fi satisfăcute, ministrul nostru plenipotențiar va părăsi imediat țara dvs., cu care ne vom considera în stare de războiu". Firește, orice om obiectiv va recunoaște că tonul și conținutul acestei note, erau deadreptul provocătoare și că oricât de animat ar fi fost guvernul südlandez să păstreze pacea, în condițiuni de felul acesta, era dacă nu imposibil, în orice caz, foarte anevoie. Cu atât mai mult, cu cât cercetându-se la fața locului s'a aflat că „odiosul atentat" împotriva Doctorului Rinardi era pur și simplu o înscenare ridicolă, sau în cel mai bun caz o întâmplare nevinovată, un joc de copii, cu mingi și nu cu pietre, cum pretindea nota diplomatică, din care una a scăpat și a lovit par-brizul mașinii D-rului Rinardi, spărgându-l.

De aici și până la spânzurarea copiilor în Piața Principală din Tibaldenburg, numai pentru a se da satisfacție Persiliei, era o cale de netrecut. Mai mult chiar, indicarea pedepsei cu spânzurarea, putea fi socotită mai de grabă de guvernul südlandez ca o atingere a suveranității naționale, întrucât constituția südlandeză denumită „Felicitas", ca o chezășie că este

o colecție de principii izvorîte din dreptul cutumier și menite să asigure maximum de fericire cetățenilor südlandezi, interzicea formal pedeapsa cu moartea.

In fața acestei situațiuni războiul era de neevitat. Și astfel după patruzeci și opt de ore dela remiterea notei diplomatice de către plenipotențiarul Persiliei, avioanele acesteia lansară primele bombe asupra Tibaldenburgului. A fost o panică de neînchipuit. Atacurile cu gaze făceau ravagii. Südlanda, care deși înarmată, nu era totuși suficient pregătită pentru un războiu pe care în nici un caz nu-l aștepta dela o zi la alta, începu o înarmare febrilă.

Astfel, în mai puțin de douăzeci de zile, guvernul südlandez condus de Profesorul Baron de Hardi și Felsenberg, după ce votă un credit extraordinar pentru armament, după ce lansă un mare împrumut intern, care fu acoperit într'o singură săptămână, cumpără dela consorțiul internațional „Spis", 35 de vagoane de puști, de un sistem nu tocmai nou, dar pe care consorțiul putu să le livreze imediat, 75 avioane, biplane și bimotoare, 40 de submarine, cam ruginite din cauza vechimii, dar încă utilizabile, 5400 de tunuri de câmp, 8300 de mitraliere și 800 de tunuri grele. Tancuri, măști, gaze, guvernul südlandez nu putu să mai cumpere fiindcă firma internațională „Spis", nu dispunea de așa ceva și alte țări refuzară să vândă. In orice caz comanda livrată de consorțiul Spis, în valoare totală de 49 miliarde de Dalafi, moneda națională a Südlandei, forma pentru moment un armament însemnat, deși cam demodat.

Puștile sistem Rünber, pe care le vânduse firma „Spis", de mult nu mai erau întrebuințate de nici o armată modernă. Deasemeni și avioanele nu erau tocmai ultimul model. Sistemul biplan era cu totul perimat, mai ales la avioanele de vânătoare și de atac. Avantajul pe care-l prezentau era că aveau câte două motoare. Nici vorbă, nici tunurile nu aveau tirul prea precis. In deosebi cele grele, făceau un zgomot infernal, cu toate că ratau mai întotdeauna ținta.

Numai mitralierele erau de o perfecțiune uluitoare. Erau după un sistem inedit, pe care-l verificau chiar acum cu ocazia războiului persilio-südlandez și care permitea 3000 de trageri pe minut.

Războiul ținu 43 de zile. Propriu zis un războiu desfășurat după clasicele reguli, cu șarje de cavalerie, cu lupte corp la corp, cu înaintări de trupe de infanterie, protejate de artilerie, etc. nu avu loc. Au fost câteva ciocniri violente în mările nordice, în Oceanul Atlantic și mai ales o acerbă ciocnire armată în văzduh, între avioane. Pe pământ n'au fost ciocniri aproape de loc, fiindcă în cazul acesta, ar fi însemnat să se violeze neutralitatea celor șapte țări al căror teritoriu separa puterile beligerante.

Toată lupta s'a dat în văzduh și împotriva populației civile, victimele bombardamentului din avioane. Avioanele persilieze trimotoare, de o capacitate enormă, aveau pe bord tunuri grele care îndreptate asupra Tibaldenburgului, nimiceau mii și mii de vieți, muzee, edificii. Firește și Persilia suferi pierderi grele. 18 avioane trimotoare capturate de Südlanda, fură îndreptate înapoi spre țara de unde porniseră. A fost un atac aerian înspăimântător, care a transformat Gemia, capitala Persiliei într'un imens cimitir.

A fost un triumf al tacticei militare südlandeze, care a atacat Gemia, cu toate avioanele de care dispunea Südlanda deodată. Negru era cerul de cele 396 de avioane südlandeze, în care erau cuprinse și avioanele trimotoare capturate, cum și avioanele biplane cumpărate dela consorțiul „Spis".

După 43 de zile de războiu, la intervențiile stăruitoare ale „Societății pentru protecția națiunilor" se încheie pacea. Pacea dela Wurmach, micul orășel care adăpostea sediul „Societății pentru protecția națiunilor" acorda reparațiuni Persiliei, în sensul că ministrul plenipotențiar Rinardi primea scuze din partea copiilor südlandezi care jucându-se cu mingea au spart pare-brizul mașinei legațiunii persiliene. Iar Südlanda la rândul ei a primit satisfacție prin îndepărtarea ministrului Rinardi din diplomație, după primirea scuzelor, dat fiind că el a fost cauza aparentă a discordiei. Războiul celor 43 de zile a făcut următoarele victime:

Südlanda: 114.000 morți, mai ales femei, copii și bătrâni.

Persilia: 93.000 morți, mai ales femei, copii și bătrâni.

Cu ocazia bombardamentelor s'au distrus în Tibaldenburg Muzeul Național, care cuprindea capodopere din toată lumea, Spitalul Profesor Vass, Institutul de cercetări științifice, cum și marea uzină dela Cascada Grom, care alimenta cu energie electrică toate industriile Südlandei. Iar Persilia pe lângă distrugerea completă a Bibliotecii Imperiale, considerată ca una din podoabele civilizației actuale, a Operei de stat și a unei aripi din chiar palatul imperial, a mai suferit pierderi însemnate prin arderea hambarelor cu cereale, destinate exportului.

In general războiul persilio-südlandez, a costat în valută südlandeză 118 miliarde dalafi, iar în valută persiliană, 96 miliarde imperiali, ținându-se seama de superioritatea „imperialului" valuta persiliană, în ceeace privește acoperirea cu stoc metalic.

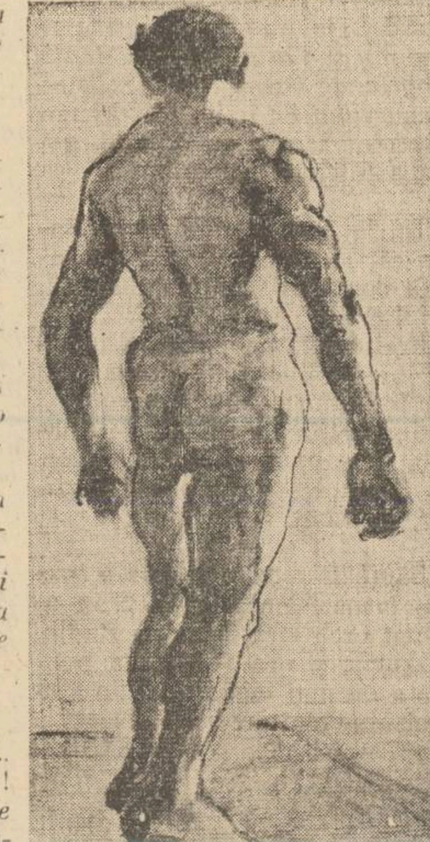
Toate acestea însă, de bună seamă nu lămuresc cauzele conflictului dintre Persilia și Südlanda. Aceste cauze se găsesc însă în raportul confidențial trimes odată cu dividentele de direcția consorțiului „Spis" membrilor componenți, aflați în toate părțile globului. După ce se fac descărcările de rigoare într'un bilanț, raportul lămurește astfel cauzele conflictului: „Având-se în vedere că, consorțiul nostru poseda o cantitate de 35 de vagoane puști sistem vechi Rümber, care nu mai pot fi plasate nicăieri, deasemenea 40 de submarine ruginite, 75 avioane biplane și bimotoare, 5400 tunuri de câmp, 800 tunuri grele, cum și 8300 mitraliere sistem nou Inginer Klingsberg, care n'au fost încă experimentate pe teren, se punea întrebarea ce putem face uc tot acest armament vechi și nou, care aflat de multă vreme în depozitele noastre, aducea însemnate pagube consorțiului nostru, scăzând considerabil dividentele.

Cercetându-se situația internațională, s'a hotărît întâiu de către direcția noastră a se provoca o revoluție în statele federative ale Occiterrei. Revoluția trebuia să aibă la început un caracter social, apoi ar fi provocat autonomia câtorva dintre state. Făcându-se un calcul minuțios și ajungându-se la concluzia că revoluția din Occiterra n'ar fi putut să consume întreaga cantitate de armament disponibil s'a renunțat la ideia aceasta.

Numai un conflict armat între două state, dintre care unul mai puțin pregătit, putea să facă a se utiliza în întregime armamentul de care dispuneam și care nu putea fi altfel vândut. Cum în cabinetul ministerial al Persiliei avem câtiva membri pe care putem conta, cum deasemenea Profesorul Baron de Hardi și Felsenberg, este membru marcant al concernului nostru, am hotărât să iscăm un conflict între aceste două state. Din cifrele bilanțului veți putea constata că războiul persilio-sudlandez a adus consorțiului nostru un beneficiu net de18 miliarde în valută aur sută la sută.

Tot odată avem plăcerea a vă face cunoscut că lucrările de refacere atât în Persilia cât și în Südlanda au fost încredințate tot concernului nostru prin reprezentanțele locale și că aceste lucrări, care vor dura cel puțin 12 ani, vor aduce de asemeni un beneficiu însemnat. In nădejdea că anul ce vine ne va permite a vă da vești tot atât de plăcute, primiți etc., etc. etc."

ȘTEFAN TITA

Eug. Drăguțescu — Desen

Prima femeie literată de profesie

Christine de Pizan nu a fost desigur cea dintâi literată a Franței, dar este cea dintâi femee care a adus, într'o familie împovărată, obolul muncii cu condeiul.

Născută la Veneția în 1364, fiică a unui profesor de Astrologie la Universitatea din Bologna, nobil de origină, seniorul Thomasso di Pizan a plecat cu familia sa foarte de timpuriu la Paris. Acolo fusese chemat de Carol cel înțelept *ca profesor de fizică, secretar, bibliotecar și astrolog al celui mai învățat monarh de pe acele vremuri. Astfel, mica venețiană fu sortită să-și petreacă viața la Paris și să fie scriitoare și poetă franceză. Totuși, ea nu și-a părăsit limba, căci în casă a vorbit totdeauna italienește și nu s'a simțit niciodată altfel decât străină în noua sa patrie:*

Seulette suis, et seulette veux
être.

se destăinuește ea într'o canțonetă. Ca multe scriitoare femei, ea amestecă autobiografia ei în toate subiectele pe care le tratează. In mijlocul unei alegorii politice sau al unei dispute morale, intervine pe neașteptate o duioasă reminiscență. Străină, smulsă din locul ei natal și expusă ca atare la bănuiala și neprietenia celor din jurul său, ea avusese însă norocul să aibă cel mai înțelept și mai bun tată în seniorul Thomasso di Pizan, care-i comunică încetul cu încetul toată învățătura dată odinioară studenților din Bologna, la cursul său.

Anii trecură, Christina crescu în înțelepciune, și se împlini într'o tânără venețiană cu părul bălan și strălucitor, ochi întunecați sub sprincenele negre. Cercetând cu tatăl ei cărțile din bibliotecă, ea întâlni adesea acolo un tânăr student, fiul unui modest ofițer dela Curte. Regele Carol, binevoitor și generos, numi pe tânărul Du Castel, *cu toate că nu avea experiență, bibliotecar și* notarius regis, *numai ca să se poată căsători cu fiica astrologului Curții.*

Deci, căsătorită la douăzeci de ani cu un bărbat care o adora, răsfățată de un tată superior și învățat, protejată de un Rege iubitor de învățătură, soarta Christinei părea asigurată și fericită.

Dar roata norocului își schimbă mersul. Regele muri în 1380, tatăl ei muri și el după patru sau cinci ani, apoi, îndată după el, muri Etienne du Castel, soțul Christinei, și aceasta a fost desigur cea mai crudă lovitură a soartei.

La 26 de ani, neposedând decât o casă foarte bine și cu gust mobilată, Christina rămâne cu doi frați mai mici, zănatici și fără călăuză, și cu trei copii mici ai ei, fără nici un ban în pungă. Zdrobită de durere, Christina rămase cu totul abătută, dar nevoia de a aduce pânea de toate zilele celor rămași în sarcina ei, o trezi la realitate. Unul câte unul lucrurile de preț din splendida ei locuință fură vândute. Dar ce se va face când nu va mai fi nimic de vândut?

Prietenul ei, Eustache Deschamps, o sfătui să trimită, cu dedicațiile necesare, Baladele sale la cele mai importante personagii de la Curte. La început aceasta nu avu nici-un rezultat. Nu era nici un fel de recomandație faptul că a fost la curte pe vremea lui Carol cel Ințelept. „Novus Rex, nova Lex". *Marii Duci n'au dat nici o atenție jelaniilor Doamnei du Castel.*

Tot prietenul ei, poetul Deschamps a scos-o din încurcătură, sfătuind-o să nu mai scrie despre sine, ci despre acei importanți cărora se adresa și „să nu menajeze tonul pentru înalte măguliri".

De data aceasta succesul urmă. Pungi pline cu aur se dezlegară, daruri și sarcini la Curte veniră cu duiumul și chinurile sale se alinară.

Ea își avea cuvântul în orice împrejurare, opinia îi era cerută în orice moment, intrarea la orice mare senior sau doamnă dela curte.

Cei doi rivali de moarte Ducele de Orleans și Ducele de Burgundia, în Franța, ca și cei doi învrăjbiți din Anglia, Prinții de York și Lancaster, aveau toți cărțile ei în bibliotecă.

Ricard al II-lea o invită la Londra, Gean Galeazzo Visconti o pofti la Milan (Christina, însă, înțeleaptă, mirosind dezastrul, nu primi poftea1a). Cu un cuvânt, părerea Christinei făcea lege în Franța, în Italia ca și în Anglia.

Invățase să scrie destul de bine, în proză, franceza. Avea elocința ingenioasă și naturală a Italianului, dar n'a putut dobândi niciodată strălucitorul spirit, perspicacitatea ascuțită a Francezului.

Se lăsa luată de curentul frazelor moralizatoare și de înduioșarea de sine, dar în pacifism și feminism își regăsea vigoarea și vioiciunea, fiind cât se poate de îndrăzneață în apărarea acestor „cauze bune".

Cu dibăcie, curaj, talent și resemnare, Christina a izbutit să învingă restriștea. Frații ei au fost trimiși în Bologna să vadă de moștenirea rămasă dela mama lor, băiatul ei deveni bibliotecar după un lung stagiu în Anglia și pășea pe urmele mamei sale. Fiica ei, Marie Ducastel, intră în frumoasa mânăstire de la Poissy, locaș liniștit în care se putea trăi bine, ceiace nu era de disprețuit pe vremurile acelea de războaie civile, când n'ar fi putut căpăta un loc, dacă mama sa n'ar fi avut prieteni în toate lagărele.

Sufletul Christinei era zdrobit, dar ea nu era niciodată ostenită de scris. Proteste, jalbe, rugăminți, curgeau sub pana ei. Iar când Ducii de Orléans și de Burgundia au căzut sub loviturile vrăjmașe, Christina de Pizan s'a retras și ea la mânăstirea dela Poissy și a rămas mulți ani pe lângă fiica ei, dar nu ca o călugăriță consacrată, ci ca „Dame pensionnaire".

La șaizeci și cinci de ani, ea putea cânta din toată inima imnul: „Nunc Dimittis"; *ca feministă și pacifistă adusese țării sale, împinsă la ruină, victoria și făgăduința unui viitor de pace:*

L'an quatre cent vingt neuf
Reprit à luire le soleil
Il ramène le bon temps neuf!...
Hé! quel honneur au beau sexe!

Ultimul poem al Christinei de Pizan a fost un imn trimfal pentru Jeanne d'Arc, la „Dittié de la Pucelle".

Const. Baraschi-Mușat — Proect de monument pentru Regele Ferdinand

MICROFONUL

Pentrucă Duminica de 15 Noembrie nu cuprindea seară de teatru, avem răgazul să scriem aci câteva însemnări, în marginea teatrului radiofonic.

Noul gen de teatru trebue s'o rupă definitiv cu teatrul de scenă, din toate punctele de vedere: dicţiune (în primul rând), dialog, regie.

In teatrul radiofonic lipsesc deopotrivă: mimica feţei şi a gesturilor, mişcarea în planurile scenei, decorul cu toată aparatura care pune în valoare culoarea şi frumuseţa concepţiei. Elementele rămase sânt puţine: dialogul, unele sgomote însoţitoare şi mimica glasului în toată gama lui.

S'a socotit întotdeauna că un efect de teatru are mai mult preţ, cu cât realizarea lui a necesitat mai puţine elemente, mai puţine eforturi. Se spune: „Numai cu un reflector şi mimica în tăcere a personagiului, scena era grandioasă, puternică". Oare teatrul radiofonic care a rămas să împlinească cu mijloace puţine spectacole de artă, nu e menit să dea realizări de neuitat? Cinematograful pur (nu filmarea pieselor cu Mounet Sully, ci înfăptuirile de artă ale unui Fritz Lang, I. von Sternberg sau Ernst Lubitch), cinematograful, care s'a dovedit că nu are nimic cu teatrul, nu lucrează cu elemente puţine? Imagine, glas şi acum în urmă — culoarea.

Esenţial, arta cinematografică se reduce la imagine: joc de alb şi negru. Contrast: eternul mijloc artistic.

Socotim teatrul radiofonic, luat aparte ca gen literar, născut din teatru, dar înrudit cu cinematograful. Apropierea este izbitoare, pentrucă alături de cinematograf numai radioteatrul poate să rupă cu una din legile fundamentale ale teatrului: unitatea de loc.

In cinematograf, ochiul vigilent al obiectivului trece în zbor prin zeci de locuri, într'un sfert de ceas; în teatrul radiofonic, urechea microfonului călătoreşte tot aşa de repede peste întreg pământul. Iată o lege fundamentală, care nu trebue nesocotită de scriitorii radiofonici. Trebue să dispară, aşa-dar, acel sistem de trunchiare a pieselor, mai bine spus a scenariilor radiofonice în acte şi tablouri.

Textul, cu toate momentele lui, până la culminarea finală, să aibă un curs neîntrerupt, o succesiune cinematografică, înfăptuind acea *revaserie* de care vorbeşte ades, d. D. I. Suchianu.

Scrisul pentru radio a găsit puţini chemaţi la noi. Se pot număra pe degete piesele bune, apropiate de formula unui scenario de radio. Nu putem trece cu vederea: „Don Quichotte" (după Cervantes) de Al. Lohan, „Sonată dobrogeană", de N. Papanastasiu şi „Marinarul smirniot", de M. Davidoglu.

Se spune că odată cu invazia televiziunii, teatrul radiofonic va pieri. Teatrul a dispărut odată cu cinematograful? Cinematograful colorat exclude pictura? Televiziunea va îngădui autorilor să frecventeze spectacole de valoare, la operă, la cinematograf, când aceste spectacole nu le vor fi accesibile în spaţiu sau din punct de vedere financiar. Teatrul va rămânea teatru; cinematograful — cinematograf, teatrul de studio — acelaş.

Chiar dacă *Lohengrin*, care s'a retransmis Duminică dela Cluj, s'ar fi televizionat, retransmisiunea defectuoasă din punct de vedere tehnic (prin fir telefonic), n'ar fi câştigat întru nimic. N'am putut aprecia niciglasurile cântăreţilor, nici interpretarea d-lui Jean Bobescu, nici execuţia orchestrală.

De aceia, încă odată, stăruim în cererea noastră formulată insistent în cadrul cronicei de faţă, să nu se mai facă retransmisiuni de opere, cum nu se mai fac nici pentru teatru. După cum o piesă de teatru retransmisă pierde din frumuseţa ei, realizată deplin numai pe scenă şi sortită să fie *privită* şi urmărită din stal, tot aşa o operă muzicală, pierde în retrasmisiune. Microfonul nu poate urmări glasul în evoluţia personagiului pe scenă, nu poate urmări *toate* glasurile, nu poate fi potrivit just pentru a prinde cum trebue corul şi orchestra. Pe când în studio, toate aceste piedici dispar. Cerem aşadar, imprimarea pe discuri a operelor executate, *în studio*.

Dar pentru cei mulţi care urăsc (acesta e cuvântul) emisiunile de operă şi închid aparatul, să se dea *montaje de operă*, adică esenţialul: ariile, fără recitative.

Vom strânge astfel la aceste emisiuni mai mulţi auditori împrejurul difuzoarelor, vom face accesibilă marelui public Opera, această hrană spirituală hărăzită doar celor puţini.

●

Tot Luni, muzica de cameră a adunat *Quartetul Teodorescu* şi pe d. Paul Jelescu (piano), pentru a desprinde *Quintetul în fa minor*, de Cesar Franck, o execuţie plină de înţelegere rară, dincolo de orice critică.

Joi, în cadrul aceluiaş compartiment de program, d-nii: Stein (pian), I. Koganof (vioară) şi I. Fotino (violoncel) au dat un frumos *Trio No. 7 în si bemol*, de *Beethoven*.

D-na Lisette Gherman a dovedit în programul de Marţi că are un tuşeu frumos şi o agilitate aleasă.

●

Concertul simfonic al orchestrei Radio a rămas, în săptămâna ce s'a încheiat, realizarea de frunte. D. Ion Nonna Ottescu s'a întrecut pe sine, dirijând cu rară măestrie *Simfonia a II-a în do major*, de R. Schumann şi *Concertul pentru violină şi orchestră* de Viotti.

Solista *Concertului* de Viotti a fost d-na Nina Alexandrescu, care a dat multor pasagii o interpretare minunată.

In partea a doua, Maurice Ravel a ţinut tovărăşie unui *Scherzo* de Dim. Cuclin, pentrucă oricum, muzica modernă nu trebue omisă. Preferam cu jumătate de oră mai de vreme orchestra de mandoline Mutaffian.

●

Miercuri a însemnat, pentru ascultători, un prilej de a comemora pe Filip Lazăr. Orchestra Radio cu un grup de solişti, precedată de cuvântul mereu emoţionat al d-lui Em. Ciomac, au desprins din opera acestui compozitor modern român, mort de curând, pasagii felurite.

Dacă nu subscriem pentru muzica modernă, cu libertatea contrapunctică şi lipsa de melodie, socotim totuşi iniţiativa direcţiei muzicale binevenită.

Seara s'a încheiat cu „Aida" (pe discuri). In distribuţie: Dusolina Gianin şi Bureliano Pertile. Corul şi orchestra Operei Scala, dirijată de Carlo Sabajno.

●

Filip Lazăr a avut şi omagiul orchestrei Filarmonica. In programul concertului de Joi seara, d. George Georgescu a dirijat la Ateneu *Concerto Grosso*, în patru părţi, atât de influenţat de Haendel şi tocmai pentru aceasta suportabil.

Tot în partea întâia, s'a prezentat *Simfonia 3-a, în fa major*, de Brahms, „una din cele patru fiice ale lui Brahms", sobră dar împlinită măestrit.

A doua parte a cuprins: *Concert pentru violoncel şi orchestră* de Ed. Lalo, un mare maestru al ritmului şi *Variaţiuni pe o temă proprie*, de Georg Szell. Solistul *Concertului* de Lalo, d. Pierre Fournier a avut debit cald, generos şi tehnică aleasă.

●

Tot la Ateneu, orchestra Radio dirijată de Fritz Fall, a însoţit concertul pianistului Al. Brailowski.

Brailowski ne-a dat o interpretare strălucită de-alungul celor trei numere din program:

Concert în mi minor, de Chopin, *Concert în si bemol minor*, de Ceaikowsky şi *Dansul morţilor*, de Liszt.

●

Sâmbăta a rămas dela o vreme inconsistentă, fadă. S'au adunat orchestra de salon Radio, jazzurile şi ora străjerilor pentru a nu mai îngădui nici-o altă emisiune mai deosebită. Dece?

MARSYAS

Hotărît lucru: fineţea, subtilitatea, fantezia sânt — în cinematograf — monopol american. Putem căuta oricât. Numai americanii pot da lucruri spumoase şi delicate, unde nu ştim ce să admirăm mai mult: ingeniozitatea de psiholog sau graţia de artist.

Săptămâna aceasta am avut, la Bucureşti, încă una din aceste bucăţi exchize, de genul anti-romanesc creat de Lubitch. Noua producţie se chiamă „My man Godfrey" („Valetul Domnişoarei"). Este jucat de William Powell şi Carole Lombard, şi este de o valoare humoristică rară.

E vorba de o familie de milionari din Fifth Avenue, compusă numai din persoane ţâcnite — şi, ce e mai grav, inutil ţâcnite — cu excepţia tatălui, om de bun simţ robust pus tocmai ca să contrasteze cu balamucul ambiant. Tot pentru contrast, este adus în scenă un valet, fost nobil american căzut în mizerie din motive de „gentlemanie".

După cum vedem, subiectul şi cadrul sânt nu se poate mai banale. De câte ori nu ni s'a servit, cu intenţii de satiră şi de predică moralizatoare, lumea trândavă a mahalalei luxoase din New-York; o temă de care studiourile californiene nu se vor plictisi probabil niciodată.

Decât aci intenţia nu e de a face o frescă a elitei newyorkeze. Aceasta e doar pretextul şi cadrul formal. Intenţia autorilor e să ne prezinte o casă de nebuni, înnotând în utopie. Pentru a fi scrântit la cap şi utopic în judecată nu este obligatoriu să aparţii unei elite de trândavi miliardari. Aceleaşi calităţi se pot obţine într'un mediu de artişti sau în unghiul adăpostit al unui orăşel de provincie depărtat. Utopici sânt şi oamenii din „La vie de Bohème" a lui Murger, sau din Mandrake Falls a lui Mister Deeds. Pentru a picta acest lucru foarte pitoresc: utopismul, traiul — cum zicem noi — „în nouri", viaţa, cum zice Sadoveanu, a „oamenilor din lună", a oamenilor dezadaptaţi şi care, pentru un motiv sau altul, nu sânt ucişi de lupta pentru existenţă; — pentru a zugrăvi, zic, acest foarte nostim şi subtil lucru, ne putem servi de cadre exterioare diverse. Vom alege pe acel care ne va plăcea mai mult, putând să fi ales foarte bine şi pe un altul. Principalul e aci descrierea, cât mai variată şi mai bogată în amănunte ingenioase, a acestei vocaţii naturale pentru utopie, pe care o au unii oameni.

Există, în filmul nostru, o parte etică şi aproape „preoţească" de predică moralizatoare, de diatribă împotriva paraziţilor din high-life. Dar asta e secundar. Interesul cel mare stă în perfecta cretinărie a celor trei-patru copii bătrâni şi nebuni care se numesc mama, cele două fiice şi Carlo, protejatul mamei, bariton fără „debut", care îşi ocupă ziua cetind, tare, versuri sau pasagii din Istoria antică, cântând Ociciornia şi înfulecând orice aliment ar apărea la orizont. Pentru a da o idee rezumativă a atmosferei şi a intenţiilor psihologice din acest film, voi cita un singur amănunt. Valetul e acuzat de a fi furat un colier de perle. Poliţia şi familia se îndreaptă spre camera feciorului. Atunci doamna intervine, prăpădindu-se de râs văzând cât de proşti pot fi poliţiştii: „Cum vă puteţi închipui că Godefrey a luat colierul? Ce poate să-i trebuiască unui valet un colier? Sânteţi nebuni! Unde s'a mai pomenit valet cu perle la gât?"

Acesta e mecanismul mental al eroilor poveştii. Gândesc totdeauna alături, spun şi fac numai prostii, şi se cred!, — nevoie mare! Inţelegeţi că dacă asemenea manifestări de inteligenţă întoarsă pe dos sânt prezentate în cantitate mare — şi este tocmai cazul în filmul nostru — avem cel mai savuros şi mai intelectualmente subţire din toate spectacolele.

Carole Lombard

Carole Lombard e pur şi simplu genială în acest film. Dintre toate actriţele de cinematograf — toate, inclusiv Greta Garbo sau Marlene Dietrich — niciuna, dar riguros niciuna nu s'a încumetat la roluri de mare şi înaltă compoziţie actoricească, roluri, cuma au fost acela al divei din „Secolul al XX-lea" şi acel al nebunei toante şi răsfăţate din „Valetul domnişoarei". In ordinea bărbătească singur John Barrymore poate face asemenea roluri, unde nici nu mai sântem în stare să recunoaştem pe Barrymore, atât se identifică cu personagiul (şi asta fără nici-un grimaj). Aşa şi Carole Lombard. In rolul Irenei, sânt foarte multe momente când trebue să facem un serios efort ca să ne aducem aminte că avem în faţă pe vechea noastră cunoscută Carole Lombard. Este transfigurată. Este altcineva. Este exact fiinţa din poveste.

Luaţi pe Carole Lombard şi spuneţi-i să facă rolul unei fete de bună familie, bine crescută, deşteaptă şi capabilă, şi veţi avea din partea ei (ca în filmul al cărui nume îmi scapă şi unde partenerul era Garry Grant) privirea exactă, calmă şi tandru ironică a unei persoane foarte deştepte şi înţelepte. Vreţi să aveţi o tipică „fată din popor", una din acele funcţionare (dactilografe, manicuriste, etc.), care îşi muncesc din greu existenţa şi trag nădejde că într'o zi vor cădea cu tronc unui domn foarte bogat care le va lua de nevastă (a nu se confunda cu filmele nemţeşti unde milionarul se chiar căsătoreşte cu proletara; aci e vorba numai de a spera aşa ceva); vreţi să fie o asemenea fată de treabă dar cu mintea meschinizată de invidiile sărăciei? Tot Carole Lombard va furniza materialele necesare, mersul neglijent şi anticipat obosit de ostenelile celor douăzeci de ani de muncă viitoare, privirea sceptică a fiinţelor înăcrite de regimul eternelor „răbdări prăjite", vocea neglijentă, râsul prea tare, şi, pe deasupra tuturor acestora, când şi când, câte un accent în vorbă care vine din fundul sufletului, din acele rezervorii de autenticitate şi de omenesc nealterat pe care îl conservă clasele de jos. Toate aceste ustensile ale psihologiei de tânără proletară trăind în cel mai capitalist mediu din lume — cartierele şic ale New-York-ului — Carole Lombard le-a întrebuinţat într'o comedie intitulată „Mâna care subjugă" (partener Fred Mac Murray), comedie unde, cum e regula, cadrul e uşurel şi oarecum „luat în glumă", unde însă sentimentul subjacent („însă", sau poate „tocmai deaceea") se poate manifesta mai în voie, are joc mai liber să ia toate aspectele şi să arboreze toate atitudinile.

Intr'o altă asemenea comedie („Cabina 81, partener tot Mac Murray), Carole Lombard face un fel de sinteză de personagii multiple. Este o fată „de jos", care s'a prostituat copios pentru a obţine, ca artistă cântăreaţă, oarecare favoare în public. A frecventat tot soiul de lume interlopă. Ştie ea cât de pricopsiţi sânt „oamenii". Pe de altă parte, din necesităţi de reclamă, se dă, în timpul unei traversări cu vaporul, drept principesa moştenitoare a Olandei. Ca atare, face pe cocoana-mare, cu toate aerele, mutrele, zâmbetele monarhice, fumurile şi amabilităţile distrate care sânt şi mai ales care şi le închipue, ea, că sânt apanajul situaţiilor regale. Se mai întâmplă că se şi amorezează, aşa că apare acum un al patrulea personaj: fata din popor care iubeşte, cu acea sinceritate şi generozitate de care fetele claselor de sus sânt mult mai puţin capabile. Vedeţi ce combinaţie bogată. Damă de şantan trăită în infamie, prinţesă olandeză, escroacă în flagrant delict de deghizare frauduloasă, însfârşit femee care iubeşte, curat şi aprig. Carole Lombard trece dela una la cealaltă din aceste patru atitudini psihologice, schimbă accentele, îşi preface inflexiunile vocii, unghiul de privire al ochilor, menajează tranzacţiile dela un personaj la celălalt prin gesturi cu semnificaţie bivalentă, potrivite şi cu personajul care se retrage şi cu acel ce reintră în funcţiune, le face toate acestea cu o artă a compoziţiei în care, repet, nu are rival feminin. Numai o singură dată, Greta Garbo a fost atrasă de asemenea roluri de — cum le-am numit — „înaltă compoziţie". A fost în „Grand Hotel" (contagiunea, probabil, a lui John Barrymore, partenerul ei de atunci) — unde ea este o divă fantască, de o dispoziţie schimbătoare ca vântul şi tot atât de neprevăzută ca şi dânsul. Dar nu e un rol plin. E un episod de câteva minute. Totuşi, aparţine categoriei „înaltei compoziţii" actoriceşti. (Lola Lola din Ingerul Albastru nu este un rol de mare compoziţie. Compoziţia aparţine acolo filmului în întregime, şi cel mult personagiului făcut de Jannings. Dar Marlene Dietrich se mărgineşte să joace bine un rol care se potriveşte cu vocea şi picioarele ei. Pe când Carole Lombard joacă în piese a căror compoziţie e quasi nulă, în nişte comedii de aparenţă bufă, unde întreaga „compoziţie" e lăsată în mânile ei, ale actriţei. In sfârşit despre rolurile de spioană ale Marlenei cred că nici nu e cazul să ne ostenim a ni le mai reaminti.

Carole Lombard — şi printre bărbaţi John Barrymore — sânt cei doi actori contemporani care au curioasa proprietate — dublă proprietate — de a 1) executa orice rol, şi, 2) de a compune, ei, dincolo de indicaţiile regisorilor şi textierilor, rolul pe care îl joacă.

Aceşti doi artişti fac oarecum funcţiunea între actorul de cinema (care la limită e un funcţionar, executant aproape pasiv) şi actorul de teatru more antiquo, ca Talma, Novelli, Duze, Sarah — actorul devenit creator principal al spectacolului.

Cerem să se mai reprezinte odată „Secolul al XX-lea", una din cele mai profunde opere cinegrafice americane, unde joacă cei doi actori şi unde creează, fiecare în parte două personagii de cabotin, de cabotini geniali, care se stimează între ei acuzându-se totuşi reciproc de lipsă de talent şi refuzând a recunoaşte că unul datoreşte altuia cel mai mic lucru.

Alte filme

Nu mai am loc să vorbesc, cu detalii, despre celelalte filme ale săptămânii. Mă mărginesc a reaminti că „Ziegfield" este foarte frumos, şi că Antonio Adverso este, în ordinea poveştilor romantice, un film fermecător. O cronică „film-cu-film" veţi găsi, semnată de mine, în revista „Cinema".

D. I. SUCHIANU

Cronica sportivă

La ultimul match jucat în Capitală, publicul era în drept să aştepte o întâlnire din cele mai spectaculoase: intr'adevăr nu a fost dezamăgit. Lupta dintre C.F.R. şi Victoria a fost tot ce se poate dori ca peripeţii emoţionante, combativitate (excesivă), ambiţie, avânt, technică. Partea de spectacol însă, a furnizat-o publicul şi a fost lamentabil.

Bucureştenii au avut de luptat cu o echipă de tineri jucători însufleţiţi de un irezistibil avânt, care s'a propagat cu iuţeală şi în massa spectatorilor sub forma unor încurajări entuziaste, dar şi părtinitoare. Această atitudine, alături de acea cu adevărat sportivă, a reacţionat la rândul ei asupra jucătorilor care spre sfârşitul jocului şi-au pierdut măsura.

Acum când se poate aprecia matchul în linişte, trebue recunoscut că, în ciuda atmosferei extrem de defavorabile, C.F.R. a meritat să câştige; dar la luptă mare şi cu preţul unor sforţări neobişnuit de severe. De altfel izbânda a sosit târziu: în prima parte a jocului nu s'a marcat nimic, deşi, incontestabil, Victoria a dominat. Lucru ciudat însă, această dominare reală şi energică în câmp, devenea ineficace în faţa porţii. Poate că o explicaţie a acestui paradox să fie excesul de technicitate de care au făcut dovadă oaspeţii. Avântul şi nervul Victoriei sânt îndeobşte cunoscute, deşi nu chiar în proporţia în care s'au desfăşurat în matchul de Duminică. Dar ceeace a surprins majoritatea spectatorilor a fost jocul technic şi de mare spectacol al clujenilor: treceri impecabile, driblinguri isteţe, passe precise, în fine tot ce trebue pentru a face din foot-ball un joc de artă şi de virtuozitate.

Din acest exces de virtuozitate care amintea jocul altei echipe de technicieni, C.A.O., — a rezultat însă pierdere de timp în faţa porţii care cere pentru a fi violată, decizie, promptitudine şi violenţă persuasivă. Echipierii Victoriei au driblat şi au pasat mai mult decât trebuia, cu rezultatul că mingea ajungea în faţa porţii „rece". Vina acestei stări de lucruri nu s'a distribuit însă egal între jucători; o bună parte se datoreşte mijlocaşului centru care alimenta insistent tripleta, neglijând să lanseze când era cazul, aripile.

In linii generale clujenii s'au impus ca o echipă de excepţională valoare şi de strălucit viitor, căci nu trebue pierdut din vedere că foarte mulţi echipieri sânt încă extrem de tineri şi că au deci tot timpul pentru a se forma ca jucători şi cimenta ca echipă.

Invingătorii trebue să se mulţumească cu satisfacţia de a fi câştigat matchul, apropiindu-se astfel de fruntea clasamentului, căci de laude asu elogii nu poate fi vorba. E drept că au avut de înfruntat o ambianţă extrem de ostilă şi factorul acesta moral contează mult într'un match, dar faţă de posibilităţile lor şi de realizările lor anterioare, ceferiştii au făcut o partidă slabă. Numai technica şi rutina i-au scăpat din strânsoarea juvenilă a clujenilor. Linia mijlocaşilor, tăria şi mândria C.F.R.-ului, n'a mai mers ca altă dată, iar înaintarea, cel puţin în repriza întâia, era cu totul dislocată. De abea în a doua parte a jocului şi-au recăpătat bucureştenii cohesiunea, şi atunci au dominat până la ultimele cinci minute de joc când, rămânând numai cu zece oameni, au luptat pentru menţinerea rezultatului.

Intre timp, se produsese acel formidabil scandal care desigur a deschis ochii şi celor din urmă optimişti convinşi de perfectibilitatea mulţimilor. Spectacolul a început cu o palmă, revoltătoare — e drept — şi a sfârşit cu garduri de sârmă (păcat că nu era ghimpată) distruse, cu jandarmi, baionete, cioburi de ticslă...

O bună parte de vină revine d-lui arbitru, care deşi a condus jocul corect şi imparţial, a fost totuşi prea tolerant faţă de brutalităţile sancţionate de regulament. Mai multă autoritate faţă de jucători şi mai puţină intimidare faţă de vociferările „hydrei cu mii de capete", ar fi indiguit poate torentul năvalnic al luptei de pe teren şi al pasiunii părtinitoare din tribune.

E de dorit ca această experienţă să servească în viitor d-lui Petru Vasile, care altminteri s'a dovedit a fi unul dintre puţinii arbitri buni pe care îi avem.

GRIMAN

A apărut şi s'a pus în vânzare romanul EROARE MEDICALĂ SAU SINUCIDERE de Mihail Zavergiu. Drama se petrece în cabinetul unui medic la spitalul Colţea şi în subsolul facultăţii de medicină. — De vânzare la toate librăriile din ţară.

— Mă întreb de ce artistul şi-a aşezat modelul sub cireş?...
— Probabil ca să sperie vrăbiile!

Caractere din Reformă

Hilaire Belloc este cel mai talentat autor de portrete istorice în limba engleză. El a scris de curând o carte cu titlul „Caractere din Reformă". Teza sa este că istoria e construită de individualități și nu numai de jocul

Laud

forțelor sub-umane și supraumane. Metoda aceasta de interpretare are avantagiul de a prezenta cetitorului în lumina cea mai limpede rolul jucat de caracterele individuale în dramele prezentate.

Se'nțelege că metoda își are limitările ei în acțiunea altor factori care sânt la baza evenimentelor și își au importanța lor. De aceia, Henric al VIII-lea nu este reformatorul căruia i se datorează reforma în Anglia. Niciun monarh, în Anglia, nu ar fi putut impune cu forța o asemenea mișcare dacă nu ar fi fost în vederile poporului! Indărătul voinței regelui se aflau multe alte cauze determinante care au susținut-o și au pregătit opinia publică pentru a realiza opera creștinilor umaniști, circulația literaturii luterane, ostilitatea clerului și treptata trezire și înălțare a nivelului spiritului național în timpul ultimilor ani ai Evului mediu.

Hilaire Belloc e convins că o reformă ca cea anglicană nu s'ar fi putut niciodată produce dacă nu ar fi dificultățile ivite în calea succesului protestanților. Cele dintâi douăsprezece studii biografice ale sale au fost consacrate figurilor proeminente care au jucat un rol în lupta pentru separarea Angliei de Roma.

Henric al VIII-lea nu poate fi considerat ca un monarh dintre cei mai tari de caracter. El a fost dominat de Wolsey, Cromwell și Seymour. Singurul lucru fixat în mintea lui, era o strânsă legătură cu tradițiile religioase în care a fost crescut.

Clement al VII-lea era de-asemeni sclavul multor și grave slăbiciuni. Singurul său sprijin în luptă a fost veșnica amânare a soluțiilor, timp de șapte ani.

Separația religioasă a Angliei ar fi fost ușor evitată dacă Papa accepta divorțul regelui.

Nu se poate privi nici domnia Mariei Tudor ca o reacțiune împotriva creșterii curentului de reformă, căci în acea vreme aproape toată Anglia era catolică. Nici Elisabeta nu a fost expresiunea puternică a unui curent de politică națională engleză, ci mai mult instrumentul celor câțiva noi milionari ridicați prin prăzile ce le-au căzut din mișcarea religioasă începută de tatăl ei, Henric al VIII-lea. Adevăratul conducător al țării a fost *William Cecil*.

Cu începerea secolului al XVII-lea reforma în Anglia intră într'o nouă fază, în care, însă, politica, nu religia, determină cursul evenimentelor.

Partea ultimă a volumului conține unsprezece esseuri, în care se tratează despre acei oameni de stat a căror politică a fost simptomatică în această direcție.

In adevăr, James I a practicat toleranța religioasă, nu pentrucă a crezut că este un lucru bun prin el însuși, ci pentrucă a socotit că o politică de toleranță religioasă, este bună pentru țara sa.

Ferdinand al II-lea a fost nu atât campionul catolicismului, cât campionul spiritului național

Thomas Cromwell

nalist german, care mergea crescând.

Richelieu a fost apoi primul dintr'o serie lungă de oameni de stat, care au privit religia ca o afacere particulară și au crezut în posibilitatea unității naționale, în afară de unitatea religioasă.

Wilhelm de Orania nu a fost atât un entuziast religios, sectar, opozant al catolicismului, ci mai mult un om politic hotărît să-și creeze independența pe o unitate religioasă, după concepția veche, dependent numai de cei ce aveau să-l sprijine pentru dobândirea acestei stăpâniri a lumii.

Ludovic al XIV-lea e privit, fără contestare, drept șeful cel mai puternic al cauzei catolice din Europa. Dar pe când își exercita cea mai mare parte din energia sa pentru a face din biserică baza guvernării sale în Franța, se străduia să reducă pe cât se putea acțiunea catolicismului în Austria.

Oliver Cromwell, în Anglia, marchează epoca precisă a transformării Angliei din țară catolică în țară protestantă, pe când Descartes și Pascal sânt aleși de autor pentru a ilustra dezintegrarea efectelor culturii catolice prin Raționalism și Emoționalism.

Cartea e scrisă strălucit, dar nu este imparțială: pe cât sânt de favorabil tratați Catherina de Aragon, Maria Tudor și Ludovic al XIV-lea, pe atât sânt de puțin înțeleși și de maltratați: Elisabetha a Angliei, Thomas Cronner, Oliver Cromwell și William de Orania. Dar întâlnim, la fie ce pas, un îndemn al cugetării...

T. R. Thanir: Neocooperația

Odată cu apariția „Neocooperației", problema cooperației integrale vine din nou în discuție.

După cum se știe, cooperația e o doctrină economică solidaristă, în timp ce capitalismul e o doctrină individualistă. Peste aceste două lumi antagoniste d. T. R. Thanir încearcă să arunce o punte de unire originală: *Economia Automată* care-i cheia de boltă a sistemului de *Imbogățire Mutuală*.

Asigurând consumatorului avantaje excepționale, autorul atacă problema solidarizării voluntare, grație cărcia Statul ar putea dobândi o putere, o autoritate și un prestigiu necunoscute în istorie.

Statul neocooperatist, emancipat de jugul finanței străine — printr'o anumită convertire a datoriei sale externe în datorie internă — n'ar mai fi un stat agresiv, cuceritor, războinic. Statul s'ar confunda cu Națiunea.

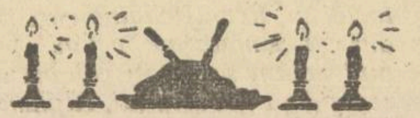
Neocooperația Internațională, întemeiată pe acelaș sistem de îmbogățire mutuală — care ar face să înceteze actualul antagonism dintre Stat și Națiune ar fi de natură să înlăture, odată cu revoluțiile luptelor de clasă, orice conflicte de frontieră sau războae între state neocooperatiste.

Probleme economico-sociale din cele mai dificile, de pildă, înlăturarea șomajului, o mai bună valorificare a producției agricole, asigurarea păcii dintre clase și popoare, etc., sânt tratate într'un spirit nou, cu mijloace noui, ceiace lasă impresia că soluționarea lor ar fi foarte lesnicioasă dacă am reuși să trecem din actualul capitalism individualist, în lumea capitalismului social al Neocooperației. Numai astfel noțiunile de economie automată și de îmbogățire mutuală, ar putea căpăta adevărata lor semnificație.

Lucrarea d-lui T. R. Thanir e sortită să provoace interesante discuțiuni.

H. BL.

O carte de aventuri

Extraordinara aventură a lui Louis Mandrin, căpitan șef al contrabandiștilor, care retrăește în cartea lui Fr. Funck-Brentano, cu toată înflăcărarea pasionată și pitorescul, de care e învăluită, e pur și simplu duelul dintre un om și apăsarea despotismului.

Intâmplarea face ca acest despotism să apese un întreg popor de oameni necăjiți.

In ochii unei mari majorități din populație, nelegiuitul Mandrin apare în mijlocul secolului al XVIII-lea ca un sprijinitor al plângerilor populare și ca un apărător al nedreptățiților.

Această neobișnuită poveste ale cărei peripeții tragi-comice pot fi urmărite în cartea lui Fr. Funck-Brentano, și care se termină printr'o minunată moarte pe roata supliciului la Valența în 26 Mai 1755 — după o capturare neașteptată — nu-i numai romanul trăit al unui mare aventurier, dar și un document foarte semnificativ asupra turburărilor sociale, care prevesteau căderea vechii monarhii franceze.

Țărănizmul și clasa mijlocie

D. *N. N. Matheescu* a făcut să apară, sub titlul „Țărănismul și clasa mijlocie", un nou studiu de sociologie politică, însoțit de o interesantă scrisoare a lui C. Stere.

Desprindem din această scrisoare pasajul următor:

„Ceiace este caracteristic pentru viața noastră publică, este neexistența de intelectuali, adică de oameni care privesc lumea și viața din înălțimile unei filosofii, ... au o concepție generală, o „Weltanschauung", după cuvântul expresiv al boșilor, și își îndrumează acțiunea în conformitate cu această concepție a lumii.

„Ceiacece m'a atras și chiar m'a entuziasmat în conferința d-tale este tocmai acest intelectualism."

Cei care vor ceti cu atenție documentatul studiu al d-lui N. N. Matheescu vor recunoaște că aprecierile lui Stere nu au însemnat câtuș de puțin o exagerare.

Cu multă meticulozitate, cu scrupul pentru adevăr, cu un bogat material statistic și documentar, cu o metodă riguros obiectivă, d. N. N. Matheescu a reușit să ne prezinte o interesantă lucrare de sociologie politică, ale cărei concluzii sânt în totul conforme cu realitatea.

Constatarea structurii sociale a clasei mijlocii țărănești și orășenești, reprezentarea politică a acestei clase, diferențierea stabilită între principiul democrației de clasă și principiul democrației solidariste, care justifică dictatura, analiza radical-socialismului francez și a național-socialismului german, stabilirea raporturilor ce pot să existe între statul țărănesc și problema muncitorească, toate acestea formează ideile principale ale volumului.

D. N. N. Matheescu vede în partidul național-țărănesc exponentul politic al clasei mijlocii românești dela țară și dela orașe.

D-sa recomandă o neapărată modificare a legii electorale.

Urbană în expresii, obiectivistă în metodă, dinamică în țeluri, noua lucrare a d-lui N. N. Matheescu se recomandă atenției oamenilor de studiu ca și militanților politici. — *Tt.*

Literatura jugoslavă

Literatura iugoslavă se prezintă în evolutia sa urmărind etapele renașterii naționale, dela **Obradovici** și **Vick Karadjici**, până la înlăturarea dialectului lidian. Ilirienii pentru a realiza o unitate culturală și-au sacrificat dialectul unității limguistice. Dar regionalismul cultural a reînviat la sfârșitul secolului. Literatura modernă a luat ființă într'un dublu curent: în **cirilic** și **„latinița"**. Vraz, sloven prin naștere, deși susține dreptul la viață a slovenismului și menținerea lui ca limbă culturală, observă totuși că aceasta ar putea compromite unitatea culturală în domeniul iugoslav și ar putea fi folosit la întreținerea disensiunii și diviziunii regionale, care va fi exploatată de Austro-Ungaria.

Literatura contimporană nu-și ia însă avântul decât după război. La aceasta au contribuit sugestiile școlilor literare europene, ale căror formule noi și extremiste, intră în luptă cu mișcările traditionale, despre care am vorbit și cu preocupările reînoite ale trecutului și prezentului.

Unitatea limbii nu s'a realizat complect nici până azi, deși s'a înfăptuit unirea Sârbilor, Croaților și Slovenilor, cu Sârbii din Serbia și din Muntenegru.

Literatura de războiu a fost ilustrată prin puține talente, în afară de excepționalul **Kerleja**, polemist adeseori cenzurat, dar mai ales poet expresionist, care dezvoltă rechizitoriul umanitar și pacifist, în poemele sale **„Legende"**, **„Simfonii"**.

Ironia sa tăioasă dă relief retorismului, adeseori gol al poeziei sale.

După 1919, a început în Iugoslavia, aceiași cercetare înfrigurată a unor căi noui, care a bântuit literatura de pretutindeni. Belgradul pretinde că, în suprarealism, a luat-o înaintea Parisului.

In poezie se evidențiază tendințele cele mai îndrăznețe și mai aventuroase.

Tserina și Polici sânt futuriști în sensul futurismului dela 1910, înlăturând cu totul simbolismul. Dar în această ardoare de a se experimenta toate logicile și toate formulele cele mai îndrăznețe, puține sânt numele care se impun. Pe lângă Kerleja, mai sus pomenit, Domjanici cu „Figurinele" sale, Vl. Nazar care și-a tipărit operele complecte, Galovici cu poezii dialectale, iar printre cei din urmă veniți, Tin Ujevici, emulul lui Rimbaud.

In proză nimeni n'a întrecut pe Stankovici; ceilalți se trudesc să redea coloritul învechit, în notele lor asupra lumii exterioare, ca **R. Petrovici** în „Africa", **Cernianski** în **„Scrisori din Germania"** sau „Migrațiuni", sau în scrieri cu subiecte clasice.

Tradiția națională și luptele politice au creiat o numeroasă producție de descrieri regionale, printre care sânt de remarcat Ivo Andrici și alți câțiva Bosniaci.

Teatrul sârb se înoiește cu pirandelismul lui Kulungici, Kerleja în **„Glembajevi"**, face rechizitoriul burgheziei din Zagreb.

In istorie putem cita câteva nume: St. Jovanovici, Stanojevici, Șicici, etc. In filosofie: Sekulici, în limbistică Maretici, în critica de artă și istoria artei: Popovici și Krșnjavi. Despre critica liteară nu se poate spune decât că ea este prea amestecată și înglobată în politică.

Cu prilejul Congresului Internațional al Femeilor, la Dubrovnik, Federația Femeilor Universitare Sârbe a înjghebat o expoziție a cărților scrise de femei. Expoziția a fost instalată în una din sălile școlei Normale din Dubrovnik, unde s'a ținut și congresul, alături de diferitele standuri în care au fost expuse cărți de literatură feminină, din toate țările Europei.

Din epoca cea mai întunecată a istoriei Serbiei, sfârșitul secolului al XIV-lea, cea mai frumoasă poemă asupra nenorocirilor țării sale se datorește unei călugărițe **Yefimia**. Ea a fost scrisă cu **acul** pe marele **„epitaphios"** și vălurile mânăstirii.

In cursul secolului al XV-lea, au fost mai multe femei poete, dar au scris în limba italiană. Astfel a fost Cvieta Zuzorik care corespondа cu Tasso și care i-a dedicat două sonete.

In secolul al XVI-lea, a scris versuri în limba croată **Julija Bunic** și în secolul al XVII-lea tot o croată din nobleță, o femee de mare valoare Catarina Zrinjski a scris o culegere de rugăciuni și poezii pentru popor, întitulată: **„Tovarăș de călătorie"**.

Până în secolul al XVIII-lea, însă, toate femeile, care încercau să-și capete un nume în literatură, scriau în limba italiană și chiar în cea latină și erau foarte influențate de stilul scriitorilor italieni ai Renașterii.

Abia în secolul al XIX-lea se găsesc opere de literatură feminină în limba sârbă și croată.

Prima femee sârbă care a îndrăznit să-și publice opere cu numele ei adevărat a fost **Ievstahija Arsic**.

La Sloveni se poate cita numele **Iosefinei Turnograiska**, moartă în 1854, al cărei roman „Ruinele Castelului Urătului", a avut mare tiraj.

Mai presus de toate trebue însă considerată opera Luizei Pasjok (1828-1898) care a fost crescută în limba germană și nu a învățat slovenește decât la 25 ani. Cartea sa cea mai bună, „Jurnalul Beatricei", este însă mult influențată de romantismul german.

In literatura contimporană numărul scriitoarelor este considerabil, dar gloria nu a consacrat definitiv încă pe niciuna, dintre multele literate de talent.

Cronica literară

Cicerone Theodorescu: Cleștar, poeme

Am spus în repetate rânduri ce trebue să se înțeleagă prin poezie. Nici emoția ca fapt psihologic, nici metafora ca fapt fizic nici muzica versului pe care am numit-o muzică muzicală nu sânt esența ei. Poezia constă în găsirea unui raport nou pe care îl îngroșăm fără să-l desfășurăm discursiv și care dă naștere unei muzici de idei. Insă ideea poetică nu trebue confundată cu ideea noțională. Ea este sinteza prin creație a unor elemente indiferente, sinteză care se recunoaște prin semnificația ei mereu deschisă. De aceea spre a nu cădea în confuzii am folosit expresia: proces intelectual. In definitiv nu e aici nimic dogmatic, care să aibă pretenția vreunei formule estetice și sânt sigur că toți cei care au studiat de aproape poezia vor înțelege despre ce este vorba. Probabil că d. Vianu ar pomeni de simbol, deși expresia aceasta e prea gramaticală și poate duce la confuzii.

D. Cicerone Theodorescu, poet pe care-l cunoșteam numai din puține compuneri publicate prin reviste, ne dă prilejul să verificăm această noțiune. Dacă citim întâia poezie *Șovăire* rămânem dela început izbiți de aceste versuri:

Ce-o să se schimbe dacă va
Mai răsuna odată glasul
Al căruia ecou umbla
Singurătățile cu pasul?

Nimic, din tot — și câteva
Cuvinte pe hârtii rămân:

Poetul a scris, desigur, aceste versuri gândindu-se la volumul pe care avea să-l publice. Procesul intelectual, adică raportul nou poetic, iese numaidecât în evidență. In planul cugetăriii este firește un loc comun ideea că faptele noastre nu sporesc cu nimic universul dar în ordinea imaginațiunii poetice nu se prea gândea nimeni la relația dintre poezie și mecanica lumii. E dela sine înțeles că poezia nu schimbă nimic, dar aci, la începutul chiar al unei culegeri de poezii, banalitatea aceasta surprinde. Ea e punctul de plecare a unui șir întreg de relații: poezia ar trebui să fie măcar un document al vieții unui om și nu este. De bună seamă că tocmai cași ideile ideologice, ideile poetice pot fi perimate și atunci ele trebue să fie ațâțate prin invenție verbală. D. Cicerone Theodorescu caută o serie întreagă de relații care să întărească ideea de ineficiență a poeziei:

Tulee strâmbe, poate, în
Bărbia tristă-a unui spân
Sau poate semne și arsuri,
Destin, pe-o palmă de bătrân.

Intacte șiruri de păduri
Simetrice pe-o zare, printre
A căror nopți, de-acum, impuri
Simt pașii care or să intre.

Pașii nervoși ai poetului singuratec și poeziile depe masă, asta face un raport foarte simplu și temeinic. Intre poet și foaia de hârtie a fost o luptă, care luptă în fond se dă între om și scoarța fluentă a lumii. Orice imagine sugerând lupta dintre un punct fix și o linie mișcătoare pare la locul ei. Insă aici ne rătăcim. Tuleiele în barba spânului înseamnă elementul rar, în cazul de față părul. Asociația perfidă și puțin humoristică l-a dus mai departe pe poet prin alunecare. Unde nu mai crește păr? In palmă. Insă paralela părului în lumea vegetală este pădurea. Intre partea întâi a compunerii și cea de a doua nu mai este nicio legătură, a doua având ideea ei poetică proprie care este: sterilitate-virilitate.

Prin urmare dintr'o singură poezie ghicim ceea ce formează caracteristica liricei d-lui Cicerone Theodorescu: însușirea de a porni dela o adevărată idee poetică, dar totdeodată rătăcirea prin relații voite care aparțin de fapt stilului.

Foarte bună idee poetică are poezia *Libelula*. Poetul deschide o carte și găsește o gânganie. Cineva va zice că asta e o idee destul de banală și că mulți o evită ca să nu cadă în ideologii. Eroare. Ideea nu e banală ci elementară, capabilă totdeauna de cele mai profunde și noui desvoltări. Vina poeziei noastre de azi aci stă: în căutarea de relații stilistice superficiale și în ocolirea a celor câteva mari idei poetice eterne. Ne aducem aminte de o celebră și sguduitoare poezie a lui Zanella asupra unei scoici marine depe masa poetului, punct de plecare al unor extraordinare raporturi în lume:

Occulta nel fondo
D'un antro marino
Del giovane mondo
Vedes'i il mattino;
Vagavi co' nautili;
Co' murici a schiera:
E l'uomo non era.

Numai enunțată tema și mintea noastră lucrează. Libelula s'a rupt din orbita sorilor și a căzut în această genune. La capul ei stă o maiusculă sau un vers celebru și ea nu știe asta. Noi am fost cauza morții ei fără să știm și ea a murit fără să bănuiască existența noastră. Ne gândim deodată la furnicile strivite în picioare, la Vesuviul inconștient din Leopardi, la stelele din cutare schiță a lui Pirandello care nu știu că există lume și stele, la savanta mecanică a acestui univers orb. Un spirit mai fantastic ar fi ridicat cadavrul la înălțimea ochiului și ar fi mărit la proporții fabuloase țesătura acestui avion, sau ar fi încercat să facă genealogia monotonă a acestor efemere, alăturând anii noștri cu mileniile lor. Și fiindcă libelula a căzut într'o carte se putea gândi biografia insectei ca simbol al propriei noastre biografii anonime, etc. etc.

D. Cicerone Theodorescu a căzut pe aceste raporturi, fiindcă nu se putea altfel, dar nu le-a desvoltat în sensul metafizic, singurul bun, ci, cuprins de un sentimentalism exagerat, a început să se plângă în diminutive:

In cartea 'nchisă astăzi acolo
unde semn e
Descoperii în file o vizită pos-
tumă
S'a rătăcit rănită încoace...
Greu pesemne
Cu aripioara ruptă s'a ridicat
din humă.
De boare ajutată, o fi venit,
bolnavă...
Și-antenele de aur le-o fi în-
tins din cartea
Inchisă în neștire...

Mare eroare! Mila față de o insectă este puerilă și nu e contagioasă. Să lăsăm apoi faptul că spiritul chestiunii stă în dimensiunea minusculă a victimei. „Rana" o aduce la dimensiuni animalice. Pe nimeni cu vei mișca arătându-i o furnică moartă, dar va sgudui gândul că cu un picior ai putea spulbera un mușuroiu care nu știe de existența ta. Raportarea inconștienței la conștiință, acesta e miezul poeziei. De altfel se pare că libelula nu e moartă ci numai rănită, că o aripă îi cade ca o „umbreluță", ceeace ne aruncă în plină dulcegărie.

Printre atâtea altele mai remarcăm și această idee:

In alb, pereții patru, ies —
stafii — din pământ
Stând umăr lângă umăr cu
spatele la noi.

Aci nu e o simplă metaforă ci intuiția dinamismului agresiv al lucrurilor socotite inerte. Toată poezia merge pe aceste date.

Observăm că, formal, poetul uzează prea mult de rimele acrobatice care plăceau lui Mallarmé:

Par son chant reflété jusqu'au
Sourire de pâle Vasco.

Ne'nțelegându-i sunetele. Din
Vioara, deoparte, care tace.

Dar mai regretabil este că foarte multe din pozeii sânt de acel greșit hermetism de care vorbeam în cronica trecută și care constă în a strivi prin gramatică ligamentele gândirii. D. Cicerone Theodorescu voește a spune că existența sa e o resemnare la viața de toate zilele. Atunci traduce *viață* cu *vital* (ceeace de fapt sugerează ieșirea din monotonie) și *resemnare* cu *resignare*. Titlul *Resignare în vital* este firește acuma mai sibilin. Apoi voește să spună următoarele: In trupul meu căruia îi satisfac toate plăcerile lumești inima, sediu al idealului, a rămas un stârv. Eu nu mai am vreme să-i ascult chemările și ea bate, neînțeleasă de mine, departe, ca într'un puț. Adică, mai simplu, carnea a învins în mine spiritul. Iată acum aceste idei în stil pithiac:

Stârv, inima 'necată, n'o cauți
și n'o cruți.
Din trupul care setea îți sa-
tură și trece
Bătaia i se-aude, târziu ajuns
— din puț —
Strigăt, în ghizd de piatră ro-
tund, la tâmpla rece.

Insă „inima aruncată în puț", „ghizd", toate astea sună foarte rău, de o macabritate fără raport cu ideea poeziei.

Să mai cităm o poezie din cele mai nevinovate: *Tremur*
Tremură, mințind cucernic,
La blestemul neajuns

Urmare în pag. 12

Insemnări și polemici

Edmond Haraucourt la 80 de ani

Cu prilejul unui concurs s'a cerut candidaților să se definească singuri. Edmond Haraucourt a răspuns cu versurile din poemul „Seul".

Fais que nul ici-bas ne me quitte en pleurant,
Que mon âme soit forte, afin qu'elle soit bonne;
Et daigne me verser la douleur qui pardonne
Et la sagesse qui comprend.

Totuși, el n'a trăit viața care trebuia să-l pregătească pentru această înțeleaptă bunătate, la care aspira sufletul său delicat.

Două tendințe se luptă în sufletul său: moștenirea dela strămoșii războinici, marchizii de Haraucourt și chiar firea aspră a tatălui său pe deoparte, iar pe de alta moștenirea din familia de misionari a mamei lui, moștenire de misticism și înaltă spiritualitate.

Imprejurările în care s'a format și a trăit au fost iarăși destul de grele din cea mai fragedă vârstă și au însemnat numai luptă și răzvrătire. Tatăl său voia neapărat să-l facă funcționar, pe când el aspira la o carieră liberă. Certurile dintre tată și fiu s'au terminat cu plecarea acestuia în lume, fără alți bani decât două sute de franci câștigați la cărți. Avocat, ziarist, pictor, profesor de literatură, inginer electrician (în această calitate a construit „iluminatul dela Variétés) *frecventează în acelaș timp, în mod statornic, cercurile literare ale vremii: „Les Hydropathes" „Les Hirsutes", citindu-și versurile la „Chat noir".*

Reputația și-a căpătat-o publicând în 1883, „La Légende des sexes", poem în versuri destul de libere, salutat de un frumos „Premier Paris", de către Theodor de Banville.

Din acea clipă, Edmond de Haraucourt este în stare să-și asigure pânea de toate zilele, intrând ca redactor la Ministerul Comerțului, unde își are asigurată și independența, adică posibilitatea sincerității neștirbite a creațiilor sale.

La optzeci de ani, Edmond Haraucourt, are înfățișarea robustă, umerii lați, pieptul larg, al unui om care simbolizează forța. El a trecut golful Ajacio înot, la 25 de ani, a scăpat dela înec pe Sarah Bernhardt, la 45 de ani; la 65 de ani a scăpat din valurile Senei o sinucigașă desperată, iar acum, la 80 de ani, sare în tramvaiu în plin mers... Energia însuflețește încă trăsăturile lui ferm modelate.

Cu bărbia voluntară și gura cărnoasă, cu glasul grav și bine articulat, cu ochii strălucind de inteligență pătrunzătoare și adesea de vicleșug, el nu are de loc înfățișarea unui om de 80 de ani și nici măcar a unui bătrân care se ține bine, ci aceia a unui om deplin format, vesel în pesimismul său iremediabil, plin de spirit, uneori destul de piparat și lipsit de orice respect pentru potentații lumii.

Edmond Haraucourt la biroul său.

Dușman al mondanității, el trăește sau în căsuța sa din insula Breliat, zidită și tencuită cu propriile sale mâni și pe care vrea s'o lase moștenire studenților, sau în adăpostul său de poet.

Toată răzvrătirea sa din prima tinerețe împotriva pretenției tatălui său de a-l face funcționar, nu l-a împedicat de a face o frumoasă carieră de funcționar, odată cu distinsa sa carieră literară. Conservator al muzeelor, el a întemeiat muzeul de sculptură comparată la Trocadero, a curățit pe cel dela Cluny de vreo cinci mii de falsuri, între multe alte lucruri inteligente și drepte.

In 1908 a creiat „Le Salon des Poètes", a prezidat multă vreme „La Société des gens de Lettres" și a constituit „Le Syndicat pour défendre les droits des auteurs". A primit apoi să conducă fundațiile lui Victor Hugo. O figură energică, dezinteresată, plină de activitate.

Opera sa literară, sinceră și adevărată, începe în 1885, cu publicarea poemului L'âme nue, *în care sânt arătate episoadele decepției unui tânăr în fața voluptății, a naturii, a societății și a iubirii. In această primă operă, se simte influența lui Lecomte de Lisle și se răsfrânge adâncul, întunecatul pesimism al vremii.*

Mult mai originală și lipsită de orice altă influență literară, este culegerea de versuri „Seul". Ideia singurătății, a izolării în dragoste, cu toată pornirea ei de a contopi sufletul îndrăgostiților, circulă ca un fir de foc nestins în versuri mlădioase, căutate, și de o sinceritate străpungătoare, în poemele pe care poetul le adresează diferitelor sale iubite, adunate în jurul unei Frumoase a Frumoaselor.

Decepția, pesimismul, tristeța care-l năpădește din ce în ce mai mult, îl întoarce spre reflexiune. Se pare, că acuma ese la lumină tendința latentă a misticismului din natura sa. Sarah Bernhardt dorea să joace rolul Mariei, maica Domnului.

Haraucourt scrie „Scenario" Patimei într'o zi și cele cinci acte în cinci săptămâni. Isus e conceput aci foarte aproape de firea omenească.

Jésus, il faut mourir une seconde fois,

îi zice poeul, câțiva ani mai târziu, în poemul: „Espoir du Monde". Mai târziu Haraucourt își exprimă ideile sale asupra dragostei și a credinței în drama „Don Juan de Manara", pe care o termină de scris în mânăstirea „Grande Chartreuse", unde poetul se dusese să-și câștige liniștea sufletului.

In 1896, Haraucourt întâlnește femeia care-i trebuia pentru a-și întemeia căminul și nu mai scrie versuri, ci numai proză. De aci înainte, se manifestă ca ziarist și romancier, concentrându-și studiile în jurul personalității umane și a ciudățeniilor ei.

Aceste cercetări și reflexiuni apar mai întâi sub formă de povestiri în „le Journal", apoi, revăzute și foarte amplificate, devin romanele „Vertige d'Afrique" (1905), „Trumaille et Pelisson" (1908), „Dieu-donat" (1912), „Daâh" (1914). Ideile împrăștiate în 30.000 versuri se condensează și se sistematizează în doctrină.

Dar „doctrină sistematizată" nu înseamnă la Haraucourt ceiace înseamnează de pildă la Sully Prudhomme, adică două tendințe deosebite, în care opera cugetătorului și a poetului să se prezinte separate și partea cugetării să ia forma unei aridități abstracte, sau a unei oratorii verbale. La Haraucourt cugetarea este tot atât de spontană ca și emoția. El prezintă ideia sub aspectul emotiv, scurt, sensual și senzibil, așa ca efectul ei să fie direct și imediat în mentalitatea și senzibilitatea cititorului.

Capodoperele sale sânt din această cauză scrise în versuri simple, în care vigoarea cugetării în idei, capătă o emotivitate vibrantă în muzicalitatea înduioșată a expresiei. Poezia sa răspunde în acelaș timp cerinței filozofice a minții celei mai luminate, este accesibilă minții celei mai puțin inclinate spre filosofie satisface ambele categorii prin tonalitatea încântătoare a delicatei sale senzibilități.

De ce gloria, renumele și cunoașterea acestui poet, de adevărată calitate, nu au pătrunc în conștiința publicului cunoscător, decât în măsură restrânsă, chiar la contimporanii săi? Aceasta ține în parte de unele atitudini ale intelectualilor din secolul al XIX-lea și în mare parte de unele calități sau lipsuri, cum vom vrea să le numim, ale omului.

Haraucourt a rămas toată viața un om care nu s'a alipit nici unui grup, nu s'a înscris nici într'o școală literară, nu s'a înregimentat nicăiri. Dacă în tinerețe a frequentat unele cercuri și unele saloane, nu l-a văzut nimeni în anticamera unui om politic sau măcar a unui om celebru.

Independent, om de acțiune, el a scuturat de multe ori inerția altora, ceia ce nu e tocmai plăcut. Nu și-a dedicat cărțile decât morților și a pretins, ceia ce era o prejudecată a epocii în care a trăit, ca autorul să nu spere nici un câștig și chiar să nu-l caute de pe urma operei sale spirituale. „Alt meșteșug" decât acela al scrisului său trebuie să dea omului existența, pânea de toate zilele, dacă vrea să-și păstreze dreptul de a spune ce crede, fără înconjur și fără cruțare. A fost nu numai logic în opera sa, în care totuși a rămas senzual și senzibil, dar și consequent în viață. A lăsat să i se epuizeze cărțile, să i se pastișeze versurile și a refuzat, cu încăpățînare, să scrie după comandă... A stricat, cu alte cuvinte, „profesiunea", iar aceasta se plătește.

Toți recitam versurile sale, care se întâlnesc pe orice „album" și se recită în orice împrejurare:

Partir c'est mourir un peu

dar cine mai știe că ele sânt de Haraucourt?

Se povestește că un ministru francez le-ar fi citat ca pe un proverb din secolul al XVI-lea! Acela de sigur nu era din cabinetul Blum, ai cărui membri, în marea lor majoritate, sânt „ferus" de littérature" și mai ales de literatura secolului al XIX-lea!

Desigur multe părți din opera sa nu mai fac să vibreze sufletele din generația actuală. Haraucourt convine că opera sa datează, dar pentru el aceasta nu importă, după cum nu importă nici numele autorului. Ceiace contează este ca această operă să lase în urma ei: „formula, a ceia ce a fost sufletul colectiv la un moment dat".

El e mulțumit cu meritul sincerității, adică cu felul de trai în care s'a mulțumit numai să simtă și să se manifeste așa cum îl împingea o putere irezistibilă și inconștientă din el: „Dacă ai primit din Cer misiunea tainică", — spune el, — „atunci ai nu numai dreptul ci și datoria să vorbești, să strigi!"...

Sufletul de mine uns
Rege singur și puternic.

Trupul răsvrătit se-ascunde
Lumii, vieții, nevecin,
Tălpile în cleatin, țin
Mersul lins, ca peste unde.

Mușchii de trotuar ca diguri
Umbră, umblu, și nesoț
De icoana lumii hoț
De nocturnul dor în frigurt.

Fierăriță în ogivă
Ține, la bătaia mea,
Ușă rece; bolta grea,
Scutul mare împotrivă.

Este evident că ideea poetică nu se intuește dintr'o dată și atunci se naște în cititor o nerăbdare de a deslega ghicitoarea ce nu e deloc de natură estetică. Ghicitoarea poate să fie asta: Omul umblă singur pe marginea trotuarului, nesoț, rege peste propria lui persoană și probabil hotărît la abstinență. E noapte și trupul se răsvrătește, ochiul privește febril în toate părțile (lumii hoț) și în sfârșit învins regele nostru ascet bate la ușa de unde poate veni mulțumirea simțurilor sale, ușă care desigur nu e ogivală decât ca să ne încurce pe noi. Din analiza acestor din urmă compuneri o exclamație se naște firesc în noi și îmi închipui în orice cititor: *să se termine odată comèdia asta a barbismu'ui în poezia română* și să se 'ntoarcă toată lumea la modul simplu care e cel mai complicat și care ar da d-lui Theodorescu însuși putința să-și arate adevărata față a personalității sale!

G. CALINESCU

Heidelbergul de altădată...

A murit autorul cunoscutei piese, atât de mult gustată și la noi, „Heidelbergul de altădată".

Rudolf Stratz, *acesta e numele autorului, a murit în proprietatea sa din munții Germaniei de Sud, unde locuia de 30 de ani. Pasionat de alpinism, el se așezase aci, ca să nu-și mai părăsească munții.*

In 1927 și-a publicat memoriile sub titlul „Sabie și comedie", iar acum de curând scenariul filmului scos din romanul său „Castelul Vogelod".

Dar toată gloria îi vine dela „Heidelbergul de altă dată", piesa și filmul care au cunoscut succese mondiale.

Tovărășii zdrobite...

Rolul favorit de tovarășă a unui „om mare", la care multe fete tinere și generoase aspiră, este, fără îndoială, rolul cel mai greu de ținut în viață. Trebue multă abnegație pentru a rămânea colaboratoarea discretă a unei personalități puternice și a crea în jurul său armonia între artă și iubire, mai ales în cadrul căminului conjugal, fiind mereu tovarășa înțelegătoare care să vegheze, împăcând multe contrarietăți din jurul maestrului.

O astfel de tovarășă a fost d-na Rosny, pentru marele romancier J. H. Rosny, a cărui bătrânețăva fi mult întunecată, prin moartea acestei neprețuite tovarășe.

Mulți ani a servit de secretară marelui scriitor, căci nu era mondenă, ci se complăcea în interiorul lui, pe care știa să-l facă atât de cald și de primitor pentru cei ce-l vizitau. Frumusețea ei răspândea o lumină dulce și împăciuitoare în jurul maestrului, care purta, pe umerii săi lați, povara unor mari lucrări și a multor griji. Cu părul albit de timpuriu, contrastând cu chipul său tânăr, alb și rumen ca o floare, cu ochii săi de un albastru profund și limpede, ea era simbolul francheței și al purității.

Dacă nu-i plăceau mondanitățile și părăsise cu totul relațiile convenționale, ținea în schimb casă deschisă și avea dese recepții simple și cordiale pentru intelectualii, scriitorii, savanții și artiștii vremii. Mercurile din Rue Alesia, apoi din Rue de Rennes, au rămas amintiri neșterse pentru cei ce erau musafiri regulați ai familiei Rosny.

Simplă și plină de bunătate pentru toți și mai ales pentru debutanți și nevestele lor, care se simțeau străine, fiind sărace, se simțea totuși că era greu să i se câștige prietenia, pe care nu o acorda decât când era bine încredințată că cei cărora le-o dăruia o meritau în adevăr.

Aspiranții premiului Goncourt se temeau cu drept cuvânt de aprecierile ei drepte și sincere, căci ea citea mai întâi operele candidaților și nu recomanda maestrului decât pe cele care aveau vre-o valoare. In lumea ușuratecă a literelor, ea reprezinta intransigența *pentru micile meschinării, ca și pentru gravele trădări.*

In jurul puternicei și originalei personalități a lui Rosny erau grupați toți tinerii generației sale. Să nu uităm însă că acei tineri aveau cel puțin treizeci de ani. Intre cei mai obișnuiți erau frații Marius și Arg Leblond, Charles Géniaux, Balzagette revelatorul lui Walt Whitman, matematicianul Emile Borel și tânăra sa nevastă Camille Marbo, Poinsot și colaboratorul său George Normandy, autorii romanului „Branguedoneau marchand de cochons", căci literatura era pe atunci în plin naturalism, René Béhaine care dăduse „Les nouveaux venus", primul volum scris în colaborare secretă cu nevasta lui, Alphonse de Chateaubriand, „le gentilhomme pauvre", cum îi zicea Rosny în glumă, și care aducea în salonul lui Rosny o aromă de tufăniș amestecat cu miros sărat de mare, ca și cărțile sale.

Când s'au mutat din depărtata stradă Alesia, în cartierul central din Rue de Rennes, atmosfera recepțiilor a rămas aceiaș, numai că aci, fiind mai mult loc, familia Rosny chema un număr mai mare de invitați și le servea mese bogate, ținând seamă că mulți dintre ei nu mâncau prea des atât cât le trebuia ca să se simtă sătui.

De câțiva ani însă, tovarășa lui Rosny îmbolnăvindu-se, nu mai eșea din casă. Apartamentul devenit tăcut și toate se ofileau, lipsite de îngrijirea vigilentă a stăpânei.

Toată lumina argintie, în care căminul scriitorului fusese învăluit atâta vreme, se stingea clipă cu clipă, până ce tovărășia se zdrobi...

Credincioasa, grijulia, îndemânatica doamnă Rosny, deși cu mult mai tânără, trecu cea dintâi pragul dincolo, lăsându-și tovarășul singur, lipsit de căldura și ocrotirea ei până în clipa în care se va deschide și pentru el poarta spaimei supreme.

Bibliografie

Cărți

Alex. Șendrea: Dragoste minoră și majoră Tip.: „Gutenberg" Bacău, 1936. Prețul 40 lei.

Alexandru Nora: Femeia ne e stăpână. Ed.: „Timpul" București, 1936 Prețul 60 lei.

M. Gr. Constantinescu: Gânduri barbare. Ed.: „Pamflet" Iași, 1936. Prețul 30 lei.

M. Zavergiu: Eroare medicală sau sinucidere. Ed.: „Adevărul" București, 1936. Prețul 80 lei.

Nicolae Țațomir: Lebede negre, Tip.: „Al. A. Țerek, Iași, 1936. Prețul 50 lei.

George Fonea: Intoarcere în vreme (Poeme). Ed.: „Dacia Traiană" Sibiu, 1936, Prețul 50 lei.

Reviste

Pagini literare: Nr. 10—11 (Oct. —Noemb.).

Revista Fundațiilor Regale: No. 11 (Noembrie).

Libertatea: No. 21 (Noembrie).

Școala Basarabeană: No. 7—8 (Sept.—Oct.).

Revista Funcționarilor Publici: No. 9—10 (Sept.—Oct.)

Revist pentru Moralizarea și instruirea deținuților: Nr. 8—9 (Aug. —Sept.).

Insemnări Ieșene: No. 22 (Noembrie).

Tinerimea Creștină: No. 10—11 (Oct.—Noemb.).

Duminica copiilor: No. 9—10 (Sept.—Oct.).

Buletine

Buletinul Municipiului Timișoara: No. 31 (Noembrie.

Ziare

Decalog: No. 13.
Graiul Poporului: No. 319—321.
Pământul: No. 148.
Națiunea: No. 42.
Alimentația: No. 5.

Mărunte

— A apărut „Femeia nu e stăpână", Adulter sau nu?, — de Alexandru Nora, **— Edit. „Timpul", București, 60 lei.**

Cronica mizantropului

Tainele versului

Mă 'ntreba cineva odată cum îmi explic eu că Bolintineanu așa de puțin prețuit pentru cuprinsul poeziei lui face totuși versuri atât de armonioase. Intrebătorul, e ușor de priceput, îmi dădea a înțelege că în fond Bolintineanu este un poet de merit și că numai noi nu știm să-l prețuim cum se cuvine.

Am studiat de aproape această chestiune și am meditat adânc asupră-i și azi mă simt tare să dau amicului cheia enigmei. Toată lumea știe că Bolintineanu povestește un eveniment ca la jurnal, în ideile esențiale, fără nicio încercare de a reprezenta:

Pașa din Silistra cu Hafif unit.
Vor s'apuce țara cu oștiri d'elit.
Vornicul Dumitru înainte ese
Cu treizeci de tunuri și cu oști alese
Pune 'n care tunuri învelite 'n lemn
Și le duce 'n taberi sub al păcei semn.
Scrie că le duce birul de la țară;
Pașii le primiră și se bucurară.
Dar când aste care printre Turci intrau
Oștile române mai pe jos veneau.
Lăzile se farăm: tunurile pline
Fulgeră deodată cetele străine...
Turcii se 'nspăimântă și se risipesc
Iar Românii ageri, ager îi cosesc.

Din această metodă de a reporta iese și fluența versului. Oridecâteori se stihuesc propoziții prozaice, de convorbire obișnuită, impresia este de ceva foarte curgător și asta se explică, poate, prin faptul că mintea noastră mai primitoare la judecăți, mai ales când sânt comune, simte o ușurare, ce se traduce printr'o atenție mai mare asupra versificării sau, însfârșit, prin facilitatea adevărată a stihurilor care găsesc în limbajul de toate zilele raporturi ușoare, făcute de-a gata.

Am supus această teorie unui cumnat al meu care are o mare plăcere de a versifica și acesta a rămas entusiasmat, așa încât de-o vreme încoace îmi comunică totul în versuri. Iată ce mi-a spus ieri:

Știi c'am fost aseară la un cinema,
Insă să-ți spun sincer, nu știu cine m'a
Pus să-mi arunc banii la un film infect
Intr'o sală proastă cu-aparat defect.
Să se ia odată o măsură Jeane
Să nu se mai pună filme-americane.
Filmul să educe pe toți: mare, mic!
Așa, 'n englezește nu 'nțelegi nimic!
Eu mă și jurasem să nu merg tot anu,
Mă luai după cronica lui D. I. Suchianu!

Nu-i așa că versurile sânt armonioase? Ceeace era de demonstrat!

ARISTARC

ACELAȘ LUCRU

— Dacă depun pușculița la bancă, nu mi-o mai golește tata?
— Nu, dar ți o devalorizează statul.

— Fugi repede, — mi se pare că vine tata!

INCHIZITORUL: — Pare foarte liniștit. Am să i-o trimit pe nevastă-sa...

Atelierele „Adevărul", str. Const. Mille No. 7—11.